אגרות הראיה

מאת

הרב ר' אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

כרך שלישי: שנות תרע"ו – תרע"ט

10668

מוסד הרב קוק

הוצאת מוסר הרב קוק · ירושלים תשכ"ה
האגורה להוצאת ספרי הראי"ה קוק ז"ל

©

Printed in Israel

כל הזכויות שמורות למוסד הרב קוק, ירושלים תשכ״ה

Copyright by Mossad Harav Kook, Jerusalem 1965

דפוס רפאל חיים הכהן בע״מ, ירושלים
מְיֻצָּבוֹ בְּנוֹ מֹשֶׁה ז׳־ל

ב"ה

עם הכרך השלישי

סדורו והוצאתו לאור־עולם של הכרך הזה השייך אל פרק־הזמן של הצהרת הממשלה האנגלית ביחס אל יסוד מדינת ישראל, ואל ענין הסתדרות „דגל ירושלים" לקידושה של הציוניות — מכוון היה מתחילה אל שנת בת־מצוה של מדינתנו בע"ה. סיבות שונות גרמו להתעכבות בינתים, ועתה ב"ה הגומר עלינו לטובה.

למען השלמת בירורם של דברים סודרו וצורפו בסוף הכרך „הנספחות" ביחס לרבנות „מחזיקי הדת" בלונדון, לענין „דגל ירושלים" ולענין דבנות יפו ירושלים.

בתוחלת נחמת ישועת ישראל, ברוממות ימין עליון וקידוש דברו על עמו ונחלתו ושפע טהר זכות ראיתו.

צבי יהודה הכהן קוק

באורי ר"ת

אה"ק = ארצנו הקדושה
או"ה = אסור והתר
אוה"ע = אמות העולם
אחדשה"ט = אחר דרישת שלומו הטוב
אמשא"א = אפשר משאי אפשר
באה"ט = באר היטב
בב"ח = בשר וחלב
בחו"ש = בחיים ובשלום
ביה"ח = בית החולים
בל"נ = בלי נדר
בע"ב = בעלי בתים
בעה"ח = באנו על החתום
בעוה"ר = בעונותינו הרבים
בע"ח = בעלי חיים
בפ"ע = בפני עצמו
בשו"א = בשום אופן
דד"מ = דינא דמלכותא
דהדר"ג = דהדרת גאונו
דו"ש = דורש שלומו
דושה"ט = דורש שלומו הטוב
ד"י = דגל ירושלים, ד' ישמרנו
ד"ש = דרישת שלום
ה"ב = הלכה ברורה
הועה"כ = הועד הכללי
החוה"ש = החיים והשלום
הכנה"י = הכנסיה הישראלית
הרה"כ = הרב הכולל
ועוח"ל = ועוד חזון למועד
זב"ז = זה בזה
זמ"ר = זמן רב
ז"ש = זה שלום
חו"ב = חריף ובקי
ט"ג = טלגרף
טה"ק = טהרת קודש
טנת"א = טעמים, נקודות, תגין אותיות
יר"ה = ירום הודה
יצ"ו = ישמרהו צורו וגואלו, ייבנה ציון וירושלים
כהת"כ = כל התורה כולה
כ"מ = כבוד מעלתו
כנ"ד = כנידון דידן
כשי"ל = כשיצא לאור
לאוי"ט = לאורך ימים טובים
להו"ל = להוציא לאור
לה"ק = לשון הקידש
לונ"ח = לב ונפש חפצה
ל"ז = לא זכיתי
ל"ע = לא עלינו
לע"ע = לעת עתה
מ"א = מר אבא
מו"ס = מוכרי ספרים
מוש"ז = מושב זקנים
מחזי"ה = מחזיקי הדת
מסה"ב = מסילת הברזל (תחנת הרכבת)
מ"ע = מכתבי עתים (עתונים)
מע"כ = מעלת כבודו
סט"א = סטרא אחרא
סכ"נ = סכנת נפשות
ס"ת = ספר תורה
עט"ר = עטרת ראשי
ע"נ = על נפש (משלי כה, כ"ה)
ע"נ = עגמת נפש
ע"ע = על עצמו
עפ"מ = על פי מה
פא"פ = פנים אל פנים
פקו"נ = פקוח נפש

בא ו ר י ר ״ ת

קו״ק = קול קורא
רפו״ש = רפואה שלמה
שה״ט = שלומו הטוב
שח״י = שאר חולי ישראל
שנ״ל = שנראה לי
שעה״כ = שעת הכושר
תדר״ש = תדרוש שלומו
תה״ל = תהילה לשם
תוה״ק = תורתנו הקדושה
תומ״י = תיכף ומיד
ת״ח = תלמידי חכמים, תשואות חן
ת״ל = תודה לא־ל, תהילה לשם
תנט״א = (טעות הדפוס) עיין סגת״א
ת״צ = תענית ציבור
תק״ע = תקנת עגונות

תשלח

בעזה"י ס"ג [1] ד' תשרי עתר"ו.

כ' ירידי החכם הנעלה, הסופר המצוין אשר עטו ולבו מסורים לעמו ונחלתו מר יהושע ברזלי נ"י.

שלו' וגמח"ט.

כבוד אוד במחשכים נדמה לי מכתבו היקר וברכתו ברכת אוהב טהור־לב. הנה עלילות עולמיות וסערות־תבל הן הגורמות את רחוקנו כעת ממקום בית חיינו מארץ־אבות, ארץ הצבי והחיים, ארץ הקודש התחיה והתקוה לעמנו האהוב, שהננו קשורים בה בכל חושנו בנו, בכל המון־חיינו, בכל רוחנו ונפשנו. ונפשי צופיה היא מדי יום ביומו לתשועת ד' שיפלס לנו הדרך לשוב אל הקודש ויביאנו לשלום לשמחנו בנאות־ארצנו. אבל יסוד כל המחשבות לעת כזאת לכל בעל־נפש הלא הולך הוא ומתבסס בהכרח על הערכים הכלליים, הערכים הכלליים של העולם כולו, ועמהם ובתוכם ובחזיון אידיאלי הננו אומרים ג"כ בבטחה של אמונת־אומן והכרה פנימית: במרכזם,—הערכים שלנו, ערכינו, שפיותינו ושאיפותינו. ההדיסה העולמית הכללית הנכחית נגעה ביותר מכל, לפי־הערך, בשלד הגדול של עמנו, בגליותיו, בשלד האיום, שרוח חיים מרחף בנסים גדולים ממעל לו, בשאר־רוחו המרקיע לשחקים, באמונתו הקדושה, העמוקה מכל תהומות רבה, בנחלת־קדשו, במורשת תודתו מצותיו ותפלתו, במדותיו ותכונותיו המיוחדות, המקודשות והמצוינות, והרוממות מכל הלשונות. והגויה הלאומית אשר לרוח הגדול הזה, שהיא מאז כמו חללים שוכבי־קבר [2], הנה היא נפזרה עוד לכל רוח, בדלדול כואב צורב וצובט את הלב בכל עמקיו. ובמקום התקוה, בא"י, יד ד' נגעה וההרס גם שם הגיע, שבר על שבר: פגיעת המלחמה, משבר־העולם, ובינתים הארבה. עדים הם כל אלה, שהננו עומדים לקראת בנין חדש או מתחדש. זמן חדש יבא להגלות בבליטות יתדה, שבו ידע ג"כ קצת העולם, אשר אמנם יותר מכל ידע ישראל את כל אשר יהגה דוחו כבר, ולשמים עיניו ישא בכל מפעליו ובכל שאיפותיו. תשובה לאומית, המבריאה את החיים, המוסיפה כח ואמץ, המחזקת את התקוה והמשיבה לב בנים אל אבות, אל האבות הגדולים, אל האבות הראשונים, אל האבות אדירי האמונה, אדירי הקודש, אל האבות אשר שם ד' נשאו על שפתותיהם באמת ובצדקה בגדל אמונה, בגדל חיים, — בא תבא. והוספה זו נקוה שיוסיף לנו המשבד העובר גם בגולה וביותר בארץ־התחיה, והכחות אשד נתיבשו מיובש חמריות זעירה ירוטבו, והרטיבות תהיה דטיבות עצמית: לשד־חיים שבמקור־ישראל הוא מתהוה וזולף בתעצומו, ומחשבות כלליות, יותר אדירות ויותר מתדמות לאלה של גבורי־הקודש דבי־התעצומה אשר בדרכיהם הננו חותרים ללכת, יפכו ויהיו למקוד ברכה, למקור ספרות ולמקוד־חנוך, למקור חיים

1 סנט־גללין. 2 תהלים פח, ו. וע' לקוטי הגר"א שבספד"צ סד"ה ידוע הבדלים.

והליכותיהם, למקור מצעדים של היחיד ושל הצבור, והכשרונות יתאגדו אחד אל אחד והארץ והגולה יתקשרו בעבותים חדשים, אשר חזון תחיתנו יוחל יותר על ידם להגלות בכל ערכיו, בצעדים יותר עזיזים, בתמונות יותר מזהירות, ובעיקר באמונה יותר עמוקה, יותר נלהבה ויותר מחיה.

הבה נקוה לעזרת מצר[3] ולאורות מאופל[4], ובמרום הררי ציון יראנו ד' בישועתו ויחדש ימינו כקדם.

ידידו מוקירו מצפה לתשועת ד' על עמו ועל עולמו,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תשלט

בעה"ו, ה' תשרי עתו"ר.

שלו' וברכת השנים גמח"ט לכבוד ידי"נ חביבי הרב המאוה"ג אוצר תורה ותעודה הגביר המרומם לשם ולתפארת מו"ה זלמן פינס שליט"א, וכב"ב היקרים כולם יתברכו בכט"ס בספר חיים טובים לאו"י יוחקו, יהי' שלום בחילם שלוה באהליהם.

זטיבה מול חטיבה[1] באהבה נאמנה אביא את ברכותי ממקור לב מלא אהבה והגות כבוד רב לכתר"ה ידי"נ מר שליט"א, שהוא תמיד על לוח לבי כחותם. יתן ד' צור כל העולמים ב"ה שתהא השנה הזאת הבעל"ט שנה שנראה בה אותם צמחי הישועה, שמצמיח הישועות ב"ה זורע ברב צדקות ע"י כל העלילות השונות אשר לו נתכנו[2], כי הוא ב"ה בעל מלחמות, והגרוגים והמשורים הרבים, אשר אולי הם חושבים שידם היא העושה, ישיבו אל לבם, בהגלות אור ישועה, כי רק כלים הם נדחפים מיד החוצב והמניף, אשר מאד עמקו מחשבותיו, ואין קץ לחסדיו הנאמנים גם בהיותם עטופים במעטה נקמה נאפדת קנאה. והננו מיחלים לחסדו כי ישיב את שבות עמו ואסירי התקוה ישיב לבצרון[3], וירומם קרן דורשיו וחושבי שמו, ובאור שלומו יגונן על עמו ועולמו. והי' זה שלו' וגמח"ט ושמחת הרגלים ברב עז ודיצה, כנה"ר ונפש ידי"ע קשור באהבתו דורש"ת מצפה לישועה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תשמ

בעה"י ו' תשרי עתו"ר.

גמח"ט לכבוד ידידי נפשי החביבים איש איש כברכתו התתן היקר הרב התו"ב מוכתר במעלות ומידות יקרות מו"ה הלל נ"י והחתן היקר המופלג בתורה ויראת שמים צנוע ומעלי ומעוטר במדות ותכונות יקרות מר מאיר נ"י.

שלו' שלו' וברכה באה"ר.

ידידי היקרים, יותר ויותר מדי עכבנו את התשובה על מכתבכם היקר, ואתם בטובכם תדינו אותנו לכף זכות, כי רק מטרדות הנפש של צער הגלות והמית הלב מהמצב הכללי ד' ירחם, נדחו הדברים.

רב תודות לך מר מאיר יקירנו על מכתבך המפורט, אשר הואלת בטובך לכתוב

1 ע' ברכות ו'. 4 ברכת יוצר לראש השנה.

1 ע' ברכות ו'. 2 ע' שמואל־א ב, ג. 3 ע' זכריה ט, יב.

לנו בפרטיות ממצב ב"ב באה"ק ביחוד ממצב הילדות שי', ישלם ד' לך גמולך הטוב וישמח את נפשך בכל אושר והצלחה ונזכה יחד לשמוח בשמחת ארץ חמדה על אדמת הקודש, בתת ד' ישועה לעולמו ולארצו ונחלתו במהרה במהרה בקרוב.

ואתה מר הלל חביבי, יישר כחך על דבריך היקרים דברי נגידים האמורים ברגש נכון ושאיפת לב טהור. עומדים אנחנו מול חזיון גדול ועצום אשר אין ההיסתוריה האנושית יודעת דוגמתו. אין ספק בדבר שחליפות דבות ערך במוסות במעמקי חזיון עולם זה. ובזה ג"כ אין ספק כי יד ישראל ברוחו בקולו של יעקב מוכרח פה להגלות. חלילה לנו לעשות פלסתר את כל המעשים והעלילות, השאיפות והמסיבות לעריגת חיים כלליים שעברו עלינו בשנים האחרונות. כמה שהם מעורבים בסיגים, כמה שעוד לא קבלו את צורתם הנכונה, ותארם החי בחיי אמת שלהם, הננו רואים בהם סוף כל סוף התאמה לחזון הקודש, אותות אשר לא ינכרו שהדברים נעשים ע"פ מגמה עליונה, ויד ד' אותזת בהם להחל דרך סלולה לעמו המיוגע מהמון צרותיו, וגם לעולמו הרובץ תחת משא החיים המעורבבים הכבדים עליו. קשה ודאי להתוות כעת עדיין איזה דרך להמהלך, אבל בזה יכולים אנו להיות בטוחים, שהנדידה הנוראה של חלקים כ"כ גדולים ועיקריים של אומתנו יושבת מזרח אירופה, ששם כח החיים הרוחניים הישראלים טמון וכמוס בחלקיו החשובים, וההכרח של חידוש בנין גשמי ורוחני של קהילות חדשות, מוסדי חינוך והיכלי תורה ותעודה חדשים, יביאו תוצאות חדשות רבות, ובודאי לטובה. מתוך אותם הרוחות החדשים המנשבים בעולמנו זה כיובל ויותר יש הלא מה לקחת כשמטהרים אותם, כשמרכיבים אותם ע"ג יסודות של טהרה ושל קדושה. הדעות והשאיפות של בנין רוחני וגשמי לישראל, התשוקה האדירה של בנין הארץ והאומה למרות כח המניעות החיצוניות והפנימיות, החזיונות הכמוסים בתוך הרבה לבבות הוגים לרומם קרן ישראל ורוחו, לאגד יחד את גבורת החיים עם קדושת הנשמה, את כשרון הבינה עם מעמק האמונה, את זריזות הסידור עם צפית הישועה, כל אלה הם דברים שיתנו את פרים, ובעל מלחמות ב"ה יצמיח מכלם את צמחי ישועתו. אחת ודאי נדע כי קרואים אנו למפעלים גדולים, למפעלים הגיוניים ומחשבתיים, למפעלים ספרותיים ופומביים, למפעלים מעשיים וחברותיים, למפעלים בתוכיות חיי הקודש חיי הנצח ולמפעלים בחיי השעה והחול, למפעלים מכל אלה המתגבלים בגבול ישראל, ולמפעלים מהם השוטפים ועוברים ונוגעים בזרמי החיים אשר לעולם הכללי ויחוסיהם הרבים עם עולמו של ישראל, אשר היה הוה ויהיה לברכה לכל משפחות האדמה[1] כדבר ד' אשר נאמן לצור חוצבנו[2] מני אז.

אבקשכם חביבי לכתוב לנו מכל אשר עמכם, ממצבכם בפרטיות בין בענינים הרוחניים בין בענינים החמריים, ומכל אשר תשערו שיהיו הדברים מעניינים אותנו בין מעניני הפרט בין מעניני הכלל. על הכל אחזיק לכם טובה מרובה בעה"י.

והנני בזה ידידכם עז מצפה אשרכם והצלחתכם ושיבתכם יחד עם כל נדחינו ועמנו לאדמת הקודש בשמחה והצלחה, וד' יברככם בכל טוב וישפת לכם עתרת שלו' וברכה וגמח"ט, כנה"י ונפש דושו"ט כה"י המצפה לתשועת ד',

הק' אברהם יצחק ה"ק

1 בראשית יב, ג. 2 ישעיה נא, א.

תשמא

בעה"י, י"ג תשרי עתו"ר.

גמח"ט, שמחת הרגלים, וחדות ד' ומעוזו.

לכבוד ידידי חביבי, חכם לב ויקר רוח מר דוד הכהן שליט"א.

תסלח לי יקידי, כי עכבתי תשובה על הגיוני־לבבך היקרים, וכפי היכולת אביע מעט דברים ע"ד הנושא שבראש פסגת המדות, הענוה, אשר העידות עליו בדבריך.

יפה קשרת את מדת הענוה ביסוד־החדוש. אבל באופן היותר מבוסס שבו, כלומד מצד שדש־המציאות של כח־החדוש בעדכו האמתי, זהו כלל מושקף בהשקפה הפנימית של הנשמה, שהחדוש האמתי הוא נלקח מתמצית כל המהות של היש הקדום לו, שמכחו הוא בא. הפדי יוצא מכל האופי של העץ, מעומק גזעו ושדשו, מיסוד שאיבת לשדו עד דאש צמדתו והתפשטות ענפיו ועליו. כל הבעה מחודשת באמת אינה יוצאת מהסעיף האחד הקדוב, אותה החוליה שההגיון תופסה, אלא מכל המהותיות, המשכלת והחיה, הפועלת וההוגה של המחדש, "עדוכה בכל ושמודה"[1], וכל חדוש שהוא מזדלף רק מאיזה חלק ומשאיד חלקים בלא תנועה דוחנית, איננו חדוש באמת כי אם סדוד מיכני במערכת ההשכלה.

כשאנו באים למדה זו הננו סוקדים מיד את יסוד החדוש התדידי, המקודיות של "מעין המתגבר ונהר שאינו פוסק"[2], שהוא דום שאיפתו של עסק התודה לשמה, שהוא יחושה אל הדבקות האלהית, בגודל נשמה, שהוא קשור פנימי נשמתי במה שהוא הכל ומקוד הכל ויותד כל מן הכל, והחפץ המלא טהדה הולך ומתגבד מבלי להשאיד שום חלק מבלי שאיבת תמצית לשדו העליון שבעליונים. ונמצא שיסוד חי כל ומקור כללות הכל נוגע הוא בהופעת כנפי חסדיו בצנודות הנשמה, המבקשת תמיד את החדוש הנאצל בעזוזו וטהדו, בגבודת־חילו. הכדת היחש של היניקה מן הכל דוקא ולא מחלקים לבדם, כאותה הצודה ההגיונית המצומצמה, היא פועלת תמיד על השקפת העולם והחיים, על הטוב המוסדי ועל תכונת הדצון שבעמקי הנפש, עד שמתגלה האמת של המהות הישותית בצודתה היותד בהידה, והיא הצודה הכללית, ואז האדם מוצא את עצמו לא דבד עומד לעצמו, לא מהות מצוי כשהוא לעצמו, אלא נצוץ קטן הזודח תמיד מאוד השמש בגבודתה, וכל החיים כולם הנם נצוצים נצוצים מוזדחים מאודה זו, שתפיסתם הישית היא דק במקוד האורה. הכדה זו היא יסוד המוסד, אפילו החברתי, יסוד המדע אפילו החמדי והדציונלי, ויסוד הענוה אפילו המעשית. מובן הדבד, שהמושג של כל הולך הוא ומתגדל, ואחרי העליה אל מעלה יותר מאידה מתגלה אותה צודה של הכל הקודמת שלנו דק בתוד חלק זעיד מאד, והננו מתבישים מעצמנו על אשד עמדנו עליו וחשבנו שכאן הוא כבד יסוד החדוש ובסיס הענוה. אבל המהלך הזה הוא ההדדכה של תשובה מאהבה, ההולכת כעמוד־אש לפני שואפי אור עליון בתדידות, "ילכו מחיל אל חיל ידאה אל אלהים בציון"[3]. ונמצא שהענוה העליונה יש לה שני עמודים: האחד הוא אותה ההשקפה של השעור, השלול בדב אפסותו, של הישות הפדטית שלנו וכל מהותה לגבי המעמד העיקדי של שאיפת החדוש, שהיא הזלת

1 שמואל־ב כג, ה; עירובין נד, א.

2 מסכת אבות פרק ו, קנין תורה.

3 תהלים פד, ח; ברכות סד, א.

התמצית מתנובת הכל, והשני הוא שגם זאת הזעירות בעצמה, שיש בה לפחות צורה של ענוה, שתוכל להטביע איזו מהותיות עומדת על הצביון הנפשי [3]א, היא מיד מתאפסת מכחה־הדוחה של שלילה עליונה, הבאה מיסוד חיוב עליון ועשיר, שהיא ההזרחה של גדל־הכל המחודש המאיר בצורה מבהיקה, עד שהתכן המוקדם שכל־כך הרהיבנו הרי הוא חשוך וקטן לעומתו. ומתיסדת היסודיות של הענוה ושפלות הרוח, המגדילה את הנשמה בזיו אחר זיו, ביפעה אחר יפעה, שההפסקות שביניהם אינן משמשות כי־אם לקבלת הרשמים ועכולם, עד השבתם לקלוס רוחני נותן עצמה וחיים חדשים.

ממוצא־דבר נלמד, שהאחדות החדוש והענוה הנם אחוזים כל־כך זה בזה עד ששבים למושג אחד. רק באחדות השלמה, והיא הנאדרה בקודש, אנו מוצאים כבר את העושר של כל, שאין בו שום חסר כלל, וזהו היסוד של תביעת החדוש, ברום העליוניות שלו, להיות הולך ושוטף דוקא מכל. בלא אחדות לא יש חדוש כי אם סדרנות שטחית, והחדוש כשהוא שוטף מן הכל הרי הוא שוטף ממקורו בהתגברות בלתי־פוסקת, בתוספת אחר תוספת, בתוספת מעולה מתוספת, ונמצאת ההתגלות החדשה בכל עת עולה על כל הקדומות, "חדשים לבקרים רבה אמונתך" [4]. וכשיודעים שזהו הסדר שבמציאות כולה, המעשי והמוסרי, מכירים מיד שטהר הטבעיות של המציאות החיה ומצבה הנפשי היותר מאושר הוא הענוה. "כי אתם המעט מכל העמים" — "חושקני בכם, שאפילו כשאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטים עצמכם לפני" [5]. והגדולה הזאת, המביאה את הענוה, היא נחלת ישראל העתידה לשלח את הופעותיה על מלא כל העולם, למען יכיר האדם ותכיר כל בריה את גדל הערך והמבטח העצום של הויתה, ותמלא רצון ועליזות מגדל העתיד הנשקף לה, ויתודע לכל כי כל חבר במציאות הרי מוסיף לנו אשר, מפני שאנו נהנים מזיו החיים שבנצוצו, עם כל הסתעפות גדל עתידו, הבאה אצילית שביסוד קדושת השלום, כמו שאנו נהנים מזה הנצוץ הזורח בקרבנו.

וצור ישראל יפרס מהרה סוכת שלומו על עמו ועל עולמו. ו"שח גבהות־אדם ושפל רום־אנשים, ונשגב ד' לבדו ביום ההוא והאלילים כליל יחלף" [6].

אין השעה מוכשרת לי כעת להרבות דברי חפץ, והנני חותם בברכת החג הקדוש וקיום כל מצותיו בעליזות ושמחה, ותקוה טובה לימים טובים מאירים ומרחיבי לב כל דורשי ד' ועזוז. והי' זה שלו' כנה"י ונפש ידי"ע חפץ הצלחתו בכל כלליותיה ופרטיותיה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תשמב

בעה"י, כ"ב מ"ח עתר"ו.

לכבוד הרב הגדול החכם המפורסם מר ל. ד"ר ליטמן נ"י רב דעיר צירין יצ"ו.

שלו' וברכה.

הנני פונה בזה אל כ' הדרתו בדבר הנוגע לחיי מאות נפשות, בעיר קדשנו, ירושלים ת"ו.

3א בהוצאה הקודמת ב"אגרות־ראיה": על הנפש.

4 איכה ג, כג. 5 חולין פט, א. 6 ישעיה ב, יז־יח.

תמול ביום ש"ק הגיעה לידי דעפעשע[1] מאת ראשי נכבדי ירושלים, אנשים נדיבים ונכבדים מאד, וסוד ההנהלה של בית החולים הגדול ביקור־חולים הוספיטל הכללי בירושת"ו, כי אם לא תשולח להם עזרה מהירה טלגרפית, מוכרח הבית להסגר.

אנכי, בתור אדם פנימי, היודע את מצב עיר הקודש והמחוזות, רעד עבר בכל יצורי לשמע הבשורה המראיבה הזאת. כי בית־החולים הזה הוא המקלט היסודי לרובי החולים האומללים של העיר וסביבותיה. מובן הדבר שאי אפשר שמשוויץ תבא עזרה גדולה להמשיך את הקיום של הבית לזמן מרובה, אבל לא רחוק הדבר להמציא עזרה ע"י השתדלות הגונה, של סכום כזה שיוכל להאריך את ימי פתיחתו עד שתבא עזרה ממקומות שאוכלוסי אחינו רבים שם, כאמריקה ועוד.

ע"כ הנני מבקש בזה את כבודו, שיואיל לעסוק בזריזות הראוי' לאיש רב פעלים כמוהו בענין נשגב זה. חושב אני שראוי לפרסם קול־קורא בעתונו, וכבוד מעלתו ויתר רבני המדינה יחזקו את הדבר ויקבעו מקום או מקומות לאסיפת הנדבות.

הקו"ק יוכל להיות שנכון שביסודו יבא ממני, ורבי המדינה יצ"ו יחזקו ידי וימלאו את הדברים, כדי שיהיו נשמעים, וחוץ מזה חובתנו קדושה היא לעשות לטובת הבית הגדול הזה, שחיי מאות נפשות בעיה"ק תלויים בו, עד כמה שידינו משגת. והנני חושב שיספיקו דברי הקצרים ללבבו הטהור והער לפעולת צדק, ועשה יעשה ויפעל בעה"י.

יכבדני נא בתשובתו הנכבדה ועצתו הנאמנה, והנני חותם בברכת שלו' ורגשי כבוד כנה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

הנני דו"ש ידידי הרה"ח המרומם מר ד"ר שטרויס נ"י, ברגשי כבוד וידידות, ואבקש את כ' מעלתו להשתתף בעבוה"ק הזאת של הצלת חיי נפשות רבות בהר הקודש, כיד כשרונו הטוב וישרת לבבו הטהור בעה"י.

הנ"ל

תשמג

בעה"י ך"ד מ"ח עתר"ו ס"ג.

שלו' וברכה באה"ר לכ' רב רחימאי המאוה"ג סוע"ה הגביר המרומם מו"ה זלמן פינס שליט"א וכל משפחתו היקרה ברכת ד' וכט"ס.

שמחתי בדברי ידידות של כת"ר אהובי שי', וע"ד ההצעה בענין השבועון, אשר מאוד הי' ראוי לי לחפש איזה דבר תיקון להודות לד' חסדו. ובשכבר הימים אמרתי שיעקב תיקן מטבע שוקים ומרחצאות בשכם דוקא[1], שצפה ברוה"ק שהוא מקום המוכן לפורעניות של חלוקת מלכות בי"ד, ויסוד מאסן במלכות ב"ד האמור במדרש[2], שהוא משלושת החטאים שצריכין להתקן, שנאמר ואחר ישובו ב"י[3], הוא מפני שנחסרה האמונה שמלך עוסק בתורה וחכמה כדוד ושלמה יוכל לעסוק

1 מברק, תלגרמה.
1 בראשית לג, יח; שבת לג, א.
2 ילקוט שמואל־א' ח' לא אותך מאסו וכו'.
3 הושע ג, ה.

יפה בעסקי העולם של הנהגת המלכות, ובא יעקב איש יושב אהלים ונתן סימן שהוא מתקן גם מטבע שוקים ומרחצאות וה"ה רשב"י הצווה כ"כ על הנחת חיי עולם בשביל חיי שעה, חתר לתקן תיקון חומרי להסיר הטורח מרבים דלא ליקפו [4]. אמנם העיכובים הם ג"כ רבים, ואחשוב קצת מהם. א' כעת עודני רפה־כח ל"ע ומוכרחני להשמר מעבודה רוחנית כמה דאפשר עד יחנני ד' לשוב לאיתן הבריאות בחסדו. ב' קצת נחמתי בגלותי הוא מה שאוכל לפעמים לעסוק בקצת שקידה, ומסופקני אם כדאי להטרד גם פה בעסקים מטרידים כעריכה זו. ג' מסופקני אם ימצאו לנו העוזרים בכל המקצועות הדרושים גם לשבועון בעל השפעה כחלק אינפורמציוני, פוליטי, פיליטוני וכיו"ב. ד' ע"ד חשבון ההוצאה איני רואה שיספיקו ק' חותמים אחר חשבון המשלוח והעבודות הטכניות הצריכות הוצאה, חוץ ממה שאי אפשר כלל לנהל עתון הגון בלא שכר סופרים, כי אסיא דמגן וכו' [5]. חוץ מזה שאיני יודע איך הוא המהלך פה ע"ד הרשיון, וכמה יארך הדבר, והחסרון של דפוס מקומי בעיר העריכה. אמנם אחרי כל אלה איני מפליג רעיון שאולי יש בו משום זכות הרבים, ואולי יש לכת"ר דרכים כאלה שיכולים להקל את ההכבדות הנקובות, ואולי ימצאו סגל חבורה עוזרים ומסעדים, באופן שע"י שאשית גם ידי הכהה עמהם יוכל באמת לצאת לפעלו לעורר רוח חיי אמת לתורה ולתעודה במדינה כזאת הצריכה לטללי תחיה. יטיב נא כבוד אהובי ויודיעני בפרטיות.

והנני בזה חותם בברכה ומצפה לתשועת ד' דוש"ת בכל רגשי ידידות וכבוד נעלה.

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ.ב. נטרדתי כעת מאד כי הגיעה לי דעפעשע [6] מירושת"ו, שבית החולים הכללי „ביקור־חולים האספיטאל", שרוב בריחי דמערבא [7] ביחוד בעיה"ק ומחוזותי' סמוכים עליו, עומד חלילה להסגר אם לא תושט להם עזרה טלגרפית מהירה, והחותמים הם נאמנים ונכבדים מאד, מר עפשטיין אחי הרה"ג ר"ב עפשטיין נ"י ומר שחור, שניהם יקרים ונדיבים ומצוינים בתו"י. ומה אעשה בעניי פה, ברור לי שלעת עתה נעולים שמה כל פתחי העזרה, והנני משתדל כעת בענין קדוש זה, וד' יהיה לעזרה לנו. אולי יוכל כת"ר לשים ידו עמדי להיות עושה ומעשה לפקוח נפשות רבות בהר הקודש. אין די באר גודל המצוה.

ידי"ע הנ"ל

תשמד

בעה"י ד"ר מ"ח עתר"ו ס"ג.

לכבוד האדון היקר והנכבד מר כ"ל דייחאווסקי נ"י פרנס מחזיקי הדת בק' לונדון.

שלום וברכה.

מכתבו הנכבד מיום ה' שבוע העבר הגיעני, והנני להשיב למעלתו את אשר עם לבבי ע"ד הצעתו הנכבדה בדבר קבלת הרבנות של עדתם הקדושה במשך הזמן שהנני מוכרח להתעכב בחו"ל.

4 שבת לד, א. 5 בבא קמא פה, א. 6 מברק, טלגרמה. 7 שבת כא: קמה.

והנה ביסוד הדבר הנני נותן בזה את הסכמתי למלאות את מבוקשם בעזה"י אבל נכבד לי לדעת איזה פרטי דברים אשר אציעם פה לפני כבוד מעלתו, שאקוה שיטיב להודיעני דברים ברורים אודותם. א' אם ההזמנה הזאת וההסכמה בבחירתי הוא דבר מוסכם מכל חברי אגודתם, באופן שאין בזה שום שמץ של מחלוקת ח"ו, כי מעודי הנני בורח מזה, ואקוה למי שהשלו' שלו ב"ה שיחננני תמיד להשמר מכל חשש מחלוקת ויברכנו בעתרת שלו'. ב' יטיב נא כבודו לפרש לי באר היטב מה הנה העבודות שעדתם הנכבדה דורשת מהרב, למען אוכל לאמד אם הן הולמות לכחותי הרוחניים והחומריים בעה"י. ג' אולי יוכל כבוד מעלתו לברר לי את יחוסו של הרב ד"ר הערץ נ"י לרבנות עדתם בכלל ולהזמנתי בפרט. ד' במכתבו של כבודו לידידנו הרב ד"ר כהן מבזל נ"י מזכיר כבודו בנוגע להרבנות את שם הד"ר יונג נ"י, אולי אפשר שיבאר לי כבודו מהו היחס של רבנות עדתם עם הרב הד"ר הנ"ל.

בתקותי שיואיל כבוד הדרתו בטובו למלא את בקשתי ולהשיב על שאלתי בבירור, הנני מקוה שיסודר הענין בכי טוב בעה"י, ואולי מאת ד' היתה זאת שיתגלגל איזה זכות על ידי הכהה להרמת קרן הדת והיהדות, במשך הזמן שהנני מוכרח להתעכב על אדמת נכר, עד ירחם ד' על עולמו ועל עמו וירים נס שלו' בעולם, ונזכה לראות צמח ד' אשר יצמיח לטובה לרפואת מחץ כל דכאי רוח אשר דוכאו מתגרת הסער הגדול המתחולל בעולם, כי הוא ב"ה בעל מלחמות מצמיח ישועות בורא רפואות, והוא יראנו באור חדש אשר יאיר על ציון ועל מקראיה[1], על הר קדשו ועל כל יראיו וחושבי שמו המצפים לישועתו בקרוב. כנפשו היקרה ונפש דו"ש ושלו' כל העדה הקדושה והנכבדה בכלל ברגשי כבוד וברכה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תשמה

בעה"י, כ"ח מ"ח עתר"ו, ס"ג.

שלו' וברכה לכ' ידי"נ וחביבי הרב הגדול בתו"י נחמד ומפואר מו"ה משה זאב ראם שליט"א וכל משפחתו היקרה, ברכת ד' וכט"ס.

אחדשה"ט באה"ר.

אמש הגיעני מכתבו היקר. והנה המכתב להרב הופמן[1] נ"י בכללו הוא טוב, אבל סגנונו צריך תיקון, וביחוד קיצור. לדעתי יתחיל כת"ר לבאר בקצרה שהוא מוצא את עצמו נאלץ לבא לפניו בקובלנא זו, באשר יחשוב שרק דבריו יהיו נשמעים באזני הד"ר ל.[2], מפני שהוא תלמידו, חוץ מזו שלפי גדולתו בתורה וגדולת שמו ראוי הדבר שאליו יבאו דברי ריבות הנוגעים לענין היהדות של קהלה חשובה בישראל ויספר איך שהוחזק זה כמה שנים בעבודת ההוראה בצידיך, (ולא יזכיר ע"ד הר' קאר"פ[3] מאומה), רק מפני מיעוט ההכנסה הוכרח לעסוק ג"כ בשחיטת עופות, כסגנון מכתבו בקצרה, ומעת בא ד"ר ל. להיות בתור רב. לעדת ישורון הי' היחס ביניהם טוב והגון, וכן הי' עם גיסו הרצ"ג[4] נ"י, רק בימים

1 ע' ישעיהו ד, ה.

1 ר' דוד צבי. 2 לוינשטיין. 3 קארנפיין. 4 ר' צבי גרינשטיין.

האחרונים נשתנה הדבר, וע"י מאורע של שגגה, שנתחלפה אווזא נבילה בשחוטה, ושהשגגה ב"ה לא באה לידי מכשול, כי ד' שמר רגלו מלכד, שלכל היותר הי' ראוי גיסו הר"צ בעד זה רק לגערה, או איזה קנס לא גדול, או קבלת ד"ח, העביר עליו את הדרך[5] והעבירו לגמרי, ופסק בזה לחיותי', ולא השגיח על מה דטפלי תלי בי'[6] ולא על כבוד תורתו וחזקת כשרותו המוחזקת מאד. זה הי' העיוות הראשון, ואח"כ הוכבד הדבר ע"י מה שפגע בכת"ר בכבודו ופרנסתו, ותחת שה"ר ראוי לאיש כמוהו, שנתן לו ד' כח והשפעה בעדתו, לחזק ידי בני תורה ולאמצם בכבודם ובתיקון פרנסתם, נעשה כצד ומעיק. וע"כ חושב כת"ר שראוי להדב ד"ר הופמ' נ"י שיבא לד"ר ל. בתוכחת מגולה בדרך כבוד, ויעוררו שראוי לו להשתדל לתקן את השגגות שיצאו מלפניו, ולבאר לו שדוקא על דרך זה ישאר בכבודו ועוד יגדל, ואולי דבריו יעשו פרי ויהפך לבו מאויב לאוהב, ותבא עצת שלו' בין כת"ר ובינו במקום השנאה המתלקחת כעת. ויזכיד לו שראוי להעיד לד"ד ל. מה שאמדו חז"ל בגיטין ד"ז על פסוק וצקלג ומדמנה וסנסנה, מי שיש לו צעקת לגימה על חברו ודומם שוכן בסנה עושה לו דין, ואי ליכא דינא בארעא ח"ו הלא יש דין למעלה, וראוי לו לד"ר ל. בעצמו לדאות איך לקרב את אשד רחק, ולהשתדל בתיקון מצב הפרנסה והכבוד של בניה של תורה האמונים מנעוריהם על בדכי ת"ח, שכ"כ פגע בכבודם ובמעמדם. ולבסוף יזכיר שאנכי הצעיר הנני יודע את תוכן הענין לאמתו, ושבעצתי הוא כותב לו, (דק לא יכתוב עלי תוארים דבים ולא גדולים יותר מהתוארים שכותב עליו. והנני לעורר דרך אגב את כבוד חביבי שי', שתמיד אני שונא את התוארים, והקיצור בהם הוא משובח. הלא ראה כת"ר את דברי הגאון ר"ע אייגר ז"ל בהקדמה לתשובותיו במכתבו לבניו ע"ד סידור התואדים. וע"ד תואדיו של הרב ד"ד הופמן אני חושב שתיאר אותו כראוי, ואין חשש אם יכתוב עליו הדב הגאון הגדול, כי מסתמא הורגל בזה, אבל עלי לא יכתוב רק בקצרה, וגם הוא באמת אדם גדול ועוסק תמיד בשקידה ביחוד במקצועות שלו). וישלח את המכתב אלי, ואמלא את הדבדים בעה"י באופן היותר טוב, והסגנון יהי' בנימוס גם כלפי האיש שעליו הקובלנא באה, כי כן ראוי והדברים יותר מתקבלים כשבאים כך בסגנון מתון.

הדירה החדשה שלנו היא ב"ה טובה מן הישנה, בכמה מעלות. יחננו השי"ת ויזכנו לעלות ממנה מהרה אל אה"ק ברוב שלו'.

וע"ד מצבי כבר הודעתי לכת"ר את דעתי, שאיני דוצה חלילה לדרוש מתנות משום אדם, ואקוה בחסדי השי"ת הרועה אותי מעודי ברב דחמיו, כי ישמדני מזה ויזמין לפני כל צרכי באורח כבוד, ואת החובות יזכני לשלם באופן הגון בעזרתו ית'. ואם יוכל כת"ר לעשות איזה דבר בשביל הבקו"ח[7] בעה"ק, כמה גדולה היא המצוה. ד"ד אשר[8] נ"י כתב לי שכתב ודבר עם מכיריו, ואקוה שיעשו הדברים פירות. וכן מצד ד"ר כהן[9] נ"י, ג"כ כפי הנראה תהי' תועלת בעזה"י. ואם לא דבר גדול, אבל תשועה קטנה תבא אי"ה ע"י השתדלותנו, וגם היא לגדולה תחשב בעת מצוקה כזאת, ד' ירחם וירומם קרן עמו וארץ חמדתו.

5 סנהדרין לא, ב. 6 חולין יח, א. 7 בית־החולים „בקיר־חולים".
8 הרב ר' יחיאל מיכל הלוי. 9 הרב ר' אשר מיכאל רבה של בזל.

הנני חותם בברכה ועתרת שלו, כנה"ר ונפש ידי"ע דוש"ת מצפה הצלחתו ורוממות קרנו בכבוד,

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ.ב. נפלאתי למה שלח כת"ר מרקא[10], וכי בעינינו יש מקום לקטנות כאלה, ואם הי' מצטרך הדבר להוציא לטובת כת"ר אפילו הוצאה חשובה, היעלה על הדעת, לפי ידידותנו האמתית ב"ה, לחשוב בזה חשבונות, וק"ו לקטני קטנות כאלה. וב"ה הלא יודע כת"ר כי ת"ל אינני דחוק בהוצאה, בחסדי ד', גם לפי המצב הנוכחי, ועוד אקוה שיראנו השי"ת בחסדו וירחיב לנו בעזרתו בקרוב.

הנ"ל

תשמו

(אל הרב ר' יונתן כנימין הורוויץ)

ב"ה ס"ג כ"ח מר־חשון עתר"ו.

מכתב רב רחימאי כת"ר שליט"א, הראשון גם השני עם החוברת[1] הגיעני. ויסלח נא אהובי על אחור תשובתי. — לולא מה שקשה לי כעת לעבוד עבודה ספרותית, הייתי מתקן את החוברת בהרבה מקומות, ביחוד הייתי מבליט יותר ויותר את אהבתנו לישוב החמרי על אדמת־קדשנו ואת אמונתנו הגדולה, שבשפלותנו יזכר לנו צור ישראל ב"ה, ומכל גרעין הנזרע בארץ־צבי יפריח ישועה ותהלה גדולה מאד.

את הגיוני־רוחי ע"ד מצבה, במה ובית־המקדש, למדרגותיהם, ארשום בזה למר בקצרה.

ראינו שמצבה היתה אהובה בימי האבות, ונשנאה אח"כ לגמרי בלא שום התר זמני[2]. הבמה הותרה ונאסרה והותרה עד שנאסרה לגמרי, ע"י קביעת בית־עולמים שנקרא „נחלה — שאין לה הפסק"[3], כמבואר שלהי זבחים. מהו תכן מצבה באר הרמב"ם בהלכות עבודה־זרה[4], שהוא בנין שמתקבצים לעבודה סביבו. וראוי להתבונן על הקו המבדיל בין מרכז שמתקבצים לעבודה סביבו, שנתרחק, ובין בנין שמתקבצים לעבודה בתוכו, שנשאר אהוב. הנה בפסחים פ"ח אמרו חז"ל: מאי דכתיב: „והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ד' אל בית אלהי יעקב"? לא כאברהם שקראו הר ולא כיצחק שקראו שדה אלא כיעקב שקראו בית. באור הדבר, כי מראש אמנה[5] בשהחל איתן האזרחי[6] לקרא בשם ד', הלא לא היתה הקריאה מפורטת בדרך־עבודה מיוחד ומסודר להלכותיו, כי־אם להפנות את הלבבות בכלל לשם ד' אל עולם קונה שמים וארץ[7]. וסגנון זה אינו מניח הבדל בין עם לעם, וכל

10 בול, תר־דואר.

1 „אלה מסעי", נסיעת הרבנים לבקור מושבות וקבוצות הגליל בשנת תרע"ד.

2 ספרי פ' שופטים. 3 ראש־השנה יב, ב.

4 פ"ו ה"ו. 5 ע' שהש"ר ד, יח ושמו"ר כג, ו.

6 בבא בתרא טו, א. וע' רמב"ם הלכות עכו"ם פ"א ה"ג. 7 רמב"ם שם; בראשית כא, לג; יד, כב.

באי־עולם יוכלו יחד להתקבץ לעבוד את ד' [8]. וזאת היא הוראת המצבה: נקודה מקודשת מרכזית, שהכל מתקבצים לעבודה סביבה באין הבדלה. אבל מעמד כזה הוא רק מעמד של הכשרה. מגמתה העליונה היא, שתבא לעולם אותה הסגולה של העבודה הרצויה, המסודרת ברוח־ד' ומיוחדת לישראל עם־סגולה, ולזאת המדרגה אין כל באי־עולם ראויים להשתתף בשוה. ויעקב כאשר ראה את הסגולה המיוחדת, העתידה להופיע מזרע ברך ד' אשר יפרח ממנו, אמר או: „והאבן הזאת אשר שמתי מצבה" [9] לא תהיה עוד מצבה חפשית, שהעבודה תהיה מרוכזת סביבה בלא הבדלת מחיצות, כי־אם „יהיה בית אלהים", בית מיוחד מוקף מחיצות, שרק הראויים לו יכולים לבא אליו. וכל העמים אין להם עדיין שום מושג איזו תועלת יש בכל אותה הפרטיות המסודרה, בכל אותם גופי־הלכות של תורה ומצותיה, שישראל מצטיינים בהם בכל מעשיהם וביחוד בעבודת הקדש והמקדש. אבל, אע"פ שבזמן הזה עדיין לא זרח האור ולא הוכר הכח החי העליון מההופעה העליונה המבורכה אשר לחלק יעקב בגופי תורתו המיוחדת לו, העולה על הכלליות של הקריאה בשם ד' אל עולם בכלל מכמה מעלות, לעתיד לבא כשיראו כל באי־עולם מה פעלו אלה החוקים והמשפטים, הדקדוקים וגופי ההלכות, על אומה זו הנפלאה, שנתקיימה בניסי נסים וצצה ופרחה בקדושתה המיוחדה גם בימי עניה ומרודה וזכתה לאורה גדולה, בעת תבוא התגלות צדקתה וכבודה יאמרו כולם: מעתה נדע שלא די לנו באותה ההכללה של קריאה בשם ד' לבד במושג־האמונה הערום, אשר חשבנו אותו למספיק לכל התפקידים הנשמתיים, אלא צריכים אנו לעלות „אל הר ד'" הקורא בכללות לקדושת אמונת ד', והכרתו בכלל, למען נבוא אל הבית פנימה, „אל בית אלהי יעקב" [10], ולא נסתפק עוד בהכרה כללית ובמושגים כלליים, שראינו כבר שאינם מספיקים להאיר את הסגולה העליונה בעולם ולבסס את האנושיות על בסיס יסודי, כי־אם נשוב לאשר זנחנו ואבן מאסנו מוכרח להיות לראש פינה, והם הם הלמודים הפרטיים שהם נחלת־יעקב המיוחדה לעד, כמה שנוכל עכ"פ לחקות ולקחת מהם רטיה למחץ העולם והאדם הלקוי בכל ערכיו, „ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו". והלמוד הפרטי הזה המלא רוח מיוחד וסגולות מפורטות, אינו מצוי כלל בשוק הרוחני הכללי, ו„בגוים אין תורה" [11] אע"פ שיש חכמה [12], „כי מציון תצא תורה ודבר־ד' מירושלים" [13]. באותה הפרטיות המיוחדה לקדושת ישראל אנו באים אל הבית פנימה, אבל גם כאן אנו פוגשים הכללה והפרטה, אבל לגמרי בצורה אחרת: ולעומת מה שבזמן שאנו עוסקים בהערכת כל העולם כולו הננו מקדימים את ההכללה על הפרטיות, ומפעולת אב־המון־גוים [14] אנו באים ל„בית יעקב אשר פדה את אברהם" [15], הננו מהפכים את הסדר כשאנו עוסקים בהטבת האורה בישראל פנימה. אם נבא מיד אל ההכללה ונאמר: מושג־האומה עולה על כל, מבלי אשר נדאג למלא את המושג הזה בברכת־ד' והשפעת־הקודש, הננו הולכים ונכשלים, נאחזים בסבך אותה המסכה הנסוכה על כל הגוים, החושבים שהצבוריות לבדה היא יסוד הכל ובגללה הכל שרוי הכל מחול, ואינם שמים על לב

8 רמב"ם שם פ"ו ה"ו. 9 בראשית כח, כב.
10 ישעיהו ב, ג. 11 איכה ב, ט. 12 איכה רבה ב, יז.
13 ישעיה ב, ג. 14 בראשית יז, ד. 15 ישעיה כט, כב.

כי הכמות לא תוכל לעולם להכריע לצד עליון את האיכות; ואם מותר האדם מן הבהמה הוא באיכותו — איך יתכן שכל סגולתו ושאיפת־מעשיו תהיה רק למען הרבוי הכמותי בלא דרישה עליונה איכותית? אמנם יקרה היא לנו הכמותיות הצבורית, אבל לא מצד געגועים בהמיים המגלמים את המחשבה, כי־אם בסגולה בהירה, בהעמדת הסגולה של היחידים במלוי קדושתם, בצביון קדשם ואור טהרת מדותיהם. וממכון מלא אוצר־חיים כזה ראוי לבא להכללה צבורית, שכמותה נעשית כלי מוכשר לקבל את שפעת־האורה של כל הנקלט באוצרות היחידים, המשפחות, העדות והשבטים, ועושה אותם חטיבה אחת עליונה המאירה באור־שבעתיים. על־כן מוכרחת היתה במת־היחיד להיות מותרת[16], אחרי שבכללות נתאגדה הצבוריות צריכים למלאותה ענין, והשלום הוא הכלי המחזיק את הברכה[17], והברכה עצמה מה היא? — קדש־ד' העליון בכל סגולותיו. אמנם אחר שחזתה הנבואה ברוח־קדשה, שהמלוי הפרטי כבר בא לגמר־בשולו באופן הראוי להיות מצטרף אל הכלליות, אז בא תור האחדות הכללית הנאדרה־בקדש לעד, ובמת־יחיד, גם אותה המוקפת יריעות ומחיצות, שעולה הרבה בפנימיותה על מצבה, הפתוחה לכל, גם היא נאספה[18], ונקבעה קדושת בית־עולמים הכללית. „זאת מנוחתי עדי עד"[19].

יזכנו השי"ת לראות מהרה באורו הגדול על ציון ועל מקראיה וישיבנו ברחמיו אל ארץ־המדתו. והיה זה שלו' וברכת אה"ר כנה"ר ונפש ידי"ע דוש"ת,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תשמז

בעה"י, י"ג כסלו עתר"ו ס"ג.

ברכית מרובבות מרוכב ערבות לכבוד מר רב חביבי הגאון הגדול פאר עז ומגדול, אוצר קודש לתורה ולחכמה ויראה טהורה, מוהר"ר דוד שליט"א ד"ר הופמן, יהי ד' עמו ואורך ימים ישביעהו בכט"ס.

אחדשה"ט דהדר"ג שליט"א.

אמרתי בזה גם אני לבא עם הספר בשביל מצוה רבה של הבאת שלו' בין ת"ח, ששניהם אהובים ויקרים, כל חד לפי מעלתו. וזה מכבר ידעתי שהרב הגדול בתו"י מו"ה משה זאב ראם נ"י הוחזק בק' צוריך להורות הוראות או"ה לשואליו וללמוד שיעורים, והוא ת"ח יקר מאד, בר אורין ובר אבהן, כי אביו הי' מהמצויינים שבמופלגי הרבנים באתרי', שהי' מקום חכמים וסופרים, והוא נתגדל תמיד מנעוריו בין ת"ח וגדולים בישראל. עכ"פ ראוי הוא להדרו ולהזהר מאד מקפוח פרנסתו. וכן אמת הדבר שגיסו השו"ב הר"צ גרינשטיין נ"י הוא ג"כ ת"ח ויר"א, ולא הי' ראוי כלל לאותו העונש החמור בשביל השגיאה שיצאה מידו בשגגה ושב"ה לא נכשל בה אדם בפועל. והרב היקר ד"ר לוינשטיין נ"י הפריז בזה על המדה. ומתוך שעמד הרב רמ"ז נ"י על צד גיסו נתלקחה ביניהם שנאה, שהדבר לא טוב הוא למצב היהדות שבקהלה ובפרט במדינות הללו. ע"כ אבקש גם אני את הדר"ג שליט"א, שיואיל נא להטיף אמרים אחדים למעלת הרב ר"ט ד"ר לוינשטיין נ"י, שיטה ידו לשלו' לת"ח הללו, ובפרט הרב רמ"ז שהוא חוץ מזה איש חלש מאד בבריאותו,

16 זבחים שם. 17 סוף מס' עוקצין. 18 זבחים שם. 19 תהלים קלב, יד.

והדכאון של עלבון וקפוח פרנסה יכול ח״ו לדכאו בשיעור שגם הרב ד״ר לוינשטיין בעצמו בטח לא ירצה בזה ח״ו. אמנם בעניני השחיטה הוא אמן יפה ומהודר מאד, ויראת ד׳ היא על פניו, ולא יוציא מידו דבר שאינו מתוקן ח״ו. ואקוה שדברי הדר״ג יפעלו פעולתם הרצוי׳, ויבא שלו׳ לרגלו לאושר עדת ד׳ בק׳ צוריך יצ״ו, והי׳ זה שלו׳ וברכה באה״ר, כנה״ר ונפש ידידו דורש״ת בכל רגשי הכבוד,

הק׳ אברהם יצחק הכהן קוק מיפו ת״ו

תשמח

בעה״י, י״ד כסלו עתו״ר, ס״ג.

חביבי ויקירי הרה״ח הנעלה מר משה ד״ר זיידל שליט״א וכא״ל רב שלו׳ וברכת ד׳ לעד.

שמחתני, חביבי, בדבריך היקרים. כעת הננו מתעתדים לנסע ללונדון בעזה״י, יזכנו השי״ת הבוחר בציון ב״ה לעלות בקרוב משם אל הקודש בנחת ושמחת־לב, ויעזרני נא בעבודת־קדש פוריה לטובת עמו ונחלתו בימים שהנני מוכרח להתעכב בחו״ל.

את מאמרו של פרופ׳ ניימרק לא ראיתי, והנני מתגעגע לראות את הנקודות שרוחך העדין הרגיש שהן ראויות לתשומת לב. בכלל אני משער הלך רוחו של חושב זה, ובכלל בכל הקוים הפילוסופיים המפותחים ביותר בתקופות האחרונות מובלטת היא ביותר המחלה של יבוש לשד הקודש, מה שהוא מצד אחד שלמות טכנית ליצירות הפילוסופיות, העומדות בשביל־כך בחוגן העצמי, ומצד שני הוא חסרון פנימי גדול בכל מעמקי־החיים של המגמה הפילוסופית. ולהפך בחוגי הקדש מתראה לעומת זה דלדול־הכח של חסרון השפעת החול וההבריאות הגופנית של קליטת צבעיו. מהשפעת התורה והנבואה ורוח־הקודש ידעו גם חכמי־המעשה הגדולים שלנו את סוד האחוד של הקדש עם החול והיו בקיאים היטיב במזוגו; הרבה מהם בהשגה מדעית מבולטת וכולם בהכרה רוחנית טבעית הנובעת מעמק התום שהיה תמיד שרוי בנפשם, ועל־כן זכו דבריהם להיות חיים חיי־נצח, מסתעפים ומתפרשים, וכל מה שאתה מוצץ מהם אתה מוצא בהם טעם מלא לשד ומתק־נצחי. סקירת־החול, החפצה לעמוד בצביונה האוטונומי בלבדה, גרמה בתור פעולה חוזרת על סקירת־הקדש את חפץ התבדדותה. ובכל העולם הרחב כלו, שמטרת פתוחו הרוחני היא ההתגלמות הצורתית של הרעיונות והמאויים, אין זה דבר המביא הרוס, עכ״פ מורגש, כי־אם גם בסוס סדורי, כאמור, אבל בישראל, כשהוא שוחה עם הזרם הכללי ואיננו עומד על אפיו, הרי התכן המבודד מביא לו קטיגוריא גדולה ואי־נורמליות רוחנית עזיזה, המהרסת את התם העתיק, מפקפקת את התקרה האיתנה של הבנין המעשי ומכהה את הזיו של אור הרעיון הגדול הזורח בכל עז מדור דורים בנשמתה האיתנה, העומדת לא לגלם את הרעיונות כי־אם להעלותם ולהשפיע להם תמיד חיים חדשים טהורים קדושים ורעננים, כאשר גלינו מני אז ע״י כח־הדבור שלנו מיסוד הנבואה וכל הספרות התוכית, שהיא חכמת־ישראל והגיון־רוחו בעזו האמיתי. אנו קרואים לאחד את העולם, וקודם שנאחד את העולם החי החמרי הננו קרואים לגלות את התכנית של האחדות הרוחנית, שהוא סודנו העצמי אשר עדי עד לא יעשה כן לכל גוי. עומדת היא תכנית עליונה זאת בטבע המיוחדה של שכלנו, של מוסרנו, הטבע הנשמתי שלנו, של רוח התולדה המפורט, המפעם בהסתוריה המפליאה שלנו, במזג דמנו וטבע

גופניותנו, וביחוד שתופנו הקוסמי כלומר תעודת חיינו בכח ההויה בכלליותה, המשתרעת ממעל לכל הגבולים, עד תאות גבעות עולם, שאין כל הזיה שבעולם מוכשרה לסמל צבעיה, ושם חביון הכוח ועצם החיים וגבורת האמת המפליאה לעשות, זרוע ד' [1] המנהלת חדת העולמים והלאומים. עכ"פ לנו מגיע החלק התרבותי החברתי והספרותי היונק מנביעת האורגנים של הקודש והחול, שמחת החומר והרוח, השמים והארץ, החסד והאמת, הצדק והשלום, בנשקם זה את זה בכל עזוז להט אהבתם, ומחכמי תעודה ישרי רוח התמימים עם ד' ועם אנשים, אוהבי הבריות ומאהיבים להם ועליהם את אביהם שבשמים, יצא רז חודר זה. התרכבות פרובלמות שכלן תואמות ושפעת־החיים של חפץ ההולך ומזעזע את לב האומה להבנות עוד, לכונן בארץ צבי חיים חדשים, הזולף בצנורות הדם של אנשי המעשה והולך ומבריק בתאי המח והלב של אנשי הרעיון, השאיפה והמחשבה, תהיה הכלי המוכשר לחזק ברכת עולמים זו, ואליה עינינו נשואות. „הנה כעיני עבדים אל יד אדוניהם כעיני שפחה אל יד גברתה כן עינינו אל ד' אלהינו עד שיחננו" [2].

והנני מקצר ואומר שלו' וברכה כנפשך היקרה ונפש אוהבך הנאמן המצפה לתשועה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תשמט

ב"ה, ס"ט גאללן, ט"ז כסלו עתר"ו.

לכבוד הרב הנכבד והמרומם מר ד"ר ואלף נ"י רב בעיר שאדעפאן יצ"ו.

שלו' רב.

הנני נשען על נדבת דוחו, להציע לפני כבודו, שיטיב נא להיות תומך ועוזר לדבר מצוה של פקוח נפשות, של רבים מאחינו בעיר הקדש ירושלים. כאשר הגיעה לידי ידיעה טלגרפית מועד בית החולים הגדול הכללי שם, וחתום עוד גם מאנשים גדולים ונאמנים מאד, מגדולי עיד הקודש, זולתם, שאם לא ישולח להם עזר במהרה, יסגר הבית. ואני יודע כמה גדולה היא הצרה שמה אם חלילה יסגר זה הבית הגדול, שמוצאים בו מרפא והצלה מאות חולים מאחינו, עניים ומדוכאים. והנה כבר יצאתי בקול קודא לעזרה בעתון השבועון היוצא ע"י הרב ד"ר ליטמן בצירין, ובה התעוררו נכבדים וישרי לב לקול הקריאה, והמכתבים ששלחתי למעלת הדבנים הסמוכים עשו פירות, והכירו כולם את גדולת המצוה והחובה המוסרית, הרובצת עלינו כעת לצאת לעזרת אחינו הנתונים במצוקה בעיר הקודש. והנני מקוה, שגם כבוד מעלתו, הנודע לרב פעלים וושש לעשות צדק, יתמוך בכל כחו בדבר הגדול הזה, ויעשה בקהילתו ובחוג מכיריו ומוקיריו הרבים פעולה לטובה ולהצלה הנחוצה לבא במוקדם היותר אפשרי, ויעמיד גם בעירו איש נכבד אשר יקבל עליו את פעולת המצוה הרבה הזאת, ויודיעני בטובו את שמו, או שבעצמו ובכבודו יעסוק במצוה גדולה זו של פקוח נפש, כראוי לנפש עדינה היודעת לרחם על אחים מדוכאים הנתונים במצר. ובפרט ששמעתי שמעלת כבודו

1 ע' אורות, אורות ישראל א, ב. ישעיהו נא. תקוני זהר תליסר, רביעאה.

2 תהלים קכג, ב.

רגיל הוא לעשות פעלים לטובה לצדקה של ארצנו הקדושה, וחבת הקודש קשורה בנפשו הנדיבה.

הנני מחכה לקבלת תשובתו הנכבדה ופעולתו הטובה ושכרו כפול מן השמים.

ברגשי כבוד,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תשנ

בעה"י, כ"ד בסלו עתר"ו ס"ג.

שלו' וברכה לכבוד האדון הנבבד מו"ה אדי' לייב דייכובסקי נ"י, פרנס עדת מחזיקי הדת בלונדון יצ"ו, וכל האדונים הנכבדים חברי הועד, וכל העדה הקדושה בולה, יפרוס ד' עליהם סוכת שלומו וישים להם ברכה ממרומו בכט"ס.

אחדשה"ט באה"ר.

הגיע לידי מכתבו היקר, ואשמח בשמחת ישרים ויה"ר שיתקיים בנו יראיך יראוני וישמחו [1]. והנה כעת איני יכול עדיין לקבוע זמן מצומצם לנסיעתנו בעה"י, מפני איזה עכובים. הא', שעדיין אין לנו אותם הדוקומנטים הנדרשים ביחוד כעת למסע ממדינה למדינה, והנני צריך לפנות בזה אל הקונסולים שבברן, הרוסי והצרפתי, ולחכות על תשובתם. והשנית, שהנני עסוק פה במצות פקוח נפשות במקום בית חמדתנו תובב"א, שהגיעה לידי טלגרמה מועד ביה"ח הכללי שמה ומגדולי העדה, שאם לא יושט להם עזר במהירות טלגרפית יסגר הבית ח"ו, ואני יודע את האסון הגדול שיוכל ח"ו לבא עי"ז להמון החולים הנדכאים, שחייהם תלויים בו. ע"כ יצאתי בקול־קורא בעתון ישראלי היו"ל בצוריך בשפ"א [2], וב"ה שהדברים עושים קצת פירות, ואני מוכרח לחכות עוד עד שיתקבץ הסכום ויצא השלוח המהיר לפעלו, וכפי הנראה יעברו ע"ז עוד בערך שבועים ויותר. יזכנו השי"ת לברך על המוגמר בכי טוב, ולהתראות בשמחה וחבת הקודש כראוי ליראי ד' וחושבי שמו.

והנה לא אמנע מלהודיע צערי לכבוד מעלתם, שאחרי שילוח הטלגרמה של ההסכמה קבלתי מכתב מידידנו הרה"ג ד"ר כהן מבזל נ"י, ולוטה בתוכו טלגרמה מלונדון חתומה בשם „רבי שוואַרץ", שבה מזהירני שלא אקבל את המשרה, ואח"כ בעוד איזה ימים בא מכתב כתוב אלי ונשתוממתי לראות פירמה „מרדכי צבי שוואַרץ" רב בקהל „מחזיקי הדת ובקה"י [3] בא"ו בלונדון הבירה יצ"ו", והמכתב כתוב אשכנזית בהתנצלות שבעברית יתעכב בצנזורה, בנימוס הראוי, אבל תכנו הוא שכותבו הוא מוחזק זה שלש שנים לרב בעדתם בהסכמת העדה כולה והסכמת הקומיסיון והפרנס, ועובד הוא את כל עבודת הרבנות מני אז, וגם מקבל הוא פרס מהעדה, ועוד כמה פרטים ע"ד חזקת הרבנות שלו. והנה מובן הדבר כי אלמלי באו לידי הטלגרמה וביחוד המכתב לפני הבטחתי הייתי מעכב את ההבטחה עד שיפתרו לי מעלתם את השאלה הגדולה הזאת, איך יתכן להיות עכ"פ מצב של כבוד ושל שלו' כאשר יש אדם אחד שהוחזק בעבודת הרבנות וטוען כולו שלי. אבל כאשר כבר פציתי את פי להבטיח מצד אחד, ומצד השני נאמנים עלי מאד הימנותי' דכבוד מעלתו, וביחוד מעלת הרבנים הג' הנכבדים ד"ר יונג וד"ר

1 תהלים קיט, עד. 2 בשפת אשכנז (גרמנית). 3 ובקהל יראים.

שיינפלד נ"י, שהקדימוני בברכותיהם הטלגרפיות, להחזיק ע"ז שבודאי אמת נכון הדבר שאין כאן חלילה שום מחלוקת ולא שום שמץ הסגת גבול חלילה. אבל בכ"ז נשאר לי הענין של המכתב חדה סתומה, שאבקש מכבוד מעלתם שיואילו לפתור אותה על בוריה. וביחוד אם הוחזק באיזה דבר בכבוד או בפרנסה מעניני הרבנות בלא תנאי מפורש שהוא רק לשעה עד שיבא רב שיקבלוהו כנהוג, לא יגרעו בגיני מחזקתו שום דבר, ובכל אופן שהוא איני רוצה שתהי' משום אדם, וק"ו לבן תורה, עלי שום קובלנא, וק"ו צעקת לגימה [4] ח"ו. ע"כ בקשתי ערוכה בזה לפני מעלתם, שיראו לפייס את החתום על המכתב, הרב רמ"צ שוואַרץ הנ"ל, באופן הראוי כדי שלא יהי' לו עלי חלילה שום מקום של תרעומת וקובלנא כל דהוא. ובמדת טובם וישרם אבטח בעה"י, שימלאו בקשתי באופן היותר רצוי. ויהי' נועם ד' עלינו ויחזק את ידינו בעבודת הקודש, ויהי' הימים, אשר יהי' רצון השי"ת שאשב בעדתם, עד אשר יחננו בחסדו לעלות אל הקודש ברב רחמיו, ימים של שקט ושלוה, של שלו' וברכה ועבודה פוריה לחזק ולאמץ, לגדל ולרומם קרן התורה והמצוה, ויה"ר שיתקדש שמו הגדול ב"ה על ידינו "כרצונו וכרצון יראיו וכרצון כל עמו בית ישראל".

אף זאת תכון עתירתי מכבוד מעלתם, שלא לשנות ממנהג ישראל תורה, לשלח לפני צאתי מפה אלי כתב רבנות, ע"פ החוזה אשר דברנו במכתבינו, חתום ממע"כ ומיתר חברי הועד, ומה טוב הי' אם יבאו בו על החתום הרבנים היותר עקריים בעיר. אמנם זה אניח לפי שקול דעתם הטהורה, המלאה לה יראת ד' ותומת ישרים.

למעלת הרה"כ ד"ר הירץ נ"י הייתי חפץ שיודיעו מבאי וקבלתי את הרבנות, באופן היותר מכובד והיותר רשמי שאפשר להם.

בבטחוני בטוב לבבם, שיואילו למלא את כל אשר שאלתי מאתם בעה"י, הנני חותם בכל חותמי ברכות באהבה נאמנה כנפשם היקרה ונפש עבד לעם ד' המוכן לשרתם בקודש בחסדי השי"ת, ברגשי כבוד ויקר,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נ.ב. אוהבי פה אומרים, שבשביל מצב הזמן ראוי שישלחו לידי כתוב בשפה האנגלית, באיזה אשור רשמי של איזה פקידות, על החתימות, שהנני מוזמן ממעלתם לבא לשרת ברבנות של עדתם. אקוה שגם ענין זה ימלאו בטובם, כדי שתהי' הדרך שנלך עלי' אני וביתי יותר בטוחה מכל מפריע, בעה"י.

הנ"ל

תשנא

בעה"י, ו' חנוכה עתר"ו, ס"ג.

הנה ברך לקחתי ואשיב באהבה רבה שלו' שלי' בכפילא להדרת כבוד הרב המאוה"ג, הנודע למשגב לתורה ולתעודה, מוהר"מ צבי ד"ר יונג שליט"א, שלו' רב להדרת כת"ר ולכל הגלוים אליו ולקהילות הקודש לירא' ד' וחושבי שמו המסתופפים על דגלו דגל הקודש,

אחדשה"ט באה"ר.

על ברכתו הכפולה בדילוג־רב [1] אהבה [2] ובכתיבה נעימה [3] אשר הגיעתני הנני משיב

4 ע' גיטין ז, ב. 1 טלגרף. 2 ע' שיר השירים רבה פ' ב. 3 ע' שבת קה, א.

לרו״מ כתר״ה תודה כפולה ממעמקי לבבי. יתן השי״ת ויהי׳ הזמן אשר רצון השי״ת יהי׳ לשבתי בעדת קודש מחז״ה, עד אשר יפליא ד׳ חסדו ויפתחו שערים ויעלנו אל ארץ חמדתנו, מקום משוש לבבנו, אשר בה כל מעיני, להצלחה ולברכה לרוממות קרן התורה, היראה והדעת את ד׳ בשכל טוב [4] ואמונת אומן [5], לחזק ידים ולטהורי לבב אומץ להוסיף, למצות ד׳ ולמעשים טובים, למרבה השלו׳ וכל טוב לישראל ולכל המיחלים לחסדי אדון כל המעשים ב״ה.

על ידידותנו הכמוסה, שהיא מתחילה בעזה״י להגלות מתוך מסתורי׳, ע״י עלילות המסיבות ממכין מצעדי גבר ב״ה, אשעין לבקש מכבוד הדרתו להודיעני פשר דבר של החדה הנעלמה אצלי מענין טלגרמה ומכתב שקבלתי מחתום אחד בתאר „מרדכי צבי שווארץ, רב למחזיקי הדת ולקה״י בא״ו בלונדון יצ״ו״, ותכנם הוא מחאה נגד התקבלותי, מפני שלדבריו הוא הרב הרשמי של הקהילה הנ״ל זה שלש שנים.

ואם כי אחרי ההערה שכתבתי להנכבד מר דייכובסקי, שכל קבלתי את המשרה הארעית היא דוקא אם אין בה שמץ מחלוקת וק״ו חשש הס״ג [6] ח״ו, וביחוד ברכותיו דמר שיחי׳ וברכת כבוד ידידנו הרה״ג ד״ר שיינפלד נ״י, אין לי מקום לחוש על אמתת התיאור הנ״ל. אבל מ״מ הדבר אצלי חדה סתומה, ואבקש בזה מטוב כת״ר להודיעני ברור שתי נקודות עקריות: א׳, האין בזה ח״ו שום חשש הסגת גבול, לפי ידיעתו הברורה בפנימיות הענין, ב׳ אם אין כאן מקום לפרודי דעות ולחששת מחלוקת ח״ו. והנה לה׳ דייכובסקי ולחברי הועד ולעדה בכללה כתבתי, שרצוני הוא שיפייסו את החתום הנ״ל, והמובן הוא אפילו אם אין לערעורו יסוד מן הדין. אמנם דברים כאלה צריכים פלס ומשקל קודש פנימי בידיעת טיב המצב. יודיעני נא כתר״ה בטובו את כל הנדרש לדעת בזה, ותודתי העמוקה נתונה לו למפרע והשי״ת ישלם לו ע״פ פעלו בכט״ס.

מדי דברי לא אוכל להמנע מהודיע צערי ע״ד המצב הנודא של מקום חמדת לבבנו בכלל. זה איזה שבועות הגיעני תלגרם מבהיל ממצב ביה״ח הכללי של עה״ק ירושת״ו, ויצאתי פה בקול קורא לעזרה, וב״ה שאיזה עזר מעט יצא מזה, אף שאין הקומץ משביע כו׳ [7], וכעת הפתיע עוד תלגרם ממצב בית הת״ת בית התבשיל ובית המלאכה אשר בעדת הקודש שלי שמה, ועוד ידי עסוקות במפעל הראשון. יוכל כתר״ה לשער כמה קשה הדבר לפעול בתכיפות, אבל מעבר מזה איום ונורא הוא המצב, ד׳ ירחם. הנני מעורר בזה את לב כת״ר הנדיב, אולי יוכל בחוג פעולתו הרחבה לעשות להצלת חיי למודי ד׳ האמונים על התורה והיראה בחבל נחלתנו סלה. אקוה שלא ימנע טובו, והנני בזה חותם בברכה ותודה למר כתר״ה ולמעלת כבוד ידידנו הרב הג׳ המפואר להלל מוהד״א ד״ר שיינפלד שי׳, שהואיל לכבדני גם הוא בברכתו הטלגרפית. יחננו השי״ת לראות רב נחת, אושר וברכה, בעבודת הקודש איש על דגלו, ובכל ענין אשר הכינוס לצדיקים יצא לפעלו. יהי נועם ד׳ עלינו לכונן את מעשי ידינו למען שמו הגדול ב״ה, כנה״ר ונפש דוש״ת מצפה לתשועת ד׳, מוקירו ומכבדו ביקרת ערכו הנעלה,

הק׳ אברהם יצחק ה״ק

4 תהלים קיא, י. 5 ישעיהו כה, א. 6 הסגת גבול. 7 ע׳ ברכות ג, ב.

ב"ה. מפני שאיני יודע את האדריסה המיוחדה של ידידנו הרב הג' מוהר"א שיינפלד נ"י איחד הדבור גם אל כבוד הדרתו בזה להעיר את רוחו הטהור לקום ג"כ לעזרת ד' בגבורים להצלת המוסד הקדוש דתשב"ר במכון הקודש הנ"ל, ויקח נא אמרים עם מעלת האדון המרומם מר מיכאל לוי שי', גזבר ראשי דאגודת מגיני ארץ, ולטכס עצה איך להחיש עזר בצרתה להם, ד' ירחמם. אקוה שאמרי יהיו לרצון וישאו פרי תנובה לאמץ קול יעקב בנחלת ד' גאון יעקב[4] ויתברכו בכ"ט מציון ומקודש.

ידי"ע הנ"ל

תשנב

בעה"י, ה' טבת עתר"ו.

לכבוד אחינו היקרים נדיבים טהורי לב, המזכירים את ד' וירושלים תעלה על לבבם, יושבי גלילות אפריקא, יברכם ד' וירומם בכבוד קרנם ויזכו לראות בבא לציון גואל ופדויי ד' ישובון בשמחת עולמים.

אחים נכבדים,

המעמד הנורא והאיום, אשר נתונים המה בו אחינו יושבי חבל נחלת הקודש, בזמן המצוקה הנוראה הזאת, אשר לחצה את העולם כולו כמעט, ויותר מכל עם שמה מועקה על עם ד' ברובי מקומות פזוריהם, ומכל אלה יחד סובל הוא קבוצנו המיוחד בהר הקודש, והמקודש מחברו שמם יותד מחברו, והמוסדות היותר נאדרים בקודש, עמודי ישוב קדשנו וראשי תומכיו ומחזקיו הם הם הסובלים יותר מכל.

והנה עמודי התוך, אשר עמדת עיר בית חיינו עליהם בשענה הם, הם המפעלים הקדושים תלמוד תורה דתשב"ר הכללית וישיבת "עץ חיים" הגדולה, מכון הקודש לתורה ולתעודה, לשפעת חיי קודש של חמדת ישראל, ועמוד החסד והרחמים בית החולים בקור־חולים הכללי, המקלט להמון רב חולים נדכאים אומללים המוצאים בו רוח והצלה. ומה אומר ואדבר על רוממות יקרת ערכם הנשגב של שני אלה המרומם גם יחד, שני צנתרות זהב[1] המה המריקים חיים להר הקודש ויושביו, ומה תשתוחח נפש כל איש יהודי בזכרו כי מתגרת המצב הנורא הבתים הגדולים הללו הנם עומדים במצב נלחץ מסוכן מאד. והנה גדולי עה"ק בחרו להם איש נבון וחכם, נאמן ויקר רוח, הרב הנכבד מו"ה אברהם יעקב הכהן נ"י, והוא יושב כעת באלכסנדריא במצרים להיות המתוך והבא בדברים עם כל אשר לבם וידם נתונים לעזרת הקודש, ולהעיר את רוח נדיבי עם בגלילותיהם הנה שלוח הוא השד"ר המופלג בתו"י נלבב ויקר מו"ה יעקב וולפרט נ"י, ועל ידו תרימו נא נדבותיכם אשר ימציאם למעלת הרב ר' אברהם יעקב הכהן הנ"ל, סוכן הכללי של מוסדי הקודש הנ"ל. ותושיעו בזה את המוסדות הקדושים בעת צרתם, וצדקתכם תעמד לעד לזכרון לפני ד' תמיד. והנני בזה חותם בברכה, מצפה לגאולה וישועה לאור ד' אשר יופיע מציון מכלל יופי להגיה כל מחשכים ובאורו נראה אור.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק
עבד לעם קדוש על אדמת הקודש בעה"ק יפו והמושבות ת"ו,
מתגורר כעת פה ס"ג במדינת שוויץ

4 ע' גיטין נז, ב ; שמואל־א כו יט ; כתובות קו, ב ; תהלים מז, ח. 1 ע' זכריה ד, יב.

תשנג

בעזה"י, ז' טבת עתר"ו, ס"ג.

ממכלל יופי ממכוני קודש ועוז עליון, יופיעו נהורים, ותעצומות כח וחיל לכבוד חביב לבבי מחמדי ושעשועי, הרב המאוה"ג, נעלה לגאון ותפארת, משרידי יחידי סגולת עם ד', מוהר"ר יעקב משה חרל"פ שליט"א, ביתו וזרעו זרע ברך ד' לברכה לאוי"ט, ועתרת שלומים לעד.

אהובי בכל מעמקי, את טוהר סגולת אהבתנו הנאמנה לגלות אין אויד ארץ העמים, ואדמתה הטמאה, כדאי לה. אשר על כן כבד לי הדבר מאד לכתב לכבוד ידידי מכתבים הראוים למדת נעימת־ידידותנו, כל זמן שאני שרוי במחשכים בארץ מאפליה, עדי יגיה ד' חשכי באור ארץ חמדתו סלה, ומשד־תנחומיה יחון להניקני. בכל זאת כאשר עבדו ימים רבים בשתיקה, בדומיה של אהבה מסותרת, תשאני סגולת קדושת אווי הקודש של ארץ חמדת עולמי עולמים להתנער מעט ולדבד דבדי־דודים לכבוד חמודי, המאושד באושד שכנת מרומי עיר האל' סלה. ובטוחים הם שרעפי, שישגשגו ויפרחו ובבאם אל הקודש יוסיפו פאר, ירומו וינשאו בהזכם מסיגי ארעא דחשוכא, ומציון מקדוש משכני עליון אור חדש עליהם יאיר.

במושג צפית ישועה, שהעיר חביבי במכתב קדשו, אין ספק שהרוממות וההשפלה של תכונת הישועה תלויה היא בעומק מחשבת־הקודש אשר לאומה, המתגלה ע"י שרידיה, נושאי המחשבה הכללית של נשמת ישראל, החבויה בכל לב תמים, ומפי עוללים ויונקים יוסד עז [1], ועולם־הזקנה איננו כי־אם מפתח ומגלה את יקרת עושר המכמנים אשר באוצר המלא ברכת־ד' של עולם הילדות, והילדות — הבל שאין בה חטא [2] היא, בין כשהיא אצל הילדים בשנים, בין כשהיא אצל הבאים בשנים היודעים לשמור את טל־ילדותם, "כגמול עלי אמו, כגמול עלי נפשי" [3], והמחשבה הכללית, ההולכת ופורחת בנשמת החושבים המבליטים כבר את אותיותיה במלואן, היא הכוללת את כל האוצרות של האהבה והיראה, של התורה והמצוה, היא היא המכשידה את הגאולה, היא היא המביאה את רוחא דמלכא־משיחא [4], אל העולמים הרבים ואל עולמנו להיות מופיע בהדר גאון עוז בכנסת־ישראל. וציון המחשבה היונקת ממקורי הקודש העליונים, מחכמת־ישראל המיוחדה, "משם רעה אבן ישראל" [5], הוא העושה את צביון הישועה, הוא המגון את גוניה. אשר על כן אך צופי הישועה "המשכילים המזהירים כזוהר הרקיע" [6], הם הם המביאים את הגאולה, והם הם היודעים לאמר דבר בשם אומרו [7] ודבר ד' בפיהם אמת, והם הנם אדירי־הכח, החפצים דוקא בגאולה שלמה, וכל מרכז עבודת־קדשם היא רק אותה הצפיה התמימה, אשר אין בה מום [8], שרק הרום העליון של גאולה שלמה לה יאתה, ובניה של תורה בנשמתה הפנימית הללו, כל אופים מסור הוא, קשור וזקוק, לנשמתה של תורה והופעתה, הם המצפים לאור־ד', ולמלוי הכבוד העליון [9],

1 ע"פ תהלים ח, ג. 2 שבת קיט, ב. 3 תהלים קלא, ב.
4 תיקוני זוהר תיקון ל; זוהר נשא קכט, ב.
5 בראשית מט, כד. 6 דניאל יב, ג.
7 אבות פ' ו. 8 ע"פ במדבר יט, ב. 9 מסילת ישרים סוף פרק יט.

שומרים הם את עקבות משיחנו[10], יודעים הם שכל העולם ומלואו, כל סבכי־התולדה וכל יצרי־מעלליה, אינם כי אם צעדים שאורו של משיח הולך וצועד בקרבם. סוכת־דוד הנופלת[11] יודעים הם שהיא גם בנפלה מלאה חיים וגבורת נצח והוד, נופלת היא כאשר יפול הארי על טרפו[12], "כרע רבץ כאריה וכלביא — מי יקימנו!"[13], ובמרומי שמים מעל, בגני העדנים העליונים והתחתונים, במחשכי־הארץ היותר אפלים, בשאול ואבדון ובכל חרישות רשע וכסל, בעריצות של מושלים, עריצים גם משכילים וצדיקים, ובמזימות של מנהלי סיעות פוליטיות, בצבאות־מרומים, ובהיכלי אורים עליונים שכולם אומר כבוד, — בכל גבורת זרע־ד'[14] אשר בבנין סוכת דוד הנופלת נגלתה. לא אך להציל את הנפש הפרטית או גם הכללית מסבוכי החיים החמריים, ולרוממה אל הקודש היא מגמתה, כי אם לכונן את הקודש עצמו, ליסד מוסד ממלכת אל חי העולמים בכל מרחבי עולמים. חלילה לנו להשאיר את הטבע במעמדו השפל, מבלי לקשרו בקשר־הקודש אשר לאור עולם שבאוצר חיים[15], שבו דוד מלך ישראל חי וקיים[16]. לא חלישות־כח הוא זה מה שישועתם של ישראל היא קמעא־קמעא[17] כי אם גבורת־גבורות[18], כבריות עליונה המקפת כל וממלאה את הכל. והמחשבה באיתניותה, לפי עומק גדולת תלמודה, לפי חדור הכרעת בינתה, ולפי גדולת טהרת אדירות רצונה, המשוגב בשגוב אלהי, היא היא המרוממת את הטבע וכל תוצאותיו, את השמים וארץ וכל אשר בם. כל חללה של רשות[19] העליונה, שגוילי רקיע וקני חורשתא ודיו ימי אינם מספיקים לכתוב אותה[20], כולה מוכרחת היא להגלות בתור גלילים אחדים לאותה מכונת־הקדש הנאדרה כתבנית המרכבה, "היא החיה אשר תחת אלהי ישראל", אשר חזה אותה הנביא גם בגולה על נהר כבר[21]. ובתוך החומר העב הזה — אור מלא עדון־קדש רווי טללי לשד חיי אורות חבויים ממרומי עליוני קדש קדשים שורה, ומכל שרעף קטן, היוצא מפציצות נגוהות הללו, מתמלאה כל נשמה חיי־עולמים. תשובה, תפילה, תורה, צדקה ומעשים טובים, בטחון בד' עדי־עד, ונהרה עליונה מאור צור ישראל, וממשלת־עולמים על כל תוכני עלילות, "מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים"[22], מעוטר באור גבורה של מעלה, ש"מלאכי־צבאות ידדון ידדון"[23] מחיל חיל גבורתה, זאת גבורת־העז ששירת־ישראל מתעטרת בה, "שמים וארץ ירננו לשמו, יערות ימחאו כף להנעימו"[24]. אור השלום זורה הוא הלאה את כל מחשכי־המארה של "צרירת־האחיות"[25] אשר לעולם הגלוי והנסתר ו"רחל ולאה"[26] בלא שום קנאת אשה מאחותה שתיהן בונות את בית־ישראל[27] "אהל בל יצען בל יסע יתדותיו לנצח, וכל חבליו בל ינתקו. כי אם שם אדיר ד' לנו, מקום נהרים יאורים רחבי־ידים,

10 ע"פ תהלים פט, נב. 11 עמוס ט, יא. 12 ע"פ ישעיהו לא, ד.
13 בראשית מט, ט. 14 ישעיה נא, ט; אורות ישראל פ"א, ב.
15 תפילת יוצר בימים הנוראים. 16 ראש השנה כה, א.
17 ירושלמי ברכות פ"א ה"א. 18 יומא סט, ב. 19 שבת יא, א.
20 ע"פ פיוט אקדמות לשבועות. 21 יחזקאל א. 22 שמואל־ב כג, ג.
23 ע"פ תהלים סח, יג. 24 פיוט שחרית יום א של ראש השנה בשבת.
25 ע"פ ויקרא יח, יח. 26 זהר ויצא קנד, ב : קנח, ב. 27 ע"פ רות ד, יא.

בל תלך בו אני־שיט וצי אדיר לא יעברנו״ [28], כל מלא־עולמים — עולם אחד, כל שינויי־הגוונים והפרצופים השונים, שהננו מברכים עליהם: ״ברוך חכם־הרזים״, מהוים פרצוף אחד גדול ומבוסם, מושל בגאון־ד׳, — באחדות המחשבה, המתגלה בפועל לצפות לישועה מכל הערכים [28*], מכל העלילות ומכל המסבות מאמונה ודאית בהירה, מידיעה פנימית חודרת, את הכוון והדיוק אשר בכל העלילות, אשר כלן נתכנו לאל דעות ד׳, בין כשהן עוברות דרך רצונות חפשיות והגיונות נפתלות אשר לאנשים יחידים בעלי השפעה כח וממשלה, בין כשהן עצת־גוים ומחשבות־עמים, בין כשהן מתגלמות בכל חקי הויה וטבע, ״אש וברד שלג וקיטור רוח־סערה״ [29].

אמנם להכשיר את הלבבות לצפית ישועה עליונה ומקפת כזאת, אשר תרומם את הטבע עצמו מנפילתו, ותעטר את כל העולמים, את כל הנפשות הרוחות והנשמות, שנבראו ושנולדו ואת שעתידים להבראות ולהולד, ישע ועז זה יבא מאור־ישראל אשר יזרח מאור תורה העליונה בגדלה, מעסק קבוע של רזי־תורה בגבורה והדרת־קדש, מיחידי בחירי עדר־ד׳, בגדולה כזאת המקפת את כל חדרי התורה והחכמה, שבקדש ושבחול, שיתגלה ויראה כי מקורם פתוח הוא מקודש, ואותו החול המובדל, הנזרק ״מהלאה למגדל עדר״ [30] הקודש, יבורר שאיננו כי אם סכלות והוללות רעה, העדר גמור ופטפוטי־מלין של אמרי־נואש, שאין להם אפילו צורה של שלילה הגונה. וכל הגדל הזה יגלה בהר־הקדש, המוכן לאור חכמת ישראל, להכשרת השכל וזכוך־כח המדמה המבורר והאיתן, אשר על ידו תיכון הנהלת תבל ומלאה. ורק מתכונתה של אמונת־אומן מלאה חוסן ישועת אור ד׳ המלאה יופע האור הגדול אשר יפעול ישועות מפליאות, אחרי אשר יגלה בתחלה פלאי־ישועתו על השרידים אשר ד׳ קודא, לגלות להם רזי־עולמים וסתרי־סתרים, בגלוי מלא חיים של עטירת כתרי ישועות ועז, אשר להכשר זה כיוונו ומכוונים כל קדושי־עליון בכל הדורות והזמנים, יחננו השי״ת לשתות בצמא את דבריהם ובאורם נדאה אור.

ממוצא־דבר נבין כמה גדולה היא החששה של סכנת קציצת־נטיעות [31] ע״י אותה צפית־הישועה, המחרפת את עקבות־משיח ד׳ [32], המנתקת את הטבע וכל מסבותיה מצורת הצפיה, הנתבעת בכל חומר שאלת הדין [33] מנפש כל חי לפני כסא משפט עליון ב״ה. אורו־של־משיח [34] חודר ומוכרח לחדור בכל, ״קטיר לעילא״ [35], ברום עליון, ו״קטיר לתתא״ בעומק־תחתיתי. וכמהותו כן צפית הגלות ישועתו חודרת היא בכל. וכל חסרון אשר בעקב, כל קציצה אשר למדות התחתיות, ההולכת בקרקעיתיהם של ״העגולים״ [36] המקיפים את המסבות כלן, היא גם קציצה עליונה. סרה אז המחשבה מהסתכלותה ב״פרצוף ארוך״ [37], המעניק חמה בקומתו [38] ומכונן הדומי־תהומים בעקביו, ופונה לפרצופים קטנים [39], שמשאירם

28 ישעיה לג, כ־כא. 28* בכתי״ק: העברים. 29 תהלים קמח, ח. 30 בראשית לה, כא.
31 חגיגה יד, ב. 32 תהלים פט, נב. 33 שבת לא, א.
34 פסיקתא פ׳ לז. 35 זהר ויחי רל, א; שמיני לז, ב.
36 שם בא מב, ב; עץ חיים שער א־ב.
37 זהר נשא קל, א. 38 סוטה לא, ב. 39 זהר שם.

המוני־עולמים ממעל ומתחת מחוצה להשפעתם. ו״עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה״ [40] — בגאות־ד׳ הוא דבק וגדולת־עליון היא תהלתו תמיד. וכאשר אין ספק בדבר, שמעולם לא היתה קטיגוריא והתגרות של מלכים בעולם, שלא הקדימה, העמיקה והרחיבה, את עקבות הישועה העליונה, המכשרת את הגאולה השלמה, — והקירוב הזה נערך הוא לפי אותו הערך של ההכשרה הרוחנית אשר להשלטת חכמת־ישראל בעומק גדולתה, בפתיחת המנעולים הגדולים אשר למעמקי־הרזים, שבטרקלינים העליונים, שחזות כל העולמים נשקף בהם, וכל אותם האידיאלים הגלוים, שהצד הטוב שבחול, החלק המעולה שבחכמת האדם ומוסרו, שואף אליהם, הרי הם מוכרחים להיות מוכרים בתור סעיפי־אורות, ״מותרי־מוחין״, ״קצות שערות הראש והזקן״ [41] של אותם הדיוקנים העליונים, המתגלים ביסוד חיי־העולמים ע״י אורם של ישראל, — יגלה ויראה ע״י הבלטתה של חכמת־עולם הפנימית, האורה האלהית השרויה בישראל, ביחידי־סגולותיו בגלוי ובלב כל האישים וכל הדורות בגניזה, שכל שלום־העולמים, כל מוסר נכסף וכל צדק פנימי מבוסס ונחסן, וממולא כל הדר־נשמה וכל בטחון חיי־עולם לכל נוצר, כל עזוז מגמת החיים, וכל שמחת נשמות בעליצותן העדינה, הכל אחוז וקשור ביסוד גדולת שם ישראל בעולם, בברור זהרה של תורה בגדלות־גדולתה, וחכמים וסופרים מכל עדר, החושבים מחשבות רציניות ע״ד תקון העולם, החברתי והיחידי, החמרי והנפשי, ההוי והעתידי, וכל השואפים חיים מתוקנים, המוצלים מכל תלאה המסובבת ע״י רשע וכסל, הכל יפנו לאותו מקור האורה שהמחשבה הישראלית שרויה בתוכה, הטבוע בצדקת־ד׳ אשר בכל משלה. ואנו לעצמנו, אנחנו האמונים בבית־אמנו וחדר־הורתנו [42], הננו תמיד דורשים שהכל יאמצו את כחנו ושלא יהיו לנו צרים מלמעלה [43], וזה יבא לנו לא ע״י דחית הטבע וכל כחותיו, שכמו שהם נדחים מאתנו בחוג החיצון כמו כן הנם נדהים בחוגם הפנימי, והאיבה מתרבה ע״י זה בפמליה של מעלה ושל מטה [44], כי הכל צריכים להיות מוארים מזיו־אורה החי של כנסת־ישראל, ואור נועם תורתה ומעוז ישועות משיחה, ומניעת נתינת החלק הנכסף מביאה משטמה נוראה, שהיא מתגלה רק בצורה זעירה בפלגות ישראל ומלחמות גוים אדירים. הנה אנחנו ליה עינינו תלויות, למלך שהשלום שלו [45], והננו מסתכלים ברחבה בכל המסבות והעלילות, ונדע שגם האור המועב, המגושם ומוסגר במסגרות רוכסי הטבע, איננו כי אם קצה תחתון מחבלי־קודש של נסי־נסים אשר לעושה נפלאות גדולות לבדו [46], אשר בהגדלת כלי החכמה והתאגדות הענפים כולם אל שרשם, נוסיף אומץ בגבורה של מעלה, ובאלהים נעשה חיל [47].

מדעתי, שכבוד רחים־לבבי יבין הגיגי ואת תמצית־הקודש שישנה בשאיפות הללו יזכך בזכוך הכשר־קודש של נאות ארץ־חמדה והר־הקדש מקום־תחנותו, הנני מקצר וחותם בכל חותמי ברכות [48] לכת״ר אהובי ולכל הגלוים אליו, היונקים מלשד קדושת תורתו ויראתו הטהורה, ויתברך מקודש כנפשו היקרה, ונפש אחוז

40 דברים ד, ו. 41 זהר נשא קלא, ב; קלו, א; קמ,
42 ע״פ שיר השירים ג, ד. 43 סנהדרין מד, ב.
44 שם צט, ב; שבת קטו, א. 45 תנחומא נשא ט.
46 תהלים קלו, ד. 47 שם ס, יד. 48 ע״פ בדכות פ״ט.

בתקות צפית ישועת חומות וחיל [49] ורוממות־קדן בימין־ד׳ העושה חיל בפתיחת שערים, לשוב נדחים אל ארץ־חמדה, באור ישע ותהלה, במהרה במהרה בימינו בקרוב,

הק׳ אברהם יצחק ה״ק

תשנד

בעה״י, כ״ו טבת עתר״ו ס״ג.

שלו׳ וברכה באה״ר לכבוד ידידי וחביבי הרב הגדול בתורה ויראת ד׳ אוצרו, אהוב ונחמד, מוהר״ר משה זאב ראם שליט״א ומשפחתו היקרה וכא״ל לטובה ולברכה.

יקדת כת״ר הגיעתני. והנה אנכי הוא הנדרש לבקש את סליחתו של כבוד חביבי, על אשר אחרתי מהגיש את ברכתי מז״ט להכתרת בנו ידידי היקר והנחמד מר אברהם יצחק שי׳ בתור דוקטור מדציני. יתן השי״ת להצלחה ולברכה ויהי׳ חלקו בין גדולי עם ד׳ הצדיקים שהיו דגולים בחכמת הרפואה, ואשר בא מפורש בדחז״ל והפוסקים שמם הטוב ופעולתם לטובה ולתפארת בישראל ובאדם. והנני נותן בזה לכבוד אהובי ולמשפחתו ולמעלת הבן היקר הד״ר הנכבד שי׳ את ברכתי ברכת מז״ט ממעמקי לבבי, ויקבלו נא ברצון את ברכת אוהבם הנאמן, אשר אחרתי עד כה מפני טרדות שונות בקודש ובחול.

וע״ד מכתבו של הרה״ג ר״ד ד״ר הנפמן שי׳, לא נגע ביסוד הענין, שהוא מה שכת״ר הוחזק מאז בעבודותיו, וגם מעת אשר בא הד״ר ל. למחנם, וידע שהנמשכים אחריו משתמשים בשחיטת כת״ר, ולא עלה על לבו כלל להנדז בזה, א״כ הוחזק בדבר, ובאיזה כח וזכות יש לו לשנות את החזקה, ומה זה דמיון מקהילות האורתודוכסיות באשכנז ששם נוהגים כך מעולם. אבל אם יחזיקו איש אחד בהימנותא מאיזה טעם שהוא, וק״ו מצד יתרון ערכו בתורה וביראה כנ״ד אצל כת״ר, היעלה חלילה על לבם להוריד בקודש ולהעליב צורבא דרבנן, אפי׳ ברמיזה בעלמא. ולדעתי ראוי שכת״ר יוסיף את דבר החזקה בפרטיות, והעלבון שיש מהשנוי ממה שהי׳ נהוג עד כה, במכתב לד״ר הא״מ הנ״ל, למען באר לו את החילוק בין מה שנהוג בקהילות האשכנזיות ובין הנוגע לעובדא שבצ׳.

ע״ד לונדון, נתעכבו קצת הדברים מפני איזה חקירות ודרישות שעשיתי לדעת בפרטיות ע״ד מצב השלו׳ שם, ובקשתי מהם ענינים מבוררים בזה, כדי לסור מכל חשש של שמץ מחלוקת וערעורים, שאפשר לחול בעניני רבנות ובמקום שהעדות מרובות ביחוד, ורבנים רבים חונים איש על דגלו בכרך גדול זה. וכפי הנראה בעה״י שאין שום חשש בעה״י, ועוד אקוה שיתברר לי ביותר בירור ע״י מכתב אחד, שהבטיח לי הפרנס משם להמציא לידי בקרוב בכל הפרטים אשר דרשתי מהם, וכפי הנראה קשורים הם ב״ה בידידות וכבוד הראוי. יחננו השי״ת ומהרה יפתחו שערי ישועה ונוכל לשוב בחסדי השי״ת המרובים לאה״ק מחמד לבבנו, אשר עינינו ולבנו שם כה״י.

קרוב הדבר שתהי׳ נסיעתנו [1] בע״ה דרך צוריך. יזכנו השי״ת להתראות בשמחה ואהבת תורה ויראת שמים.

ע״ד עניני צדקת אה״ק, הנה מסרנו כבר לשלח ערך קרוב לחמש עשרה מאות

49 ישעיה כו, א. 1 ללונדון.

פרנקין אשר נתקבץ ע"י השתדלותנו, ועוד חמש מאות פרנק נשלחו למטרה זו מבזל ג"כ לטובת הבקו"ח ומוסדות א"י, ותהי' הצלה פורתא. ונודע לי שגם מפפד"מ[2] שלחו שלשת אלפים פרנק להם, ויוכלו בזה בעה"י להמשיך פתיחת הבית עד שיבא העזר מהמקורים היותר נאמנים של הארצות הגדולות, שכעת העיקרית שבהן היא אמריקה.

יודיעני נא כת"ר משלומו הטוב וממצב בריאותו ביחוד, ואל ישים אל לבו לכל עניני הסכסוך שלו, כי השי"ת לא יעזבהו וירומם בכבוד קרנו בעה"י, וגם אויביו ישלים אתו ברב חסדו וטובו אי"ה. והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ד,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תשנה

בעה"י י' שבט עתר"ו ס"ג.

שלו' וברכה לכ' הרה"ג היקר כו' מו"ה מרדכי צבי שוחערץ נ"י רב דקה"י באי"ר בלונדון יצ"ו.

אחדשה"ט.

יקרת מכתבו מיום א' בא העבר הגיעני, ונהניתי מבשורה טובה שפייסו אותו מנהלי קהל קודש מחז"ה כראוי לפי כבודו שליט"א.

יפרוש השי"ת את סוכת שלומו וכל טובו ונועמו על צאן ידו[1] ועמו ונזכה לשמוח בשמחת ישרים כל ידאי ד' וחושבי שמו הנושאים באהבה את דגל תורתו ויראתו. והי' זה שלו' וברכת ד' כנה"י ונפש ידידו דוש"ת באהבה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תשנו

בעה"י י' שבט עתר"ו ס"ג.

לכ' ידידי היקר והמרומם מו"ה בנימין ארי' לייב דייכאוסקי.

שלו' וברכה באה"ד.

אחדשה"ט, יטיב נא כ"מ למסור את המכתב למע' הרב שוואדץ נ"י, והנה אנחנו עסוקים כעת בהכנת הנסיעה בעה"י, בהכשרת התעודות הראויות לזה, יצליח השי"ת את דרכנו ויופיע על מפעלינו ברב חסדו וטובו לבית ישראל.

והנני בזה חותם בברכה למע"כ ולכל עדת ד' היקרה ולכל חברי הועד היקרים וכל יח"ס ירוממו אף ינשאו, כנה"י ונפש אוהבם הנאמן דורש אשרם והצלחתם כה"י,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תשנז

ב"ה, י' שבט, עתר"ו ס"ג.

שלו' וברכה לכ' ידי"נ הרב הגדול בתו"י מוהר"מ זאב שליט"א ראם וכל משפחתו היקרה ברכת ד' וכט"ס.

אחדשה"ט באה"ר, היום הגיעני מכתבו. אמנם מחסרון המשך ע"ד ענין השומן

2 מפרנקפורט דמיין. 1 תהלים צה, ז.

איני יודע כ"כ ברור הדבר, ואולי הי' להשומר טביעת עין בהשומן הכשר. וכן ע"ד התרנגולות אולי בדק בתקיפת אגודל וראה שלא הי' שמוטה בשעת שחיטה, והרי קיי"ל השוחט נאמן ע"ז, בסי' כ"ד סי"ג בהגה, ואפי' לפ"מ דמ' מד' הט"ז דא"א לדעת, היינו בלא בדיקה ברורה של תקיפת אגודל, אבל בבדיקה ברורה נאמן לכו"ע, וכמש"כ ג"כ התבו"ש, והובא בפמ"ג בשפתי דעת שם. ומסתמא הי' לכל הפחות הקנה שחוט, כי אם לא הי' גם הקנה שחוט, והושט לא הי' שחוט כ"א מיעוט, אין צורך לפסול שמוטה. ובנדון כזה הכל תלוי לפי מהותו של השו"ב לפי מה שהוא אדם איך לדון את כשרותו ואת כשרות העוף שנתגלתה במצב תמוה כ"כ.

מאד שמחתי ממה שהציעו מהרעליגיאנסגעזעלשאפט הצעת שלו' לכת"ר, ועצתי עצת אוהב נאמן נאמנה היא לכת"ר ליתן גם מצדו יד לשלו'. ואין ספק אצלי שתתקיים במעלתו עצת הזקנים לרחבעם היום תהי' עבד לעם הזה, וסוף הכבוד לבא, וגם הד"ר ל' יכבדהו כערכו הנעלה, ויהי' לו ממנו דרך ארץ כפי מה שהי' בימים מקדם לפני המחלוקת, ומכבודו של כת"ר לא יחסר ח"ו מאומה, בעיני כל, לא בעיני בעלי תורה ויראי ד' בדעת ואמת, שהם מכירים את האמת ויודעים לכבדו, וגם בעיני ההמון הפשוט ג"כ לא יפול דבר מערכו היקר, והם קרואים לתומם. ומה נעשה ועלינו סוף־סוף לחזק במדינות הללו את כל מי שקורא בשם ד' לאמונה ולקיום התורה והמצוה, ודלוגו עלי אהבה. ואקוה שע"י השכנת השלו' והאהבה והשלו' בינו ובין עדת ישורון שבעדתו יתרומם כבודו ויוטב ג"כ מצב פרנסתו בעה"י, וגם ענין הבית יוגמר באופן משובח בעה"י.

הננו מקוים בעזה"י לעשות דרכנו ללונדון בעוד איזה משך זמן לא כביר. משם היו לי מכתבים וידיעות נכונות ב"ה, והם מחכים באהבה לבואנו בעהשי"ת. וכשיוסכם אצלנו היום הקבוע נודיע אי"ה למעכ"ת. יזכנו השי"ת לחדות פנים בשמחה, ויחננו לעלות בקרוב אל הקודש בטוב לבב בחסדו הגדול.

קבלתי מכתב מבנו הד"ר היקר מר אברהם יצחק נ"י מבזל, דברי תודה וברכה על ברכתי אליו להכתרו בכתר ד"ר מדיציני, ונהניתי מדבריו האמורים ברוח אמונים ביראת שמים וביושר לבב. יצליחהו השי"ת ויראה כת"ר ממנו ומכל צאצאיו היקרים זרע ברך ד' רב נחת וכט"ס לאי"ט. ומה כותב בנו הבכור שי' ממינכען, יגונן ד' עליו בחסדו. ישלח ד' רפו"ש בתוך שח"י לנ"ב היקרה שתחי' לאוי"ט. ויחזק ויאמץ חילו לתורה ולתעודה ולכל חפץ ידו. כנפשו היקרה ונפש ידידוש"ת באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תשנח

ב"ה, י"ב שבט תרע"ו, ס"ג.

למע"כ הבן היקר [1] הרה"ח מוהר"מ כהן נ"י.

תודה רבה על העתקת תוכן המכתב של מר יונג נ"י. והנה אנכי איני נכנס בעסק של אויטאריטעטים, ענין הרבנות הוא רק עפ"י התורה, ועם מי שדעת תוה"ק תהי'

1 בנו של הרב ר' אשר מיכאל ד"ר כהן רבה של בזל.

מסכמת עמו לזה צריך לחזק, ואם בפרט אחד יהי' הצדק עם אחד, ובפרט השני עם אחר, הרי הצדק והדין הם המכריעים, ולא התיאור שבע"ב מתארים. וכמובן שעם זה ישנם ענינים של ממון, שבזה מתחברת אגודת מחז"ה בפרטים עם הפעדעריישאן ובפרטים עם הקהילה הכללית. אקוה בעה"י שאם מד' יצא הדבר שאהי' שם במשך זמן אי"ה לא אפריע את דרכי השלו, ועוד אקוה לחזקם בע"ה.

יטיב נא כבודו להודיעני את אדרעסתו של הפרופ' מיטוואך נ"י, כי גם אנכי מכיר אותו ואת פאול נתן, שהיו שניהם אצלי בביתי, גם שלמתי להם בקור בהוטעל שלהם בהיותם ביפו ת"ו, ומ"מ אם ירצה גם כמ"ע לכתוב בטוב לבבו מה טוב, ואודהו ע"ז.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ר, כנה"ר ונפש ידידם עז המצפה לתשועת ד',

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תשנט

(אל הרב ר' אשר מיבאל ד"ר כהן זצ"ל, רבה של באזל)

כ"ה מוש"ק, ח"י שבט עתר"ו ס"ג.

שלו' ועטרת ברכה.

כבר כתבתי כרטיס לכת"ר ע"ד הענין של ביילים, והנני חוזר לכתוב אחרי ששמתי אל לבי אולי יתאחר הכרטיס בדרכו והענין נחוץ מאד.

יואיל נא כבוד מר חביבי שי' להודיע למעלת הגביר הנדיב מר דרייפוס ברודסקי, שאני יודע היטב את כל מצבו של ביילים. ואמת הדבר שעשו עבורו רעש גדול בעולם, והכל חשבו שיעטרוהו בזהובים [1] ויעשירוהו עושר גדול, אבל מכל הגוזמות לא נעשה דבר, רק שלשים אלף רוכס"ף [2] נתקבץ עבורו, והונחו בבנק בקיוב, וגם זה לא נתנו בידו, רק צוו עליו שיסע לא"י והם ידאגו עבורו, והיה מתפרנס בדוחק בימי היותי בא"י ממעט הכסף שלקח עמו, וממה שהי' ממציא ע"י דרישותיו מהכסף מקיוב, ובכ"ז התנהג בעדינות־רוח גדולה, ולא רצה אפילו שיציגוהו לפני הברון רוטשילד, שהי' אז בא"י כדי שלא יהי' נראה כדורש עזרה. ועתה כאשר הציקה לו העת, שהוכרח לשלח לי טלגרמה, אין ספק בדבר שהוא במצב נלחץ מאד, אף ע"פ שאיני יודע מה נעשה עם הסך שלשים אלף רו"כ הנ"ל, ולמה הם מעוכבים שם, וכמה חסר מהם כבר, אבל זהו דבר ברור שכעת לשעה שכלתה אצלו פרוטה, ואם נתנהג עם זה האיש, שראוי הוא להחשב בין הקדושים המעונים בישראל, כעם שאר אחד השנוררים, להשפילו ולחשדו, הרי זה עלבון גדול לעצמנו. וראוי הדבר שגדולי הגבירים שלנו ידעו את חובתם לעמם להתיחש אל זה האיש, שנפל קרבן בחבלי עוני וברזל [3] בעד הכלל כולו מתגרת יד רשעים הוגי שקר וחמס, והתנהג בכל הזמן של מאסרו, עד אשר הגיה ד' בחסדו את המחשכים והוציא לאור צדקו, במנהג כ"כ מפואר, באומן לב ביראת ד' ואומץ רוח, לא נפתה לדברי המסיתים רשעי ארץ, אשר חשבו לדחות פעמי הכלל כולו

1 תענית לא, א. 2 רובל־בסף. 3 תהלים קז, י.

ע״י הודאת שקר מצדו, שכאשר נסו למרד את חייו אולי היה מאבד את עצמו לדעת, וזה הי׳ ג״כ נח לתעודתם, ומצדו הי׳ כבר מוכן לצעד זה, כי כשל כחו לסבול ענוייו, אבל חדל מזה וישם כארץ גוו[4] רק בשביל הצלת כלל ישראל, כמה כבוד ויקר ראוי הוא איש זה אשר נתעטר בעטרת הקדושים, — אלא ביחש של אמון וכבוד, ואם הוא בא למדה זו לדרוש עזרה בטח שנצרך הוא לזה מאד. ומה נכבד הדבר אם יזכה הגביר המרומם מר דרייפוס ברודסקי לתמוך בידי זה האיש שכבודו הוא שתהיה תמיכתו דוקא ע״י אנשים גדולים בעמנו.

יטיב נא כת״ר להודיעני בתלגרף אם עשו הדברים פרי, ואם יש איזה תועלת אם אבא בשביל זה לבזיל. אף שמאוד קשה לי טורח המסע, כי בשבוע העבר הוכרחתי לנסע לברן, בשביל אישור תעודותי אצל הקונסולים הרוסי והאנגלי, וביום ג׳ הבע״ל בעה״י מקוים אנחנו לנסוע ללונדון בעה״י, בכ״ז מפני חבת הקודש של טובת ביליס לא אמנע בל״נ ואסע מחר אי״ה ע״פ ידיעת כתר״ה.

בכל אופן הייתי חפץ מאד להתראות עם כת״ר ידי״נ שי׳, לפני נסיעתי, מחק הידידות, ואם לא אהי׳ בבזיל יודיעני נא כת״ר באיזה אופן יחשוב להוציא אל הפועל את התראותנו דרך מסענו. והנני באה״ר דורש״ט ושלו׳ משפחתו היקרה, כולם יתברכו בכט״ס, כנה״ר ונפש מכבדם ברגשי ידידות,

הק׳ אברהם יצחק ה״ק

ביחוד אדר״ש מעלת הבן היקר ד״ר מרדכי הכהן שליט״א באה״ר.

נ. ב. וידעתי ברור את תכונתו העדינה של האיש היקר הזה, עד כמה התרחק מכל ענין שיש בו איזה צד של שפלות הנפש, אף שהי׳ יכול לאצור עי״ז הון רב מאד, ואיך אפשר לחשדו חלילה שכעת יבקש עזרה בעת שאינו מוכרח לזה.

אולי ימצא כת״ד לנכון שלא להתחיל לדבר עם מר דרייפוס ברודסקי בענין זה עד באי, אם ימצא שהיותי בבזל דרושה לכך, ועל בינת לבבו הרחבה הנני סומך בזה.

הכבוד האישי של מר ביליס דורש מאתנו, שלא לפרסם הדבר כ״א במקום נצרך מאד.

הנ״ל

תשס

בעה״י, ר״א שבט עתר״ו, פריס.

בני יקירי שליט״א,

באנו ב״ה שלו׳ פה, ונקוה בעה״י לצאת בבוקר כשעה השביעית. ינהלנו השי״ת לשלו׳. חזק ואמץ בני ודר״ש אהובינו הנכבדים כולם, וביחוד האדם ביקר הרה״ג ד״ר אשר שליט״א וביתו וכא״ל והרה״ח ד״ר הרץ שליט״א וכא״ל.

הזדיעני אם עלתה יפה מדת הבגדים. תבלה ותחדש ותשגיח על התלבושת שלך, שתהי׳ בכבוד ובנימוס הראוי בע״ה, והכל לש״ש. שמחנו נא בדבריך היקרים מכא״ל באר היטב. והי׳ זה שלו׳, כנה״י ונפש אביך מצפה אשרך,

אברהם יצחק ה״ק

4 ע״פ ישעיה נא, כג.

הי״צ ו של אמא זקנתך ע״ה כ״ח דנא. רצון אמא תחי׳ שתלמוד לע״נ.
פרופ׳ לוי איננו בביתו, ויבא אחר ש״ק הבע״ל כהודעת השליח.

הנ״ל

אמא חפצה לתן בשמה למשרתת מר קמחי 5 פרנק.
ב״ה עד כה עברנו הגבולים בכבוד הראוי. יתננו ד׳ לחן בעיני כ״ד גם לימים הבעל״ט.

הנ״ל

תשסא

בעה״ת, לונדון, יום ועש״ק, כ״ג שבט.
בני יקירי שליט״א,

באנו ב״ה שלם פה לונדון אמש כשעה תשיעית בלילה. הדעפעשים שלנו לא קבלו, ולולא הדעפעשע של מר שטרנבוך נ״י לא היו יודעים כלל מבואנו, אבל הוא הודיע להיחידים, שקבלו דבריו בספק, מפני פליאתם על שלא הגיעה להם שום ידיעה. ואנכי שמחתי מזה שנתפטרתי מקבלת־פנים מטרידה. מ״מ היו אנשים יחידים על מסה״ב, וביניהם מר פלאטא נ״י. מפני שחשבו שנבא אחר ש״ק הבעל״ט לא נפנתה עדיין הדירה ומר רוזנשטיין נ״י יושב עדיין בה, ונתקבלנו לשעה אצל מר חייקין בדירתו, למקום פיתא[1] וישיבה של היום, ומקום לינה באחד ההוטלים, עד אשר תסודר הדירה אי״ה. בערב כשנתודע בואנו באו כמה מן היותר זקנים, חרדים ובני תורה, ובלינו את הזמן עד אחר חצות הלילה. יש להעדה טפוס של קהילה עתיקה בישראל בליטא, לכל פרטי סידוריה, כאשר ציידנו.
כתוב נא יקירי מכל אשר עמך לטובה. דד״ש אהובינו הרה״ג ר״י ד״ר אשר וד״ר הרץ נ״י, וחזק ואמץ. יחזקנו השי״ת ויאמצנו למען שמו, ויחננו לעלות אל הקודש ברב רחמיו במהרה בקרוב.
ר׳ יעקב וולפרט נ״י עודנו פה, והי׳ על מסה״ב בין הבאים, וכן הי׳ מר שטרנבוך נ״י בתוכם. בכלל הענין הארעי נראה ישר ומכובד ב״ה.
הנני מקצר מקדושת ש״ק. נא לכתוב בפרטיות מכל א״ל, והי׳ זה שלו׳ וברכה, אביך מצפה אשדך,

הק׳ אברהם יצחק ה״ק

תשסב

ב״ה, ד״א שבט תרע״ו.
שלו׳ רב לכבוד ידידי הרב החכם המרומם מבחירי יחידי סגולתנו מו״ה זאב יעבץ שליט״א.

אחדשה״ט בידידות פנימית והגות יקר רב.
תודתי מעומק לב נתונה להדדת כבוד חביבי מר נ״י על דברי ברכותיו הנאמנים, והנני בתשוקת נפש מיחל לשעת הכושר לחדות בשמחה את פני הדרת מעלתו, בנועם נפשו הנלבבה והעדינה. יואל ד׳ ויפתחו מהרה השערים הנעלים, ונזכה

1 יארצייט. 1 עירובין עד, ב.

לשוב אל הקודש, לעבוד עבודת עם ד' על אדמת קדשו, ובמשך זמן עכובנו בגולה יאר פניו אלינו לברכנו בעבודה פוריה, לשם ד' ועם נחלתו, שכם אחד עם מבחרי כחות העובדים הנאמנים על שדי עבודתנו האצילית והמעשית.

והנני בזה ידידו הנאמן מוקיר בכל לב את שמו הטוב ואת מפעליו הברוכים, המצפה לתשועה קרובה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תשסג

ב"ה, ר"ט שבט עתר"ו.

בני מחמדי שליט"א,

הנה כתבנו אליך מכתב סמוך לבואנו, והשילוח נתאחר, ע"י איזה עכוב עד אחר ש"ק העבר. הודענוך מבואנו שלם ב"ה, ותל"י על החוה"ש אשר עמנו. אקוה שקבלת ג"כ את הטלגרמה אשר שלחנו תיכף לבואנו ע"י מר שטרנבוך נ"י. והנה בכלל המצב הוא פה כפי מה שתארנוהו ב"ה, ובפרטים עוד יותר רצוי. הננו עדיין מוטרדים מפני שלא נתפנתה עדנה הדירה, ואנו מתאכסנים אצל מר חייקין נ"י ולנים בהוטל, וכל הימים עד היום הייתי מעוסק בקבלת מבקרים חשובים ונכבדים, רבנים רבים ושארי אנשי צורה ומעלה. גם הד"ר הרץ נ"י הקדימני במכתב ברכה כתוב בנימוס והידור הראוי ובידידות. יחננו השי"ת לגלא את הזמן של שהייתנו פה בגולה בעבודה פורי' לשם ד' תורתו ועמו וכל מעשיו, ויעלנו בקרוב בחדות לבב למשוש לבנו הר קודש אשר אהב.

כתוב נא בני מחמדי מכל אשר עמך בפרטיות, ובחבה וידידות עמוקה, דרוש נא את שלו' אהובנו כ' הרה"ג ד"ר אשר וביתו וכא"ל וכ' הרה"ח ד"ר הרץ נ"י. וכשיהי' הזמן יותר מוכשר אקוה בל"נ ליחד להם הדיבור, כראוי לאוהבים נאמנים ויקרי מעלה שכמותם יב"י שי'.

כתוב נא מכל מהלך חייך כעת, מעסקיך הרוחניים והחמריים, מקביעותיך, מסדרי הנהגת הבריאות שלך, וממצב הבריאות בפרטיות. נא, בני יקירי, חזק ואמץ, וכשם שהנך תל"י נוטה שכמך לסבול עול תורה יראה וחכמה ומוסר בכלל, כן תטה שכמך לפקח יפה יפה על חיזוק כחותיך ופתוחם הגשמיים והרוחניים, והשי"ת יצליחך ברב חסדו ועזו, ויזכנו לראות אשרך וטובך על אדמת הקודש בקרוב. והנני מקצר מפני הטרדא. אביך מחבקך באהבה המצפה לתשועה ואורה,

אברהם יצחק ה"ק

תשסד

בעה"י, י"ז אד"ש עתר"ו.

בני יקירי שליט"א,

עברו ב"ה ימי הפורים בגלותנו החדשה לשלו', ז"ל כי רבים ושלמים הם הנוהרים והמקושרים בקישור פנימי מאהבת תורה ודעת יראת ד'. יחננו השי"ת לתן לי רוח טהרה ועזוז לעבוד עבודת קודש, עבודת פנים ועבודת חוץ.

עד כה עדיין לא מצאנו מרגע מקומי, כי הדירה המיועדה לנו לא נתפנתה משכניה עדנה, והוכרחנו לשבת כמה שבועות אצל ה' חייקין נ"י, ואח"כ כאשר

אמרתי להם שבשום אופן לא אוכל לסבול שבתי אצל יחיד, כי רק מקום לינה הי׳ לנו באכסניא באחד ההוטלים, שכדו דירה בצפון העיר, ארעית. האויר הוא אמנם פה יותר טוב מבמזרח, אבל אין זה מרכז עבודתי כלל, ומתוך כך לא אוכל להוציא אל הפועל שום דבר תיקון, לא בפנים עניני מחז״ה [1] ולא בחוץ, אע״פ שהש״ר [2] והב״ד מזה ורבנים חשובים אחרים מזה כולם חפצים בשיתוף פעלים מצדי, לא אמצא הכשרה מעשית מצד מניעת הדירה הקבועה לגירותנו פה, ובודאי הכל הוא לטב מן שמיא.

מובן שבראשית הזמן היתה הטרדא גדולה מאד מהמון מבקרים, וגם כעת לא הונח לי, ועוד ישנם רבים מחכים למועד אשר נכנס להדירה המיוחדה בע״ה. קשה לי להתישב ולבא עם הספר אליך בני בדברי אמת כאשר עם לבבי. הסבל הגדול של החברתיות הכרכית מונע אותי הרבה מההתנערות הפנימית, ונפשי שוקקה וצמאה לתנועותיה העצמיות, וזרמי הטרדה סוחבים אותה להתעסק בהמון שיחות, פלפולים, דרושים ודעיונות מוגבלים, מטוכסים באופיים מלוחצים, כמו שהבדיות התמימות והמחקות את התום מורגלות בהם, ובקושי גדול הנני משוטט למצא את גרעיני האמת ואת פניני היושר הנמצאים בתוך השבלונה השוטפת הזאת, אבל טרם שנגמר איזה ציץ לבי להגמל, והנה זרם חדש של מבקרים, מעורדים דעיונות ומחשבות עוד הפעם מסחיפת ההרגלים וחולשותיהם, הנה בא, ואני צריך להתחיל בעבודה פנימית מחדש בין פרק לפרק, להפנות רוחי למזרח, למקום עיני ולבי שם, ולחשוף מעינות ממקודי החידות הנשמתית, אשר נפשי להם עורגת, ולישועתך ד׳ קויתי, ואני איחל תמיד, להוסיף על תהלתך.

דרש נא יקידי, בשלו׳ חביבנו הרה״ג הד״ר בעה״ב [3] שליט״א והרב ד״ר לב [4] שליט״א וכא״ל, והנני חותם בברכה בצפיית ישועה וכט״ס, אביך מצפה אשרך,

אברהם יצחק הכהן קוק

דד״ש באה״ר למאהבינו הרב הנכבד מו״ה נפתלי ח״ש שטרנבוך שליט״א, וביתו וכא״ל ותודה רבה, ולכ׳ חתנו יקידי הרה״ג מוהרא״ב [5] שליט״א, ולאגודת הקודש שוקדי התכמה [6] האמונים לד׳ ועמו רב שלו׳.

הנ״ל

נ. ב.

כתוב נא, בני, מכל הפרטים אשר עמך, מעבודותיך בקודש ובחול ומכל אשר תשער שיענינו. חזק ואמץ ויהי ד׳ עמך ופועל ידיך ירצה, ונזכה לשמח בדב נחת מאשרך בכט״ס.

הנ״ל

1 מחזיקי הדה. 2 שיף־רבי, הרב הראשי. 3 בעל־הבית.
4 הירץ. 5 ר׳ אליהו בוטשקא ז״ל. 6 המתלמדים באוניברסיטה.

תשסה

בעה״י, ח״י אד״ש, תרע״ו.

להדרת כבוד הרב הגדול, עוטה אורה, ומרבה המשרה, מו״ה יוסף צבי הערץ שליט״א, רב המדינה לממלכת בריטניה יצ״ו.

אחדשה״ט, בפאר המעלה.

תודתי נתונה להוד רום מעלתו, על מכתבו הנעלה, ועל רשימת הדברים מעשי ידי ידידנו הרב הגאון רמ״א חייקין שליט״א. ובשביל קדושת הענין הנשגב הזה העומד על הפרק, הנוגע ברום עולם היהדות מיד ולדורות, הנני מוצא את עצמי מחוייב להביע את דעתי בדעת תורה קדם הדרת מעלתו דמר ניהו רבא בעמי׳ שליט״א, שאם אמנם כל המקורות אשר הציע כבוד מעלת ידידנו הגרמא״ח נ״י נאמנים הם, אבל לנקודת השאלה העומדת לפנינו אינם נוגעים. אמת הדבר שבכל מקום שיש סכנה אפילו ליחיד, וחשש סכנה לרבים, אין שום איסור תורה עומד, ומתוך כך רשאים וחייבים אנו לעמוד על נפשינו, כאשר יבאו שונאים מדיניים לדרוך בגבולנו. אבל כל זה הוא רק אם אין באפשרות להקדים לעמוד נגד הסכנה המדינית בלא חילול שבת שלנו, אבל כאשר יש שהות בדבר איך לסדר את חלוקת העבודה, ולדרוש מהממשלה הנאורה, שהיא תקציע את העבודה של בני עמנו שומרי אמונים, באופן שלא יבאו להיות עוברים על הדת, לא בחילול שבת וימים טובים, ולא בשארי איסורי תורה, ודאי זאת היא חובתנו, וחובת גדול המדינה, שבידו לגונן בצדק על זכיות עמו וצאן ידו, כהדרת כבודו שליט״א, לדבר את דברנו בגודל רוח, ״ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש״ [1].

רבותינו הפוסקים, אשר חיו בין עמים פראים במהלך רוחם ונימוסיהם, לא היו יכולים לדרוש את צדקם, מבלי לסכן בזה נפשות, על כן הורו בכאב לב לקולא בענינים כאלה. ולשון התה״ד בסי׳ נ״ח באותו הענין עצמו שרשם ידידנו הרב הנ״ל שי׳ ככה הוא שם: ״אמנם נראה דיש לתת לב לפי הענין, לפי ראות עיני חכמי העיר, כגון אם יש שופטים ושלטונים בעיר מבטיחים להציל את ישראל, וכה״ג אם נראה שאין סכנה כלל, לא יחללו את השבת כלל, ולשון דהר״ח דלעיל משמע דזמנין איכא דליכא סכנה, מדכתב כשיש סכנה פן יבאו לשפוך דם משמע קצת דבסתמא לא דיינינן לסכנה״, ע״כ. ודבריו הם ברורים, ופסק הלכה בהגהת רמ״א באו״ח סי׳ של״ד סכ״ו בהג״ה שם. וברור ופשוט הוא, שכל העברה על דת שאנו מותרים לעבור מפני האונס של סכנה, אנו חייבים לעשות כל טצדקי שבעולם לתקן את המעמד שלא נגבא לידי האונס, כדי שנשאר נאמנים בקיום תורתנו הקדושה. ואפילו אם כבר בא האונס לידינו, אם אנו יכולים להמלט מן האונס אנו חייבים לעשות כל מה שבידינו להמלט ממנו, ואם אין אנו עושים את מה שיש ביכולתנו לצאת מן האונס, נחשב כל מה שאנו עוברים על התורה, כאילו עברנו חלילה ברצון ובשאט נפש, ולא יעשה כן בישראל. והם הם דברי הרמב״ם בפ״ה מהלכות יסודי התורה הלכה ד׳, וביאר הדברים יותר במאמרו הגדול המכונה בשם מאמר קדוש השם, גם לענין המעמד של סכנה כזאת שמצד הדין אינו חייב גם

1 תהלים קיט, מו.

לכתחילה במסירות נפש, מ״מ כ״ז שיש בידו להמלט מן הסכנה הוא חייב לעשות כל מה שבידו, ולא יעכב אותו שום עמל ושום הפסד ממון. וק״ו שחייבים אנו להשתדל בכל מיני השתדלות שבעולם, להראות את צדקת תביעתנו לפני הממשלה הישרה, המצטיינת בנאודיותה וסבלנותה, כדי שלא להביא את ההמון הרב של בני עמנו לידי מצב של סכנה כזה, שיהיו מוכרחים לעבור על ידו על גופי תורה, ולהתאמץ בכל עז לבקש את חלק העבודה המגיע לנו בהגנת המדינה באופן שלא יפדיע אותנו משמירת התורה וחוקותיה, ואין שום היתד להביא את עצמנו לכתחילה במעמד של סכנה, ולעבוד אח״כ את חקי תוה״ק, וכמש״כ מג״א בסי׳ דמ״ח סקי״ד. ופשוט הוא שאין לצדף כלל את מה שכתב מוהרי״ק בחליבה, שהביא הרב הנ״ל שליט״א, דחשיב חילול שבת באונס מצד היראה מלאכה שאינה צריכה לגופה, מכמה טעמים. חדא דחלילה לנו להודות היתד להכנס לכתחילה באיסודי שבת בקביעות, ר״ל, ובפרט בענין שיש לחוש שלא יהי׳ דבד נמשך לדורות גם במלאכה שאינה צריכה לגופה. חדא שגם אם הי׳ בדוד לנו שאיסור של מלאכה שא״צ לגופה אינו כ״א מדבנן, גם איסורי דרבנן, בפרט במילי דשבת, לעבוד עליהם המון גדול בהמשך הזמן, ג״כ אנו צדיכין לעשות כל ההשתדלות האפשרית שלא יבא לידי כך. ולא עוד אלא שמצינו חומר באיסור מלאכה שאינה צדיכה לגופה, שהחמידו בה חז״ל גם למ״ד דלאו דאורייתא היא, כמש״כ הד״ן בפרק חבית, דאע״ג דמצינו בשבותים לפעמים במקום פסידא לא גזרו רבנן, מ״מ החמידו במלאכה שא״צ לגופה וגזרו שלא לכבות את הדליקה, ואפילו ע״י נכרים אסרו מן הדין לומד להם שיכבו. ובעיקד הדבד אין לנו הכרעה בזה אם ההלכה היא כדעת הסובדים דמלאכה שאצל״ג פטוד עליה, או כדעת הרמב״ם דחייב עליה, דק במקום שיש חשש סכנה מצרפים את דעת הסובדים דמלאכה שאצל״ג פטוד עליה, וכמש״כ המג״א בסי׳ של״ד סק״ל, אבל במקום שאנו יכולים לסלק את הסכנה פשיטא שאנו חייבים לסלקה מפני הספק, אפילו אם הי׳ מקום להקל באיסור דדבנן, כדי לחוש לדעת הרמב״ם וגדולי הראשונים העומדים בשיטתו הסוברים דמלאכה שאצל״ג חייבים עליה, ואסורה מה״ת בחיוב כרת וסקילה. אך חוץ מכל אלה, וחוץ ממה שרבו מאד הפוסקים החולקים על עיקד סברתו של מוהדי״ק, ומבואר מדבריהם שמה שהתכלית האחרון של המלאכה אינו נצדך לו זה לא יעשה את המלאכה למלאכה שאינה צריכה לגופה, כיון שהתכלית הקדוב של המלאכה הוא נדדש לו, כגון כשהוא מוכרח לבשל בעד הנכרי המכריחו, אע״פ שעיקר תכלית הבישול היא אצלו כדי להסיר ההכרח, מ״מ מה שהוא מתעסק בבישול הוא בשביל הבישול עצמו. ואין זה דומה לחופר גומא ואינו צדיך אלא לעפרה, דלא חשיבה כ״א מלאכה שאינה צדיכה לגופה, מפני שאיננו צדיך כלל להמלאכה של החפירה, לשום דבר, ואינו מכוין אליה כלל, אבל כאן הרי הוא מכוין להבישול מאחר שהמכדיח שלו הוא מקפיד דוקא שיעשה את המלאכה הזאת. והרי הדבד דומה לכל המלאכות שבעולם שאלמלא הכרח החיים לא הי׳ עוסק בהם, למשל אם לא הי׳ דעב ללחם לא הי׳ אופה, ולא נאמד בשביל כך שתחשב למלאכה שא״צ לגופה. אבל מכ״ז אין שום שייכות לנ״ד דברי מוהדי״ק הללו, הוא דבר באופן שאין שום צד שיתוף של תועלת מצד הרצון העצמי של היהודי, כהנאת הבישול וכיו״ב, שאז יש עכ״פ איזה צד סברא לומד להכניס בכלל מלאכה שאצל״ג. אבל בנ״ד, שאנו כולנו נאמנים מאד להממשלה

שאנו יושבים בה, ובשלומה לנו שלום, ובודאי כל מה שאנו עושים להצלתה ותקנתה הרי הוא דבר שאנו צריכים להם, אלא שיש בידינו לפי המצב פה לברר לפני הממשלה הרוממה יר"ה, שאנו מוכנים לעשות את הצורך הגדול הזה באופנים אחרים ובפעולות אחרות שאין בהם חילול קדושת שויו"ט. אבל אם חלילה לא נשתדל בכך, ונעשה ברצוננו את הפעולות הללו הנצרכות לתיקון המדינה שאנו שוכנים בה, באופן שיש בהן מלאכה בשבת וימים טובים, הרינו בזה מחללים את קדושת שבת ויו"ט במלאכות הצריכות לגופן, שהוא חילול שויו"ט דאורייתא אליבא דכו"ע.

בענין הכהנים אין לי מה להוסיף על הדברים שכתבתי במכתבי הראשון, וביחוד שגם כבוד ידידינו הרב הגאון רמ"א חייקין שליט"א הלא מסיים גם הוא ברשימתו, שאם אפשר להשתדל אצל הממשלה להטיל עבודה אחרת על הכהנים מה טוב. ואני אומר אין זה דק מה טוב, אלא חוב גדול ונמרץ הוא על כל מי שהיכולת בידו להיות לפה לאחיו אצל הממשלה להציל את אחינו מהעברת הדת, בין בכל איסורי תורה השוים לכל, בין באיסורי כהונה, ובודאי מוכרח הדבר להזדמן לכהנים, אם לא יהיו משומרים ביחוד ע"פ חלוקת העבודה מטעם הממשלה, גם טומאות של תורה ודאיות, שעל זה לא מהני הענין של כמציל מידם.

והנני חוזר על דברי שכתבתי במכתבי הראשון, שהדרת כבוד מעלת אדוני, אשר הקימו ד' על לעמוד לפני מלך ושרים, לדבר טוב על עם ד' וקדושת תורתינו הקדושה, ברוח נדיבה אשר תסמכהו ובחכמת לבבו ידע וישכיל איך להסביר לראשי הממשלה, ולאצילי בני עמנו המתעניינים בשאלה הגדולה הזאת, שאחרי אשר המעמד המוסרי והנאור העליון של האומה הבריטית בא לידי המדה הגדולה הזאת, להתחשב גם בשאלה הצבאית עם רגשות הקודש הפנימיים של אזרחיה, ודאי עומדות הן אצלנו בני ישראל התביעות הבאות מצד חובת שמירת דתנו הקדושה ברום המעלה היותר עליונה, של כל רגשי קודש היותר נאצלים ועדינים. ואנו בטוחים שהרוח הפטריוטי הנשגב, המפעם בלב אחינו יושבי מדינת בריטניא במדה הגדולה הראויה לממלכה הגאורה־שבגאורות הזאת, ששמה לה את שויון הזכיות במלא המובן לקו למשטריה המדיניים, הרוח הזה יתפתח ויתגדל ע"פ דרכו, דוקא ביחד עם הנטירה המדוייקת של רוח האמונה הקדושה, שבא יבא לשלמותו רק עם ההנהגה המתאימה לשמירת דתנו הקדושה ומצותיה בכל עת, גם בעת מצור ומלחמה. וכנסת ישראל האנגלית היא נכונה לעבוד בחפץ לבב בודאי את כל הנדרש מצדה להצלת המדינה באופן המתאים עם חקי תורת ד', שמכלל זה הוא ג"כ שלא תהיה תורה שלמה שלנו גרועה ח"ו מאיזה שיחה והגות לב אידיאלי, של מצות אנשים מלומדה, אשר גם עם אלה מתחשבת היא הממשלה, ברב נדיבות רוחה, וק"ו שתתחשב עם פקודי ד' הישרים ומשפטיו על ישראל, ותתן לאחינו עבודות כאלה, במצבים כאלה שיוכלו לקיים את כל חקי ד' כחפצם הפנימי. ובזכות זה ירומם אלקי הצבאות את דגל הממלכה וקרנה תרום בכבוד.

כדי שלא להטריח את רום מעלתו בדברים רבים הנני מקצר ועולה[2]. ואקוה שגם מעלת כבוד ידיד נפשנו הגאון רמ"א חייקין שליט"א, בבינת לבבו הטהור,

2 ע' ברכות לא, א.

ביראת ד׳ אשר בנפשו הטהורה ובשכלו הישר, יסכים לכל דברינו אלה, ומיני׳ ומינן יתקלס עילאה [3] ב״ה. ויהי׳ ד׳ עם הדרת כת״ה, וחפץ ד׳ בידו יצלח [4], לקדש שם שמים ושם ישראל ותוה״ק ברבים, ועמים יהודוהו סלה [5], ועל ישראל תהי׳ הודו ותפארתו, לאורך ימים טובים.

והנני בזה חותם בעתרת ברכה ורב שלו׳, כנפשו הנכבדה ונפש ידידו הנאמן בברית אהבתו, מוקיר ומכבד יפעת ערכו, מצפה לתשועת ד׳ על עמו, עולמו, וחבל נחלתו במהרה בימינו בקרוב,

הק׳ אברהם יצחק הכהן קוק

תשסו

בעה״י, ד׳ ניסן עתר״ו (לונדון).

בני יקירי וחביבי שליט״א,

שמחתנו בדבריך היקרים. ישמחך ד׳ תמיד בכל טוב ואושר לאוי״ט.

לא לפי המדה שהנני חפץ לקחת דברים עמך בני עולה בידי, מפני המניעות וההטרדות, שאני עלול מתכונתי ומצבי להסתבך בהן. עד כה היינו גולים בגולה בתוך גולה. הדירה היתה מדוירה משכנים, וישבנו איזה שבועות אצל מר חייקין, וכאשר נלאיתי כבר מתואר ישיבה כזו נכנסנו באכסניא מיוחדה דירת עראי, שלא מצאו הולמת לנו כ״א בצפון העיר, מקום מרכז ״עדת ישראל״ האשכנזית [1]. רק שבוע דנא נכנסנו אל הדירה, שהיא ג״כ עדיין בלתי מסודרה כראוי. בכ״ז קצת ישוב הדעת הנני מוצא לעומת המצב הקודם, שסוף כל סוף יש איזה עמדה ברשות היחיד שלנו בגלותנו, ונפשנו חכתה לד׳ שיבא כל דבר וענין על מכונו כראוי, ונוכל להשתמש בזמן הנדידה ג״כ למטרות רצוייות כחפץ הלב הפנימי.

אשמח לשמע ממך את התוכן של דרושך בבזל, ואיך המה סדרי לימודיך בקודש ובחול בפרטיות.

תבאר נא או אולי תשלח את המכתב שקבלת מפולטבה [2], ומה שלומם.

הנני נפסק באמצע ע״י טרדות. תמהני לאיזה צורך אפית מצה בפני עצמך. האינך חושב להיות בפסח הבעל״ט סמוך על השולחן התמידי?

ע״ד הבחינה החימית, שאינה נותנת תוצאות בטוחות הראויות לסמוך עליהן לענין או״ה, ידעתי זה כבר.

דרש בשלו׳ אהובינו הרבנים החכמים המצוייגים הבעה״ב והד״ר הרץ נ״י באהבה נאמנה וכבוד נעלה.

ההנך מציץ לפעמים בהרשימות [3] שתחת ידך, ומה תמצא בהן?

כתוב נא לעתים תדירות למשפחתנו בכל המקומות הפזורים בקודש ובחול, גם בשבילנו, ואף שנקוה גם אנו בעה״י לכתוב להם.

מפני הטרדא וקדושת ש״ק הממשמשת לבא הנני מקצר ואומר שלו׳ רב וברכת ד׳, כנפשך היקרה ונפש אביך המצפה אשרך כה״י,

אברהם יצחק ה״ק

3 ע׳ סוטה מ, א. 4 ע״פ ישעי׳ נג, י. 5 ע״פ תהלים מה, יח.

1 יוצאי גרמניה.

2 שבאו שמה קרובי המשפחה שהוגלו ממקומותיהם מעיירות ליטא בגלגולי המלחמה.

3 כתבי יד קדשו.

נ. ב. נתאחד המכתב קצת, ואוסיף ברכת הרגל, ביתדון הכשר ושמחת לבב, ויהי נועם ד' עלינו, וחג חירותנו ופדות נפשנו יאיר לנו באור ד' וישעו לנצח, ויחננו לשוב אל הקודש בדחמיו הרבים, ותוספת ברכה ואודה לך בני ליום הולדתך לאוי"ט, כ"ה תבורך לאושר רב וגדולת חיים טהורים וטובים באור חכמה ודעת ויראת ד' בעז קודש קדשים, כנפשך היקרה ונפש אביך מברכך בכל לב ממעמקי רוח ונפש ממקור הברכות.

הנ"ל

תשסז

בעה"י, י' ניסן תער"ו.

בני חביבי, שליט"א,

שמחתני היום במכתבך הנחמד ובמכתבים הרצופים. תה"ל על חסדו ואמתו ובטובו יוסיף עמנו לטובה ויחנינו לבא לארץ חמדה ברוב עז ושלו'. בדב רחמיו וחסדיו, אשר לא תמו עדי עד.

שבוע העבר נכנסנו אל הדירה אחדי אשר יצאו השכנים ועדיין לא הספיק הזמן לתקן הכל כדאוי, בכ"ז מתאמצים הם למלא רצונינו בכל האפשדות. בני הצפון האשכנזים, הידאים שי', שדרנו שם איזה שבועות מתגעגעים באהבה ומצטערים על התדחקותי מהם דיחוק מקום, וב"ה כולם אוהבים ומכבדים ביושד לבב, יבדכם ד'.

אם לא הייתי כ"כ מעומס בטדדות ותביעות מעשיות, וביחוד למודיות מעשיות, שהסביבה תובעתם בטבעה, ואני איני יכול וגם איני חפץ להשתמט מזה, אע"פ שהם שלא כנטייתי הפנימית בתביעתי הרוחנית המופשטה, הייתי חפץ לכתוב לך אריכות דברי חפץ ממשאות נפש לפי תכונת הזמן והכשדת הרוח לחג הקדוש והנהדד זמן חידותנו הבעל"ט. אבל התוכנים המוגבלים דוחקים, לפעמים גם להסחת הדעת מהמושגים החביבים שכל בהם עז דוחנו ונעימת חדות נשמתינו.

המחשבה הכללית ע"ד התפשטותם של הדגשות הנאצלות של קדושת הזמן, מחוץ לזמנן, כהמשכת קדושת שבת בימי המעשה, היא צדיכה תמיד לבא מההכדה הפנימית, שהקודש העליון חבוי הוא בכל. האידיאליות האלהית חיה היא במילואה בכל פינה ונקודה, של חיים, זמן, ומקום, ומקודיהם ותולדותיהם לאין תכלית בגודל ובקוטן. תוכן החול איננו כ"א מסוה המסתיד, הפועל תעלומה על כל זהדי האודה של החיים הנחמדים והחביבים, שמנועם ד' המה מפכים ההולכים במלא עולמים, במלא נשמות ובמלא חיינו פנימה. הקודש בא במועדו, ומסיד את הצעיף, מגלה את פני הלוט, והאודה הקדושה בכל חמודותיה, הנה נדאה, מלבבת היא אותנו בנעימות שיחיה, מדוה אותנו נחת משוד תענוגיה, והננו מתענגים על ד' ועל טובו, ולבבנו מתמלא דום ועדן, ברידוי תענוגים, אז תתענג על ד'[1]. ובאים אנו מדוב שקיקת חדות דודים, להשתעשע במצוותיו אשר אהבנו אהבת נפש לעולמים, אשר אהבנו סלה, ממקוד נשמותינו מדאש צודים[2], ועד אחדית כל ימי עולמים, ודודי דודים, אשר אהבנו בחמדת כל לבב, מתוך הכדת עז מלאה לבית נשמתית טבעית שכלית

1 ישעיה נח, יד. 2 במדבר כג, ט.

ומזגית, אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו[3], ובליל התקדש חג, והננו מלאי גאולה, מלאי חדות עליונה, וחירותנו משחררת את רוחנו, ורוח כל היקום, מגלה את האושר הצפון בנו פנימה, כי רוח א־ל חי העולמים בנו חי, בקדבך קדוש[4], והחיים כולם באים למעמדם, ודוהנו דואה את יקדת עדכם, את גודל שיוויים, ואת דוממות תשוקת תקותם, אשר תבא בטח. בטחו בד׳ עדי עד כי בו הוא צור עולמים[5]. ומתוך מקדא הקודש אשד לחג הקדוש הננו עומדים על המצפה ונחזה, את רוח החירות ההולך ונגאל, העולה מעלותיו מתוך כל עצמת הסיבוכים, ומתוך המאפליות נראה נהורים, ונפשנו תגיל בד׳ תשיש בישועתו, וכל עצמותינו תאמרנה ד׳ מי כמוך. וגאולתנו גאולת עולמים היא, חודרת היא בכל מרומים ובכל מעמקים, רעיונינו העליון, הדחב מכל מרחבי מרומים, שכבלי העבדות של הגות דוח בן אדם תולעה, והכמותיו הזעירות, חפצים הם בני אדם מלכי ארץ והמון לאומים לאסוד אותו בהם, מדאה הוא בימי חג חדותינו, וביותד בכל גודל בלילה הזה בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך, את חרותו המוחלטה. נצחנו, והננו מנצחים את כל, וההוד והנצח עמנו, לנצח עוד עדי עד, שרינו עם אלהים ועם אנשים ויכולנו[6]. והננו עדים חיים וקיימים, שחיה בעולם נשמת עם כזאת, שאין קצה לתעצומותיה, שטללי כל אודות עדנים היותר עליונים מדוים הם אותה ולרגעים ישקוה[7]. ויחידי הסגולה, העוסקים בתורת ד׳, ודבקים באהבת נצח למצוותיו, המלאות לדויה עדני עדנים משמי שמי קדם, הם הם הצנורות אשר על ידם תשוקה נשמת הגוי כולו, מפלגי קדשי קדשים אלה, היוצאים מנחל היוצא מבית ד׳[8], המדוה את כל החיים, שעתיד הוא להשקות גם את נחל השטים, ולהעלות גם עליו כל עץ נחמד וכל עלה תעלה ותדופה. ומלאכת שמים עדינה זו בידינו היא מסורה, מה מאד תעלוזנה כליותינו, מה טוב חלקנו ומה נעים גודלנו, אשרי העם שככה לו אשרי העם שד׳ אלהיו[9]. וגדולה היא ערובתנו שאור חדש הולך ומאיר מתוך מחשכים, ופליאות עולמים עתידות להופיע, בתוך מסיבות החיים וממעל להם, וגם במעמקי מחשכיהם, ורוח טהור, רוח קודש, מלא תעצומה, יופיע בכנסת ישדאל, וצמאון חי מלא גבודה והוד, לשוב אל מקום אהלנו לבחר את נחלתנו גאון יעקב אשר אהבנו סלה[10], ברוח מלא אור ד׳, ומטרת גבורת קודש, בזרע אדם וזדע בהמה[11] גם יחד, תוסיף לפעמים, בכפלי כחות כבירים, במהדה בימינו, אמן כה יאמר ד׳ המדבר טוב על ישדאל מתוך מחשבותיו, המלאות שלו׳ וברכה לכל יצוריו.

דרוש נא באהבה נאמנה ובתודה עמוקה את שלו׳ אהובנו איש המעלה הרה״ג ד״ר א׳ שליט״א ומשפחתו הכבודה, מה יקר חסדכם וטובכם בכל אותות האהבה והכבוד אשר תראו ברוחכם הטובה לבנינו שליט״א. ברוכים תהיו מאת ד׳ וחוגו בשמחת לבב את חג המצות הבעל״ט ביתרון הכשר ובכל טוב. וברכת ד׳ תבא לכ׳ ידידנו הרה״ח המרומם ד״ר הערץ שליט״א יגיל וישמח בשמחת החג הקדוש בכל טוב וחדוה, כנפשו היקרה הוא וכא״ל שי׳.

3 שיר השירים ח׳, ז׳. 4 הושע יא, ט. וע׳ תענית ה. 5 ע״פ ישעיהו כו, ד.
6 ע״פ בראשית לב, כט. 7 ע״פ ישעיהו כו, ג. 8 ע״פ יואל ד, יח ויחזקאל מז.
9 תהלים קמד, טו. 10 ע״פ תהלים מז, ה. 11 ע״פ ירמיהו לא, כו. וע׳ אורות, התחיה פ׳ יט.

מפסיקים אותי ענינים שונים, חזק בני ואמץ, השגיח נא על בריאותך והארת רוחך, בצהלה וחדות נועם קודש, וכתוב לי בפרטיות מכל לימודיך ועניניך באר היטב, וצור עולמים ב"ה ידריכנו במעגלי צדק, בנתיב מצותיו ואורות תורתו, יראתו ואהבתו, ויראנו בידידי ידידות משכנות דבירו. והי' זה שלו' רב ועתרת ברכה וכל טוב וחיים לאוי"ט,

כנפשך האהובה ונפש אביך מברכך באהבה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תשסח

ב"ה, ד"ד ניסן תרע"ו.

בני חביבי שליט"א,

שמחתנו במכתביך היקרים, אשר הגיעונו במשך ימי החג הקדוש העבר. תל"י על החוה"ש אשר עמנו. ימי הרגל עברו כראוי, ב"ה, כמובן בהטרדה מכמה מבקרים, צמאי שמיעה, הנמצאים ב"ה בהמון רב בעיר הכרכית הזאת.

והננו עומדים ומצפים לתשועת ד' לשמע ממך מכל פרטי עניניך לטובה, וביחוד למילוי הבטחתך להציג לפני את דבריך שאמרת בבזל ומכל אשר תשער שישמחו את רוחנו.

ישר כחך על אשר תכתוב למשפחתנו שיחי'. הזדרז נא בזה לשמח את הזקנים ואת הצעירים בדבריך היקרים, ובהודיעך להם משלומנו ב"ה. נקוה לשמו ית' שומר ישראל, שיגונן עליו ועל כל זרע קדשו מהפרעת האורחים הטסים וכציפרים עפות על עמו יגונן [1].

באהבה רבה תדרש נא לשלו' אהובינו בעל הבית הרה"ג הד"ר שליט"א ומשפחתו היקרה ואהובנו הרה"ח הד"ר הרץ שי' וכא"ל. ברוכים יהיו לד' על כל הטובה וההתקרבות הנאמנה אשר יעשו עמך.

דרשתי באחרון של פסח בחברת "סיני" של הצעירים פה על דבר התוכן של השבת לב אבות ע"ב ול"ב ע"א, שהיסוד החברותי מתגבר תדיר ברוב הצעיר, וממנו יונקים האידיאלים הרוחניים העליונים את לשדם, והיסוד האצילי מתגבר בהאבות. האליליים, שלא היו מכידים את היסוד האצילי, היו מחזיקים את האדם למעלה מחמישים לפחות־המדות, מפני ההתחלשות של היסוד החברותי שבתוכנו, ולא הכירו שתכונה זו באה מפני ההתגברות של היסוד האצילי, אומץ מחשבת הקודש, שכל החברתיות מבוססה באמת רק עליו. אבל העולם נתון במצרים הללו של התפרדות שבין עולם האבות לעולם הבנים, והיסוד האצילי כשהיסודות החברותיים נטלים ממנו נעשה לקוי, ולא יצלח לאבן פינה למוסד החיים אפילו הדוחניים, והיסוד החברותי בהנטל ממנו לח האצילות מתהפך הוא לזעוה. כל היסוד של קיוי הגילוי האליהוי, בכל ימיו ונהריו, בנוי הוא על אותה התעצומה של התחברותם של שני היסודות הללו, החברותי והאצילי, לבות האבות והבנים, שכשנפתחים השעדים איך לטייל מהיכל להיכל, בעולמות הנפרדים והנראים כמנוגדים הללו, מתמלא העולם כולו אורה, וברכת השלו' הולכת ומתפשטת

1 ישעיהו לא, ה.

בעולם, ובתוכיות הנשמות מתחילים מבועים להתגלות, שבהם הרויה האצילית השמימית והחברותית הארצית מתמזגים ברב מילוי ועידון, תורת משה הולכת ונזכרת בחוקיה ומשפטיה לכל ישראל, והארץ מוצלת מההחרמה הנוראה, אשר פירודי היסודות הללו גורמים לה, ואליהו הנביא הולך ומופיע לפני בא יום ד' להשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם[2].

כמדומה ששאלתני ע"ד הבשר, ולא ארע צדדי ספיקותיך. הודיעני נא בפירוט. הבאת בכתובים עם ידידנו הר"ז פינס שי' בד"ת?

בצפית ישועה וברכה וכ"ט הנני חותם בעז יקרת חבת קודש, אביך,

אברהם יצחק ה"ק

תשסט

בעה"י, ער"ח אייר תרע"ו, לונדון.

לכבוד אהובי ורב חביבי, הרב הגדול בישראל לתורה ולתעודה, כליל תפארת כל חמדה, מו"ה זאב יעבץ שליט"א, שלו' וברכת תודה.

אורו עיני מקרני זוהר תשורתו היקרה, ספרי' דמר ת"י ח"ו[1], ובכל לב אברכהו באהבה. יאריך השי"ת ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים, ויזכה להגדיל ולהאדיר מפעלי ספרותו, לשמחת לב כל עדיני רוח בעם ד' ההוגים לו רחשי ברכה בכבוד ויקר, והנני ג"א נטפל לענות כנגד המברכים. ד' עמך גבור החיל.

ידי"ע,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תשע

בעזה"י, ט"ו אייר תרע"ו.

בני חביבי שליט"א,

שמחתנו בדבריך היקרים במכתבך הגלוי, שהגיענו אחרי אשר חכינו מאד על דבריך להודע משלומך וכא"ל.

תהל"י על החוה"ש אשר עמנו פה. מעבודתי פה, אחרי שעברו השבועות והחדשים הראשונים בהתודעות לחשובים ובני תורה הגונים, התחילה עתה תכנית עבודות במצב הרוחני שבכרך. ישנה פה ישיבה, שהבטחתי להגיד לפני הבחורים הבכירים, שתי פעמים בשבוע, שיעור א' גפ"ת ושיעור אחד רוחני, שכהרגלי יהי' הנושא "הכוזרי". מהם נמצאים בעלי כשרון, אבל הם עסוקים בלמודים אחרים והתעתדות רוורנדית, ומ"מ יהי' בעה"י תועלת. על הפרק עומדת ג"כ התאגדות שומרי שבת, שהתחיל בזה ד"ר יונג נ"י זה כשנתים, אבל נתרדם הדבר, וחושב שכעת ע"י שיתופי יחזור לתעורה, ונעשו מצדי נסיונות דרושיים, שאמנם פעלה ההשפעה על הציבור ב"ה בדרך תיאורי. יתן ד' ויכנסו הדברים לחוג המעשי.

נדפסה כאן חוברת אחת ע"ד היהודים והמלחמה, בחבה פטריוטית הראויה ליהודי אנגליא שבעי הזכויות, בהסכמה תוכנית מהלורד רוטשילד, וסיומה הוא שאחרית

2 מלאכי ג, כב-ג-ד.

1 תולדות ישראל, חלק ו.

המלחמה תהי' תשובת עם נפוץ אל ארצו והגשמת חזיון הנביאים, גם זה אות הזמן. נפלאים מעשי ד' לשנות רוחות בני אדם, והפרט יעיד על הכלל.

ד"ש אוהבינו הרה"ג הדרי"ם שליט"א.

אביך מצפה אשרך כה"י,

אברהם יצחק ה"ק

תשעא

ב"ה, ער"ח סיון.

בני יקירי ומחמדי שליט"א,

מה יקרו לי אמרותיך במכתבך היקר והנחמד. הואיל נא חביבי ושמח את לבבנו בדבריך האהובים בעתים יותר תדירות.

תל"י על החוה"ש הרגיל אשר עמנו. הזמן הולך ושוטף בטרדת עבודות, אשר אמנם עוד אינן ממלאות את הנפש הלקויה, השואפת להדר עליון, אשר רק על אדמת קודש יגלו נצוצי אורותיו. בכל זאת יש בהן כדי להשיב מעט את הרוח הנכאה.

כבר כתבתי לך כמדומה ע"ד שני השיעורים שהחילותי להגיד לפני איזה מצעירי הישיבה, ות"ל כבר אני רואה עקבות השפעה לטובה. יכונן ד' את מעשינו, ויהיו ימי שבתנו בגולה לברכה לעם ד', עד יחננו וישיבנו אל אהלנו כבתחילה לרומם קרן בישועה.

אין הזמן מוכשר כעת לפני מפני טרדות שונות להשתעשע בדברי קודש הראויים לרוחך העדינה, ומה גם לעת הכנת קבלת פני החג הקדוש הנאדר ונערץ בקודש, חג הבכורים יום מתן תורתנו. ואי לאו האי יומא דקא גרים [1] כמה גויים בעלי תרבות וניתוס שונים איכא בשוקא של התולדה האנושית, ותהום החושך הפרוש עליהם מה נזרא הוא, וברוך המקום ברוך הוא שבראנו לכבודו, ואותן האמיתיות הגדולות רזי עולם ומוסדות החיים היותר קדושים נצחיים ואידיאליים, שכל עם ולשון לא יוכלו לעכלם ולהבינם, גם אחרי כל התחדדות שכלית והתעמקות פילוסופית, הננו חשים ומרגישים אותם בכל מלא הוד נשמתנו, בכל עומק קרב וכליות רוח ונפש. האורה העשירה של הדר ד' אחד חי העולם [1*], אשר בהגלות טובה כל המחשכים יהיו למאורות וכל המרורים לנעימות עדנים, אשר רק נטיפים מצללי אורותיה ממוזגים הם בתוך רוח האדם הכללי, הדולה מעט מעט ממעמקים מים קרים, למוסר ולתפארת, לחסון נצח ולפאר קודש, הלא היא כולה שרויה ברוחנו פנימה, ברוח ישראל סבא [2], בעצמת חפץ חייו, וברגשת עדנת רוחו, טוהר אמונתו וגאון קדשו. ודבר ד' החי בחיי בית ישראל, בחיי עם וחיי איש, בחיי דור וחיי דורים ודור דורים, מפכה הוא בגבורתו ממעין החיים, ממקור הגלותה של אש דת, מאותיותיה, נקודותיה, תיבותיה ועניניה של תורת עולמים, וכל הסתעפות נועם חמדותיה. והולך הוא רוח אלהי עולם זה וחודר בכל התפצלות האורים אשר לאור ישראל בכל פרשה ומדרש, בכל הלכה והגדה, בכל פלפול ולקח, בכל מדע והגיון, וחושף הוא את תעלומותיו, ומגלה הוא את הזוהר הגנוז החי בישראל השב

1 ע' פסחים סח, ב. 1* ע' דניאל יב, ז. 2 בראשית רבה פ' ע, עג.

ובישראל הצעיר, בישראל הסובל ובישראל השואף, ואיך לא נהיה גדולים מלאי אוד ועוטי נהדה ביום הגדול הזה. וגאון יעקב הולך הוא ומושך משך ענות צדק בכל תועפות דוחו ובכל היקום. מכיר הוא את הקוטן מתוך הגודל, את הגלוי מתוך הנעלם, שומע הוא את דפיקת השעות והדגעים מתוך דגשת הדת עולמים של נצחי נצחים, והולך הוא וחוצה בעזוז נצחו, בתוך שטפי גלי הזמנים, ומימיהם וימי שאונם כהמון מים כבידים לא יבעתוהו. יודע הוא כי כחם כח עובד [3] הוא, ועמו עזוז נצח והוד ממקור חיי העולם, אשר בחילו ישוב ויחיה גם כל מתי עולמים, בנצחו ינצח כל דגעים שוטפים, אשר נהיו לימים ושבועות ויקוו במעין הנצח, בים החידות העליון, אשר על שפתו מזה ומזה יעלה כל עץ, אשר פריו למאכל ועלהו לתרופה [4] ורוממות עז ואהבה ונועם לכל היקום, לקומם כל יצודים מנפילתם המטויה [5], ותודת חסד משלחת היא ברקיה, וגבורת דעם תודה חיציה, ודבר אלהי עולם לעולם יקום, ומתוך כל דוכסי אישים אוד ישדים יזדח לשמח שמים ואדץ וכל דדים בם, "ידונו יושבי סלע, מדאש הדים יצוחו, ישימו לד' כבוד ותהילתו באיים יגידו" [6]. ובמספד ומפקד תמנה בית יעקב את דכושה השמימי, פקודי ד' שש מאות ועשד ושלש אשד באודם תזהיר נשמת אוד אל חי העולמים, ושטפי האודה ידוצו ממעין האחדות העליונה, ואבדים וגידים ועוד ובשד ידקם כתפארת אדם לגלות על ידם הוד פאד החיים, ובלב כל נשמה חשה מעינות חדשים יבוקעו, והמעינות חד אל חד ישקו, "ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דודיך מיין" [7].

מדוע לא הודעתני בני חמודי בפדטיות משיעודיך, בקודש וגם בחול, ע"ד ההכשדה לאוניבדסיטה הלא אמדתי כמה פעמים שתעשה כנטיית דוחך הטהוד. אקווה בחסדי השי"ת, שכל פינותיך יהיו לימין [8] וכל מעשיך לש"ש, ואיך שתפלס אדחיך [9] בזה יהי ד' עמך. כמובן ענוגי הפנימי הנני מדגיש בהתגדלך בתודת ד' תמימה בעזה"י. כל החול בהמון סעיפיו, למודיו, ידיעותיו והגיוניו, איננו סוף-כל-סוף כ"א מתודה עוזדת אל הגילוי האידיאלי אל הקודש שאנו שואבים בששון ממעיני ישועתו [10], ממקור תודת ד' החיה בקדבנו, אשדי העם שככה לו [11].

הנני חותם בברכת שמחת הדגל הקדוש ויפעות אודותיו לך מחמדי ולכא"ל. שלו' דב לך ולעוזדיך, מעלות ידידינו האהובים הדבנים החכמים ומשפחותיהם וכא"ל שליט"א. והי' זה ברכת ד' וישועתו כנפשך היקדה והחביבה ונפש אביך מצפה ישועת אל למושעות [12] ב"ה במהדה בימינו בקדוב, חותם בברכת התודה ושקיקת חדות משוש תענוגיה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

3 ע' ירושלמי שביעית, פ"ד, ה"ד. 4 יחזקאל מז, יב.
5 ע' סליחת "ישראל עמך" ליום שני קמא. 6 ישעיהו מב, יב.
7 שיר השירים א, ב. 8 ע' יומא טו, ב. 9 ע' משלי ה, ו.
10 עפ"י ישעיהו יב, ג. 11 תהלים קמד, טו. 12 שם סח, כא.

תשעב

ב״ה, י״א סיון תרע״ו, לונדון.
בני חביבי שליט״א,

שמחת אותנו במכתבך הגלוי, אשר אמנם הרבה חכינו על דבריך שיבאו בארוכה ובפרטיות מכל אשר עמדך. תמהים אנו מאד על אשר אתה מקמץ במכתבים, הלא הם המה שעשועינו בגלותנו.

תל״י על החוה״ש אשר עמנו. קמצנו מעיסתנו למען שלח איזה סכום לבני משפחתנו שיחיו. בטח הם צריכים לתמיכה. באיזה אופן שישתמשו בקומץ הזה א״א לנו לבאר. הם בעצמם יעריכו כהוגן.

עבר עלינו תלי״ת החג הקדוש כראוי, לפי הערך הגלותי ב״ה. ע״י ה׳ קמחי קבלנו ד״ש מאתך. הבא אתה אתו בכתובים, דרש נא בשלומו בגינינו.

ההיו לך מכתבים מבר־טובי׳? אני צריך להשיבו על מכתב אחד ומאמר, שכתב בעד איזה מהעתונים פה בעברית, אשר כפי הנראה אין מקום להם בעד הגיונותיו המוסריים כעת, שהכל הומה ברעש לחם.

כתוב נא מפרטיות למודיך בקודש ובחול, ובאה״ר דר״ש ידידינו האהובים הרבנים החכמים שליט״א ומשפחותיהם. והי׳ זה שלו׳ רב וברכה וכ״ט, כנה״י ונפש אביך מצפה לתשועה ורוממות קרן ישראל ועתרת שלו׳ לכל היקום ממקור השלו׳ והברכה, חי העולמים ב״ה,

אברהם יצחק ה״ק

תשעג

ב״ה, ד״א סיון תרע״ו.
בני חמודי שליט״א,

שמחתנו בדבריך היקרים. ישמחך ד׳ בכל טוב. תלי״ת על החוה״ש אשר עמנו כרגיל, ויה״ר לשמחנו בישועתו, בישועה הכוללת והפרטית.

מה יקרו לנו המכתבים אשר הגיעונו מתמן [1], משלנו שליט״א. אמנם כמה צמאים אנו לדעת מהמצב והשלו׳ שמה בעת כזאת, אשר שמועות מבהילות ע״ד מצב הבריאות והמנוחה שם חוזרות ובאות. יפליא צור חסדו להושיע את עמו מכל צרה ויאיר מאפילותינו בנגוהותיו.

קשה לי כעת לכתב הרבה. הנני שב היום מסיום של מס׳ מנחות, שדרשתי דברי נגידים [1]* בהלכה והגדה בעה״י על הברייתא דבן עזאי [2], האוצרת חוסן רב, ברוך שבחר בהם ובמשנתם. היסוד הוא שהקודש הוא המכוון, והחול — הנמצא בדרך סיבוב והתעסקות. שם המפורש הוא גילוי הכונה העצמית, בעומק המחשבה האלהית, והכינויים — התרשמות הפעולות לסוגיהם, עולם [החול] אינינו עומד בפני עצמו בישראל כי־אם הוא מאוחד עם עולם המכוון וזהו יסוד הקודש. קדשי ישראל, ריח ניחוח, כונת הלב לשמים [2]*. שני נושאים מתחברים ביחד, בחיבור חי. הוא

1 ארץ־ישראל. 1* ע״פ משלי ח, ו.
2 סוף מנחות. 2* מנחות שם.

מסמל את האכילה המאגדת את החיים החמריים והרוחניים. אמנם התעלות ההכרה לעולם אחד מכוון, שכולו כונה, ואידיאל, הוא למעלה מאכילה, "ולא תאמר לאכילה הוא צריך" [3]. אמונת ד' של אברהם, "והאמין בד'" [4], המביט על השמים מלמעלה למטה [5], עומדת הרבה למעלה מ"שאו מרום עיניכם וראו מי בדא אלה" [6], המבליטה את הזוהר של שם אלוהים [7] שרק בו יש חלק לעמי עולם [8], בעלי החול, אחודי המעשה הבלתי מכוונה רק מסובבה ומתפשטת. אבל חלק ד' עמו [9] "כולו זרע אמת" [10], קודש מכוון אידיאלי מראשית עד אחרית, בכל עילויינו ובכל שפלותנו, הננו תמיד רוכבי במות ארץ. ומתעסק הוא יסוד החולין, ופסול בקדשים [11]. הרצון איננו חלוק עד שיהיה בו יחש של תמורה, רצון מול רצון, כ"א התעלות הרצון עצמו, שיהיה מבורר בערכו שהוא רצון גבוה [12]. זהו יסוד ריח הנחוח שהושוה שור הגס למנחה [13], ותערב לד' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם [14], והכרה זו, שרק רצון אידיאלי, נשגב מכל עולמי עד, שולט בכל, והוא ממלא גם את לב האדם והאומה, ומנצח את הוייתה ומנהלה עלמות [15], זאת היא בדכת אברהם [16], קנין ד' בעולמו [17], שהננו נושאים את דגלה עדי עד. אשרי העם שככה לו [18].

ע"ד אתרוגים, כפי הנראה פה רחוק שיוכלו להכנס מתמן.

כתוב בפרטיות מאשר תלמוד בקודש ובחול, לעצמך ועם אחרים, איזה ענין וענינים, מסכת ופוסק ומקצוע, ואם תעסוק בעניני הלכה לפרקים בעיון ובירור וחידוש, ולפעמים באחרונים וחידוד, נוסף על בשרא דתורא [19] ש"ס ופוסקים ראשונים, ועל עסקי תורת הלב והמחשבה במושגיהם האצילייים, שהן הן גופי תורה ונשמת אורה.

דרש נא שלו' אהובינו הרבנים החכמים שליט"א וכל מכיריך ומוקיריך וכל אשר להם.

ידידנו הר"א באצקי נ"י כתב להצעיר מר א' שטרנבוך נ"י גיסו ע"ד איזה תוכן רעיוני שאחד הביא בשמי שלא כשורה. אמת שגם אני נצטערתי ע"ז, וחפצתי לכתוב בשמי מילוי, וממילא יהיו הדברים על מכונם, אבל העתון ההוא נפסק בינתים. אנכי אמרתי ע"ד השאלה שהפסימיים אומרים שהמלחמה החריבה את היהדות בחורבן הישיבות במרכז התורה היותר גדול, שהנני מלא תקוה שהישיבות תתחדשנה עוד ביותר שכלול, ואולי יהי' אחד מהשכלולים שגם כמה מהגדולים, אשר חשו להכניס שום מקצע חדש חוץ מגפ"ת בישיבות, בהוסדם מחדש יכירו יותר את הצורך הפנימי ויכניסו ג"כ מקצועות רוחניים, ועמהם מובן שגם ההשכלה

3 מנחות שם. 4 בראשית טו, ו. 5 בראשית רבה פ' מד. 6 ישעיה מ, כו.
7 זהר בראשית, ג-ד. 8 תיקוני זהר, תקון סג; ע' מהרש"א מנחות שם. וע' ס' הבוזרי ד' א'.
9 דברים לב, ט. 10 ירמיה ב, בא. 11 סוף מנחות.
12 ע' לקוטי אמרים להרש"ז תניא פ' מ' גילוי רצון העליון, עבודת הקודש להר"מ גבאי חלק ב' העבודה צורך גבוה להמשיך הרצון, נפש החיים שער ב' פ' ד' ו' הרצון העליון וצורך גבוה.
13 מנחות שם. 14 מלאכי ג, ד. 15 ע"פ תהלים מח, טו.
16 בראשית יב, ב-ג; יבמות סג, א; פסחים קיז, א. 17 אבות פ"ו מ"י.
18 תהלים קמד, טו. 19 ע"פ בבא קמא עב והלכות יסודי התורה פ"ד, הי"ג.

הכללית, שהיתה מסוכנת במעמד הישן, תהפך בפנים ידועים לברכה[20] וממילא תתגדל כח ההשפעה של ת"ח בני הישיבות ומנהליהם בעולם, והמוסדות אשר כבר עמדו על תחום הפירוד, מרוב זריות, שגם הם נחרבו, ע"י הפיזור הנורא, בהוסדם מחדש יכירו שצריך להתקרב יותר לגבול ישראל, וע"י אלה התנועות יולד חום ואור חדש, שרוח ד' אשר על עמו יתגלה באור חיים וישע, וממילא הפעולות המקיפות ע"ד המרכז של בנין האומה ושיבת שבותה יושפעו בטל חיים חדשים, ועם נברא[21] ברוב אונים בנשמה עליונה, ברב טוהר וקודש, יעמוד לנו מתוך המאפל הנורא הזה. אמנם הקיצור ומיעוט ההסתגלות להקשבת הדברים גרם, שמסר הכותב את מחשבותי בזה בצורה בלתי רצויה. אמנם אקוה שטהורי לב גם אחרי הטשטוש יכירו את הנהרה אשר בתוכיות המכוון בעה"י.

וצור עולמים הבוחר בעם קדשו לעדי עד ישמחנו בנאות ארצנו, בשמחת גויינו ובאור קדושת תורת חיינו ולעת ערב יהי' אור[22], אביך קשור באהבתך מצפה לתשועת ד' על עמו ונחלתו בקרוב,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תשעד

ב"ה, ג' תמוז תרע"ו.

בני חמודי ויקירי שליט"א,

תלי"ת על החוה"ש אשר עמנו. כמו כן קבלנו היום כרטיס מאחי הרד"ב שליט"א. ב"ה על שלומם, ומודיע ג"כ משלו' אחי חיים שליט"א, וכמו"כ מודיע שהי' בפאלטאבה, ותלי"ת על שלו' כולם שמה.

קשה לי כעת להאריך, מפני טרדות שונות, והננו מחכים מאד על מכתבך היקר, לבשרנו משלומך וטובך וכא"ל לרב שלו' ואושר.

בטח תזדרז לשלח את המכתבים לאה"ק. יחננו השי"ת להראותנו בישועתו בקרוב ולראות בטוב כולנו על ארץ חמדה.

חזק ואמץ בני מחמדי, ממעיני הישועה של אור תורה ודעת קודש תשאוב בששון לרויה, לגודל ולפאר, להרחיב דעת וצהלת רוח, בבהירות קודש ורוח צחצחות, בנועם ד' וחמדת כל מדה יקרה, וכל חכמה פאורה, וכל רגש עדין המגדל כל נפש הדורה, בשמחת מצוה ותקות ישועה ואורה, כנפשך היקרה ונפש אביך מצפה אשרך כה"י,

אברהם יצחק ה"ק

תשעה

ב"ה, י"ג תמוז תרע"ו, לונדון.

בני' חביבי שליט"א,

שבוע דנא נטרדתי הרבה בענינים כלליים. הי' לנו פה כעין אסיפת רבנים אצלנו בבית. באו גם מחוץ לעיר, מליעדז ומבירמינגהם, וזה גרם איחור כתיבתנו. גם כעת השעה מאוחרת בעש"ק, וקדושת היום ממשמשת ובאה, והנני מוכרח לקצר.

20 ע' "עקבי הצאן" דרישת ד', ואג' תרב. 21 תהלים קב, יט. 22 זכריה יד, ז.

תלי״ת על החוה״ש אשר עמנו כרגיל. כתוב נא יקירנו מכל אשר עמדך בפרטיות האפשרית, והשי״ת ישמחנו בישועתו ויראנו בישע עמו וארצו, בישע עולמו וכל מעשיו. כבר אנחנו צמאים לדבריך היקרים.

ד״ש ידידינו האהובים הדרי״ם הרה״ג שליט״א וכא״ל.

בטח קבלת את המכתב שכתבתי בתוכו הערה בקצרה בסיומא דמנחות באגדה ורמז הלכה.

הודיעני נא בפרט המסכת והענין שאתה עסוק בהם בלימודי קודש, ואולי תעיר איזה דבר. אולי אמצא זמן לפחות לקצת הערה על דבריך.

חזק בני ואמץ, התרומם ברוחך היקר והטהור, היה זריז וחסון לעשות חיל לתורה ולתעודה, וד׳ יצליחך בכ״ט, כנה״י ונפש אביך מצפה אשרך,

הק׳ אברהם יצחק ה״ק

תשעו

ב״ה, ח״י תמוז תרע״ו.

רב שלו׳ לכבוד רב רחימאי הרב המאור הגדול לממשלת התורה והתעידה בישראל מר זאב יעבץ שליט״א, וכא״ל לברכה.

תודתי נתונה לכבוד מר שליט״א על דבריו האהובים במכתבו, וצר לי על שהטרחתיו על מגן ע״ד הקונטרס, שבאמת נמצא הכל בשלימות בחוברות בהצמדן יחד.

ע״ד דירת הקיץ, עדיין הדבר תלוי ברפיון. צרות הכלל של הזמן משכחות את הענינים הפרטיים. ולד׳ הישועה, לרומם קרן לעמו ולשלח רוחה מבין המצרים.

ברגשי ידידות ועתרת ברכה וכבוד רב,

ידי״ע,

הק׳ אברהם יצחק הכהן קוק

תשעז

ב״ה, י״ט תמוז תרע״ו.

מבין המצרים, יזרחו אורים, במחנה העברים, ולארץ ולדרים, ולכל אוהבי צדק ומשרים, בני יקירי וחביבי שליט״א,

תלי״ת על החוה״ש אשר עמנו. ישר כחך ששמחת אותנו בדבריך האהובים. כה תוסיף בעזה״י לשמחנו לעתים תכופות באמריך היקרים, מכל פרטיותך בקודש ובחול.

הנה נשלחו אליך מפה איזה סכום לשלח לתמן ע״פ החלוקה שתרשם בזה. אין צורך לזרזך ע״ד הקדמת השילוח. פה המעצורים גדולים בעניני השילוח להתם מצדי צדדים. ד׳ ירחם ויעודד ויחזקני נא ברחמיו לעשות פעולות ניכרות לטובה בענין זה בעזה״י, אשר לעת עתה לא מצאתי בעניי לזה כשרון. אין פה המקום לדבר ע״ד מחשבות ורעיונות, וכן ע״ד אומד של ציורים ומפעלים שהרוח הוגה. יהי ד׳ עמנו ויכשירנו להוציא אל הפועל כל דבר טוב ומחשבה טובה על ישראל. והנני חותם בברכה וצפיית ישועה, אביך דושה״ט ושלו׳ כל אוהביך באה״ר,

אברהם יצחק ה״ק

תשעח

ב"ה, ד' ו תמוז תרע"ו.

בני מחמדי שליט"א,

שמחתנו באמרותיך המשעשעות את רוחנו הכמה להקשיב ממך ומכל יקירי נפשנו דברים מעודדים ומניחים את הדעת.

תהל"י על החוה"ש אשר עמנו לפי הרגיל. להנפש מעט ולהחליף קצת כח נקוה אולי לעשות איזה נסיעה לאיזה מעון קיץ אשר בסביבות הכרך, אולי על איזה מגדות הים. יתן ד' שיהי' להצלחה.

מהדברים המעשיים המתרקמים פה, הנוגעים ג"כ כמובן לעניני רוח והגיון, הי' ראוי לבאר לך דברים אחדים. אבל מסופקני אם לא יגרמו אריכות יתירה, המעכבת לפעמים את מרוץ המכתבים. ע"כ אקמץ בזה, ואולי עוד תבא שעת הכושר להרצאה פרטית. בכלל יש הרבה מאד מה לעבוד על ככר היהדות בעיר ובמדינה, וישנם ג"כ תנאים לא כ"כ קשים, אם הי' מעמד בריאות הנפש והגוף מסכים, ועכ"פ לא מונע, הי' אפשר לקוות עכ"פ שהזמן הגלותי יתן איזה פרי ישוה [1] בעה"י. אמנם ההכרח של איזה חליצות עצמות, של הגדלת כח טבעי בתור בסיס להתוכן הנפשי שיצא בטוהר חירותו, נחוץ מאד, והרי זו דוגמת הבנין הכללי של האומה שהכח הטבעי הלקוי, שבא לידי ירידה נוראה במשך הגלות, רק זהו הגורם האמיתי של כל ההתנוונות הרוחנית, ומה מאד יש לנו להתאמץ לבנות את הטבעיות של הרוח האומי ואת מכשיריו החומריים והרוחניים הקרובים אל החוג החמרי כולם, ברוח נכון ובצפיה מרחקית. אין ספק שכל האור העליון כבר עומד הוא ומקיף אותנו. כל הסגולות העליונות שיש בהודה של הנשמה הישראלית, תפארת העולם ופאר הדר כל עמי התבל, כבר מפותחות ועומדות הן גנוזות ברוחנו פנימה, אבל כדי לגלותן בחטיביות [2] הניכרה והבולטת הכרח הוא שיבא אומץ חמרי וחמרי־רוחני גדול ומיושב, הכרה של גאות אידיאלית פנימית, בנין מסודר בשלטון פנימי־חירותי, התרוממות דיעותית משוחררה מכל עבדות חיצונית של הדיעות המוחשכות של המון האדם, החלש והמושקע ברפש רשעתו. וההתעודדות הזאת צדיכה למלה חפשית, בחופש עדין של קודש קדשי קדשים, שמשם תחשף המועדיות הכמוסה של היום המר והנמהר, יום שריפת בית מאויינו, שכל חורבן, כל מאפל וכל הרס ודלדול קשור עמו, ומבין המצרים רוחה תופיע, הלוך ואור, ויגלה לעינינו איך כל ההריסות קלעו רק אל הקלקול והבאוש, האש אשר הצית ד' בציון אכלה ואוכלת באמת רק את הדופי והתיעוב, את החולניות ואת החולשה, המעכבת על עזן של ישראל מהופיע בגבורתו. וצלצלי השמע של עת בנות בכל מקום שהם נשמעים צריכים הם למכון חמדי איתן, לכחות של חיים משוגבים, וגם מבלי הכרתם, מבלי התועדותם אוד עולמים עליהם יגלה, וד' עליהם יראה ויצא כברק חצו [3]. ודוגמא זו מוצאים אנו בכל כח אידיאלי בפרטיות, שעת אשר יחופש הרוח ויוכרז מעצוריו נקראים הם כחות הגוף להאמץ, ואז בהתכוננות החיל, בהתגדל כח החיים הטבעיים, יגאל עז חיי הקודש ויתוה את תויו ברוח נכונה

1 ע' הושע י', א. 2 ע' ברכות ו', א. 3 זכריה ט', יד.

ובחדות־ד׳ מפעלית ורעיונית. לד׳ הישועה על עמך ברכתך סלה׳.

נפסקתי באמצע כתיבתי בענינים פעוטיים, והנני כמעט מוכרח לקצר, אקוה שתשמחנו ותעודדנו בדבריך היקרים, כפי האפשרי בפרוטרוט. דרש נא באהבה את שלו׳ אהובינו מכריך ומוקיריך הרבנים החכמים שליט״א וכא״ל לברכה וכ״ט. כתוב נא גם אתה להורים שליט״א כמה דאפשר בפרטיות וכמו כן ליקירינו כולם שם. יואל ד׳ ויקרב ישועתו וישמחנו בטובו ומתוך המאפלים אור יאיר לנו, אור תורה, אור דעת, אור חיים, ואור גבורה חסד ותפארת עולמים, כנפשך היקרה ונפש אביך מצפה אשרך כה״י,

אברהם יצחק ה״ק

תשעט

בעה״י, יום ועש״ק, ה׳ מנ״א תרע״ו, לונדון.

בני מחמדי שליט״א,

תל״י על החוה״ש אשר עמנו. תודה לך, יקירי על מכתבך האהוב ועל מכתבו של הישי״ר שי׳. לצערי איני רואה לע״ע איזה אפשרות להמציא עזרה לשם זולת ממה שנוכל לקמץ מעיסתנו בע״ה, ואולי עוד יזמין ד׳ בחסדו.

הננו מקוים אחרי עבור ט״ב, יהפכהו השי״ת לנו ולכי״ש לשול״ש ב״ב בקרוב, לנסע למקום־מרפא ידוע בשם האראגייט פה במדינה. יתן ד׳ ית׳ לרפואה והצלחה.

היום הייתי אצל ד״ר אחד מפורסם יהודי ויר״א, והסכים ע״ז בתקוה טובה בע״ה להטבת הבריאות ע״י מי המעינות והמרחצאו׳ שמה.

כתוב למע״ה מכל פרטיותך. וע״ד הטיול, אם הוא מועיל לבריאות כפי השערתי, מדוע תמנע מזה, אם רק אין בזה מגרעות רוחניות מכריעות.

הייתי מוטרד באלו הימים הרבה בענינים שונים, ומהם כלליים, וגם כעת הנני מוקף מאיזה טרדות. והננו מצפים לתשועת ד׳ מתוך שבר רוח של צרת העולם ודכאות עם ד׳ אלה, הנמוגים מיגון חורבן הקודש והגאון וכל עז ד׳ מימי קדם, ועל חרבות האומה ומקדשי קדשיה בהוה. והננו נושאים עין למקור כל אור וחיים לחזק מעמדנו ולאמץ חילינו ולהצמיח לנו ישע ופדות ועזרה מקודש בקרוב. והנני בזה אביך דו״ש ואשרך בכל טוב לאוי״ט, מצפה לחסד עליון ורחמיו,

אברהם יצחק ה״ק

תשפ

ב״ה, ט״ז מנ״א תרע״ו.

בני חביבי ומחמדי שליט״א,

שמחתנו במכתבך היקר, והערותיך היקרות, ישר כחך, ואנכי הנני כעת מוטרד מצדדים שונים ואי־אפשר לי למלא גם קצת ממאויי־לבבי לערוך לך דברי־חפץ כראוי, והננו נכונים ליום מחר בע״ה לנסע למקום־המרפא הערגייט, יתן ד׳ שיהיה לרפואה.

ע״ד לשון הש״ס במנחות ע׳: ״אי גחין ואכיל בטלה דעתו אצל כל אדם״,

4 תהלים ג, ט.

שהעירות יפה דלמאן־דאמר הנאת־מעיו בעינן הא כבר תלוש הוא בבאו למעים, יש־לומר דהנאת־מעיו אינה סותרת הנאת־גרונו, אלא דגם הנאת־מעיו בעינן, ואם חסרה הנאת־גרונו אין כאן אכילה בהנאת־מעיו לבד. ונהירנא שדאית את הפלפול של הרש״ר הירש עם הרב לערנער ע״ד המצאת מאכל לחולה שאין בו סכנה ביום־הכפודים ע״י קליסתיר, והדברים מגיעים לחקירה זו אם הנאת־מעיו בלא הנאת גרונו לא חשיבא אכילה, ונמצא שאם הנאת־גרונו מתבטלת אין הנאת־מעיו מספקת להביא לידי היוב. אמנם באמת לא אדע אם גם בהנאת־גרונו צריך שיהי׳ מחובר, ולא משתמיט חד תנא מהמפרשים לומר כן. ופשטות לשון הרמב״ם ג״כ נראה, דעיקר הכח של בטול דעתו הוא פשוט משום דגחין ואכיל, ואע״פ שקצצו בשניו ובלעו אח״כ יהיה נקרא ׳שלא כדרך בני־אדם׳, אע״פ שלא מצינו בענינים אחרים שיהיה כהאי־גונא שלא כדרך אכילתו. אמנם בתוס׳ כתובות ל׳ א׳ נראה, שמפרשים לשון זה דגחין ודוחק עד בית־הבליעה, אע״פ שהוא בדרך זר. ואם נדחוק לפרש ככה אולי אפשר לפרש ג״כ שדוחק עד בני־מעים, וכהאי־גונא דנדרים פרק הנודר מן הירק ״שמואל בדיק בקולחא״, שלפי׳ הערוך נראה שהי׳ מכניסו לתוך מעיו, כדרך שעושים הרופאים בבדיקת הקבה שמכניסים סלון דרך הושט מן הפה עד הקיבה לפנים, ויהי׳ אפשר להשאר בחבורו ג״כ. ונראה ההכרח לומר כן דהמכשירים של איזה אסור, בתור תנאים חיצונים, אין צריך שיהיו דוקא כדרכו, ודרך־אכילתו בת־בוקתא הוא עם דרך־מלאכה בשבת, ובארתי משכבר דבתנאי־המלאכה אין צריך כדרכה, ומשום־הכי הדיוט שחקק קב בבקעת חייב. אע״פ שאין זה דרך־המלאכה, אבל השינוי הוא רק בתנאי חיצוני, ומשום־הכי ל״מ שיהיה השינוי של תנאי החצון של תחלת האכילה מחשיב את האכילה שלא כדרכה, ומוכרחים לדחוק כדמשמע מדהתוס׳ בכתובות דמירי שדחק והכניס בבית־הבליעה במחובר, וכמש״כ דעכ״פ הנאת־גרונו ג״כ בעי, או בגונא דאומנות המאפשרת את ההכנסה גם לבני־מעים בעודו בחבורו, וכנדרים אליבא דהערוך הנ״ל. ובענין זה גליתי פנים, שהעקירה וההנחה לגבי הוצאה נחשבים לתנאים מכשירים וגוף המלאכה היא עצמות ההוצאה מרשות לרשות, ונפקא־מינה דמוציא כלאחר־ידו שפטור הוא דוקא כשגוף ההוצאה נעשית כלאחר־ידו, אבל אם רק העקירה וההנחה נעשית כלאחר־ידו, אם ההוצאה נעשית כדרכה, חיב משום מלאכה גמורה, ויש סמוכין לזה בירושלמי בענין הוצאה ובדין מושיט, ואכמ״ל.

ב. הערה ע״ד ״רוב מעשיהם ע״י שליח״ דקדשים[1] לא בררת כונתך יפה, ואולי תתכוין מה מועיל מה שרוב מעשיהם ע״י שליח, סוף־סוף הננו רואים שיש כח־שליחות בעולם, וגם אם נאמר שהם שלוחי־דרחמנא הרי יש כאן כח גדול של שליחות, ותפשוט שיש מציאות של שליחות. ואם זו היא כונתך, יש־לומר שישנן סגולות מיוחדות בדברים מיוחדים, שהן מסגלות אותם לשליחות במדה יותר גדולה משאר הדברים, כמו שבמעילה ושליחות־יד השליחות מסוגלת בכח גדול עד שאפילו עברה אינה חוצצת בעד כח השליחות, ובעלמא אינו כן, אם־כן יש־לומר דכל מילי אינם מוכשרים לשליחות, וקדשים כיון שרוב מעשיהם ע״י שליח, הרי חזינן שיש בהם איזו סגולה מיוחדה לענין שליחות, ואי־אפשר ללמוד מהם לדברים אחרים.

1 קדושין מא, ב.

ג. בענין „פסוקא דלא פסקיה משה" [2] — ו„אנן לא בקיאינן בפסוקי" [3], נראה דודאי לא נפל ספק ברוב הפסוקים, ע"כ דובם הם מוחזקים בתכונתם וגדולה חזקה, ע"כ אסור להפסיק לדידן בכל מקום שאנו מחזיקים לפסוק אחד שהוא בחזקה דלא פסקיה משה. אבל לברר ספקות ע"י חזקתנו ודאי אין לנו, שהרי מכל־מקום נמצאים בכלליות קצת פסוקים שהם אצלנו מוחזקים לפסוק אחד ובאמת היו נחלקים, כהא דבמערבא דפסקי לקרא ד„הנה אנכי בא אליך בעב הענן" לתלתא פסוקי [3].

לרצון מאד יהי' לפני אם תלמד מלאכת השחיטה, בהוראה ובמעשה, לקיים דחז"ל. ואולי תשיג ידך ללמוד גם מילה, אם תמצא עצמך מוכשר לזה, אשמח מאד. אחרי הצפיה למרחוק שאיננו מרחיקים ע"ד השקפת הצדק לגבי בע"ח כולם, הננו מכירים ברור שכל הדרגות הנדרשות לעולם החמרי והרוחני לעלות עליהן כדי להגיע למטרה העליונה, שאחת מהן היא תורת השחיטה וכל דקדוקי דיניה, הם הם התכנים המביאים את כל אור הקדש מאור הצדק העליון שיחול בכל נשמת כל חי ובעולמים כולם, ועבודת־הקדש גמורה היא לקימם בנפש חפצה ושמחת־ישרים הששים בעבודת־ד' טהורה.

לב"ט [4] עדיין לא כתבתי, למרות רצוני לשמחו בדברי. והנני מעכב עד אשר אראה פשר דבר בעניני עריכת שני מכ"ע חדשים, הראשון בשם די אידישע שטימע והשני „היהודי" המתחדש. שניהם ע"י ראשיות של ידידנו ד"ר זלקינד נ"י, בצרוף ועד. מהועד נתבקשתי שכל עניני היהדות שבהם יהיו ע"פ השגחתי ובקרתי. יש בזה להם כמובן גם כונה מסחרית. אמנם ד"ר ז' הוא כולו אידיאלי בזה וגם הועד גוף המסחר הוא ג"כ לשם האידיאלים הלאומיים, שבזה הם שלמים. עדיין לא הבטחתי. וחושבני אולי יהי' אפשר להכניס את ב"ט בין הסופרים הקבועים. אבל צריך לקחת עמו דברים ביסוד ההשפעה הספרותית הנחוצה במדינה זו ביחוד, שהיא תעורת הרוח הדתי בעמקו ובהגלותו בפרטי־החיים יחד עם הרוח הלאומי העברי ומוסרו העליון.

דרש נא בשלו' אהובינו הרבנים החכמים ידידי נפשנו ומשפחותיהם שי', יברכם ד' בכ"ט.

כתוב נא בפרטיות מכל מעשיך בקודש ובחול ותכתב לאה"ק לכל יקירינו. יואל ד' וישמחנו בקרוב בנאות ארץ חמדה, לחזות פני מחמדינו כולם בשמחת לבב.

הנני חותם בברכה בצפית ישועה אביך מצפה אשדך,

אברהם יצחק ה"ק

תמיהני על מחשבתו של מר כהן לבא הנה בזמן כזה.

הנ"ל

תשפא

ב"ה, ד"ו מנ"א תרע"ו, האראגייט.

בני יקירי ומחמדי שליט"א,

תל"י על התוה"ש אשר עמנו. מהלך הרפואה הולך ב"ה למשרים. הד"ר מעסיקני כמעט בכל יום בעסקי רפואה, חוץ משתיית המים, שהם ודאי תדידיים, פעם

2 תענית כז, ב. 3 קדושין ל, א. 4 בר־טוביה.

באמבטאות, פעם במזרקות, פעם בשפשוף אלקטרי. יתן השי"ת, בורא רפואות, שיהיה הכל לרפואה שלמה ולתוספת אומץ לתורה ולתעודה.

לנחת יהי' לי אם תשתתף ברעיונותיך הישרים עם הסופרים הנכבדים, הנאמנים לקודש ד' וישראל עמו, בספר השנתי [1]. מצטער אני על אשר טרדותי המעשיות וגם העיוניות־מעשיות מעכבות אותי מהגיון ספרותי של צורך השעה רבת הרעשים, הראויה להתגלות חזון נפש מתוך מעמקי נשמה.

ההתחלת את לימוד השחיטה, בהתרגלות ההרגשה והעמדת הסכין, או אולי כבר נסית במעשה לשחוט איזה עוף. יהי' לי לרצון כי תרכש לך עוך חד מהני תלת שת"ח צריך שילמד אותם [2].

מלונדון הודענו יחד סגל חבורת רבנים נכבדים ע"ד תענית ציבור כללי ליום ב', ער"ח אלול הבעל"ט, ע"ד הצרות הזמניות, הישראליות והעולמיות. יה"ר שצקון לחש מני מצרי עינוי ודי עמל, יאיר אור ישועה, ושומע תפילה יקשיב ויאזין לקול תפילות עמו העומד על יד דרך [3] שטף המאורעות וצופה לתשועה.

בשעה זו אין מכתבך היקר מוכן לפני, ואין הזמן גרמא לחפשו, והנני מוטרד בענינים שונים גם בשבתי במקום המרפא פה. ע"כ הנני כמוכרח לקצר בדברי. חזק, בני יקירי, ואמץ, ועינינו למרום נדלה [4], ואורים חדשים יגלו ויראו עלינו ועל כל עמו בית ישראל, וירח אלול הבעל"ט, החודש המעודד את הנשמה הטהורה הישראלית מני או, החודש החותם את מערכי השנה העומדת לעבור, וכל עלילותיה ורשמיה, יהיה למעין ישועה ולמקור ברכה לכל אסירי התקוה ולכל כמהי ישע ופדות, ואנחנו בשם ד' אלהי עולם צור ישראל נזכיר, ומצותיו ישעשעונו, וחידות אמרי קדשו וסוד תנחומותיו יעודדונו וירוממו אותנו ממעל לכל השפלות הנוראה, שהולך ותועה בה המון לאומים. ברוך ד' יום יום יעמס לנו.

כתוב נא בני מחמדי מכל אשר עמדך בכלל ובפרט ובפרטי פרטיות.

ד"ש אהובינו מקרביך היקרים, הרבנים החכמים גדולי התורה היראה והמדע, ד' עליהם יחיו, ברב טוב, הם וכל אשר להם לאוי"ט. והי' זה שלו', כנה"י ונפש אביך מצפה לתשועה קרובה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תשפב

בעה"י, ר' אלול תרע"ו, האראגייט.

בני חביבי ומחמדי שליט"א,

תל"י על החוה"ש אשר עמנו. הננו מתעסקים בעבודות הרפואה. יתן השי"ת ויהי' לתועלת, ובריות גופא ונהורא מעליא צמדים ילכו לנו ולכל עם ד' ולעולם כולו, הנתון בחושך ומצפה לאורה.

מאד משתוקקים אנחנו לביאור ענין הניירות שלך, שהזכרת כמה פעמים. פרש נא באיזה אופן נמלא דרישתך בעה"י.

1 ע"י הר"מ ד"ר כהן ז"ל בשוויץ.

2 חולין ט, א. 3 ע' שמואל־א ד, יג; יחזקאל מח, א.

4 ע' ישעיה לח, יד.

נקוה להתעכב פה עד אחרית שבוע הבע״ל. הודיעני נא אם ערכת כבר מאמד לספד־השנה השווייצי.

נתבקשתי מועד התמיכה בלונדון, לדבר באסיפתם העתידה להיות. שם יהיו נוכחים מגדולי העסקנים הכלליים. אבל מסופקני אם אוכל למלא המבוקש, מפני שמקום האסיפה הוא בבית תיאטר עברי, שכמובן הוא פתוח בעוה״ר גם בימי ש״ק, יורני ד׳ דרך ישרה בשאלות כבדות כאלו.

הננו מצפים על דבריך בפרטיות. ואולי באה קבלה מתמן, והי׳ לנו למשיב נפש. והנני בזה חותם בברכת השנים וצפיית ישועה. חזק ואמץ בני, ואור ד׳ יאזרך חיל, כנפשך היפה ונפש אביך מצפה אשרך כה״י,

אברהם יצחק ה״ק

תשפג

ב״ה, י״ד אלול תרע״ו האראגייטה.

בני חביבי ויקירי שליט״א,

כבר הננו צמאים לראות מכתבך היקר. כעת הנני בא מהמרחץ שהוא לפי קצבת הד״ר האחרון בהסזון שלי, יתן ד׳ שיהי׳ לרפואה. ומחר נקוה אי״ה לשוב ללונדון. יחנינו השי״ת ויאר פניו אלינו בכלל עמו, וישיבנו בקרוב אל נוה קדש מחוז חפצנו ומחמד לבבינו כה״י.

כתוב נא יקירי בפרטיות ממצבך ומצב בריאותך ביחוד. יחנך ד׳ ברוממות רוח ושיגוב נפש, חזק בתורה ובהארת נשמה חסינה, לעבוד עבודת הקודש ברוח נשאה, ומתוך המאפליה יאיר לנו אור ישע ותקות עולמים.

הקבלת את מכתבי עם מעט ההערות על הערותיך.

דר״ש אהובינו הרבנים וכא״ל שליט״א.

והנני חותם בברכת השנים וכט״ס,

אביך אברהם יצחה ה״ק

תשפד

ב״ה, ד״ב אלול תרע״ו.

בני מחמדי שליט״א,

בספר חיים טובים תכתב ותחתם עם צדיקים גמורים, בני יקירי, ביום הזכרון הבעל״ט.

שמחתנו מחמד־לבבנו, בדבריך המסולאים, ובמכתבה של פרידא תחי׳. יחנינו צור־עולמים ב״ה וישמחנו בישועתו.

שבוע העבר באנו מהאראגייטה. ת״ל הפעולה להטבת הבריאות לפי הערך ניכרת היא קצת, אבל ההטרדה, ביחוד עול הבאים לבקר מתוך ידידות, לפעמים הוא מכביד ומיגע. נותן ליעף כח ב״ה יחזק ויאמץ, ויעודדנו לתורה ולתעודה.

אחרי אשר בימי שבתי במקום־המרפא מעטתי קצת בשיחות פנימיות, ממעמקי ההגות הלבית, הי׳ לי לקורת־רוח בהביעי את המחשבה, בתוך שילובי־דברים של הגדה והלכה בסעודה שלישית של ש״ק העבר, ע״ד מהלך החיים בתוכיותם, בכנס״י, באדם ובעולם, בשלשת המעמדים השונים: שנים קדמוניות קודם שהיתה

ע"ז בעולם; תקופת יצרא דעבודה זרה, תעודתו וחליפות מעמדיו, עמדת המלחמה של כנסת־ישראל נגדו מאז ועד עתה; השלישי בתוכן הוא מעמד החיים והתגברות מעינם המפכה בטהרו אחרי בעור רוח הטומאה להעביר גלולים מן הארץ.

השפלה כללית של מעמד העולם היא אשר גרמה, שתעורת־החיים אשר להקודש צריכה להתמלא חוץ מצדה החיובי גם בצדה השלילי: המלחמה לדור דור נגד יצרא דעבודה־זרה וכל סעיפיו. כל הזוהמה שבחיי היחיד והצבור, בחיי הטבע והעולמים, בנטיות החברה ובמהלכי ההרגשה וההגיון, כל היצרים הרעים המשגים והמביאים את כל חלי וכל תהפוכות, אינם כי־אם סעפיו וסעיפיהם. ורוח ישראל לוחם בכל חילו, ומנצח הוא את מלחמתו נגד שרש־הרשעה, וכל מה שהמלחמה עולה לו בעבודה יותר מיגעת, בדמים מרובים וביסורים כבירים, הרי הוא מתגבר, מתעלה ומתקדש ועולה בזהרו מעלה מעלה, עד אשר יכשיר בכחו העליון את העולם לעמד בחיים מלאים על מצב־החיוב לבדו, באין צורך לתכן השלילי ועסקנות־השבתתו. ו„אנכי ולא יהיה לך" ששמענו מפי הגבורה [1] יאוחדו למרומי החיוב של „אנכי", ושפעת־החיים שאין גם הכשר ציורי בעולם המחושך לקבלו בצורה חיובית לבדה, בין באישיות היחידית ובין בקבוציות, תבא ע"י עבודה זו הארוכה לחשוף את מקורי־עדניה ושטפי־ענוגיה מרומי קדש־הקדשים בצורה החיובית המגמתית לבדה, „ונשגב ד' לבדו ביום ההוא" [2], רוממות הטוב, גבורת הימין, באין כל צרך גם לחיי מלחמה על החשך, על יצרא דעבודה־זרה וכל ענפיו, בפנימיותו הולך העולם ומתבסם, — זהו רז־קדש, המתגלה באוירא דארץ־ישראל בכל יפעת־הודו, ובמחשכי ארץ־העמים — כאור היוצא מבין החרסים [3], „רצוא ושוב כמראה הבזק" [4]. יסוד האור המספיק לבדו בעדניו, החיים המגמתיים, הולך הוא ומתגבר ביסודו [4*]. אבל המחשכים והמהומות של תכונת התנועה המהירה אשר לגלגל־החיים הסואן אינם מניחים לחזיון הנשא הזה להתגלות עד עת קץ, ומתנוצץ הוא ליחידי־סגולה בעתי־הרצון. כל עליה פנימית, המקרבת את העולם לחזיון החיובי, המורידה את יצרא דעבודה־זרה עד תחתית־תהומים, נוטלת היא חלק אחד מהמרץ השלילי, שהוא המכון הרגיל להתעודדות־הרוח בכל המשך עד תכלית הזעם. מתוך־כך הולכים דורות ונחלשים [5] ברוחם הפועל על הככר של הקדש הגלוי, והננו תמיד קרואים לסעד את הסוכה הנופלת [5*], אשר מהרה יקימה חי־העולמים ב"ה בחוסן־תפארתה אבל התוכן החיובי הולך ומתאדר. אין העולם כדאי להכירו הכרה מבולטה, אבל גבורת־עדניו מבסמת את הנשמות בצדם היותר גנוז ואיתן. בהשטחים היותר שפלים וחיצונים של החיים נתנה רשות לעליה זו שתגלה את הסיגים, הזיבוריות של עליותיה, בצורה של ההתקדמות התרבותית שיש בה מן הטוב מצד מקורה ומן הרשעה מצד מעמדה. ומאז אשר לא יכול העולם הישראלי לעמוד בקשר המלחמה המעודדת את החיים, ויצרא דעבודה־זרה הוכרח להתכנס „בדודא דאברא דשאיב קליה" [6], נטל טעם המלחמה בעצמיות תכנה וליאות רוחנית מלפפת

1 מכות כד, א. 2 ישעיה ב, יז.
3 חגיגה יג, ב. 4 יחזקאל א, יד.
4* בהוצאה ראשונה באגרות־ראיה: בשרשו.
5 בהוצאה ראשונה באגרות־ראיה: נכשלים. 5* עמוס ט, יא. 6 יומא סט, ב.

היא את היקום, והמהלך הולך בתכונה תרדמית, חולמים מדמדמים הם כל עסקני העולם, ואין בה לא מגבורת הטוב ולא מתגבורת הרע. אבל המטרה היא מכוונה. יצרא דעבודה־זרה הולך ונעקר, ומהלך עקורו האטי נוטל חלקים מהדר־החיים, ותגבורת שלהבת הקדש שמצד השלילי, שצרופה הולך וחסר, מראה את הרפיון; אבל בתוכיות הנשמה הצד החיובי מתישב על משואותיה של ההתפשטות של הופעת השלילה, וכאשר רוח־הטומאה יתם, והצורך של המלחמה השלילית ישבת לגמרי, או יראה ההוד וההדר של גבורת־החיים אשר באוצר־הקדש החיובי, ולעת אשר לא יוכל העולם נשוא את התרדמה הזחלנית, באה מהומת־מלחמה, ולעומת־זה מתעורר רוח־הלוחם בנפש הפנימית של כנסת־ישראל, ומחאה עמוקה נגד יצרא דעבודה־זרה, המלפף לאומים, משפילם ומכסה את פניהם בושת־עולמים, מתגברת היא בנשמת ישראל פנימה, שעתידה לצאת אל־הפועל ע״י הגיון־תורה, המון דעות ומעשים צבוריים, שריכוזם מוכרח להיות ההתגברות האומית ועוצם השקיקה לארץ־החיים, להבליט את האומר הגדול של מחאת־עולמים נגד שרשי יסוד הרשעה האנושית, ע״י אור הנבואה אשר ישוב לישראל בהתכוננו על אדמת־קדשו.

וזהו החלק של מלחמת־ד׳ אשר לישראל, לא בחיל ולא בכח כי־אם ברוח־ד׳ ואחרית מלחמה זו היא הבאת השלום המיחלט, שאין עמו צרך ליצרא דעבודה־זרה גם לשם תגברת החיים, כי יוכשרו הכל לקבל את עז־החיים בטהרתו החיובית, וההדיוטיות שאיבה יכולה לשער חיים מלאי־יפעה כי־אם בהיות זוהמת־הרצח ספוגה בתוכם תמחה מן הארץ, ושיר חדש יגלה אשר יאמרוהו גאולי־ד׳ מקובצים מארצות, בחזותם את הנוי אשר להררי־עד, שרגלי מבשר משמיע שלו׳ עליהם יצעדו, ועצמיות־קודש זאת אשר בתוכנו, אשר לא יתם פריה ולא יבל עלה, תתן לנו עז ותעצומות, ונאזרי־גבורה הננו עומדים לקבל את ברכת־ד׳ עלינו ועל כל היקום, על כל העולמים, כל הנשמות, כל המעשים וכל העמים, על כל ההגיונות וכל המון הרצונות והרעיונות, בכל מקום שהם מאירים וחיים. ויודעים אנו שמלחמתנו עודנה צריכה להמשך, ומעשה־שלומה הולך הוא וצומחת, נחלי־עדניה משתפכים, מתרחבים ומתגברים, ומעל לשמים עולה שיא־גדלנו בהגיגנו: „מלוך על כל העולם כלו בכבודך והנשא על כל הארץ ביקרך, והופע בהדר גאון עוזך על כל יושבי תבל ארצך, וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו ויאמר כל אשר נשמה באפו: ד׳ אלהי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה״, וחדות־ד׳ היא מעוזנו[8] סלה.

ובענין הנאת־גרונו הלא עיקר כונתי היא, שיסוד הדבר הוא שגם למאן דאזיל בתר הנאת־מעיו מכל־מקום בעינן הנאת־גרונו ג״כ, ולא חשיבא אכילה בלא הנאת־גרונו, וממילא לא קשיא, שאם היה מחובר רק בגרונו לא הויא אכילה, ולא מהניא הנאת־מעיו, ומיושבת היא הערתך. אלא שבדרך רחוק ציירתי ע״ד קולחא דמס׳ נדרים, וכמו הנסיון שמכניסין הרופאים דבר דק ארוך לתוך הקבה דרך הושט, אבל אין צריך לציור זה.

הדיוק בלשון „נהנה בגרונו״ ו„אכילה במעיו״ נכון מאד. ומשום־הכי כשיש כאן אכילה במעיו כדרך־אכילה לא מהני אם לא היה כדרך־אכילה בגרונו, שכמו שאין

7 זכריה ד׳ ו׳. 8 ע׳ נחמיה ח׳, י׳.

ציור לחיב באסורי־מאכלות בהנאה בלא אכילה הכי־נמי אין לחיב באכילה בלא הנאה, והנאה שלא כדרך־אכילה אין זו הנאת־אכילה, ומשום־הכי בעינן שתהיה בגרונו הנאת־אכילה ככל אדם ולא משכחת־לה במחובר.

סברת „אגלי טל" צריכה באור: מה ענין מלאכת־מחשבת לכלאחר־יד. יש מקום להקל בשבת בעניני־כונה הנוגעים בגדרי מתעסק וכהאי־גונא, אבל בצורה המעשית הבאה מצד דרכי המלאכה, ששפיר יש לדמות כלם לדרכי הנאה ואכילה וכהאי־גונא, דמסתברא שדברה תורה על דרכם של בני־אדם. ואם יש מקום לומר בשבת, שהשנוי מאבד את התכן של דרך־המלאכה, יש לומר דהוא־הדין בשאר אסורים, אמנם בלמוד השעור הגדרתי בשבת, שבעניני המלאכה גם במה שהוא תואר־המלאכה צריכים להעמיק מה הוא מיסודה ומה הוא מתנאים שלה, שאע"פ שהם מעכבים מכל־מקום אין ראיה שיעכבו ג"כ פרטי התארים מצד הדרך הרגיל, דיש לומר דקפידת התורה היא על עיקר המלאכה. ודמיתי את הגדרת הפרטים שלמדים ממשכן ושאין למדים קצת דמיון ל„דרך־עשיתן", וכשם ששנוי באופן העשי' ע"י הכלי כגון הדיוט שחקק קב בבקעת לא מפקא מדרך־העשי', מוצאים אנו דוגמא דלא גמרינן ממשכן פדטי מושיט לדעות מהראשונים. ומד' התוס' שנסתפקו בחיוב מושיט למטה מעשרה, נראה דלא ברירא להו הא מילתא, וקשה לי להאריך בזה כעת.

ובענין שליחות, צדקת שסמוכין יש מלשון „שכן רוב מעשיהם ע"י שליח" לדברי שגם שלוחא דרחמנא הוא בכלל שליחות, אלא בכח יותר גדול. ועיקר הדבר, שאם לא היינו יודעים כלל דין שלוחו של אדם כמותו בכל התורה כולה לא היה לנו מקום לחלק גדרים בשליחות, וממילא היא ענין הכהנים דבר זר, והייתי אומר שכיון שרוב מעשיהם ע"י שליח אין למדים מהם, דאין דנין אפשר משאי־אפשר, ולעולם גם בדמצי עביד לא מצי משוי שליח.

לרצון הוא לי הסכמתך ע"ד השחיטה, וכמ"כ העיכוב עד עבור ימי האיתנים בעה"י דתקיפי במצות וטרדות לימודיות, מעשיות ונפשיות, שאינם מתאימים כ"כ למנוחת הרוח שהמתחיל בהדגלת אומנות אחראית זו, בפרט לבעל רגש ופיוטיות, צריך לה.

וע"ד המילה לא אמרתי בדוקא, כ"א גיליתי דעתי, אולי, אם תזדמן האפשריות, ולא תמצא עצמך מנוע מצד הכנתך, שמאד ראוי להזדדז לקיים דחז"ל, באלה השלשה שציינו בהם ת"ח. ואני ל"ז לזה לצערי, ע"פ כמה מניעות.

לב"ט כתבתי שבוע העבר, למאנטאן, ומאד אני מצטער על שכפי הנראה לא יבא המכתב לידו, זולת אם הניח סדר שישלחו משם אליו למרסיליא. הייתי מעכב כל הזמן מלכתב, מפני שאפשרות של תמיכה בעדו לא נזדמן לי מפני כמה מניעות, רק חשבתי שימצא עבודה בעתונים פה, והנה המ"ע הזרגוניים שיוצאים כפי הנראה אינם מחפשים אחרי סופרים, רק הד"ר זלקינד מכירנו השתדל ליסד שני מ"ע זרגוני ועברי, וחכיתי על זמן התגשמות מחשבתו, ובשבוע העבר יצא הגיליון הראשון הזרגוני, והביא לי בעצמו אותו תיכף כשי"ל, טרם שהוסדר לשילוח הרגיל, ואז דברתי עמו ע"ד עבודתו של ב"ט, ונתכוונה דעתנו שיעבוד עבודה קבועה בשני העתונים, גם מסרתי לו את המאמר הקטן העברי ששלח לי זה כמה חדשים, ובודאי ישלח לו פשיטי דספרי, ומסרתי לו את האדרעסא המינטונית,

וכמה צער יש אם לא ימצא לידו גם מכתבו של ד"ר זלקינד גם העתון. תמיהני שלא רשמת את האדרעסא של מרסיליא. ד' יחזקהו ויעודדו לאוי"ט.

אולי יכשר מאמרך להכתב עברית או זרגונית במ"ע הנ"ל. אך יוכל להיות שהוא יותר מדאי קבוע גם לעתון שבועי כנ"ל. ואולי תעלה בעז"ה ביד הכנסי' שבמחשבתנו שתוסד להו"ל עכ"פ ירחון, אפשר שמאמר כזה יוכל לבא שמה. אבל מסופקני עדיין כמה יארך הזמן של ריכוש הכחות הדרושים לכך.

ע"ד שאר הערותיך היקרות אחשך לעת אחרת אי"ה. והנני בזה חותם בברכה עמוקה בברכת־הורים לך בני יקירי ומחמדי לשנה הבעל"ט, שירומם השי"ת צור ישראל וגואלו קרן עמו וקרן תורתו, קרן ארץ־חמדתו והר־קדשו, ואור שלו' וברכת חיים יאיר על עולמו, ובאורו יגל יעקב וישמח ישראל, וישיב את שבותנו ממרחק להר־קדשו, ותכתב ותחתם לחיים טובים ארוכים ומתוקנים בספרן של צדיקים גמורים לאוי"ט בכל טוב סלה, כנפשך היקרה ונפש אביך דור"ש וטובך מצפה אשרך והצלחתך בכל טוב כל הימים,

אברהם יצחק הכהן קוק

תשפה

[תרע"ו]

ב"ה

רוממות הוד מעלתו וכו',

המעמד הגבוה של מדת הצדק, שהאומה הבריטית עומדת עליה, הוא נותן אומץ בלבבנו, אנחנו הרבנים לקהלות ישראל במדינה זו, שרבים מהנלוים עליהן הם הגולים מארץ רוסיא שלא נתאזרחו עדין באנגליה, לברר לפני הוד מעלתו את המצב העגום שאחינו אלה נתונים בו כעת, ולדרוש בשם קדושת אור ד' המאיר בחקי הצדק והיושר, שהם עמודי ארץ בריטניא הגדולה, שתשים הממשלה הנאורה את לבה לסדר את הדבר באופן המתאים להאידאלים הקדושים של המוסר והדת, שארץ אנגליה דוגלת בם.

הקול אשר יצא שמחשבה ישנה בלב הממשלה להכריח את הגרים הללו גולי ארץ רוסיא לשוב שלא ברצונם אל הארץ הזאת, שהיא חומסת את משפטם ושאחיהם היושבים בקרבה, תחת מה שהם שופכים את דמיהם בשלהבת פטריוטית לטובת הממלכה בכלל כל החיל הלוחם, ושדבים מהם מצטיינים ג"כ בתור גבורים מצוינים מלאים דוח מסירות נפש לארץ המולדת, הם משתלמים בלחצים חדשים ובעלילות כוזבות נוראות הנותנים אותם למרמס להמון הפרוע, — הקול הזה החריד מאד את הלבבות של הגרים האומללים הללו, אשר עד כה מצאו חסותם מתגרת יד הלוחץ אותם בארץ מולדתם במדינת בריטניא הגדולה, אשר לא הוכנו עדין להיות בה אזרחים קבועים, הנוטלים חלק בכל הזכיות של חיי הצבור, ולא נתמזגו עדין כ"כ בחיים האזרחיים הבריטיים, עד שימצאו הם ומשפחותיהם את היכולת ואת ההתקשרות האידאלית לצאת כעת בין הלוחמים במלחמה הזאת המתרבת את העולם. אחינו אלה גרים הם, זרים הם עדין לסביבה הגדולה של תושבי הארץ ברוחם ובשפתם, אין להם סעד חזק לחייהם החמריים והמוסריים כי אם חיי ביתם ומשפחתם והמסורת הישראלית הקדושה המאגדתם ומחזקתם ברוחם. בהנטל ממרבית המשפחות הללו הכחות הצעירים העובדים למצא את כלכלתם, והמנחמים

אותם מיגון דכאות נפשם ורדיפותיהם אשר סבלו בארץ מולדתם, נעשים חייהם אפלים ומלאים אסון הרבה מאד במדה איומה, יותר מכל התושבים והאזרחים הקשורים כבר מאז בכל הקישורים האזרחיים והחברותיים לחיי הארץ הזאת הגשמיים והרוחניים, שהם מוצאים תנחומים אידאליים המיוסדים על יסוד איתן של צפיות הסטוריות על כל הנפשות היקרות להם אשר לוקחו מאתם, מה שאין זה בכחם הנפשי של הגרים הללו שהעתיד ההסטורי שלהם לא נתברר להם עדין כלל. ואם יהי' מוכרחים הכחות הללו לצאת בעל כרחם מן הארץ הזאת, אשר מצאו בה את חסותם, ואשר חיו בה חיי גרים שוקטים, אל אותה הארץ ארץ מולדתם אשר מבלי יכלת לשאת את רדיפותיה יצאו ממנה, ימצאו אז את גורלם נורא מאד ומר ממות. מקום אנו אשר הצדק הנאור הבריטי יהי' לנו בעז"ה ערובה בטוחה שלא יצא חק כזה אל הפועל על אדמתה הברוכה.

אין אנחנו מדברים ע"ד הגולים מבלגיה אשר כבר נואשו מצד אחד מקישורם לארץ רוסיא, הרודפת אותם, והאומה הבלגית במוסרה הנאור לא דרשה מהם מעולם את העבודה הצבאית במלחמה, והם נמלטו על נפשותם מחרב האויב ובאו לפי שעה למצא מקלט בארץ אנגליה, אשר קבלה אותם בנדבת רוח, כחק אהבת אדם השורר בה, והם עומדים ומצפים לעת אשר תשקוט הארץ, שישובו כל איש למקומו ולמשלח ידו, שעליהם בודאי לא היתה שום מחשבה בלב הממשלה ללחוץ אותם להמסר לרוסיא או לבא במלחמה בחיל הבריטי. מרום ונשא הוא המוסר הבריטי המצוין מחשוב עליו מחשבה כזאת, אבל לא אלה הגרים האדעיים לבדם אינם מסוגלים לצאת בצבא גם באחת משתי המחנות, הרוסי או הבריטי, כי אם גם מרבית הגולים מיהודי רוסיא אשר לא נתאזרחו עדין, אף שיש תקוה שבמשך הזמנים אם גורלם יהי' להשאר בארץ אנגליה הם ודורותיהם יתפתחו להיות אזרחים גמורים ממוזגים ברוח האנגלי ומביאים לו ברכה גדולה מאוצר חיי רוחם, עבודתם וכשרונותיהם, אבל כעת שבאה המלחמה הנוראה עליהם בזמן מוקדם לא הספיק רוחם עדין להתמזג בכל העומק של הרוח הבריטי, כיתר אחיהם אשר כבר התאזרחו בארץ. הלא הרוח האידאלי הנותן תנחומים גם בעת שינתן הקרבן היותר יקר, שהוא החיים, לא יוכל להיות חי ומלא בקרבם, ובהכרח גם כשילכו למלחמה ע"י איזה כח לוחץ ילכו ברוח נמוגה נשברה ודואבת שלא יוכלו להתגבר עליו, והשפעת רוח כהה כזה יוכל רק להביא תקלה גדולה מורך רוח והשפעה של רפיון על המון החיל האמיץ, שכחו האידאלי כבר נגמר ע"פ הסבות ההסטוריות אשר קדמו. והננו מקוים, שברכת ד' החופפת על האומה הבריטית וממלכתה תציל אותה מהלכד בתקלה גדולה כזאת, והחיל הבריטי יהי' כלו מלא אומץ נפשי ורוח גבורים אזורי אזור הצדק והיושר, והמטרה הברורה האידאלית של מלחמת ארצם הקבועה והמשורשה וממלכתם ההסטורית ותקותם הדודית היא תאזרם עוז, וכל הגרים שלא נתבגרו לזה ישארו מחוץ למערכה, כעצת ד' בספר הספרים: מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו ולא ימס את לבב אחיו כלבבו [1].

משפטנו זה אמנם לא על הכלל כלו של הגרים יצא. ימצאו ג"כ רבים מהצעירים אשר ימצאו את עצמם כבר מוכנים הם ומשפחתם להתמזג בתכונה המדינית

1 דברים כ, ח.

הבריטית מזיגה אזרחית, והם כאשר עוד יתאזרחו כחק יחד עם הליכתם אל חיל המלחמה ילכו בהתנדבות רוחם ובאש פטריוטית קדושה להגנת הארץ שנדבקו בה בתור ארץ מולדת, אבל אלה הם רק אלה אשר ברצונם הטוב ימסרו עצמם לצבא, אבל כל אלה אשר הם מוצאים את עצמם בלתי מוכנים עדין לאזרחיות שלמה, ומתוך כך הם דורשים את צדקם לחיות בארץ חיי גרות כשרים, אף שבכל לבם ונפשם ירצו רבים מהם להתנדב להיות עסוקים בעבודות לאומיות ביתיות חוץ משדה המלחמה, כי אף אם לא הכשרו עדין לאותה היכלת של העמידה במערכת המלחמה בתור אזרחים מלאים הרי הם מכירים יפה את חובתם בתור גרים ישרי רוח, המלאים הכרת תודה לאותה הארץ אשר מצאו בה חסות מחמת רודפיהם לעזור להגנתה בכל כחם והשגת ידיהם.

חושבים אנחנו שגם אם יקראו הגרים הללו לצבא אחרי הזכיות של הושטת הבקשות לברר את הזכיות הפוטרות אותם, אשר ינתנו להם בבירור, כפי החק אשר יצא אל הפועל אצל הקרואים לצבא מכבר, ואחרי אשר בודאי תסדר הממשלה בית משפט ערוך לסדר את הלקיחה לצבא מאת הגרים ברוח הומני, כלומר שיהיו היושבים במשפט זה אנשים היודעים יפה את רוח הגולים, את שפתם הז׳רגונית ואת מצבם ותנאי חייהם, אשר ע״פ ההתענינות הגדולה שהממשלה כבירת הרוח ונדיבת הנפש מתענינת עם כל הפרטים של המצבים היחידים החמריים והרוחניים, שעל פיהם מתפטרים אחוזים ידועים מחובת העבודה בצבא המערכה במלחמה, והגורמים היותר גדולים אל הפטורים הלא הם מצב בריאות הרוח או מצב נפשי המנגד ביסודו למלחמה מתוך הכרה פנימית של תעוב שפיכות דמים או מצב רליגיוזי איתן, אשר לא יתן מנוחה נפשית לבעליו בהיותו עשוק מקיום חובותיו הדתיות לרגלי העמידה במערכות המלחמה, או גם מצב כלכלי ומשפחתי מסובך שימצא הרוס לגמרי ע״י היציאה של אותו הכח העובד במלחמה. חושבים אנחנו לפי ידיעתנו במצב הגרים הללו אחינו גולי רוסיא, שרק מעטים מאד יהיו אשר לא יהיו זכאים ע״פ החק השורר לפטור אותם מהעמידה במערכה, והמעוט הנשאר שאין לו הגבלות ומעצורים כאלה ימצאו בו רבים שמתכונת רוחם יתנדבו בחפץ לבב ללחום את מלחמת הארץ החביבה, הקשורה אצלם קשר פטריוטי נאמן. ובהצטרפות כל הסבות הללו הננו חושבים שבצדק ימצא הוד מעלתו שאין הדבר כדאי לפני כבודה של הממלכה הבריטית הנאורה ללחוץ את הגרים הללו בלחיצה כללית, לצאת כעת בצבא המלחמה נגד החק העומד ברום עולם הצדק, הפוטר אותם מזה בתור גרים נרדפים, שמצאו חסותם מחמת רודפיהם ומציקיהם בארץ נאורה ההולכת לאור החפש והאידאליות האנושית, וגם לא שתהי׳ לחיצה זו גורמת להם להמסר לארץ רוסיא, שרדיפותיה גרמו את יציאתם ממנה, שהיא נגד המוסר ונגד האומר הביבלי הקדוש לכל האנושיות המתקדמת, המקשר את הצלחת המלחמה של האומה הלוחמת עם המוסר והצדק של הנהגתה עם האומללים והנרדפים כאמור: כי ד׳ אלהיך מתהלך בקרב מחנך להצילך ולתת אויביך לפניך והיה מחנך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך. לא תסגיר עבד אל אדוניו אשד ינצל אליך מעם אדוניו. עמך ישב בקרבך במקום אשר יבחר באחד שעריך בטוב לו לא תוננו[2].

2 דברים כג, טו—יז.

מקוים אנו שדברינו אלה היוצאים מקרב לבבות נאמנים לאהבת הממלכה הבריטית הגדולה והנאורה יהיו לרצון לפני הוד מעלתו, והחק הלוחץ את הגרים לצאת לצבא המלחמה, נגד החק המלא צדק הפוטר אותם מזה, או המסגיר אותם ביד לוחציהם, לא יצא אל הפועל, לשמחת לבב כל ישרי לב בכל רחבי ארץ וביחוד בארץ אנגליה, החרדים מאד לכבודה ולתומת דגל הצדק והחפש המתנוסס עליה.

והננו חותמים ברגשי הכנעה וכבוד גדול ובברכה עמוקה לאומה הבריטית, שתצא בזר הנצחון ברב חסן וייקר מהמלחמה הנוראה הזאת, ושתוכל להגשים גם להבא את כל האידיאלים המקודשים של החפש היושר והצדק, וכל השאיפות האציליות והקדושות שהיא שואפת אליהן ברוחה הכביר והנאור, ושהיא תהי' ג"כ צירת המרומים לתשועת העם העתיק ישראל, אשר אור תורתו ונביאיו מאירים מחשכי ארץ, להשיב לו את חרותו ואת ארצו, אשר נעשקו ממנו מיד גוים עריצים אשר התהללו באלילים.

יתר המחשבות הנאמנות אשר רבות מהן נשארו כבושות בלבבנו נקוה להרצות עוד לפני הוד מעלתו, כאשר יתן לנו הרשיון לראות פני הדרתו כאשר נקוה.

וברכת ד' אלהי ישראל תאשר את הממלכה הבריטית לתת אותה למעלה, אמן.

כחפץ הרבנים מגולי ארץ רוסיא העובדים
עבודת הקדש בקהלות ישראל בארץ אנגליה.
בעד אגודת הרבנים

תשפו

ב"ה, עיוה"כ, עזר"ת.

בני מחמדי שליט"א, ברכת ד' עליך, ברכות עולמים, וברכות עתים, אור ד' ישגבך, וחדות נועמו וידידות חמדת משכנות דבירו, אורי שפעת תורתו, וזיוו יקרת חכמתו, מתק עדנת אהבתו, וישע ימין עוז גבורת יראתו, ירווך וישמחוך, וחסד לעד יתמכוך, ויהי ברוך מקורך וצהלה ואור דעה ותם ויושר וחן ושכל טוב, אהבת חסד, וחבת צדק יעטרוך, ויום הקדוש הזה הבע"ל יהיה לך, ולנו, ולכל עם ד', ולכל באי עולם וכל עולמי עולמים לצנור ברכה, והפראת ישועה, להאיר אור מכלל יופי, מני ארץ חמדת ד', מציון ומקודש, על כל מרחבי תבל, ואור מחילה וסליחה, אור תשובה, עם כל שיקויי עדניה, יאירו לנו בטללי אורותיהם הזרועים לצדיק, ושמחת החג הקדוש הבעל"ט עם קיום מצוותיו, והגיון חקרי חוקיו ומשפטיו בנחת רוח, ברוממות נשמה, בגאות ד' ובענות צדק ישקונו מימי נעימותיהם, בשמחה ברינה בגילה ודיצת לב וכל משוש נפש רוח ונשמה, לכל המחזיקים במעוז אור ד' אמת, וקדושת שפעת נהורות תורתו וקדושת מצוותיו, על עם קרובו, חזק ואמץ בני יקירי ודרוש לטובה את אהובינו הרבנים הגדולים החכמים אוהביך שליט"א וכא"ל, והי' זה שלו' וברכות נצח כנה"י ונפש אביך מברכך בייחול חסדים טובים, לשיבתנו לנוה קודש, לתורה ולתעודה ב"ב בקרוב,

אברהם יצחק ה"ק

תשפז

ב״ה, אור ליום ערב חג הסוכות, עזר״ת.

בני מחמדי ויקירי שליט״א,

תל״י על החוה״ש אשר עמנו, וב״ה אשר עברו עלינו הימים הקדושים שעברו מירח האיתנים [1] דנא לשלו׳ יחנינו צור ישענו ב״ה ויראנו בישועתו ולטובה יגמר בעדנו ברחמיו הרבים. הסוכה כבר היא כגמורה, אתדוגים לקחתי שנים כדרכי בגלותי מפני הספק, ואמנם על אחד מהם יש הכשר מעיד שאינם מורכבים, אבל לא אתמחא לי גברא, והעדות היא נגד החזקה שאתרוגי יוון הם מורכבים, והשני הוא קורסיקני וגידולו קצת פראי, משער אני שאינגו מורכב.

יאר ד׳ פניו אלינו לקבל את רשמי אורות קדשו מחדות נועמו והוד זיו פאר הדרו, בימי החג הקדוש הבע״ל, החג התוכני באופיו להטביע את אור ישראל בטבע החיים, בטבע הנפש, בטבע העולם, בטבע היש, בטבע ההויה. בפסח חגנו את חרותנו, הראנו לדעת שהגנו בני חורין, משוחררים גם מההגבלות של חוקי הטבע, המקשרים בעבותות את האישים ואת העמים, ותולדתנו נתיסדה מיסוד האור העליון, מלשד חיי העולמים הזולף בחסדי אבות ממקור הברכה, מיסוד עולם שהוא קודם ונעלה מכל הגבלה וחוקיות מוטבעה. אבל החיים החמריים וגם הנפשיים, וביחוד האנושיות, והעולם כולו, יסודותיו ומערכותיו, תוצאותיו וסדריו, כולם בחוג טבע הם מוגבלים. ואיך זה יושפעו מדולגי עולמים, ממחוללי מעל, המגביהים את מעופם מעל כל משטר וחוק טבע, בחפצם האישי והאומי, בשאיפותיהם הזמניות והנצחיות. ובאים אנו בחג האסיף, בירח האיתנים, במועד הגבורות גבורות הגשמים [2] ועוז הרוח, הכבדת האכף [3] של הטבע הסתוי ההולך וממשמש לבוא, ואנו מתקרבים אל הטבע. יושבים בסוכה, נאחזים באגודת נטעים רעננים, שמחים בשמחת המים, בשמחת הרויה הטבעית בברכת ד׳ על היקום, ההולכת במעגל המוגבל אשר בחוקי הברזל של הטבע. חודדים אנו גם בטבעיותה של האנושיות, בהכרח החמרנות שלה, בצורך שבעים האומות [4] אשר חלק ד׳ אותם לכל צבא השמים [5], ועל כל אנו מטביעים את הוד הקודש שממעל לכל טבע, את חינו והדרו בתוך עומק הטבע, בתוך הלב הבשרי, בתוך הגויה החמרנית הגדולה, בתוך הטבע הגס הארצי, בתוך הארץ המקולקלת, האדמה אשר אררה ד׳ [6]. במעמקי החושך אנו מאירים באבוקת אורנו, והננו ששים ושמחים בגאון ד׳ גם בעוד אשר החושך הוא כ״כ עב ומגושם. כי בחושך ד׳ אור לי [7], ואודי וישעי [8] צור לבבי וחלקי [9] שמחתי וגילי [10] צור עולמים [11], שדי בשמחת הויתו, יפעת זיוו וקדושת תפארתו [11*], לכל בריה [12]. ואשרנו שאנו מכירים את אשרנו, אשרנו שאנו שמחים במתת

1 מלכים־א ח, ב ; ראש השנה יא, א. 2 ברכות פ״ה מ״ב ; תענית ב, א.
3 ע״פ איוב לג, ז. 4 סוכה נה, ב ; במדבר רבה, פי״ד.
5 ע״פ דברים ד, יט (ורמב״ן שם) ; כט, כח. 6 בראשית ה, כט. 7 מיכה ז, ח.
8 תהלים כז, א. 9 שם עג, כו. 10 ע״פ תהלים לב, יא. 11 ישעיהו כו, ד.
11* בהוצאה ראשונה באגרות־ראיה : קדושת זיוו ויפעת תפארתו.
12 רש״י בראשית יז, א ; זוהר במדבר קיט, ב ; גבורות ה׳ למהר״ל פי״ז.

גורלנו, אשרנו שאנו שואבים בכל יום ויום, בכל שעה ושעה, ממעיני ישועות העולמים, והעולמים הולכים ונושעים, והנשמות הולכות ומשתלמות, הולכות ומתמלאות מפגימותיהן [13], ואנו מלאים עוז וחדוה מפעולותינו שאנו פועלים עם אל, ובת קול עתידה להיות מפוצצת בראשי ההרים ואומרת כל מי שפעל עם אל יבוא ויטול שכרו [14]. ויושבים אנו בסוכות, זכר לאותן הסוכות של הדור הפלאי, דור הדורות, דור המדבר, אשר קפל בעוזו וכלליותו את כל הדורות כולם והטביע בקרב כולם את הלמעלה מהטבעיות, את אור ד' עליון הרחב והחפשי, זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר ארץ לא זרועה [15].

שמחני נא בני חביבי מכל אשר עמדך לטובה.

יחנינו צור עולמים ב"ה ויחדש עלינו ועל כל עמו בית ישראל שנה טובה ומעוטרה, ומאופל יגיה נהורים ומעז מתוק יוציא [16] וממשטמת לאומים ומלחמותיהם האכזריות, מי יתן טהור מטמא [17] — „הכל יוכל וכללם יחד" [18] אור חיים נועם אהבה שלו' ורעות, מאושר ומבוסס ביסודי חיים איתנים חזקים ומחוטבים [19], וגוי אחד בארץ יקום ויופיע באורו וכבודו בזיוו וזהרו, יכיר את כח נשמתו ואת חילו הגדול שמגבורה העליונה, של אל נאזר בגבורה [20] נוטה שמים ויסד ארץ האומר לציון עמי אתה [21], וכארי וכלביא יקום [22] ויתעודד, ישוב אל מקור חייו, אל אור גניזת תורתו, אל ארץ חמדתו, ואל כוננויות משטריו וחיי טבעיותו בגאון שם ד' במהרה בימינו. והיה זה שלו' כנפשך היקרה ונפש אביך דוש"ת מצפה אשרך וטובך כל הימים,

אברהם יצחק הכהן קוק

תשפח

ב"ה א' דר"ח מ"ח תרע"ז.

בני מחמדי שליט"א,

תל"י על החוה"ש אשר עמנו. ב"ה עברו עלינו ימי המועדים הקדושים בחדות ד' בקיבוץ חברים, יראים ושלמים, אוהבי תורה ומצוה, ודבקים באהבה בחיבת קודש. תל"י על רוב חסדיו כי ברוגז רחם יזכור, וממעון קדשו השגיח [1] לשים עלינו עין לטובה גם בגלותנו ושבתנו בארץ נוד [2] הרחק ממאויי נפשנו, יחננו נא בחסדו להראותנו בישועתו, אשר אלי' ניחל, ויביאנו אל הר קדשו וחצרות חמדתו ויאר עלינו באורו, אור נועמו ומשוש חיים ותפארה בשמחת תורתו, וחדות הארת אור גדלו הודו נצחו ופאר עוזו עדי עד.

בטח תשמחנו יקירי להודיענו מכל תהלוכותיך בימים הקדושים אשר עברו לטובה, שאקוה שיהי' רישומם עליך באור חי העולמים לשיגוי ולשגב, לגודל ולאומץ ולכל אורה וצהלה, בחסדי צור מעוזנו, אשר באהבתו נתעלס סלה,

13 ע"פ ברכת קידוש לבנה. 14 ויק"ר פכ"ז, ב; תנחומא אמור, ז.
15 ירמיה ב, ב. 16 עפ"י שופטים יד, יד. 17 איוב יד, ד.
18 ע"פ פיוט וכל מאמינים בתפילת ימים נוראים. 19 ע"פ ברכות ו, ב, חטיבה אחת.
20 תהלים סה, ז. 21 ע"פ ישעיהו נא, יג, טז. 22 ע' במדבר כג, כד.
1 ע"פ דברים כו, טו; תהלים לג, יד. וע' תגיגה יב, ב. 2 ע"פ בראשית ב, טז.

ובשעשועי חוקיו נגילה, ובאור נעימת תורתו יחדה לבנו ויעלוז כבודנו נצח.

תל״י שישיבת הסוכה עלתה יפה ב״ה בלא הפרעה כמעט מכל פרטיה. יפרס ד׳ ברחמיו על עמו ועל עולמו מהרה את סוכת שלומו, וזכה לחדות בנועם צלצח[3] ארץ צבי, חמדת משושנו, ומכון תקותנו.

אכתב לך גרגיר אחד שהשבתי לשואל אחד, לפרש ד׳ ירושלמי פ״ג דסוכה במתני׳ רי״א יו״ט הראשון ש״ח שחל בשבת ושכח והוציא את הלולב לר״ה פטור, ואי׳ בבבלי שהוא מטעם טעה בד״מ, אמנם בירו׳ אי׳ דחבריא אמרין משום עשה דוחה ל״ת, ותמהו דהא הוי ל״ת שיב״כ דל״ד, וביארתי עפ״ד התוס׳ יבמות ט׳ ד״ה מה דלרבי בעי לאו עם הכרת לחייב חטאת, רק לחכמים ל״ב כ״א כרת בדבר שי״ב מעשה, וא״כ כיון שעשה דול״ת הוי כאילו נעקר הלאו ונשאר כרת בלא לאו וא״ח חטאת, וכשיטת רבי, ויש בזה דברים ארוכים מאד וחילוקי שיטות בסוגיות הבבלי וירו׳ בכמה מקומות, ושי׳ הרמב״ם בפ״א דשגגות דלדינא בעי לאו עם הכרת, ושי׳ התוס׳ ופשטות הגמ׳ במכות י״ג היא דל״ב לאו. עכ״פ מצאנו פתח מפולש לביאור שיטת החבריא בדברי ר״י דמתני׳, וניצלנו ממה שנלחצו בזה רבים ושלמים. ואתי׳ נמי כפלוגתא דגבי עשה דול״ת במקום עשה ול״ת כחולין קמ״ב בדעת הריב״א והחולקים, ודי לח״ב. ובשבועות י״ח ב׳ מבואר בגמ׳ ובדהת״ו שם ד״ה ל״ת, דבעי׳ לאו. ועיי׳ משה״ע ע״ז הגרע״א בציוניו.

אל תצטער ממהלך האתרוגים, בטח הכל לטובה, וכפי הנראה ל״ה מהמשומרים של אגודת אתרוג הכשר, והשי״ת ימלא את כל החסרונים בחסדו הגדול.

דרוש באה״ר בשלו׳ אהובינו הרבנים הגדולים החכמים השלמים וכא״ל שליט״א, הנני נושא אליהם ברכתי ותודתי על כל טוב לבבם נגדך.

אם נדפס המאמר שלך אולי תוכל לשלחו אלינו.

הנני כמוכרח להסתפק כעת בדברים קצרים, והנני חותם בברכה נאמנה, חזק ואמץ בני יקירי בכ״ט, והודיעני מכל סדריך לזמן הבעל״ט, ומכ״א אתך לטובה. והי׳ ז״ש כנה״י ונפש אביך מצפה אשרך כה״י,

אברהם יצחק ה״ק

תשפט

בעזה״י, ו׳ מ״ח עזר״ת.

שלו׳ רב לכבוד ידידי חביבי הרב הגדול בתורה ויראת ד׳ טהורה חו״ב סוע״ה מוהר״ר זאב וואלף ראגאזניצקי שליט״א,

זה מזמן זמנים שקבלתי את מכתביו, ובכל פעם הודחתי מטרדה לטרדה, וכמה וכמה חובות של מכתבים לאוהבים קרובים ברוח ונפש הופלגו לעתים מרוחקים, ואקוה שכולם יסלחו בטוב לבבם ועמהם יסלחני ג״כ ידידי כת״ר, אשר אהבתו חרותה על לוח לבי.

והנה גם כעת, אשר נתעוררתי לכתוב לידידי, מוכרחני לקצר בדברים. והנני בא לחזק את רוחו הנעלה, כי יוסיף עוז ותעצומות בתורה יראת ד׳ וחכמת לב, ולמרחוק נשא דענו ולפועלנו ב״ה נתן צדק״י, ונקוה כי גם המאורעות הקשים,

3 שמואל־א י׳, ב. 1 ע״פ איוב לו, ג.

אשר באו על העולם כולו בכלל ועל עם ד׳ בפרט ועל ארצנו הקדושה ובני׳ בפרטי פרטיות, וכל הגלות והפיזור שאנו נתונים בו, הכל הוא עצות עמוקות מתמים דעים ב״ה, לטובתנו הפרטית ולטובת הכלל כולו. הנדודים הללו ודאי נחוצים ודרושים הם לפזר ניצוצי אורה מטל החיים המכונס למקומות שונים, ע״י כמה וכמה נושאים, כל חד וחד לפי מעלתו ותעודתו בחיי המעשה וחיי הרוח. אוירא דארץ ישראל ביחוד הולך הוא הלוך והתפשט במלוא התפוצות של הגולה, ודחשי לב עמוקים ונשיאת עין למקום בית חיינו ברוח טהור ודוממות קדושה הולכים ומתפשטים ע״י בני ציון היקרים, אשר נפזרו למרחקי ארץ. ובשוב ד׳ שבות עמו ובהגלות אור ישועה, וחסד ד׳ יאמצנו לשוב אל ארץ חמדה, תקיף חמדת הקודש עוד המון גדול של רבבות אלפי ישראל. והתוכן של תשוקת הקודש גם הוא הולך ומתעלה, במסתרי הנשמה הוא מזדקק, מתחזק ומתאמץ, ורקמת הכנת אור גאולה וישועה כללית ופרטית הולכת ומתרקמת. ונקוה לד׳ כי טוב כי לעולם חסדו ודברו יקום לעולם, כי ד׳ דבר טוב על ישראל, ובאורו נראה אור, וידום קרן לעמו, בב״א.

ועד״ת מה שהעיר כת״ר ע״ד הר״ן דיש פסחים, לא ידעתי מאי קשיא ליה, רודאי הר״ן מסביר את ענין הביטול שהוא מצד הפקר אליבא דכל השיטות, בין לרש״י בין לתוספות, ומביא שפיר ראי׳ דיש יחש להביטול עם הפקר, משום דהסוגיא דהבודק צריך שיבטל אומרת דפירורים מדלא חשיבי בטלי ממילא, והכונה שהם הפקר ממילא מתוך שאין מקפידים עליהם. אלא שהייתי יכול לטעות ולומר שהכונה של בטלי דפירורים אינה משום הפקר אלא משום שאינם חשובים להיות אוכל, ומשו״ה בטל מעליהם דין חמץ עכ״פ לגבי בל יראה, והוי דוגמא דכופת שאור שיחדה לישיבה בטלה, דלקמן ד׳ מ״ה ע״ב, דלאו מתורת ביטול של הפקר הוא אלא מתורת אוכל ונעשה כעפר ומעשה עץ בעלמא, ועי׳ תוס׳ שם ד״ה כופת, וכ״ה באמת דעת הכלבו בהסברת הביטול של חמץ בכלל. והר״ן נאיד מסברא זו, מהא דמייתי גמרא ע״ז הא דסופי תאנים דתלי בבעה״ב מקפיד או אין בעה״ב מקפיד עליהן, דהוא ודאי ענין השייך להפקר ולא לביטול מתורת אוכל, ש״מ דכל ענין הביטול דחמץ הוא מטעם הפקר. ומשום דקשיא ליה הא דלא מצינו הפקר שמועיל בלשון זה, שהאומר נכסי יהיו בטלים אינם הפקר, ואע״ג דיש הפקר סתמי במקום שאין בעה״ב מקפיד עליהן, היינו בנכסים שאינם חשובים, שהרבה בנ״א לפעמים מפקירים אותם, כהא דסופי תאנים, שהם נעזבים לכל הרוצה לזכות בהן, ולא משכחת בהו שלא יהיו הפקר, רק אם יש צורך לשמר את השדה בלא״ה מפני פירות חשובים אז תלוי הדבר בקפידא דבעה״ב, ואם אינו מקפיד עליהן אז מסולקת היא הזכיה של הבעה״ב, שבאה רק מפני שמירת השדה שמפני הענבים, אבל דבר חשוב כגלוסקא יפה ודאי אין מועיל העדר הקפידא לבד שבלשון ביטול לשוויה הפקר. ומשו״ה הוצרך הר״ן לחדש את סברתו שבצירוף מה שבאמת חמץ אינו ברשותו ש״א, רק שעשאן הכתוב כאילו הם ברשותו, נעשו עי״ז במדריגה אחת עם דברים שאינם חשובים, כסופי תאנים בקירוב שיש בהם צד הפקר וצד זכיה, וסגי להו להיות בכלל הפקר בלשון ביטול בעלמא, ומיהו לשון ביטול צריך מפני שסו״ס החמץ הוא דבר החשוב מצד עצמו. ומה שהעיר כת״ר מדוע לא הביאו כלל מסוגיא דסופי תאנים להכריע בין הרמב״ם והטור בפלוגתא דאבידה מדעת, אי הויא הפקר בסתמא, או שרק מהשבת אבידה יצאה, ג״כ אז שייך לענין

כ״כ, כמש״כ דסופי תאנים ענינם מוכיח עליהם שהם מופקדים תמיד, שהרי לא נסתפק אדם מעולם על סופי תאנים עצמם אם הם הפקד אם לאו, בזמן שאין שם שמירה, ולא חלקו בסופי תאנים כ״א כשמשמר שדה מפני ענבים, שאז יש הבדל בין בעה״ב מקפיד עליהם לאין בעה״ב מקפיד עליהם, אבל אם איננו משמר את שדהו, משום איזה דבר חשוב, הם מסתמן הפקר, ובדבר שדעתן של בני אדם כולם להשוותם הפקר לא נחלק אדם בעולם שא״צ הפקר מפורש, וע״כ אין ללמד מזה על המחלוקת לענין אבידה מדעת, שאינה עסוקה כ״א בדבר שמסתמא אינו הפקר אצל כל אדם, ולא שזה היחיד עשה פעולה שגילה בה שהיא אצלו אבידה מדעת, שע״ז יש להסתפק אם כבר נעשה עי״ז הפקר או דילמא אינה הפקר כ״א המוצאה פטור מדין השבת אבידה. וצדקו דברי הנתיבות, דל״ה יאוש גמור בזדק כלי מראש הגג, דאכתי אפשר בהצלה, וכיון שהכלי מצד עצמו אינו דבר שבנ״א מפקידים אותו, צדיך הפקר מפורש, וכל שיש איזה אמתלא רחוקה לומר שאינה אצלו אפילו בגדר אבידה מדעת הרי היא ברשותו, וכל המזיק חייב בתשלומין, ול״ד לסופי תאנים שמסתמן הפקר הן, אלא שהשמירה של הענבים עשאתן מוצאים מכלל הפקר, ומשו״ה די בידיעה בעלמא שאין בעה״ב מקפיד עליהן. וגדולה מזו מצינו בשלהי בב״ק בבדייתא מפסגי אילנות מפסגי גפנים מנקפי היגי מנכשי זרעים ועודרי ידקות בזמן שבעה״ב מקפיד עליהם יש בהם משום גזל, אין בעה״ב מקפיד עליהם הרי אלו שלו, והתם אין שייך לומר שמצד עצמן הם הפקר, כההיא דסופי תאנים, שלא מצינו שיש בהם קפידא כ״א בזמן שגילה דעתו בשמירתו את השדה, אלא שאין זו גילוי דעת שלם, מפני שכל שמירת השדה היא דק מפני הענבים, אבל כיון שמ״מ הם משתמדים עי״ז ממילא די בקפידת בעה״ב להוציאם מכלל הפקר, אבל בהנך דתנינן בבדייתא דב״ק כל המין תלוי דק בקפידא דבעה״ב, וש״מ דלא בעינן הפקר גמור. והי׳ מזה לכאורה דאי׳ לשיטת הסוברים דאבידה מדעת הוי הפקר גמור, ול״ב שיפקיד מפורש, אבל באמת אין מזה דאי׳, משום דע״כ לא פליגי באבידה מדעת כ״א בדבר שהוא מוחזק בכללות שודאי בנ״א מקפידים עליו, ודק פרט אחד יוצא מן הכלל, אע״פ שעשה אותו לאבידה מדעת, ואינו מקפיד על שמירתו, מהני זה דק שלא להתחייב להשיב אותו בכלל השבת אבידה, אבל אין דאי׳ שכבר הפקידו לגמרי להסוברים דאבידה מדעת אינו הפקר, אבל דברים כאלה שישנם כמה בני אדם שאינם מקפידים, אע״פ שנמצאים ג״כ מקפידים, זה די בגילוי דעתא בעלמא, שאם אין בעה״ב מקפיד עליהם כבר יודעים אנו שהוא מכלל אותם הדבים שאינם מקפידים, והוי בכלל דברים שבלב כל אדם, שדינם כאילו הם דברים שבפה, והוי כאילו הפקיד אותם בפידוש. והנה לפי הגידסא שלנו בגמ׳ יש לפקפק קצת בענין זה, אם אנו צדיכים להכניסו בכלל הפקר סתמי, מפני שלפנינו איתא בזמן שאין בעה״ב מקפיד עליהן הרי אלו שלו, דמשמע שהם של הפועל, ולא שהם הפקר בעלמא, ולפ״ז י״ל שלעולם אין יוצא מכלל קנין היחיד, להיות הפקר, כ״א ע״י הפקר מפורש, כשיטת הסוברים דאבידה מדעת ל״ה הפקר, ונאמר עוד דאין לחלק בין דברים שכל אדם מקפידים עליהם לדברים שנמצאים מקפידים עליהם ונמצאים ג״כ שאינם מקפידים, ובסופי תאנים טעמא דבא איכא בהו, משום שמסתמן הפקר הם אצל כל אדם, כמו שהוכחנו לעיל מדלא משכח תנא אופן ש־הי׳ תלוי בקפידת בעה״ב, להיות בהם משום גזל, כ״א אם משמר

שדהו עכ"פ מצד איזה דבר, אבל כשאינו משמר כלל הרי הם סתמן בכלל הפקר לכל בני אדם, ודמי לכשות וחזיז, שאין בהם משום גזל, בסתם, זולת באתרי דקפדי, אבל בסתמא אין בהם משום גזל, וי"ל דדוקא באתרא יוכל לצאת מכלל הפקר, להיות בו משום גזל, אם כל בני האתרא קפדי, אבל איש יחידי לא יוכל כלל להקפיד ובטלה דעתו אצל כל אדם, וכדמחלקינן בזה בשבת קמ"ד ב', אבל דבר שמסתמא אינו בכלל הפקר, כ"א שישנם מקפידים ואינם מפקידים, יש לומר דל"מ אם בעה"ב אינו מקפיד להוציאו מכלל איסור גזל להתירו לכל אדם, רק לגבי פועל שאני, דנחשב כפסיקת מקח שכרו, בזמן שאין בעה"ב מקפיד דמי כאילו התנה עמו שזהו בכלל שכרו, כיון שמסתמא יודע הפועל שאין בעה"ב מקפיד, ואדעתא דהכי נשכר לו, וכאילו התנה עמו מפורש שיתן לו בשכרו גם מה שיצא ע"י הניכוש והניקוף. אמנם לפי הגירסא של התוספתא, שהוא בזמן שאין בעה"ב מקפיד עליהן מותרין משום גזל, משמע דלאו דוקא להפועל הם שלו, שהפועל יכול לזכות בהן מן ההפקר, יהי' מוכרח כמש"כ דגם דבר המוכרע לכאן ולכאן, וישנם בנ"א מקפידים וישנם שאינם מקפידים, די אליבא דכו"ע בגילוי דעתא ובידיעה בעלמא, שאין בעה"ב מקפיד עליהם, וכי קאמרינן להחמיר באבידה מדעת, שלא יהי' הפקר עד שיפקיר מפורש, הוא רק בדבר שהכל בסתם מקפידים עליו, ודק איש יחידי עשה אותו לאבידה, שלדעת המחמירים בזה צריך דוקא הפקר מפורש. והי' ראוי להאריך בענין זה, אבל הטרדות הן מעכבות.

וע"ד כתב הסמיכה של כת"ר, שנאבד מת"י, תמיהני אם גברא דבא ויקירא ככת"ר, במקום שכבר התודע שם לרבני וגדולי המקום, צריך הוא לתעודות המעידות עליו. אקוה שתורתו מכרזת עליו וימצאו בעזה"י יראי ד' ואוהבי תורתו, אשר יושיבוהו על גפי מרומי קרת, כאשר יאתה לו לפי גודל מעלת תורתו ויראתו.

והי' זה שלו' וברכה באה"ר, כנה"ר ונפש ידינ"ע דוש"ת מצפה לתשועת ד' לשוב לבצרון לארץ חמדה אשר בה כל מעיני סלה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תשצ

ב"ה, ועש"ק, עזר"ת, ז' מ"ח.

בני מחמדי ויקירי שליט"א,

הננו צמאים לדבריך הנעימים. מכתלי המכתבים הננו דואים שלא קבלת את מכתבינו אשר כתבנו אליך במשך חודש האיתנים. בטח תשמיעני דברים מפודטים מכל סדריך אשר התוית לך בעזה"י לזמן הבעל"ט, יאשרך ויאמצך צור מעוזנו ב"ה.

שבוע דנא הוצרכתי לדבר באסיפה ציונית פומבית באחד בתי הכנסיות הגדולים פה, והבלטתי בעזה"י את התוכן של העלאת המחשבה הלאומית, והשבתה למקור מחצבתה, שאז תיכון למפעלה בארצות החיים, כי תשאב לשד חיים ברוב עוז והדר ממקור חייה, נשמת כנסת ישראל המקורית באור חי העולמים ב"ה. ואח"כ הרצה ר"נ סאקלאוו, ואמר כי כטל של תחיה הם הם הדברים ש'צאו ממני, והם הם יהיו להפרוגרמא היסודית בתחיה הלאומית. עד כמה יתפסו הסכמות כאלה תפיסה מעשית מיד איני יודע. אבל מודה ומשבח אני, לאל חיינו ב"ה, אשר סיבב כזאת בחסדו שממרחקים יבואו הודאות כאלה, שמקיבוצם הננו כמהים לחזות את דבר ד'

„וחיו את בניהם ושבו" [1], אחרי האמרה של „וממרחקים יזכרוני" חזק בני ואמץ ואור ד' ישמחך תמיד ותתענג על כל טוב, ושפעת תורה חכמה ודעת קדושים ירוממוך עדי עד, כנה"י ונפש אביך מיחל אשרך,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תשצא

ב"ה, ד"א מ"ח, עזר"ת.

בני מחמדי ויקירי שליט"א,

תל"י על החוה"ש אשר עמנו, והגנו מצפים לקבל מאתך ומכל יקירינו בשורות טובות משמחות לב, עד אשר יחון צור עולמים ב"ה ויופיע אור שלו' על עולמו, וקרן ירום לעמו, וישיב נידחינו איש על כנו ומקומו.

הייתי טרוד מאד באלה הימים בענינים שונים, אע"פ שרובם רוחניים בכל זאת הם נוטלים את הזמן מלהתעסק במה שהוא ראוי להיות חדור יותר למעמקי הנשמה, ומפזרים את הדעה לעברים ולפירורים שונים. בטח קבלת את מכתבנו הקודם, והנני מחכה מאד לדבריך שתודיעני את כל פרטי מצבך בקודש ובחול בזמן דנא, ומה המה השינויים שכתבת שנתחדשו מאיזה סוג הם.

הנדפס מאמרך באיזה עתון? ואם כן בטח תשלחהו אלינו, ותודתנו נתונה לך ע"ז. בפרטיות הייתי חפץ לדעת מכל פרטי לימודיך בזמן העבר, ומה הם בהווה.

המכתב מר"ד כהן נ"י מביאני בספק. קשה לי מאד ליעצו לבוא הנה. חדא שמא יקפצו עליו בעלי חובות [1], שכל השוברים אינם כ"כ בטוחים, והב' מצב הפרנסה פה כבד מאד, היוקר הוא גדול, וגם הוצאת דירה וסיפוק הכרחי לאיש יחידי הוא דבר גדול מאד, וחושב אני שיעלו לו כפלים מבמקומו. ועוד ע"ד שאיפתו להיות יחד עמי, לולא שאיני כדאי הייתי מרמז לו מה שכתב הרמב"ם ז"ל להר"י עקנין [2] ז"ל בעת שגברה תשוקתו לנסוע אליו, שהציע לפניו את המון טרדותיו, עד שקשה מאד שיתיחד עמו אדם בענינים עיוניים שאינם ביחוד שוים לכל נפש. זה החופש של טיול עיוני הרגשי נפשי שכלי רזי, שהייתי יכול לקחת עמו בהיותי בסט"ג, משוחרר מעול ציבור, א"א לי פה בשום אופן לקחתו, ואם נשארה לי לפעמים שעה פנויה הריני צריך לחטפה לעצמי, ולהחיובים היותר מכריחים. בכ"ז קשה עלי לאמר לו שלא יבוא, שאיני רוצה להיות מונע בר מתמים וישר לב שכמותו, גם אם התועלת תוכל להיות לפי התנאים במדה מצומצמה מאד, השי"ת ירחיב לנו בחסדו.

והנני מקצר ואומר ברכה ושלו' רב, חזק בני ואמץ, בגדולת נפש וצהלת רוח באור תורה, והוד קודש יראת ד' וחדות דעה והשכל, כנה"י ונפש אביך מצפה אשרך,

אברהם יצחק ה"ק

1 זכריה י, ט.

1 דרישות צבאיות. 2 צ"ל להר"ש תיבון.

תשצב

ב״ה, יום ועש״ק, ר״ח מ״ח, עזר״ת.
בני מחמדי שליט״א,

הננו מחכים כבר על מכתבך היקר מבשר שלומך הטוב וכל אשר לך בפרטיות, ביחוד אשר בקשתי ממך להודיעני פרטי עסקיך בזמן דנא, ומה הנה החדשות אשר רמזת שצריכים לבוא בסדריך, וע״ד התעודה אם כבר אינה דרושה לך, או שהדרישה נדחית לזמן ועדיין צריך להשתדל עלי׳. המכתבים מהתם לא קבלנו עדיין. ב״ה על החוה״ש אשר עמנו כרגיל, יחזקנו ד׳ ויאמצנו לתו״ע לאוי״ט.

עתונו של ד״ר ז״ק [1] נעשה יומי. העברי עדיין במחשבה הוא. בכלל הרושם שלו הוא דמוקרטי קיצוני, כנהוג, ומ״מ קצת ניכר בו עקבות ביהמ״ד. חידוש שב״ט [2] לא שלח אליו עדיין מאומה מעבודתו. איך שיהי׳ יש לפניו מקום לאיזה משכורת, וגם אולי לקורת רוח רוחני, להרחבת דעות ורגשות שאינן מנוולות עכ״פ.

הודיעני משהייתך בבזל, כדצונך לטובה.

אילו הי׳ בידי חומר מקובץ מכת״י, אולי הייתי נוטה לשכללו מעט ולהדפיס פה. המכירה בכרך זה קלה היא, ועכ״פ ע״ד הקרן [3] כפי הנראה אין שום חשש בעזה״י.

חזק ואמץ בני חביבי במעוז תורה אור ד׳ אהבתו ויראתו, חדות קדשו, נועם תורתו ומצוותיו ישעשעונו, ומהרה ינשא נס לגויים ורוח עוז וטוהר יפוח על פני תבל, להחיות דכאי לב, בב״א.

אביך מצפה אשרך כה״י,

אברהם יצחק ה״ק

תשצג

בעזהשי״ת

הנה הלום ראיתי וישמח לבי מפרחי חמד אשר בקרן בן שמן, דרושים יקרים ומזהירים, משמחים אלהים ואנשים, עדונים בעטרת קודש, מסולאים בפז דהבא טבא, זהב פרוים [1], דבר דבור על אופניו [2], חרוזים באגדה ומקובלים בהלכה, נאמרים בטוב טעם ודעת קדושים, אשר העלה ואשר הביא ידידי וחביבי הרב הגאון, החריף ובקי, יקר מחכמה ומכבוד, איש סגולה בתורה ויראה, מו״ה מרדכי צבי שליט״א שווארץ, רב לקהילת קודש עדת בא״ו פה העיר לונדון יצ״ו. ואמינא לפעלא טבא ישר חילו לאורייתא, וכל מן דין סמוכו לנא [3] וסמכין דאורייתא, למען יפק חפצו ומגמת פניו, הלוך ונסוע הנגבה [4], כל הרוצה להחכים ידרים [5], ומעטהו צדקה [6] נאה ויאה להודיע ולהודע חיבת ידידות עם קודש, עם ד׳ אלה״, להרבות פאר ושבח תהילה, לאום אני חומה [8], אחת היא לאמה ברה היא ליולדתה [9], וקוב״ה משתבח בשבחייהו דישראל, ותפילין דמרא עלמא מה כתיב בהו, מי כעמך

1 זלקינד. 2 בר טוביה. 3 תשלום הוצאות ההדפסה.

1 דברי הימים־ב ג, ו. וע׳ יומא מד. 2 משלי כה, יא. 3 כתובות יז, א.
4 בראשית יב, ט. 5 בבא בתרא כה, ב.
6 ע״פ ישעיהו סא, י. וע׳ פיוט תפלת ימים נוראים, אתה הוא ה׳ אלהינו. 7 יחזקאל לו, כ.
8 פיוט להושענא רבה — שיר השירים ז, ב. 9 שיר השירים ו, ט.

ישראל גוי אחד בארץ[10]. וכאשר מעלת כבוד המחבר הרבה עצה הגדיל תושיה[11] וחסדאין מלי'[12] באגדתא, לרומם ולשבח לפאר ולעלה את כבוד האומה העומדת לנס עמים[13], בחירת אל אלהים צבאות, נצר מטעי מעשי ידי אמן יוצר וצר צורה, נותן נשמה לעם עולם[14], להחיות עולמי עד וכל היקום עדי עד. והגה מפיו[15] דהאי גברא רבא ויקירא הרב המחבר שליט"א יצא במועצות ודעת[16], ברגש קודש ובאמירה נעימה[17] לקרב לבם של ישראל לאביהם שבשמים, בימין מקרבת[18], בעוז החסד בהגיון לב טוב, ועל זה יברכוהו טובים[19]. והנני גם אני נטפל לעושי מצוה, לחזק ולאמץ את ידיו בעבודת הקודש, וברוכים יהיו כל מסעדיו ותומכי ידיו להוציא לאור עולם את דבריו הנחמדים, שהם תפארת לעושיהם ותפארת לו מן האדם[20], ותקוים נא בכבוד הרב המחבר תביבנו ברכת כל היועץ עלינו ועל כל עמך בית ישראל עצה טובה ומחשבה טובה, אמצו וברכו, גדלו וקיימו, קיים עצתו, כדבר שנאמר יתן לך כלבבך וכל עצתך ימלא[21]. ומהרה ייגלו ויבואו אורים, על כל אפסי ארץ מאירים, על כל עם ד' הגוי כולו[22] ועל ציון ומקראיה[23] ירד שריד לאדירים[23*], וישובו נפזרים, להר מרום הרים[24], וראו גויים צדקך וכל מלכים כבודך, וקורא לך שם חדש אשר פי ד' ייקבנו[25], ויראו עינינו וישמח לבנו בשוב ד' שבות עמו במהרה בימינו.

בעה"ח לכבוד התורה ולומדיה, ולכבוד כל טהורי לב אשר אהבת עם קודש מתגברת בלבבם באורח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום[26]. יום ג' כסלו שנת עזר"ת לפ"ק פה"ק לונדון יצ"ו.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

ידידי היקר הרב המחבר שליט"א.

מלאתי רצון מאמרותיו היקרות בכלל, כאשר גיליתי את דעתי כבר בהסכמתי, ומאד יקרן לי דבריו היוצאים מן הלב על דבר תמימות האמונה הקדושה והתעוררותה. אמנם לזאת צריך שישים לבו כל דורש טוב לעמו, המלהיב את ליבם לאביהם שבשמים ומחזק את רוחם הטהור להתאמץ בקדושת אמונת אומן, שלא יבין הקורא את תוכן התמימות לענין המנגד את ההתעוררות השכלית והעמקת הדריישה הקדושה והרחבתה. ד' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר[1]. ובכלל הגדלת התורה והאדרתה עומד הוא בראש יסוד הקדושה של לימוד האמונה[1*] וכמה

10 ברכות ו, א. 11 ע"פ ישעיהו כח, כט.
12 גיטין ז, א. 13 ישעיהו יא, ו. 14 שם מב, ה ; מד, ז.
15 ע"פ איוב לז, ב. 16 משלי כב, כ. 17 שבת קו, א.
18 סוטה מז, א. 19 ע"פ מגילה פ"ד, מ"ט. 20 אבות פ"ב, מ"א.
21 תפלת "רבון העולמים" במוש"ק. 22 ע"פ מלאכי ג, ט, ועבודה זרה לו, ב.
23 ע"פ ישעיהו ד, ה. 23* שופטים ה יג. וע' אורות ישראל ותחיתו פ' יב.
24 ע"פ יחזקאל כ, מ ; ישעיהו לו, כד.
25 ישעיהו סב, ב. 26 משלי ד, יח. וע' הראיה ב' עמ' קצו — ז.
1 ישעיהו מב, כא.
1* בתוספות מעשה רב, להגאון ד' ישראל משקלוב בעל פאת השולחן, סי' טו : והיה אומר (הגר"א) שילמדו ספר הכוזרי שהוא קדוש וטהור ועיקרי אמונת ישראל ותורה תלויין בו.

גדולה היא ספרותנו הקדושה, מגדולי אדירי הדורות אבות העולם שהרבו דעת בחקרי האמונה והאירו את לבם של לומדי דבריהם ללכת בעקבותיהם. והנה חוץ משני הדברים הידועים, של המחקר ההגיוני והקבלה הגנוזה בסוד ד', שהם שני נחלים גדולים רחבי ידים, שחובה קדושה היא, לכל אשר חלק ד' לו בבינה[2], להיות משנן והוגה בחלקי התורה העליונים הללו, גם בפשטיותה של תכונת האמונה ככר גדול ורחב ידים נמצא להוגיה ודורשיה, המחיה את רוחם ומעודד את עוז קדושת נשמתם, המביא את כל המתבסמים מבשמי קדשו, להתעלות במעלות עליונות בטהרת המדות ובקדושת היראה והאהבה הרוממה, המחזקת את הלב הישראלי בצפית ישועה ובכל חוסן ויקר. רק בפרטי הארחות נפלגו חכמי הדורות, איזו מסילה יבחר לו האדם בעסקיו הרוחניים בדרך קביעות. שדעת גדולי החוקרים האלהיים, כרב סעדי' גאון, הרמב"ם והחוה"ל וסייעתם היא, שיסוד מצות האמונה היא בעצמה מצות הידיעה והתעמקות החקירה הישרה. ובדעתם אחזו כמה מגדולי חכמי הקבלה המעמיקים ע"פ דרכם. ודעת גדולי חכמי הרגש, שבראשם עומר ר' יהודה הלוי, ובעקבותיו אחזו בעל העקדה, הרי"ץ אברבנאל, האב וגם הבן ר"י ליאון אברבנאל, והרבה מגדולי המקובלים, נבוני לחש של רגשי הנפש, הלכו בדרכם, אשר שדו נרגא[3], בכל המהלך של המחקר ההגיוני, ובססו ביותר את היסודות של עומק קדושת ההכרה השירית של רגשי הנשמה והתעלותה הפנימית. והר"ח קרשקש בעל אור ד' תמך שיטה זו דוקא ע"פ עומק ההגיון המחקרי עצמו, ואת בנין הרגש העמוק בתועפות עוזו בנה על יסוד מפלתה של הפילוסופיא ההגיונית. ושיטה זו היותר קרובה לאורחא דמהימנותא[4] היא הולכת ומתחזקת במהלך הרוח של הדורות האחרונים. ובעקרן של דברים אלו ואלו דברי אלהים חיים, ששרשיהם פתוחים בשיטות חלוקות של גאוני בבל בייחוסן אל האגדות, שהן הן אוצרות קדושת חכמת האמונה שבתורה שבע"פ, מכונות הקבלה, מקורות הרגשות הקדושים, ומעינות השירה האמונית העליונה. והדברים הולכים ומתפלשים עד השתרגות השיטות שבמהלך התלמודים הבבלי והירושלמי בנידון עמוק וקדוש זה.

היסוד היותר חזק, שכונן עליו החסיד בעל חובות הלבבות את שיטתו, בדבר חובת מחקר האמונה, הוא מה שפירש בהקדמתו, ממה שפרטה התורה ביסוד הקבלה והמסורת, בפרשת כי ייפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין וגו' וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ד' וגו', ועשית ע"פ הדבר אשר יגידו לך, שאמר "וכשאתה מסתכל במה שכולל הפסוק הראשון מעניני הדינים תמצאם דברים שצריכים לפרוט אותם ולחלקם ולדקדק בהם בדרך הקבלה, לא בדרך אותות השכל, הלא תראה שלא הזכיר בכללם ענין מן הענינים אשר יושגו מצד השכל, כי לא אמר כשתסתפק בענין הייחוד איך הוא, או בשמות הבורא ובמידותיו ובשורש משרשי הדת וכו', והדומה לזה ממה שיגיע אליו האדם בדרך השכל וההכרה כו', אבל מה שתשיב אל דעתך ותשמש בשכלך במה שדומה לזה, אחר שתעמוד מצד הקבלה, שהיא כוללת כל מצוות התורה ושרשיהן ופרקיהן, ותחקור עליו בשכלך ותבונתך ושיקול דעתך, עד שיתברר לך האמת, וידחה השקר" כו'.

2 ע"פ איוב לט, יז. 3 ע"פ פסחים לב, ב. 4 ע"פ זהר פקודי, רלז.

וכשנדייק בדברי הסוגיא בפרק הנחנקין (ד' פ"ז א'), בברייתא המפרשת את הכתוב הזה, דכי יפלא ממך דבר למשפט, ובאריכות כל הפרטים, ממך זה יועץ, שנחלק בעיבור השנה, כדמפרש בברייתא השני' שם בסוגיא, וכדפרש"י במקומו, וכן כל הפרטים כלם הנם דברים מעשיים, שאין בהם שום דבר מעניני הדעות ויסודי האמונה, שהם כלולים כלם במושג הרחב של האגדה. ומסתיעים בזה דברי החוה"ל וההולכים בשיטתו, שהחלק הרוחני של קדושת האמונה קשור הוא במצות הידיעה השכלית, המחברת בדרך ישר את התודה עם הנשמה האלהית של האדם. וזו היא ג"כ שיטתו של בעל "בחינת עולם", במאמרו "התורה והשכל" חיבורם יחד הוא נר אלהים בארץ" [6]. אבל לא כך היא שיטת הירושלמי שם הלכה ג', שמפרש את המקרא "ממך זו עצה, דבר זו אגדה", וכלל האגדה היא הארת הקדושה האמונית מקרב ולב עמוק [7], כדבדי הספרי על פסוק ואהבת את ד' אלהיך, כיצד אתה אוהב את המקום, למוד דברי אגדה, שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם ומדבק בדרכיו. וע"פ פירוש הירושלמי הולך מאמר הכתוב דכי יפלא בכללות התודה גם על דברים שבלב, והכל מיוסד על יסוד הקבלה של אנשי הקודש היושבים במקום אשר יבחר ה', ומזה נובע כל המהלך של העמקת הקדושה בחכמת הרגש, והשירה הקדושה המופעה על פי מהלך רוח הקודש, שממנו היא תוצאת ההתעמקות הפנימית ברוח התמימות העליונה. אבל כל השיטות כולן מתאימות הן, שלעולם חכמת האמונה צריכה להיות הולכת ונדרשת הולכת ומתרחבת בישראל, "שכן ארץ ורעה אמונה" [8], כמו שצריכה התודה כולה בכללה בכל ערכיה המעשיים, להיות מתגדלת ומתאדרת, ועל כולם נאמר ד' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר. ומההתאגדות של כל אורות הקודש הללו יחדיו, של חכמי דור דור ודורשיו [9] יאירו אורות של גדולה, גאולה וישועה, לגוי קדוש שומר אמונים [10], אשר ישא דגלו בגאון ד', ומציון מכלל יופי אלהים יופיע [11] להאיר כל מחשכי ארץ באור עוזו, ואלהים בארמונותיה נודע למשגב [12], והלכו גויים לאורך ומלכים לנוגה זרחך [13], וקורא לך שם חדש אשר פי ד' ייקבנו, ביום הגדול אשר בקרוב יבוא ויופיע, בהופעת ישועת חומות וחיל [14], בתת ד' מציון ישועה לישראל תפארתו, ושערים ראשם ישאו [15] ובגאין שם ד' יבוא בהם גוי צדיק שומר אמונים [16], בכל שכלולי בניניו ובכל אוצרות סגולותיו, על מרומי חבל נחלתו, נחלת ד' גאון יעקב אשר אהב סלה [17]. ולמערכה תמימה ונהדרה זו ודאי הוא נושא עיניו כל הדורש טוב לעמו, ודובר שלום לכל זרעו, אשר בכבודם יחד כת"ר.

ידידו מכבדו הדוש"ת באה"ר.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

5 פט"ז, א. 6 שם, התורה והאדם, והאדם בכל מיבנו הגופני והשבלי.
7 ע"פ תהלים סד, ז. 8 תהלים לז, ג. 9 אבות דר' נתן פל"א, ג.
10 ע"פ שמות יט, ו, ישעיהו כו, ב.
11 תהלים נ, ב. 12 שם מח, ד. 13 ישעיהו ס, ג.
14 שם כו, א. 15 ע"פ תהלים כד, ז.
16 ישעיהו כו, ב. 17 תהלים מז, ה.

תשצד

ב״ה, י״ב כסלו עזר״ת.

בני מחמדי שליט״א,

עברו שבועות, שחכינו מאד לדבריך אשר נתעכבו, ות״ל אשר שמחנו במכתבך היקר, אף כי לא הודעתני עדיין מכל הפרטיות אשר חפצתי לדעת, באיזה ענינים אתה עוסק בזמן זה, ואיך הנך מרוצה בכלל ממצבך, ואם אין שום דבר הגורם להשתדל ע״ד איזה שינוי לטובה, וגם מה שרמזת שנשתנו הסדרים קצת אצלך דרשתי לדעת מהו תוכנו של שינוי זה. על הכל אקוה שתואיל בטובך להרגיענו ולהודיענו בפרטות מדויקה. ת״ל על החוה״ש כרגיל. והודיענו נא מבריאותך בפרטיות, ומהלכות אכילתך, ההנך אוכל בשר, בכלל, או דוקא עוף, בשבת, ואולי גם בחול, ואיך תרגיש את מהלך סדרי האכילה, בהתאמה עם הבריאות הגופנית והנפשית. יתן ד׳ והכל יהי׳ לברכה והצלחה, בהתקדמות ועלי׳ מעלה מעלה לאור ד׳ ולשמחת נועם קודש ועז.

בדבר הערתך מענין מלקות איני זוכר בפרטיות, וקשה לי לחפש כעת מכתבך הקודם, וע״ד מניעת לימוד זכות דעדים לרבנן דל״ד שם[1], באמת הטעם דמחזי כנוגע צריך ביאור, וכי מפני מראית עין נוציא את זה להריגה והכתוב אומר והצילו העדה, ובירושלמי מפורש שהוא חשש גמור שיראה א״ע מזדמה ידון לזכות. ונראה דיסוד עדות שאי״ל דבעינן הוא כדי שתהי׳ יראת העונש על העדים, ובלא זה חוששין שירבו המשקרים, ויסמכו ע״ז, וא״כ ירדה תורה לסוף דעתם של השקרנים, שיסמכו על לימוד זכות שלהם כשירגישו שיהי׳ אפשר להזימם, וידעו שריבוי זה יהי׳ יותר גורם לחייב נפשות נקיים כשיימצא כמו שהוא עפ״ר מסתמא טעמו אינו נכון, ונמצא שבכלל יהי׳ גורם להיפך הצלה. גם י״ל בכלל שאם ילמד זכות, אם יזדמה, יאמר אי לדידי צייתיתו הי׳ פטור, כה״ג דדיין בד׳ ל׳, ונמצא דהו״ל עדות שאאי״ל. אלא דלא מסתברא מצד הטעם, דהכא משעת העדות גמר פעולתו, אע״פ שאינו מתחייב כ״א אחר שיגמר הדין, וזה הי׳ אחר שכבר אמר הזכות, מ״מ מסתבר דחייב למפרע, גם הלשון דמחזי כנוגע לא משמע דתלוי בעדות שאאי״ה. אבל לפמש״כ יהי׳ הפירוש דמחזי, שיטעו העדים השקרים בנגיעה זו, ויסמכו לשקר, ועי״ז יתרבו מתחייבים בחינם, והוא טעם על דרשתם את לא יענה דקרא בעדים פסוק מתיבת למות דבתריה.

ומה שהעירותה על דברי שהנאת גרונו צריכים לכו״ע, מדהתו״ס שם[2], שהקשו על רש״י דלר״ל יתחייב אפילו חלקו כיון דיש במעיו כזית, באמת נראה דרש״י ס״ל כמש״כ דמעיו בלא גרונו ל״מ ור״ל להוסיף בא. וזו״ז י״ל דרש״י ס״ל דגיה״נ דחידוש הוא בעינן שיהי׳ בעת הירידה למעיים כזית, ול״מ מה שמתקבצים בב״א קודם עיכול, וכ״מ דיוק לשון רש״י שם. גם י״ל דאע״ג דגה״נ הנאת מעיו סגי בלא הנאת גרונו, היינו משום עצמות וגידים שאין הנאת גרון, ונשאר איסור מצד עיכול המעיים שזה נקרא הנאת מעיו, אבל בשארי אכילות כיון דאיכא הנאת

1 סנהדרין.

2 חולין קג, ב.

גרון מסתברא דכו"ע מודים דאם חסרה הנאת גרון אין זו האכילה הרגילה, ומשו"ה ניחא בתרומה לכו"ע.

ואיני יודע מדוע תמהת על אג"ט [3], הלא הוא תמה שגם הבליעה בגרון א"א כ"א בתלוש, וקשיא לכו"ע דגם הנאת גרונו איכא, דק לפמש"כ מדהת"ו כתובות [4] י"ל דבגרונו משכח"ל במחובר, וזה יש להעיר, אבל כ"ז שלא בא למדה זו, לא הי' צריך להעיר מהנאת גרונו ומעיו. גם ת"י, הא"ט, לאוקמי כר"א דתרומות פ"ח א"ש, דירושלמי מפרש לה משום דר"א ס"ל הלעוס כבלוע, ואמר התם דגם בשרצים ונבילות ג"כ ס"ל הכי, א"כ טעמיה הוא שאם נלעס בהיתר שוב אין איסור על הבליעה, וא"כ אין שום נפ"מ, בין אם הי' גרם האיסור דבר שאינו תלוי בו או דבר התלוי בו, כיון דלא חשיב איסור תורה לדידי', ול"ש לדון בחיוב מיתה, דעסוקה הסוגיא דמנחות [5], לביטול איסור לכתחילה, דלרוה"פ הוא דרבנן, ובאמת ל"ש כלל ביטול איסור לר"א, כיון דהלעיסה היתה בהיתר של מחובר, ואחר הלעיסה ס"ל לר"א דאין שם איסור כלל, דלדידי' הנאת גרונו היינו הנאת לעיסה, ואינו מבטל שום דבר.

ומש"כ ע"ד שמסתבר דאכילה בעי' הנאה ג"כ, נ"ל דגם אם נאמר דבגיה"נ דבגו"ע דליכא הנאה ס"ל לד"ל דאכילה ל"ב הנאה, מ"מ בשאר איסורים מסתברא דאכילה בלא הנאה לא עדיף משלא כדהנ"א, ומשו"ה י"ל דהכל מודים דבעינן הנאת גרונו ג"כ. וע"ד הסברתו של האג"ט הא דחכמה יתירה משום מלאכת מחשבת, צדקת בחילוקך, שאין שייך מלאכת מחשבת רק ביחש להבונה של הפועל, ולא ביחש לחכמתו ויכולתו. אמנם י"ל כה"ג דאמרי' בסוגיא [6] דל"א ולא קא מכוין, דלמ"ד דבר שא"מ מותר, ל"א וקא מכוין אסור, כיון דלדידי' הכונה עיקרית היא להתיר ה"נ היא עיקרית לאסור, וה"נ י"ל דאם ל"ה מלאכת שבת תלוי במחשבה, אז הי' נחשב מי שעושה שלא כדרך רוב בנ"א מפני יתרון כשרון מחשבתו נחשב לשלא כדרך העושים, והוי כלאח"י, אבל כיון דחזינן דהמחשבה היא עיקרית בשבת, והיא עושה את הצורה של המלאכה, משו"ה מסתבר דאם מפני יתרון שיש לו בכוח המחשבה עושה הוא שלא כדרך שאר העושים, שלא הגיעה מחשבתם אל מעלת האומנות של מחשבתו, דא"ז גרעון כ"א יתרון, ובודאי הויא לדידי' מלאכה, ומ"מ לכו"ע הויא שלא כדרכה, וכלאח"י.

חילוקו של החורב [7], בין ק"י לק"צ בשליחות משום במה ל"נ לע"ד, שהרי בב"ק ק"י אמרינן דאפילו אם אינו יכול לעבוד או לאכול מצד זקנה או חולי מקרי ל"מ עביד ול"מ משוי שליח, ואיך ייקרא מצי עביד משום היתר במה העבר ומאי דהוי הוי, ול"ד כלל למאי דפרכינן מדברים המותרים בבמה לענין מדות קל וחומר, כזבחים ט"ז מה להצד השוה שבהם שלא הותרו בבמה וכיו"ב, דהכא בעינן מלתא דמצי עביד ממש, וכיון דלמ"ע הויין שלוחי דרחמנא. ואע"ג דהאחרונים כתבו דאם יש צד אפשרות בעולם לעשות אע"פ שכעת ל"מ מקרי מצי למעבד, היינו כשיש ציור שהאופן האפשרי יחודש דמי למצי למיעבד ע"י הדחק, כמש"כ במפרשי הים בשם הגאון ישוע"י, אבל במה שא"א כלל שישוב ההיתר ודאי ל"ש

3 אגלי טל. 4 דף ל, ב.
5 דף ע, א. 6 פסחים כה, ב. 7 לרש"ר הירש.

לומר דהוי בכלל מ״ע, ואם הי׳ מקום לומר שמקרי מ״ע באופן רחוק כזה ל״י מקום לחלק בין יחיד לציבור, דהי׳ אפ״ל כיון דמצי עביד בק״י מיקדי נמי מ״ע בק״צ, דהם יותר מישך שייכי להדדי, שהם בזמן אחד ובהוה, מהשיכות של במה העבר, אלא דבאמת א״ז כלל בכלל מ״ע.

לע״ע אינני מוצא את חלק המכתב שלך שהיו רשומים עוד איזה העדות ושאלות, וגם אני מוטרד מאד מכמה ענינים, ואקצד כעת. ואבקשך בני יקירי לכתוב באותיות ברורות, ובריוח הגון בין השיטין, כדי שתהי׳ הקריאה יותר נוחה.

ואכפול בקשתי שתודיענו מכל אשר עמדך לטובה בפרטיות, חזק ואמץ ויהי ד׳ עמך, ונזכה לקבל את קדושת הארת ימי החנוכה הבעל״ט לטובה ולברכה, להודות ולהלל לצור מעוזנו, ולעולם זאת על ישראל, יופיע אור צדקו גבודתו, חיי אומץ קדושתו, ופאר רום קרן מעוזו, עדי עד, ומתוך המחשכים יאיר אור ד׳ לנו, ואור יאיר על ציון ומקראיה, ושפעת חכמת עולמים מזיו קודש אשר לעם ד׳ הגוי כולו [8] יגלה ויראה במהרה בימינו, לבנות בנין עדי עד [9], מכון הצדק והמישרים, וישמח לב מבקשי ד׳, ובהר ציון תהיה פליטה והיה קודש [10] במהרה בימינו.

עסוק אני באלה השבועות בכוננויות של איזה התאגדות כללית, לתקומת היהדות בעיר ובמדינה, יתן ד ויהי׳ המפעל לברכה ולרוממות קרן לתורה ולתעודה, כחפץ לב כל יראי ד׳ וחושבי שמו.

אביך מצפה פארך ואשרך בכל טוב, בישועת ד׳ באור חסדיו לעולמים,

הק׳ אברהם יצחק ה״ק

באה״ר אדר״ש ידי״נ הרבנים הגדולים החכמים שליט״א ומשפחותיהם הכבודות יחיו בכט״ס.

הנ״ל

נמצא אח״כ המכתב, אמנם מפני הטרדא, א״א כעת לכתוב עוד, ועוח״ל בעה״י.

הנ״ל

תשצה

ב״ה. הודפס בספר „מפתח הקבלה" שחובר ע״י הרה״ג ר׳ זאב וואלף בהרב רבי שמעון זצוק״ל טאנעבוים. לונדון בשנת כי טוב פת״ר לפ״ק.

לעולם זאת על ישראל • רוח ד׳ מפעם בלב יחידי סגולה לדעת לתור בחכמה, להגביה עוף למעלה למעלה, לבוא בסוד ד׳ ליראיו ולחקור מפלאות תמים דעים. בכל המעשה הגדול אשר עשה בכל מלא היצור. אמנם נפלגו חכמי חרשים לעדרים, איש איש לפי שכלו יהולל, וכפי הבנתו לשא עין למרום, להרים קדן בחכמה, בתבונה, ובדעת. ובכללם של דברים יתפרדו דורשי ד׳ אלה לשתי מפלגות דאשיות. המפלגה האחת, היא המתעמקת בסוד שיח קודש, אשר מורשה לנו מימי קדם,

8 מלאכי ג, ט; עבודה זרה לו, א. 9 כתובות ח, א. 10 עובדיה א, יז.

• ע״ל האיגרת הקודמת.

אוצר נחמד ושמן בכרם בית ישראל, חכמת ישראל המסורתית, מקובלה מדור דורים ומסורה בחשאי לכל נבוני לחשים, המתרוממים בגבורת רוחם למעלה מכל האוירים הגסים הממלאים את חללו של עולם החברותי האנושי, המלא עשן ענן השפלות והתאוות הסוערות. וגבורי־כח אלה, הששים ושמחים לעשות דצון קונם, התעלו ברוחם ממעל לעולם ויושביו, ממעל לכל ההגיונות האנושיים, וכל הסכמותיהם ושיטותיהם, תעתועיהם והבליהם, יחד עם נמוסיהם והשקפות־עולמיהם, וכה הלכו הלוך והתקדש, עד אשר אור ד׳ אליהם הופיע, ומהמכמנים השרידים, אשר נשארו לבית ישראל, מחכמת הנבואה, וזיו רוח הקודש, נתגלו להם אוצרות חיים, מלאים אור נוגה, לצפיות עליונות, להעמיק שאלה ולהגביה למעלה. וסגולת חכמת ישראל זאת המורשתית, היא כומסת ברוחה את כל אוצר החיים הנשגב אשר לעם נורא, לגוי אחד בארץ, הנושא בעזו את דגל אור אל אמת, את ברכת השלום והברכה, את אוצר האמונה והקדושה, להיות למחיה לכל הגויים אשר עשה ד׳, לתת לכל היקום אחרית ותקוה, לחיי שעה וחיי עולמים. וכשם שבחירי עם קדוש ממולאים הם ברוח עזוזם, ומעינם מתגבר מיום אל יום, לחשוף צפונות חדשים לבקרים ממקור המסורת המודשתית, והכרתם הולכת ומתגדלת, בכל צעד ושעל שהם דורכים במהלכם הרוחני, כי אור חיי עולם נשמת אלהים אמת היא שרויה בקרבם ממקור ישראל, כן מרגיש הוא ברוחו התמים הגוי כולו, כי גוי קדוש ועם סגולה הוא, העומד לנס עולם, וכי סגולת רוחו חיה וקיימת היא ממקור אור חי העולמים, וכאשר עמד לנס בימי קדם, בעת אשר חשכת האליליות הגסה כסתה ארץ, כן יעמוד לנס עדי־עד, להניס את צללי האליליות, אשר עוד נשארו, שהם קשים בפנים ידועים מהאליליות עצמה, כשלהי דקייטא הקשה מקייטא[1], — וכי כל הגלים וכל הנדודים אשר עברו על ראשו, לא יכלו לנגע באור נשמתו, ובאוצר האודה אשר ברוחו, באורותיה המבולטות יזהירו בניצוצותיהן את השכלתם הקדושה של חכמי מורשה הבאים בסוד ד׳ ויונקים נהרי נחלי דבש וחלב מאוצר חכמי האמת וקבלת הקודש. והמפלגה השניה של דורשי ד׳, בקרב בית ישראל, היא אלה אשר השפילו לראות, ירדו למרחבי ההכרה האנושית בכללה, גם העמיקו ברוח־האמונים, הישר, ההולך ויושב על כל נאות ד׳, התורה הכתובה והמסורה, ההלכה וההגדה בכלליותן ופרטיותן, באו עד חקר רוח האדם העולה למעלה, שטו ודאו על שדות עמים רבים לדעת ארחם והלך רוחם, ערכי מחקריהם, השערותיהם וסדרי חכמתם. גם אלה מלאו ידיהם קודש לד׳, והראו לדעת ברוח יתירה, כי המסולת והיפה אשר בחכמת אדם, הוא תמיד עומד הכן להתאגד באהבה עם רוח ד׳ השפוך על אור התורה וחכמת ישראל הבהירה. וההתאגדות הזאת, אשר להדורשים הנאמנים הללו, היתה תמיד קשורה בתנאים יסודיים, למען שמרה מכל מפגע, שכללותם הוא שכשאנו מחברים את ארחות התורה, מקור האמת הנצחית, עם הגיוני לבב אנוש, אנו יודעים את החולשה אשר להצביונים הפרטיים של כל שיטה אשר ברוח האדם יסודה, ואין אנו בטוחים שמה שהוא אהוב ומוסכם במשך איזה תקופות, שלא יהיה מרוחק, עזוב ומופסק, כשיגיעו זמנים אחרים, וזמירות חדשות ישמיעו בעולם, אבל מרוצים אנו להראות, שאותו האור האלהי הנצחי, המחיה את

1 יומא כט, א.

קודש ד' החי בישראל משני ימי קדם, יוכל הוא להגלות דרך כל מעבר הגן, אשר אך סרה ממנו חלאת השקרים הגסים והדמיונות המזוהמים, אשר ברוח הפראות יסודם, וכאשר יתעלה רוח האדם בהשכלתו הטבעית, ואורות חדשים יבקעו לפניו להדאות על במת החיים, אז לפי אותה הבהירות וזכות התוכן, מנוחת הדעת ויושר הבינה, שתהיה שרויה על האורות ההן, כן יוכל בהרחבה לפלס בהן את נתיבי אור תורת אמת, לעז רוח ישראל החי וקיים לעד. התנאים הללו והזהירות הזאת נהוגה היא בקרב מתי החיל, אשר רוח ד' מפעם בם מהמפלגה השניה, ההולכת לאטה בארחות השכל ההגיוני, וחקר חכמת דת קודש ע"פ רוח האדם בקרבו. לא כאלה היא נחלת ד', אשר את השרידים בני העליה אשר למפלגה הראשונה, דורשי ד' ע"פ המעוף העליון אשר לאור הנבואה והופעת דוח הקודש, התרים בארצות החיים אשר רוח ד' שפוכה שם על באי סודו. לא באמת איש וערכי חכמת דור דורים יערכו את הגיגיהם, כי סוד ד' ממקור האמת להם נגלה, וחכמת יוצר־כל היא משעשעת לפניהם בכל עת. דורי דורות חולפים ועוברים הם ואין מבין שיחתם, אין יורד לחקר תהום הגיונותיהם, הגבוהים מכל משאלות לבב אנוש כגבוה שמים מארץ, רק עם לבבם ישיחו, עם סוד נשמתם פנימה המה משתעשעים, וגדולת האמת, המכרת את נצחה והודה, היא מעטרתם כתר עולמים. אבל יש אשר ימים יבאו על הארץ וסערות הרוח, חזיזים וברקי רעם, יגלו על רוח האדם, המוני המונים של שיטות מאוששות יפלו בנופלים, וכל המחזה אשר יעבור על רוח האדם יקבל צורה חדשה, בני הדורות יעמדו נבהלים כהתעות שכור יתעו מבלי לדעת איך לאגד את כל האוצרות הישנים עם הרכוש החדש הבא ושוטף. אז יש אשר מבין החרכים של שיחת חכמי אמת, דורשי אלהים, על פי רזי תורה, מחצדי חקלא, אשר באו אל הקודש פנימה, והעם נשאו גבוהה גבוהה הגבה למעלה, יגלה ויראה, כי סגנוני הסברתם לדברים העומדים ברום רוממות אשר מעל לכל הגיוני אדם, ומכל רחשי לב תבל ויושבי בה, יעידו בהם, דרך אגב, כי כל אותן הדעות החדשות, אשר גרמו להדהים לב רבבות עם משיא עוזם ועוצם חידושם, היו להם מושגים דגילים, ע"פ טבע האמת, המזריח את אורו בכל ארחות הישרים, שבחושך תמיד יזרח להם אור.

ונסיון יפה בזה עשה כעת אחד מיוחד, אדם ביקר, ידידי הרב החכם הגדול בתודה וחכמה ויראת ד' מעוזו, חכם חרשים, ונבון לחש מו"ה זאב וואלף [2] נ"י, אשר הרבה משנתו בספרי חכמי הקבלה ודורשי חכמת הזוהר, וגם ידיו רב לו בבקיאות הגונה בספרי חוקרי־הטבע החדשים, וחפץ ד' בידו הצליח. אחרי אשר הלך בדרך מתודי להראות מבוא מסביר לכללי התחלת למודי הקבלה, מצאה ידו לתאר את שיחתם הקדושה של חכמי אמת, שהיא מותאמה עם ההגיונים היותר חדשים של המחקרים בעלי הנסיון ובעלי ההשערה היותר מוסכמים שבדורותינו. ואפריון אמטי ליה כי הגדיל לעשות, שאף ע"פ שיסוד חכמת האמת הוא גבוה כגבוה שמים מעל הארץ, מכל חקדי אדם אשר תחת חושי הבשר ומושגי החומר והכח הגלמיים, בכל זאת רב גובריה דהרב המחבר להראות, שארח ההסברה אשר לקדושי עליון חכמי הרזים היא ספוגה במעוף רוחב דעת והשכלה מזהירה, הדודכת

2 טאנעובוים, בס' „מפתח הקבלה".

על במתי תקופות וזמנים שונים. וכל אשר נשאו לבו לתור בחכמה, מכל אשר כבוד עם ד' והוד האמת אשר בחביון עזו, הם משאת נפשם, ימצאו רב נחת בספר היקר והנכבד הזה מעשי ידי הרב החכם המחבר יצ"ו להתפאר. וברכת ד' תבא על כל תומכי ידיו ומאמצי זרועו, להוציא לאור עולם את מחברת הקודש אשר תהיה לברכה ולתהלה בישראל ברצות ד'. ומהרה יפקחו עיני העורים, ואזני חרשים תפתחנה, ואור חדש על ציון יאיר ונזכה כולנו במהרה לאורו.

בעה"ח אור ליום ו' עש"ק, י"ג כסלו תרע"ז,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תשצו

ב"ה, ד"ג כסלו, עזר"ת.

שלו' לך בני יקירי מחמדי שליט"א,

שמחתנו חביבנו בדבריך האהובים, אשר אמנם מרוב הטרדא והעבודות השונות אין בידי כעת לכתוב לך כלבבי, ואקוה בעה"י להשתדל בקרוב לכתב בפרטיות קצת.

ישר חילך בני יקירי על דבריך היקרים במשאך אשר נשאת בציריך גם בבזל. אקוה שהדברים קלעו למטרתם, להיות לברכה לאחינו יושבי אה"ק חמדת לבבנו עדי עד. חפצנו לשלח איזה סכום הנמצא אצלנו, אבל ירידת השער מעכבת אותנו. כתוב נא לנו יקירי מכל מעשיך בציריך, ומה נעשה שמה בפרוטרוט.

באלו הימים הסכמתי להדפיס איזה קונטרס קטן [1], שרשמתי בו רעיונות שיריים רזיים בסמך ע"ד תכונת האותיות, התגין, הנקודות והטעמים, שידעת שרזי תורה מתכוננים ביסוד תנט"א, בדוגמא של מעלה בכחן של נביאים הגדול שמדמים צורה ליוצרה, דברים עתיקים קדושים בקדושה עליונה מאד, שאין יכולת לשום שכל אנושי לסקור את חביון קדשם, זולת קדישי עליונים שאור ד' הופיע עליהם הגבה למעלה למעלה מכל שרעפי לבב אנוש. אמנם בעניי רשמתי רק הרגשות שיריות, כאור היוצא בין החרסים [2], ובפרט בהיותנו יושבים בארץ מאפליה, עד אשר יחון ד' ויאיר לנו להביאנו ברחמיו אל נאות קדשו. וחשבתי להודיעך מזה רק אחרי ההדפסה, כי אולי לא היית מסכים שאדפיס בלא סידור ותיקון, ולעבור על דעתך היקרה לי מאד יהי' קשה לי. אך כבר הודיעה לך אמא תחי'. יתן ד' ויהי' להצלחה ותועלת, ונועם ד' יזרח על עמו ועולמו, ותקבל את ימי החנוכה הבע"ל ומצותם הק' בחדות לב ושמחת ישרי לב כנה"י ונפש אביך דושו"ט כה"י,

אברהם יצחק ה"ק

תשצז

ב"ה, ח' חנוכה, עזר"ת, לונדון.

בני מחמדי שליט"א,

שמחתנו בדבריך האהובים. ת"ל על החוה"ש אשר עמנו, והנני בימים הללו טרוד מטרדות שונות בקודש ובחול, יתן השי"ת ויהיה הכל עולה להצלחה ולברכת על עמו ונחלתו עדי עד.

1 „ראש מילין". 2 חגיגה יג, ב.

ישר כחך על אשר עוררת את האהבה לארץ חמדה, בלב אחינו שרויי הגולה בדבריך בציריך. יתן ד' וישאו הדברים פרי למעלה למעלה, ונועם ה' ילוה עליהם להרבות עצמה וחיל בכל רגשי קודש גוי קדוש שומר אמונים אסיר תקוה וצופה ישועה.

בעניני דיומא בהארת קדושת חנוכה, דרשתי ביסוד הנס של היום הראשון, שהיה מהשארת מעט השמן כד' הט"ז, שזה לא הי' מאי אפשרות של נס על לא דבר, כי זה נאמר רק בענין נס שע"פ נביא, שעכ"פ מוגבל הוא מצד של השליחות ע"י כח בשר ודם, אבל בנס שנעשה בלא גזרת נביא רק מרעותא עילאה היד ד' תקצר לחדש יש מאין. אמנם עיקרא דמילתא הוא מפני המצוה של שמן זית, שאם הי' כל השמן כלה, ונתחדשה בריאה, אין זה בכלל שמן זית, ושיטת רש"י מנחות ס"ט בחיטים שירדו בעבים, שלא ע"י נס כד' התוס' שם, היא משום דע"י נס בריאה אחרת היא ואינם בכלל חיטים כלל, ולא צריך קרא דמושבותיכם למעטם, דהוו כקטניות ושאר מינים, וה"נ אין זה שמן זית, והיה הכרח להשאיר מעט, וע"כ היה הנס גם ביום ראשון וגרם לקביעות שמונה ימים. אמנם הגרע"ק איגר ז"ל העיר ע"ד הש"ס במה מדליקין דף כ"א שמנים ופתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן במקדש, דמאי שייך שמנים לשון רבים, הא שמן זית זך כתית בעינן, ונראה לע"ד משכשם שאמרו מנחות כ"ח דזהב אינו מעכב במנורה, משום דכתיב ג"כ גביעים כפתורים ופרחים דרשינן באה זהב באה גביעים כפתורים ופרחים, אינה באה זהב אינה באה גביעים כפתורים ופרחים, ה"נ יש לדרוש באה שמן זית באה זך כתית, אינה באה שמן זית אינה באה זך כתית, ונמצא שבדיעבד או כשאין להם שמן זית גם שאר שמנים כשרים, אבל אותם שאין מדליקים בהם בשבת גם בדיעבד פסולים. ולפ"ז נעשה הנס ביום הראשון בשביל הידור מצוה, דגם אם הי' כלה כל השמן והי' נמצא מחדש בנס גמור, אע"ג דאינו שמן זית, מ"מ שמן הוא, כיון שראוי להדלקה והוי כשאר שמנים הנמשכים אחרי הפתילה. וזה אינו דוחק שנעשה הנס בשביל הידור מצוה, דבלא"ה כתבו המפרשים שנעשה הנס בשביל הידור, דטומאה דחוי, או הותרה בציבור, אלא להודיע חבתם. אלא שיש להתעורר למה נעשה הנס בשמן בשביל הידור ובמנורה לא נעשה להם נס, שתמצא בשביל הידור, שהרי אמרי' התם דמלכי בית חשמונאי עשו אותה משפודין של ברזל, ולחד מ"ד מעץ, אמנם יסוד הנס דחנוכה נעשה להודיע סגולת רוח הקודש השורה בישראל, שהוא מקיים את התמריות ואינו תלוי בה, וזה אין בכח שום רוח ותרבות של חול, ע"כ אע"פ שהתיקון הרצוי הוא שהתוכן החמרי, שהוא הכלי להאופי הרוחני, יהי' בהידור ושלמות, אבל בכ"ז כשגלי צרות משברים את הצד החמרי שבישראל נשאר רוחו חי, ואור ד' יקימהו לעד וישוב ופרח בכל ערכיו. ואז היה הדבר כן, במצב של עניות חמרית נשארה האומה אבל בעושר רוחני, ע"כ עמד טעמה ונמשכה שלשלת קיומה ואור קדשה כהיום הזה, שעומדת לתחיה עליונה ומושלמת. ע"כ לא נעשה נס על הכלי, המנורה, ונסתפקו בשל ברזל מחופה בעץ או עץ, כיון שכשר עכ"פ בדיעבד, אבל בנוגע לעצם המכוון נגד הרוח הפנימיות, התוך, השמן, נעשו ניסים כדי שיהיה בתכלית ההידור. ולפ"ד יש כאן שני הידורים, הידור של טהרה, שהרי הי' כשר גם בטומאה, שהיתה נדחית או ניתרת, והידור של שמן זית, שזה נעשה ביום ראשון. והוא מרמז על טהרת הרוח בישראל בלא ירידה של טומאת ע"ז ואבזרהא,

בכללות האיכות, ולא במידה של תערובת עם סיגים מילדי נכר אפילו כשיהיו היסוד מעולה, הטהרה מרומזת בהידור הטהרה, והנקיות מתערובת נרמזה בנס היום הראשון, שכל הפך נעשה ע"י זה שמן זית, שהוא מצוין ע"פ הירושלמי (כלאים פ"א ה"א) במה שאינו מקבל הרכבה. ע"כ יש לנו במצוה חביבה זו שתי מדות של הידור, מהדרין ומהדרין מן המהדרין. איכות הקדושה היא מקור הברכה שמוספת והולכת, אור זרוע לצדיק שעושה פירות ופירי פירות, והנקיות מן הסיגים, גם באופן שלא יפגמו את האיכות מתגלה בהנפשיות האישית, שאין גם אחד מהנכללים בשם ישראל שלא יהי' אור הקודש נאחז בו. ע"כ המהדרין מדליקין נר איש ואיש, לכל אחד ואחד, ולמהדרין מן המהדרין מוסיף והולך בקודש, שממילא פוחת והולך היחש המחשיך הבא מצד הצללים של אוה"ע, וזהו טעמא דב"ש נגד פרי החג.

מצאתי לנכון להעירך בדבדי אגדה הללו, אע"פ שכבר עברו עלינו ב"ה ימי החנוכה לשלו' וכשיגיעוך הדברים ירחק הזמן עוד יותר, מ"מ הדבר הנאמר בעתו מביא את תעודתו עמו גם אם יתמהמה.

באחד ממכתביך שאלת ע"ד ענבים שנמשך קצת מהם בכלי כמדומה, ואין המכתב כעת לפני, ואיני זוכר כ"כ פרטיות הספק. ודאי ראית בסעיף י"ט שיש להמשכה וכד' המפרשים גם באינם דרוכים, ואפילו רק נתיחד אצל הגוי, חוששין גם בגיגית, דלא כהג"א, שהוא לשיטת המתירין בגיגית ואוסרין דוקא בגת. ואם העובדא הי' שלא נעלם מהעין רק נגע הגוי במה שנתמצה ולא נמשך בפ"ע, ע"ז ג"כ אין מקום להסתפק שמותר, כיון שלא היתה המשכה. ואולי הספק הוא בכלי קטן כעריבה, המבואר בסעי' כ"א בהג"ה, הנה בכ"ז דברי הפוסקים מבוארים. ותטיב לבאר תוכן הספק.

הנני מוטרד פה בכמה וכמה מקצעות, שאמנם לא נראה בהם צביון אור. תחית הכח הרוחני הפנימי, שהוא מוכשר לכך רק באדץ חיים, בית חיינו ותקות משושנו לעד, בכ"ז ת"ל יש בזה מקום סעד ועזר והערה כל דהו בחשכת הגולה. האגודה "הכנסיה הישראלית" הולכת היא ומתרקמת קמעה קמעה, אולי יחנן ד' ותשא פרי חמד לעת ישוב ד' לברך את עולמו בברכת השלו', ועבודת ארץ חמדה בתחיה הפנימית והחיצונה תצא אל הפועל בגאון ד', אולי ילוו גם הניצוצות הכהים הללו לאור האבוקה אשר תיגלה בקודש בחסדי עליון ב"ה.

כעת מנצנץ ברעיוני אולי חובה היא ליסד בע"ה אגודה מיוחדה "לתקנת עגונות", לבי הומה בקרבי מה נעשה לאחיותינו בנות ישראל, שאחרי המלחמה יבאו בשטף עניני שאלות של עגונות, שיהי' הפתרון קשה מאד. חוששני משלשה צדדים, מצד אחד שהפיזור והדלדול והחדבן הזמני גרם ביטול תודה הרבה וחלישות גו ורוח, ומי יחוש לחלצן מהמיצר, ומצד השני, שלא יימצאו קלי עולם, שיגיסו דעתם בהוראה ויתירו עגונות בדרכים אשר ללא תורה, ותדבה ח"ו המכשלה בקדושת טהרת ישראל, והשלישית, שאותן אשר לא ימצאו להן היתר, מפני הריסות מצבן לא יידחו ח"ו לדרכי רשע או שיפותו לנדוד למקום שאין מכירין אותן וינשאו באיסור. ולמעט את התקלה חושב אני שראוי ליסד ירחון או רבעון רבני קבוע, בהתאגדות לעשות רק במקצוע זה של תקנת עגונות, לברר ולבאר כל חמירא וליסד הלכה למעשה, ולבור כל דרכי ההיתר האפשריים. ועם זה תתעסק האגודה לקבץ קרן לתמיכת העגונות שלא ימצא להן שום היתר ח"ו, כדי שלא יהי' ההכרח

כ״כ נורא אצלן לכה״פ מצד המצב האקונומי. וראוי להשתדל שאגודה זו תהי׳ כללית מקפת את כל העולם הישראלי, ועם זה תתעסק האגודה בהשתדלות של השגת דרכי הבירור להרוגי המלחמה, וכולי האי ואולי [1] כי בעוה״ר המהומה של המלחמה הזאת גדולה היא כ״כ עד שאין יכולים לנהג משטר נכון בבירור רשימת הנהרגים בכל פעם, והאיבוד ע״י רסיקת אברים הוא כ״כ מרובה עד שא״א למצוא בכמה אלפים אופנים שום רושם וידיעה מי היו הנאבדים. (גם הוחלשה חזקת הערכאות, כמו שהורנו הנסיון שבונים על השערות קלושות את ידיעותיהן). השי״ת יעזרנו ע״ד כבוד שמו, וסוכת דוד הנופלת יקים במהרה בימינו.

והנני חותם בברכה, חזק בני יקירי ואמץ ויהיה ד׳ עמך, להאיר רוחך באור קודש וגבורת נצח ועוז תורה וחדות ד׳ באהבתו ויראתו כה״י.

אביך מנשקך בחבת קודש,

אברהם יצחק ה״ק

באה״ר אדר״ש ידי״נ הרבנים החכמים גדולי התורה והיראה שליט״א. וברכת תבלה ותחדש לך יקירי לבגדיך החדשים ברב טוב ושמחה.

הנ״ל

תשצח

בעה״י, אור ליום צום העשירי, מהרה יהי׳ לנו ולכי״ש לששון ולשמחה בעזרת ד׳.

שלו׳ רב לכבוד ידי״נ הרב המאוה״ג אוצר תוי״ד טהורה, מרביץ תורה לעדרים, מוהר״ר משה יצחק סגל שליט״א ד״מ דק׳ מאנעשעסטער יצ״ו.

אחדשה״ט באה״ר.

כעת הנני מוכרח לקצר, רק ארשום דברים אחדים מפני חבת הקודש דכתר״ה עד״ת י.

והנה כת״ר ידי״נ שליט״א שימח את לבבי במה שהודיעני שהתחיל ללמוד עם התלמידים מעט דברי מוסר ויראת ד׳ חכמה מספרי קודש, אשרי חלקו. וביחוד הדבר מוכרח הוא בזמן הזה ובמדינה זו, שהתשוקות הזמניות של הבלי העולם, הקנאה והתאוה והכבוד המדומה, הומים ורועשים כ״כ. במה נוכל לעורד את לבב צעירי הימים שיפקחו עיניהם לראות הודה ופארה, זיוה והדרה של תורה, אם לא בלימודה של חכמת היראה האמיתית ע״פ ספרי גדולי ישראל, אשר העמיקו הרחיבו בחכמת היראה הטהורה, וקדושת אור ד׳ הגנוזה בנשמת עם קדוש העלו את אורה, למען תתגלה לעין כל בכל אלפי אורותיה המאירים באור יקרות [1]* אור חיים.

והנה אין ביכולתי לכתב לכתד״ה כעת דברים מסודרים בדעיונות הראויים לפי תלמידיו היקרים, וביחוד קשה הדבר לצמצם דבדי הגיוני קודש לפי ערכם של תלמידים, שאיני יודע מהלך רוחם וכוחותיהם הנפשיים. בכ״ז נראה שראשית כל ראוי להסביר לכל התלמידים את היסוד הגדול, שכל הצלחת התורה למצוא סימן ברכה בלמודו, למגמר ולמסבר, לבא ברבות הימים למדרגה חשובה והגונה

1 דברי הלכה מכאן ב״דעת כהן״ סי׳ נא.

1 חגיגה ב, ב. 1° זכריה יב, ו ; פסחים ג, א.

בכתרה של תורה, הכל תלוי לפי מדת יראת ד' ועומק קדושת האמונה הטהורה המשודשת בנפש. כי הרחבת הכח השכלי והעמקתו, לטישתו והסתעפותו לסעיפים רבים, שהוא היסוד הגדול לחריפות ולבקיאות, תלוי הוא בעומק הרצון הנפשי המתעודר להוקיר את הענינים הלימודיים שהוא עוסק בהם. וכיון שהוא עוסק בתורה, שהיא דבר אלהים חיים, איכות ההוקרה הפנימית של חביבות עסקה של תורה תלויה היא בנקודת קדושת יראת ד' האמיתית השרויה בלבבו של העוסק בתורה פנימה, שכל מה שברכת יראת שמים הולכת היא ומתגברת בלב בקדושה ובטהרה כן נעשים דברי תורה, שהם מאור פני מלך חיים[2], יקרים ונשגבים בעיניו, ומרוב חביבותם מתקשר בהם החשק הנפשי הפנימי, וטבע החשק הוא לעורר את כל כוחות הנפש בזירוז של חיים, בשמחה ובטוב לב, בתשוקה גדולה ונעימות של תענוג רוחני עליון ונשגב. וכיון שכוחות הנפש מתעודרים ע"י התרחבותה של המדה הקדושה של יראת שמים, לאהבת התורה ולחיבת כל דבריה, וההכרה מתגדלת מיום ליום בהרגשת נועם קדשה, ממילא מתאמץ מאד כח הזכרון שבנפש מרב עז החיים שהתשוקה הקדושה של התורה מעוררת בנפש ההוגה בה בירא שמים אמיתית, ומתוך הכבוד הגדול והערך הנשגב, שהוא נותן אל השיווי של דברי תורה, שבכל יום ויום הוא מתגדל כפי הגודל של יראת שמים, שמתגדל בלבבו מדי יום ויום בעסקו תמיד בלימודי הקודש של היראה הטהורה וענפיה, מתאמצת ג"כ התחריצות השכלית, ויפעת השכל מתגדלת, והחדיפות האמיתית ויושד הסברא הולך ומתרבה. ונמצא שהעצה היותר טובה להצלחת התלמידים בלימודם, שיהיה תלמודם מתברך, ושיהיה מתקיים בידם, ושיקבלו בעצמם נחת ועונג מלימודם, הוא להרחיב מדי יום ביומו את לבבם בתלמודי הירא הטהורה וכל מקצועותיה, וכל חכמת הנפש וכל תורת המדות כולן הן ענפים וסעיפים מסתעפים משורש יראת ד' הרוממה, המביאה לידי אהבת ד', תמימה, לאהבת התורה ומצוותיה, אהבת המצוות ואהבת ישראל. במחשבות כאלה שיוצעו לפני התלמידים, שלבד מה שההצלחה הנצחית הצלחת חיי עולם היא תלויה באותה המידה שתהי' יראת שמים משתרשת בקרב לבבם הטהור, אלא גם זאת שעצם הצלחת התורה שלהם, בהתגדלות כח השקידה, בהרגשת הנועם התענוג והשמחה מדברי התורה, מגמרא וסברא, מגירסא ושינון, בין בעצם ההצלחה השכלית, שיבהיק ויאיר אור שכלם, ושיהיה תלמודם מתקיים בידם שגור בפיהם ומכונן על שפתותיהם, בבירור ובבהירות, כל זה תלוי לפי עומק מדת יראת שמים שיקבלו, וכיון שידעו שמדת יראת שמים משתרשת בלב האדם לפי אותה המדה שהוא משים עליה את לבו, כל מה שיכירו וידעו יותר ויותר את האמת הגדולה הזאת כן יהיו יותר יקרים בעיניהם הזמנים הקצובים שכתד"ה יהיה עוסק עמהם בתלמודה של יראת שמים, מפי סופרים ומפי ספרים ומטהרת רעיוניו הקדושים, כברכת ד' אשר עליו. וכל אשר יעמיקו יותר בדברים ויכירו וידעו כי עצמותה של יראת שמים משתרשת היא בעומק הלב הכל לפי ערכן של המדות הטובות שהן מושרשות בו, מיד יזדרזו לאחוז במדות טובות וישרות, וישתדלו להיות אוהבים זה את זה ואהובים זה לזה, מכבדים כל אחד מהם את חברו ורוצה בכבודו וטובתו. ועל כולם כאשר יכירו וידעו שהצלחת עולמים יקרה וחשובה יותר מכל ההצלחות

2 משלי טז, טו.

היותר גדולות שהאדם יכול להגיע אליהם, היא הצלחתה של קדושת התורה וברכת היראה, שהיא יסוד הדעת האמיתית, יראת ד' דאשית דעת[3], יהיו מאד קשורים באהבה לרבם ומורם, המדריכם בארחות התורה, הפותח לפניהם שערים סגורים, לראות מדי עברם מחדר לחדר בחדרי התורה את אוצרות האורה הגדולה הנהדרים בקדושה הגנוזים וטמונים, שהם נפתחים תמיד מדי יום ביומו להוגי תורה יראי ד' וחושבי שמו. והמדות הנחמדות הללו, שהן בטבען מעטרות את כל המחזיק בהן בעטרת חן וכבוד, הן הן המביאות לידאת שמים אמיתית ולברכה גדולה מאוצר החיים של מקור התורה והחכמה האמיתית. ובהדרכה זו נקוה בטח בעז"ה שתהי' ברכת ד' והשראת אור קדושתו שרוי' על כת"ר וכל תלמידיו השותים בצמא את דבריו, ויזכה להגדיל תורה ולהאדירה כחפץ לבבו הטהור וחפץ ידי"ע דוש"ת בכל לונ"ח המצפה לתשועת ד' על עמו ונחלתו,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תשצט

ב"ה, י"א טבת, עזר"ת.

בני מחמדי שליט"א,

בטח קבלת את מכתבנו הנשלח לך כמדומה שבוע העבר, והנני מחכים על מכתבך היקר מבשר שלומך וטובך וכא"ל לטובה. תל"י על החוה"ש אשר עמנו, יחזקנו ויאמצנו צור ישראל ב"ה לתודתו ועבודתו, לאוי"ט בכ"ט, ונזכה לרומם קרן ישועה בימין ד' דוממה. תה"ל שהתאגדות הכנסי' הישראלית שכמדומה הודעתיך מיסודה, הולכת ומתקדמת. אקוה לשמו ית' שיצמח מזה שמש צדקה[1] להחיות רוח ד' על עמו בארצות הנגב הללו, וממנה תאתנה תוצאות לימים הטובים הבעל"ט אשר יופיע השי"ת באור שלומו על עולמו המתענה תחת ידי מעניס, לחדש מפעלים לטובה בחיבור וכינוס לצדיקים לכונן אור קודש, להיות פועל מפעלי ישועה של יצירה נאמנה ותחי' פורי' וענפה, בעה"י.

שכחתי זה באיזה מכתבים לדדוש אם הנך עוסק בהתלמדות השחיטה בפועל, ואיך נראה הדבר בעיני רוחך, ואיך הנך מרגיש את היחושים הנפשיים בינך ובין עבודת קודש זו, שלאנשי הגיון ומחשבה, רתוקים בעדינות הרגש, צריכה היא רצון אמיץ, וגבורת נפש נלבבה ברוכה בעוז ומתינות תכונית.

מהקונטרס ראש מילין שהודעתיך נדפסו שני גליונות, ונתהוה איזה עיכוב מעמדי בדפוס, ואיני יודע עדיין פשר דבר אם נוכל לגמרו בדפוסו של ד"ר זלקינד, שהתחלנו בו, או שנצטרך ליתן לדפוס אחר לגמור את המעט הנשאר. ודאי כל עכבה לטובה.

והי' זה שלו' וברכה, ואורה ושמחה, עוז ואומץ חדוה ונועם וכט"ס כנה"י ונפש אביך מצפה אשרך כה"י,

הק' אברהם יצחק ה"ק

ברכות לעד לכ' מאהבינו הרה"ג החכמים שליט"א וכא"ל באה"ר.

הנ"ל

3 שם א, ז.

1 ירמיהו לג, טו ; מלאכי ג, כ.

תת

בעה״י, אור ליום ב׳, עזר״ת, ליעדו.

רעיתי הרבנית היקרה תחי׳ לאורך ימים טובים.

ב״ה מיר זיינען גוט אנגעקומען היער. עס איז ב״ה טאקע זייער אשיינע אידישע שמחה. עס איז כדאי דיא טרחה. נור מארגען אי״ה האב איך דאך פארשפראכען צו זאגען בביהמ״ד הגדול פה. איך מוז דאס אזוי פיעל טאן דעם אידיאל פון הכנסי׳ הישראלית. האפענטליך דער בורא ב״ה זאל מזכה זיין יום ג׳ הבע״ל צו הויזע צו פארעז מיט גליק.

איך האפפע אז דוא פארבריינגסט גוט, ניט אומרוהיג חלילה. עס איז כדאי דיא מצוה מחזק תורה זיין עטוואס טרחא צו לייגען.

מיר קומען יעצט, אומגיפער קרוב צו 12 אבענדס, פון דעם האל וואס עס איז אפיינער באנקעט גיווען. מסתמא פארשטיי דוא דאך מיין טייערע אז איך האב זיך אויך ניט איינגעהאלטען און אווארט געשפראכען. אבער ב״ה ניט אנשטריינגענד. געבע השי״ת מיט אלעס גוטעס אין פריידען צו טרעפען זיך אין גוטע גיעזונדהייט. זייא געזונד און מונטער, נאך גרוס דיינער איבערגעבענשטער,

אברהם יצחק ה״ק

תרגום

ב״ה הגענו הנה שלום. אמנם זוהי שמחה יהודית נאה. כדאית היא הטרחה. אכן למחר אי״ה הלא הבטחתי לדבר בביהמ״ד הגדול פה. מוכרח אני לעשות ככה לאידיאל הכנסיה הישראלית. אנו תקוה כי הבורא ב״ה יזכנו יום ג׳ הבע״ל לנסוע הביתה בהצלחה.

מקוה אני כי את מבלה טוב את הזמן, שלא בדאגה חלילה. כדאי הוא לעשות קצת טרחה בשביל המצוה לחזק תורה.

אנו באים עתה, בערך קרוב ל־12 בערב, מן האולם שהיתה בו מסבה יפה. מסתמא את מבינה יקירתי, כי גם אני לא התאפקתי ודברתי איזו מלה. אבל ב״ה בלא התיגעות. יתן השי״ת בכל טוב ושמחה להפגש בבריאות טובה. היי בריאה ומעודדת, כדרישת ברכת שלך המסור מאד.

תתא

בעה״י, אור ליום ועש״ק ח״י טבת, עזר״ת.

בני מחמדי שליט״א,

מאד חפצתי לכתוב לך מכתב באריכות, ולהשיב על פרטי דבריך בעניני מעשה ועניני הגיון, אבל כ״כ נטרדתי בימים הללו, עד שא״א לי כעת בשו״א למלא את דרישת נפשך היקרה, שהיא ג״כ עומק דרישתי הנשמתית.

שבוע דנא הוכרחתי לנסע לליעדז, על חינוך ישיבה. ת״ל שאור היהדות הולך ועולה פה בארץ הנגב. ב״ה שנסיעתי היתה לטובה רבה להמצב הרוחני של אחינו

בעיר הגדולה הנ"ל בעה"י. אבל העובדה הזאת לקחה עסק של שלושת ימים, ובבאי הנה ג"כ נטרדתי בענינים שונים, עסקי הכנסי' הישראלית, ההולכת ומתיסדת, סדר הדפסת ש"ס בבלי וירושלמי, שהוא הולך ומתעורר לצאת למפעלו בעה"י, והנני צריך לקחת חלק בשאלות העומדות על הפרק בזה, התכוננות ועד לתק"ע כאשר כתבתי לך במכתב העבר, ועוד המון טרדות ולימודים, ותשובות לדורשים ושואלים בע"פ ובכתב, דרשות וכיבודים שונים, והדפסת הקונט' שהולך בכבדות ע"י עיכוב שנתהוה בדפוסו של ד"ר ז', שנתבטל עתונו ודפוסו הולך בעצלתיים, ואולי עוד יחזור לתיקונו, והיום נטרדתי נוסף על הכל בשני סנדקאות, ועסקי ציבור היו כרוכים באחד מהם. יחזקני השי"ת לעבוה"ק ולאור קדשו וחדות רוממות עוזו. למורת רוחי איני יודע עדיין עצה איך לעשות לטובת אה"ק, מפני העיכובים הידועים. נקוה בעה"י אחר ש"ק לכתוב כפי האפשרי באורך קצת. ואבקשך יקירי לכתוב באותיות יותר גדולות ובשורות מרווחות, וליתן ריוח בין ענין לענין, ואולי לחלק כל ענין מעניני הערות ושאלות בחילוק אלפאביתי, כדי שאוכל יותר בנקל לשום לב על כל הפרטים, בעה"י.

חזק בני ואמץ, בתורה ויראת ד' טהורה, וכל קודש והוד עוז חכמה ודעת קדושים[1], ויהי ד' אתך, ויאיר לנו ולכ"י אור ישעו בקרוב, כנה"י ונפש אביך מצפה אשרך כה"י,

אברהם יצחק ה"ק

תתב

ב"ה ר"ג טבת עזר"ת.

בני מחמדי שליט"א,

נתעכבו דברי מפני מניעות שונות. אקוה שכבר קבלת את מכתבי העבר, אשר תראה ממנו כי באלו הימים נטרדתי הרבה, ובכ"ז אקוה בעה"י שיהי' עוזר לי להתאמץ בהתפקידים הרוחניים שהם נדרשים ממני במעמק החפץ הנשמתי, אע"פ שהם מתעלמים הרבה מאד מצד ההטרדות החברותיות.

הגיעני מכתב מאמריקא מאחד מבני א"י בהתעוררות מרובה לעשות אגודה כללית מכל בני א"י הנפוצים בגולה בארצות שונות לעסוק בטובת א"י בהוה ובעתיד. והנה זה כבר הימים חשבתי ע"ד הצעה זו. אבל קשה להגשימה מפני ההתערבות של הסוגים השונים שאינם מתאחים. אבל כפי מה שידעת הלך רוחי הנני נוטה להסכים שדגל אה"ק וחמדת שאיפת בנין האומה הוא עולה למעלה למעלה במקום שאין שום יד זרה שולטת שם להרס ולהחשיך את האור הגדול, אשר יזרח ממכלל יופי משוש כל הארץ.

ע"ד סתימת הצינור הפרטי של הגז הכבוי אחר שכבר הכללי סתום הוא. פשוט שאין כאן בית מיחוש, והוא יותר פשוט להיתר מצד צבי דד' ק"ז, דהוא פטור ומותר כדאי' התם, כיון שכבר ניצד אע"פ שמוסיף צדה על צדתו, וככללא דכל שאינו מחוסר צידה אין בו משום צידה, כסוגיא דפרק אין צדין, ופשוט דה"ה בכל המלאכות כבישול אחר בישול. ואיני מוצא מקום להחמיר בזה ובפרט דאיכא ג"כ

1 משלי ט, י.

קצת חשש סכנה ח״ו שמא יפתח הצינור הכללי ויצא הגז, שכמה תקלות וסכ״ג באים עי״ז ד״י, וחלילה להחמיר.

צדקת בהערתך שכתבתי הרי״ע י במקום הר״ש תיבון, זכרם לברכה.

וע״ד פרטי פרטיות של כל עניני מצביך. מה ינעם לי בני יקירי אם בכל מכתב תודיענו מכל בפרטיות. הלא הדרישה בעצמה כההודעה וההפרטה מוסיפה אומץ וצהלה לנו הוריך הדורשים הקשורים במעמקי חיים לאהבתך, ולתקות אשרך והדר פארך, ולך בן יקיר אשר תחדה נפשנו השוקקה בריווי צמאונינו בארץ נודנו לשיח בהגיון כל מעשיך ופרטי מפעלותיך שיחך ושיגך וכל פינותיך, לאור קודש ורוממות חיים, של טוהר קודש ועז ד׳, אשר יופיע עליך מאוצר ברכתו, רוח נדיבה, וששון גבורה ונעימת נצח.

ע״ד אכילתך עיקר כונתי שתדקדק יפה יפה אם לא תגרום מניעת אכילת בשר חלילה שום רפיון כל דהו בהתפתחות האומץ הגופני והנפשי, ושלא ללכת שבוי אחרי הדולגים על ההרים של תנועת צער בע״ח, שרובם כמדומה יש במעמקי רוחם טינא גנוזה של שנאת הבריות, וכל המדות המסתעפות ומכורכות עמה, ודי לנו ההוכחה של תפיסת המקום אשר לתנועה זו במחנה האפל של שונאי ישראל המעמיקים ברשעתם, אע״פ שיש מקום לניצוץ אורה זה להיות חודר לפעמים אצל גדולי קדושי רוח השואפים לרוממות קדשים, לדלות מים עמוקים, מבאר מים חיים, מנחל ד׳, אשר יצא מבית ד׳ להשקות את נחל השיטים[2]. והרעיון המקודש של העלאת נפש הבהמית ונצוצות הקודש, ההולך בסוד שיח צפונות רזי תורה, הוא נותן לאומץ המוסר האנושי, ולאושר כל חי בכללו, בהצטרפות כל היש, כל מעשה ד׳ הגדול, הרבה יותר מכל מה שתוכל כל חמלה חנוקת רוח לתן בחולשתה וכעסה גם יחד.

דבריך היקרים בהרצאותיך הנעימוני ביפעתם. אולי תקח מועד לסדר סדר טבני, בדרך הסתעפות והתגלגלות המחשבות והשאיפות הבאות מיסודם, ומה טוב שתסמכם בסמוכין של עניני תורה, שבאמת ממקורה הקדוש הם נובעים, ויהיו לי לשמחה מכופלה בעזה״י.

מפני הטרדות השונות קשה לי להאריך כעת ולמלא חפצך בעניני ההערות והשאלות, ואתך הסליחה. חזק בני חמודי ואמץ, התעודד והתרומם ברוחך הטהור ובכל מצעדיך לטובה, ואור ד׳ יאיר עליך להרחיב לבך בכל טוב כנה״י ונפש אביך המחכה לתשועת ד׳,

הק׳ אברהם יצחק ה״ק

תתג

ב״ה יום ועש״ק שירה, עזר״ת.

שלו׳ רב לבני מחמדי ויקירי שליט״א,

ישר כחך ששמחתני בכרטיסיך הנחמדים. והנני כעת להעיר בקצרה ע״ד עניני הכנסי׳ שלנו, וכמו כן ע״ד אגדת תק״ע, שהם קשורים זב״ז. הנני כעת

1 למעלה אג׳ תשצא.

2 ע״פ יואל ד, יח ; יחזקאל מז.

מדפיס קו"ק ע"ד תק"ע בשם הועד של רבני הכנה"י. ומה טוב הדבר אם נוכל להתאגד יחד עם חברי מגד"ה, לעבוד שכם אחד לתקנת בנות ישראל בעתיד בעה"י. דרש נא בשלו' ידידינו הה"ג ד"ר א. שליט"א, והביע לו את תודתי על ראשית פעולתו בזה, ואקוה ששיתוף הכחות יהי' לטובה וכינוס לצדיקים וכו'. אקוה שבקרוב אי"ה יוגמרו ההכנות ע"ד עתון חדשי לע"ע של הכה"י. כפי הנראה שיהי' צריך להתחיל הופעתו בזרגון, שפת ההמון הנדרש מאד שיהי' יודע מהתעודרות להטבת מצב היהדות. במדינה זו גם נטרדתי באלו הימים ע"ד התהוות תנועה להדפיס ש"ס בבלי וירושלמי פה, ע"י מו"ס עסקן אחד, ונתאגדו רבנים חשובים לפקח על ההוצאה ותנאיה. יתן ד' וכל צעדנו יהיו לטובה ולברכה, להאיר אור קודש וזוהר חיים וישע על עם ד' וכל העולם כולו הכבוש בעוצר משא עמלו.

בשבוע הבע"ל נקוה בע"ה שיגמר הקונט' ראש מילין, שכ"כ נתארכה ההמשכה של הדפסתו, שלא לפי ערך כמותו הקטנה. יתן ד' וכל פרוטה ופרוטה של הטבה ושל אורה יצטרפו גדול, ונהורים יומשכו ויאירו מהר הקודש מקום בית חיינו, לשובב יעקב ונדחיו מהרה.

באמעריקא נתהוה תנועה ע"ד קיבוץ כל פזורי הגולה מבני אה"ק לשיתוף מפעלים, ע"י אורגן כללי מיוחד, ומבקש אחד מהפועלים מס"ט. לואיז ממני, לעורר ולהעיר בזה את האהבה הראויה לצאת ממחבואיה, ולהופיע על עדת ד', ע"י בני ציון אשר נפוצו בקצוי ארץ. ומרב הטרדא לחובת תשובות שונות, לא כתבתי עדיין בזה.

והנני מקצר ועולה מפני קדושת ש"ק הממשמשת ובאה, והנני כותב לאור הנר מפני חשכת הפאגע, שת"ל הורגלנו בזה, ונותן ליעף כח עצמה ירבה לנו ולכל עמו ויראיו, ויאיר מהרה באור ישועתו, ונזכה לספר בציון תשועת ד' ברב חסדיו לבית ישראל. והי' זה שלו' כנה"י ונפש אביך מצפה אשרך וטובך כה"י,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתד

ב"ה, ו' שבט עור"ת.

בני מחמדי שליט"א,

רבו עלי באלו הימים הטרדות ונתעכבה משום כך כתיבתי אליך שבוע העבר, וגם כעת מוכרחני לקצר.

ההדפסה של הקונט' ראש מילין לקחה זמן הרבה יותר ממה שהי' ראוי לדבר קטן בכמות כזה, וזה בא ע"י ההפרעות שנתהוו בדפוסו של ד"ר זלקינד והתבטלות עתונו. וכעת נקוה שיהי' נגמר בעה"י שבוע דנא, ועכ"ז אינני יוצא משוכלל כחפצי. ומ"מ אקוה שיהי' בע"ה לתועלת ליחידי סגולה, וממילא תבוא ג"כ ברכה לרגליו לכל הכלל כולו, התלוי בעילויים של היחידים. ומי יוכל להעריך את הערך של איזה תנועה המצדדת התעלות ורוממות מחשבה וחפץ. יואל ד' ויצטרף זיק זה לאורות הגדולים אשר יאיר ד' בקרוב בהמון חסדיו על עולמו השקוע ביון המאפלים, והמחשכים יהפכו לאורים, ומתוך צרה רוחה ימציאנו במהרה.

כבר כתבתי לך במכתבי העבר את המחשבה ע"ד יסוד אגודת תקנת עגונות. יזכנו השי"ת להיות לעזר ומגן לאחיותינו הנדכאות, להחיש להן עזרה בצר. ואע"פ שכמה פעמים חוששני אם אני דאוי בעניי להיות פועל פעולות כאלה, בכ"ז הנני מתחזק בשם ד', כי בזמן מצוק כזה החלש יאמר גבור אני, וכל הבא להציל באיזה סדר ומשטר ומכוין לבו לשמים, הרי הוא עושה טוב בעם ד', ויהי נועם ד' עלינו לכונן את מעשי ידינו בדחמיו. הנני חושב להדפיס בקרוב קול קורא ליסוד האגודה לתק"ע, מטעם הועד של דבני הכנסיה הישראלית, שהודעתיך כמה פעמים מהתדקמותה והוסדה. והנה כל אלה הטרדות, ונוסף עליהן כהנה וכהנה מאנשים פרטיים וכלליים, הן הן גודמות שלא אוכל כעת להאריך בדברי חפץ כחפצי. ואקוה בעה"י כשידחיב ד' לנו, ואוכל לקחת מועד כראוי לשוב להופעת האודים המושכלים ממקוד עדנת הקודש, שהן הן חמדות לבבנו, בחסדי צוד ישעינו ב"ה.

וכעת אקצד ואומר שלו' וברכה, חזק ואמץ בני חביבי, בכל טוב, באוד תודה ונד מצוה, בנועם חכמה ופאר מוסר, וכל עוז קודש, כנה"י ונפש אביך מצפה אשדך וטובך כה"י,

אברהם יצחק ה"ק

דר"ש ידי"נ הרבנים הגדולים החכמים שי' וכא"ל.

הנ"ל

נ"ב כעת קבלנו מכתבך היקר, ישר כוחך, אין השעה מוכשרת לפני כעת להאריך, יתן ד' ונזכה לאור תודה וזוהר דעת על אדמת הקודש בשוב ד' את שבותנו בקרוב בחסדיו ורוב דחמיו.

הנ"ל

תתה

ב"ה ד"ב שבט, עזר"ת.

בני מחמדי ויקירי שליט"א,

עבדו עלינו שבועות שנים ויותר שלא קבלנו מכתבך, וכבד גדול הצמאון יותד מהדגיל, נקוה בע"ה להשמח עם דבדיך היקדים מבשדים שלומך וטובך במוקדם. תל"י על החוה"ש אשד עמנו, באלו הימים נתוספו לי טרדות מעניני הכה"י ומהסעיפים השייכים לה, וקצת מהכנות למילי דפסחא בע"ה. בטח תקבל אי"ה חבילת המחבדות דיש מילין ע"י מר מאזין נ"י. יזכנו השי"ת להאיד אור דבדו לרומם קרן ישעו במהדה בימינו בקדוב. אקוה שתשלח אחד מהם גם למד דוד כהן נ"י, שישמש לי ג"כ כקצת תשובה על העדתו במכתבו אלי ע"ד ההתלמדות הכמוסית, שכמה פעמים חפצתי לכתוב לו, ומניעות דוחות את חפצי מיום ליום לצעדי.

בההדפסה הי' לי קצת לאות, לולא זה הייתי צדיך להאריך יותד בההעדות המדברות בשפה גלויה, שכעת הסתפקתי דק בקצת רשימה על תוכן האל"ף, ע"ד מסה שיכולים להמשיך חוט של עדך על כללות העניינים המסתעפים שם לפדטיהם.

חושב אני שקבלת ע"י מר דייכאווסקי מכתב שיביע בו את חפץ הטוב של העדה שלי יצ"ו, מהפדטים נקוה שתודיענו בעה"י.

כהיום מתמלאה שנה מעת אשר נסענו משווייץ לבא הנה, ב"ה אשר עד כה

עזרנו, כן נקוה לעזו וישעו להשמיענו ששון ושמחה. ולהשיבנו לשלו' אל אדמת הקודש מקום כל מאויינו וחפץ חשקת עז חיינו, במהרה בקרוב בעזרו וישעו ב"ה.

הנני כעת מקצר מפני עיכובים שונים, חזק ואמץ לתורה ולתעודה באור צהלה וחדות ששון עז וחיי קודש בגבורת אמת וצלילות דעה והשכל, וצלח ורכב ע"ד אמת וענות צדק ושאיפת גודל ומשרים, וצור ישראל יאזרנו חיל קרב חסדו וטובו. והי' זה שלו' וברכה באהבה וכל טוב סלה כנפשך היקרה ונפש אביך מצפה אשרך וטובך כה"י,

אברהם יצחק הכהן קוק

תתו

ב"ה, ער"ח אדר עזר"ת.

בני מחמדי ויקירי שליט"א,

תל"י על החוה"ש אשר עמנו, יחדש עלינו ועל כל עמו ישראל ועל עולמו הקב"ה בקרוב אור שמחה ועתרת שלו' ובדכה.

מהקונט' ראש מילין נמסר ליד ה' מאוין למכירה, בטח תקבל בעה"י החבילה שהוא שולח לך, ותמכר ותחלק בין אהובינו ומכירינו כראות עיני שכלך ולבך הטוב. ת"ל על הרושם הטוב שהקונט' עושה בין חוג מביני דבר ותמימי דעה בעלי רגש והגיון, ובין הכלל הקשור בקשרי חבת קודש ב"ה. יחננו השי"ת לברר דברים ברורים ממעיני הקודש לרומם ולשגב הוד פאר קדש ישראל, יהי' למכון ישועה ואור צהלה, להאיר מתוך מאפלי', במהרה בימינו בקרוב.

אין השעה מוכשרת לפני כעת להאריך בענינים מפורטים. ע"ד יחש מוקצה לדבר המחובר לקרקע לא שמענו, ומסתברא כיון דטלטול מוקצה משום סרך הוצאה הוא, כביצה ל"ז ושבת קכ"ד, וזה לא שייך במחובר אפילו דרך בנין. ואע"פ שהרמב"ם הוסיף עוד טעמים על איסוד מוקצה בפכ"ה מ"מ סו"ס עיקר הטעם הוא הוצאה, ומסתבר דלא שייך במחובר. ונלע"ד דדבר שעיקרו הוא כלי לא מפיק מני' דין מוקצה חיבורו לקרקע, אבל מה שהוא טפל לקרקע כה"ג דהשירבוב של האלקתרי, רחוק ליחש לו דין מוקצה בעודו בחיבורו, ומצד כיבוי וגרם כיבוי ודאי לא שייך. מיהו כיון דבאלקתרי אין שום צורך בדבר, דלא חשש הפסד ולא חשש סכנה יש בזה, המחמיר משום חשש עובדין דחול לא הפסיד.

הנני כעת מוטרד מצדדים שונים וקשה לי להציע דברים מבוררים. ישמחנו השי"ת בשמחת כניסת החודש שמרבים בו בשמחה, ובסמיכת גאולה לגאולה ישמחנו באור גאולתו, ואומץ ישועתו. אולי תכתוב להרב אויערבאך [1] נ"י ע"ד המכתבים, ובודאי כבר שלחת להם תשובה על הטלגרף וגם מכתבים. ביחוד תבקש נא מהודינו שליט"א ומיתר יקירינו שייטיבו להודיע את אמיתת המצב איך נעשה כעת עם הצעירים [2] שי', ולד' הישועה. בתוחלתי שתעשה הכל כראוי, הנני בתקותי בעה"י לאור ישועה ושמחת בשורות טובות, וחיזוק ואימוץ לתורה ולתעודה ולעבודת ד' אמת. הנני חותם בתודה לידידינו הרה"ג החכמים שי' ומשפחתם על כל קדבתם

1 הרב ד"ר יצחק אויערבך, הרב דהלברשטט, שעל ידו נתקבלו מכתבים מהארץ, שהיתה אז עדיין בידי הטורקים והגרמנים. 2 ביחס לעבודת הצבא הטורקי.

אליך, ולהרב ד"ר הערץ נ"י בייחוד על טרחתו ע"ד השילוח[3]. והי' ז"ש כנה"י ונפש אביך מצפה אשרך כה"י,

אברהם יצחק ה"ק

תתז

ב"ה ה' אדר עזר"ת, לונדון.

כבוד מר ידידי הרב המאור הגדול לממשלת התורה והחכמה בישראל, תייר גדול לתולדותינו, נפש ברכה[1] מלאה אור דעת ויראת ד' טהורה מו"ה זאב יעבץ שליט"א.

אחדשה"ט באה"ר.

זה איזה שבועות שהוצאתי לאור מחברת קטנה בשם ראש מילין, ואחשוב לי לחובה קדושה ולכבוד אצילי להושיטה ליד כת"ר אהובי, לאות אהבה והוקרה נאמנה, ואחד אחוז משילום התודה על קורת הרוח שהנני מוצא תמיד בספריו היקרים הגדולים והנכבדים. (עד כה לא ידעתי את האדרעססה של כת"ר).

מאושר אהי' להודע שמצב הבריאות הגופני, וממילא גם הרוחני, של הדרת כבוד ידידי, הוא במעמד רצוי. ואחתום בברכה ואה"ר, ינוב בשיבה לאוי"ט כנה"ר ונפש ידי"ע דוש"ת בלונ"ח,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתח

ב"ה, י"א אדר תעז"ר.

בני מחמדי ויקירי שליט"א,

תל"י על החוה"ש אשר עמנו. יחננו השי"ת לשמוע ממך ומכל מחמדי לבבינו שליט"א ישועות טובות ובשורות טובות, וכימי מור והדס[1] יושיענו ומכל מצרים יחלצנו ויוציאנו לרויה, להביאנו להר קדשו בב"א.

אקוה שתקבל בע"ה את החוברות ר"מ[2], והנה אע"פ שבאו הדברים שם סתומים, מ"מ ב"ה רבו הנדבקים בהם באהבה, ואקוה שיערבו לכל הוגים בעלי רגש, החפצים לטעום טעם נועם חמדת גניזות קודש. והנני מצפה לתשועת השי"ת לעודדנו לקדושת שמחת ימי הפורים הבעל"ט בחוש מקשיב ושומע קול עז לאלהים מתוך כל המחשכים אשר כ"כ לפפו כל מוסדי עולם, והי' לנו למקור ברכה וישועה פנימית וחיצונית, פרטית וכללית, לחדש לנו חדות עולם, ואור דעה בהמון רוממות העולה תמיד אך למעלה, וממסתורין ייגלו לנו מגילות[3] רשומות בכתב אמת[4] באמיתה של תורה, באור לישרי לבב חוכי ישועה.

דברתי בש"ק דנא לפני קהל מקשיבים, ע"ד מחית עמלק, בתור זיכוך כל ערכי המציאות בכל המערכות המסובלים ממשא הסיגים של זוהמת הרשעה, המתפשטת מראשית גויים[5] גם בתוכני הקודש, המתהפכים ע"י פגיעתה הרעה של הרשעה בידי רשעי עולם לרועץ. וזהו טעם איסור נתינת קנקנתום בתוך הדיו, משום

3 אל הארץ. 1 משלי יא, כה.

1 סליחת "במתי מספר" לתענית אסתר. 2 ראש מילין.

3 ע"פ שבת ו, ב. 4 דניאל י, כא. 5 במדבר כג, כ.

דבעינן וכתב ומחה כתב שיוכל להימחות [6] מצד צחצוחי הרשעה הנוגעים בערכי הקודש, ואם יד הרשעה מזהמת את כל היסוד במפעליה הרי שורפין אותם ואת האזכרות שבהם, כדי שלא להניח מקום לא למינים ולא למעשיהם [7]. בכללות הקודש רק נגיעה יש לה, כמגע האיש הנאבק עם יעקב [8], ודי למטרת מחיקה זו מחיה כחנית ע"י כתב שיכול להימחות. ור"מ, שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו [9], בתורתו הי' כתוב כתנות אור באל"ף [10], ובירושלמי נאמר עליו הא משיחכון [11] כלומר הארת נשמה ממערכה כזו שהעולם יעלה עליו אחרי שכבר אורו של משיח יזרח והרשעה כעשן תכלה [12], מצדו לא הי' צורך, וגם חסרון יש במניעת הטלת הקנקנתום, ואפשריות המחיקה והראויות לה הרי הוא תוכן מנגד למהות האור המזוקק של נהורא עילאה [13], המנהיר ומאיר עיני חכמים בהלכה [14], וע"פ מדתו היה מטיל קנקנתום בתוך הדיו. אבל דע"ק [15] אמ"ל שמידת העולם עדיין נדרשת היא גם בכל ערכי הקודש לכח המחיקה, כדי שיסתעף ממנה ענף המחיקה המוחלטה למחות זכר עמלק בכל הסתעפותה, ומציאות המחשך של עמלק, התפשטות כל המידות הרעות בהנפשיות הלאומיות של כל עם וגוי, המביאה את כל האסונות הפרטיים והכלליים, כד' הפסיקתא [16] שכ"ז שעמלק בעולם כנף מכסה את הפנים, ורק במחייתו נאמר ולא ייכנף עוד מוריך [17], ואז אור תורה שבע"פ מתאחד עם תורה שבכתב, והאורים מתפלשים מזו לזו, כתוב זאת זכרון בספר [18] תורה שבכתב, ושים באזני יהושע תורה שבע"פ, ואין כותבים שלא מן הכתב שום דבר מתורה שבכתב כדי שלא לערב את הכתב עם הפה, כביאודה של סבדא זו בד' הירושלמי דמגילה [19]. וכ"ז אין שייך בגדולי המעלה הרואים עולמם בחייהם [20], וכל שי"ב דעה כאילו נבנה ביהמ"ק בימיו [21], ואורו של משיח עליו זורח, ור"מ שנאמר עליו ועפעפיך יישירו נגדך [22] כתב שלא מן הכתב, כשם שהטיל קנקנתום בתוך הדיו. ובימי הפורים, שמחית עמלק נתגברה, נתאחד יסוד תורה שבע"פ עם תורה שבכתב, והדר קבלוה ברצון בימי אחשורוש מה שקבלו כבר ע"י כפית הר כגיגית [23], מצד תורה שבע"פ כד' התנחומא הידועים [24], שהם נכונים למוצאי דעת, והדברים מסתעפים לסעיפים רבים לעודד לב טהורי רוח לעלות בפור גם בימי המצוקות הללו, כי האורים מלאי ששון ישע ובטחון עוז ישועות עמנו הם שרויים, ושמחת עולם היא נחלתנו סלה.

דרוש נא שלו' אהובינו הרה"ג החכמים וב"ב שליט"א, ישישו בישועות ד' אשר הפלא לאבותינו, כה יפלא חסדו מהרה עם כל הנדרשים לישועה. והי' זה שלו' וברכה עדי עד כנפשך היקרה ונפש אביך מצפה אשרך וטובך כה"י,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

6 סוטה פ"ב, מ"ד. 7 ע"פ רמב"ם יסודי התורה פ"ו ה"ח.
8 בראשית לב, כה. 9 עירובין יג, ב. סוטה כ. 10 בראשית רבה פ"כ.
11 ירושלמי כלאים פ"ט ה"ג. 12 כתפילת ראש השנה ויום הכיפורים.
13 זהר בראשית ז, א. 14 עירובין יג, ב. 15 שם.
16 יב, ט. 17 ישעיהו ל, כ.
18 שמות יז, יד. 19 ע"ש פ"ד ה"א וע"ש חגיגה פ"א ה"ח. 20 ברכות טז, א.
21 שם לג, א. 22 מגילה יח, ב. 23 שבת פח, א. 24 נח ג.

השמעת דברים ברורים ממצב בריאותו של אהובנו הרמ"ז דאם נ"י, שמחנו נא בידיעתך הטובה, ידחמהו ד', ומה שלו' בנו הבכור, וכל משפחתו יצ"ו.

ע"ד תק"ע אולי עשה בזה איזה צעד הרה"ג ד"ר א' [25] שליט"א.

הנ"ל

תתט

בע"ה, טו"ב אדר

בני מתמדי שליט"א,

תל"י עבדו עלינו ימי הפורים בקורת רוח האפשרית לתכן הזמן בהתגברות חדות הרוח, המתעלה על כל מחשכי המאורעות, הנושאים בחובם מזרע צדקה לקציר הבא בחסדי צור ישראל ומושיעו.

בודאי קבלת את החוברות ראש מילין, שבכל אופן יהיו משמחות רוחך הטהור בחיבתן שבחידוש שבהן, אע"פ שרבים הם הטוענים על סתימת הדברים, בכ"ז אקוה שיימצאו ג"כ רבים ושלמים אשר ימצאו בהם ענין לטובה ולדוממות דוח, בייחוד בהאזדם בסבלנות הראויה למגדס והדד למיסבד [1] בעה"י.

הודיענו נא איך עבדו ימי הפורים עליך, במסבת האוהבים הנכבדים, ואיך מצבו של אהובנו הד"ר העדץ נ"י, יתן ד' הכל לטובה.

והנני בזה מקצר ונושא לך ברכה ברב טוב, בחדות עולמים ותגבורת דוח טהדה קדושה וגבורה, כנפשך היקרה ונפש אביך מצפה אשרך,

אברהם יצחק ה"ק

תתי

(אל הרב הראשי באנגליה ד"ר יוסף הרץ)

ב"ה, כ' אדר עזר"ת.

מכאובי הזמן, אשר יכבידו את אכפם על עמנו ותורתנו במדה נודאה מאד, הם יאלצוני לכתב להדדת כבודו את דברי אלה.

במצב בני הישיבות, המתנודד כעת, לדגלי הספק אם זכויותיהם יעמדו בעת צדה זו, מתנודד הוא ג"כ המצב הרוחני של היהדות כולה בארץ הזאת, ועלינו החובה הקדושה רובצת היא לנסות את כוחנו להצלתה של סגולתנו הדוחנית, אור חיינו ונשמת רוח אפנו, עמדת תוה"ק במדינה, את כל הנסיונות אשר יבואו לידינו לעשות. לא נסוג אחוד מכל פחד, במו אש נלך ולא נכוה. מטדתנו ברורה היא לנו ואחת היא: להציל את נשמת היהדות במלכה זו התלויה בנימין רבים בקיומן של הישיבות האחדות. וברור הדבר שבשלילותן של הזכויות של חופש בני הישיבה מעבודת הצבא כעת מטות הן הישיבות, אשר בעמל דב ובמסירות נפש נוסדו, להיות נופלות בלא תקומה חלילה. על כן זאת היא שאלתי ודדישתי מאת הדרת כבודו, יכיר נא את האחדיות הגדולה שבמשדתו הרבה [1] וידע שכעת הגיעה השעה שיעשה את הצעד הנכון להציל מה שהוא יקר לנו מחיים. אל יסוג אחוד ואל יפחד, בתור

25 אשר.

1 ע"פ שבת סג, א; עבודה זרה יט, וע' אגרת תתפז (כ"ו סיון תרע"ח).

1 ע"פ ישעיהו ט, ו.

עומד בראש היהדות הכללית של הממלכה לפני הממשלה, עליו לדרוש בגודל נפש הזכויות המגיעות לנו בצדק ע"פ חוקי הצדק של משטרה המדיני. שווי זכויות לכל הדתות כתוב הוא בגאון על דגלה, ועל יסוד זה אנו תומכים את תביעתנו. הממשלה חייבת היא להיות זהירה שלא לנגוע בנימין הנפשיים של כל דת ואמונה, ואנחנו, לפי הכרתנו הדתית, חורבנן של הישיבות, שיהיה נצמח מלקיחת מבחר בניהן לעבודת הצבא, הוא לנו חרבן דתי איום ונורא. שונה הוא הצביון של דתנו הקדושה ביחס לחיוב של דרישת התורה מהצביון של הדתות הנוצריות ביחוד, ובעוד אשר ההתלמדות הדתית עומדת היא אצלן בעיקרה רק בתור ענין מכשיר לקליריקליות, להכשרתה של הכהונה, הכמריות, וימים רבים ותקופות ארוכות שלטה אצלן הדעה, שלא פג טעמה לגמרי גם בימים האחרונים, שאיש חילוני, שאיננו כהן דתי או מתעתד להתכשר למטרה כזאת, ראוי הוא שעסק לא יהיה לו עם ספרי הדת, נהפוך הוא אצלנו שראשית לכל החיובים לכל אדם מישראל, בקטן כגדול, כרב כבעל הבית, כסוחר כאומן, הוא תלמודה של תורה. הישיבות לא נוסדו מעיקרן רק בשביל התכלית להעמיד לנו רבנים, הישיבות בישראל מעולם היו והנן מקדשי תורה, שאנו חייבים, חובה תורית, שלא יתחסרו מאתנו בכל מדינה, וכשם שלא תעיז שום ממשלה נאורה לגזור עלינו להחריב את בתי כנסיותינו, לשרוף את ספרי תורותינו, כן לא תוכל להטיל עלינו חוק של החרבת ישיבותינו. בחוק של שיווי הזכויות של הדתות מונח הוא ממילא המובן שהזכיות תנתנה לכל דת לפי תביעותיה, ואם ימי החג של דת אחת הם מועטים ושל דת אחרת הם מרובים, לא תוכל הממשלה לכוף את בני הדת שימי חגיה מרובים הם, להסתפק באותו המספר המועט של ימי החגים אשר לדת האחרת, שאצל בני הדת שימי החגים מרובים הם הלא הדבר הזה הוא חורבן דתי ועלבון קודש, שיודעת היא הממשלה הנאורה לרומם את מוסרה הטוב למעלה משפלות כזאת. וממילא מובן הדבר שאין הזכות של ישיבותינו ביחס לחופש בניהן מעבודת הצבא, כדי שלא ישבתו מלימודיהם, יכול להיות עומד במדרגה אחת עם כל הדתות האחרות. ובשעה שאצל הנוצרים ביטול התלמוד הדתי אינו כי אם חסרון הכשרת כהנים דתיים, שהוא חיסרון שאפשר לו להתמלאות בכל עת, אצלנו החסרון הזה הוא חסרון שלא יוכל להמנות. גדול תלמוד תורה מהקרבת תמידין[1]* ומכל עבודת הקודש היותר נשגבה. ובשעה שתבטל הממשלה את ישיבותינו הרי היא כאילו גוזרת עלינו גזירת שמד. מסירות נפשו של רבי עקיבא היתה בעיקרה על הגזירה שלא יעסקו ישראל בתורה[2], אע"פ שגם אז לא כל ההמון כלו עסק בתורה. אבל חק הוא לישראל, שחובתו היותר קדושה, השומרת את חייו הרוחניים ממיתה אכזריה, היא שיימצא בעריו ומדינותיו חלק רשום מקודש לתלמוד תורה, ששום לחץ מדיני לא יוכל להסיר מאתנו את החובה הקדושה הזאת. וכשהיו אבותינו עומדים במעמד הצבאי היותר נמרץ, בכיבוש הארץ, נאמרה ליהושע התוכחה על אשר ביטל את הישיבה יום אחד, ושר צבא ד' אמר לו על של עתה באתי על שביטלתם תלמוד תורה[3].

על כן זאת היא דרישתי ודרישת כל היהדות הנאמנה, כל הרבנים וכל יראי ד'

1* מגילה ג. 2 ברכות סא, ב. 3 מגילה ג, א.

וחושבי שמו הנאמנים בכל לב לעמנו ותורתנו, שהדרת כבודו יציג את הדרישה הזאת בכל תוקפה בלא שום מורך לב לפני הממשלה, לקיים את החופשה לבני ישיבותינו כאשר כבר ניתנה, מבלי שום לב אל המעמד שיהיה נהוג עם תלמידי התיאולוגיה הדתית של בני הדתות האחרות אשר בממלכה. ואם כזאת יעשה, יהיה נקי מד' ומישראל, ואני תפילה שחפץ ד' בידו יצליח והחופשה של בני ישיבותינו תעלה בידו בע"ה, למען לא ייפסק המעין הנותן לנו עוז וחיים ולא ייקצץ האילן אשר ממנו פרי חיי נשמתנו נמצא — למוד התורה בשקידת יום יום בישיבותינו האחדות אשר במדינה זו.

וברור לי הדבר, שהדרת כבודו ימצא דרך להסביר לממשלה, איך שההיזק הצבאי שלה קטן הוא מאד ע"י חופשתם של בני הישיבה האחדים הנמצאים בארץ, ולעומת זה החרבן הדתי ועלבון רגשי הקודש אשר היהדות פה היא מרגישה ע"י פגיעה זו, הוא עמוק ומכאיב מאד מאד, והמחץ מחץ נצחי הוא אשר ימאן להרפא.

דבו עלי קצת הדברים, ואני מקוה שעל אוזן שומעת אני מדבר. יעריך נא אדוני כבוד הדרתו את דברי אלה לפי עדכם ויזדרז נא להוציא מן הכח אל הפועל בכל עוז את חובתו הקדושה. אנו חייבים לעשות את שלנו, וד' הטוב אוזר ישראל בגבורה יאזרנו חיל על דבר כבוד שמו וחפץ ד' בידינו יצליח.

והנני בזה ידידו עוז דורש שלום להדרתו ברגשי כבוד וברכה נאמנה המצפה לתשובתו,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

למכתב הזה נוסף ונצטרף תזכיר בירור דברים דלקמן:

הממשלה הרוממה, שהיא מתחשבת, כראוי לממלכה נאודה, עם הרגשות העדינים של תושביה וזהירה ביותר מלפגוע בתוכן הקודש הנעלה של הדת והאמונה, צריכה לדעת, שע"פ תורת ישראל תלמידי חכמים אסור ללחצם ללכת למלחמה. וכל כך גדול הוא החטא של לחיצת תלמידי חכמים למלחמה, עד שלא הניחו חז"ל מלבקר את מעשה מלך צדיק כאסא מלך יהודה ואמרו שנענש, שחלה את רגליו, (מלכים א' ט"ו כ"ג), מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים[1], כאמור (שם כ"ב) והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי וישאו את אבני הרמה, ופירשו אין נקי שגם תלמידי חכמים קרא לעבודה זו, שהיתה צריכה לו לחזק את ערי ארצו במלחמתו עם בעשא. ויותר מזה ראינו את גדולת האיסור לעשות אנגריא בתלמידי חכמים לכופם על יציאה למלחמה, אפילו על מלחמת מצוה גדולה מאד, שהרי אין לך מלחמת מצוה יותר גדולה מהמלחמה שערך אברהם אבינו נגד המלכים, שמן השמים הסכימו על ידו, עד אשר הורונו חז"ל בקבלתם שעל זה נאמר "יתן כעפר חרבו כקש נדף קשתו" (ישעיה מ"א ב'), וכמבואר בדבריהם ז"ל (תענית כ"א א'), ומכל מקום אמרו (נדרים ל"ב א') מפני מה נענש אברהם ונשתעבדו בניו במצרים ארבע מאות שנה, מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים, שנאמר וירק את חניכיו ילידי ביתו, והם היו תלמידי חכמים העוסקים בתורה. ואנגריא היינו עבודה באונס ע"י לחץ, ותלמיד חכם נקרא כל שתורתו אומנותו ועיקר עסק שלו הוא

1 סוטה י', ב.

בדברי תורה, ולא גרע כוחו כלל אם הוא מתעסק בעסק כדי פרנסתו ולא להתעשר כיון שבכל עת הפנאי הוא שב לתורתו, כמבואר ביורה דעה סי' רמ"ג ס"ב, — שזהו עיקר המעלה ע"פ האידיאל התורי להיות עוסק בתורה ובדרך ארץ, כמש"כ במשנה אבות (ב' ב') רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה, — אלא שתהיה תורתו קבע ומלאכתו ארעי, כלומר שבכל עת שנפנה מעסקיו, שאינו מרחיב אותם להתעשר, הוא עוסק בתורה. והצלחת המדינה תלויה במלחמתה ע"י מה שנמצאים בה תלמידי חכמים העוסקים בתורה, שבזכותם המלחמה נוצחת, והם מועילים למדינה יותר מאנשי החיל הלוחמים. ולדוד אמרו החיילים שלא יצא למלחמה "כי תהיה לנו מעיר לעזור" [2], ותרגם יונתן בצלותא, וכן פרשו רש"י ורד"ק והמצודות, ואמרו בסנהדרין מ"ב א' אלמלא דוד שעסק בתורה לא עשה יואב מלחמה כלומר לא היה מנצח את המלחמה. גם אלכסנדר מוקדון אמר על שמעון הצדיק דמות דיוקנו של זה מנצחת לפני בבית מלחמתי [3], היינו שזכות התורה והעבודה שהיה הוא ז"ל מעמיד היתה מועילה גם לו.

ומתוך כך תנהוג בודאי ממשלה נאורה, היודעת בכל עת להתרומם ממעלה לרוח הגס ההמוני ומכירה איך להוקיד את השרידים אשר ד' קורא, העוסקים בתורה הנאמנים ביראת שמים ובעבודת ד', ולא תפריע אותם מעבודתם הקדושה. ובכוח ההשפעה הרוחנית העליונה, שאנשי קודש כאלה משפיעים על מדינתה וממלכתה, תנצח את מלחמותיה ותוסיף אומץ וגבורה דבה, והם היחידים הללו יועילו לה הרבה יותר בכחם הרוחני בהיותם עוסקים בתורה ובמוסר ובעבודת ד' ומשפיעים ע"י זה רוח קדושה ואמונה בסביבתם וחוגם, שבזה הם גבורי כח הרבה יותר ממה שיוכלו להועיל לה בכחם החלש החמרי בצאתם לעבוד עבודות גשמיות. ובטוחים אנו שתדע הממשלה להשתמש בכחו של כל אחד מבני ישראל לפי סגולתו, וכחם של תלמידי חכמים יראי ד' תניח על מקומו בקדושת התורה, ולא תחללהו בשמוש החול של מלחמה ואנגריא, שאינם מוכשרים לו כלל לפי מידתם ותכונת גופם ונפשם.

וכל כך גבוהה היא בישראל תעודת לימוד התורה ללומדיה הקבועים, עד שע"פ המסורת התלמודית היא לא תוכל להיות נדחית גם מפני צווי של כל מלך ושליט, ומסורת בידינו מחז"ל על האמור (שמואל ב' כ' ד'—ה') "ויאמר המלך אל עמשא הזעק לי את איש יהודה, ויוחר מן המועד אשר יעדו", שהיתה סיבת האיחור "משום דאשכח רבנן דפתחי במסכתא" (סנהדרין מ"ט א'), ויואב שרצה להתנצל בשביל כך הרגו לעמשא נתחייב בדין אצל דוד, ושלמה הוציא אל הפועל את הדין, מפני שהיה הצדק עם עמשא, שלא לקחת גם למלחמה נחוצה זו את העוסקים בתורה, להפריעם מהעסק הקדוש שעליו העולם עומד. ומבואר שלא רצה עמשא להטרידם בדבר המלחמה, עד שלא הפסיקם ממשנתם גם לשאול אם ירצו ללכת בתור מתנדבים כיון שפתחו במסכתא. אמנם ללחוץ תלמידי חכמים לבטל תורתם וללכת למלחמה או לשום עבודה חמרית אחרת, זה אסור בכל עת כמו שביארנו מהאיסור של עשית אנגריא על תלמידי חכמים.

2 שמואל־ב יח, ג. 3 ע' סדר הדורות, שמעון הצדיק.

והכל סובב הולך על היסוד הגדול הזה, שהצלחת המדינה ונצחון המלחמה עצמה קשורה הרבה בעבודה הרוחנית, שהיחידים שבבני המדינה המיוחדים לעבודת שמים ממשיכים את עבודתם הקדושה בתורה ובעבודת ד' הנחוצה להתקדם תמיד בדבר יום ביומו. על כן תלמידי החכמים העוסקים בתורה הם הם מגינים על הארץ ועוזרים להצלחת הנשק הלאומי, לא פחות וגם יותר מכל החיל הלוחם, ומזה תוצאה בטוחה, שממלכה אידיאלית המכרת את הוד הקודש לא תכוף את התלמידים השוקדים על דלתי התורה, לבטל את תורתם ולעסוק בעבודה גשמית שאינם מסוגלים לה.

תתיא

בע"ה כ"א אד"ר עזר"ת לונדון.

שלו' וברכה באה"ר לכבוד ידידי וחביבי הרב המאוה"ג סוע"ה אוצר תוי"ר מו"ה ברוך פריעדענבערג שליט"א.

אחדשה"ט באה"ר.

יסלח לי כת"ר על אשר אחרתי הרבה מאד מהשיב על מכתבו היקר והנכבד אשר כבוד אהובי שמחני בו, כי רבו עלי מאד טרדותי פה עד אשר נדחה מיום אל יום, בין כה וכה עשיתי מה שהי' אפשר לי להעיר ולעורר את המנהיגים פה ע"ד מצב אחינו בגלות מצרים. וד' יודע אם אחרי כל ההשתדלות הזאת יהי' הדבר לתועלת. בשכבר הימים שערתי לפרש המאמר קיים א"א כהת"כ ואפי' עת"ב, עפ"מ שנ"ל לפרש מאי דאמרי' בפ"ב דביצה בטעם ע"ת מזכור א"י השבת לקדשו זכרהו מאחר שבא להשכיחו, חוץ מפירש"י דקאי על עונג שבת, די"ל דקאי על קדושת שבת, מפני ששבת חמירא מיו"ט, ואם שבת ויו"ט שסמוכין זל"ז לא יהי' כל היכר על החומר של שבת לעומת יו"ט יוכל האדם לטעות להשוות קדושת שבת לקדושת יו"ט, ויבא לידי חילול שבת במלאכת אוכל נפש המותרים ביו"ט, ויחשוב שבכ"ז מקדש הוא את השבת כערך היו"ט, והרי אינו משוה אותו ליום חול, ובאמת כשם שאנו צריכים להבדיל בין קודש לחול כן צריכים אנו להבדיל בין קודש לקודש. וזאת היא כוונת חז"ל על גדולת חכמתו הקדושה של אברהם אבינו שקיים את כהת"כ עד שלא נתנה, שלא די שכל מה שתלוי בהבדלה שבין הגדרים היותר רחוקים זמ"ז כמו בין הקודש ובין החול וה"ה בין הטמא ובין הטהור קיים לשמרם, אלא שהבחין ג"כ בסדרי המדרגות שבין קודש לקודש, ואבוהון דכולהו הוא ההבדל שבין קדושת השבת לקדושת יו"ט, להעלות את קדושת השבת למעלה מקדושת יו"ט, שלפי פירושנו בדברי הגמ' בנוי ע"ז הע"ת.

ובעיקר נתינת התורה להאבות, ויחס קבלת האבות את התורה עם החיובי' שלנו אפי' במצוות שנצטוו האבות בהן, הדברים ארוכים הם. ושיט' הרמב"ם היא ידועה, שכל המצות גם מה שקודם הדבור אינן נכנסות לחיוב שלנו כ"א מהר סיני. ושיטת הגאונים היא שמה שנאמר לאבות הולך הוא ונמשך בחיוב בלא הפסק אלא שבאה התורה להוסיף את מה שנתן בסיני. ובארתי בזה יסוד המחלוקת שבין שיט' הירושלמי דקדושין [1] בענין עשה דלפה"ד לשיט' הש"ס ביבמות בסוגי' דעלי' דפליגי

1 ע' קידושין לה, א תוס' ד"ה אקרוב.

בזה, דלד' הגאונים, שהמצות דאבות ממין קבלת התורה הן והן נמשכות והולכות, הרי יש להן חומר מצד קדימתן והוי כעין תדיר, אבל לדעת הרמב"ם מוכרחי' לומר ששעה אחת לפני קבלת התורה בסיני הותרו לנו כולן כדי שיחול בב"א החיוב של כהת"כ, א"כ נחשבים הם כדבר שהותר מכללו כל מצות שלפה"ד לעומת המצות שלאחה"ד, וע"כ יש בהם צד הקל, ונמצא ששיט' הרמב"ם מתאמת לדעת הירושלמי ושיטת הגאונים כהבבלי . והדברים ארוכים בזה מאד מסתעפים לענפים רבים, ואני מוכרח לקצר, ויש להם קישור עם הערותיו של כת"ר, שסמכתי על יסוד זכין לאדם, ונתתי רשות לרב א' המו"ל פה איזה קובץ בד"ת שידפיס את דבריו בשמו, ואשער שיהי' ניחא לי' למר.

הנני שולח לכת"ר מנחת אהבה מחברת קטנה שהו"ל בקרוב בעה"י, יקבלה באהבה וברצון, ויסלח נא על קיצור דברי כי אין דנין אמשא"א, ואולי יחננני ד' לעת הפנאי להשתעשע יפה עם אהובי בשעשועין דאורייתא. ירחם ד' על עמו ועולמו וישיבני יחד עם כל שאר עמו המצפים לישועה ולמקום מאויינו ארץ חמדתנו. והי' זה שלו' כנה"ר ונפש יד"ע דוש"ת באה"ר,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתיב

טהייערע ברידער,

זייער אגרויסע אונד אהיליגע מצוה שטייט אונז יעצט פאר. אמצוה וואס ענטהאלט אין זיך, פקוח נפשות, חיזוק עמוד התורה, און ישוב ארץ ישראל צוזאמען.

אין אלכסנדריא, אין עגיפטען, האבען זיך, צווישען אלע אונזערע ארויס־געטריבענע ברידער, פון ארץ ישראל, און די ערשטע צייט פון דיא מלחמה, באזעצט אגעוויסער צאהל פון תלמידי־חכמים פון ירושלים, א ערך אכציג פאמיליען רבנים גרויסע תלמידי־חכמים. דיא אדעלע אידען האבען אין אונזער עיר הקודש אין ירושלים זייער לעבען פארבראכט אף תורה ועבודה. יעצט אז זיי זיינען פארוואגעלט גיווארען אין גלות מצרים, זיינן זייערע הערצער און זייערע אייגען געוואנדט צוריק צו אונזער הייליגע היים צו ירושלים. דערווייליג קענען זיי זייער לעבענסארט ניט ענדערען, דיא תורה איז זייער לעבען און זייער שטענדיגליכע בעשעפטיגונג. אלזא איז א ישיבה מיט דעם נאמען „ישיבת ארץ ישראל" געגרינדעט גיווארען, דיא אויבענדערמאנטע צאהל רבנים זיצען דארטען און זיינען עוסק בתורה, וויא זייער געוואנהייט איז גיוועזן אין ירושלים. און עס ווערט געזוכט וויא זייא דורכצופירען דיא נויטוונדיקייט פון דעם לעבען עס איז מיר אבער א בעריכט געקומען פון זייער פראמינענטע לייט, אז דיא לאגע פון דיא תלמידי חכמים איז יעצט זייער טרויעריג, שטיצע איז זייער געניטיגט. איך געפין זיך אלעס מחוייב אייך צו ערקלערען, ליעבע ברידער, אז אונזער ישוב ארץ ישראל דער מאטעריעלער איז זייער פיעל געבונדען מיט דעם ישוב הרוחני פון ארץ ישראל, מיט דעם ישוב פון דיא תלמידי חכמים, וואס זיינען עוסק בהתמדה אין תורה ועבודה. מיר מוזען אוף־האלטען דיא בני ציון היקרים, ביז וואנען מיר וועלין זוכה זיין מיט זייא צוזאמען אין ציון צו

קומען, און א אור חדש פון ציון וועט אף אלע ספערען פון לעבען אוף־געהען.

העלפט ליעבע ברידער העלפט דיא תלמידי חכמים פון ישיבת ארץ ישראל אין אלכסנדריא.

בכבוד וברכת הגאולה

הק' אברהם יצחק ה"ק

תרגום

אחים יקרים,

מצוה גדולה וקדושה עומדת לפנינו, עתה, מצוה שכוללת בתוכה ביחד פקוח נפשות, חיזוק עמוד התורה, וישוב ארץ ישראל.

באלכסנדריא, מצרים, התישבו בין כל אחינו המגורשים מארץ ישראל, בראשית זמן המלחמה, מספר מסוים של תלמידי־חכמים מירושלים, בערך שמונים משפחות, רבנים תלמידי־חכמים גדולים. היהודים האצילים האלה המשיכו את חייהם, בעיר קדשנו ירושלים, בתורה ועבודה. עתה כאשר הם נתגלגלו אל גלות מצרים, לבותיהם ועיניהם פונים חזרה אל בית־חיינו הקדוש, אל ירושלים. בינתיים אינם יכולים לשנות את דרך חייהם, התורה היא חייהם ועסוקם התמידי. בכן נתיסדה ישיבה בשם „ישיבת ארץ ישראל", מספר הרבנים הנזכרים למעלה יושבים שם ועוסקים בתורה, כמו שהיה הרגלם בירושלים, ומתבקשים אמצעים כדי להמציא להם ההכרחיות למחיה. אמנם הגיעה לי ידיעה, מאת אנשים חשובים מאד, כי מצבם של תלמידי חכמים אלה הוא עתה עגום מאד, תמיכה היא נחוצה מאד. אני מוצא עצמי מחוייב להצהיר לכם, אחים אהובים, כי ישוב ארץ־ישראל החמרי שלנו הוא קשור מאד מאד בישוב הרוחני של ארץ־ישראל, בישוב של תלמידי־חכמים העוסקים בהתמדה בתורה ועבודה, אנחנו מוכרחים להחזיק את בני ציון היקרים, עד שנזכה יחד אתם לבוא לציון, ואור חדש מציון יופיע על כל מערכות חיינו.

עזרו, אחים אהובים, עזרו את תלמידי־החכמים של ישיבת ארץ ישראל באלכסנדריא.

בכבוד וברכת הגאולה.

תתיג

ב"ה ד"ב אדר עזר"ת.

בני מחמדי שליט"א,

שמחתני במכתבך היקר, ובקורת רוחך מהר"מ, עם כל המגרעות שיצאו בהסידור ובההדפסה, מה שכל אלה היו מנועות אם היית אתה עוסק בסידור העניינים. אמנם לפי ערך המניעות והטרדות היתה גם עבודה קטנה זו, איך שיצאה אל הפועל, נחשבת אצלי להתגלות מוחשית של עין ד' להאיר רוח נכאה באור ישועתו. ברוך הוא ומבורך שמו הגדול, על חסדו ואמתו, אשר במחשכי הגלות ברוגז רחם יזכור להזריח איזה קוי אורה מאור תורת חיים. יחנינו ברב רחמיו להשיבנו אל אדמת הקודש ולראות בשפעת טובו וחסדו לבית ישראל ולכל

אפסי ארץ. ואקוה בע"ה שרבים עדיני רוח ישננו פעמים רבות בהענינים הללו אשר נגעתי בהם, ורוח ד' על עמו יוסיף תת תנובתו, וקרן ישועה יחל להצמיח בקרוב, ממקור הפנימי אשר לכל נפש טהורה, למרחבי הכלל וכל אגפיו. בטח שלחת מפני הכבוד לכל אוהבנו היותר דבקים [אשר] במדינה. ת"ל על החוה"ש אשר עמנו. עברו עלינו ב"ה ימי הפורים בחדות ד', שלפי ערך הזמן נוכל לחשוב זה לתוכן מרומם. ונקוה להופעת אור ברכה וישועה בקרוב בעה"י. מפני קדושת ש"ק הממשמשת ובא הנני מקצר ואו"ש, כנה"י ונפש אביך מצפה לישועת ד',

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתיד

(אל הרב הראשי באנגליה ד"ר יוסף הירץ)

ב"ה, כ"ד אדר עזר"ת.

הנני בזה להודיע נאמנה להוד כבודו, שגם רגע אחד לא נסתפקתי כי מאד מאד יקרות לו טובת הכלל ואמונתנו הקדושה. אבל כאשר ידעתי שנמצאים אנשים החפצים להשפיע על כבודו דוקא בשם טובת הכלל ואמונתנו הקדושה, שלא להרבות דברים כלפי הממשלה במה שנוגע ביחוד לעניני היהודים והיהדות, אמרתי עם לבי שזאת היא חובת שלמי אמוני ישראל להציג לפני הדרת כבודו את תביעותינו ומהלך השקפתנו, שדעתנו היא איתנה, שטובת הכלל ואמונתנו הקדושה דורשת מאתנו, שלא לסוג אחור מכל מניעה ולתבוע ולחזור ולתבוע מאת הממשלה כל מה שמגיע לנו ע"פ חוק הצדק של שיווי הזכויות הדתיות, השורר במדינה נאורה זו. ואנא ידענא בנפשאי, שאיש העומד בראש איזה משרה כללית, שנמצאים בתוכה זרמים שונים, צריך הוא תמיד אימוץ לרוחו, לחזקו ולעודדו, ללכת עם הזרם היותר טהור ויותר רצוי, אשר לעומד בראש הנהגה רוחנית בישראל הוא מה שיותר מכוון למהלך המתברר ע"פ עמקה של תורה וקדושת היהדות. ויזכור כבודו, שחז"ל מסרו לנו שהקדוש ברוך הוא אמר למשה היה לך לעזרני[1], ומיד אמר לו ועתה יגדל נא כח ד', ועץ הקטן מדליק את הגדול[2], ואשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים[3].

והנני בזה מוקירו ומכבדו החותם ברגשי כבוד נעלים,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתטו

ב"ה, ך"ט אדר עזר"ת.

בני מחמדי, שליט"א,

תודתנו נתונה לך על המכתב מתמן, אשר הגיע לידינו היום על ידך. ב"ה כי נודע לנו מעט משלומם. אף כי לכל פרשת מצבם בפרטיות עוד חתומים וסתומים לנו הדברים, וד' יתן הטוב, ונזכה לחדות פני כולם בשמחת לב על אדמת הקודש.

1 שבת פט, א. 2 תענית ז, א. 3 ראש־השנה כה, ב.

מאד נטרדתי באלו הימים, ורבו המניעות מלסדר העניינים כדאוי ולכתב מכתבים עדוכים ודאויים לתפקידם.

בתחילה הי' ד' יעקב ואלפערט אצלינו בתוד מזכיד ושמש, ואח"כ השיג משרה יותד מכנסת ובהסכמתנו קבל אותה. ואבדך אחד, צעיד ות"ח הגון מבני אה"ק, הוא כעת ממלא מקומו, ולפעמים גם הוא בא ועוזד מעט מאהבה. והחדש ר' שמעון שמו רושם לפעמים ד"ת ששומע לעתים.

ע"ד חלוקת הר"מ לאוהבים הלא תוכל לעשות כבינתך. ואיזו שאלה שייכה כאן. וכן ע"ד השאלת הס' אדמת קודש למד שיזק ג"כ הרשות בידך לעשות כישר בעיניך. והלא ידעת שאינני מן המקפידים על כאלה.

כעת כבד סמוך לכניסת ש"ק, והנני מוכדח לקצר גם בכתיבה מועטת זו. יכונן השי"ת צעדנו ומגמת פנינו, לשמו הגדול, ונהי' מוכנים לקבל אוד ישעו, וכבוד הדדת הארת קדושת אמתת תודתו, ודוחו הטוב יתן עלינו להשכילנו [1] בינה, ויקום לעזדתה לנו, וממחשכים יראנו בפליאות ישועתו, ועולתה תקפץ פיה, וקרנות צדיקים תדוממנה בכל טוב. והי' ז"ש וברכה כנה"י ונפש אביך מצפה אשרך כה"י,

אברהם יצחק ה"ק

תתטז

ב"ה, ג' ניסן עוד"ת,

בני מחמדי ויקירי שליט"א,

כעת מפני הטרדות הזמניות כמובן מוכרחני לקצר. ומ"מ הנני חוטף קצת זמן לכתב לך ביחד עם המשלח של הכספים.

ה' קמחי נ"י הודיעני שמקבל מכתבים משמואל שי', ואיני יודע פרטי הדברים ממצבם, אולי כתוב במכתביו איזה תוכן של ידיעה. ביחוד לפחות אם אינם מוכרחים להיות נטפלים לאיזה פלוגה [1] מחוץ לעידם.

אמש הוכדחתי לדרוש באחד ממוסדי הת"ת פה, ואחדי ההרצאה הז'רגונית של הדדשה הוכדחתי ע"י בקשה פומבית של דאש המורים שם לדבר ג"כ עברית, וזה לי הפעם הראשונה בגלות, והיה לי למשיב נפש.

כמובן, החדשות והרוסיות [2] מעניינות באיזו מדה. בע"ה נוכל לומד, שניצוץ אור קטן ממגמתה של ההריסה העולמית ע"פ עצת ד' אשד שם שמות בארץ [3] כבר הולך ומתגלה. יהי רצון שבמהרה יראה אוד גדול, ורוח ד' יופיע על עמו וידעו לקבל את דשמי החדות החיצונית, שתבוא בחסדי השי"ת בתוד הצעה לחדות עליונה פנימית כללית, שתראה בהוד כבודה על הרדי קודש, ויציץ ופרח ישדאל [4].

ב"ה כבר הובאו הביתה המצות השמורה, בעדי ובשביל הבית, אקוה שיביאו ממצותיו של מאנאשעוויץ [5], יזכנו השי"ת לקיים את כל המצוות הבע"ל בחג הקדוש הבע"ל בשמחת לב בנחת דוח וגילה אצילית פנימית, שתדיק עלינו ועל כל עמו בית ישדאל ועל כל יצורי עולמים שפעת ברכה ועדנת קודש עד בלי די.

1 ע' נחמיה ט, כ.

1 של גיוס הצבא הטודקי. 2 של מהפכת המרד להפלת הממשלה הצדית ברוסיה.

3 תהלים מו, ט. 4 ישעיהו כז, ו. 5 ביהח"ד הגדול ומהודר בכשרות באמדיקה.

והנני כעת מקצר ועולה ואומר שלו׳ דב לך ולכבוד אהובינו הרה״ג החכמים שליט״א וכא״ל, כנה״י ונפש אביך דודש אשדך כל הימים, המצפה לתשועת ד׳ בקדוב,

הק׳ אברהם יצחק הכהן קוק

תתיז

ב״ה, ז׳ ניסן עזר״ת, לונדון.

בני מחמדי ויקירי שליט״א,

מפני ריבוי הטרדות, וביחוד בימים הללו ובפרוס הפסח, הנני מוכרח להסתפק באמרים קצרים, להביע לך יקידי ולכל עוזריך ואוהביך היקרים, את ברכתי לימי החג הקדוש הממשמש לבא עלי״ט. יחנינו השי״ת ברוח נכונה, ואוד צהלה ושפעת קדושת גבורת אמת ואמונה, ונזכה מהרה להתגלות אורים גדולים ממרומי החידות של זמן חידותנו, להאיר את מאפלת העולם כולו, ובתוכו יבנה בית ישראל בהר מרום הרים [1], לבסס את כל גאולת עולמים, וכל עדיני נפש וכל טהורי לב יראו וישמחו בישועת ד׳ אשר יעשה לעמו ועולמו, ואור פניו עלינו ישא להגיה כל מחשכים, ויראו וידעו כל באי עולם כי יד ד׳ עשתה שמות באדץ להרס על מנת לבנות בנין עולם, בנין רם ונשא אשר יגלה הודו והדרו על תחית גאולת עם עולם ע״י אדמת קדשו, וחדשה עתה תצמח לחבוש כל שבודי לב, ונגילה ונשמחה במהרה, ומציון תצא תורה על כל אפסי ארץ, ותדוממנה קרנות צדיקים בימין ד׳ רוממה. חזק בני ואמץ, וברוח חדוה ואור צהלה תחוג את החג הקדוש הבעל״ט בקיום כל מצותיו בעליית טהרה וקדושה נאמנה ורוממה, כנה״י ונפש אביך מצפה ומיחל לאור ישועה קדובה לשה פזורה [2] אסירת התקוה [3] בב״א,

אברהם יצחק ה״ק

תתיח

בעה״י, ער״פ תרע״ז לונדון.

בני מחמדי ויקירי שליט״א,

הננו מביעים לך מחמד לבבנו את ברכותינו ליום התקדש חג הקדוש זמן חדותנו גאולת נפשנו, ונפשנו תגל בד׳ ותשמח בישועתו, ביחול וקיווי לעת הגלות אור ישעו וחסדו, ופזורינו יכנס מארבע כנפות הארץ, ויחבש שבורי לב ברוממות קרן ישעו, וידעו כל יושבי תבל את שם ד׳ אלהי ישראל בעל מלחמות הזורע צדקות ומצמיח ישועות.

ע״ד ס׳ גאלן, אם המצב הוא מוכרח להשתנות, הלא אין מקום של ישוב הדעת, אבל אם הדבר אינו מוכרח, אולי יש להתנות איזה דברים כמו הלימוד עם הילדים הקטנים, שהוא תנאי שאינו מתאים עם איזו תכונה של שם דבנות, שכדאי להגן על כבודו. וד׳ יראנו אות יד לטובה, וישמחנו בעבודתו וברוממות קרן עמו ושלו׳ עולמו. והי׳ ז״ש כנה״י ונפש אביך דוש״ת באה״ר מצפה לתשועה,

אברהם יצחק ה״ק

1 ע׳ יחזקאל כ׳, מ׳ ; ישעיה לו, כד. 2 ירמיה ג, יז. 3 ע׳ זכריה ט, יב.

תתיט

ב״ה, ר״ז ניסן עזר״ת.

אורו עיני באור מכתבך היקר מס״ג. עבר עלינו החג הק׳ ת״ל כשורה, כמובן בטרדות של אנשים מעברים שונים. מר יעבץ נ״י מעירני מאד במכתב לצאת באיזה תכן פומבי ע״ד הענינים הכלליים העומדים כעת על הפרק, ע״ד ההערות החדשות וזיקי התקוה המתנוצצים מרחוק ומקרוב. ואני, אם כי לבבי מלא מאד המית תקוה ואור יחולים כבירים, עוד לא אמצא את המלה הנכונה איך לבטא את הגיון הלב המחודש. ואולי עלינו לחכות, עד אשר יראנו ד׳ בימים הקרובים הבע״ל את מצב הזמן וערכי העולם והחיים המתחדשים, אשר יגיעו ביחש יותר מפולש לערכינו הפנימיים.

שמחתי על ידיעת האי גברא יקירא הפרופ׳ גר־הצדק שליט״א. תענגני נא אם תודיעני ביתר פרטיות מערכו וענייניו אם תדע. השב נא שלו׳ רב בתודה וברכה לכ׳ הרה״ג ד״ר אשר שליט״א על ברכתו, וכמ״כ דר״ש להרב ד״ד הערץ שליט״א וכא״ל ולידידינו היקרים בס״ג, מר קמחי וביתו וכא״ל, מר וויסבורד וביתו וכא״ל, וכל אהובינו היקרים ולידידנו השו״ב המופלג ה״ר אשעראוויץ נ״י, תודיעני אם נתקיימה דרישתי לאשר אותו מטעם העדה המאוחדת לשו״ב קבוע ואם הוטב מצבו בכלל. ולידידנו מר קליר נ״י תאמר שלו׳ וברכה. והננו צמאים מאד לדעת בפרטיות, איך נגמר אצלך, אם תתישב כעת שמה, ובאיזה אופן ואי אלה פרטים. בכללות הדבר הלא כתבתי לך במכתב הקדום. וד׳ יהיה עמך וינחך בדרך הטובה והישרה בע״ה.

שיחי ושיגי היותר פנימיים כעת הלא הנם איך מישרים מסלה, להוציא לאור עולם את ההכרה הברורה של ההארה האלהית הגלויה שהחלה להיות כבר מוארה במהלך המאורעות, זריעת הצדקות שהיא ההקדמה להצמחת הישועות ולבריאת הרפואות, לכל המדוים האישיים והכלליים שיביאו להתגלותה של הנודאות של התהילות והתחלת ההכרה של אדון הגפלאות, המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית ומאיר אור חדש על ציון, ומצעיד אותנו לזכיה לאורים הללו ההולכים ונוגהים. וכל אלה הלא מסתעפים והולכים הם מבעל המלחמות, השם שמות בארץ [1] להזריח אור הצדק, אור הקדש, המוכרח לשא ברינה את האלומות פרי הזרע, אשר עדיין הנם נזרעים ואשר כבר זודעו בדמעה. אבל איך נגאלים ואיך גואלים את העולם ואת החיים משעבודה של החולשה הקרירה של העיורון הטכני, שאיננו מכיר את אור חיי החיים גם בהגלותם בתועפות עוזם. הבה נחכה ונתאמץ, בריחי הברזל יגודעו, ואור ד׳ אל אלהי ישראל יגלה ויראה בחיי עם עולם, וברוח גבורה ינשא נס להתנוסס בקושט סלה [2]. וידיעה מקורית זו תהיה מקור החסינות, מעוז הבטחה, לכל הרכוש הגדול ההולך ונקנה בכל המערכה האנושית, החותר במסתרים לגדע את כל אשרות הרשעה והמתעודד בטובו להצדיק קודש, אל ד׳ ויאר לנו [3].

כתוב נא בני יקירי בפרטיות מכל ענייניך, ומכל אשר תוכל לדעת מיקירנו

1 תהלים מו, ט. 2 שם ס, ו. 3 שם קיח, כז.

שם. הלא אנחנו מתאזרים לשלח להם כפי היכולת. בטח יתנו את החלק היותר הגון בעד תמיכת הורינו שליט"א, יחזקם ד'.

והנני בזה חותם בברכה ובצפיית ישועה כנפשך היקרה ונפש אביך דור"ש ואשרך כה"י,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתכ

בעה"י, ד"ז ניסן, עזר"ת.

עתרת שלו' ואור ישועה לכבוד רב רחימאי, הרב המאור הגדול לממשלת התורה והחכמה בישראל, מישר הדורים בשדמות תולדותינו ומשובב נתיבות דור דורים, מו"ה זאב יעבץ שליט"א וכא"ל שלו' וברכה.

אחדשה"ט באה"ר.

מה נכבד לי היום אשר אותותיו הבהירות האירו נגד עיני, והאמת אגיד לכבוד אהובי, כי דכאות גדולה אני מרגיש בעצמי, מעוצם זעירות נפשי, לעומת החזון הגדול והנאדר, מלא אורי ד', ההולך ומגיה לפנינו מתוך המחשכים של ימינו אלה. נראים הדברים, שהפסיעות המעשיות צריכות הן להעשות דוקא ע"י אנשים שאינם כ"כ מרגישים את מלא הזדן, ואת תועפות רום קדשן. אבל מובן הדבר, שאם תיגלה לפנינו איזה מסילה אשר נוכל להדאות עליה בבטחה לאמור זה הדרך לכו בו, אז גם חלש כמוני יאמר גבור אני[1], ולמחית נפש יהיו לי דברי כבוד חביבי ועצותיו הנאמנות. ע"כ אחכה ליום אשר יזכנו ד' להתראות, ולברר הדברים היותר קרובים למעשה, עכ"פ בתכונת הדבור וההתאדרה. נקוה כי צור ישראל, אשר הננו רואים את מפעליו כעת, כי שם שמות בארץ, כדי לכונן את עולמו באור צדק עולמים, שזוהר נוגהו יופיע בתמותו ע"י בנין עמו על חבל נחלתו יאזרנו בגבורה, להוציא אל הפועל כל חד מינן את החלק הרשום אשר עליו לעבוד על השדה אשר בדכו ד' לתחית ישראל ואדמת קדשו. והנני מחכה למלקוש אמרי כבוד הדרתו בפרטיות. מרוב הטרדה, והלאות מכל עניני הקטנות הסובבים אותי יום יום בכרך זה, הנני מוכרח לקצר כעת, ואחתום בברכה נאמנה בנפש צמאה לטללי ידידות נפשו המפוארה. והי' זה שלו' כנה"ד ונפש ידי"ע דוש"ת באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתכא

אחדשה"ט.

הנני מוצא לי לחוב קדוש להודיע לכ"ת שהוסכם אצלנו פה בהסכמת רבנים חשובים וגדולים, כי השעה דורשת מאתנו להתאסף לאסיפת רבנים פה בלונדון, לטכס עצה ישרה, על דבר ענינים חשובים מאד העומדים ברום עולם, שהשעה דוחקת את פתרונם. האסיפה תהיה בע"ה ביום ג' י"א אייר הבע"ל, עשרים ושלשה אפריל; ונבקש בזה את כבוד תורתו שיהי' מזורז לדבר הגדול הזה ויופיע בכבודו על האסיפה הנכבדה. גם יודיענו נא תכף את היום והשעה אשר יבוא אי"ה.

1 יואל ד, י.

וצור ישראל ומגינו בעת צרה יהי׳ עמנו וחפצו ית׳ יצליח בידנו, והכינוס לצדיקים יהי׳ נאה להם ולעולם בעזה״י.

ברגשי כבוד וברכה נאמנה, בשם הרבנים מיסדי האסיפה,

הק׳ אברהם יצחק הכהן קוק.

ההוצאות יושבו לפי הצורך

הנ״ל

תתכב

בעה״י, מוש״ק כ״ב למטמונים [1], עזר״ת.

בני מחמדי ויקירי שליט״א,

זה כמה שאנו צמאים ומשתוקקים לקבל מכתב מאתך. נא לשמחנו בדבריך היקרים ובכל פרטי מעמדך, ומעשיך בקודש ובחול, שהכל הוא בע״ה על טה״ק. ואיך נשארה ההסכמה, אם להתעכב בס״ג או לשוב לנ״ש. דרש נא באה״ר בשמי בשלו׳ כל ידידינו ואוהבינו שי׳ בשני המקומות, גם לרבות ידידינו שבבזל, ועוד. אולי כבר עשה ידידנו ד״ר א׳ שי׳ איזה צעד בדבר תק״ע, נא להודיעני.

מעמד העולם נפלא הוא כעת. יד ד׳ הגלויה, ההורסת ובונה כאחת, שכמעט לא נראתה כמוה בכל משך התולדה במהלך הטבעי הרגיל. הרעיונות הולכים ושוטפים בחזקה, מעברים שונים שוטף האור. חובת אנשי הרוח לקרוא בשם את התוכן הפנימי של המאורעות, לסמן את היחושים שבין הדעות והרגשות ההולכות ומתיצרות אל החיים האישיים והכלליים. נפלאות גדולות יוצאות לאורה במעמקי הנשמה, שעתידות הן להתגלות ולשנות לטובה את פני העולם, הרבה בערך יותר גדול מכל השינויים המעשיים. ובמרכז עומד יסוד נשמת היקום החבוי ברז החיים שבכנסת ישראל, שחובת הכרתו הולכת ופועמת, הולכת ומתוספת, וד׳ חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר.

הנני חותם בברכה וכט״ס, כנה״ר ונפש אביך מצפה אשרך וטובך עוזך ותפארתך כה״י,

הק׳ אברהם יצחק ה״ק

תתכג

ב״ה, י״ב אייר עזר״ת.

בני מחמדי שליט״א,

מאד היינו כמהים לדעת איזה ידיעה מתמן משלומם ומצבם. פה מגזימים מאד העתונים ע״ד המצב שם, ד׳ ירחם וישמור. אולי כדאי שתשאל בדעפעשע על שלומם.

הזמן הנפלא והנורא שלנו, שיד ד׳ בו גלויה היא וקול ד׳ קורא לכל אוזן שומעת, צריך הוא תכונה של טהרה וגבורה קדושה פנימית בכל עת. והרכוש הזה הוא היותר גדול, שיעשיר את העולם כולו, בבוא התור לסידור. חיים חדשים בנאות שלו׳ ומשכנות מבטחים [1].

יחזקנו צור עוזנו בישועתו וירוממנו להגיון קדשו ומפעלי עבודתו באור ועז.

1 לימי ספירת העומר, שבהם מונים מ״ט ימים. 1 ישעיהו לב, יח.

הנני חותם בברכה בצפית ישועה ואורה. והי' זה שלו' כנה"ט ונפש אביך מצפה אשרך כה"י,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתכד

ב"ה ל"ד למב"י, עוי"ת.
בני מחמדי שליט"א,

ת"ל על החוה"ש אשר עמנו. כמה אנחנו צמאים לקבל מאתך מכתב מפורט מכל אשר אתך באר היטב. ב"ה שקבלנו את כרטיסך, אבל לא הרוה צמאוננו לדעת בפרטיות, איפה נשאר מקום מושבך בקביעות. ודרך אגב אם לא בס"ג מאיזה טעם נתבטל הרעיון דשם. איך שיהי' ודאי הכל הוא לטובה.

והנה מהנעשה באה"ק בטח ידעת מכבר. הננו מחזקים ומאמצים את מעמד רוחנו, ביחול ותקוה לד' שישמור את עמו ונחלתו, ובתוכם ג"כ את יקירינו שליט"א. אמנם הכרח לחפש דרכים איך לשלח להם תמיכה מידית. בטח קבלת את הט"ג, ומסתמא כבר שלחתו. אולי יחנינו ד' ברחמיו, ונזכה לשמע מהם בשו"ט. פה עוסקים קצת איך לשלח איזה עזר, אולי ירחם ד' ויהי' זה באפשרות.

הנני עומד ומצפה לאור חסדי עליון ב"ה הטוב לכל ורחמיו על כל בריותיו, שיאיר לנו באור ישועתו, ויזכנו להתבשר בשורות טובות משלו' אחינו ומשלו' כל יקירינו באה"ק. חזק ואמץ בני יקירי, וד' יעזרנו ע"ד כבוד שמו, ויגונן ויציל וירחם וינטל וינשא בעזרתו, במהרה בקרוב, את כל חוכי פדות וישועה קרובה. כנפשך היקרה ונפש אביך המצפה לרחמי שמים, ועזרו מקודש,

אברהם יצחק ה"ק

תתכה

בעה"י, עש"ק מ"א למב"י, עוי"ת.
בני מחמדי שליט"א,

כמה צמאים אנחנו כבר לדבריך היקרים. אנא חושה נא להודיענו משלומך הטוב ומכל אשר עמדך לטובה. כמובן שהננו מיחלים מיום ליום לדעת מה נעשה עם יקירנו שם. ד' ירחם יגונן ויציל. ממדינת מושבך מסתמא שולחים איזה עזרה. פה הדבר הולך לע"ע בכבדות גדולה, אולי יתן ד' ויצא אל הפועל איזה ענין ממשי. בטח שלחת את הט"ג, להודע לפחות מקום מושבם כעת, איכה ירעו ואיכה ירבצו נצפה ונחכה לתשועה, ושומר ישראל כצפרים עפות יגונן. — כמובן בראשית בא הידיעות נתרגשנו הרבה וכעת הרגענו מעט, ונפשנו צופי' לחסד ד' ורחמיו שיושיעם מהם עם כל עם ד'. אך צריך להתכיף יותר בשילוח תמיכה להם כעת כמובן, וכפי היכולת נראה בעה"י. הודיענו נא כמה שידעת מפרטי המצב שם. חזק בני ואמץ ותשועת ד' וחדות אורו תשגבנו תמיד בכל עת, ומאופל וממחשך אור קודש אור חדש יאיר עלינו, ובשמחת קדושת קבלת תוה"ק ביום שמחת עולמים הקרוב לבא בהתקדש חג הקודש הבע"ל ישמחנו. כנה"י ונפש אביך מצפה לישועה,

אברהם יצחק ה"ק

10668

תתכו

ב״ה, ג׳ סיון עזר״ת.

בני יקירי שליט״א,

תל״י על החוה״ש אשר עמנו. צור עולמים ב״ה שומר ישדאל ישמור ויגונן את עמו ונחלתו ואת כל יצוריו מכל פגע ומשחית. דגשי פחד שעברו פה כעת קמו לדממה כעת; ות״ל שהודגעו הרוחות. חושבים אנו שמכה״ע יגזימו הרבה את המאורע, ע״כ הנני כעת מקדים את מכתבי, להודיעך משלומנו ב״ה. והנני מצפים לאור דבדיך היקרים. ותודתנו נתונה על כרטיס הטיול, ועל ד״ש של ידידינו הדב ד״ר הערץ נ״י. והשי״ת ישפת שלו׳ ושלות השקט, ואור ברכה וחיים על עמו עולמו ונחלתו, כנה״י ונפש אביך מצפה אשרך כה״י,

אברהם יצחק ה״ק

תתכז

ב״ה, ג, סיון עזר״ת.

בני מחמדי שליט״א,

הננו מתחזקים בשם ד׳ עושה נפלאות, שומר הברית והחסד, שיפליא חסדיו עמנו, ועם כל יקירי נפשנו, ועם כל עמו בית ישראל, ויגונן ויציל אותם מכל פגע ומכל אסון ונזק בזמן הנורא הזה, ברב חסדו.

כשתקבל הכסף תשלח ע״פ אדרעססא היותר בטוחה, אולי כדאי לשלח להרב הורוויץ, או לד״ר לוין או לד״ר אויערבאך, שהם ימסרו את הכסף לבתי׳ תחי׳, והיא תתנהג בהם כפי הדרוש. אם יזכנו השי״ת לקבל מהם קבלה, נקוה להתאמץ לשלח סכומים יותר חשובים ולפעמים יותר תדירים.

מרוב טרדא נפשית קשה לכתוב הרבה. הננו עומדים הכן לקבל בהדרת קודש את החג הקדוש, יום זמן מתן תורתנו הבע״ל, ואור תורת חיים, ואהבת חסד, יאיר צור עולמים על כל אפסי עולם, ומהרה ישמע קול שמחה, קול פדות וגאולה, רוח והצלה, לשאר עם ד׳, ולחבל נחלתו, ויראו עינינו וישמח לבנו בישועתו באמת.

והי׳ זה שלו׳ וברכה ושמחת הרגל וכט״ס כנפשך היקרה ונפש אביך מצפה אשרך כה״י,

הק׳ אברהם יצחק הכהן קוק

ברכת מז״ט בהודות לד׳ על פדותו של אהובנו היקר הרב ד״ר הערץ שי׳, ודר״ש באה״ר לו ולכ׳ ידידנו הרה״ג הנעלה ד״ר א׳ שליט״א, וכל בני ביתו היקרים ישאו ברכה מאת ד׳, ושמחת יו״ט וכט״ס.

ידי״ע הנ״ל

תתכח

ב״ה, עש״ק ב׳ להגבלה, עזר״ת.

בני מחמדי ויקירי שליט״א,

ת״ח לך על הכרטיס אשר שלחת מהטיול. אמנם לא השביע את צמאוני לדעת

מכל הפרטים אשר אתך. נקוה שתיטיב לרוות נפשנו השוקקה לדעת משלומך בכל מכל בדבריך היקרים. הננו שולחים שלש מאות פרנק לתמן. תשלחם אולי ע"ש הרב הורביץ לירושת"ו, והוא ימסור להורינו שליט"א, והם בטח ימסרו גם לבתי' ואסתר כפי ההכרח. כאשר נדע שהכספים באים כהוגן נקוה לשלח עוד בקרוב. ב"ה שהממשלה הרשתה פה לשלח, ונקוה שיתקבצו סכומים הגונים, בע"ה.

הנני חותם בכל חותמי ברכות, יאיר עלינו ד' ית"ש בחסדו, מאור קדושת תורתו וזוהר חיי ישועה ופדות, אומץ וברכה טוהר לב וחדות קודש, כנה"י ונפש אביך מצפה אשרך כה"י,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתכט

ערב שבועות תרע"ז.

ברבות לעד להדרת בבוד ידיד נפשי הרב המאור הגדול, משובב נתיבות לתולדות גיי קודש, מוהר"ר זאב יעבץ שליט"א.

שלו' רב, וברכת הרגל, ושמחת אוד תורה.

רב רחימאי המרומם, מכתבו היקר כליל חכמה וענוה יתירה הגיעני, ועם כל אשר לבי מלא הודות לד', על החן והחסד אשר נתן אלי, גם בשפלותי וגלותי, בעיני בחירי עמו ויראיו, השרידים אנשי סגולה, לא יחדל כאבי על עדיפות ההערכה של גדולי ישראל כפאר מעלת כת"ר, תוצאת הפרזת לבם הטוב, ורוחם הנדיבה והעדינה.

ברבד שמירת הבריאות, אם אמנם הסדור ההיגיני הוא אצלי מהעבודות היותר קשות, לא רק מטעם הטרדות החיצוניות, כי אם ביותר מפני טדדות פנימיות, של טיסת הרוח, מתלמוד אל תלמוד, ממרחבים אידיאליים השונים למיניהם, הדורשים כל אחד בפני עצמו עבודה רוחנית, שכלית והרגשית, והתאמה במסילות הלב ובאורחות החיים. כמובן הלחץ של המעמד הגלותי, ההשתעבדות לעבודות וזירות שאין הלך־רוח חיים אציליים נכסף בהן, הם ודאי מוסיפים דכדוך והם הם גורמים ג"כ מתלאה גופנית.

מה שרוחי שוחד בקדבי הוא ביסודו ליתן איזה אפשרות למהלכים ספרותיים, באיזה קצב ותכנית. היסוד הפזור של רשימות הלא הוא רובו בביתי ביפו, וקצת מזעד הנה הוא בשויץ ביד בני שליט"א. אם היה מצבי בגולה פנוי משיעבודים קטנים בצביונם, הייתי משתוקק מאד לעסוק בעבודה תוכנית מוקצבה, בנחלי המחשבות, בהמון מקצועותיהם, שהיו אפשריים לצאת אל הפועל ע"פ המסות אשר החילותי קצת מזה בא"י, ע"י שומעים עוזרים, וע"י הרצאות ושיחות כלליות ופדטיות, בצירוף ע"י עבודה של כתיבה בגוונים שונים, שהיתה יכולה לבא גם על ידי בלא אמצעות, עם כל חולשתי הגופנית והרוחנית, כשהתנאים החיצוניים עוזרים לזה. אבל רואה אני שאותה האודה הנעימה, של חיי הקודש והעז, המרווה מזיו התענוגים האידיאליים, אותו הרצון האמיץ ואותה הבינה הבהירה המחוברת עם שירת קודש ונועם אור עליון, אשר היתה עכ"פ לפרקים מאזרת אותי שם בארץ חמדה והיא היא אשר הכשירה אותי למתק תנובת החסד, אשר

מרסיסיה נהרו לב טהורי הנשמה של בחירי הסגולות, שכ"כ המשיכוני חסד, אותה האורה נעלמה היא ממני פה בארעא דמחשכא [1], אשר גם מטעם זה עיני כלות מיחל לקץ הישועה, אשר יצוה צור חסדו להשיבני, לידידי ידידות משכנות דבירו, אשר שם צוה את הברכה ברכת שמים מעל.

ולמעשה הנני אתאמץ בעה"י בל"נ לעשות רצון אוהבי ידידי אמת, ככל האפשדי, בדבר זמני מרגע וטיול לחליפת כח, ומרבה עצמה לאין אונים ב"ה יאמץ חילי, לקיים בי יראיך יראוני וישמחו [2].

ובדבד איזה סידור בהנהגתי ביחושי לקהלת מחז"ה, אשר ע"פ בקשתם באתי הלום, ודאי הרשות נתונה מצדי ליקרי ערך רמי המעלה כמעלת מר חביבי שליט"א ואשר עמו בעצת שלו' ואהבת תורה ויראת שמים, לקחת דברים בזה כמחשבתם הטובה והרצויה.

והנני בזה חותם בברכה, ברכת החיים והשלו' וכל־טוב וברכת היום הגדול, יום אור אורים, לשמים וארץ, ולכל המון לאומים, יום מתן תורתנו חוסן ישענו עדי עד, דהאי יומא דקא גרים [3] להפלות אותנו בעטרת נצח וקרני הוד, אשר מכל המון מחשכים יגלו ויראו לעיני כל אפסי ארץ, כדבר ד' אשר נאמן, כנפשו הרוממה והנכבדה ונפש ידידו עז, קשור בחבלי ידידות אמת, ברגשי כבוד ויקר,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתל

ב"ה, י"ז סיון, עזר"ת.

בני מחמדי שליט"א,

תל"י על החוה"ש הרגיל עמנו. כה יחנינו השי"ת לשמע ממך ומכל יקירנו באה"ק ובחו"ל בשורות טובות, וששון וגיל ישמיענו, ותחת בשתנו משנה, ישמחנו באור חסדו וישועתו בקרוב.

ת"ח לך יקירי על התמונה אשר הואלת בטובך לשלח. יחנינו צור עזלמים ב"ה לראותך בתור האדם המעלה בכל טוב ואושר לאוי"ט, במהרה בקרוב בעזרתו ית"ש.

פה הסכמנו, ועד הרבנים, להכריז יום כ' סיון הבע"ל ליום התעוררות קדושה, ומעין הזכרת גזירת תענית וזירוז לצאת לישע אחינו באה"ק.

מה היא הסיבה שלא הודעתנו אם שלחת את הט"ג לתמן. היתכן ששלחת ולא קבלת תשובה. כמה מפה קבלו תשובות או ידיעות תלגרפיות. ירחם ד' וישמיענו בקרוב בשורה מרגעת הרוח לשלותם ושלומם.

כמובן הורגז הרבה רוחנו משמועת השבר של ידידנו מר קמחי נ"י. ישלם ד' לו נחומים. תמול הריצותי אליו מכתב תנחומים, סמוך לשמועה. יגדור ד' פרצות עמו, ולא ישמע עוד שוד ושבר בגבולנו, וסוכת שלו' יפרס עלינו תמיד.

זה כמה שלא התענגתי במכתב ארוך מאתך, מפורט בעניני קודש וחול, כאשר הסכנת מאז, הואילה נא מחמדי בטובך לבאר לי את הסבה של קיצור כתיבותיך,

1 ע' פסחים לד: 2 תהלים קיט, עד. 3 פסחים סח:

וגם אם אפשר לשמחנו ולהרגיע קצת את רוחנו ע״י דבריך המבוררים בפרטיות באר היטיב, מכל, מפרטי ענינין בכל הדייקנות האפשרית.

הביע נא לידידנו הרב הד״ר הערץ נ״י את רגשי שמחתי בהודות לד׳ הטוב על חופשתו. ומה יש עם מעלת הרב ד״ר א׳ נ״י. ישפת ד׳ שלו׳ לעמו ולירא׳ו, ומברכותיהם יבורכו כל בריותיו.

חזק בני ואמץ, בתקוה עליונה המופעת תמיד על דורשי ד׳ וחושבי שמו. נחזק ונאמץ את לבבנו בבטחון עז אור קודש ונועם חדות ידידי ידידות פאר חי העולמים ב״ה, ובשפעת טובו ישגבנו ישע, ויעודד ענוים בישועתו, וחלקנו עמהם ישים, ואור גאולה וישועה יופיע מהרה על כל אפסי ארץ, ממקור חיי עולמים ממכון הקודש מציון מכלל יופי, ומתוך העבים המכופלים בדק, נהירים יאירו תבל, ומעטה ששון נעטה בקרוב תחת רוח כהה, ואור הגיון תורתו, חכמת ודעת אשר באוצר יראתו הטהורה יחיה רוחנו לעשות חיל, ברב עז ותעצומות, כנפשך היקרה ונפש אביך מצפה אשרך, מיחל לחסד אל כל היום,

אברהם יצחק ה״ק

תתלא

ב״ה י״ז סיון תרע״ז.

כבוד ידידי היקר והנכבד נחמד ונעלה מר אברהם קמחי נ״י, וצאצאיו היקרים כולם יתברכו בכט״ס.

מנחם ציון וירושלים ינחמם מיגונם, ויהפך להם אבלם לששון בב״א.

טהייערסטער ליעבער פריינד, יעצט אבען באקאממע איך דעם טרויעריגען נאכריכט, פון דעם אבשיעד פון אייער זעליגען פרויא תנצב״ה. איר קענט זיך פארשטעללען דעם טיעפען איינדרוק, וועלכע דיעזער גראסעע פארלוסט, פאר אייך און פאר אייערע ליעבע קינדער לעבען, און פאר דיע פאמיליע און גוטע פריינד בכלל, און פאר אללע וועלכע עס האבען נור קעננען געלערענט, דיא אדעלע פרומע אונד גוטע געפיהלען פון דיא אשת־חיל ע״ה, האט אף אונז געמאכט. בפרט מיר, וועלכע מיר האבען זא פיעל געאכטעט איהרע גוט־הערציגקטייט אונד אדעלמוטהיגקייט. יא ליעבער פריינד, מיט איינפאכע מענשליכע ווארטען איז גיווים אונז שווער טראסטווערטער צו גאפינען פאר איהנען אין דיא נאהנסטע צייט פון דעם אומגליק איבעראלל. אבער ב״ה פאר זיינע הימעלישע גנאדען, וועלכער האט אונז אגאנצען רייכען אוצר פון טראסטונג געגעבען, אין זיינע הייליגע וואר־טען, אין דיא טיעפקייט פון דיא אדעלע פראממיגקייט און דיא הויכע באאבאכטונג פון דיא הייליגע אמונה, און דיא געטליכע גערעכטיגקייט און גיטיגקייט. איך האפפע, אז השי״ת וועט אייך מיט גראססע מוטה, אונד אינערליכע הייליגע צופריעדענהייט שטארקען, און דיא ברכות פון מנחם אבלי ציון וירושלים דער אבי יתומים וועט אייך טרעפען, מיט איינעם בארוהיגטען גייסט, אונד שטארקייט צו פארטראגען דעם גרויסען שמערץ. ותשועת ד׳ תשגבהו, לרומם קרנו בכבוד, ולבנות את ביתו הנהרס, ולנחמהו מיגונו, ולחבוש ללבבו הנשבר, כי הוא ב״ה רופא לכל שבורי לב.

מאד מאד אבקש מכבודו המרומם, שיטיב לקחת מועד להודיעני, ממצב

בריאותו ומשלו׳ כל צאצאיו היקרים. גם רעיתי הרבנית תחי׳ מבקשת בכל לב, שיואיל נא כבודו להדגיע את רוחנו השוקק לדעת את מצבם כעת, והמקוה לשמע ממנו נחומים ואומץ רוח. ואקוה ש־טיב נא למלא את בקשתנו.

והנני חותם בברכה בלב נשבר ובנפש צופיה לתשועת ד׳ על כל עם קדשו ועולמו, ועל כבוד ידידי וכל אשר לו.

ידידו הנאמן המשתתף בצערו, ומצפה לנחמתו, החפץ שלומו והצלחתו בכל לב,
הק׳ אברהם יצחק הכהן קוק

תרגום

ידיד אהוב ויקר מאד, זה עתה קבלתי הידיעה המעציבה של פטירת אשתו המנוחה תנצב״ה. כ׳ יכול לתאר לו הרשם העמוק, אשר עשתה עלינו האבדה הגדולה הזאת לכ׳ ולילדיכם היקרים, ולמשפחה ולידידים בכלל, ולכל אלה אשר רק ידעו והכירו את עדינות הרגש הכשרות והישרות של אשת־חיל זאת ע״ה. בפרט אנחנו, אשר כל־כך הכרנו והערכנו את טוב־לבה ועדינות רוחה. כן, ידיד אהוב, במלים אנושיות פשוטות בודאי קשה לנו למצוא דברי נחומים לכם ביחוד בזמן הקרוב של האסון. אבל ב״ה על חסדיו השמימיים, אשר נתן לנו אוצר שלם ועשיר של נחמה, בדברי קדשו, בעמוקות היראה העדינה וההתבוננות העליונה של האמונה הקדושה במדת הטוב־והישר האלהית. אני מקוה כי השי״ת יחזק את כ׳ בגודל רוח ושלוה פנימית קדושה, וברכות מנחם אבלי ציון וירושלים אבי היתומים ישיגוכם באומץ מרגיע לשאת את סבל המכאוב הגדול, ותשועת ד׳ תשגבהו וכו׳.

תתלב

בעה״י, ר״ג סיון עזר״ת.

בני מחמדי שליט״א,

ישמחך ד׳ בכל טוב, כי שמחתנו והשיבות את נפשנו הכמהה בהדעפעשים השנים אשר הריצות לנו. והננו מקוים לאור דבריך היקרים.

והנה ע״ד שע״ת[1] לעשות בפרטיות בעדם קשה מאד, כי הקיבוץ הולך בכללות לטובת אה״ק וישולח להועד ושמה יחלקו לפ״ע לכל יחיד ולמוסדים. ומ״מ אקוה להשתדל בל״נ שירשמו סכום קצוב בשלוחם לטובת שע״ת ביחוד. ואחשוב שיקבלו את דברי בעה״י.

פה קבענו יום כ׳ חדש זה העבר ליום התעוררות לתשובה ותו״צ, וגם תענית לבריאים, ובעה״י עשה הענין רושם גדול לטובה ברוחניות ובחמריות.

בטח שמעת את דבר הנבלה שעשו פה אחדים מראשי הקהל, הרחוקים, שהודיעו בדרך רשמי להכחיד את השם האומי של ישראל. וההתעוררות רבתה ע״י זה. ומצדי ערכתי מחאה נגדם בשם ועד הרבנים[2] שנתועדו אצלנו וב״ה גם זה עשה רושם הגון בכמה ספירות. ובפנות היום ד׳ דנא דרשתי מענין זה לפני קהל

1. „שערי תורה״, תלמוד־תורה וישיבה קטנה ביפו.

2 מחאה זו, שנתפרסמה בדפוס בזרגון יהודית־אשכנזית, נתונה כאן במקורה, ואחריה תרגומה ללשוננו (ע״י צ״י).

גדול שנאספו בבית הכנסת מחזיקי הדת, והתחזק הרושם לטובה בעה"י. וכל זה הוא ממפלאות תמים דעים לבצר רוח ד' על עמו, לכוננו לאור ישע ופדות, אשר יופיע בחסדו בקרוב מתוך כל המאפליות. נתחזק ונתאמץ לקבל שפעת אור קודש גבורת ישע ימין ד' רוממה, בנעימת עדניה והוד רעם גבורתה המעודד ומחיה. והנני בזה אביך מצפה אשרך מיחל לתשועת אל חי העולמים ב"ב בקרוב.

אברהם יצחק ה"ק

ערקלערונג וועגען דעם נאציאנאלען פערראטה

פון הרב קוק בשם ועד הרבנים

מיר פראטעסטירען גאנץ עפענטליך געגען אלע אידישע נשמה־שניידערס, געגען אלע וועלכע ווילען דאס וונדערליכע גאנצקייט פון אידען און אידענטום אויף שטיקלעך צושפאלטען. נאר פון גאנצע אידישקייט ווייסען מיר!

איין ביטערער שפאס איז דער גאנצער ויכוח, אויב אונזער נאציאנאלער אדער רעליגיעזער פערמעגען בעשטעטיגט אונזער אינהאלט. די גאנצהייט פון "אתה אחד ושמך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" וועט זיך נימאלס שפאלטען אדער טיילען. מיט דעם הייליגען קראפט פון די אידישע גאנצהייט, פראטעסטירען מיר געגען אלע פערריעטער, מוסרים און פוסט־שפרעכער פון אלע מינים. מיט דעם הייליגען קראפט פון די גאנצהייט פון אונזער גאנצער אומה מיט איהר גוף און מיט איהר נשמה, פאדערען מיר אונזערע גאנצע פאדערונגען פון אלע אונזערע ברידערליכע מיטגלידער און פון דער גאנצער ציווילייזירטע מענשהייט.

אונזער גזילה פאדערען מיר אינגאנצען... די הימלשרייענדע עולה מוז געענטליך פערריכט ווערען... אונזער הייליגע טהיערע, וונדער־פראכטפולע לאנד, אונזער שטאלץ, אויך אונזער מענשען־רעכט און מענשען־ווירדע, ביר־גערליכע און נאציאנאלע רעכטע אין אלע לענדער מוז צוריקגעשאפט ווערען געענטליך — אנע פשרות — אנע חניפות... אינגאנצען גאנץ!...

עס איז די צייט געקומען, דאס אלע וואס האבען צושטערט, אדער וואס זייערע עלטערען האבען אנטייל געגומען אין די צושטערונג פון אונזער פאלק און פון אונזער לאנד וועלען מוזען זיך אומקעהרען צוריק פון זייער שרעקליכען וועג, און אלס א פעריכטונג פון זייער געוואלדיגען פעהלער, וועלען זיי מוזען מיט אלע קרעפטען אלע בעקוועמליכקייט אונז געבען אויפצובויען צוריק דעם צושטערטען יעקבן און עס אויפצוריכטען מיט די פולע גלעגצענהייט זיין פער־וויסטען וואהנונג.

ביי דער יעצטיגער וונדערליכער צייט, אין וועלכע די עפענטליכע געטליכע האנד בעווייזט זיך אזוי וונדערבאר אין דער וועלטגעשיכטע און אין אונזער פאלקס־געשיכטע, איז צום בעוונדערען אז עס זאלען זיך געפינען מענשען מיט אזוינע פערשטומפטע מוחות און פערשטופטע הערצער, וועלכע זאלען האבען די פרעכהייט אויסצודריקען זיך צו פערקלענערען און צו צוברעקלען די גרויסע אידישע אוריגינעלע גאנצהייט, אין דעם מאמענט וועו איר בעווסטהייט איז אזוי פיל נויטיג צו אונזער גאנצער געשיכטליכע קאריערע.

מיר מוזען ערקלערען די גאנצע קריגערישע מענשהייט אירע פליכטען געגען

אונז... מיר האבען די מענשהייט פיעלעס געגעבען... מיר האבען אין דעם מענשליכען מאראל איין לעבענסקראפט אריינגעבלאזען... אין דעם עקסטראקט פון די גאנצע ציווילישירטע רעליגיעזיטעט לעבט אונזער גייסטליכער פערמעגען, מיר האבען גערעטעט די געזאמעלטע מענשהייט, אין איין זייט, פון די שקלא־פערישע, פינסטערע געצענדינערייי, און פון דער אנדערער זייט, פון די שוואכע בלוט־לאזיגע טויטע גאטלאזיגקייט. אונזער וונדערבארע ריין־געטליכע געשיכטע איז געווען און וועט פארבלייבען דער בסיס פון דעם ריינסטען מענשליכען גייסט, וואס די גאנצע מענשליכע איידעלקייט ווערט פון איר ענטוויקעלט...

און די פעלקער האבען אונז ענטגעגען געצאהלט זעהר העפליך, מיט בערויבען אונזער לאנד און אונז פון איר פארטרייבען, מיט פערברענען און צושטערען אונזערע וונדערבארע הייליגטימליכקייטען, מיט שחיטות, מיט אכזריות, מיט שמאלענען און ברענען אויף די פלאמען פון די "אויטא־דע־פעס", מיט געלע לאטעס, מיט נאכשרייען "העפ־העפ" אין די גאסען, מיט שלאגען טשוועקעס אין אונזערע מוחות און מיט זייער נאך פיל מעשים טובים, אין די פארם אומגעפער, און מיט אלע פאלשע און אונמענשליכע בלבולים און אינ־טריגעס, אין דער זעלבער צייט וואס זיי דערקווישקען אלע זייערע גייסטער פון אונזער לעבעדיגען, הייליגען, לעבענס־קוואל, און גענישען מיטען פולען מויל פון אונזערע גלענצענדע טעטיגקייטען.

און יעצט אז מען האלט שוין אין פלוג ביי דער ענדע, אז די שרעקליכע פעלקער־אונגערעכטיגקייט האט רואינירט אלעס גוטעס, און אלעס פרידליכעס, אין דער צייט וואס די ערד ציטערט און וואקעלט זיך דורך איהרע שוועכע זינד, אין דער צייט וואס פעלקער־אידעען און מלכים־טראנען צושמעטערען זיך... אין דער צייט, ווען די מענשהייט האפט געהאלפען צו ווערען איין ישועת עולם דורך דעם בלוט פון דער יעצטיגער פירכטליכער מלחמה, אין דער צייט וואס די גרויזאמע מענשליכע שמערצען, האבען ערווועקט איין הייליגען פונק אין די הערצער, און עס טרוימט זיך אז דער צוקונפט נאך דער מלחמה וועט אין־אלגעמיין ברענגען א נייעם און א פיל שענערען לעבען ווי עס איז פריהער געווען; א לעבען פון ערליכקייט און גערעכטיגקייט, וואס ער וועט אין זיין מוסטערהאפטען אופן זיין ווערטה די אלע טייכען בלוט וואס עס איז צוליב אים פערגאסען געווארען.

איז דען ניט אין דער גרויזמאער און וונדער־הייליגער צייט פרוכטבאר גרויס אונזער חיוב מודיע צוזיין גאנצע מענשהייט, איבערהויפט די ציווילישירטע קריגערישע פעלקער, אז אויב די עולה פון די עולות זאל פערבלייבען אויף זייער קארג, ווען זיי זאלען זיך ניט אבוואשען פון די רציחה, פון די גזילה וואס זיי האבען פערפירט, געגען אונז, מאכען זיי זיך אומגליקליך נאך מער ווי זיי שאפען אונז אומגליקען.

זיי שטעלען אריין אין קאן די גאנצע וועלט־אויסבעסערונגען, וועלכע עס ווערט געהאפט פון דער יעצטיגער פעלקער־מארד, און זיי מאכען דערמיט די גאנצע בלוט־פערגיסונג פאר איין פרוכטלאזע מערדערייי. דער הימעל־געשרייי פון

אונזער בערויבונג מוז אלעס איגנאריערן און אין זייער לעבען ארויסרופען פון זיך זעלבסט די ערגסטע רעוועלירונגען.

אבער אין געגענטייל, ווען דער רעזולטאט פון דער מלחמה ווערט ברענגען צוואמען מיט אלע רעכטס־פערבעסערונגען אויך אונזער צוריקשטלונג, ווען די פעלקער ווילען דעם שרעקליכען פערברעכען פערריכטען, און אונז העלפען אינארדענען זיך מיט אונזער פולען לעבען און אונז אבגעבען אונזעד לאנד, אונז לאזען און העלפען אונז שאפען אונזער מלוכה, לאזען אונז רוהיג בענייען און אויפבליהען אונזער אור־אלטען, רוהיגען, העלדישען, פרידליכען, מאטעריאלען און גייסטיגען, הייליגען און פראפאנען לעבען, דאן ווערט די ווילט־שאנדע ארונ־טערגעהן פון מענשליכע גענזלשאפט, און ווערט אין דער ווילט־דיפלאמאטיע געהערט ווערען מיט־זינגענדיק מיט זיינע זיסע הימלשע טענער דער „קול קול יעקב", מיט זיין אמת מיט זיין יושר וואס שטראמט ארויס פון די הייליגסטע קווילען. דאן ווערט ערשט די ווילט צוואמען מיט אונז דערקענען וואס דאס איז א ערליכער פעלקער לעבען, — דאן ווערט ערשט די פולע צופרידענהייט אויפ׳ן מענשען קומען, אלס די פרוכט פון די צרות פון דיזען פירכטעליכען קריג.

מיר פון אונזער זייט קענען מקבל זיין דעם צוקונפטיגען גליק נור מיט אונזער גאנצקייט; מיט דער גאנצקייט פון אונזער אריגינעלער נשמה, ווילכע לאזט זיך ניט אויף קיין שום אופן צוטיילען אויף אזעלכע שטיקלעך ווי נאציאנאליטעט און רעליגעזיטעט. ערהאבענער פון די שפליטערען, איז די גרויסע שטארקייט פון דעם אלטען אייביגען, פעלזען־שטארקען ישראל סבא.

ניט נור א פאררעטונג פון אידען איז די שמאל־הערציקייט פון די וואס ווילען צושפאלטען די גאנצקייט פון אונזער גלענצענדען לעבענסקראפט אויף שטיקלעך און אברייסען פון אים א חלק אהין אדער אהער, נור עס איז א פעררעטונג פון דער גאנצער מענשהייט. מיט די גרויסע האפנונג, אז אונזער הייליגע געדעכטיג־קייט ווערט גוט פערשטאנען ווערען פון אלע פרעמדע און אייגינע מענשען, און די נארישע חלומות פון שפאלטען אונזערע כוחות ווילען אין גאנצען פערשוונדען ווערען און א קראפט פון גאנצקייט ווערט אנפאנגען מיטען פולען מוט אונז צושטארקען, און מיר אלע צוואמען, אלע נדחי ישראל מיטען פולען זין ווילען מיר טעטיג און קרעפטיג פאדערען אונזער גאנצע פאדערונג, און אונזער שטימע ווערט געהערט ווערען אין אלע קרייזען צו דעם כבוד און גליק פון אלע פעלקער, און צו אונזער ערהאבעהייט און גליקליכקייט, און צו די גיכסטע אויפבויאונג פון אונזער הייליגע לאנד, אונזער פאלק, און אונזער ערהאבענעם הייליגען גייסט.

—

מיר בעטען די פרעזידענטען און גבאים מיטצוהעלפען דאס די ערקלערונג זאל פארגעלעזען ווערען פאר דעם עולם ש״ק בהעלותך נאך קריאת התורה אין די שולען.

תרגום

גילוי דעת ע״ד הבגידה הלאומית

מוחים אנחנו גלוי נגד כל קורעי הנשמה היהודית, נגד כל הרוצים לפורר את השלמות הנפלאה של היהודים והיהדות. רק יהדות שלמה אנחנו יודעים!

לעג מר הוא כל הויכוח הזה אם קנינו הלאומי או הדתי הוא המקיים את תוכן חיינו. השלמות של "אתה אחד ושמך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" לא תיפרד ולא תיחלק לעולם.

בכוח הקדוש של שלמות היהדות אנחנו מוחים נגד כל הבוגדים, המוסרים ודוברי דיק מכל המינים. בכוח הקדוש של שלמות כל אומתנו, בגופה ובנשמתה, תובעים אנחנו את תביעותינו השלמות מאת כל חברינו אחינו ומאת כל האנושיות התרבותית.

את גזלתנו אנחנו תובעים בשלמות. העולה, הצועקת שמים, מוכרחת להתקן כלה. ארצנו הקדושה, היקרה, מלאת ההדר והפלאות, גאותנו, זכות־אדם ועדך־אדם שלנו, זכויותינו האזרחיות והלאומיות בכל הארצות, מוכרחות להחזר אלינו לגמרי, בלא פשרות בלא חניפות, — לגמרי בשלמות!

באה העת, שכל אלה שהרסו או שאבותיהם השתתפו בהריסת עמנו וארצנו יהיו מוכרחים לשוב מדרכם האיומה, ובתור תיקון למעוותם הנורא יהיו מוכרחים לתת לנו, בכל האפשרויות, את כל הנוחיות כדי לשוב ולבנות את בית יעקב הנהדס ולכונן במלוא ההדר את נוהו השומם.

זמה תמוה הוא, שבעת הנפלאה הזאת, שיד ד' מתראית בה באופן כל כך נפלא בדברי ימי העולם ובדברי ימי עמנו, ימצאו אנשים בעלי מוחות מטומטמים ולבבות ערלים כאלה, שתהיה להם החוצפה להביע דברים בכדי להקטין ולפרר את השלמות היהודית הגדולה המקורית, — בשעה שידיעתה כל כך נחוצה לכל מעמדנו ההסטורי.

אנחנו מחויבים ומוכרחים לבאר לכל האנושיות הלוחמת את חובותיה אלינו. אנחנו נתנו הדבה לאנושיות, הפחנו במוסר האנושי כח חיים, בתמציתה של כל הדתיות התרבותית חי רכושנו הרוחני, אנחנו הצלנו ומצילים את כל האנושיות, מצד אחד מהאליליות החשוכה העבדותית, ומצד אחר משכחת־אלהים החלשה, חסדת־הדם המתה. דברי ימינו הנפלאים, האלהיים לגמרי, הנם ויהיו תמיד הבסיס של הרוח האנושי היותר טהור שכל העדינות האנושית מתוכם היא מתפתחת.

והעמים השיבו לנו כגמולנו יפה מאד: בגזול את אדמתנו, בגדש אותנו ממנה ובשדיפת מקדשינו והריסתם, בשחיטות באכזריות, בחרוך להבות האוטו־דה־פה, בטלאים הצהובים, בקדיאות "הפ, הפ" ברחובות, בהכאות מסמרות במוחותינו ועוד הדבה מאד מעשים טובים כאלה, ובכל מיני עלילות שוא ותואנות לא אנושיות, — באותה שעה שהם משיבים את כל דוחותיהם ממעין החיים החי הקדוש שלנו ונהנים במלוא הפה מפעולותינו הנהדרות.

ועתה, כאשר כבר עומדים כנראה בסוף המלחמה, כאשר דשעת העמים הנוראה החריבה כל טוב וכל שלום, בעת שהאדמה מזדעזעת ומתנודדת בחטאיה הכבדים, בעת שרעיונות עמים וכסאות מלכים מתפוצצים, בעת שהאנושיות מקוה להושע ישועת עולמים בדם המלחמה האיומה הזאת, בעת שהמכאובים האכזדים של האנושיות האידו ניצוץ קדוש בלבבות, והנן כחולמים שהעתיד של אחרי המלחמה יביא בכלל חיים חדשים הרבה יותר יפים מאשר היו מקודם, חיים של יושר וצדק, אשר במופתיותם יהיו שוים את כל נהרי הדם שנשפכו למענם, — האם אין עלינו, בשעה הנוראה הנפלאה והקדושה הזאת, חובה גדולה ונוראה להודיע

לכל האנושיות, ביחוד לעמים התרבותיים הלוחמים, כי אם עולת העולות תשאר על קדקדם, אם לא יתרחצו מהרצח ומהגזל שעוללו לנו, הם עושים את עצמם אומללים עוד יותר ממה שהם ממיטים אסונות עלינו.

כי הם מעמידים אז בסכנה את כל תיקון העולם, המקווה מרציחת העמים הנוכחית, והם עושים בזה את כל שפיכות הדמים הזאת לרצחנות גסה חסרת כל תוצאות. צעקת חמסינו העולה השמימה מוכרחה לבטל את כל השאיפות האנושיות וממילא לחולל בחייהם את המהפכות היותר רעות.

אבל לעומת זה כאשר תוצאות המלחמה יביאו, יחד עם כל תיקוני הצדק, גם את שובנו והתכוננותנו אנו, כאשר העמים יתקנו את הפשע הנורא ויסייעו לנו להסתדר במלא חיינו וישיבו לנו את ארצנו ויתנו ויסייעו לנו לכונן את מלכותנו, יתנו לנו לחדש ולהפריח בשלוה את חיינו העתיקים, המקוריים, השלוים, חיי הקודש והחול, חיי הרוח והחומר, חיי הגבורה והשלום, אז תסור חרפת העולם מהחברה האנושית. וכאשר במקהלת המדיניות העולמית ישמע „קולו של יעקב" בצלילין הנעימים השמימיים, באמיתו וביושרו הנובעים מהמקורות היותר קדושים, אך אז יכיר העולם, יחד אתנו, מהותם של חיי עמים ישרים, אך אז תבוא לאדם שביעת הרצון הגמורה בתור פרי צרותיה של המלחמה הנוראה הזאת.

מצדנו הננו יכולים לקבל את האושר העתיד רק בשלמותנו; בשלמותה של נשמתנו המקורית, שאינה ניתנת בשום אופן להחלק לנתחים כמו „לאומיות" ו„דתיות". נעלה מכל החלקים האלה הוא העוז האלהי הגדול של ישראל סבא, העתיק, הנצחי, החזק כחלמיש־צור.

צרות־הלב של אלה הרוצים לפורר לחלקים את שלמותו של כח חיינו המזהיר ולנתק ממנו חלק הנה וחלק הנה, — בגידה היא לא רק ליהודים כי אם לכל האנושיות.

אמנם תקותנו גדולה, כי צדקתנו הקדושה תוכר היטב מכל אדם, בני־ברית ושאינם בני־ברית, וחלומות־ההבל של הפרדת כוחותינו יחלפו כליל וכח של שלמות יחל לעודדנו במלוא האומץ, וכולנו יחד, כל נדחי ישראל במלוא המובן, נתבע בפועל ובעוז את תביעתנו השלמה וקולנו ישמע בכל החוגים, לכבודם ולאשרם של כל העמים ולעילוינו ולאושרנו ולבנייתם המהירה של ארצנו הקדושה, עמנו ורוחנו הקדוש הנשא, העומד להיות לאור גויים ולישועת אפסי ארץ.

אנו מבקשים מאת ראשי הקהלות והגבאים לסיע שגילוי הדעת הזה יקרא בקהל בבתי הכנסיות בש"ק פ' בהעלותך אחרי קריאת התורה.

תתלג

אויפרוף

פון הרב קוק

ליעבע געהרטע ברידער!

די קאמיטע־לייט און די מיטגליעדער פון שוהלען אין ענגלאנד.

א הייליגען מאמענט לעבען מיר איבער. העכער און גרעסער פון אונזער דענקונגסקראפט אין דער געטליכער וואונדער וועלכער בעוויזט זיך אין די וועלצונגען פון די מענשליכע געשיכטע, וואס ברויזט יעצט ווי א קאכעדיגער ים,

און וועלכע פיהרט יעצט מיט זיינע וואונדער צו דעם אויפבויאונג פון אונזער פאלק אויף אונזער אלטער הייליגער הים. די ענגלישע רעגיערונג איז פארבעריט פון איהר זייט דעם גרויסען וואונש צו שטיצען, זי ברויך אבער האבען א ריכטיגע איבערצייגונג אויף אונזער אלגעמיינעם ווילען. מיר זעהען אין דעם גאנץ אפען די בעהאלטענע וועגען פון דער געטליכער האנט, וואס פיהרט אונז צו די גאולה און וואס פערגרעסערט אונזערע פליכטען צו היטען יעדען טריט פון דעם גאנג.

מיר בעטען אלע אונזערע ברידער, די פיהרער און די חברים פון די שוהלען איבער גאנץ מלכות ענגלאנד, ווי אם גיכסטען זייער צו־שטימונג צו געבען אויף דער פאדערונג פון אונזער הייליג לאנד, און אז מיר בעטען פון די ענגלישע רעגירונג אז זי זאל אונז העלפען אין אונזער פערלאנג זיך אומצוקערן אין אונזער הייליג לאנד אלס אייביגע פאלקס־היים.

מיר ברויכען אויך צו שטיצען די פירער פון דיעזער זאך אין זייערע בעמיהונגען צו עררייכען דעם הייליגען ציעל. מיר בעמערקען דערביי אז עפענטליך פאר דער גאנצער וועלט ברויכען מיר צו ערקלעהרען, אז אונזער שטרעבונג איז צו בויען אונזער פאלק אין ארץ ישראל אויף דעם יסוד פון די ביידע הויפט־עלעמענטען פון אונזער פאלקס־גייסט: די נאציאנאלע און די רעליגיעזע אידעע אין דעם העכסטען צוזאמענהאנג. מיט די גרעסטע איבער־צייגונג זענען מיר זיכר, אז די בעווענונג פון אונזער פאלקס־נשמה און די גליקליכע צוקונפט פון אונזער צוזאמענבינדונג מיט ארץ ישראל איז געבויט אויף דעם צוזאמענהאנג פון די ביידע יסודות, דער רעליגיעזער און נאציאנאלער, ווייל דער איינער פון זיי גיט דעם אנדערען ערהאבונג, קראפט און אידעאליזם. און מיר זענען זיכער אז די שוהלען וועלען אין זייער רעזאלוציע ערקלערען דעם קלארען וואונש.

צו דער רעאליזירונג די הארמאניע פון די נאציאנאלע און רעליגיעזע אידעע אין אינקלאנג, מוז געגרינדעט ווערען א בית־דין, אדער ועד הרבנים, אנ׳ארט סנהדרין אויף ווי ווייט די מעגליכקייט ווען ערלויבען, וועלכער זאל בעשטעהן פון רבנים אויטאריטעטען, גדולים בתורה יראה וחכמה, וועלכער זאל עפענטליך רעכטליך אנערקאנט ווערען צו שטיצען אלע הייליגע ענינים און צוברענגען א ריכטינגען צוזאמענשלוס צווישען די רעליגיעזע און די נאציאנאלע ענינים, וועלכע זענען אין אונזער אלגעמיינעם געשיכטליכען לעבען זייער ענג פארבונדען.

מיט דעם ריכטיגען פארשטעלען פון אונזער פאלקס־נשמה, ואס די נאציונא־ליטעט מיט די רעליגיעזיטעט זענען ביי איהר אין אין אינהאלט צוזאמענ־געמומען, וועלען מיר אונזער העכסטען ציעל עררייכען, און דער גרויסער נאמען פון מלך ישראל וגואלו וועט ערשיינען אויף אונזער בעווענונג, אונז מדריך צו זיין אויף א וועג פון הצלחה און פון שלום. און אלע פעלקער וועלען פערשטעהן ווי צו שעצען דעם גרויסען וועדטה פון אונזער וואונדערבארע נייע אויפלעבונג און אונזער אומקעהרונג צו אונזער גאנץ אלטען ערליכען לעבען אויף אונזער אלטען הייליגען לאנד, וועלכס איז פערבונדען מיט אלע העכסטע און בעסטע מענשען פון דער וועלט.

מיר בעטען אז די פאלגענדע רעזאלוציאנען זאלען זאפארט אין אלע שוהלען בעשלאסען און אנגענומען ווערען, און זיי זאלען זאפארט איבער־געשיקט ווערען אויף פאלגענדע אדרעסס: ענגליש זייאניסט פעדעריישאן, 69 לעדענהאל סטריט, א. ס. 3.

דער נוסח פון די רעזאלוציאנען: א) מיר, די קאמיטע און מיט־גלידער פון אונזער שוהל, ערקלערען אז מיר ווינשען און האפען אויף דער צוריקבויאונג פון ארץ ישראל אלס פאלקס־היים פיר אונזער אידישער נאציאן, און מיר בעטען די ענגלישע רעגיערונג אונז צוהעלפען צום עררייכען אונזער ציעל.

ב) מיר זענען בערייט צושטיצען די פיהרער פון דיזער הייליגער אונטערנעמונג אין אידישען גייסט און צוהעלפען זיי זייער אונטערנעמונג צו פערווירקליכען.

ג) אונזער צוריקקעהר אלס פאלק אין ארץ ישראל איז געגרינדעט אויף דער פעראייניגונג פון דעם נאציאנאלען מיט דעם רעליגיעזען אינהאלט פון אונזער פאלק.

ד) מיר פאדערען די אנערקענונג פון א רבנים־קאמיטע צו שטיצען אלע רעליגיעזע ענינים און צו פערבינדען נאך דעם ריכטיגען אידישען זינן אין האדמאניע די רעליגיעזע און נאציאנאלע ענינים אין די אלע פלעצער וואן זיי קומען אין בעריהרונג.

מיט האכאכטונג און האפנונג צו א גאולה שלמה במהרה בימינו בקרוב

הק׳ אברהם יצחק הכהן קוק

בעמערקונג: מיר מאכען אויפמערקזאם אז די אויבענדערמאהנטע רעזא־לוציאנען דארפען ווערען אריין־געשיקט שפעטעסטענס דעם נעכסטען זונטאג דעם 21טען אקטאבער, אויף די אויבנדערמאנטע אדרעס. דארום בעטען מיר אז פאלס עס איז אונמעגליך צו רופען א פראפער מיטינג אויף זונטאג זאלען דאן די רעזאלוציאנען אנגענומען ווערען אויף די פערזאמלונגען שבת ביים דאוונען.

תרגום

קריאה

מאת הרב קוק

אחינו אהובים נכבדים,

אנשי־הועד והחברים של בתי־הכנסיות באנגליא.

שעה קדושה אנו חיים עכשו. גבוה וגדול מכח־חשיבתנו הוא הפלא האלהי, המתראה בגלגולי התולדה האנושית, הגועשת עתה כהמות ים, ואשר הוא מוליך עתה במפלאותיו אל היבנות עמנו בבית־חיינו העתיק הקדוש. הממשלה האנגלית מוכנה מצדה לתמוך במשאל הגדול, אבל היא זקוקה להוכחה נכונה על רצוננו הכללי. אנו רואים בזה גלוי לגמרי את הדרכים הנסתרים של יד ד׳, המנהלנו אל הגאולה, וזה מגדיל את חיובינו לשמור כל צעד של המהלך.

אנו מבקשים כל אחינו המנהלים והחברים של בתי־הכנסיות בכל מלכות אנגליא, לתת בזריזות מהירה את הסכמתם אל התביעה את ארצנו הקדושה, ואשר אנו מבקשים מאת הממשלה האנגלית שהיא תעזור לנו בדרישתנו לשוב אל ארצנו הקדושה בתור בית־עמנו הנצחי.

אנו צדיכים גם לתמוך את המנהלים של הענין הזה בהשתדלויותיהם להשיג את המטרה הקדושה. אנו מעירים עם זה, כי גלוי לכל העולם אנו צריכים לבאר, כי שאיפתנו היא לבנות את עמנו בארץ־ישראל על יסוד שני היסודות הראשיים של רוח עמנו: האידיאה הלאומית והדתית במרום שייכותם ההדדית. בבירוד גמור אנו בטוחים, כי התנועה של נשמת־עמנו והעתיד המאושר של קישודה בארץ־ישראל בנוי על שייכות־הדדיותם של שני היסודות האלה, הדתי והלאומי, כי האחד מהם ניתן לחבירו רוממות עוז ואידיאליות. ואנו בטוחים כי בתי־הכנסיות יבהידו בהחלטתם את המשאל הבדור הזה.

כדי להוציא לפועל את ההתאמה של האידיאה הלאומית והדתית ביחד, מוכרח להיוסד בית־דין או ועד־הרבנים, כעין סנהדרין לפי היכולת האפשדית, שיתקיים מרבנים בני־סמכא, גדולים בתורה יראה וחכמה, שיהיה מוכד באופן גלוי־חוקי להחזיק את עניני הקודש ולסדד התחברות נכונה בין הענינים הדתיים והלאומיים שהם בחיי תולדותינו בכל קשודים מאוד ביחד.

בתפישה הנכונה של נשמת־עמנו, אשר הלאומיות והדתיות מאוחדות בה בתוכן אחד, נשיג את מטרתנו הדוממה ביותד ושמו הגדול של מלך ישדאל וגואלו יופיע על תנועתנו, להדדיכנו בדרך הצלחה ושלום, וכל העמים יבינו להוקיר את הערך הגדול של תחייתנו הנפלאה החדשה, ושיבתנו אל חיינו העתיקים הנהדדים על ארצנו העתיקה הקדושה, שהיא קשורה עם כל האידיאות הנעלות והאצילות ביותר, שהן נערכות ונחשבות מאת האנשים הנעלים והטובים שבעולם.

אנו מבקשים, כי ההחלטות הבאות יוחלטו ויתקבלו מיד בכל בתי־הכנסיות וישולחו מיד ע"פ הכתובת הבאה:

ענגליש ציוניסט פידידיישאן, 79 לידינהול סטדיט, א.ס.ד.

הנוסח של ההחלטות:

א) אנחנו, הועד והחבדים של בתי־הכנסת שלנו, מצהירים שאנו דורשים ומקוים את חזרת ההיבנות של ארץ־ישראל בתוד בית־חיי־העם, בעד אומתנו הישראלית, ואנחנו מבקשים את הממשלה האנגלית לעזור לנו להשיג את מטרתנו.

ב) אנחנו מוכנים לתמוך את המנהלים של המשימה הקדושה הזאת ברוח ישראל, ולעזוד להם להוציא לפועל את משימתם.

ג) שיבתנו בתוד עם לארץ־ישראל מיוסדת על ההתאחדות של התוכן הלאומי והדת של עמנו.

ד) אנחנו דודשים את האישוד של ועד־דבנים, כדי להחזיק כל הענינים הדתיים, ולקשד ע"פ דוח ישראל הנכון בהתאמה את הענינים הדתיים והלאומיים בכל מקום שהם באים במגע יחד.

בכבוד־ויקד ותקוה לגאולה שלמה במהרה בימינו בקדוב.

הערה: אנו מעירים כי ההחלטות הנ"ל צריכות להשלח לא מאוחד מיום ראשון ה־21 לאוקטובר, אל הכתובת הנ"ל. לכן אנו מבקשים, כי אם אי־אפשד לקדוא לאסיפה מיוחדת ביום ראשון, יתקבלו ההחלטות בהתאספות לתפילה של שבת.

תתלד

ב״ה ב׳ תמוז, עזר״ת, לונדון.

בני מחמדי ויקירי שליט״א,

ת״ח לך על אשר שמחתנו בכרטיסך. אמנם זה מכבר הננו מיחלים לראות ממך מכתב כתוב בפרטיות ביחוד מעניני למודך, במה אתה עסוק בקודש ובחול, באיזה מקצעות, ובכל פרטי הנהגותיך, וענין השחיטה אשר חשבת אם עסקת בה.

תל״י על החוה״ש אשר עמנו. מאד אנו צמאים ומשתוקקים לראות את המכתב אשר הודעת לנו בט״ג שקבלת. ד׳ ירחם וינצור אותם ואותנו מכל פגע ונזק, ברב רחמיו, ויחוס וירחם על עולמו הנתון בצרה וירחיב לנו מהרה בישועתו. כבר הודענוך ע״ד רגעי הפחד שהיו פה, ות״ל על כל חסדיו אשר הפליא לעשות, וכן יפליא חסדו וינצור את עם קדשו, וירחם על בריותיו העלובים מעוצר וממשפט.

הננו מקוים בחסדי השי״ת באלו השבועות לסור למרחץ היידאגאטה, כדאשתקד. יחנינו השי״ת בבריות גופא ונהורא מעליא לתו״ע ברב דחמיו.

דר״ש ידידינו האהובים שליט״א וכב״ב היקרים יצ״ו.

והננו בזה חותם בברכה וצפיית ישועה וכט״ס כנה״י ונפש אביך שוקק אשרך כה״י,

הק׳ אברהם יצחק הכהן קוק

תתלה

ב״ה, ט׳ תמוז, עזר״ת.

בני מחמדי שליט״א,

כמה אנו צמאים כבר לראות ממך מכתב כתוב קצת באריכות דברים, להשתעשע ולהשיב רוחנו השוקק, באמרותיך החביבות. הואל נא למלא את משאלנו כפי היכולת.

נקוה בעה״י לנסע להאראגאטה שבוע הבע״ל ביום ג׳ או ד׳. יתן ד׳ לחיזוק ולמרפא, ויאמץ חילנו לעבודת ד׳ וישראל עמו.

למר קמחי ידידנו שי׳ כתבתי מכתב תנחומים, גם בקשתיו מאד שיודיענו משלומו וממצבו, ולא קבלנו שום תשובה. הודיענו נא אתה בטובך מכל אשר תדע ממצב ידידנו היקר הזה, אשר טעם מיסורי הצדיקים, ד׳ ירחמהו, וישוב ויבנה חרבותיו, וירומם קרנו ויכוננהו בישועתו. אולי תכתב לו מצדך ג״כ עד כמה שאנו מצטערים ממניעת תשובתו.

הרבה זמן וטרדא אוכלים כעת אצלי העניגים הכלליים של השאלות היומיות. ובאמת חפצתי מאד להיות נוטה מעט הצדה, ולעסוק בחשאי בתיקונינו היותר פנימיים, בעבודת הקודש, לתורה ולתעודה ולכל תכונה ישרה ומכוונת לשמים. אבל הסביבה מפרעת הרבה. יחנינו ד׳ לאמצנו ביושר לבב לעבדו באמת.

הי׳ פה צעיר אחד שהי׳ עמך בניישאטל, והוא נוסע לרוסיא, ומסר לנו מאתך ד״ש, בהתנצלות שלא ידעת מנסיעתו דרך לונדון.

זה כמה שאלתיך יקירי באיזה מקצעות אתה עסוק, באיזה מסכתות ובאיזה

הלכות, וכמו כן ביתר המקצעות העקריים והנטפלים. מה מאד תשמח לבבי בהודיעך לי דבר דבור על אפניו.

חזק בני, והשי"ת יאמצך וירחיב דעתך וישגיא הודך ופארך, וחדות קודש יעטרך, ובצפיית ישועה לנגוהות מני אופל ירוממנו סלה.

המכתב מתמן עדיין לא הגיענו. כמובן לבנו הומה לדעת משלומם. ועד כמה שהיד משגת הלא נחרץ לצאת לעזרתם.

והנני בזה אביך מצפה אשרך, ומיחל לתשועת ד' בכל עת, דורש"ת בכל חבת קודש,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתלו

ב"ה, ד"ב תמוז עזר"ת, האראגאטה.

יאר ד' ביאורים וימתיק כל מרורים לארץ ולדרים, מבין המצרים.

בני מחמדי שליט"א,

ישמחך אדון השלו' והשמחה, כי שמחתנו במכתבך הנעים, מלא דבר וענין, אשר קבלנו שבוע דנא. ישר כחך. ואנכי לא אדע אם פה מטרדת המנוחה והרפואה ועסקיהם, הטרדת המכירים ובקוריהם או פגישותיהם, ירשוני לשלם לך כגמולך הטוב, להאריך אליך בדברים כאשר יאתה, ואתה בעדינות רוחך, יקירי, את המועט תקבל כמרובה, עד אשר יחננו ד' ונוכל להתהלך ברחבה, בכתב ובאומר, ברצות ד' דרכנו.

יום ג' העבר יצאנו מל', אחרי התפרדנו בברכה מסכום הגון מיקירי רוח וחביבים, שנקשרה נפשם באהבה וידידות במשך זמן שבתנו שם. אמנם עגמה נפשי לעזבם בעת כזאת ולהתרחק מהם בזמן דאגה זפחדים תמידיים, ד' יגונן וישמור, אבל ההכרח של התחזקות הבריאות למטרת עבודת הקודש, העומדת אחר כתלנו, הדורשת חיל וכח, רוח עוז וחדוה בריאה, אילצני לסור בזמן מוקדם בערך לגבי אשתקד למקום המרפא פה, יתן ד' לרפואה. בין כך נדכאה רוחנו מהשמועות המבהילות מהפחדים שעברו עליהם שם באלו הימים, ולפי הערך צור ישראל נצרם מפגעי נפשות, ביום ש"ק העבר, ולעתיד עינינו תלויות ומיחלות, כי כצינה רצון יעטרנו [1] ומצר יצרנו [2].

כמובן נפסקה העבודה בפועל לזמן המרפא, שהועתקתי מחברת אנשי שם שמתאחדים עמנו יחד ברעיונות ועבודות רציניות, ונקוה שתלך העבודה כסדרה לימים יוצרו.

ע"ד הדפסת הש"ס, ג"כ נתעכב לע"ע הדבר. חסרון נייר עומד לשטן בזה. ופרספקט מרוצה לא נעשה עדיין. רק עלה למבחן אחד שהדפיסו, וגם היא הבחינה לא היתה כפי הרצון והתכונה. וימים ידברו בזה בעה"י.

גם בעניני תקנת העגונות לא נעשו צעדים גדולים מכמה מניעות. אמנם במשך הזמן הוכרתי עם מר א' אדלר נ"י, ואקוה שהוא יהי' לעזרה בעניני הידיעות הרשמיות והערכת ערכן שיהי' לתועלת להעריכן אח"כ ע"פ שורת ההלכה.

1 תהלים ה, יג. 2 שם לב, ז.

ממר קמחי נ״י קבלנו תשובה, והערה לבא לשולץ להתעכב שמה עמו ועם משפחתו על איזה משך זמן. אבל כמובן מאחר שכבר הגיע המכתב באיחור זמן, אחרי היותנו כבר פה, אין מה לדבר בזה. וגם לו הוקדם, מסופקני אם הייתי יכול להרשות את עצמי כ״כ נגד הרצון של הרבה ידידים, שלא היו חפצים שאעזוב את המדינה, אפילו על זמן מצער לעת כזאת. וד׳ יתן הטוב.

ע״ד מצבך גם לי קשה להכריע. ובכ״ז נוטה אני קצת, שאם תהי׳ ההצעה מאת בני ס״ג בדרך הכבוד הראוי כדאי לחשוב בזה.

נהניתי מהרצאת דבריך האמורים ברוח דעת ויראת ד׳ טהורה, יחזקנו השי״ת לחזק ידים רפות ולעורר אהבת אמת לכל קודש ד׳ ולהדרת רוממות קדושת האחוה הישראלית, ההולכת ומתנוצצת כעת בלב האומה, שהיא תהי׳ המצבת לעמוד האורה של הכשרת גאולת עולמים, ולמחות הכתמים של שנאת חנם, שגרמו את חורבננו האחרון הארוך והמסובך, ובנים ישובו לגבולם, ומהוד נשמת האומה יצא זיו קודש של עז פאר חי העולמים, להחיות כל נשמת חיים ולעודד ענוים בישועה, ושמא גופיה איקרי שלו׳ [3] ב״ה.

מאד אבקשך שלא תעכב את דבריך ותשמחנו תמיד בטובך מכל פרטיותיך בארוכה האפשרית, אשר אקוה שלא תסבב לך ביטול עבודתך הקבועה בתורה וחכמה.

הודיעני מה נשמע מד״ר הערץ נ״י, ד׳ יעזרהו ויגוננהו. והיכן הלך ד״ר אשר נ״י. ישועת ד׳ תשגב את אהובינו הרה״ג היקרים, וכל יראי ד׳ וחושבי שמו, המקדשים את שם קדשו, ומאירים אור דגשות קודש ונועם בעם ד׳, להשקות ילדי קודש ממעון ישועת אמונת אומן.

הערתך בענין ״מחתך בבשר הוא״ (שבת קל״ו א׳, שהרי מכל מקום חייב הוא משום שצובע הבשר) טובה ונכונה היא, ולפי פשטותה דומה אני שכבר העירו בה איזה מהמחברים. ולע״ד נראה, שהטעם שנקט בש״ס בענין ״שוחט משום מאי מחייב״ אינו סובב על כל פרטי שחיטה בכל מקום שהיא. תדע, שהרי למ״ד משום צובע, דמסיק התם כי היכי דליתי אינשי ולזבנו מניה, לא שייכא כלל כ״א במוכר לאחרים בפומבי, והיתכן לומר שבתנאים הללו יקושר התוכן של חובל. א״ו שהטעם הוא רק הסברה על מה שמקובל לנו שיש חיוב שוחט בבע״ח, ונקט איזה מושג משום איזה אב מלאכה הוא, ואמר שכיון שיש בו באיזו צורה משום צובע י״ל שזהו הדבר היסודי של המלאכה, ומ״מ תוארה הוא כפי המקובל גם במקום שאין הטעם נוהג, וה״ה בכל האופנים שדוקא כפי הצורה המקובלת. זכיון ששוחט בכלל ישנו בכל עניני שחיטה, בין למכירה בין לעצמו בין בכל מיני בע״ח, דלא שייך בהם כלל טעם הצביעה, ה״נ נאמר דחובל אינו כ״א בצורה המקובלת דהיינו בבע״ח, ואע״פ שהטעם יוכל להיות בכמה גוונים אחרים, העיקר בכאן היא קבלת צורת המלאכה, שקבלנוה דוקא בבע״ח, ואין הצביעה כאן ראויה כ״א לתבל את טעם המלאכה אצל בע״ח. ותירוץ זה יהי׳ הגון גם בלא קישור לדין צביעה באוכלין, שהוא דוחק שנאמר כן על בשר אדם דלא קאי לאכילה, ואפילו בעיבוד שקלו וטרו [4] בחלבים דלא קיימי כ״כ לאכילה. וק״ו דלא שייר

3 שבת י׳ : 4 מגן אברהם סי׳ תצט ס״ק ז.

לומר "אוכל" על בשר אדם, דאסור אפילו בהנאה במותו. אמנם על זה הפרט יש מה לפלפל, אם נפל נכנס בכלל איסור הנאה דמת, אבל אין צריך לזה כמש"כ.

ע"ד חביבנו ר' דוד הכהן נ"י, איך אוכל כעת לעזור שיבא לל', בעת שהפחד שם הוא כ"כ גדול, עד שרבים יוצאים ומתרחקים. ד' יגונן בעד עמו וכל מעשיו. והננו בכל יום מחכים לתשועת ד' ולהשקט העולם ברב רחמים.

מפני טרדות עניני המרפא ויתר מפריעים הנני מקצר, במקום שרציתי מאד עוד להשתעשע באמרותיך היקרות. ואתה בני חזק ואמץ בדוממות קודש, באומץ טוהר וצהלת תפארת הדר אור תורה וחכמה ודעת ד' העליונה למעלה למעלה, ובקרן ישע נושע בצמיחת ישועה ופדות עולמים, כנה"י ונפש אביך מצפה אשרך כה"י,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתלז

בעה"י, ה' מנ"א עזר"ת, האראגאטה.

בני מחמדי ויקירי שליט"א,

כבר גדול מאד אצלנו הצמאון לדבריך באורך קצת עכ"פ. בטח תמלא מבוקשנו, בקרוב. אקוה שקבלת כבר את מכתבנו שכתבנו אליך מפה.

תל"י על החוה"ש אשר עמנו. מהלך הרפואה הולך לאטו. יתן ד' ופריו יהי' לברכה לימים הבעל"ט.

רבה כעת הטרדה ופיזור הנפש מצדדים שונים. יעזרנו צור ישראל ויאמצנו בחיל ועז לעדור בלא לב ולב על שדי עבודתו ועבודת עמו.

היום הי' לי קורת רוח מביקורו של ידידנו ר"ז יעבץ, שבא גם הוא פה למטרת המדפא ועונג הי' לי למצא פה אוזן שומעת שכמוהו, המתחשב עם הגיוני לבנו בעיון הראוי בכובד ראש והוקרה. גם יש לו חוג השפעה בל', והם אנשים חשובים שמרצה לפניהם לפרקים פרק בד"י.

דברתי ע"ד מכון הקודש וע"ד סעיפי המעשה שלו בעולם החילוני וסדריו, שלפעמים מתעלם הקודש ומתרומם בתועפות עוזו ומוצץ הוא רק ליחידים, אבל סעיפיו המעשיים מתאמצים מאד ופועלים על כוחות החיים החילוניים, והמוסר החברותי יוצא לאור בכמה מעלות טובות, שהכשיר הקודש את העולם לזה ע"י כל הופעותיו הקדומות. אמנם מתנועע הבסיס העולמי, על דגל אחת אינו יכול לעמוד, והחול מתנודד הוא בכל יצירותיו, עד שמתפרצת היא האורה ממחבואה והקודש מתגלה בזיו טהרתו, בתוך סבה יסודית ואור חיים עצמיים לכל הישרנות והארת הדרך של חיי היחיד והצבור, של חיי העולם והשעה. והעולם הולך ומתקדב לתיקונו ע"י המון זיקוקיו ונהרי תלאותיו, ומאפלה יצא לאור גדול, וכל התקונים אשר לבשו בגדי חול יתבססו ע"י זיו הקודש שיתגלה בהם, שאז יוכרו בצורתם המובהקה והיו לאבני פינה ומוסדות לחיים טובים עזיזים וטהורים.

יתן ד' וממאפל יאיר לנו ובישועתו ישגבנו ומבין המצדים לאור מרחבים יוציאנו, בב"א.

מה נשמע מד"ד הערץ נ"י, ומהו תוכן נסיעת ד"ר א' נ"י, ובאיזה אופן נוכל לבא ע"י לדד"ש מיקידנו שי',

חזק בני ואמץ בכל טוב עלה והצלח ועז ד' וברכתו תחופף עליך סלה, כנה"י ונפש אביך מצפה אשרך כה"י,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתלח

ב"ה, יום טוב גדול לישראל [1] עזר"ת.

בני מחמדי שליט"א.

שמחתנו בטובך במכתבך היקר, ישר חילך, ת"ל על החוה"ש. וע"ד ההטבה במצב הבריאות, לפי הערך, ע"י עסקי המרפא פה, יתן ד' להצלחה שיהיו הדברים עושים פירות לטובה לימים הבעל"ט, הננו משוקלים עדיין בדעתנו ע"ד זמן שיבתנו למגורנו. ע"כ הננו כותבים כעת בקצרה. רבה הטרדא הנפשית כעת מצדי צדדים. ד' יתן הטוב, ויאיר מהרה אור ישעו וצדקת חסדו ע"פ תבל רבה וידחם מהרה עניי עמו, לרומם קרנם ולעודדם בישועתו.

בכונה כתבתי את המבטא רוה"ק בזר' [2], להוציא בלעם מפיהם, כי רוה"ק שלנו היא הרוה"ק הבאה ע"י הופעת כל חיי הקודש הפנימיים והחיצוניים האחוזים במקור נשמת ישראל, וראוי לתברא חילא דסט"א בלישנא דידהו.

וע"ד המחאה הראוי' להצד השני המחזיק אך בהלאומיות החילונית, הלא כל סדר הדברים תובע את היהדות השלמה בחטיבתה הגמורה הוא כולו אומר כן.

כתוב נא יקירי מכל אשר עמדך בפרטיות. וע"ד השיעור מדוע לא תקבל לזכות את הרבים, ולעודד את הרוח בע"ה, וכן ע"ד המאמר מאז הסכמתי ולשמחה תחשב לי להאיר דבריך היקרים.

והנני בזה חותם בברכה וצפית ישועה כנה"י ונפש אביך מצפה אשרך כה"י,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתלט

בעה"י, ר"ח מנ"א האראגאטה.

בני יקירי ומחמדי שליט"א,

מה מאד שמחתנו במכתבך היקר. אפריון אמטי לך [1] ומשנה שמחה היה לי במה שזכית לגמור את למוד השחיטה למעשה ולקיימה בפועל. תביבים דברי סופרים [2] שמנו את השחיטה בין שלשת הדברים שת"ח צריך שילמדם [3]. ומה גדול הוא הרוח האצור בקרב אנשי לב בעלי רגש הרואים את צעדי הקודש, אשר העולם והדורות הולכים וצועדים ע"פ מתכונת תמים דעים [4] ב"ה אשר לו נתכנו עלילות [5], ואיך הם עולים מתוך התהומות העמוקים למרומי הררי קודש, אשר שם האורים הגדולים מאירים בשיא חוסן יקר זיום, ואמרת אלה הצרופה [6], אחרי אשר ירד האדם במשך דורות ממכון גדלו, שתכנה את הסדר לרומם את סגולת האדם מבין

1 ע' תענית פ"ד מ"ת. וע' זהר תרומה קלה. 2 ע' עמ' קט.
1 בבא מציעא קיט, א. 2 ירושלמי ברכות פ"א ה"ד. 3 חולין ט, א.
4 איוב לז, טז. 5 שמואל־א ב, ג. 6 משלי ל, ה.

המון החיים, להכירו בצלם אלהים, ואמרה "כירק עשב נתתי לכם את כל"[7], שהכשירה אח"כ את נקודת חיי העולם בנשמת ישראל ע"י קדושת הבירור של המינים הכשרים, ועמהם טפלה באורח התמותה המעולפת ברזי קודש מלמעלה, וברגשי חן וחמלה נפלאה המתגלה בתוכיותה של הארסיות של החיים הירודים, שדוקא שבילים הללו הם הם המרוממים את הכל, את האדם ואת החיים יחד, ומגיעים בתעופתם לרום המטרה העליונה, הגנוזה בתוך עמקה של קדושת אמונת אומן[8] הנאדרה בקודש, ששם הרחמים הרבים מתגלים, וברית עולם מתראה, וחסדי דוד הנאמנים[9] באים ושוטפים ומאירים. אשרנו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו. אף נחלת שפרה עלי אברך את ד' אשר יעצני אף לילות יסרוני כליותי[10]. והמארה לברכה מתהפכת, והצפון אשר משם הרעה נפתחת[11], משם האורה תופיע, והשולחן אשר לפני ד' יערך נגד צוררנו[12], חלקם בחיים וצפונך תמלא בטנם[13], ועזיזי אור, וחמושי גבורה, מלאי חסד וחגורי יושר אהבה ונדבה, הננו עולים ומתעלים מתקשרים ברוממות אהבת כל היצור, באהבת יוצר כל, מחולל כל ומרומם כל, הנותן שפעת זיו כבודו, בגוי קו קו[14], באוצר אור עולם אשר להמון עמים, וכל עולמים, בישראל עם קרובו, וכל סגולות צפיותיו וחסני קדשיו, אשר נקוה שיום ליום יביע אומר[15] אשר בקרוב יגלה, לשם ולתהילה ולתפארת.

תודתי נתונה היא ממעמקי לבבי לידידנו המרומם הרה"ג ד"ר אשר שליט"א, על אשר הכינך ותעירך והדריכך למלאות חפץ ד' במלאכת השחיטה. יברך ד' חילו וירומם אף ינשא הוא וכא"ל בכל עז וברכת עולמים. ודרש נא את שלו' אהובינו הרב ד"ר הערץ שליט"א יגונן ד' עליו ויצילהו מכל אסון ופגע[16]. ויביאהו מהרה שלם בכל טוב אל נוהו לשמחת לב כל מוקיריו אוהבי יראי ד' טהורי לבב החפצים בהצלחתו.

ע"ד שינוי מקומך קשה לי מרחוק להכריע, אמנם אם כפי ראות עיניך יש איזה אי נעימות, מאיזה טעם שיהי' בתכונת המצב ההוי, ואולי כבר יותר מדאי הננו מטריחים את אהובינו היקרים, אשר דרשו השארותך הזמנית שמה, ראוי לטכס עצה באורח כבוד בעה"י, איך להחליף. וד' יצליח. אבל בכל אופן לא תצטער איך שיפול דבר הכל יחשב ד' לטובה, ולטבא יהוי[17], בעזה"י.

חזק בני יקירי ואמץ בכל עניניך בתלמוד ובמעשה, בקודש ובחול, הפתוח גם הוא תמיד לקודש[18] בעצת ד', והי' קודש[19] ולמקור ברכה, בחסדי צור מעוזנו ב"ה.

מה מאד ראוי להתאמץ ע"ד מכתבים לאהובינו שי'[20]. כמה פעמים ביקשתי והתחננתי שיכתבו משם בפרטיות, ולא נעניתי, מ"מ ראוי לנו לעשות את שלנו. כתוב למע"ה להורי היקרים שליט"א בפרטיות, באריכות, וזבאר להם בעדי

7 בראשית ט, ג. 8 ע"פ ישעיהו כה, א. 9 שם נה, ג.
10 תהלים טז, ז. 11 ע"פ ירמיה א, יד. 12 ע"פ תהלים כג, ה.
13 שם יז, יד. 14 ישעיהו יח, ב. 15 תהלים יט, ג.
16 היה בצבא הגרמני במלחמת העולם הראשונה.
17 ברכות נה, ב. 18 ע"פ מעשר־שני פ"ג מ"ח. 19 ע' ישעיה כג יח, עובריה א, יז.
20 שבארץ ישראל, שבגלל המלחמה לא היה קשר דואר אתם.

התנצלות, כי כמה פעמים כתבתי, והתנצלתי ושאלתי שיחנוני באיזה שורה מכתב ידם, הקדושה לי ויקרה מפז. אמנם ודאי מניעות עומדות שאינן נותנות להוציא אל הפועל את המבוקש. וע"ד עזדה הלא כפי האפשרי הננו שולחים, וד' יעזר להגדיל ולהאדיר כל טוב.

הנני גם פה[21] מוטרד מעניני הזמן וארחות הציבור וצדת המאורעות של צוק העתים, והכל יהי' לטובה, ומאפלה לאורה יוציאנו למען שמו. עוד לא הוסכם לנו כמה עוד נתעכב פה בפדוטרוט. השתא הנני מאריך יותר בעניני המדפא וזמנה, יתן ד' ויהי' לדפואה, ונשיג חוסן ישועות, ועז לתו"ע, לעבודת הקודש סלה.

תמול הי' פה אצלנו אהובנו הד"ז יעבץ שליט"א, והראיתי לו דבריך במכתבך אודותו ונהנה מאד. לפעמים בעת הפנאי מעניני העול של המדפא מצד אחד ויתר המטרידים מצד השני, הננו נפגשים ומטיילים אדוכות וקצדות בדברי חפץ.

חפצתי להאריך עוד, ולהעירך באיזה דברים, אבל כבר ישנם הטרדות המונעות.

בסוגיא דבר פדא בנדרים, דכ"ט ד"ה אמר, כתב הר"ן שאם בתוכ"ד אמר מעכשיו שלמים חיילא קדושת שלמים, צריך הדבר ביאור למה צריך תוכ"ד, כיון שיש דיוח לקדושת שלמים לחול בתוך שלשים יום הראשונים, ואח"כ היא מתפשטת והולכת. וצריך לומר שהר"ן סומך על סוף הסוגיא דאמידה לגבוה כמסידה להדיוט מעכשיו דמי, ויותר ממסירה דלאחר ל', א"כ אם לאחר כ"ד תחול למפרע קדושת עולה ותעקור קדושת שלמים. ויש בזה חידוש דין, שאם מתה הבהמה בתוך שלשים דלא חלה קדושת עולה, תחול קדושת שלמים, ותהי' אסורה בגיזה ועבודה, וכ"ע הקדש שלמים, רק אם עבר יום ל' נעקרה למפדע קדושת שלמים מפני קדושת עולה, שאע"פ שאינה חלה מצד מעילה כ"א לאחר ל' מ"מ חלה מטעם קנין הקדש. אולי תקח מועד ללמוד סוגיא זו ותתבונן בדברים בע"ה.

והנני בזה חותם בברכה, ברוב צהלה ואורה משפעת ברכת ד' עליך בני יקידי למועד צאת השנה והתחדש שנת ברכה ואושר, דב ברכה ועצמה ירבה אשר לו הכח והחסד לעולמים, כנה"י ונפש אביך מצפה אשרך צביונך ותפארתך כה"י,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתמ

ב"ה, ט' אלול עזר"ת, האראגאטה.

בני מחמדי ויקירי שליט"א,

חשבנו לנסע חזרה לל' שבוע דנא, אך מסיבות שונות נתעכב הדבר, וחושבים אנחנו בע"ה להתעכב פה עוד שבוע. השי"ת יציל ויגונן וירם קרן לעמו, ויצמיח לנו אור גאולה ופדות, מעוז והדרת קודש עדי עד.

שמחתי בטיולך, בטח יהי' להרחבת הדעת ולחיזוק ואימוץ החמריות והרוחניות, בחילך לאורייתא לעבוה"ק ולכל קודש ודוממות, תרוממנה קדנות צדיק בשמחות וגיל, ומתוך כל המאפליות אורי אורים נשאב, ובששון יחשפו המבועים לעת

21 במקום הגופש וההבראה.

הנהרה אשר תופיע, שעיני כל המיחלים לחסדו ב״ה רואים עין בעין את גאון צעדי מהלכיה.

שלחנו מכתבים לתמן ע״י חברת קוק, שהוא הכרח לפי המהלך החקי החדש. ואתה בני יקירי, תראה ג״כ לכתוב לכולם בפרטיות, תעודדם ותחזקם, ביחוד להורינו היקרים יחיו. כתוב נא באריכות ובהתנצלות עבורנו, כי הלא כמה פעמים כתבנו. וע״ד התמיכה כפי היכולת הרינו משתדלים לשלח, ואלמלי היו לנו קבלות מסודרות אז הי׳ המשלח הולך בדרך יותר תכופה. ואולי יועילו דבריך שמצדם יתמידו בכתב ואולי נזכה לראות לפחות חת״י הורינו, או עכ״פ כת״י שמואל ב״י, שהוא עמם יחד, והי׳ לנו למשיב נפש ותשועתה לד׳.

ע״ד חתימתך על הטופס האשכנזי שבמאמרך, איני רואה סבה למניעה, ויותר טוב להתודע קצת, אולי יתן ד׳ ויתגלגל זכות של איזה מפעל טוב ודיבור טוב, שיהי׳ לתועלת לכלל עם ד׳ ולכל כשרון ושלמות. וחפץ ד׳ בידנו יצליח. ואין שעור לערכה של איזו השפעה טובה בצירוף הכוחות. הבדידות וההסתרה היא אמנם טובה בפנימיותה, מעדנת היא את הנפש ומאשרת את הנשמה ממקור תענוגי הקודש של הענוה, המאירה ביפעת נגהה ואור עשירות כבודה הפנימי של אוצר הכמוס. אבל לפעול ולעשות לשאת ולעבוד הננו קרואים, ולזה הכרח הוא ג״כ ההתודעות והפרסום הישרני, לא חלילה השחצני המגועל כ״א המעוטר בענות צדק ועוז גבורת החיל של ישרי לב דורשי ד׳ ועוזו.

ההנך מתמיד בעניני השחיטה, ההי׳ לך עוד נסיון מעשי נוסף על אשר הודעתני. אשמח בהשתלמותך בעבוה״ק הזאת הרצוי׳ ומועילה מאד, וצדיקים ילכו בה.

דר״ש אהובינו הרה״ג ד״ר אשר שי׳ והרב ד״ר הערץ שי׳ וב׳ ביתם.

יחיש אדון הישועה מלך שהשלו׳ שלו עלינו ועל כל עולמו ישועת שלומו ואור טובו, ונזכה לשנה טובה ומעוטרה באור ישע ופדות וכט״ס, כנה״י ונפש אביך מצפה אשרך כה״י.

אברהם יצחק ה״ק

תתמא

ב״ה, ח״י אלול, עזר״ת, לונדון.

שלו׳ וברכת השנים וכוח״ט בספר החיים בספרן של צ״ג לבני יקידי מחמדי שליט״א.

יום אמש לפנות ערב באנו מהאראגאטה פה. ת״ל על החוה״ש הרגיל, וב״ה הגונן והמציל אשר שמרנו עד כה, וכה ישמרנו וישמר את כל שאר עמו מכל פחד ומכל פגע. תיכף לבאי רבו עלי הטרדות מאחינו היקרים הנתונים כעת במצור ובדאגה מתגרת יד הזמן ההומה. אמנם רגשי ההשתתפות בצער הרבים ומשלח היד להיות עמל עם הציבור להחיות את רוחם ולמעט את מנת מדת צרתם וצערם, הם המה התוכנים היותר קרובים אל הקודש אשר אור ד׳ בהם ועל ידם יראה, ומתוכם יוצצו לנו אורות של פדות, וגאולת עולמים ההולכת וקרבה באור פני מלך חיים, המביע לנו את רצונו בסתר עב מלקוש [1], היורד על המלילות ועל הקשין [2] סמוך להגמרם להיות מוכנים לאכול ולשבעה ולמכסה עתיק [3].

1. משלי ו, טו. 2. ע״פ תענית ו, ב. 3. ישעיהו כג, יח. פסחים קיח.

הט״ג קבלנו וכמובן נשתדל בל״נ להתכיף את השילוחים[4] כמה דאפשר, וד׳ יעזרנו ויעודדנו בישועתו, במהרה במהרה בימינו בקרוב.

הנני מביע ברכת שנה טובה ומאושרה וכוח״ט למעלת אהובינו הרה״ג ד״ר אשר וד״ר הערץ שי׳, וביתם וכא״ל, צור עולמים יברכם בכ״ט, וכבבת ינצרם וירוממם ברוממות קרן לעמו ותהילת חסידיו נוצרי בריתו ועדותיו.

אביך דור״ש מצפה אשרך כה״י חותם בברכה ברכת הורים ואהבת עולמים,

הק׳ אברהם יצחק ה״ק

תתמב

ב״ה, ער״ח דשנת תרע״ח.

עת יצחק (כפסחים קי״ט).

בני מחמדי ויקירי, שלו׳ וברכת השנים וכוח״ט,

ביום הזכרון הבעל״ט לאלתר לחיים טובים ארוכים ומתוקנים בספרן של צדיקים גמורים, באור ישועה ועטרת גאולה, נועם ד׳ ועז צדק עדי עד, לך חביבי ולכל עוזריך וכא״ל, ולאוהבנו היקרים מחמדי לבב הרה״ג ד״ר אשר וד״ר הערץ שליט״א וכב״ב היקרים, שלו׳ רב וברכת השנים.

אחדשה״ט באה״ר.

רבו היום עלי הטרדות ועמל עבודות שונות, ואי־אפשר לי להפנות לכתב לך דברי־חפץ, ברוממות עז הגיוני קודש, כאשר יאתה ליום התקדש חג, ליום אשר נכונים אנו לקדם ולקבל באהבה וחמדת ידידות צור עולמים מלך ישראל וגואלו ב״ה את כניסת השנה החדשה הבעל״ט, שהננו נסמכים ונתמכים בחסד אור ימין עליון ב״ה, שתביא בכנפיה לנו ולכל ישראל ולכל משפחתנו היקרה ולכל אוהבינו וידידינו הנאמנים, הקשורים עמנו באהבת תורה ויראת שמים בקשרי עוז ידידות, אור הצלחה, שפעת חיים חיי עז וגודל, חיי קודש ופאר, חיי ישועות וצהלת קודש קדשים, לחזות בנועם ד׳ ולבקר בהיכל קדשו, לשאוב בששון ממעיני ישועתו, דעת קדושת גדולת הדר כבוד גדלו, וחון רחמיו הרבים המתגלים בכל עת ובכל שעה, אשר יצהירו ויאירו מתוך מפלשי ענני הערפל, להופיע בזיו יקרות נגד כל אפסי ארץ, ויכין לבבנו ולב כל עמו בית ישראל ולב כל יצורי עולמו, ברואי צלמו וכל מעשיו, להשכיל באמתו[1] וללכת בדרכיו, כל חד וחד לפום דרגיה, ולעילא מן דרגיה[2] למען ישמח ד׳ במעשיו, וזהרי טובו ואורות צהלת ענג קדשי חסדיו ימלאו כל נאות עולמים, וישמח לב מבקשי ד׳.

בש״ק העבר דנא דברתי ע״ד גדולת הערך של מהות יראת ד׳ המצוינת בסגולת נשמת ישראל, שגודל אור החיים שלה הוא כ״כ חזק, עד שמהפך הוא בגודל כוחו את כל התנועות היותר שפלות שבנפש, ועם זה ג״כ כל התוכן של יראת העונש, למתק אהבה ויראת הכבוד והרוממות. כח עליון זה נובע ממקור ההכרה של חסדי ד׳, שהם מוכרים גם בעומק הירידות שבעולם. ובזה מביאים אנו כל המדות של יראת העונש, שהן לכאורה בלתי משובחות מצד עצמן, לתכונה עליונה של יראת

4 העזרה לארץ־ישראל.

1 דניאל ט, יג. 2 ע׳ זמר אסדר לסעודתא בצפרא דשבתא; וע׳ זהר שלח קסא:

הדוממות ומתק נועם האהבה האלהית הנשאה ומתרוממת לעדי עד. חסדי ד' אזכיר, תהילות ד', כעל כל אשר גמלנו ד' ורב טוב לבית ישראל, אשר גמלם כרחמיו וכרוב חסדיו, ויאמר אך עמי המה בנים לא ישקרו, ויהי להם למושיע. בכל צרתם לו צר ומלאך פניו הושיעם, באהבתו ובחמלתו הוא גאלם, וינטלם וינשאם כל ימי עולם[3]. ותכונת אמת זו של הכרת החסד הגמור, הטובה הגמורה, של זיכוך העולם והעלאת אור החיים, הבאה מתוך אמונה עליונה כבירה ונהדרה, שתמותה מתבססת ע"י כל מערכי החיים של קושט התודה והמצווה, כתורת אמת וחיי עולם אשר בתוכנו, הוא יסוד האמת הגמור של העם יודעי תרועה, אשר באור פניו יהלכון, אשר בשמו יגילו ובצדקתו ירומו[4]. וצור ישראל יעודדנו בישועתו ויראנו חסדו וטובו וירחיב לבבנו באור תורתו והוד פאר חכמתו, ועוז וחיים ישפות ד' לגוי קדשו, הנושא את דגל קדושת שמו בכל מערכי עולמים, ועמים רבים יודו כולם יחד את שמו הגדול אשר נשגב לבדו, אמן ואמן.

והנני מוכרח לקצר מדוב טרדא, ואחתום בברכת שנה טובה, שנת שלו' וברכה, שנה שימלא ד' כל משאלות לבנו לטובה, יאר פניו ויחננו ברוב חסדיו כנה"י ונפש אביך מצפה הצלחתך כה"י,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתמג

ב"ה ח' תשרי תרע"ח.

בני יקירי ומחמדי שליט"א,

ישמחך השי"ת בכל טוב, ויגמור בעדך לטובה, בגמח"ט, באושר ואור נועם ד' וחדות עוז, ויום הקדוש הבעל"ט, יום שמחת לבו[1] של מלך עולם צור ישראל וגואלו מעולם ועד עולם, יופיע עליך הוד קדשו ורוממות גבורות רחמי אב הרחמים המופיעים עליו, ממעיני קודש קדשים, ונזכה לשמוח בחדות עולמים, להיות נקיים מכל חטא ואשמה, ונאזרים בגבורת ימין חדות שמחת מצות ד' ברה משוש חיינו ומקור עדוניגו עדי עד.

תהל"י על החוה"ש אשר עמנו, יגונן השי"ת עלינו ועל כל עמו בפדיסת סוכת שלומו, ומצר ינצדנו[1*] בהמון חסדיו הנאמנים לעד.

שמחתנו במכתבך הגלוי, שהגיענו כעת. חשבנו שגם ר"מ פרוש הוא נצרך, וכעת יהיו כל העשרה לי"ש בעד הרי"מ חרל"פ שליט"א יכוננהו ד' עליון כיקדו וקדושת ערכו לאוי"ט.

דבדתי בש"ק העבר ע"ד ערכי התשובה והוידוי. והי' לנו ליסוד מוסד שערך התשובה בפועל הוא ערך כללי לכל באי עולם, אמנם יסוד הוידוי, כח הקול שיהיה ערך תשובתי זהו דבר מיוחד לישראל, וכ"ה בספרא שישראל מתודין ולא נכרים[2] כי אין הוידוי דק התעודרות והזכרה חיצונה לתשובה, כ"א ערך פנימי

3 ישעיה סג, ז—ט. 4 ע"פ תהלים פט, טז—יז.

1 ע' תענית פ"ד מ"ח. 1* ע"פ תהלים לב, ז.

2 בספרא ויקרא ד', ב' דבר אל בני ישראל, נפש כי תחטא, בני ישראל מביאין חטאת ואין הנכרים מביאין חטאת. ושם ה', כא נפש כי תחטא וגו' את עמיתו פרט לאחרים. בספרי

לה ע"פ סגולת הקול קול יעקב[3], שתכונת האמת שלו גודמת שכל ערכי הקודש היותר עצמים מתנשאים לעומת קולו, החוצב להבות באמת הנערצה עד נצח. ע"כ פרשת הוידוי נאמרה בראשונה בין שמיעת הקול, טומאת מקדש וקדשיו, ובטוי שפתים, כלומר ערך הקול בחיוב ובשלילה, אם לא יגיד ונש"ע, ובמדרש[4] יש ע"ז והוא עד אלו ישראל שנאמר ואתם עדי ואני אל, וכן או ראה אתה הראת לדעת, או ידע וידעת היום, והיינו כח הדיבור של כנס"י המבקיע כל ענני האפל של כל עולמים, וק"ו של כל העמים וכל התקופות, ובשלילה לבטא בשפתים להרע או להיטיב[5], להוקיד את הקול המקושר בעז קדשו בישראל, אך עמי המה בנים לא ישקרו[6]. וזה מבדיל ג"כ את תוכן הקודש מכל סיג וטומאה, ושרוי ע"כ כח טומאת מקדש וקדשיו בכפרתו בין שני צירי הקול, וכאן יצאה התכונה של הוידוי, אמנם חזרה ונשנית בפ' נשא, ושם כתוב מכל חטאת האדם[7] ולמדנו בספרי וידוי על כל פרטי החטאות, ונשנית בשביל גזל הגר, כלומר תשובת האדם בכללו היא דק מעשית, נוספה קדושה בישדאל שיש כח מעשי עליון בתשובתו הדיבורית, אבל באמת עיקר התשובה היא אידיאלית מחשבתית, והוא פנימיות הדבור, והיה דאוי לישראל מצד עצמו, אבל מפני הזיקוק שלנו לעולם, להוסיף גרים[8], שזהו יסוד נפש הגר שבקרבנו[9], שאנחנו יודעים אותה, באנו למדת הדיבור. ונמצא שלולא הזיקוק להשפעת אוה"ע ממנו, שהוא יסוד פתיחת הגרות, ל"ה חטא נמצא כ"כ באומתנו. ואם הי' מזדמן הי' כח של תשובה אצילית רוחנית מחשבתית מספיקה, אבל הננו נזקקים לדדת לדיוטת הגדות, וזו מזקיקה לנו תשובה דיבודית, המביאה ומאמצת לנו את התשובה הרוחנית היסודית, שהיא כל הוד החיים הדרת הקודש ושמחת ההויה, לישדי לב שמחה[10]. הננו שבים אל מקור חי העולמים, ושמחים ומתענגים, בנועם מתק אהבת עדנים בירואה ופחד במלא פאר הדרת קודש מזיו נועמו, אור פני מלך חיים, והחלק הגרותי הוא עושה בנו את תכונת השגגה, מפני האפלתו, ונסלח לכל עדת בנ"י ולגד הגר וגו' כי לכל העם בשגגה[11]. וזהו יסוד שעיר המשתלח, חלק ההשפעה שלנו על חוגי הזדים, מצד הסתגלותנו המוכרחה לזה, שצריכה להיות חבויה באיזו פינה של הנפשיות הכללית, היא מחוללת המון חטאים בתוכן החיים, וכל הסבל הזה מוכרח כח האומות לשא עליו, ונשא השעיר עליו את כל עונותם[12], הן עשו אחי איש שעיר[13], כללות העמים ביחש הניגוד, שהוא גם יחש המקשר המושפע. ובהיותנו מתנקים מפגם זה שערי תשובה נפתחים ברוחה, והלשון של זהודית כשלג ילבין[14], ועינינו רואות ושמחות. כה ישמחנו השי"ת בעבודת הקודש, בבנין בית קדשנו ותפארתנו במהרה בימינו,

זוטא נשא דבר אל בני ישראל או"א לפי שנאמר והתודה אשר חטא, וכו', ע"י ישראל מתודים ואין מתודים לא ע"י גוים ולא ע"י תושבים.

3 בראשית כז, כב; גיטין נז, ב. 4 ויקרא רבה פ"ו. 5 ויקרא ה, ה.
6 ישעיהו סג, ח. 7 במדבר ה, ו. 8 פסחים פז, ב.
9 שמות כג, ט, וע' זהר משפטים צח—צט. שער הפסוקים משפטים והאלהים אנה לידו. אור החיים שמות כב כ, בראשית מו ג. 10 תהלים צז, יא. 11 במדבר טו, כו.
12 ויקרא טז, כב. 13 בראשית כז, יא. 5 ויקרא ה, ד.

וידאו כל אפסי ארץ את ישועת א'[15], ועון ישראל יבוקש ואיננו, וחטאת יהודה לא תמצאנה[16], כי לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל[17]. וכל מפעלות אנשי סגולה, לגלות את פאר הצחצחות העליונה החבויה אשר בכח נשמת האומה, הגדולה והרוממה, אור אלהים חיים בעולמים כולם, אור ישראל לאש וקדושו ללהבה[18], וישמח ישראל בעושיו בני ציון יגילו במלכם[19].

באה"ר דרוש נא בשלו' כל יקירינו הרה"ג הד"ר אשר ור"ר הערץ שי' וכב"ב. וש' אהובינו הרשמ"נ שטנרנבוך והרב בוצ'קי שליט"א וביתם וכא"ל, ושלו' אהובינו הר"א קמחי והר"מ וייסבורר שליט"א, וכב"ב וכא"ל, כולם יתברכו בכט"ס. אמנם כתבתי להם בפ"ע ג"כ. ושלו' ידידנו הר"מ קליר וכא"ל שי'. אולי תכתוב לר"ד אשעראוויץ נ"י דר"ש בשמי, מפני טרדות רבות נתעכבה תשובה לו על מכתב אחד שבו הודיעני ממשרתו בצירוף. ואולי תכתוב לבית ידידנו המנוח הרמ"ז ראם ז"ל לשמחם ולנחמם, וארון הרחמים ירחם על עמו ויראיו, וישפות להם ולכל מעשיו חיים שלו' וברכה, ויעודדם ויברכם בכט"ס.

מתוך כמה מניעות, א"א לי להעיר על דבריך היקרים במכתבך הנחמר, ואתך הסליחה. ע"ר האתרוג מנהגי הוא כשאפשר להשיג משתי מרינות הנני נוטל את שניהם זה אח"ז, אולי אחר מהם אינו מורכב, עכ"פ באיסור, ואז אולי יש לברך ג"כ כתיקון, ואם אין למצוא כ"א אתרוג אחר, בלא בירור, אני רגיל לומר ביום הראשון בריך רחמנא, וכל שאר ימי החג לברך כתיקון. ובענין יו"ט שני ש"ג לא נראה לחדש דבר על מנהגנו מאז, כי הלא דעתנו בע"ה קבועה היא לחזור. והשי"ת יגמור בעדנו לטובה ולברכה, ויזכנו לחדות פנים עם כל מחמדי לבבנו על אדמת הקודש בישועת ר' הקרובה לבוא.

אביך מחבקך ומנשקך באהבה,

אברהם יצחק ה"ק

תתמד

בעה"י ער"ס, תרע"ח.

בני יקירי ומחמדי שליט"א,

בכניסת חג קרשנו זמן שמחתנו, חג הסוכות הבעל"ט רתקיף בקרושת מצותיו, ורוממות נשמת כנסת ישראל, אשר נתעלתה נטהרה ונתקדשה, מטוהר עליון, וזיו ברכת קורש קרשים מימים הנוראים הקדושים אשר עברו עלינו תל"י לשלו', הנני להביע לך מחמר לבבי את עתרת ברכותי, חדות ר' תהי' מעוזך, ואוצר חיים מלאי הוד והדרת קודש, משגב שם ד' ועז ימין עליון ב"ה, ימלא בקרני הורו ופארו את כל חדרי נפשך היקרה, ושפעת ברכות ערי עד, בנועם ד' בעליצות קורש, וטהרת ששון ישע, יהי' גורלך ומנת חלקך. וצור עולמים ב"ה יראנו בישועתו, ויזכנו לראות ממך רב נחת וברכה, בתוך כל משפחתנו השרויים בקורש ובחול, ובתוך כל כלל ערת ד', גוי קרוש שומר אמונים, המתרומם בקדושת פנימיות תפארת קרושת נשמתו, המלאה חיל וחוסן, טהרה ושיגוב אצילות

15 ישעיהו נב, י. 16 ירמיהו נ, כ.
17 במדבר כג, כא. 18 ישעיהו י, יז. 19 תהלים קמט, ב.

יפעה משמי שמי קדם, מנשמת אל חי עולמים, צדיקו של עולם ב״ה עדי עד. ישמחנו צור ישענו, בנועם תורתו, ובפאר מתיקות נעימות אהבתו, ובהוד גבורת יראת הדרו וכבודו, ונזכה לעבדו בכל טוב ועונג רב בשמחה ובטוב לבב. כנה״י ונפש אביך חותם בברכת אה״ר,

הק׳ אברהם יצחק ה״ק

לכל יקירינו שי׳ שוי״ר

תתמה

ב״ה ר״ו תשרי תרע״ח.

בני מחמדי שליט״א,

תל״י עברו עלינו הימים ימי החג הק׳ כראוי. ת״ל הגונן והמציל, וכן יגונן ויציל לימים הבעל״ט וישפת מהרה שלו׳ בעולמו, ובישועתו יראנו. דבו מאד עלי טרדותי בזה, והם מתרבים תדיר. ד׳ ית׳ ירחיב לנו, ויזכנו להשכיל באמתו, ולהגות באהבה בתורת אמת, ולעבוד עבודת ד׳ ועבודת עמו להצלחה ולברכה.

תמיהני מאד ששום תשובה לא קבלנו מאהובנו הר״א קמחי נ״י על מכתבי ששלחתי לו לברכת השנה וחקרתי הרבה על פרטי מצבו, וכן כתבתי לר״מ ויסבורד וגם ממנו לא הגיעני שום מכתב.

כתב נא יקירי באה״ט מכל מה שנשארה בהסכמתך לזמן הבעל״ט ע״ד מצבך מקומך ופעולותיך. יחנינו ד׳ ובדרך ישרה ינחנו. גם מתמן נתעכבו המכתבים זה כמה. ירחם ד׳ ויגונן גם עליהם, ויזכנו לשמח בבשורות טובות מכל אהובנו, ומכל אחינו בקודש ובחול. והנני מוכרח לקצר ואומר שלו׳ כנה״י ונפש אביך מצפה לתשועה קרובה, מיחל הצלחתך,

הק׳ אברהם יצחק ה״ק

תתמו

ב״ה, ג׳ מ״ח תרע״ח.

שלו׳ וברכה באהבה נאמנה, לכ׳ ידי״נ וחכיבי הרב הגדול בתורה וחכמה, ויראת ד׳ ומהות יקרות מו״ה משה ד״ר זיידל שליט״א וכא״ל ברכת ד׳ וכט״ס.

אחדשה״ט באה״ר.

יקרת מכתבו הגלוי הכתוב מיום ערב יו״כ העבר, הגיעני לשמחת לבבי, ואתאושש להשיב מיד למעלת חביבי, כי מרוב הטרדות דין גרמא של עוצר הדברים [1], כאשר הנני חפץ להניח על זמן פנוי ומוכשר לדבר דברי חפץ, ואח״כ ע״פ רוב משתרגות טרדות מטרדות שונות, וגם החפץ לכתוב עכ״פ דברים אחדים הולך ומתעכב, ע״כ יסלח חביבי אם הפעם הנני חוטף וכותב, ולא אוכל להאריך כראוי לאוהב יקר טהר לב שכמותו אחרי דומי׳ כ״כ ארוכה. מה מאד ישמח לבבי אם יטיב כבוד מעלתו להודיעני בפרטיות ממצבו, וממצב אחינו ב״י בכלל במדינתו, ואולי יודעים המה מעניני אה״ק יותר ממנו. פה הידיעות רזות מאד, וצור ישראל ישמחנו בישועתו, ומתוך אפלת העולם אור וישע יגיה לנו ולכל מעשיו.

1 עפ״י ברכות ה, ב.

נדפסה פה ממני מחברת קטנה, מיסתית הגיונית בשם ראש מילין. חושב אני שצב"י שי' שלח אותה לכבודך יקירי.

תלי"ת על החוה"ש אשר עמנו פה, וכמו כן הננו מקבלים מתמן ידיעות מרגיעות מב"ב שי', וד' יתן הטוב. והי' זה שלו' וברכה כנה"ר ונפש ידי"ע קשור באהבתך,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתמז

בעה"י (תרע"ח).

ישמח לב מבקשי ד', בעת רצון אשר אור הקודש יזהיר ויתנוצץ ברוח טהרה ממרומים, לקראת דברי חפץ מכתמים ושירים, אשר בקודש יסודתם, אשר הגה לב תמים של כבוד ידידי הרב הגאון אוצר חכמה ויראה טהודה מו"ה מרדכי צבי שוואַרץ שליט"א, בשם „מעשי למלך", עדוכים ושמורים על קוטב יסוד היסודות פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויים בה, בכל דרכיך דעהו [1]. אמינא לפעלא טבא ישר [2], ונועם ד' יהיה על כל מוקירי ומחבבי אמרי קודש, המיוסדים בספירי קדושת הרעיון ורגשי אמונת אומן. כנפשם ונפש חותם בברכה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתמח

ב"ה, ג' מ"ח תרע"ח.

בני מחמדי ויקירי שליט"א,

כבר זמן רב יותר מהרגיל עבר עלינו שלא הרוית את צמאוננו בדבריך היקרים. הואיל נא ושמחנו מכל אשר עמדך לטובה ולברכה, ולד' הישועה להצליחך בכל פינותיך ולהעמידנו בקדן אודה בחסדו הגדול.

עברו עלינו ימי הקודש של ראשית השנה ת"ל כשורה, בחליפות מצבים ברוח הכלל לפי שינויי העתים, ובכלל ב"ה ברוח נכון ובחדוה חגיגית בתוך אחי ועמי, ידידים טהורי לב, המקושרים בקישור נפשי עדין וקדוש, יברכם ד'.

אמנם הטרדות המעשיות והרעיוניות רבו מאד, באין אפשרות לשכלל איזה סדר בעבודות מסודרות וצור עולמים ב"ה ירחיב לנו בישועתו ויעמד במרחב רגלנו להתהלך ברחבה, בהשכלת אמתו וחקר פקודיו, חיי עולם ומשוש דורים לכל בהם חמדת נפשנו עדי עד.

מה שלו' חביבינו הרה"ג ד"ר אשר וד"ר הערץ שי' וביתם וכא"ל, היושבים הם במנוחה. יגונן ד' עליהם בכל טוב.

ע"ד השעור, הי' ראוי ונכון מאד לקבע ענין של הלכה דארץ ישראל, ואין בזה כלל משום יוהרא, ומקיימים אנו בזה ג"כ דרישה דציון [1] שהוא באמת דבר השוה לכל נפש, והלואי ישוטטו רבים בעניני הלכות א"י, להעיר ולעורר את האהבה ולסגל את הנשמה הכללית והפרטית לקדושת הארץ ואור בהירות תורתה.

בענין הערתך בהא דמחתך בבשר הוא, פשוט הוא דחיוב צובע הוא רק בבשר העומד למכירה, כדאמר התם (ע"ה ב') לתקן דלא ליתי דרי בתראי וליחכו, ולא

1 ברכות סג, א. 2 שמות רבה פ' כ.

1 ע' ראש־השנה ל.

שייך כלל בבשר אדם. ובס' מנחת חינוך במוסך השבת כתב ג"כ בפשיטות להוכיח, דהרמב"ם לא פסק כרב, מדלא מחלק בין בשר העומד למכירה לבין שאר בשר לענין חיוב משום צובע, והיינו כמש"כ.

ולומר כדבריך, שהצביעה תהי' דוקא במקום שיש ג"כ נטילת נשמה, אין לזה מקום בסברא. אף שאם היינו יכולים לבסס סברא זו היה בזה ריוח לכמה אקהייתא, ובכללם ג"כ מהא דאין צביעה באוכלין, דהיה אפשר לומר דדוקא בלא צידוף של נטילת נשמה אין צביעה באוכלין אבל ע"י צידופה שפיר דמי. מ"מ אין לזה יסוד שמלאכה שאינה חשובה תפעול עלי' מלאכה אחרת שעמה להחשיבה. ואולי טעמא דאין צביעה באוכלין הוא משום דעיקר הקפידא באוכלין הוא על הטעם ולא על הצבע, ולפ"ז באופן שעיקר הכונה היא הצבע, כה"ג דנ"ד, י"ל שאין בזה כלל משום אין צביעה באוכלין.

הנני מוכרח לקצר מאד, מפני טרדות שונות וקדושת ש"ק והכנתה. יחננו השי"ת לשמחנו בבשורות טובות מהרחוקים והקרובים ויעודדנו בישועתו.

למר קמחי שי' כתבתי עוד הפעם, כי פליאה מאד בעיני מה שלא קבלתי ממנו שום ידיעה בכל משך ימי ראשית השנה, כאשר אתה לידיד נאמן שכמותו. חוששני אולי ח"ו מצבו דחוק, באופן שיש לו רעיון ע"ד עיכוב חובנו. יזכנו השי"ת לשלמו בכלל כל חובותינו, שיחוס עלינו בחסדו ורחמיו לשלמם כראוי. כתוב נא בפרטיות מכל הנהגתך וסדריך בכל ימי החגים שעבדו תל"י לטובה ושיחך ותהלוכתך בבזל.

יכונן ד' צעדיך לטובה ולברכה בכל עז ורוב שלו'. והי' זה שלו' וברכות לעד, כנה"י ונפש אביך מצפה אשרך וטובך רוממות קדנך צביונך ותפארתך בכל טוב סלה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתמט

ב"ה י' מ"ח, ע"ח לונדון.

בני מחמדי ויקירי שליט"א,

תלי"ת על החוה"ש אשר עמנו. כה יחנינו השי"ת ויגונן בעדנו ובעד כל עמו וכל יצוריו לימים הבעל"ט בכט"ס, וישמיענו מהרה שמחה ובשורה טובה מיקירינו מארץ חמדה ומארצות הגולה, וירים נס לשלו' ולישועת עולם במהרה בימינו בקרוב.

שמחתי ת"ל על הגדתך את השיעוד, אקוה שעלה יפה בע"ה, והיתה מסיבה של ת"ח ויקרא דאורייתא, יגדיל תורה ויאדיר. והנה שמחני ידידנו מר קמחי שי' בבשורה טובה זו, במכתבו אשר הגיענו מס"ט גאלין, שהי' לנו כמים קרים ע"נ עיפה, אחרי אשר כ"כ נתעכבו דבריו, ודאגנו מאד לשלו' אוהב טהר־לב שכמותו, יכוננהו ד'.

לע"ע עוד לא הסכמנו להעתיק הדירה מפה, באלו הימים, המצב פה ברגיעות רוח בעה"י גם רבו מקומות המחסה, וצור ישראל הגונן והמציל ישמור אותנו ואת כל מעשיו מכל פגע, ויעמידנו בקרן אורה ברב רחמיו. ביחוד המרתף של ביהכ"נ שלנו מוחזק הוא למשומר בע"ה, לפי בנינו החזק, ע"פ שומת בקיאים

ויודעי דבר. ונבטח בחסדי מגן ישענו פודנו ומצילנו סלה. והנני בזה חותם בברכה, כנה"י ונפש אביך מצפה אשרך וטובך כה"י,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתנ

ב"ה, טו"ב מ"ח, ע"ח, לונדון.

בני יקירי ומחמדי שליט"א,

תל"י על החוה"ש אשר עמנו. יואל ד' ברחמיו לשמחנו בישועתו, מכלל עמו ונחלתו, ומכל מחמדינו כולם לברכה ולשמחה.

היום נשמחנו במכתבך היקר, כולו אומר טוהר וחדות לבב בשמחתה של תורה. כעת הנני מוכרח למהר ולקצר מאד, מפני קדושת ש"ק הממשמש לבא.

ב"ה על שלומנו. נקוה לשמו ית' שינצרנו ויגוננו ברב חסדיו. לצאת מהעיר לא הסכימה דעתנו, אחרי שישנם פה מקומות חסיון בע"ה לעת הצורך, ורבים מאד שאינם זזים מביתם, ולפי הערך של ריבוי האוכלוסין שבעיר אין הענין של הפחד תופס כ"כ מקום. ובטחונינו בצור מעוזנו שיפרס סוכת שלומו וצינה וסוחרה אמתו על כל עמו ב"י, ועל כל המיחלים לחסדו, ועל כל מעשיו, שכולם הם תגוניו ממקור החנינה וחסד עולמים ב"ה.

והי' זה שלו' ועתרת ברכה כנפשך הטהורה ונפש אביך מצפה אשרך ורוממות קרנך בכל עז ותפארת לאוי"ט,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתנא

ב"ה ך"ג מרחשון תרע"ח.

ברכה מציון ומקודש להאדון המרומם לארד ראטשילד נ"י,

שלו' רב

אדוני הנעלה,

מרוב רגשי שמחתי על הסכמתה העדינה של ממשלת בריטניה, ירום הודה, על הגשמת תקותנו הלאומית, להשיב לנו את ארץ אבותינו אשר זכית אתה אדון יקר להיות הציר המבשר את הבשורה הטובה הזאת, אשר קבלת מאת הדרת המיניסתר הפנימי מר באלפאר.

הנני לברך את כבודו מעומק לבבי בברכה נאמנה, שתחזקנה ידיו בעבודת הקודש של בנין עמנו על ארץ חמדתנו. והזכות הגדול הזה של בשורת ראשית הצעד של צמיחת קרן ישועת ישראל, יעמד לו לראות בקרוב את משאת נפשנו בהתמלאותה בכל כבודה והדרה, כי יושע יהודה וישראל ישכן לבטח על ארצו, ושבט אשור שבט מלכותנו יהיה מעוז ומחסה לשלו' עולמים לכל העמים, כדבר ד' הנאמן ביד נביאיו הקדושים, ולתפארת נצח לדורות עולם, לממלכת בריטניה, הגדולה והנאורה, אשר משמים נפל עליה הגורל, להיות הראשונה בעבודת הקודש הזאת של בנין גוי קדוש על אדמת הקודש.

ברגשי כבוד מאד כבירים, ובצפיית ישועה קרובה לגוי קו"קו ומבוסה, אשר בזאו נהרים אדצו.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתנב

ב״ה. ד״ז מ״ח תרע״ח.
שלו׳ וברכת עולמים, אורה וישועה יחדו יהיו תמים לבני יקירי ומחמדי שליט״א,

בני חביבי, ד׳ עמך, וחיל ועז יאזרך לאוי״ט.
תלי״ת על החוה״ש אשר עמנו פה, ועינינו צופיות לחסדי צור ישועתנו ב״ה שישמיענו מהרה ששון לבב מיקידינו אשר בארץ חמדה, שיגונן ויציל ימלט ויפלט אותם מכל אסון ופגע.

מפלאות תמים דעים [1] ב״ה, אשר החלו להגלות בעולם והגיעו לחדוד בתוך מאפלת העולם בברקי אורה בגילוי דעתה [1*] של הממלכה פה להקים ניד [2] ישראל על אדמתו, הן הרהיבו רבבות אלפי נפשות צופות לפתיחת מקודות חסד עליון לבית ישראל ולארץ ולדרים, וב״ה שעודדו ג״כ את נפשנו הכמהה. ואם כי עינינו נשואות בחרדה רבה וביחול וקיווי נמרץ, להקשיב קשב של בטחון ושמירה לכל נפשות עם ד׳ הנתונות בתוך מצרי דעש העולם ההולך והומה, בכ״ז מלאי עוז הננו חשים את עצמנו, רכובי מדומים [3] ומחוזקים בשגב רוממות קודש, ומדי יום יום נוסיף אומץ ובטחה על ישועה קרובה ואור חיים וטוהר עליון. אבטח, שבכל מדחבי ארץ עשתה הבשורה לפי ערך את דשמה התוכני המשוגב. ואם כי הרבה יש לעבוד ולקוות, להתפלל ולהתחנן ורחמין למיבעא על דזא דנה [4], שילך במסילת אור פדות וישע, הרי הנשמה מתנהרת, ושפעת דוח חיים חדשים עליזי קדש קדשים הולכת ומשתפכת על נשמתו הגדולה של גוי קדוש, שומר אמונים [5] צופה וחוכה ישועה ואורה. ומה נפלאו תהלוכות עצת ד׳ שבשפלותנו זכרנו, וכאשר רצון קדשו הוא שנהיה נודדים בגולה עד יעבור זעם, צדקה עשה עם אסיד תקוה מלא מרודות מהמית צעד העולם והאומה הנאדרה בקודש, שהביאני למדינה זו, מקום הריכוז לראשית הצעדים אשר לאור הישע, ונודה לשמו על חסדיו הנאמנים [6*], ונקוה כי מהרה יגלו אורים רבים ונהדרים ודאו כל אפסי ארץ את מעשה ד׳ הגדול. במנוחת לבב, בנפש שוקטה, ברעיון מטוהר ובשכל נזקק בזיקוק בחינת קושט ואמונה אומן [6], רוממה ומסולאה, נעמוד הכן להקשיב את קול ד׳ בכוח [6*] ילדי יום יום [7] אשר יביע אומר המבשר צבא דב [8], ומהרה יכוננו לשמוח בשמחת גויינו להתהלל עם נחלתנו, במהרה במהרה בימינו בקרוב.

בכל לב אודך בני אהובי על כל דבדיך במכתבך היקר המלא חמודות. התחזק והתאמץ והתכונן באיזור חיל, בטוהר לב ובגבורת נפש, לקראת הגדולות אשר נצפה שיפליא לעשות בהמון רחמיו אוזר ישראל משגבו ומושיעו בעת צרה. נושאי כלי ד׳ הברו, וכל מחזיקי עץ החיים לתורה ולתעודה יחליפו כח ברוח נהרה, להרחיב דעה ולהגדיל תורה באור אמת וצדק, להפיח דוח חיי עולמים בקרב כל לבבות נשברות, ההולכות לקראת אור המדפא אשר מקדני שמש צדקת ד׳ יופיע. בטח תודיעני גם

1 איוב לו, טז. 1* „הצהרת בלפור״. 2 ע״פ מלכים־א יא, לו.
3 ע״פ דברים לג, כו; תהלים סח, ה, לב. 4 ע״פ דניאל ב, יח.
5 ישעיהו כו, ב. 5* ע׳ שם נה ג. 6 ע״ש כה, א.
6* תהלים כט, ד. 7 משלי כו, א. 8 תהלים סח, יב.

אתה את רשמיך ורשמי הגות לבב מיודעינו אנשי השם גבורי החיל ובעלי הדעה והרגש, שהרבה מאד תלוי פיתוח המצב בהכנתם והאזרם בגבורה ובטחון נאמן ונמרץ, המתעלה מכל פקפוקי דלות ורכרוכי לבב.

ע"ד עצם ההליכה לטייל במקום שיש אפילו חשש רחוק של סכנה ח"ו, כבר גליתי את דעתי כמדומה באיזה ממכתבנו, שאינה מהראוי. וע"פ זה ישתוו הסוגיות דבבלי מו"ק י"ד וירושלמי פ"ג ה"א, דבירושלמי אמר דרבי יהודה ס"ל דאסור לפרש בים הגדול, ומחוורתא כפי' הפ"מ דמשום סכנה הוא, ולא כפי' הק"ע דתלי לה בדין שלשה ימים קודם לשבת, דעיקר חסר מן הספר, ובבבלי אמרינן דלשוט דהיינו לשם טיול לד"ה אסור. וע"י ההשואה של הסוגיות מבואר, דכל דבר שיש בו חשש סכנה, אע"פ שמנהג העולם להכנס בכך לצרכן של בריות, אין היתר כ"א לפרנסה, ולפי מה דקיי"ל כרבנן גם להרוחה מותר, אבל לא לשם טיול בעלמא. ונראה לע"ד דה"ה בכ"מ שיש בו חשש סכנה, אפילו בדרך מיעוט ורחוק מאד. וד' ישמרך מכל פגע ותאושר בכ"ט לאוי"ט.

ודאתאן עלה, לענין ברכה[8*], אם נאמר שיש איסור בדבר הרי קיי"ל בסי' קצ"ו באוכל דבר איסור אפי' דרבנן אין מברכין עליו לא בתחילה ולא בסוף, ויש לחלק כמובן. ואמנם י"ל ע"פ דברי הגהת רעק"א שם, דבאוכל פת שאפאו בחלב בלא שינוי, אע"ג דאסור לאכלו מדרבנן מפני התקלה, י"ל דלא חשיב איסור כ"כ, ובפרט לפי מש"כ הפלתי דיכול לחלקו לאנשים הרבה, ואע"ג דאינו מחלקו מ"מ הוי כדמאי, דאי בעי מפקיר נכסיה והוי עני וחזי לי' דמברכין עליו, וה"נ כיון דמשום פרנסה והרוחה מותר אי בעי מכוין להרויח בזה והוי כדמאי, וכל מקום שיש שום חזקת סכנה משמע דכו"ע מודים, גם בני אשכנז דסי' רי"ט, והכל לפי הענין ואומד יפה.

אולי תוכל לסדר קונטרס כסדר הסוגיא דבר־פדא[9], לכלול בו כל הסגנון שאמרת, בין מה שהצעת מדברי קמאי ובתראי ושיטות פוסקים ומפרשים, בין מה שהעירות, אם לא יכבד הדבר עליך, יהיה לי לנחת בעז"ה לראות דבריך מסומנים ומסודרים. כמדומה שידעת מאז כמה חביבה היא עלי מערכה לימודית כזאת שיש בה חכמה ומלאכה יחד, לסדר דברי חז"ל וביאורי גדולי הדורות על שיטות מיוחדות, ובין הפרקים או בהקדמת הענין וסידורו להוסיף מה שכשרון החידוש משער בזה אצל כל הוגה דעה בתורה. ומי יתן והי' זה דרך למודך לאגור על יד כתבים מסודרים כאלה, שיטה לבדה, נוסף על הזמן המיוחד ללימוד גפ"ת ופוסקים ע"פ סדריהם.

ע"ד מצבך כעת נחכה מה יראנו ד' במסיבות הזמנים ואם היה מזדמן איזה מקום שתהי' העבודה לפי הכבוד והכשרון, אז נראה להתישב בדבר בעה"י.

מה אתה עושה בענין השחיטה, ההנך עסוק בה לפרקים, אחר שסגלת לך את הצד האמנותי שבה ג"כ ב"ה, הנני מוצא לנכון לזרוז שלא תעזבנה. למודך ע"ד פרטי ענינים בקודש ובחול, זה זמן רב שלא הודעתני. ומה יקר הי' לי אם תודיע לי כ"ז בפרטיות.

ההופעה החדשה ע"ד מצבנו הכללי ויחושנו לאה"ק העירה בי הרבה מחשבות

8* על ההרים והגבעות. 9 נדרים כח — ט, להרצאה בהלכה.

חדשות־ישנות ועבודות רוחניות ומעשיות, אשר ניחל לתשועת ד׳ שילכו הלוך וצעד צעדים רבים למעלה למעלה. הבה נקוה לאור ישע ופדות, לאיזור גבורה וחן ושכל טוב ברוח טהור ונפש נכונה.

מפני הטרדות הרגילות והחדשות הנני כמוכרח לקצר כעת, ואצפה לחסדי צור ישראל וגואלו שישמחנו בקרוב בבשורות טובות, ממחמדי לבבנו בארץ חמדה ומכל עם ד׳ הגוי כולו ומכל יצוריו הנתונים בצרה וצוקה ומצפים להעזר בקרוב עזרה מקודש. חזק ואמץ כנה״י ונפש אביך מצפה אשרך והצלחתך בכל עז ופאר קודש ביפעת תפארה בחדות לבב לאוי״ט,

הק׳ אברהם יצחק הכהן קוק

תתנג

ב״ה, ד׳ דחנוכה, תרע״ח לונדון.

בני מחמדי שליט״א,

תל״י על החוה״ש אשר עמנו פה, והננו מחכים ומיחלים בצפי׳ גדולה לחסדי צור מעוזנו ב״ה, שימהר להשמיענו שמחות וגיל מכל עם ד׳ ומכל מחמדי נפשנו. אקוה שקבלת כבר את מכתבי, שהעירותי בו קצת ע״ד הרושם שעשו על הנפשות המרגישות רגשי קודש הספונים בנפלאות ההוה הנוכחי — מפלאות תמים דעים ב״ה בהתחלת התנוצצות קוי אורה וישועה, שהיא ראשית צמיחת הצדקה של בעל המלחמות, יתעלה שם כבודו לעדי עד. וכל שעה ושעה וכל יום ויום שהולך, והמצב המחודש נעשה יותר טבעי ויותר מורגל, החשבון הצלול מראה לנו יותר את הודו והדרו ואת החוסן והיקר העצור בגניזת טובו. ועינינו נשואות לאבינו שבשמים, שיסך באברתו על גוי קדוש היושב על אדמת הקודש כעת ועל יקירנו האהובים בתוכם וימלטם מכל רעה, ונזכה להתבשר מהם בקרוב בשורות טובות, ורגלי מבשר טוב משמיע ישועה ידלגו כאילות לבוא ולהופיע. אנא ד׳ הושיעה נא.

הסכמתי נוטה לגמר דעתך ע״ד חילוף המקום. ותכתוב כל הפרטים מהנהגתך. אקוה שבמשך שבתך בק׳ זו שהיינו שרויים בתוכה פרק הגון של ימי גלותנו, שבכל אופן אחשוב שאיזה רשימה מהשפעת הידידות שלנו עם מספר מצויין מבני העדה, נשארה עכ״פ, שתוסיף ותמשיך ברוחך הטובה, לפחת את גחלת הקודש של אור ד׳ הגנוז בלבות בני אל חי, גם בהיותם נדחים בארצות שבים, ומלוכדים במלכודת הגלות המרה, בכ״ז לבם ער ורוח ד׳ מפעם בקרבם, העלול להתעורר לטובה בכל עת ושעה מוכשרת.

מאהובנו הר״א קמחי שי׳ קבלתי זה כמה מכתב, ומתוך המון רב של טרדות עדיין הנני מעוכב מהשיבו עד כה. ואקוה בקרוב לקחת מועד לכתב לו בפרטיות. לעת עתה דרש נא בשלומו הטוב, ושלו׳ צאצאיו היקרים, הקרובים כ״כ לרוחי ולבי, יברכם ד׳ ויעודדם בכל טוב, ושילומים לטובה ישלם להם לשגבם ולחזקם לאוי״ט. כמו כן תדר״ש ידידנו הר״מ ויסבורד, ותעירהו על הפלא שלא קבלתי ממנו מכתב תשובה על מכתב ברכתי לכניסת השנה שהקדמתי. אולי הדבר נוגע לעיכוב הפרעון של חובו. בע״ה שנוכל להחל עכ״פ את הפרעון ברצות ד׳. וכיו״ב חשבתי ג״כ ע״ד חובו הגדול של ידידנו הרא״ק נ״י. אמנם מתוך מכתבו, שבו בקשנו שנגבא על הוצאותיו, אם נמצא שישיבתנו פה אינה מקובלת, הבנתי שלפי

עדינות רוחו ומצבו בע״ה הדבר רחוק מקפידא. ועד כמה שנוכל לקמץ הלא הדבד נוגע לפקו״נ של מחמדינו שמה, בכל העת הכושר שיהיה אפשר לשלח שמה. ע״כ הננו מעכבים לע״ע, ובצפיתנו נצפה שיחנינו השי״ת לשלם לכל בעלי חובותינו ברחמיו.

תדרו״ש כל אהובינו ודורשי שלומנו, מר קמחי הצעיר, הר׳ פאסוויג, מר לעוין, ואצ״ל הר״מ קאליר, והצעיר ראזענשטיין, אביו הוא ת״ח ויקר, ומבאי ביתנו בכל ש״ק לסעודה שלישית.

אקוה שלא תעזוב את התלמדותך בהשחיטה, ותשתמש בה כראוי בע״ה, וד׳ יאמץ אותך בבריות גופא וכט״ס, בנהורא מעליא ורוממות קרן בכבוד. בטח תחליף מכתבים עם אהובינו שבניישאטל. תד״ש באה״ר בשמנו. וגם אני אקוה לכתוב להם בל״נ ולהודותם על כל הטובה הכבוד והאהבה, אשר הראו לך כל משך ימי שבתך שמה.

את הכרטיס של ב״ט קבלתי, ואקוה להשיב לו אי״ה. איך הוא מצבו כעת, צר לי שהתקוה ע״ד עבודה ע״י ד״ר זלקינד עלתה בתוהו, כי נבלו עליו סמוך לצמיחתם.

בתקוה לקבל ממך בקרוב מכתב מפורט מכל וכל ממעמדך החדש, במקום מגורך כעת.

הנני חותם בברכת אה״ר וצפית ישועת חומות וחיל [1], לראות בשמחת גויינו במהרה בימינו באור ישועה ההולך ואור עד נכון היום [2], אביך,

אברהם יצחק ה״ק

תתנד

(אל הר׳ ל׳ א׳ פלק, פלימוט)

ב״ה,

תודה וברכה לך יקירי על ברכתך הנאמנה, ולכל אחינו בני הגדוד, נושאי דגל ראשית צמיחת ישועתנו. צור ישראל יברכם בעז וחיל, ויחד נזכה לראות בישע עמנו, בתשועת אמת וגאולה שלמה, בכל הודה והדרה.

ידידך הנאמן דורש אשרך כה״י,

הק׳ אברהם יצחק הכהן קוק

תתנה

ב״ה, ו׳ כסלו תרע״ח.

אדון יקר מר חיים יהודה ראטה נ״י.

שלו׳ לו ולכל הגדוד הישראלי עז ותעצומה מאוזר ישראל בגבו׳.

הגיעני מכתבו הנכבד וכמים הפנים אל הפנים [1] הנני מלא אהבה וחמדת נפש להתראות עם אחינו גבודי ישראל, העומדים הכן לצעד בצעדי גבורי אל גבור [2] על במתי ארצנו הקדושה, חמדת כל ישראל עדי עד, ולהרים משם נס גאולה וישועה

1 ישעיהו כו, א. 2 משלי ד, יח.

1 משלי כז, יט. 2 ישעיה ט, ה.

על הרחי ציון לעיני כל עמי הארץ אשר יראו מהדה את ישועת אלהינו.
יטיב נא כבודו להודיענו בפרטיות מתוכן הנסיעה, כמה יארך זמן המסע, ומה היא תכונת המקום, ואנה אוכל להתעכב במשך הזמן הקצר שאהיה שמה.
והנני בזה בצפיתי להתראות, באהבת אחים אזודי חיל ועז ואלהים יעננו בקול.
„עוד ישראל חי וחיה יחיה עד בלי די".
כשאיפת אוהבם ומכבדם,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתנו

ב"ה, ט"ו כסלו תרע"ח, לונדון.
בני מחמדי ויקירי שליט"א,

שלו' רב לך ולעוזריך וכא"ל.
תל"י על החוה"ש אשר עמנו פה, וכן עינינו נשואות ותלויות לרחמי שמים להודע בקרוב משלום יקירינו ומחמדי לבבנו באה"ק אשר זה כביר נסתם מהם חזון, יגונן מגן עוזנו עליהם ועלינו ועל כל עמו ב"י.
בטח קבלת את המכתב אשר הריצונו זה מקרוב, ואם אמנם כבר עברו ימים ושבועות מעת ההשמעות הטובה של ממשלת הארץ פה ע"ד אה"ק, אבל רושם התקוה והתרוממות הנפש ורגשי התודה בעוז קדשה לפנות למעלה, וממנה תוצאות ג"כ לישר מסילות בסדרי דרך ארץ והאחוה המדינית, שהיא טבעת הגונה בחוליתה של השלשלת הגדולה של מאורעות העולם הנפלאות, שעינינו רואות בהן בבהירות מוחלטה יד ד' הטובה על עמו ונחלתו, והופעת התחלת דרך מסילה לאור החיים והישע על כל יצוריו, — כל הרשמים הנשגבים הללו לא נמחקו ולא נתטשטשו מגלי הזמן של הימים הללו, שיום כשנה נחשב בסדרי חיים רגילים, לפי ריבוי החליפות וצמיחת החדשות מידי יוצר וצר צורה [1] רב מחולל כל [2] ב"ה, אשר לו נתכנו עלילות [3] ולישועתו קיוינו וכל קויו לעולם לא יכשלו. בטח תכתב לנו במוקדם האפשרי מכל אשר עמדך. ואולי תנסה להודע ע"י דעפעשע משלו' יקירינו שמה. אולי יחנן ד' ונשיג איזה ידיעה וגם תצמח להם ישועה שנוכל להמציא להם תמיכה בע"ה כפי האפשרי.
והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות לך וליקירנו הר"א קמחי וכא"ל שי' ולכל ידידינו ודו"ש כנה"י ונפש אביך מצפה לתשועה.

אברהם יצחק ה"ק

תתנז

ב"ה, מוש"ק י"ז כסלו תרע"ח.
לכבוד ידידי ואהובי מנעוריו חכם לב וטהר דגש הר"ר ליב נ"י רעווערענד פאלק בק' פלימאטה יצ"ו.

שלו' וברכה.
בשמחה קראתי את מכתבך היקר, ואקוה בע"ה לבוא ליום ד' הבע"ל למחנך [1].

1 קינת „ארזי הלבנון" ע"פ ברכות י', א. 2 משלי כו, י. 3 שמואל־א ב, ג.
1 הצבאי. ע' אגרת תתסד.

אמנם אקוה להתאכסן, ביחוד אם נצטרך ללון, באחד מבתי האכסניאות, שבמח נמצאים הם בעיר, כאשר נקוה לנסוע שלושתנו אני והרבנית תחי' ומזכירי הר"ר שמעון גליצנשטיין נ"י, וחוששני שלא נטריחך יותר מדי.

בכל אופן אשמח לראות אותך ואת נוך בכל טוב ואושר בעה"י.

והנני בזה ידידך דור"ש והצלחתך, מצפה לתשועת ד' הקרובה על עמו ונחלתו,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתנח

ב"ה, ר' דחנוכה תרע"ח לונדון.

בני מחמדי שליט"א,

תל"י על החוה"ש אשר עמנו. והנה כבר הידענוך מהדעפעשע שהגיעה לנו ממר סלוצקין נ"י מאלכסנדריא, שבא לו מכתב מאלטע של שאול חנה שי' שת"ל שלו' להם ולהילדים ולכל המשפחה, וזה הרגיע מעט את רוחנו. ושלחנו לו מכתב והליטונו מכתבים להם ובקשנוהו שישלח לידם. אולי יחנן ד' ונזכה לקבל מהם מכתבים בקרוב. וכעת כאשר ת"ל ירושת"ו נלכדה ע"י הבריטים, יש תקוה שנתודע ג"כ משלו' הורינו שי'. אמנם כעת הננו מצטערים מאד על אשר נתאחרו דבריך כ"כ, אחרי אשר כתבת שהנך מתעתד לנסוע לס"ט גלין. ולמה זה תאחר ככה מלהודיענו משלומך הטוב, היום שלחנו דעפעשע לניישאטל לדרש שלומך, וגם מר אשר שטרנבוך הבטיח לשלח דעפעשע לאביו לדרש עליך. נא ונא בני יקירי אל תעכב את דבריך, והרגיע רוחנו הצמא ומשתוקק מאר לדעת שלומך הטוב ומצב בריאותך וכל אשר אתך. הנני מוטרד בהרבה טרדות מאד. הייתי שבוע דנא בליוווערפאל על שמחת יסוד ישיבה שמה. ושמה הגיעה לנו השמועה, הממלא את לבבנו רוח תקוה והתעודדות עליונה מרכישת ירושת"ו. הרבה הרבה ראוי כעת לדבר ולהעיר. ובחסדי השי"ת כשנזכה לשמח באור טל של דבריך להשיב את נפשנו נוכל לסדר העניינים העומדים ברום עולם בסידור קצת. והנני כופל את בקשתי ממך בני יקירי למהר ולשמחנו בתכיפות משלומך הטוב. וד' ישפות שלו' לכולנו, וימהר לנו אור ישועתו וחסדו. כנפשך היקרה ונפש אביך המצפה לתשועה ואורה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתנט

ב"ה, ה' טבת תרע"ח.

שלו' וברכה לידידי חביבי הנעלה חכם לב ואיש תבונה יקר ונחמד הר"ר ליב רעווערע:ד פאלק נ"י, וכא"ל יתברכו בכט"ס.

שמחתי במכתבו היקר, המבשרני שדברי פעלו לטובה על לב אחינו היקרים בני החיל, יברכם ד' וישמרם מכל פגע. ומאד אחשק לדעת אם כבר נתקנו המעוותים, ע"ד המליחה, וע"ד ייחוד הכלים לבשר וחלב. מובן הדבר שצריכים להגעיל את כלי המתכת שנשתמש בהם האיסור. וכבודך היקר יתאזר עוז להקים דת קודש על תילו, ותשא ברכה מאת ד' וזכות הרבים יהי תלוי בך.

וע"ד דינא דמלכותא ביחש לאיסורי תורה, חס מלהזכיר. אין ערך לדד"מ כ"א

בפרטים אחדים של דיני ממונות, וגם לא בכולם. וקשה לי לבאר כעת את הגדר המסומן של דד"מ גם בדברים שבממון, שהוא דורש אריכות. אבל באיסורים אין שום קולא מצד דד"מ, אפילו במצוה קלה. ודניאל חנניה משו"ע יוכיחו שמסרו נפשם בשביל כשרות המאכלות נגד החוק המלכותי, שיאכלו הילדים שנתגדלו לעמוד לפני המלך מפת בגם [1] וההשתחואה אל הצלם [2] לפי דעת התוס' דפסחים פ' מקום שנהגו [3], הי' רק אנדרטא בעלמא, שאין בו איסור תורה, ומ"מ לא נטו כשערה מד"ת מצד דד"מ. ודניאל עצמו מסר נפשו על התפילה, נגד חוק מלכותי כללי, שהי' כבר כתוב בדתי פרס ומדי ולא יעבור [4], על משך זמן הגזירה. והדין של יציאה בכלי זיין והחזרה למקומן [5] אין לו שום שייכות עם דד"מ, רק שבמקום סכנה כמו נפילת הנכרים על העיירות אז הדין הוא שמותר לחלל את השבת, כמו שמותר בכל חולה שיב"ס, אבל החוק המלכותי אינו שום סיבה לפטור שום אדם מישראל מכל מצוה ומכל איסור, והאריכות בזה הוא למותר. וישתדל נא יקירי להשריש ידיעה זו בהשפעתו הטובה על לב אחינו העובדים בצבא. ומובטחני שהממשלה הבריטית, היודעת להוקיד רגשי צדק, תדע לתן כבוד לתוה"ק, ותתן היכולת לאחינו היקרים הללו לשמור את כל מצוות התורה כחובתנו לשם ד' אלהי ישראל. ונזכרתי להעיר ע"ד העבודות הנחוצות להיעשות ביום ש"ק, שראוי להשתדל לפני הממשלה, שתשלח איזה יחידים חיילים שאינם בני ברית, שיעשו את העבודות המוכרחות ביום ש"ק, ולא יהיו נזקקים בני הגדוד העברי, שנושא עליו דגל ישראל, לחלל את קדושת הש"ק. ויטיב כבוד מעלתך להודיעני מה עשית בכל הענינים אשר פרטתי, ומה עלה בידך בזה בעז"ה. ואקוה לשמו ית' שכאשר נעסוק בענין זה בהתחזקות אמיתית יהיו דברינו נשמעים ונתקן את כל המעוותים.

גם ע"ד גילוח הזקן, מאד דאוי להנהיג שיהי' נמצא האבק המעביר את השער וינתן לכ"א במדה מספקת, כדי שלא יכשלו בהלאוים המרובים של גילוח הזקן.

והנני באה"ר דור"ש ידידינו הנעלה והאהוב מר ראטה נ"י. אמרו נא בשמי ברכה והגיון תודה למר פעטערסאן, ואקוה שבטובו ימלא את כל מה שנבקש ממנו בעניני הקודש, ובזה תחול ברכת ד' ואומץ רוח ממרום על כל בני הגדוד, ויהיו משוגבים ישע אם תהיה השעה צדיכה לכך שישמדו, בעד הממלכה הבריטית, ובעד עמנו הבוטח בד', שרוחו מתהלכת לפני צבאותיה בכבשם את אה"ק כדי להורישה לעם ד', לעשות משפט לעשוקים, את גבולי הארץ הנכבשה, שרק עבודה זו ראויה היא להמסר לגדוד עברי מיוחד. כי עצם הכבישה במלחמת התנופה הוא תוכן אנושי כללי, הנוגע לכל האנושיות לא פחות ממה שנוגע לנו, כי אין ספק בדבר שכ"ז שלא יתוקן מצב ישראל ע"י השבת גזילת ארצו אליו, לא תשא המלחמה הנוראה הזאת כל פרי לשלו' האנושי הכללי. ע"כ אין לנו להלחם לכבוש את הארץ בדגל ישראלי מיוחד, והחלק של אחינו העובדים בין צבאות מלכי הברית די הוא והותר להרים את דגל צדקנו בעולם ביחש לכל הדרישות הצודקות שלנו נגד העמים המקולטרים. אבל לשמוד את גבולי הארץ הנכבשה, העומדת להיות נחלת עולמים לעמנו, זה באמת נאה ויאה לגדוד עברי מיוחד. ובהנהגה יפה כזאת יתרומם כבודה

1 דניאל א. 2 שם ג.
3 ד' נג. 4 דניאל ו. 5 טוש"ע אורח־חיים סי' שכט ותז.

של הממלכה הבריטית בעולם, ונצחונה המוסרי ילך הלוך וגדול, ואומץ הרוח והתרוממות הנפש המתאימה לקדושת הארץ, תלוי הוא הרבה בכל הצביון השלם, של שמירת התורה והמצוה, שיינתן בחופש לבני הגדוד, וע"ז ראוי לנו לשום את מגמת פנינו. וד' יעזרנו ויאזרנו חיל למען שמו, ולמען עמו ונחלתו. והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות כנה"י ונפש ידידו דוש"ת באה"ר,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

ב"ה הגיעני רושם ידיעה מא"י, שניכר מתוכו משאת נפש רוממה של אחינו שמה, ותקותם היא כבירה מאד בעז"ה, וכ"ז הוא אות לטובה תל"י.

הנ"ל

תתס

ב"ה, ו' טבת תרע"ח, לונדון.

בני יקירי ומחמדי שליט"א,

שמחתנו אהובי במכתבך הגלוי, שהגיע אלינו אחרי עבור כמה שבועות אשר השתוחחנו מאד ממניעת מכתבך. ב"ה שהשיבו דבריך המועטים את רוחנו, אמנם לא הרוו עדיין את צמאוננו, מאשר קצרת מאד ולא הודעתנו מכל פרטי מעשיך הנהגותיך, וכל ענינך, עבודתך השיעבודית ועבודת השלמתך בשעות החופש לעצמך. נא חביבי הואיל נא לבאר באר היטב כל פרט ופרט, בטח קבלת את מכתבינו השלוחים לך מאז.

פה נעשים באמת דברים גדולים לעתידותנו. יד ד' באור חסדו ב"ה הולכת היא ומתגלה מתוך כל המאפלים. חובתנו היא כעת להאיר את הדברים, לרוממם ולשגבם. וצור ישראל יקום בעזרת ישראל [1] ויחזק ידי כל הבונים, כל אשר רוח ד' צלחה עליו לעדור במערכת [1*] בנין עולמים לבית ישראל, כל אשר יפעל עם אל יבא ויטול שכרו [2]. ת"ל שהידיעות הבאות מאה"ק מעודדות את הרוח, והתקוות הולכות ומתחזקות. הדעפעשע מהרא"מ סלוצקין נ"י הלא הודעתיך. ת"ל על שלומם ברחובות, וכעת הננו עומדים בצפיתנו שיזכנו השי"ת לשמע ג"כ חדשות ונצורות ובשורות טובות מפ"ת ומירושת"ו. פה בא מכתב מאחד שהי' תמן, ושלח ידיעה ע"ד ההתארגנות שאחינו העובדים הגשמיים עושים כעת, והדברים האלה משמחים ונותנים תעצומה.

ההנך עוסק בפועל בעבודת השחיטה. ואנה אתה מתאכסן בקביעות, ואיך הוא סדר אכילתך, ואיך בכלל תמצא את עצמך בריצוי לעומת מצבך העבר בניישטל. על הכל הואיל נא לבאר באר היטב.

אנחנו שלחנו מכתבים למר סלוצקין שישלחם שמה. וכן ע"י האדרעסע של המבשר ע"ד פעולת העובדים באה"ק, שלחנו ג"כ מכתבים. אולי יתן ד' ויבאו הדברים לידי הורינו היקרים ואחינו, ונזכה להקשיב מהם קשב לטובה. כעת נחשוב לשלח בקרוב איזה סכום הגון ליד סלוצקין והוא ימציא להם. אף כי בקרוב נקוה שנוכל לשלח ישר מפה, מ"מ לא נרצה לדחות, כי כמובן צרכם

1 ע' סיום סמיכת גאולה — שאחרי קריאת־שמע — לתפילת שחרית.

1* דברי הימים־א יב, לח. 2 ירושלמי שבת פ"ו, ה"ט.

גדול הוא מאד. והנני בזה מקצר מפני טרדות רבות ומצפה לאור דבריך היקרים.
חזק ואמץ בני וד' יצליחך בכל עוז ואומץ, בכל גילה וטהרה ובכל חדות קודש ואור תורה וחכמת לב, כנה"י ונפש אביך מנשקך באהבה,
הק' אברהם יצחק ה"ק

תתסא

ב"ה, מוצש"ק ח' טבת תרע"ח.
הורי היקרים עט"ר שליט"א ודודתי היקרה תחי' לאוי"ט,
אחי היקר מר שמואל וכב"ב שליט"א.

עתרת שלו' וברכת ד' עדי עד.
ת"ל על ראשית בשורת החוה"ש אשר קבלנו כעת מש"ח ומפסח, מבתי' ומש"ר שיחיו, וכולם הודיעו אותנו בשמחת לב ע"ד ישועת ד' אשר נעשתה כעת עמכם. כן יחונן השי"ת וישמיענו מהרה צדקה ותהילה וגאולה שלמה ושלו' וכ"ט.
והנה כעת אנחנו עומדים ומצפים לחסדי השי"ת שנזכה לקבל מכתבים מכם בעצם כתב ידכם, שישמחו את לבותינו. בטח לא תמנעו ממנו את חסדכם הגדול להודיענו מכל אשר עמכם בפרטיות.
ת"ל על החוה"ש אשר עמנו פה. מצב"י שי' הננו מקבלים מכתבים מבשרים שלומו וטובו. הוא כעת בס' גלין, וכן הננו לפעמים מקבלים ידיעות ומכתבים מאחינו הרב ד"ב ומחיים שי'. ב"ה על שלו' כולם, הרד"ב שי' יושב כעת ביעליסאוועטגראד וחיים שי' הוא בסאראטוב. רפאל שי' עוסק בתורה בישיבה, וכולם ב"ה בחו"ש.
במשך זמן העבר היינו תמיד שולחים לכם מכתבים, ולפעמים ג"כ כספים, אך לא זכינו לקבל שום קבלה זה זמן גדול מאד, וזה הרפה את רוחנו בזמנים המאוחרים מלשלח. כעת נקוה בעה"י שתודיעונו בטובכם כל הנדרש למצבכם, ובע"ה נקוה לעשות כל מה שיש בכחנו בל"נ לטובתכם, וד' ית' יעזרנו ויזכנו לעלות בקרוב ברב שמחה וחדות ד' על אדמת הקודש ולהתראות עמכם בכ"ט לספר תהילת ד' ועזו, וכל חסדו אשר הפלא לעשות עם שאר עמו ועמנו. הננו עדיין מלאים התרגשות שמחה ותקוה, מהבשורות הטובות, ואין בכוחנו להדציא דברים ארוכים, ע"כ נקצר ואומר שלו' וברכה ותקות ישועה, כנפשכם היקרה ונפש בנכם עבדכם חותם ביראת הכבוד, ומצפה לתשועה וגאולה שלמה בקרוב,
הק' אברהם יצחק הכהן קוק

טייערסטע ליעבע מוטער לעבען.
ב"ה פאר אונזער אלעמע געזונדהייט. מיר און צבי יהודא לעבן, אויך בערציג מיט דיא פאמיליע, און חיים מיט שרהן לעבען. אהאפענונג אז דער בודא ב"ה וועט אונז מזכה זיין תמיד בשורות טובות צו הערען איינער פון אנדערען, און ער וועט אונז העלפען מיט זיין גרויסער גינאדע צו זעהען זיך על אדמת הקודש אין פריידען. ביטטע ליעבע מוטער, מיט אלע מעגליכקייט אונז ערפרייען מיט דיין ליעבען האנדשריפט פון אייער געזונדהייט. זייא געזונד און מונטער טייערסטע מוטער, נאך גרוס דיין זאהן, וועלכער האפט צו אגיכע ישועה וגאולה,
הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תרגום

אמא תחי' אהובה יקרה מאד.

ב"ה על הבריאות של כולנו. אנחנו וצבי יהודא שיחי', גם דוב עם המשפחה. וחיים עם שרה שיחי'. תקוה כי הבורא ב"ה יזכנו תמיד לשמוע בשורות טובות איש מרעהו, ויעזרנו בחסדו הגדול להתראות על אדמת הקודש בשמחה. בבקשה אמא אהובה בכל האפשרות לשמחנו בכתב ידך האהוב מבריאותכם. היי בריאה ושמחה אמא יקרה מאד, כברכת בנך המקוה לישועה וגאולה מהירה.

תתסב

ב"ה מוצש"ק ח' טבת תרע"ח.

אחי יקירי ומחמדי הרש"ח שליט"א רעיתך היקרה וצאצאיכם האהובים שילאוי"ט,

שלו' וברכה וכט"ס.

מה גדול הוא היום יום ש"ק דנא, אשר בליל התקדש יום קדוש נתמלא הבית אורה ממכתביכם היקרים, המבשרות את ראשית ישועת ד' ואור גאולתו, יתן ד' שתהי' האורה הולכת ומתוספת, ומהרה יגאלו כל אחינו יושבי אה"ק, ועמהם יופיע אור ישועה וגאולה על כל פזורינו, ולכל אפסי ארץ יגיע אור שלו' וברכה.

כבר חיכינו על דבריכם היקרים, מאז הגיענו הדעפעשע[1] מהרא"מ סלוצקין שליט"א, שבשרנו בו משלומכם, ות"ל כי הגענו לזמן הזה, שכבר יחילו רשמי אורה להגלות.

כעת אח יקר עלינו לסדר את עבודותינו בכמה דאפשר, ולמע"ה שיהיו המכתבים סדורים בינינו וערוכים בפרטיות, ובישוב הדעת בכל הנדרש למעשה, בין לעניני הכלל בין לעניני הפרט, והשי"ת יעזרנו ויכונן מעשינו לטובה.

מה שלו' הורינו היקרים שי' איך עברו עליהם הימים האיומים, יחזקם ד' ויאמצם, מה מאד היינו מאושרים אם נזכה לראות תמונת כתי"ק. אין די תודה להשיב לך אחי יקירי על דבריך היקרים, ועל כל הטוב והחסד אשר תעשה עם בנותינו היקרות שיחיו, יזכנו ד' לשרת איש את אחיו בשמחה ואהבה באופנים טובים ומאושרים על אדמת הקודש, חמדת לבנו ונפשנו.

אכפול את דברי שלא לקמץ במכתבים, ולברר הכל פרטי המצב של כל אחד ואחד, עבודתו ומשאו בריאותו ושלומו, מהגדולים והקטנים כולם יברכם ד', ולחשוב מחשבות טובות ופוריות שיוכלו לשאת פרי ברכה, להעניינים הכלליים, למוסדות הקדושים, ולחיזוק ידי ת"ח, ולשיתוף ידים בכל עבודות המתכוננות בעניני הציבור בכלל בכל סעיף האפשרי, ולחזק את הידים בהמעמד הפרטי, להאיר ולתקן בכל עז ואומץ, והבוחר בעמו ובארץ חמדתו יכונן לטובה את כל מעשינו, ויזכנו להתראות באהבה וחדות ד' על אדמת הקודש בשוב גאולים באורה וצהלה.

תל"י על החוה"ש אשר עמנו, כה נקוה לחסדו שיושיענו ברחמיו לימים הבעל"ט ויעלנו מעומק הגלות אל מרום הר קדשו באהבתו ובחמלתו. כן תל"י מצב"י שי' הננו מקבלים מכתבים משלומו ולימודו הוא ב"ה הולך וטוב[2] בכל ענין, יצליחהו ד'.

1 מברק. 2 שמואל־א ב, כו.

כעת הוא בס' גלין. כמו כן הננו מקבלים לפעמים ידיעות ומכתבים מאחינו הרד"ב שי' מיעליסאוועטגראד, ומחיים שי' מסאדאטוב, ב"ה על שלומם וש' כא"ל.

והנני כעת מקצר ואו"ש ובדכה וכ"ט כנפשך היקרה ונפש אחיך המצפה לאור גאולה וישועה קרובה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתסג

ב"ה, ח' טבת, תרע"ח.

בני יקירי שליט"א,

תל"י על החוה"ש אשר עמנו. כה לחי לשמע ממך ומכל יקירנו ומכל ישראל רב טוב, שלו' ונחת, לאוי"ט.

הננו שולחים לך את המכתבים שהגיע לידינו ב"ה מיקירינו שי', ותראה בע"ה את הרושם הגדול של תשועת ד' ההולכת ונעשית לעינינו. ישמח לב מבקשי ד' וצופי ישועתו.

כן הגיע פה מכתב ובו לוטה קול קורא מהעסקנים שמה איך להכון לקראת המצב החדש בע"ה. מלא רוח נכון ואומץ ישועה.

יחזק ד' את ידי הבונים ויעודד את רוח אנשי הרוח, להרים קרן בעז קודש, באור ד', ועדינות רוח ד' יחשף על עם קדשו לפאר את כל העולם בפאר שלו' וישע.

מטרדת הרעיון ופיזור הנפש מהמון מחשבות רבות, וצורך התעודדות לקראת עתיד גדול ההולך ומתנוצץ לגוי קדוש, הדורש סידור ובהיקות להוציא לאור תעלומות לב לטובה, והכרח הזמן למלא דרישת הדורשים איזה רשמי עבודה פה, הנני מקצר כעת. חזק ואמץ מחמדי, וצור ישראל ומושיעו יראינו בישועתו בקרוב, ויגאל מהרה את כל אחינו היושבים על אדמת הקודש. ועמהם יעלה ויראה אור ישעו על כל פזורי הגולה, שיתעלו ויעלו לציון ברינה, בגדולת אמת ותפארת קודש קדשים. כנה"י ונפש אביך מצפה לתשועת ד' ואור חסדו על עמו ונחלתו, ועל עולמו וכל מעשיו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתסד

ב"ה, ט"ו טבת תרע"ח.

כ' ידידי האהובים החכמים השלמים מצויינים ויקרים מו"ה לייב רעווערענד פאלק ומר"י ראטה נ"י.

שלו' וברכה באה"ד.

שמחתי במכתביהם היקרים, והנה אין לי שום קפידא אם בפירסום יצא שם ההכשר של הגדוד לשבח, למען תחזקנה ידי מחזיקיו ותומכיו. אמנם מה שנוגע לעבודת פנים הנני גם כעת מבקש מאד מכבודכם שלא להניח שום דבר ברשלנות, כי כל זמן שהגדוד יושב על מקומו אין זו שעת חירום כלל לגבי עקרי הכשרות. ויראו נא שלא יהי' זלזול במליחת הבשר, ולא בתערובות של בב"ח, הלא דבר קל הוא. וזכות הרבים יהי' תלוי בהם.

מצדי הנני מוכן לבא עוד להתראות עם אחינו היקדים, לעודד את רוחם העדין

בדברים המקרבים אותם לאביהם שבשמים, לצור מחצבתם, ולתקומתו על אדמת קדשו, שהיא כל משוש חיינו.

אמרו נא בשמי שלו' רב, וברכת אהבה לאחינו גבורי החיל כולם. יתן ד' ונשמח יחד בהוד גבורה על הרי ישראל. כנפשם היקרה ונפש ידידם מוקירם באה"ר,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

כמה הוא המספר של החומשים והטליתים הנדרשים. ואיזה טליתים קטנים או גדולים?

הנ"ל

תתסה

ב"ה, ט"ו טבת תרע"ח, לונדון.

בני יקירי שליט"א,

ת"ל על החוה"ש אשר עמנו. בטח כבר קבלת את מכתבנו עם המכתבים ששלחנו לך מיקירינו באה"ק. וכמו כן קבלתי מכתב ממך ממר שכויץ נ"י, מעיר ע"ד אתרוגי א"י, להפנות אליהם כעת את דעת הקהל. גם מודיע משלו' הורינו היקרים שי', שראה אותם בהיותו בירושת"ו שבועים לפני כתיבת מכתבו שהוא ו' כסלו. וכמ"כ מודיע משלו' הבנות שי' ומשלו' ש"ח וביתו ושמואל וביתו שי', שראה את כולם תל"י על שלומם.

והנה הימים ימי מעשה ועבודה גדולים ומופלאים בתוצאותיהם, וראוי וחובה היא לרומם את הרוח העליון את רוח ד' על עמו למען יפוח בחזקה להכין את כל לב וכל יד, לרגש ולמפעל, בעבודת פנים ועבודת חוץ.

קבלנו דעפעשע מד"ר אשר שי', שכותב שיתראה עמך בקרוב. בטח הי' אצלכם בס"ג. נכבד לי לדעת מה דעתו כעת בדבר עבודה מעשית בא"י, הראויה לשרידים אשר ד' קורא, לעת כזאת, וראוי והכרח הוא לאגד את הידים מהמדינות שיש אפשרות להאגד יחדו.

הנה כבר בקשתיך לכתוב לנו מכל פרטי מעשיך במושבך החדש, ומה מצב הקהילה בכלל, העולה יפה האיחוד דאשתקד, ואם נראה פריו ג"כ לטובה עכ"פ באיזה מדה על מצב היהדות שמה.

בטח תכתב לאה"ק, לכולם בפרט ולירושת"ו, כראוי לפי המצב החדש, המעודד עכ"פ רגשי תקוה בעה"י. מרוב הגות לב ושפעת ארחות רעיון, להתוכנים החדשים הבאים ומופיעים עלינו, קשה לי לסדר דברים ארוכים. נקוה לאור ד' שירחיב את כל המצרים, ותשועת ישראל בא תבא בשלל יקרתה, במהרה בימינו בקרוב.

אביך מצפה אשרך,

אברהם יצחק ה"ק

ד"ש באה"ר לאהובינו הר"א קמחי ור"מ ויסבורד והר"י שטערנבוך נ"י, רב תודות על ד"ש היקרת.

הנ"ל

תתסו

ב״ה, ד׳ טבת תרע״ח.

בני מחמדי ויקירי שליט״א.

ת״ל על החוה״ש אשר עמנו. וכן קבלנו מכתב גלוי עוד מבתי׳ תחי׳ מבשרת משלו׳ כולם. ועודנו צמאים הרבה לקבל מכתבים ברורים ומפורטים מכולם. קשה מאד לכתוב כעת דברים בקוים ברורים בענינים הכלליים הנעשים לעינינו. המעשים הם כה נפלאים, עד שהעין מתעששת מראיתם והאוזן מלאה היא מהמון שמועה ורב קשב. וסוף כל סוף עלינו לסדר את מערכות רוחנו, באופן העשוי בלי רפיון ובלי רכרוכית נפש כ״א ברוח עז ומוכן לפועל ולעבוד עבודת ד׳ ועמו [1], ולברר את תכסיס הרעיונות והמחשבות בצורה ברורה, הנכונה להוציא אל הפועל את כל הנדרש לפי רוב תפקידי השעה. ותנובות הלא בע״ה למכביר יבואו, קול דודנו דופק [1]* ת״ל ואור חי העולמים זורח מכל המחשכים, וכל חלוץ, מכיר ואינו מכיר את תוכן עבודתו מקורה ורוחה, עובד הוא את עבודתו למטרה המאוחדת הנאדרה־בקודש.

קבלתי מאמר אשכנזי [2] מאהובנו מר דוד כהן. כפי הנראה הוא שלו, כי חותם שמו בן יוסף. דבריו נגידים המה וראויים להכתב, ולהוסיף עליהם כי בהשקפה בהירה אור הקודש מתפלש הוא הרבה יותר ע״י ההשקפות החדשות בערכו של עולם, שהגודל וההוד מתראה בו בצורה אין סופית, ממה שהתפלש בצורה הקוסמית הקדמונה והמוזרה של תפיסת הבריאה הגלמית של הפילוסופים הקדמונים. אמנם מסוגלה היתה התכונה המדוחקה להכניס את היסוד האמוני במעמקי הרגש, מה שלא היה אפשר אם היתה מתגלה הופעת המרחב לפני זמנה. אבל אחרי שהחיים הסתגלו לשאיבת הקודש, המרחבים מוכרחים הם להופיע, וטובה אדירה צומחת מהתגלות הגודל והרוחב. ״מן המצר קראתי י־ה, ענני במרחב י־ה״, ״כי בי־ה ד׳ צור עולמים״ עוה״ב ביוד ועוה״ז בהא [3].

והנני בזה דוש״ת מצפה דבריך ואשרך אביך.

אברהם יצחק ה״ק

תתסז

זכרו מרחוק את־ד׳ וירושלים תעלה על־לבבכם
(ירמיה נ״א נ׳)

דגל

ירושלים

אן אפענער בריעף

פון

הרב קוק

רבנים, קהילות, סאסייטיס און יחידים, ענטפערט אויף אונזער רוף וואס פריהער,

1 ע׳ דברי־הימים־ב לה, ג. 1* ע״פ שיר־השירים ה, ב; וע׳ ספר הכוזרי ב, כד.

2 בשפה הגרמנית. 3 מנחות כט, ב.

גיט אונז קראפט צו גרינדען אונזער הייליגען בנין פון די ארגאניזאציאן, פון אונזער גאנצע אידישע פרומע וועלט, צום בנין הארץ ותחית האומה, אונטער אונזער הייליגען דגל ירושלים.

צו אונזער געעהרטע אידישע פרומע וועלט

פרומע אידען!

מיר רופען אייך קומט צו די הייליגע ארבייט פון בויען אונזער אידישען פאלק אין אונזער הייליגע לאנד אין ארץ ישראל, קומט צו אונז, פעראייניגט זיך אלע אונטער דעם דגל ירושלים, וואס מיר הויבען איהם אויף, פאר די גאנצע אידישע פרומע וועלט.

אלע ווייסען אז עס איז דא א דגל ציון, ער פעראייניגט א געוויסען טהייל פון אונזערע ברידער, אויף דעם יסוד פון אונזערע אידישע וועלטליכע אינטערעסען אין ארץ ישראל.

עס זיינען אבער דא פיעל, זעהר פיעל, וואס זיי זיינען ניט אריין אין די פערבינדונגס־ארגאניזאציע פון די וואס טראגען דעם דגל ציון, און פיעלע פיהלען ביי זיך פאר אן אונמעגליכקייט פאר זיי, אריינצוגעהן אין די ארגאניזאציע. מיר ריידען ניט ווי ווייט די זאך איז געריכט אדער אונגעריכט, אבער פאקטיש איז דאך אזוי.

עס איז דאך אבער אונמעגליך אז דער גרעסטער נאטירליכער און ערענסטער טהייל פון אידען, דאס איז די מעהרסטע פון די אידישע פרומע וועלט, זאל פון ווייטען שטעהן בלייבען, ביי די יעצטיגע וואונדערליכע געשעהענישען פון די איצטיגע צייט, און ניט צולייגען זיין האנד צו דעם הייליגען בנין פון אונזער אומה אויף איהר הייליגען באדען, צוליעב די אזוי גערופענע שטערונגען.

אלזא הויבען מיר אויף, פאר די גאנצע פרומע אידישע וועלט, דעם דגל ירושלים, עס זאלען זיך אונטער איהם ארגאניזירען אלע פרומע אידען, צו שאפען די ארבייט פון אונזער בויאונג אין ארץ ישראל, נאך אונזער ריכטיגען אידישען פרומען גייסט, מיט שטאלץ און מיט מוטה, זאלען מיר אופהויבען אונזער פרומע אידישע פאהן, דעם דגל ירושלים.

ציון און ירושלים, געהען אייגע ביי די אנדערע. פון אנפאנג אן פון אונזער געשיכטע, איז אויסגעדריקט געווארען דער נאמען ציון ביי די אויסשפרעכונג פון אונזער מלוכה, פון אונזער וועלטליכען כח, וועלכער איז אויך געוויס הייליג פאר זיך, און בעדיענט אלע הייליגע ציעלען פון דעם הייליגטהום פון אונזער פאלק, וועלכע זי איז, און וועט אויף אייביג זיין, די ממלכת כהנים וגוי קדוש פון דער גאנצער וועלט.

ירושלים אבער שפרעכט אויס מיט איהר אויסדרוק דעם ציעל פון אונזער הייליגטימליכקייט פאר זיך, אלס דער העכסטער אידיאלסטישער פרינציפ פון אונזער אידישען עקזיסטענץ, פאר אונז אליין און פאר דער גאנצער מענשהייט, דער מקום פון דעם „בית המקדש", דער צוקונפטיגער בית תפילה לכל העמים, דער פלאץ וואו עס זיינען געזעסען די „סנהדרי גדולה", וואס פון איהר איז, און עס וועט ארויסגעהן תורה פאר כל ישראל. דאס בעצייכענט ירושלים.

די גאנצע אידישע פרומע וועלט איז פון אייביג אן זייער טיעף מיט די הייליגע ציעלען געבונדען, זי איז געטליך אין איהרע געדאנקען, הייליג אין איהר גלויבען. די נשמה פון אונזער אומה האט אויסגעשפראכען אין איהרע טיעפע ווינשונגען, אין איהרע הייליגע תפילות, צו דעם אומקעהרען די שכינה אין ציון, דוקא דורך די בויאונג פון ירושלים, דורך די הייליגקייט פון בית המקדש, דורך די דערהויבונג פון די געטליכע קדושה אויף אונז, און דורך אונז אויף דער גאנצער וועלט.

דעם פרומען ציעל, ווילען מיר אויסשפרעכען דורך דעם דגל ירושלים, וועלכען מיר האפען דאס ער וועט געהן מיט א פריעדליכען צושטאנד צוזאמען מיט דעם דגל ציון, ביז וואנען מיר און די גאנצע וועלט וועלען דערקענען, אז די אידישע וועלטליכע אינטערעסען צו דעם אומקעהרען זיך אין ארץ ישראל אלס פאלשטענדיגע פאלק, און די הייליגע אינטערעסען, די עכטע פרומע פרינציפען פעראייניגען זיך מיט די בעסטע ברידערשאפט אייניר מיט דעם אנדערען.

אבער כדי בעקאנט צו מאכען די אינערליכע און די אויסערליכע וועלט, מיט אונזערע פרומע אידישע נאציאנאלע פרינציפען, און צו שאפען, אן ארגאניזירטען קראפט, ווי אזוי דאס צו ריכטען אין א היסטארישען זינן, הויבען מיר אויף פאר די גאנצע אידישע פרומע וועלט דעם דגל ירושלים, און מיר רופען אלע פרומע אידען קומט צו אונז, פעראייניגט זיך מיט אונז, שטארקט אונזער קראפט, צוליעב די הייליגע אידישע פרומע אינטערעסען, וואס זיי זיינען באמת די ריכטיגע נאטירליכע אינטערעסען פון דעם גאנצען כלל ישראל, אין אלע דורות אין די בעסטע צייטען פון אונזער עבר, און אין די זיכערסטע געהויבענסטע צייטען פון אונזער עתיד.

קומט צו אונזער דגל ירושלים, וועלכע די גרעסטע קרעפטען פון אונזער פרומע אידישע וועלט וועלען איהם טראגען, פאראויס, פאר אונזער הייליגע געטליכע מחנה ישראל.

פרומע וועלט, אלע שלומי אמוני ישראל, עס איז ניטא וואס צו צווייפלען אז די הייליגע געטליכע קראפט בעווייזט זיך יעצט אויף אונז אין די וועלט־פאסירונגען. מיר זיינען געווויס געפופען צו קומען צוריק צו אונזער אלטע היים, אין ארץ ישראל, מחדש צו זיין דארטען, אונזער אלטען הייליגען לעבען, מיר מוזען די הייליגע בעוועגונג יעצט קומען אנטקעגען מיט אלע אונזערע קרעפטען, דער ריכטיגער אידישער וואלט, דער פרומער אידישער וואלט, וואס אין איהם ליעגט דער קראפט פון אונזער פאלקס לעבען, און וואס איז ביז איצט געלעגען זעהר טיעף אין גלות, וועלכער זיין שפראך איז ניט בעפרייט געווען, מוז איצט פריי געזאגט ווערען...

טיעף זעהר טיעף איז ער, דער אידישער פרומער וואלט, שווער זעהר שווער קומט אן די וועלט, אייבער דער פרומער העכסט אידעאלער, גליקליכער אידישער וואלט, ווערט ריכטיג אויסגעשפראכען, אייבער ער געהט ארויס פון זיין ערנסטע בעהעלטניס, וואס ער איז בעהאלטען טיעף גאנץ טיעף אין די אידישע הייליגע נשמה, און אייבער ער ווערט א קראפט אין דער ווירקליכקייט פון דעם פראק־טישען נאציאנאלען אידישען לעבען, ד. ה. אייבער עס בעווייזט זיך דער

ריכטיגער אמת ארויס, אז ער און איבערהויפט ער, איז דער פראקטישער כח פון דעם אלגעמיינעם אידישען פאלקס לעבען.

דער אמת איז דאך אז דער גאנצער אידישער עקזיסטענץ, און די גאנצע אידישע בינדליכקייט, וואס מאכט אונזער אומה פאר אן אייביגען אונבעזיעגטען פאלק אויף דער וועלט, ליעגט דאך נור אין איהם, אין דעם אידישען פרומען ווארט, וואס ער דארף אויסגעשפראכען ווערען לויטער און דייטליך, דורך דעם כח פון די אידישע ארגאניזירטע פרומע וועלט, וועלכע ער מוז מיט ערהא־בענמוטהיגקייט איהר הייליגען פאהן טראגען.

דער פרומער אידישער כח, ער און ניט קיין אנדערער איז דער טרעגער און דער היטער פון די הייליגע שבועה, וואס מיר האבען געשוואורען על נהרות בבל „אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני". און דער כח איז דאך אפילו וועלכער ער צינדט אן דעם בעהאלטענעם פייערל, וואס ער לעשט זיך ניט אויס ביי קיין אידען, וואס ער האלט זיך נאך, טראץ אלע טונקעלע וועלטליכע חשבונות, צוגעבונדען פעסט צו זיין פאלק, מיט זיינע גרויסע האפנונגען.

דער כח איז באמת אויך דער הויפט מקור פון וואנען עס ווערען געשעפט אלע צווייגען פון אידישע ספעציעלע טעטיגקייטען, וועלכע זיי נוצען אזוי פיעל צו דעם אויפבויאונג פון אונזער פאלק אויף אונזער לאנד, און וואס ער שאפט מוטה און ענערגיע צו אלע אידישע שאפונגס קרעפטען אין אלע זייערע איינטיילונגען.

דער הייליגער כח, מוז ארויסגעהן, יעצט פאר די גרויסע עפענטליכע וועלט דורך די ארגאניזירטע אידישע פרומע וועלט, וועלכע זי וועט זיך פעראייניגען דורך דעם דגל ירושלים.

די גאנצע וועלט וועט ערשט דערהערען ווי אזוי מיר געהען מיט די הייליגע געטליכע פאהן, וואס איז אונזער ריכטיגער, אמת׳ער לעבענס אינהאלט, מען וועט ערשט דערהערען ווי אזוי די פאלק פון דער געטליכער תורה הויבט זיך אויף מיט זיין גרויסען הימעלשען כח, צוריק צו בויען זיך אויף זיין געטליכע לאנד.

מיר אלע פרומע אידען, ברויכען טיף וויסען און גלויבען אז די הייליגע געטליכע האנד פיהרט אונז יעצט עפענטליך צו אונזערע הויכע אידעאלע ציעלען, מיר דארפען בעקאנט מאכען די גאנצע וועלט די ריכטיגע בעדייטונג פון די יעצטיגע וואונדערליכע וועלט־פאסירונגען, וועלכע זיי ציעלען זיך אזוי אפענבאר מקרב צו זיין אונזער גאולה, אונזער ישועה, וואס פון איהר און נור פון איהר מוז ארויסקומען די גאולה און די ישועה פאר די גאנצע מענשען־וועלט.

מיט די פלאמענדיגע ליכטיגע געטליכע אמונה, מיט די שיינונג פון דעם אור פון אונזער הייליגער תורה, מיט די לעבהאפטיגקייט פון אלע איידעלסטע און פרומסטע אידעען, וועלען מיר טראגען אונזער דגל, דעם דגל ירושלים, וואס נור דורך איהם און צוליעב איהם וועט ערשט ריכטיג זיך דערהויבען דער דגל ציון. עס וועט די ווערטה פון דעם אידישען וועלטליכען קראפט ערשט ריין ערקלערט ווערען אין דער וועלט, דורך די ערלייכטונג פון דעם הייליגען

אידישען פרומען קראפט, וואס ער וועט ריכטיג בעטאטיגט ווערען דורך די אויפהויבענדע שטימען פון די גאנצע אידישע פרומע וועלט, וואס זי וועט זיך נעהמען מיט איהר הייליגע התלהבות, צו די ערנסטע ארבייט פון אונזער הייליגען בנין האומה, צו אראנזשירען אונזער צודיקקעהרען זיך אין ארץ ישראל, מיט דעם גליק פון אונזער הייליגע געטליכע ליכטיגקייט, „בית יעקב לכו ונלכה באור ד'".

מיט די טיעפסטע הייליגע בעגייסטערונג רופען מיר אייך, אלע פרומע אידען, לייגט ניט אב די צייט, וועלכע מארשירט מיט אווינע ריעזען שריט, און קומט וואס פריהער צו אונזער הייליגען דגל, פון די גאנצע אידישע פרומע וועלט וואס וועט זיך פעראייניגען צו די עבודת הקודש, פון שיבת ציון, פון תחית האומה, פון גאולת ארץ ישראל, און פון איהר בנין, און פון אלע פיעלע און ערהאבענע פראקטישע און גייסטליכע ארבייט, וואס געהערען צו די גרויסע אונטערנעהמונגען, וועלכע וועלען יעצט אין אונזער נייען לעבען פארקומען טאג טעגליך, אונטער דעם דגל ירושלים, וואס מיר הויבען יעצט אויף.

מיר שליסען מיט די הייליגע ווערטער פון דעם נביא, וואס יעדער פרומער איד ברויכט זיי קיין סעקונדע אין זיין לעבען, פון זיין הארצען ניט אוועקלאזען, ביי די איצטיגע וואונדערליכע צייט, כדי ער זאל פערשטעהן וואס עס ווערט פון אונז געפאדערט.

„ועתה לא כימים הראשנים אני לשארית העם הזה, נאם ד' צבאות, כי זרע השלום, הגפן תתן פריה, והארץ תתן את יבולה, והשמים יתנו טלם. והנחלתי את שארית העם הזה את כל אלה, והיה כאשר הייתם קללה בגוים בית יהודה ובית ישראל, כן אושיע אתכם והייתם ברכה, אל תיראו, תחזקנה ידיכם (זכריה ח', י"א — י"ג).

צוזאמען מיט אונזער אלטען שר הצבא יואב לאמיר זאגען איינער צום אנדערען:

„חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלהינו" (שמואל ב' י', י"ב).

שטארקט זיך אונזערע אלע פרומע ברידער, און קומט אין די מאסען צו אונזער הייליגען געטליכען אידישען נאציאנאלען דגל, צום דגל ירושלים.

צו אלע אידען אין אלע לענדער, אין אלע גלות'ן, לאמיר אלע זאגען אהן אן אויפהער דעם גאנצען פסוק פון אונזער מאטא:

„פלטים מחרב הלכו אל תעמדו זכרו מרחוק את ד' וירושלם תעלה על לבבכם".

אנטרונענע פון שוועדד, (וואס ער יאגט אייך און אייערע דורות אין אלע אייערע גלות־לענדער), געהט שטעלט זיך ניט אב, געדענקט פון ווייטען אן גאט און ירושלים זאל ארויפגעהן אין אייער הארצען.

קומט, קומט, ברידער אלע, אין די מאסען צו אונזער הייליגען דגל, דעם דגל ירושלים.

„ראשון לציון הנה הנם, ולירושלים מבשר אתן" (ישעיה מ"א כ"ז).

אמן סלה.

תרגום

מכתב גלוי

מהרב קוק

רבנים, קהלות חבורות, ויחידים ענו על קריאתנו, ביותר מוקדם, תנו לנו אומץ ליסד את בנינו הקדוש של כל ההסתדרות של כל עולמנו הישראלי הכשר לבנין הארץ ותחית האומה תחת דגלנו הקדוש דגל ירושלים.

לעולמנו המכובד הכשר, של שלמי אמוני ישראל

יהודים כשרים!

אנחנו קוראים לכם, באו להעבודה הקדושה לבנות את עמנו הישראלי, על אדמת קדשנו א"י, באו אלינו, התאחדו כולכם תחת דגל "ירושלים", אשר אנחנו מרימים אותו לפני כל העולם הכשר הישראלי.

הכל יודעים שיש במציאות "דגל-ציון", הוא מאחד חלק ידוע של אחינו, על היסוד של ענינינו הישראליים-העולמיים בארץ ישראל. נמצאים אמנם רבים, רבים מאד אשר לא נכנסו בהתאגדות ההסתדרות של אותם שנושאים את "דגל ציון", ורבים מרגישים בעצמם לאי אפשרות לפניהם להכנס בתוך ההסתדרות. אין אנו מדברים עד כמה הדבר הוא צודק, או בלתי-צודק, אבל בפועל הלא המצב הוא ככה.

אבל הלא דבר שאי אפשר הוא שהחלק היותר גדול, היותר לבבי ויותר תמים מישראל, שהם הרוב של העולם הכשר הישראלי, יהיה נשאר עומד ממרחק אצל המאורעות הנפלאות של הזמן הנוכחי, ולא ירים את ידו לטובת הבנין הקדוש של אומתנו על אדמת קדשה, בשביל אותם העכובים הנקראים בשם הפרעות.

לזאת מרימים אנחנו, לפני כל העולם הכשר הישראלי, את דגל "ירושלים" שיסתדרו תחתיו כל כשרי ישראל לכונן את העבודה של בנינו בארץ ישראל, ע"פ אמתתו של הרוח הישראלי הכשר, בגאון ובאומץ נשא את דגלנו הכשר הישראלי את דגל ירושלים.

"ציון" ו"ירושלים", הן זו אצל זו, מאז מראשית תולדותנו התבלט שם ציון אצל ההבטאה של מלכותנו, כחנו העולמי, שהוא הנהו גם כן ודאי קדוש מצד עצמו, והוא משמש את כל המטרות הקדושות של עמנו, שהוא הוה ויהיה לעד ממלכת הכהנים וגוי הקדוש של העולם כולו.

אמנם "ירושלים" מבטאת בהבלטתה את המטרה של קדושתנו מצד עצמה בתור המגמה היותר גבוהה באידיאליותה של הויתנו הישראלית, בעד עצמנו ובעד האנושיות כולה, המקום של בית המקדש, בית תפלה העתיד של כל העמים, המקום שבו ישבו הסנהדריה הגדולה אשר ממנה יצאה ותצא תורה לכל ישראל, זה מציין השם "ירושלים".

העולם הכשר הישראלי כולו, הוא מעולם עמוק מאד מקושר עם המטרות הקדושות, הוא אלהי ברעיוניו, קדוש בעוצם אמונתו, אומתנו בטאה באחוליה

העמוקים, בתפילותיה הקדושות לשיבת השכינה „לציון", דוקא על ידי בנין „ירושלים", על ידי קדושת בית המקדש, על ידי ההתרוממות של הקדושה האלהית עלינו ועל ידנו על העולם כולו.

את המטרה הכשרה הזאת חפצים אנחנו לבטא על ידי דגלנו דגל „ירושלים", שאנחנו מקוים שילך במצב של שלום עם דגל „ציון", עד אשר אנחנו וכל העולם כולו נכיר שהענינים העולמיים של ישראל לשוב אל ארץ ישראל, בתור עם שלם, והענינים המקודשים, עצם המגמות הכשרות, מתאחדים הם במיטב האחוה זה עם זה.

אבל כדי לתן הכרה להעולם הפנימי ולהעולם החצוני, עם המגמות הלאומיות הכשרות שלנו, וכדי ליצור כח מסודר איך לכונן את זה באופי תולדתי, הננו נושאים לפני כל העולם הישראלי הכשר את דגל „ירושלים" והננו קוראים את כל אחינו הכשרים, באו אלינו, התאחדו עמנו, אמצו את כחנו, בעבור הענינים הקדושים של העולם הכשר הישראלי, שהם הנם באמת הענינים העצמיים הטבעיים של כל כלל ישראל בכל הדורות, בזמנים היותר טובים של עברנו ובהתור הבטוח והנשא של עתידנו.

באו אל דגלנו „ירושלים", אשר הכחות היותר גדולים של העולם הכשר היהודי ישא אותו קדימה, לפני המחנה הקדושה האלהית „מחנה ישראל".

עולמנו הכשר, כל שלומי אמוני ישראל, אין לנו מה להסתפק, ברור הוא שהכח האלהי הקדוש מתגלה עלינו כעת בתוך המאורעות של העולם, אנחנו בודאי קרואים הננו לשוב בחזרה אל נונו העתיק, לארץ ישראל לחדש שמה את החיים העתיקים הקדושים שלנו, אנחנו חייבים לקדם את פני התנועה הקדושה הזאת בכל מאמצי כחותנו, אמנם המלה הישראלית האמיתית, המלה הישראלית הכשרה, שבה מונח הכח של החיים הלאומיים שלנו, שהוטל עד כה במעמקי הגלות, עמוק מאד במורד, שלשונו לא נחפש, מוכרחת עתה להאמר בחופש מוחלט.

עמוק עמוק מאד הוא האומר הישראלי הכשר, כבד כבד מאד הוא המעמס של העולם, עד אשר האומר הנשא האומר המרומם באידיאליותו, האומר הכשר המוצלח הישראלי, יתבטא באמתת צביונו, עד אשר יצא ממחבואו הרציני שהוא גנוז בו עמוק, מאד עמוק, בתוך הנשמה הקדושה הישראלית, ועד שיעשה לכח פועל בהממשיות של החיים הישראליים הלאומיים, כלומר עד שיתגלה אותו האופי של האמת האמיתית שהוא וביחוד הוא, הנהו הכח הממשי של החיים הכלליים של הלאום הישראלי.

האמת הלא היא שהקיום הישראלי וכל הקשור היהדותי שהוא עושה את אומתנו לעם עולם בלתי מנוצח בתבל, מונח הוא רק בו בהאומר היהודי הכשר, שהוא צריך להתבטא בבהירות ובהבלטה ע"י הכח של ההסתדרות של העולם הכשר הישראלי, שהוא מוכרח בגאון רוח לשאת את דגלו הקדוש.

הכח הכשר הישראלי, הוא ולא אחר הוא הנו הנושא והשומר של השבועה הקדושה אשר נשבענו על נהרות בבל „אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני" והכח הזה הלא הוא הנהו המבעיר אפילו את הזיק של האש הגנוז אשר לא יכבה בליל אצל כל בר ישראל, שהוא כל עוד מחזיק את עצמו עדנה למרות כל החשבונות הכהים של העולם קשור באומץ בעמו עם תקותיו הגדולות.

זה הכח הוא באמת גם המקור היותר עליון מהיכן שנשאבים החיים לכל הענפים של הכשרונות הישראליים המיוחדים, שהם מועילים כל כך אל הבנין של עמנו על ארצנו, ושהוא יוצר רוח ומרץ לכל כחות היצירה שלנו בכל מחלקותיהם.

הכח הקדוש הזה מוכרח הוא לצאת כעת לפני העולם הגדול הרשמי, ע"י העולם היהודי הכשר המסודר אשר יתאחד ע"י הדגל „ירושלים". כל העולם אך כעת יקשיב איך שאנו הולכים עם הדגל האלהי, שהוא התוכן האמיתי של מהות חיינו האמיתיים. כעת בהפתעה ישמע איך שהעם של התורה האלהית הוא מתנשא בכחו הגדול השמימי לשוב ולכונן את עצמו על ארצו האלהית.

אנו היהודים הכשרים צריכים אנו לדעת עמוק ולהאמין, שהיד האלהית הקדושה היא מנהלת אותנו כעת בחושף אל מגמותנו האידיאליות הנשאות, אנו צריכים לתן להכרה לכל העולם כולו את הפתרון הגדול של מאורעות העולם הנפלאות, שהן קולעות כל כך בגלוי אל המטרה לקרב את גאולתנו, את ישועתנו שממנה ואך ממנה מוכרחת היא לצאת הגאולה והישועה של כל העולם האנושי.

בשלהבתיה, של הארת האמונה האלהית, בהופעת האורה של תורתנו הקדושה, בהתחיה של כל הרעיונות הכשרים היותר אידיאלים, נשא את דגלנו את דגל „ירושלים" אשר אך על ידו ובגינו ינשא דגל „ציון". הערך של העולם הישראלי העולמי יתברר לטהרתו בעולם, על ידי ההופעה של הכח הקדוש היהדותי, שיבוטא בדיוק על ידי ההתרוממות הקולית, של כל העולם הישראלי הכשר, שיקח את כל עצמיותו בהתלהבות קדושה אל העבודה הרצינית, של הבנין הלאומי הקדוש, לכונן את שיבתנו לא"י בהאושר של האורה האלהית שלנו, „בית יעקב לכו ונלכה באור ד'".

בהתעוררות רוח קדושה היותר עמוקה, הננו קוראים אנו אתכם כל אחינו הכשרים, אל תדחו את הזמן שהוא צועד בצעדי ענק כאלה, ובאו ביותר מוקדם אל דגלנו הקדוש, של כל העולם הכשר הישראלי, אשר יתאחד אל עבודת הקודש של שיבת ציון, של תחית האומה של גאולת אר"י, ושל בנינה, ושל כל העבודות הרבות והנשאות, המעשיות והרוחניות, שהן שייכות להעבודות האחראיות הגדולות הללו, שהן יאתיו יום יום בחיינו החדשים, שיעשו כולם תחת השפעת דגלנו הקדוש דגל „ירושלים" שאנו מרימים אותו כעת.

הננו חותמים בהדברים הקדושים של הנביא, שכל יהודי כשר צריך שלא יזיזו גם רגע מלבבו בעת הנפלאה הזאת, כדי שיבין מה שנדרש מאתנו:

„ועתה לא כימים הראשונים אני לשארית העם הזה נאום ד' צבאות: כי־זרע השלום הגפן תתן פריה והארץ תתן את־יבולה והשמים יתנו טלם. והנחלתי את שארית העם הזה את כל־אלה: והיה כאשר הייתם קללה בגוים בית יהודה ובית ישראל כן אושיע אתכם והייתם ברכה אל־תיראו תחזקנה ידיכם". (זכריה ח', י"א — י"ג).

יחד עם שר צבאנו העתיק יואב, נאמר איש לאחיו:

„חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלהינו". (שמואל ב', י"א י"ב).

לכל היהודים בכל הארצות, בכל הגלויות, נאמר כולנו בלא הרף, את הפסוק כולו של המוטה שלנו:

„פלטים מחרב הלכו אל תעמדו זכרו מרחוק את ד' וירושלים תעלה על לבבכם". (ירמיה נ"א נ').

באו באו, אחים כולכם בהמון אל דגלנו הקדוש אל דגל „ירושלים"

„ראשון לציון הנה הנם, ולירושלים מבשר אתן" (ישעיה מ"א כ"ז).

אמן סלה.

קול הקורא מאת הרב קוק שליט"א
להעולם הכשר של שלמי אמוני ישראל

אחים חביבים,

בשמחה ותקוה הנני מצהיר לכם שההסתדרות של ההתאחדות של עולמנו הישראלי הכשר לשם בנין אומתנו בארץ ישראל, במצב עצמי בלתי תלוי, ע"פ האופי של הכשדות הישראלית, ע"י ההסתדרותנו „ירושלים", יצאה כבר אל הפועל במהלך החיים. מחלקי תבל שונים וגם מארץ ישראל באות אלינו הסכמות מלאות רגש, מרבנים גדולים, ומעסקני־הכלל מפורסמים, שהם מוצאים בההתיסדות של ההסתדרות „ירושלים" את ההכרח היותר גבוה, להחיות על ידה את תנועתנו של תחית האומה ובנינה בא"י, בהתוכן של רוח הקודש הישראלי, בהתום היותר טהור של הכשדות היהדותית.

לזאת מבקשים אנו, את כל אחד מישראל ואת כל אגודה ישראלית, שהם מאחלים שהצעדים של בנין האומה שלנו בארצנו הקדושה יהיו מכוונים עם ההתרצות וההצלחה הישראלית, שלא ידחו את הזמן, ויהיו מקדימים להכתיב את עצמם בתור חברים להסתדרות „ירושלים", אשר נתפרסמה על ידי המכתבים בשם „דגל ירושלים", ומכל העסקנים הכלליים במקומותיהם מבקשים אנחנו שייסדו ענפים להסתדרות י ר ו ש ל י ם, בהתקשרות עם ועדנו המרכזי, שנתיסד בתור ועד זמני להסתדרות י ר ו ש ל י ם.

באו אחים מכובדים, התאגדו נא בתוך התאחדותנו הקדושה, עם המטרה לרומם את האודה האלהית הקדושה, המוכרחת להופיע בשביל הבנין של עמנו בארצנו הקדושה, חזקו כל מה שהוא קדוש, כל מה שהוא כשר, כל מה שהוא מרומם בישראל, ובארץ ישראל.

באו אל הבנין של אומתנו הקדושה בארצנו הקדושה, על ידי ההתעוררות הקדושה, ועל ידי ההשפעה האלהית, של י ר ו ש ל י ם.

בברכת ציון וירושלים,

ידידכם המסור לכם,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתסח

ב"ה, ד' שבט תרע"ח.

בני מחמדי שליט"א,

כבר צמאים אנו למכתבך. ולמה באמת אתה מאחר כ"כ ונותן הפסקה גדולה בין מכתב למכתב. ואם מפני יוקר הזמן אין אתה נפנה לכתוב מכתבים ארוכים

בתכיפות, לפחות מכתב גלוי קצר הלא אפשר לכתוב בכל שבוע, להודיעני משלומך באה"ט.

מתמן נתעכבו מכתבים ואנחנו זרזנו אותם שיכתבו בפרטיות מכל דבר וענין ממצבם החדש, והבעתי את חפצי להחל בדברים מעשיים, בין הנוגע לפרטים בין הנוגע לכלל, ומאד אשתוקק שישיבוני איזה דברים ברורים, מה אפשר ואיך לעשות איזה דבר בעדם. וד' יעזרנו.

ע"ד עניני הכלל הכוללים, העת גדולה היא והתעוררות רבה דרושה, ביחוד שיהיה הד הקול של רוח ישראל האמיתי נשמע בעולם, וזה אי אפשר כי אם ע"י איזה התארגנות כללית של יראי ד' החודרים לעומק הרוח הנושב כעת בקרב המעשים הגדולים הנעשים בעולם, שיד ד' מתגלה בהם כ"כ בהתגלות כמוסה. והנה הכינותי מכתב גלוי בשם "דגל ירושלים" שאשלחנו לך אי"ה, אולי גם בשוויץ יתכוננו על זה, ולא נבוז ליום קטנות[1]. השאלה הגדולה העומדת נגד עיניהם של שלמי אמונים בישראל היא למה ילכו־בראש הרחוקים מיהדות בפנימיותה. אף כי לפי משאת נפש של חשבון עמוק הדברים מוכרחים להיות כ"כ מעולפים, הצד המעשי החיצוני של החברה האנושית וכן הישראלית הוא מכון חמדי שמיסדיו שקועים כ"כ בחומריותו, וערכם מוכרח להיות ככה, אבל בתוך החומר העב הזה מוכרחת נשמה להיות נזרקת, והנשמה מוכרחת להיות אצילית, אלהית, כטבעה. ובערך ציבורי מוכרח הדבר שיבוטא רצון כללי מהמחזיקים בכל עוז קודש בדגל ד', בחיים במעשה ברוח ובפנימיות עומק כל רגש, והוא הקיבוץ הגדול של כלל ההמון הישר והתמים שלא סרו עכ"פ בהסרה מוחלטה מדרך אבות, וקדושת התורה ואמונת אבות היא פנימיות חייהם, ומתוך עוצם האמיתיות הזאת הוד הקודש יגלה, ויד ד' תראה בהופעה, שתזרח בנשמתם של יחידי היחידים מיחדי שם ד', ומקדשי שמו הגדול ברבים באמת ובצדקה. וכל הגודל הזה חופף יהיה על כל התעצומות המעשיות, שהן צריכות להעשות דוקא ע"י כוחות שקועים בעבי המשאלים החומריים, שאור דקיק של יושר אנושי מאיר את מאפליהם. אולי יחנן ד' והדברים ישמעו, והוד הכרת השלום הישראלי המיוחד, והצביון הטמיר של הגות הקודש, ואומץ גבורת התפארת של המגמה הנצחית של כוננויות עם קדוש על ארץ ירושתו, יהיו לאחדים לציין את הדיוקן העליון של זרע יעקב, החי חיי איש תם יושב אהלים ומכיר בהכרת אמת את ערך העולם והחיים[1*], ובוטח בשם ד' בכל חיי רוחו, באצילות יפעת טהרה וקדושה פנימית, שסופה לטהר את כל העולם כולו מכל זוהמותיו ולעשות מהפכה בעולם הדעות והאמונות של כל העמים כולם לטובה ולאורה, שתהיה למפרע מאשרת את כל המהפכות הנעשות בעולם החומר והחברה, להכיר את רז הבנין הנערץ אשר יד ד' כוננת במדה אחת למעלה מכל ערכי הזמנים ובתוך תוכם.

מר קמחי מתאונן במכתבו על אשר הנך ממעט באכילה. ולמה זה? בטח תשתדל להרבות בפקוח הבריאות כראוי, ובפרט בעניני אכילת בשר. ולפחות מרק בכל

1 ע' זכריה ד י. וע' סוטה מח:

1* ע' תהלים כ, ב; מד, ה; מו, יב; קמו, ה. ע' שבת לג, ב. בראשית רבה פס"ח ב', עולת־ראיה א' שכ־שכא.

יום. כי לפי דעתי איננו, ולא האנושיות בכללה מוכשרה עדיין לנזירות מבשר. ודי אומר דברנו והערנו בזה בשיחותינו יחד.

חזק בני מחמדי וד' ירוממך בכל טוב ואושר, כתוב בפרטיות מכל וכל, וד' יחננו לראות ממך ומכל יקירינו רב אושר ונחת כנפש אביך,

אברהם יצחק ה"ק

תתסט

כ"ה, י"ב שבט (תרע"ח).

לכבוד ידידי הרה"ג בתו"י חכם וסופר מוהר"י קאפל ד"ר דושינסקי שליט"א.

אחדש"ה באה"ר.

מחברתו היקרה לתולדות זקנו הגאון הצדיק ר' קאפל חריף זצ"ל הגיעה לידי, ונהניתי מסגנונה ומאוצר הידיעות התולדתיות אשר העלה והביא בה, שיביאו ברכה להרצאת קורות ישראל ותורתו בארץ הגר. ולחבת דבריו ארשום הערות קטנות אחדות.

בצד 24 קיצר כת"ר יותר מדאי במה שכ' שמצינו שיצאו מפי הגאון בעל התולדה שאלות אשר בימינו נוכל לחשבן למדעיות, והביא לדוגמא מש"כ בספרו חי' יעב"ץ ע"ד המשנה חולין ל"ב א', שחט את הושט ופסק את הגרגרת שר"ע אומר שהיא טריפה, ובסוף הודה ר"ע שהיא נבילה, והקשה כיון שנשנית כאן קודם חזרה לענין מאי נשנית, הא ליכא נפ"מ, ותי' שיש נ"מ לידע טעם תחלת דבורו של ר"ע קודם חזרה לדברי האומר טריפה חיה ע"כ. ואין לדברים הללו כמו שהם שום פירוש, וביחוד שאין להם שייכות למדעיות חדשות של ימינו. וראוי שכת"ר יתקן את הדברים עד שיהי' מבוררים, כי לכאורה אין זה שום קושיא לשאול לאיזה טעם נשנית, כיון שכך היא המדה שמשנה ראשונה לא זזה ממקומה, כמו שאמר בגמ' שם. והנה מצינו ביבמות בשתי משניות בפ' האשה שלום בד' קט"ז ב', וקי"ז א', שחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש, ולא הי' שום צורך לשנות דברי ב"ה כיון שהודו לב"ש ומ"מ שנה אותם ג"כ, מטעם דמשנה ל"ז ממקומה, ועכ"פ הדבר צריך להתפרש כדי שלא יהי' נראים כתמוהים דברי הגאון המחבר, וגם כת"ר שיחש את הענין לדברי מדעיות צריך לבאר את דבריו. גם מש"כ על המשנה באבות בענין שלא ע"מ לקבל פרס, ע"פ היסוד דאסור לעשות מצוה ע"מ לק"פ ולהתחרט אם לא קבל הפרס, צריך להזכיר את יסוד הסברא שהוא מד' התוס' דר"ה ד"ד ע"א ד"ה בשביל, אע"פ שכ' התוס' שהוא דוקא בעכו"ם כבר ביאר בתויו"ט שם במשנה דאבות שכונתם היא ע"כ שגם בישראל אם הוא מתנהג כה"ג ה"ז אסור, דלא מסתבר לומר שישנה רבי משנתו בסתם בדבר שאינו נוהג בישראל רק בעכו"ם. אבל לתרץ עי"ז את טעם השכר האמור בתורה משום שבאריכות ימים ל"ש חזרה, דכל ימי חייו מצפה ע"ז, הוא דבר שא"א, שהרי כתובים בתורה ג"כ יעודים אחרים כמו למען ירבו ימיכם וימי בניכם, ושובע ועושר וכיו"ב. וצריך לבאר כונת המחבר ז"ל שבכל היעודים שבתורה לא קשה ליה די"ל שמ"מ לא אמרה תורה שיעשה בשביל כך, אבל בכבוד או"א ובצדק צדק תרדוף כתוב למען תחיה משמע שהתירה תורה לעשות בשביל כך, ואיך יבואו

חכמים ויאסרו, והיינו כהא דכ' הט"ז בחו"מ סי' ב' ועוכ"מ, ויסוד הדבר הוא בתוס' ר"פ איזהו נשך, דכ"ד המפורש בתורה להיתר אין חכמים יכולים לאסור, ואע"פ שבת' חות יאיר הרבה להקשות ע"ז כבר נמצאו רבים וגדולים בדברי האחרונים שישבו הדברים, ואכמ"ל בזה, ע"כ מתרץ הגאון רק"ח ז"ל שלענין הבטחת החיים לא שייכא חרטה, ובאמת דבריו הם דברי פי חכם חן, ואפריון נמטי לכת"ר שהביאם, אבל ראוי לפרש הדברים כמש"כ.

בהוספה מענין התשובה בדבר המסים, שאלה זו בעצמה נשאל ג"כ הנובי"ק חחו"מ סי' כ"ב מהג"ר יצחק הלוי מפ"ב, ודעת שני הגאונים השואל והמשיב היא שלא כדברי התשו' המובאה מכת"ר, שהם הסכימו שהמס שהיה נהוג עקרו הוא מס הדירה, וע"כ מצד הדין צריך להיות לפי נפשות, אלא מפני שהם נותנים רשות ג"כ לעסוק במשא ומתן ע"כ צריך לשלם לפי ממון ג"כ, וע"כ פסקו שיהיה מחצה לפי ממון ומחצה לפי נפשות. ובאמת הסברא שכ' השואלים כאן שהמס הוא על הנטירה, וכל נטירה היא לפי ממון, היא לכאורה סברא מעלייתא, וצ"ע על הגאונים הנ"ל הנוב"י והגרי"ץ איך לא עמדו ע"ז די"ל שהמס הוא על הנטירה מחומסים וגוזלים. ואולי ס"ל להגאונים הנ"ל, שכיון שב"ג מצווים הם על הדינים, והיינו שלא יעשה חמס ושוד ביניהם, י"ל שהם חייבים בשמירת הרכוש של התושבים שלא יניחו אותם לעשקם גם בלא תשלומין של מס מצדם, וא"כ כל מה שהם מטילין את המס יכולים הם להטיל רק על היסוד של רשות הדירה, והוי דוגמא דאמרי' במס' ע"ז ד' ה' להביא ראי' מדיני בני נח ע"פ התורה למנהג שלהם שהם נוהגים בו, דמסתמא מתיסדים הענינים אצלם ג"כ ע"פ תודת ב"נ, כ"ז דלא חזינן שסדו מזה הדרך, א"כ י"ל דמוקמינן החזקה שאין המס על הנטירה, שהם מחוייבים בזה בלא"ה מצד תורת דינין, אלא בעד הדירה. אמנם מה שתמוה לי מתשו' זו ע"ד הנוב"י והגרי"צ הנ"ל, שכפי הנראה שניהם היו על מאורע אחד, שבתשו' זו כתוב מפורש שהמלכה פרשה להדיא בפקודתה שיהי' הערך על העשירים, והנוב"י בתשו' שם הזכיר מפורש שאם יש גילוי דעת מהפקודה על איזה אופן יהיה החלוק אז הולכים אחר הגילוי ההוא, וזהו הענין של דמי כלילא דבפ"ק דבב"ת, אבל בנדונם נראה שלא הי' שום גילוי דעת רק השרים העריכו ע"פ אומדנא שלהם, ע"כ פסקו שיהי' חצי לפי ממון וחצי לפי נפשות. וראוי לחוקרי דברי הימים לב"י בארץ הגר, לחפש הארכיוים של הממשלה לדעת את הלשון של הפקודה, למען דעת פשר דבר הסתירה הנ"ל.

בצד 26, מדת הענוה של הגאון בעל התולדה, שלא הניח העתקה מתשובותיו. והנה כן מעיד הרמ"א ג"כ על חותנו ורבו הגאון ר' שכנא, שלא הי' מניח להעתיק את תשובותיו. ונראה משם שעיקר הטעם שלו הי' שלא רצה שיקבע הלכה לדורות, אלא שכל חכם בדורו יפסוק כפי מה שנראה לו מהתלמוד. וזו היתה שיטתו של המוהר"ל מפראג ז"ל, שהאריך בס' נתיבות עולם שעיקר יסוד תודה שבע"פ הוא שתהי' ההוראה מן הש"ס ולא מד' הפוסקי', וכ"כ הפליג בענין עד שכתב שיותר טוב לפסוק מן הש"ס אע"פ שיטעה לפעמים בעיונו, מ"מ זהו דרך התורה לפסוק כפי מה שעיניו רואות. אמנם דעת הר"י מיגאש בת' נראה שאינה כן, שכ' ע"ד שני חכמים שאחד בקי בתלמוד ואין רגיל בפסקי הגאונים, והשני דגיל בדברי הגאונים, ואינו בקי כ"כ בתלמוד, שיותר טוב למנות את הבקי בדברי הגאונים,

והאריך בהבאת נסיונות שראה שטועים ע"י ההוראה מן התלמוד עצמו. ואלו ואלו דברי א"ח הם.

והנני באלה הימים מוטרד מכמה צדדים, ע"כ יהי' דבדי מעטים. והנני חותם בברכה, יברכהו ד' בכ"ט וזכות אבותיו תהא מסייעתו, כנה"י ונפש ידידו דורש"ת,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתע

ב"ה, י"ד שבט תרע"ח, לונדון.

בני מחמדי ויקירי שליט"א,

תל"י על החוה"ש אשר עמנו פה. יחנינו השי"ת ויגונן עלינו ועל כל שאר עמו ועולמו בכנפי חסדיו העצומים. הננו מחכים כעת לקבל מכתבים מבשרי שלו' וישע מיקירינו תמן. מאחי דודך הרד"ב שליט"א הגיעני מכתב מבשר שלומו ב"ה, ומבקש לבא עמך בכתובים, וכדאי לשמחו במכתב.

בקרוב בע"ה תקבל את המכתב הזרגוני שהדפסתי בע"ה ע"ד דגל ירושלים. אם יש דרך לעשות תעמולה בעד ענין קדוש ונעלה זה במדינתך, מה טוב. ולד' הישועה, כי עליו נשענו ובשמו נדגול כל היום עדי עד, והוא יישר דדכו לפנינו ויחזן אותנו ברוח עצה וגבורה ברוח דעת ויראת ד' אמת.

תפילין בעד הצעיר לעאן ווייסבורד נ"י, נקוה לשלח בקרוב, כי מחכים פה לקבל תפילין יפים מאלכסנדריא מעשי ידי סופרי ירושת"ו שהגלו למצרים.

דר"ש ידידינו כולם וביחוד הרא"ק וכא"ל והרמ"ז וכא"ל.

חזק בני והתאמץ בכל עז וחדות קודש ותשועת ד' תשגבנו ובאור תורתו נראה אור קודש ופאר חיים ברב עז וישועה.

כנה"י ונפש אביך דוש"ת מצפה אשרך כה"י,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתעא

ב"ה, י"ט שבט, תרע"ח, לונדון.

ידידי מחמדי הדה"ח נחמד מאד, מסולא בפז, טהר לב ויקר רוח מר משה ד"ר זיידל נ"י,

שלו' רב לך ולכל אשר לך.

מכתבך הנחמד הגיעני, ומרב טרדא אי אפשר לי לרצות דברים רבים הראויים לבא על סדרי הגיונותך. אמנם אעבור בקצרה על מכתבך.

כן אתחלתא דגאולה ודאי הולכת ומופיעה לפנינו, אמנם לא מהיום התחילה הופעה זו, רק מאז התחיל הקץ המגולה[1] להגלות מעת אשר הרי ישראל החלו לעשות ענפים ולשאת פרי לעם ישראל אשר קרבו לבא, התחילה אתחלתא זו, ועיני כל חודר ברוח דעת היו תמיד נשואות כי יד ד' הנוהגת כל מסיבות דורים תפליא פלאותיה להביא את ההתחלה הזאת למעלה יותר רוממה, והפלא הזה קם ויתא בימינו לעינינו, לא ע"י מעשה אדם ותחבולותיו, כ"א ע"י מפלאות תמים דעים,

1 סנהדרין צח, ב.

"בעל מלחמות ומצמיח ישועות". ודאי קול דודי דופק[1]* ואור ד' אחד, המנהל בחכמתו חסדו וגבורתו, את גלגלי התולדה, כשם שהוא מנהל את הליכות כל צבאות עולמים וכל סדרי היקום כולו, הוא ד' אלהי ישראל, אשר אנחנו עמו וצאן מרעיתו[2], הננו עדיו עדי עד[3], מופיע ברב זוהר מתוך כל המאפלים, לפלס נתיבות חוקו על עמים רבים והמון לאומים. (המליצה אלהים אדירים ל"ר, שמבלי משים פלטה קלמסך, היא גרירה שגגית מזוהמת האלילות תוצאת הספקנות החמרנית שמצוה סופרי הזמן בכל קובעת שמריה, ותהי לפעמים למכשול גם לישרי לב). אמנם זה היום שקיוינו הולך הוא ובא, לעת עתה הולכים ומתגלים צדדיו היותר חיצונים, ע"י פועלים המוכשרים לכונן את המעשים הללו, כערכם של הצדונים היודעים לכרת את העצים מן הלבנון לבנין בית ד' יותר מבני ישראל, אשר עינם ולבם וכל רגשי נשמתם נתונים נתונים אל הבית הגדול והקדוש, אשר נקרא שם שם ד' צבאות יושב הכרובים[4], אשר ידעו את שמו לדבקה בדבריו ובדרכיו בכל לבם ובכל נפשם.

ואתה יקירי אם קובל אתה מה עשית להביא את הרגע המאושר, הרבה עשית, אשיבך, והרבה יותר מזה עוד תעשה בעזרת אל למושעות, בהיותך בן נאמן לעם ד' שומר את דבר ד' בהליכות חייך, ברגשי לבבך ובחפץ רוחך. הלא בזה אמצת וחזקת חלק אחוז מנשמת האומה, וכל חוג ההשפעה שלך הלא אור זוהר אור הקודש של חיי עולם מלאת. וסגולת האומה הנפלאה העומדת לנס בדבר ד' אשר עמה חזקת, ובזה נתת עז לישראל, ומכון להכשרת ברכת ד' על עמו, אשר בגללה תנחת השפעה האלהית העליונה להגלות במערכות התולדה, להסבת חפצי עמים. ונטיות מלכי ארץ וסגניה, להכיר את הזכות הרשמית לחיי עם עולם על אדמת קדשו. ואם אחרים היו שלוחי הקריאה וההכרזה, אתה וכל רעיך אנשי הרוח והאמון הישר והעמוק היו והנם מיסדי התוכן והמרץ הפנימי, מחיה הנשמה האומית, וממשיכים את אור הוייתה.

אותם החרדים תמימי הלב, אשר מעומק טהרת רוחם התנגדו אל הציונות, הם הם אשר צרפוה והסירו חלק גדול מסיגיה, עד אשר הביאוה בפעולתם השלילית אל המדריגה הזאת שתהיה ראויה להתלבש בלבוש מלכות מעשית, ולא תזרה כולה מרוח בית ישראל. הצד החיצוני שבבנין האומה, כמו הצד החיצוני שבבנין יצירת האדם, וכל החי, בא בהתגלות כחות כאלה, שלא הם הנם בצורתם הזעירה המביאים את תוכן המעולה של החיים לערכו המשוגב, אשר עליו יתיצב כשתופיע כל סגולתו, וכשיחשבו הפועלים החיצונים הללו, שהם הנם הבונים את נשמת החיים, יוצאה ע"י זה כמין מחאה מכאב לב של החשים את האור הגדול של הנשמה, ואת זוהר תפארתה, ובכל זאת אותם הכחות בעצמם הם הם יהיו לבסיסים חזקים להעמיד עליהם את הבנין של החיים המגמתיים. החיים הפנימיים האידיאליים, שכל נפש טהורה אליהם שוקקת.

אמנם הרבה מאד צריכים עיבוד שני הצדדים החיצוניים והפנימיים. הסבלנות מקור חיים היא, אבל במה דברים אמורים בזמן שהיא באה מתוך הטוהר של הדעת

1* שיר־השירים ה, ב, ספר הכוזרי ב, כ"ד, וע"ל עמ' קנג אג' תתסט.

2 תהלים קיג. 3 ישעיהו מג, יב. 4 שמואל־ב ו, ב.

והמוסר, שאי אפשר לו להתברר כ"א מתוך ההכרה הבהירה בהמהות של חיי האומה ונשמתה התולדתית, אבל בזמן שהיא באה מתוך רכרוכית הלב, ורפיון הרוח הרי היא נעשית לסם ממית ומכלה, שסופו להביא קנאה מרה וקשה כשאול, שמחזיקיה יהיו דוקא הדוגלים בשם הסבלנות. כשאנו מבחינים יפה את הערך העצמי שיש לתורת ישראל לדבר ד' אשר עמו עם רוחו ומהותו, וכל מפלאות חייו הארוכים והנפלאים, נדע ונכיר מיד, כי הסבלנות הבאה לחסום את הדרך של עז החיים לעמוד על ידו נגד כל מהרס עד היסוד את נשמת האומה, ומכניס רוח תוהו במערכת חייו, היא דומה לאותה הסבלנות של האיש הרואה שכבוד ביתו ומשפחתו נתון הוא למרמס כל פריץ והולל, והוא ברפיונו מעמעם ומחשה. הפרטים, מה הוא הקו, והיכן הוא הגבול, ודאי צריכים הם להתבאר ביאור למודי, אבל הכלל, נשאר כלל אמת וקיים לעד.

הציונות, לא תוכל למצא את מלא צדקה מפני שהיא תנועה מודרנית, מפני שלא כל מה שהוא מודרני הוא צודק. גם המלחמה האכזריה היא תנועה מודרנית, ומ"מ כמה רשעות יש בה, והמודרניות בעצמה, עוד לא לגמרי תוכל ללכת במשעול זה שלא לשאול לדעותיו של כל איש. אדרבא תנועה מודרנית המבוססת על איזה פרינציפיום איתן, כל מי שהוא מפורש מהרס בדיעותיו הגלויות בביטוי ובפועל בהחלטה גמורה לאותו הפרינציפיום, לא יוכל להיות מתקבל לכח הגון באותה התנועה. המעוז העולמי לעם ישראל הוא חיי רוחו, שהתבצר בו במבטח יותר חזק מכל התומות הגבוהות אשר לכל ממלכות הגויים, והחומה הזאת, אי אפשר שתהיה נתונה הפקר לכל הרוצה להשליך עליה אבני קלע לפרוץ בה פרצות, בצורה מוחלטת וקבועה, במערכי חייו, ובהגיונותיו הקבועים. הציונות, בתור תנועה מרקלמת את היסוד הלאומי של ישראל, היא טובה ונכונה, ויש לה אחרית ותקוה, אבל בתור משגב של האומה כולה לעולם לא תקום ולא תהיה, מפני שביסודה אינה משגת את אור הקודש של חיי העולם אשר לנשמת האומה, את רוח אל אמת אשר בקרבה. על כן תעסוק יפה בהשטחים החצונים של בנין האומה, ומעולם לא תגיע עד החיים הפנימיים, שבנינם עומד הוא הכן בעד עובדים אחרים, שהם לגמרי מסוג אחר, והם יצמחו דוקא, מתוך אותה "ארץ ציה" של החרדים אשר התנגדו להציוניות באמת ואמונה, מפני חרדתם התמימה על רוח ד' על עמו על יסוד חייו.

כמובן שהפירוט של הפרוגרמה של אגודת ישראל, הוא כבר נכנס תחת סוג הפרטים של תורת הסבלנות, לא תחת הסוג של הקו הכללי, שעליו הם דברינו, ועל כן איני אחראי להם. חלילה לדחות "נפשות תועות" כל זמן שלא יתפרצו לקחת להם קרנים לומר שהם הם קברניטיה של האומה שיפלסו לה אורח חיים חדש, לקוח בהקפה מהמודרניות האירופית, שהיא כסף סיגים, מצופה על חרסי[5] האליליות הקדמוניה, וכל זוהמת שפלותה, שעליה הננו נלחמים, ועוד נלחם בכל עז רוח ד' אשר תשגבנו סלה.

המאורע של הויכוח ע"ד הגימנסיה, וביחוד דעתו של הלוי ז"ל בזה ודאי כבר הוא נכנס בתור פרטי פרטים, שאיני צריך להזקק לו בזה. בכל זה אגיד לך יקירי כי

5 משלי כו, כג.

הגימנסיה, עם כל היתרון שלה בהשפעתה על תחית השפה והטקטיקה החיצונית, של הלאומיות, חטאה הרבה לרוח ישראל, במה שעשתה כל קודש לחול, וזהו תחילת רקבון, ובסיס של התבוללות גרועה, שפריה מוכרח לצמח ראש ולענה במשך איזה דורות, שאמנם מובטחני בחסד ד' אשר על עמו, שכבר ברא דפואה מוקדמת למכה זו.

ודגמה שלך, ממה שהם נותנים לנו רשיון לבנות בתי כנסיות, ובתי מדרשות, אינו דומה להנידון. פה אין העסק בתורת הסבלנות שבין דת לדת ובין אומה לאומה, אלא בתורת הסבלנות של אותה האומה עצמה בינה לבין עצמה, כדי לשמור את אומץ חייה. ובענין המיוחד שלנו, לעומת בני דתות אחרות, הוא ענין אחר, שדורש הגדרה בודאי, ושנקוה למצא בזה נתיבות סלולות וישרות מאד בעז"ה, בבוא תור המעשה, וידעו גויים צדקנו וכל עמים כבודנו [6].

והאירוניה של ההיסתוריה, אינה אירוניה מרה למשכילים אל דוחה. כבר היו לנו תקופות דבות שנושאי המשרה לא היו כלל מרוצים לרוחנו הפנימי, ומ"מ כל זמן שהמשטר הפנימי עומד הוא על כנו, ובכללות האומה דבד ד' הוא לקו בהליכות החיים, הרי החיים הכלליים הולכים ומתפתחים, וסוף כל סוף, יבוא התור של האיחוד הגמור, זהו סוד החיים של כסא דוד, שהוא צפייתם של ישראל לדור דורים. והרי האירוניא של הורדוס בתור בונה את המקדש היא יותר מרה, ומ"מ לא בשביל כך יאמר כל חוקר תולדתי נאמן שראוי ללמוד מזה רוח של סבלנות למעשיו של הורדוס והליכות חייו, ושאיפותיו. הלבנים אל הבנין יכולים לשאת גם אותם שאינם חודרים אל עומק סוד הישרים [7] אשר ישבו בו, ולא רק הלבנים, כי אם רשאים הם להיות המנצחים על המלאכה, אבל בבא תור סוד הישרים להגלות אז יבורר הדבר, "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו" [8], ומ"מ אין שכר כל בריה מתקפח [9], ועל פי פעלם ימצאו כל העובדים את ערכם בזכרון האומה לדורות יבאו. וסוף כל סוף יצדק קודש [10].

השאלה ע"ד מדיניות ודתיות, היא לגמרי צדדית. ערך ישראל בארץ ישראל יתברר שהוא עומד ממעל לכל תוכן של מדיניות ודתיות מורגלה. כשיתחזק רוח העם בקרבו ע"י שבתו אל ארצו וממלכתו, יתחילו סגולותיו העתיקות לצאת לאור עולם, ורוח הנבואה בהוד האלהי שלה יצא ממחבואו, ויתעלה מכל חופש של דיבור, מדומה וארעאי, שהוא נוהג בארצות המנומסות לפי רוח זמנינו. ובמשך איזה תקופה הלא מוכרחת תהיה תנועה דתית מהפכנית לצאת מכחן של ישראל, לטהר ולצרף את כל סיגי האליליות, והחמרנות הגסה, המסובכים ברוחות העמים והדתות השונות, למען צרף את כל מערכי רוח האדם, באופן שיוכשר להתעלות למדת השלום והחופש המוחלט. "והסירותי דמיו מפיו ושקוציו מבין שניו, ונשאר גם הוא לאלהינו" [11], "ועתידין תיאטריות וקרקסאות שבחו"ל שילמדו שרי יהודה בהם תורה ברבים" [12], בין תורה פוליטית מבשרת שלום וחירות, כדעת התוספות, שהם בתי החול של חברת העם, ובין תורה דתית, מוזהרת מזוהר האור של דעת האמת

6 ישעיהו סב, ב. 7 תהלים קיא, א; משלי ג, לב.
8 מלאכי ג, יח. 9 פסחים קיח, א.
10 ע"פ דניאל ח, יד. 11 זכריה ט, ז. 12 מגילה ו, א.

האלהית, ואהבת דרכי ד' בחיי היחיד והחברה, כדעת רש"י במגילה שם[13], ואז נתעלה מעל לגבולה של השאלה הפרטית הזאת. כללו של דבר המדינה תהיה "ארץ ישראל" וסגולת ישראל בטהרתה תשלוט בה, ואם בתחילתה תהיה לפעמים סובלת מאיזה דוחות תסיסיות, יבא הכל למנוחה ע"י אור החיים הבא ממכון נשמת חי העולמים, ההולכת להחיות את עם סגולתו, על אדץ חמדתו, וכל אלה הדברים הנדאים כעת לסנטימנטליים, היה יהיו לתוכנים הכדיים מלאי אומץ חיים, ויסוד מדץ ועבודת עם.

עבודת הדפסת הש"ס נתעכבה מפני דוחק הנייר. יפה היא ההערה, ע"ד הציון [14] של הפסוק ואמר וגו', ובע"י הדפיסו את המהרש"א בבוסח ד"ה אי, ובאמת בגמ' התחיל במלת ואמר, רק המדפיסים הדפיסו מלת "אי" גדולה בטעותם.

לשמחת לב תחשב לי הודעתך ע"ד שביעת הרצון של התלמידים והמנהלים מהשפעתך הטובה, ותקותי חזקה שפעלך והדרך ילך הלך וגדל עליהם, ויה"ר שנזכה לדאותך עובד עבודת הקודש על הררי ציון ברוממות קרן לבית ישראל, במהרה בימינו בקרוב.

מצב"י שי' הנני מקבל ב"ה מכתבים כסדרם, ודאי יזדרז כעת לקבע חליפות מכתבים מלאי ענין, לפי התוכנים המתחדשים בחיי הכלל כעת יום יום שראוי שילכו ההשקפות ויתברדו בבירור אחר בירור, בבקורת נכונה והופעת קודש, ששתי אלה יחד הן משלימות זו את זו, והתאמתן הלא הוא האידיאל העתיד של המדע.

ב"ה שכעת התחלנו כבר לקבל מכתבים מב"ב באה"ק. ת"ל מרוצים הם מאד מהחליפה של מצבם, ועוד נקוה לחדשות רבות ענין בימים הקרובים לבא על"ט בע"ה.

ת"ח לך על הד"ש מה' סוויצקי, אמנם כבר הודיעני צב"י משם הגולים בכלל, ואולי גם ממנו בפרט, אבל נעים לי לשמוע עוד הפעם מהודעתו דרך אגב בבחינת מסל"ת, וד' יגונן עליהם ועלינו, ויחננו להתראות בחדות אמת על אדמת הקודש בקרוב.

והנני בזה מקצר ואומר שלו' רב לך ולעוזריך ולכל אשר לך, חזק ואמץ, ויהי ד' עמך לרוממך ולשגבך בישועתו, ונזכה לראות באור חדש אשר יאיר על ציון ועל מקראיה[15], כנפשך היקרה ונפש ידידך מוקירך בכל לב, מצפה אשרך,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

הנני שולח לך, איזה עקזעמ' ממכתבי ע"ד דגל "ירושלים", אקוה שתמצא בו מקום למפעל והרחבה, נתחזקה נא, ויהי ד' עמנו.

הנ"ל

הרבנית תחי' דורשת תמיד לדעת את כל אשר עמדך לטובה, ומוקירה אותך מאד מאד.

הנ"ל

13 וע' מהרש"א שם. 14 גיטין נו, ב. 15 ע"פ ישעיהו ד, ה.

תתעב

ב"ה מוש"ק ר"ח שבט, תרע"ת.

בני מחמדי ויקירי שליט"א,

זה כמה אשר אנחנו מקוים לקבל ממך מכתב כתוב בפרטיות באר היטב מכל ענינך, ואיך אתה מרגיש עצמך במקומך החדש, אם הנך מוצא קורת רוח מהתמורה. ועד כה לא קבלנו כ"א דברים קצרים וכלליים, שאמנם אנחנו מלאים לך רגשי תודה גם עליהם, אבל את צמאוננו הגדול לדעת מכל אשר עמך בפרטיות לא הרוו עדיין.

ב"ה שקבלנו מכתבים מאה"ק, ביחוד מירושלים ת"ו, מאאמו"ר שליט"א בכתב יד קדשו, שהיה לי למשיב נפש, כמעט זה כשלש שנים שלא זכיתי לראות תמונת כתבו. ת"ל שהם כותבים באופן מרוצה, ומניח את הדעת. רק מה שכפי המובן הם דחוקים במצבם, ואחנו הננו שולחים להם כפי היכולת בע"ה לתמיכתם.

בטח כבר קבלת את המכתב השזרגוני, דגל ירושלים. אולי תוכל לעשות איזה תעמולה ע"ז במקומך, ולהועץ עם אנשי לב איך לבא בקשר ענין עם המדינה בכלל, לחזק את מוסד ישוב ארצנו הקדושה, בשעת הכושר הזאת, ברוח ד' אשר על עמו.

ממר כהן נ"י קבלתי מכתב מענין בדבר דרשתו, ועוד לא יכולתי לפנות לתשובתו, כי מוטרד אנכי מאד בכמה עבודות חיוביות ההולכות ושוטפות כעת.

למחר נקוה בע"ה לכונן את היסוד המעשי הראשון לאגודת „דגל ירושלים" ע"פ תכונת המכתב, ע"י אסיפה שתהיה בביתי בע"ה, בויעוד של כחות חשובים, מרבנים ובע"ב הגונים. יופיע נא אור חסדו ואמתו של צור ישראל על עצותינו, ויאזרנו חיל וגבורה ויאר פניו עלינו בחן ושכל טוב למען עמו ונחלתו, לרומם ולשגב את קרן ישעו, בעז לאלקים.

כמו כן קבלתי מכתב עברי מהרי"מ חרל"פ שי', מענין בתוכנו הטהור והמקודש הראוי לטהור לב ובעל שפעת קודש שכמותו שי' ירבו בישראל.

אכפיל את בקשתי, שתשמחנו נא בפירוט כל ענינך בקודש ובחול הפתוח לקודש, כרוחך הטהור בע"ה.

חזק בני ואמץ, וד' ישגבך בישועתו, ויזכנו לראותך בתור האדם המעלה ברב טוב ואושר כנפשך היקרה ונפש אביך מצפה אשרך צביונך ותפארתך,

אברהם יצחק ה"ק

תתעג

ב"ה, ט' אדר תרע"ת.

בני מחמדי ויקירי שליט"א,

תל"י על החוה"ש אשר עמנו, כה ינצרנו השי"ת ברב חסדיו לימים הבעל"ט ויאיר לנו באור ישעו ויחננו לעלות לציון ברינה בשמחת עולם.

ב"ה שקבלנו עוד מכתבים מתמן, ומכתב שני בעצם כתי"ק של אאמו"ר שליט"א, ת"ל שהם מרוצים מהחליפה שהולכת ונעשית ורואים בזה יד ד' לטובה על עמו ינחלתו. אמנם דחוקים הם שמה מאד, ועזרה רבה נחוצה היא להיות נשלחת

בתדירות. כדאי היה לעשות גם בשוויץ אגיטציה ע"ז. אולי ראוי לי לקחת בזה דברים עם אהובינו ד"ר אשר נ"י.

ע"ד תעמולה לשם „דגל ירושלים", איני רואה כל חשש חשדנות של אי אימון מצד הממשלות. הלא הפעולות הלאומיות מוכרחות הן בכל אופן להיות זורמות והולכות, והכל יודעים שפנינו, ביחוד פני אנשי הרוח מרגישי הקודש, עם יודעי אלהיו, הם תמיד לאהבת הבריות ואחות האדם, ושארית ישראל לא יעשו עולה [1]. והזמן נכבד מאד, אם יש איזו אפשרות לפרופגנדה מצד שלמי אמונים, אשר עמדו עד כה מרחוק, אין לנו שעה יותר מוכשרת מהשעה הנוכחית, שאין כדאי לעזבה בלא מפעלים חשובים, לפחות ביסוד הכללי שהוא ההתארגנות בעצמה, הקודמת לכל פעולה פרטית חמרית ורוחנית.

הננו מאד מחכים כבר על דבריך בארוכה, וראוי שתכתב ג"כ לתמן לשמח לבבם במכתב ידך. גם מהר"י רבי שי' הגיעני מכתב, ב"ה על שלו' כולם.

לא עת עדיין לדבר בפרטיות, ע"ד התעודות הפרטיות של התאחדות האמוניים לבנין הארץ ותחית האומה. המטרה הראשית והיסודית היא הכללית, כאשר מאז ידעת ממגמת פני, להפיח רוח חיים של אש הקודש בעצמת התנועה של תחיית האומה, המעשית והתיאורית, שרק בעבודה ולמענה הולכות הנה כל טבעותיה של שלשלת המאורעות באדם ובישראל ביחוד, ומתוך מחשכיה צריכה היא יד ד' הנעלמה להתגלות, ע"י הכדת האומה המתגשמת במעשי התחיה והבנין הארצישראלי. בתוך האריגה האורגנית צדיך להיות חוט השני של שאיפת שלום האומה ואחדותה הולך וסובב תמיד, בטהרת המידות והדעות לשם בנין הכלל ברוח ד' אשר עליו מעולם. אמנם בהכרח יהיו סעיפי העבודה נחלקים, ותחת אשר „העולמיים" שבנו הנם משיגים ביותר את העוז החיצוני ואת הברק היפיפה שבתרבות המודרנית, שהיא באמת רק אור של עץ ריקבון, שאמנם נוכל ללכת מעט איזה צעדים לאור כהה זה במהלכים המעשיים, אבל הנטיה החזקה מוכרחת להיות התעודדות הרוח הישראלי בפנימיותו, עם יסוד ישיבות והרחבת תורה במובן רחב ומרומם, הכולל את כל מקצועות התורה כולם, מדבר קטן עד דבר גדול [2], משובצים בשיבוץ עוז גופני ונפשי, כראוי לגוי קדוש ההולך באור החיים ומתעורר לחיים איתנים גם במובן המדיני והמלכותי. וראשית המעשה צריך להיות ההתאגדות של כל נאמני הרוח הדוגלים בשם ד' ותורתו, הנושאים את נפשם למטרות העליונות של הגאולה, המתחלת לישראל ומקפת והולכת את כל שדרות האדם, אשר כל תוי החיים, המוסדיים והחברותיים, הספרותיים והאמוניים, הנה הנם סעיפיו.

כעת קשה לי לדבר בפירוט של פרטים, אבל ההתאגדות והתחלת הדיבור הספרותי, עד כמה שאפשר לסגננו יפה ולהעלותו במעלות החיים והקודש, זאת היא ראשית התובה. ועל כן חברים ואמצעיים כספיים הם העומדים על הפרק בראש, והם כמובן תלויים זה בזה. לא נבוז לכל התחלה קטנה ולא נסוג אחור משאיפה היותר גדולה ורחוקה, וד' עמנו.

שמורה יש אפשרות להשיג פה איזה משקל קטן, אבל ספק גדול הוא, אם נוכל להשיג גם להמשלח, לעת שאוכל נפש יקר הוא בכל מקום. הנני מצפה למכתבך

1 צפניה ג, יג. 2 ע' סוכה כח, א.

המפורט, ונקוה לבשורות טובות משמחות לב חדשים לבקדים בעז"ה.

לע"ע אקצר ואומר שלו' כנה"י ונפש אביך מצפה לתשועת ד' ואומץ ישעו מיחל הצלחתך ותפארתך בכט"ס,

אברהם יצחק ה"ק

שלו דב לאהובינו היקר הר"א קמחי נ"י וכא"ל באה"ד, וכן לידידנו הנעלה מוהר"מ ויסבורד וכא"ל שי'. למודת רוחי לא באו עדיין התפילין מעשי ידי בני א"י מאלכסנדריא, מפני מניעות הזמן, ונקוה שיבאו בקרוב אי"ה.

הנ"ל

תתעד

ב"ה, י"ב אדר תרע"ח.

את יקר ואהוב הרה"ח מוהרשח"ק שליט"א ורעיתך היקרה וכל צאצאיכם לטובה ולברכה ואוי"ט וכל טוב סלה.

שלו' ובדכה באה"ר.

שימחתנו יקירי במכתבך היקר, אשר היה לנו למשיב נפש, אמנם יותר מדי קצרת, כי צמאים אנחנו לדעת מכל פרטי עניניכם, ומשלומם של כל אחד ואחד מכם הקטנים עם הגדולים. ומה מאד יהי' גדול חסדכם, אם כל המושכים בעט סופר מכם יואילו לשמחנו בכתב ידם, הבנים והבנות שיחיו כולם לברכה. ומה מאד תגעגע נפשי לדעת מהתפתחותם של הצעירים שיחיו, במשך הימים הרבים אשר עברו עלינו בלי ידיעות מפורשות, ישמחנו נא ד' בישועתו לשבוע נחת מכלכם בכט"ס.

ע"ד הרעיון הירושלמי, כמובן שהנני סומך על ידיעתכם הפנימית, ועוד חזון למועד בע"ה. מאד אשתוקק לדעת משלו' המושבות וענייניהם כעת, בקודש ובחול.

דברים נדפסים עוד א"א כעת לשלוח.

הדפסתי פה חוברת קטנה בשם דיש מילין, בענינים דזיים, שלמעמיקים הוא נושא גדול, אבל לרוב הקודאים הרי הוא כספר חתום. ת"ח אחד התחיל לכתוב עליו פירוש ארוך, אבל לא עלתה בידו להדפיסו.

אכפיל את בקשתי שלא לקמץ במכתבים, ולכתוב בפרטיות, ולהתענין במה שאפשר להתעסק בפועל בעניני הטבת המצבים ההדוסים של הכלל ושל הפרט, כאשר העידותי במכתבי הקודמים. מצדנו אין מה לכתוב כ"כ בפרטיות. ב"ה שאני יושב פה בכבוד גדול והשפעה דבה יותר מאשר חשבתי לאפשדות בתור נודד בגולה. ב"ה על חסדו ועיני ולבי נשואות הן ליום אשר יחננו ד' לשוב אל הקודש, לעבוד שמה עבודת ד' ועמו, לברכה והצלחה. צב"י יושב כעת בס' גלין, הוא הולך ומתפתח לפי מדתו בהדרגה, יראנו ד' בישועתו לראות ממנו נחת ומכל יקירינו שי'.

ע"ד מסחר אתרוגים הגיעני מכתב של הצעה ממר שכויץ נ"י והודעתי פה בעתונים להעיר את הסוחרים שרק עם אתרוגי א"י יהיה להם יחש, וראוי לעבוד בדבר בשקידה.

מוטרד אני מצדדים שונים בעבודת חוץ ופנים. והנני חותם בכל חותמי ברכות

בצפיית ישועה ואהבת אמת כנפשך היפה ונפש אחיך דבק באהבתך ודוש"ת,
הק' אברהם יצחק ה"ק

זה מימים הגיעוני מכתבים מהרד"ב ומחיים שי'. ב"ה על שלומם וכא"ל.
הנ"ל

תתעה

כ"ה, יום קהילה לכל, תרע"ח.

אורה ושמחה ששון ויקר לכבוד ידידי רב רחימאי הרב המאוה"ג לממשלת התורה והחכמה, מאיר נתיבות תולדותנו מו"ה זאב יעבץ שליט"א, וכא"ל שוי"ר.

אחדשה"ט באה"ר.

יקרת מכתבו קבלתי כעת, והנני עדיין מלא דכאות לב מפגיעתם של בני בית מאהבינו [1], המתימרים להיות מנהיגי „אגדת ישראל", אשר לא ישימו אל לב למעשה ד' הנורא אשר הוא עושה בכל מערכות המאורעאות על גוי ועל אדם יחד [2], להוציא על ידו לאור עולם את הצביון השלם של חיי האדם הכללי, האגוד וקשור בנצח ישראל, אשר לא ישקר ולא ינחם [3]. ובלא חרדת לב, ובאפס התעמקות חודרת ישיתו פיהם לדבר גבוהות במרום ונשגב, להחשיך מילין [4] נגד חזון הפלאות אשר עינינו רואות על דבר צמיחת קרן הישועה, ההולכת וצומחת מני אז ע"י קיבוץ נדחים אל הרחי קודש, וכעת כבר הזדעו נטויה היא על כל העמים, ודבר אלהינו יקום לעולם [5].

ולענין מעשה, לכתוב להם מכתב בדברי שלו' ע"ז כמובן הנני מוכן בע"ה, אף כי מסופקני אם יועיל, כי יש כאן יציאה מן הכח אל הפועל טינה ישנה שבלב, של כתה ידועה המתחסדת בחסידות ארסית שאינה יכולה לסבול כל תנועה של חיים לאומיים ביחוד ביחש לישראל בא"י, וכל מה שעשו עד כה בזה היה כאלו כפאם . . . וכאן מצא בע"ח מקום לגבות את חובו [6], להשליך נעל [7] על תקות החיים על אדמת הקודש. והתוצאות מזה, החביבות עליהם היא השתקעות של גלות, ללקט במנוחה פרורים תחת שלחן אשכנז, ועל יסודות של יראת שמים מזויפת כזאת, בונה היא המינות וההמדה המגועלה את קינה, וביצי צפעוני כאלה מתבקעות הן במשך זמן קטן, של דור דורים בערך. והנה אע"פ שלגבי אלה בעלי הקרנים, המכתב ללא יועיל, בכ"ז אנחנו צריכים לעשות את שלנו ולפתח בשלו', ואולי יודע מר אדרעסתם המדוייקה?

ועתה ע"ד אגודות מזרחיות, זהו דבר נכבד מאד, אבל הגיתי הרבה בתעמולה זו, ובאתי לידי בירור כי ע"י אגודות של מזרחי לבדן לא נמשיך אלינו את הרוב הגדול של שלמי אמונים בישראל. הצד החילוני שבציונות, הטיל כ"כ זועה, ואולי גם לא שלא בצדק לגמרי, על המון דב תמימי לבב, עד שבשום אופן לא ישמע אצלם קולנו להיות נטפלים לאורגניזציה הציונית, כדרך שהמזרחי מתנהג. ע"כ

1 ע"פ זכריה יג, ו. 2 איוב לד, כט.
3 שמואל־א טו, כט. 4 ע"פ איוב לח, כ.
5 ישעיהו מ, ח. 6 כראשית רבה, פ' ח. 7 ע"פ תהלים ס, י.

זאת היא הצעתי כי לבד יסוד אגודות מזרחיות, נקרא בקול ליסד אגודות רבות, וגם כללית לדוגמה בשם „דגל ירושלים", או „ירושלים" שתהיינה מתיחסות ביחס של אחוה להציונות הכללית, אבל לא תהיה לענף של האורגניזציה שלה. ע"פ תכונה זו יש תקוה להמשיך גם אותו החלק אשר לא ירצו בשום אופן להכנס להחוג הציוני, אפילו ע"י דגל המזרחי. וכשיוסדו אגודות כאלו, וגם כמה דאפשר אגודות מזרחיות חדשות, ראוי לרכז את כל הכוחות יחד, ולרומם בכל עוז את דגל הקודש, להופיע מאור ד' שביסוד אור התורה על חיי התנועה הלאומית כולה, באופן של רחבת דעה וגודל נפש, אשר לאור הטוהר שלה ישובו גם הנדחים והרחוקים להכיר את יסוד החיים של האומה הנפלאה, ההולך ומפעם בכל עוז מאור חי העולמים, מגן עזרנו וחרב גאותנו [8] מעולם ועד עולם. וכל האגודות המזרחיות, וכל האגודות השונות, אשר יתכנסו יחד לשם תחיית האומה והארץ, על יסוד הקודש האלהי, ראוי שיתאגדו יחד באיגוד כללי, לכונן את החיים החדשים הבאים לעמנו על ארץ חמדתנו, על יסוד הארת נשמת האומה, במקורה וטבעיותה הטהורה, ליסד בתי מדרש גדולים לחקרה של תורה בכל תעצומות עזה, לכל ענפיה וסעיפיה, לחלק את העבודה לעובדים מוכשרים לכל מקצע ומקצע, לדאג בעד הטפול של כל הידיעות העוזרות לברר את הידיעות התורניות בכל מקצועותיהן המעשיות והרוחניות, ליסד בית דין גדול כללי, ובתי דינים סעיפיים, לכלכלת כל עניני הדת והחיים המעשיים בהתחברותם, לבצר את העבודה הספרותית על מוסד העז והאומץ של הרום העליון אשר להדרת הקודש, לשא עין ולב, על ההשפעה המחודשה של הזיקוק של הדעה האמונית הכללית בעולם, שתולד לידה חדשה ע"י הופעת אורן של ישראל, ותחת אשר אחרי השתברותה של האליליות הקדמוניה, יצאו הליכות אמוניות ודתות, מעורבות עם הסיגים האליליים והכפרניים, מפני חולשת החיים אשר לאומתנו הקדושה בימים ההם, כעת יבאו ימים, וע"י תחייתם של ישראל בארץ ד', יחודש הרוח, ורעיון אלהי עליון איתן ומזוקק יופיע מנאות יעקב [9], לטהר את הרוח הדתי, שבכל מלא עולם, ועמו יחד יטוהר הרוח הפרטי האישי והרוח החברתי של האדם, והדר הקודש של אור התורה האלהית, ופאר נשמת אלהים חיים המפעם בעם פלאות זה, יגלה ויראה בעוצם עזוז נוראותיו, ועל דור בנינו, בני החופש הקדוש והנשגב, ישוב ויופיע אור הזוהר של רוח הקודש בעזוז חילו, וסגולת הנבואה הנאמנה, בכל מפלאותיה ונצח הודה, ברעם גבורתה, ונועם חמדתה, תחל לסול מסילות בלב דור נאור וכביר לדבר שלום אמת, אל כל העמים תחת כל השמים. וכל הגדולות הללו, הנם כנטף מן הים לעומת החבוי לגוי קדוש בחיק העתיד. וכל אלה הלא מתרקמים הם ברקמי המסכת ההולכת ונארגת כזאת לעינינו, בכל חשכת חמריותה. ואיך נעמוד מרחוק, ואיך לא נשא דע לסוד קדושים רב ונורא. ולשם כך באתי בבקשתי לכל העולם האמוני במכתב הכתוב ז'רגון ע"ד „דגל ירושלים".

וע"ד ההצעה לפני הממשלות, הנני רואה בעניי, שבהוסד יסוד דגל כללי, על יסוד הקדש, ראוי שהמטרה הראשית תהיה דוקא מה שהיא התכונה האמיתית של האומה, מילוי מחסור הקודש, שכל הדאגות הפרטיות הנן רק טפלות אליה, והקודש

8 ע"פ דברים לג, כט. 9 איכה ב, ב.

הלאומי, אור חיי האמת של ישראל בצביונו, לא יקום ולא יהיה כ״א בהבנותו בארצו, וזהו כל תשוקתו ומאוייו באמת. ומתוך אספקלריה זו הוא רואה, כי כל מערכי חייו לא יאבו להצליח בכל פזורי גלויותיו, ואם יברק איזה אור כהה, יקום עד ארגיעה[10], ואחריו תבא עוד חשכת עלטה יותר איומה, וגם אם יעמוד איזה משך זמן בתומו, יביא מהומה ומבוסה לרוח ישראל, וכל התכונה הרוחנית העצמית תתמוטט ותהפך למשחית, וההשחתה הזאת תחולל אח״כ תחלואים רוחניים גדולים ונוראים, ששנאת ישראל תתבסס על ידם, והיתה לצרה כללית לכל האנושיות, ולדאבון לב, לכל יקירי רוח שבה בכלל, שמכל אלה אין תוצאה אחרת להנצל, כ״א הרפואה הרדיקלית של שיבת בנים לגבולם, ברוח עוז של רוממות קודש.

והנה את פרטי טענותיהם איני יודע עדיין, ואין אני מכיר שום מוצא איך להשיג את המכתבים בצורתם, אולי יש להדרת כבודו ידיעה בזה בטח יודיעני.

לכתב ספר מסודר פולמי קשה לי מאד, והמעצורים ג״כ רבים. בכ״ז אקוה לעשות בזה איזה צעד בל״נ. אבל תחילת כל צריכים לדעת פרטי דבריהם, והסיבות היסודיות שגרמו להם את הצעד הבלתי הגון הזה. והננו נתמכים בימין צדק צור ישראל וגואלו, ימין ד׳ רוממה ועושה חיל. ישמח ויעלז בימי הפורים הבעל״ט על כל טוב, ועוד ינוב בשיבה דשן ורענן לראות בשמחת גויינו להתהלל עם נחלתנו[11] לאוי״ט, כנפשו האהובה והרוממה, ונפש עורגת תמיד לידידותו הנאמנה. המצפה לתשועת ד׳ הקרובה על עמו ונחלתו,

הק׳ אברהם יצחק הכהן קוק

נ. ב. שילוח מכתבי זה נתעכב עד אחר הפורים שעבר עליו״ט ב״ה בכ״ט, ואפריון אמטי[12] למר על האי חורפא וחוליא[13] דשדר לי[14], בלישנא דחוכמתא[15] אמרא וגדיא[16] יאי ויאי, ישר חיליה[17], ויפיש חיי סגי במלא חדותא, בירושלם קרתא דשופריא[18], כרעותא דליביה, דמליא דכותא, וכברכתא וצלותא דרחימיה, דמוקיר יתיה לחדא, כסגיאות פורסניה[19].

הק׳ איה״ק

תתעו

ב״ה, ט״ז אדר תרע״ח.

עזר מקודש, וסעד מציון[1] יבא ויערב לכבוד אהובי מחמד נועמי הרב הגאון, אוצר סגולת קודש, כליל פאר טהרת אמת מוהרי״מ חרל״פ שליט״א, וכא״ל בכלל ובפרט, חיים שלו׳ וברכה עדי עד.

אחדשה״ט באה״ר ונאמנה.

עוד לא פותח הסמדר[2], אבל עומד הוא להפתח. ואם הרמונים לא הנצו עדנה, אבל

10 משלי יב, יט. 11 תהלים קו, ה. 12 בבא מציעא קיט, א. 13 ע״פ מגילה ז, ב.
14 מכתב ידידות לכבוד פורים בסגנון בדיחותא ובלשון ארמית, נדפס ב״סיני״ כרך כט עמ׳ קטו—קטז.
15 ע״פ עירובין נג, ב. 16 ע״פ פסחים נז, א. 17 גיטין לו, ב.
18 בסוף הזמר לשבת יה רבון עלם ועלמיא. 19 ערכו, תרגום אונקלוס ויקרא כז.
1 ע״פ תהילים כ, ג. 2 ע״פ שיר השירים ז, יג.

שטפי זרמי חיים הנה באים ונוהרים להניץ נץ קודש קדשים, וזוהר מכתבי קדשיו, הופיעו לעיני והקשבתי בהם רב קשב, ודיוקן חביבות קדשו נגד עיני מאיר הוא בהור תפארתו, וממעמקי הגלות, ומדכאות ארץ העמים, מערפלי טומאת גושה ואוירה [3], הנני מתעודד לנוגה ברק אור החיים המופיע מארצות החיים לעורר רחמים רבים, בצפיית ישועה, לשיבת שבותינו למרום הר קדשו, לצאת ברכוש גדול [4] מתוך המאפליה לאור אורים, ומעלת חביב לבי כתר"ה ירומם אף ינשא, בעז שמחת גילת אל, אלהי אמת, ושיחת קודש של תפילת ישרים במקום קדוש משכני עליון [5] תוסיף עלינו נהרה, לשמע קול מבשר ואומר [6] חוסן ישועות חכמת ודעת [7] קדושים, ופלגים ישטפו [8], ונהרים רחבי ידים ישאו קול דכים [9], לשגב ישע כל נדכאי רוח, הנה זה עומד אחר כתלנו [10].

והנה אמיץ ואדיר הוא חפץ לבבי ומגמת פני לרומם את דגל ירושלים, לאגד את כל יראי ד' וחושבי שמו, לאהבת חמדת קודש, ועל משכילי עם הצמאים לאור דעת ד', הנגשים אל הקודש ברוח חכמה וטהרת לבב, בעז גבורה ורוויית שעשועי קודש קדשים, יאיר אור חיי עולמים, להוציא ממסגר אסירי עולם [11], וכל נקודות החיים בכל מקומות פזוריהם, יעלו ויראו יזהירו ויאירו כעצם השמים לטהר [12], וממרומים יופיעו חיי נשמות, המתמלאות נהדה, שעתידות הן להבראות [13] ולבא בעם נבדא, אשד יהלל י־ה [14] בכל מעבדיו, ופרץ מים כבידים ישטופו באהבת נעימת חמדת ידידות ארץ חמדת עולמים, ומעגליה ירעפון דשן [15], להשביע נפשות שוקקות [16], וחסר ד' מעולם עד עולם [16*] יאיר, לברוא ניב שפתים [17], המבשר צבא רב [18] שלום שלום לרחוק ולקדוב [19] ברפואת אמת ומרפא לנפש [20], והנה כעת לפי הזמן והמקום אי אפשר להאריך בדברים מפורשים ומבוארים באר היטב, ואני תפילה. יחנני ד' בחן חסדו, ובטהרת מי פלגיו, בתשובה עליונה יטהרני, להשיבני אל הקודש, ולחרות בחדות אור תורה ומתק יראת ד' טהורה, לרומם נס קודש קדשים על מכון הר ציון וכל מקראיה, כנפשו היקדה ונפש אוהב דבק בכל מעמקי לבב בעז חבת ידירות שפעת נועם קדשו,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נא להודיעני ממצב בריאות גופו הטהור, אשר אקוה שיתחזק בכל עז, איתן ורענן יהיה בעז ד', מחיה חיים, נותן עז ותעצומות לעם [21], לעולמי עולמים.

הנ"ל

3 ע"פ שבת טו, ב. 4 ע"פ בראשית טו, יד.
5 תהלים מו, ה. 6 מפיוטי הושענא רבה.
7 ישעיהו לג, ו. 8 תהלים מו, ה. 9 שם צג, יג.
10 שיר השירים ב, ט. 11 ישעיהו מב, ז. 12 שמות כד, י.
13 ע"פ יבמות סג, ב, רש"י ד"ה גוף. 14 תהלים קב, יט.
15 שם סה, יב. 16 שם קו, ט. 16* שם קג, יז.
17 ע"פ ישעיהו נז, יט. 18 ע"פ תהלים סח, יב.
19 ישעיהו נז, יט. 20 ע"פ משלי טו, כד. 21 תהלים סח, לו.

תתע ז

ב״ה, ך׳ אדר תרע״ח.
בני יקירי שליט״א,

מאד אנו מחכים על מכתבך המפורט, להודיענו מכל פרטי מצבך, קבלתי מכתב מאוהבנו ר״א קמחי נ״י, ובסדרי הנהגתך הוא כותב שכל השבוע הנך מבשל לעצמך. ידיעה זו הטילה עלינו דאגה ע״ד המצב שלך, כי הלא אינך רגיל להיות מבשל, ומי מבשל בעדך, ובאיזה אופן אתה מפרנס את כלכלתך, בצורה המתאימה אל הבריאות וההיגינה בעה״י.

הננו מצפים ג״כ לקבלת מכתבים מאה״ק, כעת מתעכב מעט והשי״ת ישמיענו בשורות טובות ויחננו לעלות לציון ברינה ושמחת עולם. והי׳ זה שלו׳ כנה״י ונפש אביך מצפה אשרך כה״י,

הק׳ אברהם יצחק ה״ק

תתעח

ב״ה, כ״ח אדר תרע״ח, לונדון.

ברכתי נתונה לכם, שליחינו הגדולים חבר מלאכות־הקודש לכונן ארץ־אבות, ברכת־ד׳ על דרככם, שליחינו היקרים, שליחינו הקדושים, קדושים אתם, כי קדושה היא מלאכותכם. צאתכם לשלום, ובואכם לשלום, יהי׳ מסעכם לשלום, ובואו לשלום על אדמת־קדשנו הנעימה והחביבה, אשר עיני כל ישראל מדור־דודים בכל מעמקי־נשמותיהם בכל להבת עז ידידות אליה הן נשואות.

בטוח אני בהצלחת משלחתכם, מלאכות נכבדה, תפילות של דורות עולמים הולכות הן עמכם, ואם לעיני בשר לא יראה עדנה אותו עמוד־האש העומד ללכת לפני מחנה־ישראל, להאיר להם את כל מחשכי הלילות, שהוא הולך לפניכם, אבל נכון הדבר ויציב שהכח האיתן של אור־הקודש הולך הוא עמכם, כל אשר לו עינים פקוחות רואה אותו בעוצם תוקף בהירות זהרו.

בא תבאו, מלאכות יקרה, להצלחה לאדצנו הקדושה, בתור שליחים של עמנו עם־הקודש, תתרוממו לאותה המדרגה הגבוהה של תפקידכם הנכבדה, תיכף בצעד כפות־רגליכם על אדמת־הקודש יאיר רוחכם לפחות קוי־אורה מאותו עמוד־האש ההולך לפניכם, יאיר באור־קדשו את כל מערכות נשמתכם.

תבינו ותשכילו, שליחים גדולים, כי לא אנשים פרטיים אתם כעת, לא שליחים של איזו חברה ואגודה, איזו שתהי׳, לא, כי שלוחי־ציבור אתם, שלוחי כלל־ישראל. ואותו החסרון, שעוד לא השתכללנו עדיין עד כדי היכולת לאשר את משלחתכם בדרך דשמי ובצורה תכניתית, מאת כל כלל ישראל הגוי כולו, זה החסרון הבא מסבת חולשתנו הזמנית, הוא מרומם עוד את ערככם הנעלה ואת ערך המשלחת שלכם, להציגכם בתור שלוחי־דרחמנא, מלאכי־קודש שלוחים המתמנים מתוך הרגש הבא מתוך הנשמה הלאומית, מתוך ההקשבה הפנימית, הישראלית של כל הזמנים והתקופות התולדתיים, מתוך אותו כח הקודש הכח האלהי המנהיג את העולם כולו, כוחו של שומר ישראל אשר לא ינום ולא יישן, בכח עליון זה נמסרת לכם משלחתכם הגדולה לאומתנו הקדושה כולה.

בתור שלוחי הכלל, תבינו איך לכבד את כל קדשי הכלל כולו, כל קדשי

ישראל, בטח תהיו מנועים מאותם החסרונות אשר נפגעו בהם שליחים אחרים קטנים, הרבה קטנים מכם, בזמנים שהיו קטנים הרבה מהזמן הגדול והקדוש הזה, בעת אשר באו לא"י ולא התחשבו כראוי עם רגשות־הנפש של הכלל הישראלי וחיי קדשו — העירו בשעתם אי־אמון אי־חפץ אצל הכלל, שהי' למפגע למחשבות הטובות של השלוחים ההם, שבגלל זה פגעו במכשולים על דרך התגשמותן.

אבל אתם שלוחי ציבור הגדולים, היו נשאים וגדולים במעמדכם ובתפקידכם, אתם בטח באהבת־אחים תתנהגו עם כלל ציבורנו שם בארץ אבות, אתם תישרו את מבטכם, באהבה שוה לשתי המחלקות הכללית של ישובנו אשר יש לנו בא"י, הישוב הישן והישוב החדש, ששניהם יחדו הנה הנם הגורמים של עתידנו המוצלח של החיים הבאים בעדינו על אדמת הקודש.

אתם בטח תתאכסנו באכסניות של אחינו בני־ישראל ולא תסורו לאכסניות נכריות, כאשר עשו שלוחים אחרים שהמשיכו בזה עליהם מרירות גדולה. אתם בטח תתנו כבוד בתם ובהוד לכל קדשינו, אתם תהיו אורחים ומבקרים גבוהים של המקומות הקדושים שלנו ולא תשכחו לקדש את הנקודה המקודשת קדש קדשים של ארצנו הקדושה, זהו מקום־המקדש, באותה יראת־הכבוד הגדולה שכל כלל־ישראל כולו בכל הדורות מקדש אותו מזמן חורבן בית־מקדשנו, להזהר מלדרוך על המקום הקדוש יותר מהגבול המסומן שאנו מותרים לדרוך עליו על פי משפט התורה. טמאי־מתים אנחנו, ועד הזמן אשר תבוא טהרתנו, בעת אשר הישועה השלמה תופיע, אין אנחנו דורכים במקום הקודש, רק עומדים אנחנו באימה ופחד, בגודל־רוח ובטחון נמרץ, לפני "הכותל המערבי" ושם שופכים את לבנו, את הלב הישראלי. הרגישו שלוחי ישראל הגדולים הכירו את גדלכם, את הגדלות הישראלית שלכם, בתם לבב, רכשו לכם את האימון של כל מפלגותנו על אדמת־הקודש, הניחו בהצלחה את אבן־היסוד להבנין הקדוש של אחדות האומה בארץ־מכורתה ובנחלת־עולמים שלה.

בהצלחה, בהצלחה, סעו שלוחים יקרים בברכה מציון ומקודש. באותו הבטוי שזקני־כהונה היו אומרים לכהן הגדול בערב יום הכפורים עם חשיכה — אנו אומרים לכם: "אנו שלוחי בית־דין ואתה שלוחנו ושליח ב"ד, משביעין אנו עליך במי ששכן שמו בבית־הזה, שלא תשנה דבר ממה שאמרנו לך, הוא פודש ובוכה והם פורשים ובוכים"[1]. במצב כזה מוצא את־עצמו כל מי שעומד במעמד היותר נשגב שברצינות בשעה רצינית, באותו מצב אנו מוצאים את עצמנו ובאותו המעמד הרציני אתם עומדים שלוחים רמי־ערך. בדמעות־גיל אני מברך אתכם: יהי מסעכם לשלום ולהצלחה ובאו בדב שלום ובהצלחה על אדמתנו הקדושה והאהובה, והביאו שלום והצלחה ומלוי רצון לכל עמנו האהוב, עם הקודש הגוי כולו.

שאלו שלום ירושלם ישליו אוהביך. יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך, למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך למען בית ד' אלהינו אבקשה טוב לך[2]. היו איתנים ומשוגבים מאוזר ישראל בגבורה ומפוארים תהיו מעוטר ישראל בתפארה.

כברכת המסור להדרת־כבודכם בכל לב המצפה לתשועת־ד' בגאולה הקרובה על עמו ונחלתו,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1 יומא פ"א מ"ה. 2 תהלים קכב, ו־ט.

תתעט

ב"ה כ"ט אדר תרע"ח.

שלו' וברכה באה"ר לכ' ידי"נ הרב הגאון המפורסם אוצר תו"י מו"ה שלו' יצחק לעוויטאן שליט"א, האבד"ק כריסטיניא, יצ"ו, וכא"ל שוי"ר.

אחדשה"ט באה"ר.

יקרת מכתביו עם הטשיקים לצדקה הגיעו לידי. וע"ד המצות צר לי מאד שהש־ תדלותנו לא פעלו, ומי יוכל לדון וגו'. וד' ישלח להם מקודש עזרם, ובודאי לא יעזבם ד' אשר לא יעזוב את חסידיו, ואחד המרבה וכו', ואחר כונת הלב הם ההברים. ובודאי נתן כת"ר איזה עצה טובה לעדת קדשו איך להתנהג בשעה"ד כזאת. וד' ירחיב צעדינו ללכת בהרחבה בדרישת פקודיו[1], לשמור ולקיים כל מצותיו באהבה, ובהידור ולישרי לב שמחה.

וע"ד "דגל ירושלים" עיקר העבודה כעת היא ההתארגנות, של כל יראי ד', לעבודת הקודש, של גאולת הארץ ובנינה. וע"י קיבוץ הכוחות כלם נגלה את דעתנו הכללית של כל ישראל, שיסוד האומה בארצה הוא בנוי על רוח ד' וקדושת תורתו שהיא חיינו לעולמים. והפרטים רבים הם שיבאו בע"ה בקרוב. וראשית המעשה יהיה קביעות עתון בשם דגל ירושלים, לברר את צדקת המחשבה של כל שלומי אמונים, ותביעתם הקדושה לדרוש את אור ד' על אדמת קדשו. וכל אשר יתדבו האגודות, וכל אשר יתגדל כח התומך, ע"י נתינת שקלים של החברים, כדי שלא יהי' מעצור בהפרופגנדה, כן יתקדש שם שמים, והאתחלתא דגאולה אשר התחילה להתנוצץ תהיה לאור נוגה הולך ואור עד נכון היום בע"ה.

המגמות הראשיות הן: א) תמיכת ת"ח וגדולי תורה ביחוד, ב) התיסדות ישיבות גדולות וקטנות ושכלולן ברוח קדושה וטהרה, ג) יסוד מושבות באישור תקנות ע"פ קדושת היהדות, ד) עדיכת ספרים מועילים לצרכי החיים החדשים הבאים עלינו לטובה בבנין האומה בארצה. סניפי ההתאגדות הכללית הזאת יהיו, א) בנות ירושלים בעד נשים צדקניות, שחלקן גדול מאד בזכות הגאולה, ב) צעירי ירושלים, מהדור הצעיר שלבו מסור לקדושת ישראל לדגול בשם ד', ולהחיות בקדושה את היסוד הלאומי, ג) פועלי ירושלים, להכניס את כל הכח העובד והפועל של ההמון הישר, הנוהה אחר ד' וחפץ להחזיק במעוז היהדות האמיתית.

ועוד דבים רבים מאד הם הרעיונות העתידים להתגשם בעז"ה ע"י קיבוץ הכחות, ומאד ישכילו לעשות אחינו הרחוקים במדינותיהם כשייסדו אגודות ויתקשרו בשלום שקליהם למרכזנו, ועצת ד' תופיע עלינו בדב חסדו, ובישע ימינו נושע לעולמים.

והנני בזה ידי"ע דוש"ת חותם בברכת חיים ושלו' וזרע חייא וקיימא עם האשה אשר הוכיח ד' לו נ"ב הרבנית תחי' לאוי"ט ברב נחת וכט"ס, ויחוג בריצות את חג המצות ברב עז וחדוה, כנה"י ונפש ידי"ע דוש"ת באה"ר,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נ"ב. יכתב נא כת"ר בטובו לגיסי הגנ"י, וד"ש בעדנו ויטיב נא להודיענו כשיקבל מהם תשובה בע"ה, ידי"ע הנ"ל. ד"ש מבית לבית ברב טוב סלה,

הנ"ל

1 ע' תהלים קיט מה.

תתפ

ב״ה, ר״ח ניסן תרע״ח.

לכבוד רב חביבי המאור הגדול לממשלת התורה והחכמה, טהור דעה ובר לבב, מוהר״ר זאב יעבץ שליט״א.

שלו׳ רב עד העולם.

יקרתו השני׳ קבלתי, והנני תמים דעים עם הדרת כת״ר שעלינו החובה להתאמץ בגילוי דעת להרחיב עד כמה דאפשר את גבול הדרישה של זכיות אומתנו על ארצה, ובצורה חיובית עלינו להודיע ברבים להוציא מלבם של אלה המשתדלים להמעיט את הדמות הלאומי, ואת זרם החיים הבא ושוטף להופיע ראשית גאולה, לעכב את מרוצתו. אבל כדי להכין יסוד שגילוי דעתנו יהיה דבר המתקבל על דעת אלפים ורבבות אחינו הקשורים בקשר הקודש של מורשת אבות באמונת אומן, ראוי לנו לשא נס כזה שישתתפו בו גם אלה אשר היו רחוקים מהתנועה הלאומית, מפני שאינם יכולים לסבול צורה חולונית בחיי הכלל של גוי קדוש, והם הם אלה אשר לא יכנסו בשום אופן אפילו להאורגן המזרחי מפני הזיקוק שיש לו עם הציונות הרשמית, שצדה החולי מבולט הוא כבד יותר מדאי. ולשם כך הדפסתי את המכתב דגל ירושלים, והנני מקוה ממנו בע״ה תוצאות טובות. והנני קורא את כל בעל וגדול בעמנו [1] לתמוך בידי הכהה [2] בהשתדלות זאת. ומה מאד אשמח אם הדרת כבודו ימנה בין סומכי ומחזקי מפעל זה. וע״י האיגוד הזה אקוה שמוסר ציבורי יהיה יוצא לאור, עד שיוסרו העסקנים הרשמיים, ויזהרו לפחות מחלול קודש בגילוי פנים, כי ידעו שיש כח צבורי ההולך ומתרכז בשם אור ד׳ וקדושת תורתו, על הככר הלאומי. אולי ראה כת״ר את ברכתי להמלאכות [3] שנדפסה בהעקספרעס [4], ומכתב כזה ממש שלחתי להם כתוב עברית. יתן ד׳ ויפעלו הדברים, לאושר עם ד׳ העומד על משבר לידת גאולתו.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה״ד כנה״ד ונפש ידי״ע קשור באהבתו ודוש״ת כה״י,

הק׳ אברהם יצחק הכהן קוק

תתפא

ב״ה, ו׳ ניסן תרע״ח.

שלו׳ רב לכבוד רב חביבי המאור הגדול לתורה ולתעודה, ולתולדות ישראל ויהודה, מו״ה זאב יעבץ שליט״א.

אחדשה״ט באה״ר.

לשמחה תחשב לי חליפת מכתבנו, ושעשועי נפשי הם דבריו הנחמדים האמורים בדעת וטהרת לבב, ואלפי תודות אגיש לכבוד ידידי כת״ר על כל הערותיו הנכבדות. והנה ע״ד הסיוע אשר העירותי את לבב הדרתו שאקוה מאתו לחיזוק ״דגל ירושלים״, כמובן שחס לי להטריח את כבודו הנעלה בדברים פעולתיים, לריוח גדול אני חושב את הבעת הרצון שלו להתאגדות הזאת, אשר אולי יקרה

1 ויקרא כא, ד. ע׳ אונקלוס, רמב״ן וספורנו שם.

2 ע״פ מנחות לה, א. 3 ע׳ אגרת מס׳ תתעח. 4 עתון באידיש בלונדון.

הדבר שאיזה נכבדים מהמזרחיים יזדמנו עמו, ויוכל להרגיע את לבבם ולהסיר מהם את פחדם, בחשבם שדגל ירושלים, שהוא קורא להתאגדות שלמי אמונים בישראל, הוא כדוחק את רגלי המזרחי, מה שבאמת הוא רק מבצר את מעמדו עוד יותר, וסולל בעדו מסילה למשאות נפש יותר רחבות. ואם באיזה רגעי הפנאי יאבה כת"ר לכתוב את השקפתו על הצורך של ההתאגדות הזאת, והבנתו הברורה, ביחושה הטוב אפילו אל התנועה הלאומית בכלליותה, וק"ו להמזרחי שתוכן הקודש סוף כל סוף הוא מובע בה, באיזה שפה שיבחר, עברית, או אנגלית, או יהודית המדוברת, אם מר רגיל לכתוב בה, חושב אני שיהיו הדברים לתועלת.

בעתון אחד בהולנד, בראטערדאם, נעתק מכתבי כמעט כולו, בהערה לשימת לב לענין זה, אולי תתעורר סוף כל סוף התחיה בנקודתה היותר יסודית, שהיא בלבם של שומרי מורשה בישראל, שרק אז נוכל בבטחה לחכות על תוצאות משמחות לב מכל גלגלי התנועה מרחוק ומקרוב.

את דעתם של גדולי הרבנים מפורסמי הדור ברוסיא לא אוכל לדעת כעת כמובן, אבל חושב אני, שסוף כל סוף באו לידי הכרה שאיזה הופעה חדשה מצד ראשי הנושאים של אור הקודש, מוכרחת להופיע, ואולי תהיה התאגדות זו מכוונת לדעם. ורגלים לדבר יש לתקוותי זו, מאיזה נסיונות שברחו מהם בתחילה, ואחרי עבור זמנים במרירות לב באה עליהם הסכמתם.

אקוה שכשתוסד הועידה המנהגת, שאקוה שתצא בע"ה אל הפועל במשך חודש זה המוכן לגאולה נוכל לגשת לאיזה פעולה מכתבית בענין שהציע כבוד אדוני.

ע"ד האפשרות להגיע את התמיכה לאחינו בני פולין, כתבתי מזה, להטשיף רבי דפה, שיש לו הכרות בחוגים המעשיים בישראל ובגוים, וארא אי"ה דבר מה ישיב, אולי יהיה אפשר לעשות בזה איזה צעדים לרוחתם של אחינו האומללים, שפצעי לבינו דם יזובו בזכרנו את גורלם.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות, ינוב בשיבה טובה דשן ורענן, ויחוג בדיצות את חג המצות הבעל"ט, ויה"ר שההשתא הכא לשנה הבאה באדי"ש, השתא עבדי לשנה הבאה ב"ח, יתקיים בנו בכל מלואו וטובו באמת ובתמים, כיד ד' הטובה, כנה"ר ונפש אחוז באהבתו הנאמנה ודוש"ת בכל לונ"ח,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נ. ב. לא להמלכות כתבתי ברכה, כ"א להמלאכות שנסעה לא"י, והיא נדפסה בהעתון "עקספרעס". אם לכת"ר נמצא בה חפץ אשתדל בל"נ להשיג את העלה ההוא ולשלחה אליו, בכבוד. אנכי הזכרתי את הדבר לכת"ר רק מצד פגישת מחשבותינו באיזה נקודה שם.

הנ"ל

תתפב

ב"ה, ז' ניסן תרע"ח.

כבוד ידי"נ מתו' הרב הגאון המפורסם סוע"ה רב פעלים מוהר"י יעקב הכהן יפה שליט"א, רב בק' מאנשעסטער יצ"ו.

שלו' וברכה באה"ר.

ממכתב כת"ר ידידי הנני רואה, שלא חנן את מכתבי הגלוי באותה ההתעמקות

שקויתי מכשרונו הנעלה, ע"כ אני מוכרח לפרש קצת הדברים הכלולים שם כבר.

המטרה הראשונה הכמותית של ד"י[1], היא לא מטרה מקומית, כ"א כללית, בצפיה שתתפשט במלוא רוחב ארצות, ובשביל כך הננו מוכרחים להרחיב את פתחיה, עד שכל איש ישראל, המוקיד את חיי הנשמה הישראלית והמכיר שנושא הקודש דוקא הוא הנו היסוד המגמתי של כל מערכת החיים הלאומיים שלנו, יוכל להתאגד עמנו ולעבוד אתנו יחד על הכסד של התחיה הלאומית בארצה, מה שאי אפשר לנו לקוות אם נעסוק דק באגודות "מזרחיות". ואפילו אם נאמד שבעיר אחת או ערים אחרות, שההתנגדות להציוניות מצד הבלטת החול שלה לבדו לא העמיקה כ"כ את שרשיה, יהיה אפשר לאגד את כל החרדים אל המזרחי, אבל בשום אופן לא יצא הדבר אל הפועל במחנה ישראל הכללי בהמקומות שהתודה והיראה מתנוססות שם לאות ולמופת, בייחוד בגלילות שהתרכזו בהתנגדות גדולה להציוניות מפני שאומרים שביטוי החול שלה הוא מנוגד לרוח ישראל, והמזרחי הלא מאוגד הוא בהציוניות הכללית. ואותם הדבבות שהם חושבים לאסור להם להשתתף בהתאגדות הציונית, מה תהא עליהם? וכי נוכל לעזוב אותם בשעת כושר נפלאה זו שלא יתנו יד לבנין האומה? או נשים בנפשנו שקד שנוכל להעבירם על דעתם הפנימית המושרשת בהם בהתעמקות של קדושה ואמונה חודרת? ע"כ ד"י נחוץ לנו לא דק מצד שמו כ"א מצד נתינת אפשרות לכל בן ישראל להכנס בעבודת התחיה, זהו הטעם הכמותי שרמזתי במכתבי הקודם לכתר"ה.

והשנית, והיא היותר עיקרית, שבאמת אש הקודש חסר הוא מן הציוניות במצבה הנוכחי, והמזרחי שתכונתו היא תמיד נוחה ומתונה, זכך יפה לו על פי ערכו, לא יוכל להשפיע על הציוניות הכללית שתחדש את דרכה הסלולה לה מאז, "שהציונות דבר אין לה עם הדת", שנשתרש בציונות הרבה מאד, ונשארה הדת בהתוכן הלאומי בתור דבר פרטי, וזאת היא באמת התבוללות מסוכנת לישראל. המזרחי לא היה יכול להתנות עם הציונות הכללית, שתעקוד מתוכה את התכונה הזאת, וע"כ הולכים הדברים ממילא ומחזקים את העיורון הזה, כאילו באמת ככל הגויים וכו', שהיסוד התחיתי הלאומי שלהם הוא כולו חול בכוח אנושי וכשרונו המוגבל. אמת הדבר, שאם היתה הציונות מתחדשת כעת לא היתה מחליטה החלטה זרה זו, מפני שע"פ הטבע של התנועה בהיותה מתקדבת לחוגה המעשי בתור תנועת עם מיד היו מכירים מה שהטבע העממי הישראלי דודש; אבל אז בהיות כל הדברים מעוטים בעלטה, וכ"א חזה בציונות את חזון דוחו, לא יכלו ה"מודדניים" שלנו להבין אחרת כ"א שהציונות היא הכנסת זרם לאומי אירופי בכנסת ישראל, והמודרניות האירופית הלא היא דואה בכל עוז לקרוע את הציבוריות החברתית מן הדת, ע"כ גם בציוניות צדיך להיות כך לפי דעתם. אבל הלב הישראלי החסון יודע הוא שלא כצורנו צורם[2], ואם כל העמים ילכו איש בשם אלהיו[3], או בלא שום שם של איזה אלוה, לעולם אנחנו נלך בשם ד', עומד הוא ברתת לעומת תנועה ישראלית לאומית שאין אור הקודש מתנוצץ בגאון עולמים על ראשה. ובשביל כך נחוץ לנו ד"י, או הסתדרות עמוקי האמונה ואדיריה, שהם

1 דגל ירושלים. 2 דברים לב, לא. 3 מיכה ד, ה.

נושאים בנשמתם את החיים העמוקים הטבעיים של כנסת ישראל, שיתנו כעת, בעת בריאת העם[4] ולידתו החדשה[5], להתנועה הלאומית את צביונה החי במלוא הדרו, והוא דגל הקודש ששם ד' ותורתו הוא עיקרו הכללי, כלומר יסוד הלאומיות וצורתה של הממלכה הישראלית בעתיד הקרוב בישע ד'.

והשלישית, המטרה האחרונה. המטרה האחרונה בחיים הכלליים פועלת הרבה על כל הדרכים המסבבים אותה, ע"כ בהיות המטרה האחרונה להציוניות הכללית החוסן הלאומי הגשמי, שאפי' אם נכניס בתוכה זרמים דתיים יהיו נראים כטפלים למטרה העולמית, ובכל פעם בהפגשם יחד הענינים העולמיים והדתיים יהיו האחרונים נדחים מפני הראשונים, לא ע"פ אותם הגדרים שהתורה בעצמה מגדרת אותם כ"א ע"פ הות נפש של מנהיגים פוליטיים ששכחו או שלא למדו. אבל ד"י מבטא הוא במציאותו, שהמטרה הראשית היא יסוד הקודש במילואו, שלמות הקדושה הישראלית העורגת אל חייה השלמים, כפי המבוטא בדברי הנביאים ורוח הקודש שבכתובים ושבדברי חז"ל באמת ותמים, וכן הדברים חרותים על הלב הכללי של האומה, וזאת היא "התשובה אל היהדות" במלוא מובנה, והוא מתעסק בהתלהבות געגועית בכל הקניינים העולמיים של האומה, מפני שהם הם כולם מכשירי הקודש. ולהגדה ציבורית זו אנו צריכים כעת להסתדרות שלמה שתביע אותה, ורוח זה לא נתן להמזרחי ביסודו, ע"כ א"א לדרוש ממנו את המפעל הזה, ואנו מוכרחים כעת ליסוד הסתדרות חדשה זו בנויה ע"פ העיקרים השנויים בזה, תקרא "דגל-ירושלים" או שם אחר, רק לדעתי שם ירושלים, ראוי להקבע על תנועה זו מפני הטעמים האמורים במכתבי הכללי, ויש עליו להוסיף דברים הדבה מאד שאיני יכול לפרטם כעת.

אבל לא יחשוב כתר"ה, שמתוך כל אלה ההבדלים שיש בין הציוניות הכללית להמטרות של ד"י, האחרונה היא דבד העומד מחוץ להציוניות, לא כן, אדרבא רק ע"י הופעת הסתדרות כללית בדוח אדיר וקדוש כזה עלולה היא הציוניות להתעלות, והתעלותה תגיע עד לידי מדה זו של הכדת מהותה הפנימית והחזרת עטרת ציון ליושנה. ולא די שבמחנה ישראל תתעלה הציוניות ע"י אור הקודש שיפעם בחזקה בהתנועה הלאומית, אלא גם בעמים תתעלה יותר, כי רגש האמונה הכללי, המאיר ע"י אודן של ישראל מהשפעת התנ"ך על העמים האירופיים והאזיים היותר מפותחים, דורש הוא את תחייתו ע"י שיבת ציון. אבל דרישה זו לא תוכל להתמלא בעוד שלא הוזל טל חיי קודש בתוכיותה של התנועה הציונית עצמה; ואדרבא יש לחוש שאם ירגישו המעמיקים באמונה שבין העמים, שהכח היותר חשוב בהתנועה הוא חולוני ועולמי, רחוק מהכרת הקודש וגעגועי האומן החודר את עמקי הנשמה ברשפי יקודה, תוכל חלילה הפוליטיקה בעצמה לצעוד אחורנית, עכ"פ בחוג גדול ממוקיריה כעת, וע"י השבת אור הקודש והדיגול בשם ד'[6] נביאיו ותורתו, ביסוד הכללי והמטרתי של התנועה, נחזק את היסוד הפוליטי באמת והדר. ודבר זה לא יצא אל הפועל ע"י הדרך האטי המזרחי, כ"א ע"י ההופעה החדשה של הסתדרות תחייתית לשם כך ביחוד.

ובכ"ז יש להמזרחי ולצעדו המדוד תפקיד גדול מאד, אבל גם הוא יתחזק ע"י

4 ע"פ תהלים קב, יט. 5 ע"פ ישעיהו סו, ז-ט. 6 ע"פ תהלים כ, ו.

היסוד הכללי של ד"י. ע"כ דעתי היא מסכמת, שעבודתי תהיה מיוחדת בעיקרה לד"י במובנו הלאומי הכללי, לא בערך מקומי של איזו עיר ומדינה מוגבלה, ועם זה מוכן אני לעסוק באהבה בחיזוק עניני המזרחי. ואם כת"ר יסכים ע"ז נקח דברים אי"ה ע"ד הזמן שאוכל לבוא בל"נ למחנהו בעזה"י.

והנני בזה חותם בברכת ידי"ע ואה"ר,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נ. ב. דברי בחפזון גדול נכתבו, וע"ד הפרוגרמה, באמת ערכתי לעצמי פרוגרמה, אבל לדעתי היסוד הכללי הוא קודם לכל, ואח"כ ברוב יועצים תוכל פרוגדמה מפורטת לצאת לאור אי"ה.

תתפג

ב"ה, ח' ניסן תרע"ח.

בנותי היקרות שיחיו לאורך ימים טובים.

ב"ה שאחרי אשר הרבה מאד חכינו למכתבכן הגיע לידנו מכתבכן היקר מח' אדר. הננו על זה מברכים אתכן בברכות רבות מאד. ב"ה על החוה"ש אשר עמנו פה, ועם צבי יהודה שי' שם בשויץ. מיתר יקירנו מחו"ל אי אפשר כעת לקבל מכתבים מפני מצב הזמן.

מאד מאד גדול הוא צערנו במה שנראה ממכתבך בתיה תחי' שלא קבלתן מאתנו כסף בכל הזמן זולת חמשה עשר פונט, שע"פ החשבון אז היו עולים לדבר מועט, ואנחנו שלחנו כמה פעמים סכומים שונים, ולא נוכל לדעת סבת הדבר שלא הגיעו הכספים לידכן. כמו כן שלחנו כעת איזה סכומים, והננו מקוים שסוף כל סוף תקבלו אי"ה. מה שכתבת על דבר הועד, אנכי איני דורש כלל שהועד יתן לכם כסף, וב"ה שאין אנו צריכים לזה. ודאי המצב בעיר כעת הוא בדוחק גדול, ויותר טוב שיתמך הועד בידי הנצרכים שאין להם מי שיוכל לתמכם. ואנו זאת תקותנו בע"ה שהכסף שאנו שולחים יובא לידכן, ונקוה שלא יחסר לכן חלילה ממה שנצרך מאד לעניני החיים, גם עד שיזכינו השי"ת ויחדש ימינו כקדם בחסדו כשנשוב לאה"ק ברחמיו, כשישמחנו בישועתו.

הודיעי נא אותנו בתיה יקירתי, איך הוא מצב הספרים בבית, ומעט הכתבים שלי שהנחתים במקומות מפוזרים בבית, ההנם נמצאים בשלמות, וביד מי נמצאים ביחוד הכתבים, איזה כרכים מאוגדים, וכמה עלים פזורים במקומות שונים. אקוה שהשכלת לדעת לשמור אותם כדבר שיש לו איזה ערך.

בדבר הדירה לא אוכל להחליט דבר, כי איני זוכר בפרטיות את עניני הצואה. אני חושב לבקש מש"ח שי' שיברר לי את המצב כראוי. אך בכל אופן הלא לכן אין צורך בדירה גדולה, אם כן היה טוב אפילו לשכר איזה דירה טובה המספקת בעדכן. וטוב יהיה אם תשאל מבעה"ב מה חשבונו בענין הדירה, ואולי נשלח בעדו איזה סכום לא גדול, כפי היכולת, ונקוה בע"ה שהכל יהיה באופן היותר טוב, אי"ה. אך עד שיבאו חליפות המכתבים שלנו בהסכמת הדירה כדאי לדבר עם בעל הבית כמה הוא רוצה בעד דירה הנדרשת לכן, לדירתכן ולהחזקת הספרים, וכלי הבית היותר נחוצים, ולא להעשות בעלי חוב בעד דירה גדולה.

אבקשכן בנותי היקרות, שתלכו בדרך ישרה ביראת שמים ובמדות טובות, תשגיחו היטב על בריאותכן, ותהיו תמיד שמחות וטובות לב, בבטחון שלם על השם יתברך שיעזרנו, ויראנו בישועתו, ובישועת כלל ישראל ושמחת ארץ ישראל, שהיא בית חיינו וכל מגמת צפייתנו.

הנה נסעו מפה מלאכות של העסקנים הראשיים בהציוניות, ועמהם יש ג"כ מר ליבונתין מהבנק, הוא היה כמה פעמים אצלנו פה, גם לפני הנסיעה בא לקחת ברכת הפרידה, תוכלו לקבל ממנו דרישת שלום כראוי בע"ה.

הנני חותם בברכה בברכת חג הפסח הקדוש הבע"ל, יתן ד' ומה שנאמר בהגדה אי"ה בליל הסדר הבעל"ט, אנחנו פה בגלות, השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל, יתקיים במילואו וטובו, ובכולנו יחד יתקיים בע"ה גם מה שאנו אומרים "השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין", ונזכה להגאל מכל עבדות ומכל שפלות, ומכל צרה, ונשמח בישועת ד', בעבודתו ובמצותיו, בחיים טובים על אדץ חמדתנו.

כנפשכן היקרה ונפש אביכן מצפה הצלחתכן, ומיחל לתשועת ד',

אברהם יצחק הי"ק

תתפד

ב"ה, י"א ניסן תרע"ח.

הדרת כבוד חכם לבב, אוצר דעה תורה ויראה, הרב המאוה"ג מו"ה זאב יעבץ שליט"א, שלו' רב ושמחת החג הקדוש זמן חרותנו הבעל"ט, בכט"ס.

אחדשה"ט באה"ר.

נעימים לי אמרות טהורות אשר דבר רב חביבי ביחושו של "דגל ירושלים", אל הזרמים שכבר נתגשמו בחיים בהתנועה הלאומית שלנו ההולכת ומפעמת בהולם פעמיה[1]. הרעיון כי מאת ד' היתה זאת[2], שהתוכן הפוליטי של ישראל יהיה מתיסד ע"י בני נכר, למען יוכל רוח האומה להתנשא במרומיו, לחוש את חושיו הפנימיים יפה, ולפתח את כוחו העליון ברוח ד' אשר עליו, מרומם ונשגב הוא, וראוי הוא לפתוח ושכלול מרובה, להגיע על ידו לפתרוני המאורעות ההולכים ומתרקמים לפנינו בהוה. זה הרעיון שאותו הגה כבוד הדרתו במאמרו הקצר והנלבב, הוא מתאים מאד עם הגות רוחי על דבר ערכה של תנועתנו. אמנם לדידי היסוד הזה של ההשתמשות ע"י היצירות הפוליטיות של כוחות אחרים, הוא חזון עובר. בודאי השעה הזאת צדיכה היא לכך. יותר מדי מוטבעים הם החוגגים הפוליטיים ברפש וטיט של חמדנות גסה, עד שאי אפשר, שרוח ישראל סבא ישתעבד אליו. אמנם עלינו לעזור להעביר את העגלה הפוליטית של העולם, בכל האפשר היותר מוקדם, את הדרך המלאה מכשולות ואגמי נפש[3], ובהתכונן עם ד' על אדמתו, באיזה צורה קבועה, מיד יפנה את לבבו אל העולם הפוליטי לטהרו מסיגיו, להסיר את דמיו מפיו ושיקוציו מבין שיניו[4], אשר על כן חושב אני שהדגל הירושלמי, לא יהיה לגמרי זונח את המערכה הפוליטית, אע"פ שלא ישקיע בה את מבחר כחותיו.

1 ע"פ ישעיהו מא, ז. 2 תהלים קיח, כג.
3 ישעיהו יט, י. 4 ע"פ זכריה ט, ז.

והנה הטרדא כעת מרובה, ואי אפשר לי להעריך את דברי כראוי בענין נשגב זה. אם היה שם כבודו נקרא על מאמרו, יהיה יותר מועיל להראות לרבים כי חוץ ממני נמצאים יחידי סגולה הוגי דעות המכירים את הצורך של הדגל הקדוש הזה בעת הזאת. אך חלילה לי להעביר את כת"ר חביבי על דעתו העדינה, ונתישב בדבר אי"ה בבוא התור של הדפסת דברים אודות הדגל אי"ה באופן מורחב קצת עכ"פ. שבוע דנא קבלתי מידידנו ד"ר לוין נ"י מפ"ת, מחברתו לתולדות רש"ג, עברית. אם היה יודע את האדרעססא של כבודו ודאי היה שולחה לו. אני חושב אי"ה בתשובתי לו להודיעו אותה.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ר כנה"ר ונפש ידידו עוז, המשתעשע בהגיונותיו הטהורים, קשור באהבתו ודוש"ת בכל לב ונפש,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתפה

ב"ה, ד' אייר תרע"ה.

שלו' רב לכבוד ידידי הרב הגאון אוצר תו"י רב פעלים מו"ה מנחם מנדל הכהן שליט"א.

אחדש"ה באה"ר.

מכתבי קודש דכת"ר ידידי הגיעוני, ואשמח מאד לראות כי בעת כושר כזאת החל רוח ד' עוד הפעם לפעם את כת"ר לגשת לעבודת הקודש, בעניני הכלל העומדים על הפרק.

והנה את היסוד של אגודת הרבנים לא ביאר לי כת"ר מהו, ומי המה הרבנים ת"ס איש אשר הם אגודים כבר באגודת קודש זו, ומה היא המטרה בפרוגרמה המפורטה שאליה עיניהם נשואות. יואיל נא כת"ר זיודיעני באר היטב מכל זה, למען אוכל גם אנוכי בעניי לעזור בענין קדוש זה, עד כמה שידי הכהה מגעת בעה"י.

וע"ד דגל ירושלים, לא השם הוא העיקר אבל התוכן, ולפי המושג מעומק הרעיון והתרחבות קדושתו, כן יופיע האור על הסעיפים של המפעלים שיציצו ממנו. אנוכי הבלטתי שאין לעבודת הקודש ה"ירושלמית" להעשות סניף להציוניות, שעם כל חשיבותה היא תנועה עולמית בנויה על יסוד החול, — אלא לרומם את אור הקודש, את דגל שם ד' וקדושת לבת קודש של אור התורה ואמונה גדולה וקדושה, כמו שהיא חקוקה על לוח לבם ונשמתם של כללות שומרי אמונים, שהוא יסוד איגודם לבנין האומה והארץ. וגם העמים מתחילים להכיר כי יסוד הישועה לא יבוסס כ"א על הערך המקודש דוקא, בהנשא דגל ד' ותשוקת קדושת ישראל להיות רוח החיה בתחיה הלאומית, והיא תזרוק נשמת חיים אדירה בכל מהלך התנועה הלאומית. בעין יפה מבטת היא הממשלה פה על הרעיון של ד"י, וזאת הביעה בגילוי דעת שגלתה את זכותה וחפצה להדפיס בעדה סכום אקסמפלרים של המכתב. גם הציוניות הכללית יודעת היא את חשיבותו של הרעיון המקודש העצור בזה, והיא מתחילה להכיר כי מה שאנו דורשים להיות עומדים ברשות עצמנו היא דרישה צודקת, שתביא רב טוב וכבוד גם לתנועה החילונית. ואע"פ שהצדדים המעשיים נעשים לע"ע בידי אנשים רחוקים מקדושה, ע"י התאגדות דגל ירושלים ושאיפתה יוכר לכל העולם כולו שאור החיים של ראשית הגאולה

היה ויהיה וגם הווה הוא רק ממקור הקודש, שהוא לבן של ישראל ופארם והדרם נגד כל הגויים.

במדינות אחרות כמו באמריקה התחילה התנועה הירושלמית שלנו להתעורר בשפעת חיים, ועתידות גדולות נכונות לה בע"ה. פרוגרמה מלאה של עבודות עדוכה היא עמדי, אבל עיקר העיקרים הוא כעת עצם ההתיסדות של האגודה והרחבת השפעתה. בדוד כת"ר לד' על חפצו הטוב ליתן ידו הטובה עמנו, ויהיו נא חליפות מכתבים בינינו להתעוררות המחשבה והתעמקות כח קדושתה בייחוד שם ד' אל אלהי ישראל, המתגלה כעת בהדר יקרו על עם קדשו, שהתגלות קודש זו עומדת היא להדאות בשטף עז בכל צעד וצעד שנלך הלאה ?שאת את דגלנו ע"י קיבוץ המון רב הדוגלים בשם ד' באמת, בתשוקת קודש קודשים של צפית ישועה.

לעת עתה הננו צריכים להסתדר ליסד אגודות ולקבץ חברים לאסוף שקלים להוצאות הפרופגנדיות, לגשת להוצאות ספרותיות בחוברות ועתונים, לאסוף אל דגלנו גם אגודות שלמות שאור קודש ד' חביב עליהן. גם המזרחים נוכל לכנס אל דגלנו, אצלנו אין השאלה של הציוניות הכללית מעכבת, יוכל להכנס אל דגלנו גם איש שדעתו סולדת ממנה כפי מצבה הנוכחי, גם איש שיש לו בה חיבת שאיפה וקישור פנימי גם עכשיו. התוצאות של התאגדותנו מוכרחות להביא טובה גשמית וק"ו דוחנית לעיקר המטרה הציונית, כי היא תרומם את הערך הפוליטי של ישראל בעולם, בהודע לעמים שתחית תקומתנו תחית קודש היא, ושדבר ד' בפינו אמת, והוא מעודדנו למפעלי התחיה כולם.

בצעדינו הראשונים נגש מיד בע"ה להחיש עזרה מהירה לחזק ברכים כושלות [1] של ברכי רבנן דשלהי [2] אשר באה"ק ובעיה"ק ביחוד, לחזק את תופשי התורה, את הישיבות, את מוסדי הקודש כולם, ליתן עצמה והגנה חמרית לכל הבתים שמגדילים בהם תורה [3] בארץ חמדתנו, לשכלל את הבנינים של הישיבות אם הם צריכים תיקון גשמי, לעזור גם להלבשה החיצונה של כל המחזיקים בתורת ד' כדי שיהיו מכובדים על הבריות, לתקן את הלשכות של בתי הדינים שיהיו באופן נימוסי ומכובד, מפואר לחן ולכבוד, ועל כולם להחזיק את המצב הכלכלי של תופשי התורה שיהיה בדיוח ובכבוד, כדי שיהיה רוחם אמיץ בקרבם לדבר את דבריהם בשער בעוז וגבורה.

כללו של דבר רבה היא עבודתנו, וע"י הכינוס של דגלנו הקדוש יתראו בקרבנו גם כוחות פוליטיים טובים שיוכלו לבאר לפני הממשלה ונגד כל העמים את טהרת שאיפתנו, וד' עמנו.

והנני בזה חותם בברכה ומצפה למכתביו מלאי ענין ומעשה בע"ה, וד' יכונן את מעשנו למען שמו, כנה"י ונפש ידי"ע דוש"ת באה"ר,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1 ע"פ ישעיהו לה, ג. 2 ע"פ ברכות ו, א. 3 מגילה כז, א.

תתפו

רשמים* להפרוגרמה של ההסתדרות ירושלים

א) ההסתדרות ירושלים, איננה רק אגודה או ארגניזציה, כי אם גם וביחוד תנועה, שהיא קימת בישראל סבא מאז, והיא הולכת לחדש כעת מפעלים חדשים הנדרשים למגמתה הקדושה מעולם, לפי הצרכים המתחדשים על פי תהלוכות המצב של דורנו וזמננו עפ"י עצת ה' קורא הדורות מראש.

ב) העולם הכשר ורוחו, הוא יסוד האומה כולה, כל מה שמתחדש בעולמנו לפעול לטובת האומה על ידי אגודות או סדרים שיסוד החיים של קדושת ישראל, אינו מתגלה בם בבהירות נחשבים הם כמעמדים נסמכים אל העיקר, שהוא קשר האומה כולה ע"י ברית ה' וקדושת תוה"ק, שהיא מורשה קהלת יעקב עדי עד.

ג) התנועה „ירושלים" לא נפסקה בקרבנו, מעולם פנינו בכל הגיוננו אל ארצנו הקדושה מפני חבת קדושתה וע"פ יסוד זה המשכנו את החיים בארץ ישראל, ועל פי זה היסוד מונח הוא כל מה שיתחדש בארץ ישראל גם להבא.

ד) הציונית נחשבת היא לענף מגוף התנועה הירושלמית, השוררת באומתנו מעולם, ותקונה השלם יבא על ידי מה שתתקרב במשך הזמנים יותר ויותר אל הרוח הקדוש השורר בתנועת ירושלים, הרוח של קודש ישראל לה' מעולם עד עולם.

ה) כל התאגדות שכבר נמצאת בעולמנו למטרה של בנין הארץ ברוח קדושה וחפץ הכשרות הישראלית הכל הוא נחשב להתפשטותה של התנועה הכללית „ירושלים" שהיא מעולם אחוזה בידי שומרי תורה שלמי אמוני ישראל, ומתנהלת עפ"י גדולי התורה גאונים וצדיקים מקובלים באומה וכל הכחות הטובים הנאמנים לדגלם, ודבקים בקדושתם.

ו) כל המוסדות וכל עניני כספים שיש להם יחש אל עניני הקודש בא"י, מוכרחים להיות עומדים בדשותם והנהלתם של שלמי אמוני ישראל, שהם הם המיסדים את המוסדות הללו, והראויים לשכללם ולפתחם ע"פ רוחם העצמי.

ז) אנו מחזקים את התעמולה של הפוליטיקה הלאומית שלנו בכל מה שיש לה יחש אל הבנין של האומה והארץ בערכיהם העולמיים.

ח) אנחנו קוראים ליסד לנו אגיטציה פוליטית, שתדבר אל העולם הפנימי הישראלי, ואל העולם החצון של העמים כולם, בשפה ברורה את הבעת זכיותנו על ארץ הקודש ממקור הקודש מתוך האוצר האלהי שלנו ושל כל העולם, מתוך מקור התורה והנביאים מיסוד דבר ד' הנאמן לעד.

ט) לשם המטרה הפוליטית שלנו עלינו ליסד עתונים בעברית, באידיש, ובלשונות העמים, שכולם יאדירו את התנועה „ירושלים" בכל מערכי החיים בישראל ובעמים.

* הפרוגרמה של ההסתדרות ירושלים במלואה תצא לאור על פי הסכמתה של הכנסיה הכללית הראשונה שזמנה ומקומה יתפרסמו ע"י המשרד המרכזי ומקום אנו שתהיה בע"ה בבירתנו הקדושה, ירושלים עיר הקודש תובב"א.

י) מוכנים אנו לגשת ליסד "קרן קיים ריליגיוזי" שיעמד בקרבנו בעבודתו הירושלמית, כמו הקרן הלאומי העומד לסייע את העבודה הציונית.

יא) בירושלים עיר הקודש מוכרחים אנו ליסד ישיבה עולמית גדולה ונהדרה, חוץ ממה שאנו צריכים לתמוך בכל הישיבות העומדות שמה ובכל ערי הקודש מכבר.

יב) הישיבה הגדולה תתיסד בתוך בנין גדול ומהודר בכבודו, ותהיה מעוטרה בכל המכשירים הנדרשים לישיבה כללית מרכזית בעד כל ישראל.

יג) הישיבה תכניס אל תוכה טובי הצעירים הנתונים לתלמוד תורה, לשם גדולתה והאדרתה מכל הכחות היותר טובים שבארץ ושבחוץ לארץ.

יד) הפרוגרמה של הישיבה תוסד ע"פ קבוצה של גדולי גאוני דורנו, באסיפה רבה של הכחות היותר חשובים בתורה בצדקות ובחכמה בישראל.

טו) האסיפה המיסדת את הישיבה תקציב את קצבת השנים שבה ישתלם התלמיד עד אשר יצא מעוטר בתעודתו הבגרותית, ע"פ חלוקי המדרגות שיוסכמו בה.

טז) ישיבות ביתר ערי הקודש ובמושבות יתיסדו לפי האפשרות בתור סניפים להישיבה העולמית הגדולה שבירושלים.

יז) מכון מיוחד יהיה בהישיבה מקצע לתלמידי חכמים גדולי מחדשים החפצים להקדיש כל ימיהם להאדרתה של תורה כל אחד במקצע שהוא נוטה ומוכשר לו, סכום קצוב של ספרים אשר תוכנם יפורט ע"פ הועד הראשי להנהלת הישיבה, ע"פ הדרישה וצורך הזמן, יהיה צריך לצאת לאור בכל שנה ע"י המכון הספרותי של הישיבה.

יח) עתון קבוע יהיה לישיבה שעל ידו יהיה קשר רוחני בין חכמי הישיבה ותלמידיה עם כל חכמי ישראל שבכל הגולה ועל ידו יתקבץ רכוש ספרותי הגון ע"י אותן המאמרים שיהיו ראויים להכנס לאוצר של קיום ע"י הדפסה מיוחדת, בספרים, שיבאו מזמן לזמן.

יט) הננו נקראים ליסד בית־דין גדול כללי בירושלים, מחובר מרבנים גאונים, גדולים בתורה, בצדקות, בחכמה, ובידיעות העולם, שע"י הקיבוץ הכללי ישלים כל אחד מהם את התואר של הקבוצה הזאת עד שתהיה להוד ולהדרת קודש בישראל ובעולם.

כ) הכח המשפטי בא"י מוכרח להיות משפט התורה ע"פ בתי דינים קבועים, ורבנים מומחים ומובהקים אנשי חיל כו' ככל תורת הדיינים בישראל מעולם.

כא) חברי הבי"ד יהיו מהם קבועים בירושלים, ומהם יהיו נקראים על משך זמן ובכל שנה ופרק הנדרש יעשה הבי"ד הכללי, אסיפה כללית של רבנים מכל א"י ומכל ארצות הגולה, קבוצה קדושה של ת"ח גדולים יראי ד' וחכמי לב להועץ יחדו על הענינים העומדים על הפרק בתקון עניני הקודש, ועניני החיים הכלליים של האומה.

כב) אם יתיסד איזה כח עולמי בישראל בארצנו הקדושה יהיה הכח הרבני הכללי, והכח העולמי באים לפעמים לידי ועידה כדי להתישב איך לנהל את הענינים הנוגעים בשני המקצועות העולמיים, והקדושים, באיזה יחש, ואיך להביא את הדברים למצב רצוי.

כג) התנועה הירושלמית תמשיך את כח המושך של האומה אל בית חייה, אל ארצנו הקדושה מאותו המקור החי וקים לעד ממקור הקודש, ותשתדל להגביר את כחו ולהאדיר את פעולותיו בחיים ע"י תעמולות של ספרות והסתדרויות וכו'.

כד) התנועה הירושלמית שואפת לרומם את כל הרוח הכללי של תסיסת תחית האומה ובנין הארץ משפלות החול, אל רוממות הקודש, לחזק את כחו על ידי מה שתשתדל שיהיה רוח זה הולך ומטהר מהסיגים הזרים שנכנסו אל תוכו עד שיהיה חוזר לאיתן טבעו, להטהרה של רוח ישראל החי בחוסן קדשו.

כה) התנועה הירושלמית באה להכניס רוח חיים חיובי של גבורה ושל קדושה בכל מערכות המפעלים ההולכות ומתפתחות בקרבנו לשם בנין הארץ ותחית האומה באופן שיהיו כל המעשים וכל הכוננויות עשויים ברוח ישראל האמתי.

כו) מגמתה של התנועה הירושלמית היא לכונן את כל המבטים של פזורי עמנו לכונן את חיינו בתור "עם קדוש על אדמת הקודש" שהוא נסה ודגלה של אומתנו מעולם ולהרגיל בכל מה דאפשר את הדגל של כשרי ישראל להתישב בא"י, ליסד מושבות, קבוצות של פועלים, וחוות, מבוססות על פי תקנות יסודיות בחיים הציבוריים ביחוד שיהיו ערוכים כדת משה וישראל. כדי שתשרה שכינה במעשה ידינו והד הקול של תנועת קבוץ גלויותנו יהיה כולו אומר כבוד לשם ה' ועם קדשו ואדמת הקודש תהיה תל התלפיות אשר ממנה תצא אורה וישועה ברכה וקדושה לישראל ולעולם כולו, כמה שנאמר כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים.

תתפז

בע"ה, יום ועש"ק ושא, בגולה, תרע"ח.

הורי היקרים עט"ר שליט"א, ואחי יקירי הר"ש וכא"ל שיחיו לאוי"ט.

שלו' וברכה.

תל"י על החוה"ש אשר עמנו, כמו כן מצב"י שי' הננו מקבלים מכתבים כסדרן ב"ה על שלומו הטוב.

זה כימים אשר סרנו על משך זמן קצר להנפש קצת פה עיר הספרים אקספארד, והנה לפני נסיעתנו קבלנו מכתבים מכם יקירינו ועט"ר, ומיתר אהובינו בקודש. גם באו מכתבים ישנים, מימי החורף, ומהם מוצלים וממים אשר קריאתם קשה מאד. בתוך המכתבים העתיקים בא לידי מכתב כבוד מ"א הרב שליט"א מפ' משפטים, ובו מצאתי קושיא אחת בסוגיא דס"פ התערובות דזבחים, ורשמתי מה שנראה לע"ד להעיר על דברי קדשו דכבוד אאמו"ר שליט"א [1], ומפני איזה מניעות לא העליתי על הספר עוד תירוץ אחד, שהעליתי באורחא חריפתא קצת, בע"ה. ואודה לד' חסדו כי הביאנו עד הלום לשא ולתן בד"ת עכ"פ במכתב. יזכנו ד' ברחמיו, לחזות בנועם פני קדשם, ולשרתם בקודש על אדמת קדשנו תובב"א, כעיר עז לנו [2], יכוננה עליון.

צר לי על סיבוכי המצב בקהילת יפו מפני חילוקי הדיעות, והנה אנכי לא נשאלתי משם משום צד ואיך אוכל להדרש לאשר לא שאלוני. דברי אלה הנני מכוין אליך שמואל חביבי.

1 נדפס במשפט־כהן סימן קיא. 2 ישעיהו כו, א.

מיקירינו בחו"ל לא הגיע לידינו מכתב זה חדשים במספר, נקוה שכעת כבר יוכלו לכתב, ואנחנו מצדנו כתבנו להם סמוך להאפשרות הראשונה, ובע"ה כאשר נודע מפרטי ענייניהם לא נאחר אי"ה להודיע לכם. נקוה שהשלו' אתם כאשר ב"ה גונן עליהם עד כה, כה לא יעזוב חסדו מהם ומכולנו גם לימים יוצרו [3] ברב רחמיו.

התוכן של ההסתדרות "ירושלים" שהנני עורג אליו בההתערות של המכתבים בשם דגל ירושלים, הנני רואה בו סימני התפתחות ויש תקוה שתצמח ממנו תנועה חשובה, להתעלות אור חיי הקודש בקרב תנועות החיים של זרמי הזמן ומאורעותיו הנפלאים, ההולכים במערכת הסדרים בידי משנה העתים, ומחליף את הזמנים אדון כל עולמים, צור ישראל וחוסן ישעו לעד ב"ה. אמנם צריכים אנחנו איגוד וזירוז, בשכלול ההסתדרות בא"י, וקישורם אלינו פה. ומנייהו ומנן יתקלס עילאה [4] בע"ה, ויתרומם קרן ישראל, וקרנות צדיקים תרוממנה, והיכן מתרוממת קרנם בירושלים, כמגילה י"ז ב'. והנני מאד מחכה להודע מפעולה בדבר קדוש זה מצד ועד־העיר בעיקו"ת, וראשי העם וגדוליו, כי בכל פינה שאנו פונים הננו מוצאים את ההסתדרות הזאת ונשיאת דגלה נחוצה, ונוכל לקוות בע"ה כי בקרוב יצמח מזה ג"כ פרי ברכה למעשה, חוץ מהערך הרוחני של הענין אשר אין ספורות לו. חזק ונתחזק למען עמנו, ולמען ערי אלקינו [5], וד' יסעדנו ברב עזו וחסדו.

ליעבסטע מוטער לעבוואהל, לאוי"ט.

ווי איך האב שיין געשריעבען, געפינען מיר זיך מאמענטאל אין די שטאט אקספארד, האפענטליך אייניגע טאגען היר צו פארברייננגען. מיר האבען דא גוטע געזעלשאפט און וויכטיגע אנגעלעגענהייט, וועגען דינגע וועלכע זיי זייען בא מיר טייער. ב"ה פאר אונזער געזונדהייט. מיר האפען דאס יעצט וועלען מיר שאהן קענען ערהאלטען בריף פון ר' בערציג אין חיימ'ן שיחיו, און אלע אונזערע ליעבענדע דארטען.

מיר האפען אי"ה בקרוב צו שרייבען פיעלליכט אליינגערן בריף, אלזא פארקירצע איך יעצט פארלייפיג מיין שרייבען. אויב עס וועט דיר ליעבע מוטער ניט שווער זיין אונז צו ערפרייען מיט דיין ליעבען אונטערשריפט וועט דאס באי אונז איין גרויסער פראזענט זיין בע"ה.

הנני חותם בכל חותמי ברכות באהבה רבה ויראת הכבוד, בצפיית ישועה ועתרת ברכה כנפשם הרוממה ונפש בנם עבדם מצפה לשרת את פניהם בקודש בעיר ד' שמה [6], ובקרוב תקום לדממה סערת המלחמה, ואלומת ישראל תהיה נצבה וגם קמה, בב"א,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תרגום

אמא אהובה מאד חיי בטוב לאוי"ט.

כמו שכתבתי כבר, נמצאים אנחנו כעת בעיר אקספארד. נקוה לבלות פה ימים אחדים, ויש לנו פה חברה טובה וענינים חשובים בדברים שהם יקרים לי.

3 ע"פ תהילים קלט, טז. 4 ע"פ סוטה מ, א.
5 שמואל־ב י, יב. 6 ע"פ יחזקאל מח, לה.

ב״ה על מצב הבריאות שלנו. אנחנו מקוים כי עתה כבר נוכל לקבל מכתבים מאת ר׳ דב ומאת חיים שיחיו, וכל אהובינו שם ז׳.

אנחנו מקוים אי״ה בקרוב לכתוב אולי מכתב ארוך, לכן אני מקצר לעת־עתה את כתיבתי. אם לא יקשה לך, אמא אהובה, לשמחנו בחתימת ידך האהובה, זו תהיה לנו מתנה גדולה בע״ה.

תתפח

עוד תפוצנה ערי מטוב ונחם יי עוד את־ציון ובחר עוד בירושלים (זכריה א׳ י״ז).

צו וואס ציעלט דער דגל ירושלים

בעת ההיא יקראו לירושלם כסא יי ונקוו אליה כל הגוים לשם יי לירושלם ולא ילכו עוד אחרי שררות לבם הרע. בימים ההמה ילכו בית יהודה על בית ישראל ויבאו יחדו מארץ צפון על הארץ אשר הנחלתי את אבותיכם. ואנכי אמרתי איך אשיתך בבנים ואתן לך ארץ חמדה נחלת צבי צבאות גוים ואמר אבי תקראי לי ומאחרי לא תשובי. (ירמיה ג׳ י״ז, י״ח ו״ט).

על חומתיך ירושלם הפקדתי שומרים כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו המזכירים את יי אל דמי לכם. ואל תתנו דמי לו עד יכונן ועד ישים את ירושלים תהלה בארץ. (ישעיה ס״ב ו׳ ז׳)

צו וואס ציעלט דער דגל ירושלים? דער אנטוואָרט אויף דעם איז, אז דער ציעל פון דגל ירושלים, איז א דאפעלטער, אין כמות, און אין איכות.

די ערשטע זאך שטרעבט דער דגל ירושלים, צוצובריינגען דעם גאנצען כלל־ישראל, צו אונזער הייליגע ארבייט, איבערהויפט, דעם אמת׳ן כלל־ישראל, ד. ה. דעם פרומען און ט׳עפסטען הארציגסטען טהייל פון אונזער אומה, דער טהייל וועלכער לעבט און דענקט, פיהלט און גלויבט עכט אידיש, וואס אין אמת׳ן געהעדט איז ער, און נאר ער, די הויפט גראנטיע, פאר איהר ריכטיגען קיום, אין איהר ריכטיגען געשטאלט אין איהר ריינעם אייגענעם אינהאלט.

אט דעם וויכטיגען אידיש גייסטיג שטארקען טהייל, פון די אומה, וויל דער דגל ירושלים, צובריינגען צו דעם גייסט ערוועקונג, און צו די ארבייט, פון דעם בנין פון אונזער פאלק אין ארץ־ישראל, אזוי וויי עס איז אונזער האפנונג אין אלע צייטען, און איבערהויפט ווי זי פארמולירט זיך איצט, ביי די בעניי־אונגען פון אונזער איצטיגער צייט.

אמת אז צו דעם וויכטיגען צוועק, אין זיין פראקטישען זינן, דיענט זעהער טיכטיג די ציוניסטישע ארגאניזאציע, וועלכע זי האט אזוינע גרויסע פאליטישע פערדיענסטען, און אנדערע קענען דענקען, אז עס וואלט אפשר געווען א גוטער פלאן אז אלע פרומע אידען, זאלען איינפאך אריינטרעטען אין די ציוניסטישע

7 ברוסיה.

ארגאניזאציע, כדי צו פערווירקליכען אונזער ארבייט לטובה פון דעם בנין האומה, אויף אונזער הייליגע לאנד.

עס קען זיין, אז פיעלע שטערונגען וועלכע עס געפינען זיך פארלויפיג, צו די פרומע אידעען, אין אנדערע פון די ציוניסטישע קרייזען, וואלטען ארונטער־געהן אין גאנצען דורך די שטראמען פון די פיעלע טויזענדער פון אונזערע פרומע ברידער אין דעם ציוניסטישען לאגער.

דאס איז אפשר מעגליך טהעארעטיש, אבער פראקטיש ווייסען מיר, אז דאס איז אונמעגליך. די פערשיעדענהייט און די מיינונגען צווישען די פיעלע מאסען פון די פרומע וועלט, גענען פיעלע הערשענדע שטימען אין די ציוניסטישע קרייזען, האבען געבראכט, און ברייגען ליידער פארלויפיג, אזוינע מיספער־טרויאונגען, און וועלכע צום בעדויערען בעזיצען מיר נאך ניט אזא קראפט וועלכע זאל קענען וועניגסטענס לינדערען זיי, און וואר רעדט וועגען דעם, אין גאנצען זיי ארונטערצונעהמען. מיר ברויכען זיך פארבעררייטען מיט אזא לעבהאפטען פרומען ארגאניזאציאנס־קראפט, מיט גרינדליכע פרינציפען, וועלכע דאס אליין, וועט זיין א מיטעל, אז א גרויסער פעראייניגונגס־קראפט, זאל דאך ביי אונז אויסוואקסען.

אבער פארלויפיג איז די זאך ליידער אזוי וויט געקומען, (אפשר דורך דעם שולד פון ביידע צדדים, אדער אפשר אן קיינעמס שולד, נור דורך די נאטיר־ליכקייט פון פערשיעדענהייט אין מיינונגען), אז ניט נור אין די ציוניסטישע אלגעמיינע ארגאניזאציע, איז ניט מעגליך אריינצוברענגען מיט וואסערע עס איז צופריעדענהייט דעם גרעסטען טהייל, פון די פרומע וועלט, נאר אויך אפילו אין די ארגאניזאציע פון דעם „מזרחי", וועלכער איז ספעציעל געגרינדעט געוואָרען, צוליעב די פרומע וועלט, איז אויך ניטא קיין מעגליכקייט אריינצוברענגען גאנץ גרויסע מאסען און פיעלע גוטע קרעפטען פון אונזערע פרומע אידען.

מיט וואסערע מיינונגען מיר וועלען זיך ניט רעכענען מיט דעם פאקט, מיט צופריעדענהייט אדער מיט אונצופריעדענהייט, מוזען מיר וועגען איהם ריידען. וועז מיר ווילען ערענסט טהון אונזער ארבייט, לטובה פון אונזער כלל־האומה, מוזען מיר זיך רעכענען מיט די ערשיינונגען, ווי זיי זיינען פראקטיש, אין דער ווירקליכקייט, ניט רעכענענדיג זיך אויב דער צושטאנד געפעהלט אונז אדער ניט. צי אונזער זאך איז אונז גענוג, וואס מיר ווייסען גאנץ ריכטיג אז אין דער ווירקליכקייט איז עס אזוי, אז מיר קענען אין קיין פאל ניט צוברייגען דעם גרעסטען טהייל, פון אונזער פרומע וועלט, אפילו אין פארמע פון פיעלע יחידים, און וואר רעדט אין די פארמע פון פיעלע ארגאניזאציעס, צו די הייליגע ארבייט פון דעם בנין פון אונזער פאלק אין ארץ ישראל, ניט דורך דער עקזיסטירענד ציוניסטישער ארגאניזאציע און אויך ניט דורך די פערמיטלונג פון דעם „מזרחי".

אויסרעכענענדיג דעם מאנגעל, האט זיך דער דגל ירושלים געגרינדעט, וועלכער ער רופט די גאנצע פרומע וועלט צו איהר אייגענע ארגאניזאציע, מיט איהרע אייגענע מיטלען, מיט איהרע אייגענע מיינונגען, מיט איהרע אייגענע אויטאריטעטען, מיט איהרע אייגענע שטרעבונגען, צו דעם צוועק פון די גרינדונג פון דעם לעבען פון אונזער הייליגע אומה אין ארץ ישראל, נאך די ריכטיגע

ווינשונגען פון די אמת'ע בעקלעהרטע און אויפריכטיגע פרומע וועלט.

דאס איז דער ציעל אין דעם אנהאנג פון זיין כמות, ד. ה. דער קוואנטיטעט, אין דעם אנהאנג פון די צאהל פון פרומע אידען, און איבערהויפט פון זייערע גוטע און שטארקע קרעפטען, וועלכע מיר קענען צובריינגען צו די הייליגע ארבייט פון דעם בנין האומה אין ארץ ישראל, דורך דעם זעלבסטשטענדיגען ארגאן פון דעם דגל ירושלים, מעהר ווי דורך אנדערע ארגאניזאציעס וועלכע עקזיסטירען שוין ביי אונז פון פריהער.

נאר נאך העכער און נאך וויכטיגער ווי דער ציעל, פון דעם דגל ירושלים מצד זיין כמות, איז זיין ציעל מצד זיין איכות, ד. ה. מצד די קוואליטעט, מצד דעם אויפלעבונגס ציעל פון דעם ריכטיגען אידישען פרומען געטליכען געדאנק, אז ער זאל אין לעבען גערופען ווערען אלס א גייסטיגער קראפט, א נשמה צו די גאנצע בעוועגונג פון אונזער תחית־האומה בכלל, און איבערהויפט פון איהר בנין אין ארץ ישראל, וואס זיי מארשירען פאר אונז אין אונזער וואונדערליכער געגענ־ ווארט פון דער איצטיגער צייט.

צוליעב דעם כבוד פון אונזער ריכטיגער פאלקס נשמה, וועלכער עס איז דער כבוד פון שם ד' אלהי ישראל, די גאנצע בעגייסטערונגס־קוועלע פון אונזער פאלקס לעבען, זיינען מיר גערופען אונזער אייביג הייליגען געטליכען ווארט צו זאגען עפענטליך, פאר די גאנצע אידישע אינערליכע וועלט אין פאר די אויסערליכע וועלט פון אלע פעלקער, דעם גרויסען אייביג אמת'ען ווארט וואס ער דריקט אויס קלאהר דעם הייליגען געדאנק און בעטראכט מיט זיין גאנצע העלדישע הימעל שטארקייט, מיט זיין גאנצען אנהאנג צו אונזער צוריקקעהר אין אונזער אלטע הייליגע היים.

די טיעף געזאנענע מענשען, פון די גאנצע דענקבארע און פיהלבארע וועלט, וועלכע פערשטעהט זיך אויפצוהויבען איבער די קליינליכע אויבערפלעכליכע געדאנקען, וואס זיי שוועבען ארום אויף דעם ליטעראריישען, און אין אנדערע קרייזען פון דעם געזעלשאפטליכען מארק, פון די צייטליכע אירואפעאישע וועלט, די וואס זיינען געריכטעט צו קוקען מיט קלאהרע פערספעקטיוועז אין דעם שטראמענדען צוקונפט, פערשטעהען גאנץ גוט ווי אנצורופען דעם ווערטה פון אונזער איצטיגע בעוועגונג צו ארץ ישראל, מיט אלע פאסירונגען וועלכע געהערען דערצו.

די גרויסע נשמות, אפילו פון די אלגעמיינע מענשהייט, און בפרט אונזערע אידישע גרויסע נשמות, זיי ווערען פול מיט הייליגע ליכטיגקייט, מיט אפענע אויגען זעהען זיי ווי דער דבר ד' ווענען אונזער גאולה הויבט אן פערווירקליכט צו ווערען, און וואו מיר ווערען גערופען צו שטעהן אויף די געהויבענע פאזיציע וועלכע זי פאסט פאר אונז.

צו א רענעסאנס פון אונזער גאנצען מהות זיינען מיר גערופען, מיר געהען צו א נייעם אויפלעבען, ניט נאר אין אויסערליכע שפליטערען פון אונזער מאטעריע־ לען לעבען, ניין, נאר מיט אונזער גאנצער גאנצקייט פון דעם גאנצען גוף און די גאנצע נשמה פון אונזער פאלק, מיר פיהלען, און די גרויסע מענשען־וועלט מיט איהר איידעלסטע קרעפטען פיהלט דאס אויך, אז אונזער ספעציעלער

אויפלעבען שטראמט פון אונזער גאנצען הייליגען קוואל, ממקור ישראל, מיט די גאנצע טיעפקייט פון אונזער לעבען.

אז אין די טיעפקייט פון אלעס וואס בעווענט זיך, וועגען אונזער תחיית־האומה, שטראמט דער געטליכער פלוס, וועלכער פיהלט אן די הארץ פון אונזער פאלק, מיט שטארקע אויפלעבונגס־געפיהלען, וואס דער בעוואוסטזיין דערפון אליין, איז איינער פון די גרעסטע קרעפטען אין דעם פראצעס, דאס איז א זאך וועלכעס פאנגט איצט אן זעהער בולט צו ערשיינען, פאר יעדען בעזאנענעם מענשען.

וועל אבער קען דאס דעם גרויסען וואלט ריין אויסשפרעכען, וועל קען דאס פארמולירען, דעם געשטאלט פון אונזער נייען לעבען אין אונזער הייליגע לאנד און די גאנצע בינדליכקייט פון אונזער אומה, איבעראל אין גאנצען אז עס זאל פאסען צו דעם הויכען ציעל פון אונזער הויפט אידעע, וועל קען מאכען די וועגען וועלכע זיי פיהרען דערצו אויף דעם ריכטיגען הייליגען געטליכען אידישען יסוד און פארעם, — ניט קיינע אנדערע נור אונזער פרומע אידישע וועלט, וועז זי וועלט ארגאניזירט פריי און זעלבסטשטענדיג מיט איהר גאנצע פרייהייט מיט איהר גאנצען לעבענס קראפט.

דער אידישער הייליגער שטרעבונגס־וואלט קען ניט אויסגעשפראכען וועלען, נאר דורך די גאנצע אייגענארטיגע ארגאניזאציע פון די אידישע פרומע וועלט, וועלכע זי וועט זיך דערקענען ניט פאר א נאכגעצויגענעם טהייל פון אן אנדער קראפט, נאר פאר דעם ריכטיגען כח־החיים פון אונזער אומה, וואס הויכט אריין די ריכטיגע נשמה אין דעם גאנצען אינהאלט פון די אלע וועלטליכע פאלקס־בעווענגען, וועלכע ערווועקען זיך איצט ביי אונז, כדי ארויפצוברייגען אונזער תנועה פון תחיית־האומה צו דעם ריכטיגען הייליגען נאטירליכען אידישען לעבענס פונקט.

די פרומע וועלט וואס זי איז געשטאנען פון וויטען אוז האט ניט אנערקענט די ציוניסטישע בעווענונג, איז דאס נאר ווייל זי זוכט דעם עפענטליכען אידישען הייליגען גייסט אין די תחיית האומה, ווייל זי פרייזט די בעווענונג מיט דעם הייליגסטען פרייז, אוז ווייל זי ווינשט אז אלע אנהענגער פון די בעווענונג זאלען קומען צו די ארגינעלע אידישע אנערקענונג, אז ניט נור מיט דעם אייראפעאישען אלגעמיינעם גייסט אליין, אוז ניט נור מיט אלגעמיינע קולטור פארמעז אליין, אפילו וועז זיי וועלען אויסגעדריקט וועלען מיט אונזער ליעבע העברעאישע שפראך, וואס איהר אויפלעבונג איז אונז אין גרונד אזוי הייליג אוז ליעב, אוז אויך ניט נור מיט טדוקענע מאטעריעלע געליהענע סאציאלע שטרעבונגען, וועלכע עס מעגען זיך געפינען אין זיי זעהר גוטע אוז עהרענהאפטע יסודות, אבער כל־זמן עס וועט ניט אריינפליסען אין זיי דער רוח־החיים פון דעם אידישען ארגינעלען אינהאלט, איז דורך זיי אונמעגליך צו עררייכען דעם ציעל, צו קומען צו אונזער נייען לעבען, אלס גאנצע פאלק, אויף אונזער לאנד.

נאר וועז מיר וועלען דעם גרונדשטיין לייגען, אונזער אייגענע ספעציעלע אידישע טהאטען־וועלט, לעבענס אנשויאונגען אוז געפיהלען, וועלכע אלעס שטראמט ביי אונז פון דעם הייליגען געטליכען וואלט, פון די הויכשעצונג פון

אונזער הייליגען געטליכען פערמעגען, די בינדליכקייט פון אונזער פאלק צו די הייליגע געטליכע ספערע, צו די קוועלע פון די ערלייזונג פון ישראל, און צו די טרייהייט צו זיין תורה וועלכע זיי איז אונזער לעבענס קוואל, דאן, נור דאן, קענען מיר זאגען זיכער, פאר די גאנצע וועלט אז מיר געהען צו זיך זעלבסט, אז מיר ציהען זיך צו אונזער ריכטיגען אייגענעם אויפלעבונגס אינהלט, און מיר זיינען געזיכערט, אז דער אלטער שעהנער וואונדער קראפט, פון דעם גור אריה יהודה, וועט אין אונז מיט זיין גאנצען גלאנץ און עכטהייט אויפשיינען.

אבער ווער זאל דאס ענדעקען, דעם אמת'ן אינהאלט פון אונזער נייער אויפ־לעבונג? ווער זאל איהר ערקלעהרען פאר הייליג און געטליך אויב ניט אונזער פרומע אידישע וועלט? מיט איהר גאנצקייט מיט איהרע גרויסע מאסען, מיט איהרע הייליגע געטליכע וואנדער קרעפטען, וואס דאס קען נור מגליך זיין, וועו זי איז ארגאניזירט, און די ארגאניזאציע, דאס איז די שטרעבונג פון דעם דגל ירושלים.

וועו די אמת פרומע אידישע וועלט, קריטיקירט די ציוניסטישע בעוועגונג, איז דאס ניט קיין נעגאטיווע קריטיק ד.ה. אז זי דענקט ניט דאס די בעוועגונג איבעראל האט ניט קיין ווערטה, אז עס איז אין איהר דא עפעס אבסאלוטעס שלעכטעס, אדער שעדליכעס, ניין, זי קריטיקירט איהר נור א פאזיטיווע קריטיק ד.ה. זי זאגט אז זי מוז העכער, זעהער פיעל העכער שטייגען, דען עס איז אין איהר נאך צו ווייניג אמת'ער אידישער לעבען ענדעקט, עס איז נאך צו וועניג פערעפענטליכט געווארען אין איהר דער הייליגער קראפט, וואס ער דארף זיך אין איהר ענדעקען, פערהעלטניסמעסיג מיט די גרויסע מאס, וועלכע עס איז נויטיג פאר אזא גרויסע וויכטיגע אונטערנעהמונג, וואס דארף פארשטעלען דעם ריכטיגען אינהאלט, פון די גאנצע אומה מיט איהרע אלע דורות־פערבינדונגען, און מיט איהר ריעזען־וועלטליכען און איבערוועלטליכען צונקונפט.

און דער אינהאלט, אין זיין ריכטיגען ארט, געפינט זיך ניט, אין די וואכעדיגע קולטורעלע וועלט, וועו נאר זי אליין זאל זיין טהעטיג אין די ארבייט פון אונזער בנין האומה, עס איז אויף דערויף ניט גענוג דיפלאמאטישע טהעטיגקייט אליין, און אויך ניט די געוועהנליכע מאדערנע ליטעראריש, פאעטישע און נאך אנדערע אלגעמיינע מענשליכע גערַאטענקייט, און זאגאר אפילו געניאליטעט אליין. דאס אלעס איז גאנץ גוטע און ערפרעהענדע ביימיטלען, וועו זיי וועלען גוט בענוצט, שטעהען זיי צו דיענען די ריכטיגע בעוועגונג פון די אידישע נשמה מיט איהר פולע גרויסקייט, וועלכע זי דריקט זיך אויס נור מיט איהר אייביגען הייליגען קראפט, וואס עס שטראמט ביי איהר, אין איהר אייגענעם גייסט, און דאס וואס עס האט איהר געמאכט, און מאכט אך וועט נאך איהר מאכען פאר אן אומה וואס זי שטעהט פאר אן „אור גוים", פאר א הייל און הילפע פאר די גאנצע וועלט, וואס צוליעב איהר אייגענע ציעלען, און צוליעב די אלוועלטליכע ציעלען, וועלכע זיי זיינען איינע מיט די אנדערע געבונדען, מוז זי וועלען געבויט און בעקרעפטיגט אין אלע הינזיכטען מיט אלע וויכטשאפטליכע קולטורעלע און פאליטישע בעציהונגען, אויף איהר אייגענע הייליגע לאנד.

עס איז זעלבסט פערשטענדליך, אז די געדאנקען מוזען זיך אויסשפרעכען אין

טהאטען וואס וואקסען פון דעם ריכטיגען אידישען געדאנק וואס וועלען פארמולירען דעם פארם פון די צוקונפטיגע אידישע שטאטליכקייט אין ארץ ישראל, און דעם פארם פון אונזערע אלע שאפונגען, וועלכע אונזער הייליגער גליקליכער צוקונפט וועט אונז בריינגען אויף דעם יסוד פון די צוקונפטיגע ערשיינונגען, וועלכע זיי דארפען זיך שטופענווייז אנהויבען שוין אין די נאהענטסטע צייט צו בעווייזען, און אויף זיי בעטראכטענדיג וועט געבויט ווערען דער אויספיהרליכער פראגראם פון דגל ירושלים.

דער אידעאל פון דגל ירושלים מוז גורם זיין דערהויבען דעם ווערטה פון די ציוניסטישע בעווועגונג און דעם וועדטה פון די תחיית־האומה איבעראל, אויך מיט אלע איהרע וועלטליכע ציעלען. ער וועט אריינבריינגען א הייליגע ערפרישונג אין די אלע ארגאנען וואס ארבייטען טעכניש וועגען אונזער אויפבויאונג אין אונזער הייליגע לאנד, ער וועט ארויפציהען א הייליגען רעספעקט אויף אלע אונזערע פאלקסטהאטען.

דער לעבענס־טהוי פון דעם געטליכען וואלט, וועלכער וועט פליסען דורך די פרומע אידישע בעווועגונג אין איהר הייליגען זינן, וועט אריינבריינגען הייליגע פאעזיע און געטליכע בעגייסטערונג אין די אלע שיכטען פון די בעווועגונג, אויך וועט ער אריינבריינגען א פרידענס־געפיהל אנשטאט דעם טונקעלען גייסט פון די פעסעמיסטישע פערגיפטיגונג, וואס די וואכעדיגקייט פון יעדער בעווועגונג שטעהט אין געפאהר פון איהר אנגעגריפען צו ווערען. דען נור וואו די געטליכע ליכטיגקייט שיינט אריין אין לעבענס בעווועגונגען, דארטען ערשיינט דער הייטערער דער אמת'ער ריכטיגער הייטער און צופרידענער לעבענס גייסט. און דאס איז פאר אונז דער נויטיגסטער פראדוקט אין אונזער נייען אויפטרעטען איבער דאס ניי אויף אונזער ריכטיגען פאלקס לעבען, אין אונזער ריכטיגע היים, מיר מוזען צו דעם קוואל פון פריידען צוטרעטען. „ישמח ישראל בעושיו, בני ציון יגילו במלכם".

די ארבייט פון דגל ידושלים, ווערט פערטהיילט אויף די דריי גראנדיעזע אבטהיילונגען, פאליטישע, ווירטשאפטליכע און קולטורעלע. זעלבסט פערשטענדליך, אז יעדע אבטהיילונג גרופירט אין זיך די פיעלע צווייגען, וועלכע זיי שטעהען אין א שטענדיגען וואקסענדען צושטאנד, נאך דעם ארט פון אונזער פראגרעסירונג אין אונזער צוקונפטדיגען לעבעדיג ארגאניזירטען כלל־ישראל וואס ער שטראמט און ציהט זיך מיט זיין גייסטיגען און מיט זיין מאטעריעלען גאנצען מהות פון אלע גלות'ן צו זיין הייליגען לעבענס־פונקט, „מי אלה כעב תעופנה, וכיונים אל ארובותיהם".

די ערשטע זאך פון די פאליטישע ארבייט איז, דעם שטענדיגען ארויסגעבען די קלאהרע אנערקענונג פאר די גאנצע פעלקער־וועלט אז די גאנצע אומה הישראלית בכלל אנערקענט אונזער שייכות צו ארץ ישראל, פון דעם אורשפרונג פון די געטליכע קוועלע. אזוי ווי אונזער גאנצע געשיכטע איז אפענבאר געטליך, אזוי ווי אונזער שטארקע בינדונג אלס עקזיסטירענדע פאלק, מיט דעם אויפנאהמס־וואונדערליכען אופן אין דער גאנצער פערגאנגענהייט, איז זעהער געטליך געשטימט און געזיכערט, אזוי איז די געוויסהייט אז ארץ ישראל איז אונזער

לאנד אויף אייביג, געגרינדעט אויף דעם אונענדליכען הייליגען געטליכען וואלט, וועלכען די גאנצע מענשהייט ברויכט און וועט רעספעקטירען, און מיט די גרעסטע הויכאכטונג אנערקענען.

מיר מוזען אריינברענגען דעם הייליגען געטליכען אינהאלט אין די פערזיכערונג פון אונזער פאזיציע אין ארץ ישראל, וועלכער ער וועט ערמונטערען די גאנצע מענשען־וועלט זיך צו דערהויבען צו א הייליגען אנהאלט אין זייערע אלע פאליטישע אינטערעסען, וואס דער אנדאכט דערפון וועלכער שטאמט פון די הייליגע אידישע נשמה, פון אונזער תורה און אונזערע נביאים. דער אייביגער הייליגער טראכט וועט זיין דער זייל און דער פעסטונג פון דעם צוקונפטיגען וועלט־פריעדען, וואס ער וועט אנהויבען אין יעדענפאלס זיך צו בילדען, אלס רעזולטאט פון די גרויסע לייטערונג, וואס די מענשהייט בכלל און מיר אידען בפרט ווערען געלייטערט דורך די גרויסע פרובונגען פון די איצטיגע שרעקליכע מלחמה, וועלכע איינע פון איהרע גרעסטע פאקטארען איז דאך די טיפע מענש־ליכע פערזינקונג אין די גראבע מאטעריאליזמוס און גאט־לאזיגקייט אין דעם טיפסטען זינן פון דעם וואלט.

און ער דער גרעטליכער אנהאנג וועט זיין דער „חומת אש", וועלכער וועט אריינברייגען זיכערהייט און רעספעקט צו אונזער צוקונפטיגען עקזיסטענץ אויף אונזער הייליגער לאנד. די אלע אנערקענונגען און די מיטלען וועלכע זיי פיהרען צו זייער ערקלעהרונג געהערען צו דעם פאליטישען טהייל פון דגל ירושלים.

דער ווירטשאפטליכער טהייל פון דגל ירושלים בעשטעהט איבערהויפט צו זארגען אז דער פרומער עלעמענט וועלכער איז באמת מיט זיין גאנצען לעבען טיף געבונדען מיט ארץ ישראל, און איהר הייליגקייט מיט די העכסטע אידע־אליזמוס, זאל זיך וואס מעהר אינפלאנצען אין לאנד, עס זאלען שטראמען קיבוצים מיט פרומע אידען צו בעזעצען זיך אין ארץ ישראל, צו קאלאניזירען, צו פארמירען דערפער, שטעדט, קאלאניעס, פארמס, פאבריקען און געשעפטליכע אונטערנעה־מונגען. דער פרומער ארבייטער־קלאס זאל פארבעריטען וועלען מיט גרינדונג פון מושבות פון פועלים, מיט אלע גוטע ארדנונגען. די פראקטישע וועג איז די אייניציגע וועלכע זי מאכט א וועג, אז עס זאל קענען זיין גילטיג און בעפעסטיגט אין לעבען דעם איינדרוק פון דעם ריכטיגען אידישען פרומען אידעאל, וועלכער וועט וועלען דער לעבנעס־אינהאלט פון אונזער פעסטען ריעזען־גייסטיגען פאלק אויף זיין הייליגע באדען, צו די גליקליכקייט פון זיין אמת'ן נאטירליכען לעבען.

די קולטורעלע אבטהיילונג פערטהיילט זיך אויף די אויפהאלטונג פון אלעס הייליגעס און אלעס פרומעס וועלכע מיר האבען אין אונזער הייליגע לאנד, אנפאנגס מיט דאס וואס מיר פערמאגען פארלויפיג אין דער איצטיגער געגענווארט, צו דערהאלטען אלע פרומע אנשטאלטען, געבען זיי קרעפטען, זעהן מיט אלע מעגליכקייטען אז זיי זאלען פראגרעסירען מיט זייערע הייליגע רייכקייט אין די צוקונפט, מחזק זיין די אלע תלמידי־חכמים, וועלכע מיר פערמאגען אין ירושלים עיר הקודש און אין אלע איבריגע ערטער פון אונזער הייליגע לאנד, זעהן צו פערשעהנערען די אלע הייזער פון תורה און עבודה, די בתי־כנסיות, די בתי־מדרשות, די ישיבות, די לאקאלען פון די בתי־דינים, די חדרים, די תלמוד־תורות,

זיי זאלען האבען אן ארענטליכען שעהנעם אויסזעהן, זיי זאלען זיין אהיגיענישען צושטאנד, זיי זאלען בליהען און שיינען אינערליך און אויסערליך, אזוי ווי עס פאסט פאר אונזער גרויסע לעבעדיגע פאלק אויף זיין לעבענס לאנד.

צו בעשעפטיגען זיך מיט אלע צווייגען פון דעם חינוך דורך דעם איינפיהרען גוטע חדרים, בתי־ספר, ישיבות, נאך דעם ריכטיגען אידישען פרומען וואונש, מיט די ריכטיגע צופאסונגען צו די נויטוועגדיגקייט פון אונזער נייעם לעבען אין ארץ ישראל.

צן גרינדען א גרויסע וועלט־ישיבה אין ירושלים מיט זעהר א פארזיכטיגען ברייטען רייכען פראגראם, א ישיבה וועלכע זי זאל זיין אין איהר אינהאלט און איהר אנזיכט א „תפארת־בישראל", א ישיבה מיט פיעלע אבטהיילונגען אלס פאקולטעטען אויף אלע מקצועות שבתורה, אין הלכה, און אין הגדה, און אין אלעס וואס עס איז נוגע צו דעם אידישען תורה־לעבען אין דעם ברייטסטען זינן פון ווארט.

צו גרינדען אין דער ישיבה קיבוצים פון תלמידי־חכמים גדולים, מחדשים מיט גוטע שאפונגס כוחות, צו פראדוצירען נויטיגע ספרים אין אלע צווייגען פון תורה און חכמת־ישראל, איינצוארדענען די פריכטע פון זייערע שאפונגען מיט א גוטען סדר, צו זארגען אז די גוטע שריפטען די נוצליכע און וויכטיגע זאלען ערשיינען אין דרוק, מיט שעהנע פארמען.

און צו זארגען אז עס זאל זיין א פערבינדונג, וווי וויים עס איז מעגליך, צווישען אלע חכמי־ישראל אין אלע לענדער, מיט די חכמי־הישיבה הגדולה, פון ירושלים, דורך שטענדיגע בריף־וועקסלונג אין אלע מקצועות פון תורה און חכמת־ישראל, און דורך א שטענדיגע צייטשריפט וועלכע וועט ערשיינען דורך די רעדאקציאן פון אויסערוועהלטע גדולי־תורה און חכמי ישראל, וואס דורך דעם וועט זיך פערבריייטערן און פערמעהרן די זאמלונגען פון די וויכטיגע שריפטען, וועלכע וועלען קענען אין בעשטימטע צייטען ערשיינען אין גרויסע פארמען.

די ישיבה זאל זיך אויסבילדען אזוי הויך אין תורה און חכמת־ישראל, ביז וואנען די גאנצע אונזערע אידישע, און זאגאר אויך די פרעמדע און ניט אידישע וועלט, וועט וויסען אז דער פלאץ צו בעקומען גרינדליכע ערקלעהרונגען אויף די וויכטיגסטע פראגען אין חכמת־התורה והאמונה, און אלעס וואס עס איז נכלל אין חכמת ישראל, אין דעם טיעפסטען און ברייטסטען צווייגהאפטיגן אינהאלט פון דעם גרויסען ווארט, איז דער צענטראל דערפון די „ישיבה" אין ירושלים.

דער דגל ירושלים ברויכט צו זארגען אז עס זאל געשאפען ווערען א גרויסער „בית־דין", א ועד פון דבנים־גדולים אין אונזער הייליגע הויפט־שטאדט ירושלים, וועלכער זאל בעשטעהן פון א געוויסען בעשטימטען צאהל מיטגליעדער, וואס אין זיי זאל זיין א קאלעקציאן פון אויטאריזירטע פערזענליכקייטען אין דער אידישער וועלט.

עס זאל זיך געפינען צווישען זיי גאונים־גדולים אין תורה אין חכמה און צדקות און אין וועלט־פערקעהר, באופן אז דער גרויסער ועד, זאלשטעהן אויף אזא מצב אז ער זאל מיט דער צייט אנערקענט ווערען פון אלע שיכטען פון אונזער

פאלק, און אויך פון דער אלגעמיינער וועלט, אלס די גייסטיגע קרעפטיגע קער־פערשאפט פון אונזער וועלט.

דער וועד אדער דער בית־דין, וועט לייסטען זיינע טהעטיגקייטען האנד בייַ האנד מיט אונזער וועלטליכער פיהרערשאפט, וואס עס וועט אין דער זיכערער צוקונפט בייַ אונז געשאפען ווערען, אין אלע זאכען, אין וועלכע די ענינים פון אונזער כלל האומה וועלען זיך נויטיגען דערצו.

די בעוועגונג פון די אלע זאכען אין זייער איינטהיילונג, אין זייערע צווייגען וועלכע מוזען זיך מעהרען און דארפען שטענדיג־פערגרעסערט ווערען, וועט פארמען די אויסגעארבייטע פראגראם פון דגל ירושלים, וועלכע עס וועט קענען ערשיינען ערשט נאך די ערשטע בערעכטיגטע אספה־כללית, וואס וועט מעגליך זיין אויסגעפיהרט צו ווערען נאך די גרינדונג פון א געוויסען צאהל פון לאקאלע ארגאניזאציעס, וואס וועלען זיך אנשליסען צום דגל ירושלים.

אלזא, רבותי, פארלויפיג האלטען מיר בייַ די פארבערייטונגס־ארבייט. וועל עס איז געטריי צו דער אידעע פון דגל ירושלים, זאל זיך פערשרייבען אלס חבר, צוצוהעלפען צו אונזער הייליגע זאך.

און עס וועלט געבעטען פון יעדען טרייען חבר, ער זאל ווי וויים מעגליך איז בעאיינפלוסען, יחידים, קבוצות, ארגאניזאציעס, סאסייטיס און געזעלשאפטען איריינצוגעהן אלס חברים אין דגל ירושלים.

די הויפט רעגעלען זיינען פארלויפיג פאלגענדע:

א. יעדער איד, וועלכער שטרעבט צו די פערווירקליכונג פון די אידעע פון דגל ירושלים, ד.ה. דער וואס ווינשט, אז דער יסוד פון אונזער גאולה און תחיית־האומה זאל זיין געגרינדעט אויף דעם הייליגען געטליכען פרינציפ, וועלכער ערשיינט נור דורך די קדושה פון אונזער הייליגע תורה, איז בערעכטיגט, צו זיין א חבר אין דגל ירושלים.

ב. יעדע ארטליכע אגודה, וועלכע בעשטעהט פון צעהן מיטגליעדער, מאכט זיך א יושב־ראש און פארמירט א קאמיטעט פון נאך צוויי מיטגליעדער.

ג. יעדע איינציגע אגודה, איז בערעכטיגט צו שיקען א דעלעגאט צו די אסיפה־כללית, ד.ה. צו דעם קאנפערענץ, וועלכער וועט שטאטפינדען אין דעם פלאץ פון דעם „צענטראל קאמיטעט" וועלכער איז פארלויפיג אין לאנדאן.

ד. וועו א סאסייטי צעהלט מעהר ווי פופציג מיטגליעדער, האט זי דאס רעכט צו שיקען צוויי דעלעגאטען.

ה. יעדע איינציגע אגודה דארף אינמעלדען פון איהר עקזיסטענץ צו דעם צענטראל קאמיטעט, צוזאמען מיט די וויכטיגע איינצעלהייטען פון איהר טהעטיגקייט, אדער וויניגסטענס פון איהרע אויסזיכטען.

ו. יעדע אגודה דארף יעדען חודש, צושטעלען א קורצען בעריכט צו דעם ועד המרכזי, פון די לייסטונגען וועלכע זי האט דורכגעפיהרט דורך דעם חודש.

ז. פון צייט צו צייט דארפען ערשיינען שריפטען מיט דעם נאמען דגל ירושלים, דורך דעם צענטראל קאמיטעט, אין וועלכע עס וועט וועלען בעהאנדעלט דער צושטאנד פון די בעוועגונג, און אלע פראבלעמען וואס האט אן אנהאנג מיט איהרע שטרעבונגען.

ח. יעדער מיטגליעד פון 18 יאהר ווערט געוועכענט פאר א בערעכטיגטען חבר אין דגל ירושלים.

ט. יונגע לייט קענען פארמירען קבוצות מיט דעם נאמען „צעירי־ירושלים", מיט די בינדליכקייט צו דעם דגל ירושלים.

י. פרויען קענען גרינדען געזעלשאפטען אונטער דעם נאמען „בנות ירושלים", אויך יונגע טעכטער קענען גרינדען פעראיינען אונטער דעם נאמען „צעירות ירושלים", דורך די איינמעלדונג פון ועד המרכזי.

יא. די אלע פעראיינען פון חברות, פון פרויען פון יונגע לייט, צאהלען זייער חבר צאהלונג אין ועד המרכזי, לויט די צושטענדע וואס ווערט ערקלעהרט ווערען צווישען זייערע פארשטעהער מיט דעם ועד המרכזי.

יב. דער ועד המרכזי ענטפערט יעדען איינציגען אויף אלע פראגען, וועלכע עס ווערען געפרעגט, אין האבען עטוואס נור א שייכות צו די ענינים פון דגל ירושלים.

יג. יעדער יאהר דארף פארקומען אן אסיפה־כללית פון אלע דעלעגאטען און חברים, אלס די כנסיה־הגדולה פון דגל ירושלים, וואס מיר האפען אז אין דער נאהענטער צוקונפט ווערט דער מקום הכנסיה זיין אין אונזער לייבע הייליגע שטאדט, עיר הקודש ירושלים, תבנה ותכונן, במהרה בימינו אמן.

מיט די גרויסע האפנונג אז דער צור ישראל וגואלו, הבוחר בירושלים ושוכן ציון, וועט אונז בעגליקען, אין אונזערע אונטערנעהמונגען, שליסען מיר פארלויפיג דעם אבהאנדלונג פון דעם בעריכט, איבער די ציעלען פון דגל ירושלים.

מיט די האפנונג צו די גיכע ערשיינונג פון דעם גרויסען ליכטיגען טאג, וואס דער הייליגען נביא האט איהם בעצייכענט מיט די הייליגע גרויסע וועדטער:

והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים, והשתחוו ליי בהר הקודש בירושלם. (ישעיה כ"ז י"ג).

תרגום

אל מה ממטר הדגל ירושלים?

התשובה ע"ז היא שהמטרה של דגל ירושלים היא כפולה, בכמות ובאיכות. בראשונה שואף הדגל ירושלים להביא את הכלל ישראל כולו לעבודתנו הקדושה של תחית האומה ובנין הארץ, ביחוד אותו הכלל ישראל האמיתי, דהיינו החלק הכשר, היותר עמוק ולבבי של אומתנו, אותו החלק שהוא חי, חושב, מרגיש, ומאמין, ביהדות מחוורה, אשר לפי האמת הנה הוא ורק הוא הנו הערובה הנאמנה על קיומה האמיתי של אומתנו בצביונה הברור ובאופי העצמי הטהור שלה.

אמת הדבר, שבשביל המטרה הרשומה הזאת בתוכנה הממשי משמש בחטיבות מיוחדה היסוד של ההסתדרות הציונית, שיש לה כבר רוחים פוליטיים גדולים, ואחרים יכולים לחשוב שאפשר להיות תכנית טובה שכל אחינו הכשרים יכנסו כאחת־יד אל תוך ההסתדרות הציונית, כדי להפעיל את עבודתנו לטובת בנין האומה על ארצנו הקדושה באופן רצוי.

יכול להיות שהפרעות רבות שהן נמצאות כעת בעד הרעיונות הכשרים באיזה חוגים ציוניים, היו בטלות ועוברות לגמרי ע"י ההזרמה של הרבה אלפים של אחינו הכשרים בתוך המחנה הציוני.

אמנם זה אפשר להיות באופן תיאורי, אבל בדרך מעשי יודעים אנחנו שזהו אי אפשר, ההשתנות של המושגים, בין ההמון הגדול של העולם הכשר שלנו, נגד הרבה דעות השוררות בתוך החוגים הציוניים, הביאו ועוד הם מביאים, לצערנו, רגשי אי אמון כאלה אשר אין אנו מרוכשים עדין כח כזה שיהיה יכול עכ"פ להקל אותם, ומי ימלל להסיר אותם לגמרי. אנחנו צריכים להכין את עצמנו עם כח הסתדרותי כשר, בעל תוכן חיותי עם מטרות יסודיות, כזה, שהוא לבדו יהיה האמצעי שכח מאחד גדול יצמח בקרבנו, בתקופת העתיד הקרובה עכ"פ.

אבל לעת עתה, הגיע הדבר למגנתנו למצב כל כך רחוק, (אפשר על ידי האשמה של שני הצדדים, ואפשר שאין שום אשמה מכל צד, רק על פי הטבעיות של התחלקות ההשקפות), עד שלא רק בתוך ההסתדרות הציונית הכללית הוא דבר שאי אפשר להכניס באיזה דרך של התפיסות את החלק היותר גדול של עולמנו הכשר, אלא אפילו לתוך ההסתדרות של "המזרחי", שנוסד ביחוד בשביל אחינו הכשרים, אין עדיין שום אפשרות להכניס המונים גדולים וכחות טובים רבים של אחינו היהודים הכשרים, שלמי אמוני ישראל.

באיזו התחשבות שנתחשב עם העובדא, בהתרצות או באי התרצות מוכרחים אנחנו לדבר אודות זה. כשנרצה לעסוק בעבודתנו ברצינות, לטובתה של כלל אומתנו, אנו צריכים להתחשב עם ההופעות איך שהן בפועל בהממשיות, מבלי להתחשב אם מרוצים אנחנו עם המצב או לא. לעניינינו די לנו לדעת שהדבר נכון ואמת שבמציאות כך הוא, שאין אנחנו יכולים להביא את החלק היותר גדול של עולמנו הכשר, אפילו בתבונה של יחידים מרובים במספרם, וקל וחומר בצורה של כנופיות מסודרות לעבודתנו הקדושה של בנין עמנו בארץ ישראל, לא ע"י הסתדרות הציונית הקיימת, וגם לא ע"י אמצעותו של המזרחי.

בהתחשבות עם הכבדות הזאת התכונן הדגל ירושלים, שהוא קורא את כל העולם הכשר שלנו, אל ההסתדרות שלה העצמותית, עם האמצעיים שלה, עם דעותיה העצמיות, עם האוטריטטים שלה, עם שאיפותיה המיוחדות, בשביל המטרה של יסוד החיים אשר לאומתנו הקדושה בא"י, ע"פ החפצים המדויקים של העולם הכשר האמיתי החשוב והמוצדק.

זאת היא המטרה ביחש לצדה הכמותי, כלומר בהתלות להכמות המספרית של אחינו הכשרים שלמי אמונים, וביחוד של הכחות הטובים והאמיצים שבהם, שאנחנו יכולים להביאם אל העבודה הקדושה של בנין האומה בא"י, ע"י ההסתדרות העצמותית של דגל ירושלים במדה יתרה מאשר ע"י איזו הסתדרויות אחרות שהן מצואות כבר אצלנו מקדמת דנא.

אבל עוד יותר גבוה ויותר מסוים ממה שהוא תוכן המטרה של דגל ירושלים מצד כמותה, היא המטרה שלה מצד איכותה, מצד הרוחניות, מצד מטרת התחיה של הרעיון האלהי האמיתי של העולם הישראלי הכשר, שיקרא אל החיים בתור כח רוחני פועל בתור נשמה אל כללות התנועה של תחית עמנו בכלל, וביחוד

של בנינו בארצ״י, שהם צועדים ובאים לפנינו בההוה הפלאי שלנו של הזמן הנוכחי.

בשביל כבודה של נשמת אומתנו הפנימית, שהוא הוא הכבוד של שם ד׳ אלהי ישראל, מקור כל הופעת הרוח, של חיינו הלאומיים בטהרתם, הננו קרואים להגיד את האומר האלהי הנצחי שלנו, בהתגלות, בפני כל העולם הישראלי הפנימי, ובפני כל העולם החצוני של כל העמים, האומר הגדול הנצחי, שהוא מבטא בברור את רעיוננו הקדוש, ואת התחשבותנו עמו בכל מלא גבורתו ועזוזו השמימי; בכל המלוא של ההתיחסות שלו אל שיבתנו אל נוה קדשנו העתיק.

בעלי המחשבה העמוקה של כל העולם החושב והמרגיש, שהוא יודע להרים את עצמו ממעל לאותה הקטנוניות ושטחיות המחשבה המרחפת בשוק הספרות הרגיל ובאיזה חוגים חברותיים של העולם האירופי הזמני, אותם שהם מכוננים להביט בתוך מערכי הבטה בהירים אל העתיד הזורם ובא מכירים הם יפה יפה, איך לקרא את שמה של תנועתנו ההוית לא״י עם כל המאורעות המתיחסות לה.

הנשמות הגדולות אפילו של האנושיות הכללית, ובפרט הנשמות הישראליות הגדולות שלנו, הן מתמלאות באורה קדושה, בעינים פתוחות רואות הן, איך שדבר ד׳ על אודות גאולתנו הוא מתחיל להתגשם בפועל, והן יודעות להעריך אנה אנחנו נקראים לעמד בתכונת המעמד הגדול ההולם לנו.

לתחיה של כל מהותנו אנו נקראים, הננו הולכים להתחיות חדשה, לא לבד בשבבים חצונים של חיינו החמרים, לא, כי אם בכל כל תמותנו, של כל הגוף וכל הנשמה כולה של עמנו. אנו מרגישים והעולם הגדול של האנושיות בכחותיו היותר עדינים מרגיש גם הוא, שהתחיותנו האופית המיוחדה זורמת היא מכללות מקורנו הקדוש, ממקור ישראל בכל העומק המלא של תוכן חיינו.

שבתוך העומק של כל מה שמתנועע אדות תחית האומה שלנו, זורם הוא השטף האלהי שהוא ממלא את לב עמנו, ברגשות תחיה אמיצים, שהידענות העצמית הזאת בעצמה היא אחת מהכחות הגדולים בתוך העסק הזה, זהו דבר שהוא מתחיל כעת להיות מופיע בהבלטה, לפני כל אדם של מחשבה.

אבל מי יכול הוא לבטא בטהרו את האומר הגדול, מי יכול הוא לצביין את התואר של אופי חיינו החדש בארצנו הקדושה וכל התקשרותו של כלל עמנו בכללות כללותו, באופן שיתאים אל המטרה הגבוהה של האידאה הראשית שלנו.

מי יכול לכוין את הדרכים שהם מובילים לזה, על היסוד ועל התואר המדויק המקודש האלהי של ישראל, לא אחרים, כי אם עולמנו הישראלי הכשר, הוא, כשיסודר בחופש, ובמעמד עצמי בכל מלא חרותו, בכל מלא כח חייו.

המלה השאיפתית הישראלית, אינה יכולה להתבטא כי אם על ידי ההסתדרות העצמית הכללית של כל עולמנו הישראלי הכשר, שהיא תוכר לא בתור איזה חלק נגרר מאיזה כח אחר, רק בתור כח החיים האמיתי של אומתנו שהוא מפיח את הנשמה האמיתית בתוך התוכן השלם של כל תנועותינו הלאומיות העולמיות, שהן מתעוררות כעת אצלנו, כדי להעלות את התנועה של תחית האומה בכללה אל הנקודה האמיתית הקדושה של החיים הישראליים הטבעיים לנו באמת.

העולם הכשר כשעמד מרחוק ולא רצה להכיר את התנועה הציונית, הלא זה רק בשביל שהוא מבקש את הגילוי של רוח הקודש הישראלי בתוך תחית האומה.

זהו בשביל שהוא מעריך את התנועה בהערכה היותר קדושה, ובעבור שהוא חפץ שכל הגלוים אל התנועה יבאו לידי ההכרה הישראלית המקורית, שלא אך בהרוח האירופי הכללי לבד תפרח תחיתנו, ולא לבד בהצביונות הקולטוריים הכלליים לבדם, גם אם יהיו מבוטאים בשפתנו העברית החביבה, שהתחיותה היא לנו ביסודה כל כך קדוש וחביב, וגם לא רק בשאיפות יבשות חמריות חברותיות שאולות מחיים של אחרים, אלה שרשאים אמנם להמצא בהם יסודות טובים ומכובדים, אבל כל זמן שלא יוצק בהם רוח החיים של התוכן הישראלי המקורי הוא דבר שאי אפשר שנשיג על ידם את המטרה לבא למצב חיינו החדש, בתור עם שלם על אדמתנו במובנו השלם.

רק כאשר נניח את האבן היסודי, את העולם המעשי הישראלי המיוחד של עצמותנו, את השקפת עולמנו והרגשותנו אלה, שהם כולם זורמים אצלנו מהאומר הקדוש האלהי, מתוך ההערכה הגבוהה של רכושנו האלהי הקדוש, ההתקשרות של עמנו אל הספירה האלהית הקדושה, אל המקור של גאולת ישראל, ולהאמון אל תורתו, שהיא היא הנה המעין של חיינו, אז רק אז, אנו יכולים להגיד בטח לפני כל העולם, שאנו הולכים אל עצמנו, שאנו נמשכים אל התוכן האמיתי של התחיותנו העצמית, ואנחנו בטוחים שהכח הפלאי העתיק והיפה של גור אריה יהודה יבריק לפנינו בכל מלא הדרו ויפעת עצמות פארו.

אבל מי הוא זה אשר יגלה את התוכן האמיתי של התחיותנו החדשה, מי הוא זה שיכיר אותה לקדושה ואלהית, אם לא עולמנו הישראלי הכשר בכל מלא תמותו, בהמוניו הרבים, בכחותיו האלהיים הנפלאים הקדושים, שהוא רק אז דבר אפשרי להיות מופע כשהוא מסודר, וההסתדרות הזאת זאת היא השאיפה של דגל ירושלים.

כשהעולם הכשר האמיתי מבקר את התנועה הציונית, אין זו בקורת שלילית, כלומר הוא אינו חושב שאין להתנועה בכלל שום ערך, שיש בתוכה איזה ענין של רע מוחלט, לא, הוא מבקר אותה רק בקורת חיובית, דהיינו שהיא אומרת שהתנועה הציונית צריכה להיות יותר גבוהה, הרבה מאד יותר גבוהה להתעלות ולהתרומם, כי עדיין במדה פחותה נתגלה בה ענין החיים הישראליים האמיתיים, עוד יותר מדאי פחות מהשיעור נתגלה בה אותו הכח הקדוש שהוא צריך להיות מתגלה בה, לפי אותו הערך של המדה הגדולה שהיא מוכרחה לדבר אחראי גדול ורשום כזה, שהוא צריך להציג את התוכן האמיתי של כל האומה כולה, בקשור של כל הדורות שלה, ובהעתיד הענקי שלה העולמי והממעל־עולמי.

והתוכן הזה באופיו במהותו האמיתי, איננו נמצא בהעולם התרבותי החילוני, כשהוא לבדו יהיה עסוק עם העבודה של בנין האומה. על זה אין מספיקים כשרונות דיפלומטיים לבדם, גם לא כשרונות ספרותיים ושיריים של המודרניות הרגילה, ועוד אחרים מהמון הכשרונות והמעלות של יתרונות אנושיים כלליים, אפילו כשהם מגיעים עד הרוממות הגאונית שבהם. כל אלה הם דברים מאד טובים ומשמחים בתור אמצעים, כשהם נשתמשים יפה עומדים הם לשמש את התנועה האמיתית של הנשמה הישראלית במלא גדולתה, אשר היא מתבטאת רק בכחה הקדוש הנצחי שלה, שהוא זורם אצלה בתוכיות רוחה העצמי, וזה אשר עשה אותה ואשר עושה ויעשה אותה עוד, לאומה שהיא עומדת לאור גוים

ולגאולה וישועה לכל העולם כולו, אשר בעבוד המטרות המיוחדות שלה לעצמה, ובשביל המטרות הכל־עולמיות שהן קשורות זו בזו, מוכרחת היא להיות בנויה ומאומצת בכל התוכנים והעניינים הבעלניים, התרבותיים, והפוליטיים, בכל יחושיהם אל ארצה הקדושה העצמית.

דבר המובן מאליו הוא, שהרעיונות צריכים להתבטא במעשים שהם צומחים מתוך הרעיון הישראלי האמיתי, שהם יתאדו את ההתאדה של המדיניות הישראלית העתידה בארץ ישראל, והצביון של כל הצורות שהעתיד המאושר שלנו יביא לנו על היסוד של ההופעות העתידות, שהן צריכות להיות מותחלות בהדרגה מיד בזמן הקרוב להתדאות, ובהתחשבות עמם יבנה הפרוגרם המשוכלל של דגל ירושלים.

האידיאל של דגל ירושלים מוכרח הוא להיות גודם לדומם את הערך של התנועה הציונית, ואת הערך של תחית האומה והכרתה בכלל, גם בכל מטרותיה העולמיות, הוא יכניס טריות של קדושה, בתוך כל ההסתדרויות העובדות את העבודות הטכניות בדבר התקדמות בניננו על אדצנו הקדושה, הוא ימשיך משך כבוד של קודש על כל מעבדינו הלאומיים.

הטל של תחיה של האומר האלהי, שהוא יזל על ידי התנועה הכשרה באופיה הקדוש, יכניס שירה קדושה, והתלהבות רוחנית אלהית בתוך כל השדרות של התנועה, גם יכניס רוח ששון תחת הרוח הכהה, של הארסיות של הספקנות, שהחילוניות של כל תנועה היא עומדת בסכנה להפגע ממנה. כי רק במקום שהאודה האלהית היא מופיעה בתנועות החיים, שם זורחת היא הצהלה, הצהלה האמיתית המדויקה, ודוח החיים המדוצה, וזה הוא בעדנו הענין היותד מוכרח בצעדנו החדש בחדוש של חיינו הלאומיים בדיוקם, בנונו המוחלט, אנחנו מוכרחים לצעד אל המעין של הגילה, „ישמח ישראל בעושיו בני ציון יגילו במלכם".

העבודה של דגל ירושלים מתחלקת היא לשלשת מחלקות חטיביות, לפוליטית, עבודתית, ותרבותית. מובן מאליו שכל מחלקה, תסכם את הענפים הרבים שהם עומדים במצב של גדול תדידי, ע"פ המדה של התקדמותנו בהעתיד של הכלל־ישראל המסודד החי, שהוא זורם ונמשך בכל אופיו הרוחני והחומרי מתוך כל הגלויות אל נקודת הקודש של חייו. „מי אלה כעב תעופנה וכיונים אל אדובותיהם".

הענין הראשי של העבודה הפוליטית שלנו היא, התוצאה התמידית של ההכדה הברורה לפני כל העולם של העמים, שכללות האומה הישראלית בכללה מכדת היא את שייכותה לארץ ישראל מתוך הנביעה של המקור האלהי, כשם שקשודנו האמיץ בתוד עם מצוי, עם ההצטינות הנפלאה של כל עברנו, הוא מאד מוסכם אלהי ומובטח, כשם שהודאיות שארץ ישראל היא ארצנו לעולמים מיוסדה היא על האמרה האלהית האין קצית, אשר כל האנושיות צריכה והיא עתידה להיות מכבדת, ובגודל רוממות הכבוד להכיר.

אנחנו חייבים להכניס את התוכן הקדוש האלהי בתוך הבטחון של מעמדנו בא"י, שהוא יעורר את כל העולם האנושי להתרומם לאחיזה קדושה בכל הענינים הפוליטיים שלהם, מה שההתכונות מזה שהיא נובעת מתוך הנשמה הישראלית

הקדושה מתוך תורתנו ונביאנו, זה המחשב הקדוש, הנצחי, היה יהיה העמוד והמבצר של שלום העולם העתיד, אשר יוחל בכל אופן להתפתח בתור תוצאה של המצרף הגדול, שהאנושיות בכלל ואנחנו ישראל בפרט הננו נצרפים ע"י המסות הגדולות של המלחמה האיומה העכשוית, שאחד מהגורמים הגדולים שלה היא השקיעה העמוקה של האנושיות בהחמרנות הגסה, ועזיבת האלהים בעמק המובן של המלה. והיא, אותה ההתלות האלהית של הפוליטיות שלנו, תהיה ה"חומת־אש" אשר תכניס בטחון וכבוד אל קיומנו העתיד על ארצנו הקדושה. כל ההכרות הללו והאמצעיים שהם מובילים אל התבארותם, הם שייכים אל המחלקה הפוליטית של דגל ירושלים.

הצד העבודתי של דגל ירושלים כולל הוא ביחוד לדאג, שהיסוד הכשר של עמנו, שהוא באמת בכל כללות חייו, אגוד עמוק עם א"י, ועם קדושתה, באידיאליות היותר נערצה, שהוא יהיה בכל האפשרי יותר ויותר מתנטע בארץ, שיהיו זורמים קבוצים של אחינו היהודים הכשרים להתישב בא"י, לכונן מושבות, ליסד חוות, ערים, כפרים, בתי חרשת, וקבלניות מסחריות, השדרה של הפועל הכשר תתכונן ע"י מושבות של פועלים, בכל המכשירים הטובים הדרושים לזה. הדרך של התכונה המעשית היא היחידה שהיא סוללת את המסלה שיהיה הרושם של האידיאל הישראלי הכשר מכונן ומבוצר בחיים, שהוא יעשה את תוכן החיים של עמנו העז בענקיות רוחו על אדמת קדשו להצלחתו הטבעית לאמתתו.

המחלקה התרבותית היא מתענפת על הקיום של כל קודש, וכל מה שהוא כשר, מכל מה שיש לנו בארצנו הקדושה, החל עם מה שיש לנו לעת ההוה, להחזיק את כל המוסדות הכשרים, לתן להם עצמה, להשתדל בכל האפשריות שיתקדמו בעושר הקודש שלהם בעתיד, לחזק את כל תלמידי החכמים שיש לנו בירושלים עיר הקודש, וביתר המקומות של ארצנו הקדושה, לראות איך לפאר ולהדר את כל הבתים המקודשים לתורה ועבודה, את בתי הכנסיות, בתי המדרשות, הישיבות משרדי בתי־הדינים, בתי התלמוד־תורה, ועוד, שיהיה להם חזות נאה והגון, שיהיו מתאימים עם התביעות ההיגיניות ומצב הבריאות, שיפרחו ויזהירו מבית ומחוץ, כמו שהוא ראוי והגון בעד עמנו הגדול החי בארץ חייו.

להתעסק בכל ענפי החנוך ע"י ההתיסדות של חדרים טובים, בתי ספר, ישיבות, עפ"י הדרישה של הכשרות הישראלית לאמתתה, עם ההתאמה המכוונה להצרכים של חיינו החדשים בארץ ישראל.

ליסד ישיבת־עולם גדולה בירושלים, בפרוגרם ממולא בזהירות, ורחב ועשיר בתוכנו, ישיבה כזאת שתהיה בתוכנה ובחזותה לתפארת בישראל, ישיבה בעלת הרבה ענפים, בתור מחלקות על כל המקצעות שבתורה, שתהיה מקפת את כל התורה כולה שבכתב ושבעל פה את ההלכה וההגדה, וכל מה שהוא נוגע לחיי התורה בישראל במלא רוחב המובן של המלה.

לכונן בהישיבה קבוצים של תלמידי־חכמים גדולים, מחדשים, בעלי כחות יצירה טובים להמציא ספרים נצרכים בכל ענפי התורה וחכמת ישראל, לכונן את פרי יצירתם בסדר הגון, לדאג שהכתבים הטובים הנדרשים, והמצויינים ביחוד, יופיעו בדפוס בתבניות יפות ומהודרות.

להשתדל שיהיה נמצא קשר יחשי בכל האפשרות בין כל חכמי ישראל בכל

הארצות עם חכמי הישיבה הגדולה שבירושלים, ע"י חליפות מכתבים תדיריות, בכל מקצעות התורה וחכמת ישראל, וע"י עתון תמידי שיופיע ע"י העדיכה של בחירי גדולי תורה וחכמי ישראל שבהישיבה, ועי"ז יתרחב ויתרבה ג"כ הקיבוציות של הכתבים המצוינים, שיהיו לספרים חשובים שיצאו לאור לזמנים מיוחדים בתכניות גדולות.

הישיבה תתפתח במדריגה כל כך גבוהה בתורה וחכמת ישראל, עד אשר עולמנו הישראלי, וגם העולם הנכרי הבלתי ישראלי ידע שהמקום המיוחד להשיג ברורים מיוסדים, על השאלות היותר עיקריות בחכמת התורה והאמונה, וכל מה שהוא נכלל בחכמת ישראל בתוכן היותר עמוק ורחב ומתענף של המלה הגדולה הזאת, שהמרכז לזה, היא הישיבה בירושלים.

הדגל־ירושלים צריך לדאוג שיתכונן בית־דין גדול, ועד של רבנים גדולים, בעיד הראשית הקדושה שלנו ירושלים, שיהיה כולל בתוכו מספר רשום וידוע של חברים שבתוכם תתכנס קבוצה של אנשים בעלי סמך ובעלי צורה, בהעולם הישראלי.

שימצאו בתוכם גאונים גדולים בתורה, בחכמה ובצדקות, ובהתהלכות העולם והחיים, באופן שהועד הגדול הזה יהיה עומד על מצב כזה, שיהיה בהמשך הזמן מוכר אצל כל השדרות של עמנו, וגם אצל העולם הכללי, בתור הכנסיה הרוחנית המאומצת של עולמנו.

הועד או הבית־דין יכונן את מפעליו בצורה הדדית עם הנהלתנו העולמית, שהיא תתכונן אצלנו בעתידנו המובטח, בכל הדברים שהענינים של כלל האומה יהיו דורשים את ההדדיות הזאת, התנועה של כל אלה הדברים במחלוקותיהם בענפיהם, שהם מוכרחים להיות מתרבים, ושהם צריכים תמיד להיות הולכים ומתגדלים, יתאד הפרוגרם המשוכלל של דגל ירושלים אשר יוכל להופיע דק אחרי האסיפה הכללית המאושרת הראשונה שהיא תוכל לצאת אל הפועל אחרי ההיתסדות של סכום הגון של הסתדרויות מקומיות שיתכנסו יחד אל דגל ירושלים.

בכן רבותי לעת עתה הננו עומדים אצל עבודת ההכנה, מי שהוא נאמן להאידיאה, של דגל ירושלים יכתיב את עצמו בתור חבר, לעזור לענייננו הקדוש.

והנה נדרש מכל חבר נאמן שישפיע בכל האפשרות שלו, על יחידים, קבוצות, הסתדרויות, אגודות וחברות, שיכנסו בתור חברים אל דגל ירושלים.

התכונות הראשיות הנם לעת עתה, אלה:

א. כל איש ישראל שהוא שואף להתגשמות האידיאה של דגל ירושלים, דהיינו מי שהוא חפץ שהיסוד של גאולתנו ותחית האומה שלנו, יהיה מבוסס על המכון הקדוש האלהי, שהוא מופיע דק ע"י קדושת תורתנו הקדושה הוא מוכשר להיות חבר בדגל ירושלים.

ב. כל אגודה מקומית שהיא מכילה עשרה חברים, עושה לה יושב ראש ומציבה ועד של עוד שני חברים לפחות.

ג. כל אגודה יחידית היא מורשה לשלח דיליגט להאסיפה הכללית שהיא האסיפה שתמצא מקומה בהעיר של הועד המרכזי, שכעת הוא בלונדון.

ד. כשאגודה מונה מספר חבריה יותר מחמשים יש לה הזכות לשלח שני דיליגטים.

ה. כל אגודה מקומית צריכה להרשים את מציאותה אצל הועד המרכזי, ביחד עם זה, תודיע את הפרטים החשובים של פעולותיה, ולפחות את מה שהיא חושבת לפעול.

ו. כל אגודה צריכה להעמיד בכל חודש התודעות קצרה להועד המרכזי. מהענינים שהוציאה אל הפועל במשך הזמן של החודש.

ז. מזמן לזמן, צריכות להופיע חוברות בשם „דגל ירושלים" ע"י הועד המרכזי, שבהן יתואר המצב של התנועה וכל הפרובלימים שיש להם התלות עם שאיפותיה.

ח. כל חבר בגיל של שמנה עשרה שנים, נחשב לחבר מאושר ב„דגל ירושלים".

ט. צעירים יכולים ליסד קבוצות מיוחדות בשם „צעירי־ירושלים" בהתקשרות עם ההסתדרות הכללית של הדגל ירושלים.

י. נשים יכולות ליסד אגודות תחת שם „בנות ירושלים" גם צעירות יכולות ליסד חבורות בשם „צעירות ירושלים" ע"י התודעות של הועד המרכזי.

יא. כל אלה האגודות של החבורות, ובכללן אגודות הנשים, הצעירים והצעירות, משלמות את דמי־חבר שלהן, אל הועד המרכזי, על פי ההערכה של ברור המצב אשר יתברר בין העומדים מצדם, ובין הועד המרכזי.

יב. הועד ישיב לכל אחד על כל השאלות שיש להן איזה שייכות עם הענינים של דגל ירושלים.

יג. ובכל שנה צריכה להיות אסיפה כללית של כל הדיליגאטים, וחברים, בתור הכנסיה הגדולה של „דגל ידושלים", ואנחנו מקוים שבעתיד הקרוב יהיה מקום הכנסיה בעירנו החביבה והקדושה, ירושלים עיר הקודש תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן.

בתקוה הגדולה אשר צור ישראל וגואלו, הבוחר בירושלים ושוכן ציון, יצליחנו בקבלנותנו, הננו חותמים לעת עתה את ההרצאה של ההודעה על דבר המטרות של דגל־ירושלים.

בהתקוה להתופעה המהירה של היום הגדול והאורי, שהנביא הקדוש צין אותו בהמלים הגדולים והקדושים הללו.

והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים, והשתחוו לד' בהר הקודש בירושלים. (ישעיה כ"ז י"ג).

קול הקורא מאת הרבנים שליט"א

לעולמנו הנכבד, של שלמי אמוני ישראל

אנחנו הרבנים חתומי מטה, מרימים בזה, את דגלנו הקדוש דגל ירושלים, אשר נתכונן ע"י השתדלותו של כבוד הרב קוק שליט"א, לפני כל העולם הישראלי, הננו מוצאים מוצלח מאד את הרעיון הקדוש לאמץ ולקדש את תנועתינו של תחית האומה ובנינה על אדמתנו היקרה והקדושה, על ידי הכח של דגלנו הקדוש דגל ירושלים.

העינים של כל עמנו הקדוש ועיני כל האנושיות מוכרחות הן להפתח בהזמן הנפלא הנוכחי, להכיר איך היד האלהית החשופה מנהלת אותנו, עד כמה כל המאורעות של העולם הנן מכוננות כולן להקים את אשר החליט האמר האלהי ע"י תורתינו הקדושה, ועל ידי נביאנו הקדושים. הצעדים של „אתחלתא דגאולה" מתחילים המה להיות כבר מורגשים, והאהבה האלהית לעם קדשו מתחילה היא להגלות ברשמים של גאולה, תנועתנו הלאומית לתחית האומה, ובנין הארץ מוכרחת היא להיות מוארת בשלהבת של אמונה ושל קדושה, בהרוממות של התשובה אל היהדות המלאה.

החפץ, והבטוי וכל המפעלים המעשיים, שהם מוכרחים לאותה ההסכמה הקדושה שהיא תחיה ותפאר את כל כחותנו הישראלים, מוכרחים הם להתבטא על ידי העולם הקדוש, של שלמי אמוני ישראל, ברגשותיו הקדושות והנמרצות.

ובשביל כך מוכרחים אנחנו כולנו להתאחד לאגודתנו העולמית הגדולה, על ידי ההסתדרות ירושלים, אשר היא תקדש ותרומם בכחה העצמי, בעומק הרישום של תום יהדותה, את כל כחותנו שהם עובדים לשם המטרה של תחית האומה ובנין הארץ, על ארצנו הקדושה בכל גוניהם, בכן מבקשים אנחנו מכם אחינו האהובים, באו כולכם והתכנסו נא, בתוך הסתדרותנו הקדושה, „הסתדרות ירושלים" הרימו את הדגל הקדוש „דגל ירושלים". בכל החוגים שלכם ועל ידי הכח הקדוש של ההסתדרות „ירושלים", של בחירי שלמי אמונים, יתרומם ויתקדש לעיני כל העולם הישראלי וכל העולם האנושי, גם דגל ציון, עינינו הלאומיים העולמים יעוטרו בריוח גדול בכבוד ואומץ, וברכת השלום תתפשט על כל השדרות של אומתנו היקרה שהיא תהיה מקור הברכה והשלום בעד כל העולם.

התחזקו אחינו שלמי אמונים בגדל רוח, בעומק רגש יהדותי, שאו בגאון ובמרץ, את דגלנו הקדוש „דגל ירושלים" תנו לעמנו אומץ אלהי, קדשו את שם קדוש ישראל וגואלו, התאחזו בתורתנו הקדושה לבנות בכחה את הדרך של גאולתנו המתעתדת לבא, במהרה בימינו אמן.

הרבנים מלונדון והמדינה

לונדון

מאיר צבי יונג, שמריהו יצחק בלאך, צבי הירש פערבער, מרדכי צבי שווארץ, מאיר צימרמאן

ליעדז

ישראל חיים דייכעס, צבי הירש הורוויץ, נחום הכהן סינזון, יהודה ליב אסטרינסקי

מאנטשעסטער

ישראל יעקב הכהן יפה, משה יצחק סגל, מנחם מענדיל יצחק בערמאן

אהרן ראובן טשארני, בירמינגהאם

דוד ראבינאוויץ, סונדערלאנד

משה נאמיאט, גייטסהעד

יחיאל מאיר סאנדעלזאן, ניוקאסעל

עוד רבנים גדולים ואנשי שם במדינה זו ובמדינות אחרות עומדים בהכרה גדולה בהתקשרות נאמנה לתנועתנו הקדושה התנועה „ירושלים" אמנם כעת נכתבו פה אותם הרבנים אשר הזדמנו עמנו פנים אל פנים והביעו את רגשי אהדותם הקדושים לענינו הקדוש.

חזקו אחים חביבים את הסתדרותנו הקדושה, הרימו את דגלנו הקדוש, דגל ירושלים.

בברכה מהבוחר בציון ושוכן ירושלים,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

הערה על דבר יסוד הישיבה העולמית בירושלים

הנני מוצא לנכון לבאר את תוכן הרעיון של יסוד הישיבה האמורה במטרותנו. גדול מאד הוא הערך, של הישיבות הקיימות בירושלים, וביתר עדי הקודש, אוצרות קודש הן לנו, הרבה גדולי תורה, גאונים, צדיקים, וחכמים מצוינים נתנו לנו הישיבות הללו, ועלינו החובה להגדילן ולהאדירן, להוסיף להן עצמה, ולפאר את כבודן. אמנם התוכן של הישיבה היחידה, שחובתנו היא הולכת ומתגדלת, להוסיף עתה בתור אחד מהצרכים היותר גדולים וקדושים של כלל עמנו, היא ישיבה עולמית, כלומר לא ישיבה רק בעד בני ירושלים לבדם, או רק בעד בני ארץ ישראל בכלל לפי הערך של הקבוץ הישראלי שבתובה, כי אם כללית. כי עלינו להתחשב עם המציאות האפשרית, שחלקים גדולים ורבים מאומתנו יהיו עוד פזורים בארצות הגולה, עד התור אשר גאולה שלמה תופיע, ולציון יבא גואל צדק, משיח צדקנו שיגלה ויראה במהרה בימינו. ועד העת ההיא אנו חייבים לעשות את ארצנו הקדושה בכלל ואת עיר קדשנו בפרט, לא למרכז רוחני, של חיי החול לכל הסתעפותיהם, כזה לא נתן כלל לעמנו, ולא לעולם כולו, את אמתת צביון החיים שאנו צריכים ועתידים לתן להם. כחנו הגדול בסגולת קדושתנו הוא מונח, ועל ידי הארת אור תורתנו הוא מתגלה. על כן לא למרכז רוחני סתמי אנו צריכים לעשות את ארצנו הקדושה ואת עיר קדשנו, כמו שגלו פנים שלא בהלכה בזה אנשים אחרים, כי אם למרכז קדוש, צריכים ועתידים אנחנו לעשות את בית חיינו, ולשלמות קדושת המרכז אשר יופיע חיי קודש גם על כל פזורי הגלויות, צריכים אנחנו שהבחות הצעירים היותר טובים והיותר מקודשים לקדושתה של תורה שבעמנו, הם יתועדו עמנו להתגדל באור תורה בתוך הישיבה הגדולה, הישיבה העולמית, שאנו שואפים שעל ידי התעמולה של הסתדרותנו הקדושה, ההסתדרות „ירושלים", תוסד בכל הדר שבלולה בעיר קדשנו, ירושלים, והיה יהיו הישיבות הקיימות בעיר הקודש מאז, עומדות בצביונן, ומוסיפות פאר והדר לכל אלה מבני ציון, החפצים לקבע את עצמם באהלה של תורה לכל ימי חייהם, ולהשאר בקביעות על אדמת הקודש, והישיבה העולמית תהיה למקום הקבוץ של כל הבחות הצעירים מפזורי הגולה, או מבני ארץ ישראל אשר ירצו באביב ימיהם להשתלם במשך אינה שנים בלמודם בתוך הישיבה העולמית. ואחר מלאת הזמן הקצוב שיהיה לכל צעיר שיבנם בהישיבה, יצא ממנה לעבוד את עבודתו בחיים, כל אחד ואחד לפי בשרונו וגורלו. חוץ מתלמידי חכמים יחידים, אשר יהיו שייבים להקבוצה העובדת בעריבת הספרים הנדרשים לפי הזמן, המה יהיו יבולים להשאר במחלקה זו בלא קצבה מוגבלת. והבוחר בתורה ובציון וירושלים, יופיע על עצתנו, אמן.

תתפט

ב״ה, ד״ה סיון תרע״ח.

שלו׳ ובדכה לכבוד ידי״נ הרב המאוה״ג סוע״ה אוצר תורה ויראה טהורה איש חמודות מו״ה דובער הלוי עפשטיין שליט״א.

אחדשה״ט באה״ר.

אורו עיני מאור מכתבו הנעלה, והנה להאריך בדברים כעת ע״ד פרטי הפעולות והמגמות אשר עומדות הן כעת על הפרק, לא יכילו גליונות, וחלק מזה ישכיל כתר״ה חביבי מהחוברות הזארגוניות שבטח באו ויבאו לידו, ביחד עם קול הקורא ע״ד ההסתדרות ״ירושלים״, שהיא הולכת ומתעודדת ע״י ההכרזה של הדמת ״דגל ירושלים״. אמנם בתחילה היתה מחשבתי שצריכים אנו לשאוף שמקום הישיבה יהיה דוקא ״יבנה״ ממש, אבל אם מצד האנשים העולמיים יתיסדו בירושלים בעצמה כוננויות לחכמות חול, חושב אני שאין אנו דשאים לרכז את היסוד היותר איתן של גדולתה של תורה במקום אחר, אפילו אם יהיה חביב כמו ״יבנה״, ע״כ נכתב בהמטרות[1] שהישיבה צריכה להוסד בירושלים. מובן הדבר שיסוד ישיבה עולמית גדולה ואיתנה, מפוארה בכל עטרות הוד קודש, ועדויה ברוח צהלה טהרה וגבורה, היא כעת מוכרחת ביותר, אחרי שרוב הישיבות הגדולות שבתו״ל נהרסו, בסערת הזמן, ומאד קשה יהיה ליסד בציון פנת יקרת זו, ואקוה בע״ה כי ימצאו אמצעים חמריים, אם אך יתאגדו הלבבות של יחידי סגולתנו בא״י להתאגד עמנו יחד במפעלנו הקדוש, להחיות את תחיית עמנו בחיי קודש ד׳ ואור קדושת תורתו.

ע״כ אהובי כתר״ה יהיה נא מעיר קודש לנו לעזר, וישתדל בכל כח השפעתו הטהורה לאגד ולקשר את לב כל גדולי וחשובי עיר עז לנו, וחשובי אה״ק בכלל להלוות אל הדגל הקדוש, ולהחיות בעז גדולה את התנועה של ״ירושלים״, שהיא תצוק רוח קדושה, דוח שלו׳ ואהבה וריעות על עם ד׳, ורוח חיי עז וגדולת נשמה על כל למודי ד׳, על חוכי ישעו, ומצפים תפאדתו, בתתו מציון ישועה לעם קדשו, והי׳ זה שלו׳ כנה״ר ונפש ידי״ע דוש״ת באה״ר,

הק׳ אברהם יצחק הכהן קוק

תתצ

ב״ה, ד״ר סיון תרע״ח.

אחי יקירי וחביבי הרשחה״ק שליט״א, ורעיתך הכבודה תחי׳, וצאצאיך היקרים, כולם יתברכו בכט״ס לאוי״ט ברב טובה וברכה.

אחי מחמדי, אין לי די מילין להודות לך על מכתבך היקר המפורט מיום י׳ אייר, ישר כחך, וכה תוסיף בטובך לשמחני תמיד בדבריך היקרים, ותקח לך מועד לברר לי את כל הנעשה כעת בא״י בכל המעמדים השייכים לעניני הכלל והפרט, וכעת אכתוב לך על סדר מכתבך היקר.

שמחתי בהודעתך כי הנך משים לב לה״ראש מילין״, אקוה שכל מה שיוסיף כל

1 רשמים לפרוגרמה, תכנית המטרות של הסתדרות ״ירושלים״.

ישר לב להגות בו לפרקים, יחשפו לו אוצרות חיים באור דעה והשכלת קודש, ואפילו הלשון החתום שבו יש בו ג"כ סגולה, להאיר אור עליון על כל המשננו בטהרת רעיון, כי מתנת חנם חנני בו ד' מאוצרו הטוב, שנאמר עליו וחנותי את אשר אחון, וכמו שדרשו חז"ל, אע"פ שאינו כדאי[1], ומה גדלו חסדי ד'.

גם אנכי ידעתי שלא יסכן הלשון הזרגוני בא"י, אבל ההכרח יאלצני פה בגולה לדבר דברי אל ההמון הרחב, ששפת קודש אינה מובנת לו, ולפי המצב בגולה לפעמים יוצאים מן הלב דוקא בלשון־הגלות, דברים לפי טבעם, מה שלא היו אפשרים להתבלט בעינם אם היו יוצאים בלה"ק, ועד הנה לא מצאתי מבטא מדבר כ"כ אל הלב באמת, כמו הפעל „פרום" הזרגוני, לכל נטיותיו. בכ"ז אקוה בעז"ה, שאקח דברים ע"ד התוכן של ההסתדרות „ירושלים" גם בשפתנו הקדושה. החוברת השניה עם הקו"ק הולכים ועושים רושם גדול, הלבבות מתעוררים, וגדולים וחשובים שהיו עד כה עומדים מרחוק באים ומתקרבים בהתלהבות. אמנם הרבה תלוי הדבר בהיחס הרומם שיראו לזה מא"י עצמה.

אקוה שתכתב לי בבירור איך היא התכונה של „ועד הרבנים" שבירושלים, הלא דבר משמח הוא שהכחות הפזורים של הקהלות השונות נתועדו יחד, ואיך הם מתיחשים לועד העיר, והאחרון אליהם.

מאד אני צריך לדעת בבירור איך התנהגו „השלוחים" מפה למוסדותנו הקדושים ובתי הת"ת והישיבות, וכמו כן להמוסדות הנמצאים לכה"פ בידי היראים כהבקו"ח ומוש"ז. חושש אני שאין חרדינו היקרים מכירים את כח עצמם כמה גדול הוא בע"ה אם רק יתרוממו להכיר את גדולת ערכם בעולם, ויתעלו לקחת מהלך של רוח איתנה, והגות דעה ועצה מקפת, בדעת ד' ועולמו.

בשביל תוצאות מעשיות בא"י, ביחוד ע"ד המטרות היסודיות שבהחוברת, צריכים מאד להשתדל שיהיה הקשר שביני ובין כל השדרות של אנשי הרוח והלב הכשרים שבא"י, ובין העומדים בראש כל תנועה וכל מוסד, קבוע יפה, ואז יש לקוות בע"ה הרבה לטובה.

כעת צריכה ההשתדלות הראשונה להיות, להרבות תעמולה ליסוד ההסתדרות „ירושלים", דוקא בחטיבה בפני עצמה, כמו שמבואר הטעם בזה כבר בהחוברת. והרבה יותר מזה עוד עומד להתבאר, ובזה תלוי הצלת המעמד כולו, אפילו התפקידים של חול וכל שאיפותיהם הטובות תלויים הם הרבה ביסוד זה של ההסתדרות הכללית, הנשואה ע"י דגל „ירושלים". צורת הקודש מוכרחת להיות מובלטת ונשואה על נס בתנועתנו הלאומית, מכל הצדדים והשאיפות כולם באיזה צד שנפנה, הולך ההכרח הזה ומתגבר. גם „המזרחי" יוכל להכנס לתוך ההסתדרות, ו„אגודת ישראל" תוכל ללכת עמה שלובת יד בכל מהלכיה, ועם הציונות הכללית תעמד תמיד במעמד של אחוה, ושל השפעה אצילית.

הנחת את רוחי, בהודעתך ממצבך הפיננסי, ושת"ל תקוה נשקפת שתשוב לאיתן מעמדך, וד' יצוה עליך את ברכתו בתוספת מרובה, בעזרתו מקודש.

ע"ד תמיכת הורינו היקרים שי', אנחנו שולחים לפי ההשערה, אבל אם ח"ו אין מספיק להם, הואיל נא אח יקר והשתדל למלאות את מחסורם, ואם יהיה הסכום

1 ע' ברכות ז, א.

כבד עליך, כתוב נא כמה שיהיה ברעתך לקבע על חשבונינו, ונשתדל בל"נ למלאות באה"ד.

מהמצב של הת"ת ביפו הייתי חפץ לדעת בפרטיות, הם השמיטו את הכתבת של בית המלאכה מהמכתבים החדשים. בצד אחד אני שמח על דוח התם המתנוסס בזה שלא להטעות את הברירות, בדבר שאינו נמצא, אבל מצד שני חושש אני שלא יתדשלו מהקמת בית המלאכה, ובאמת הוא נחוץ הרבה מאד, וכעת עוד יותר מהשנים הקודמות. עלינו לדעת כי להציל את ההמונים מטמיון דוחני, אפשר דק ע"י חינוך של מלאכה תחת השגחה הגונה בעניני היהדות, להדריכם ברוח תורה וקדושת ישראל, וגם במה שנוגע לחפץ המתנדבים בין אנשי המעשה בגולה ודאי דבר בית המלאכה הוא דבר יסודי.

דב תודות לך אח יקר על כל מה שהודעתני מבנותי היקדות שיחיו, ומה מאד אשתוקק שיתפתחו בדרך נאה והגון, ברוח של מוסר יפה, בטעם טוב ואצילות, ובבריאות הגו והדוח. אקוה שהשי"ת יעזדנו על כל הנצדך. מובן הדבר שאם הייתי מטבעי עלול לכספים, היה לי פה ביותד דיות, אבל את תכונתי א"א לי לשנות, וההתדחקות מכספים פועלת את פעולתה כנהוג, בכ"ז חזקה היא תקותנו שיזמין השי"ת לנו על כל הנדדש בהכדח. והנה אנחנו נכתוב לה בע"ה שתעשה בעצתך, ובטובך תתענין במצבן כדאוי ובישוב הדעת תעיין בזה, ותכתב לנו מכל דבד בפדטיות.

אנכי כתבתי לבתי' שתודיעני ע"ד הספדים שלנו אם הם קיימים, והיא כתבה לנו שהם בעינם, ובטובך תבדד לי את המצב, וגם ע"ד הכתבים שלי אם הם כולם שמודים, ישנם איזה מספד של כדכים בלתי מסודדים, וחובדות קטנות בטח ידעת מהם בכללות, ואולי בפדטיות, ת"ח אתן לך אם תודיעני בטובך מכ"ז. מה מאד ישמח לבי אם צאצאיך היקדים היכולים כבד לתפוש עט בידם יכתבו לנו בעצם ידם מילים אחדים, וגם אלטע תחי' דאוי שתכתב דבדים אחדים ביחוד תשמח בזה הדבנית תחי'.

והנה לפי הערך ערכתי לפניך בזה דבדים מבודדים על איזה פדטים שעלו ברעיוני ע"פ סדד מכתבך היקד, ואתה תוסיף בע"ה להציע ולבדר ולעודר על עוד פדטים מהנדדש לעניני המצב, ומה מצבם של יקידנו, איך מתפדנסים, ד' יוסף ויונה, פסח, ושמואל ומשפחתם שיחיו, ההתחיל שמואל כבר לעשות איזה עסק, והדא"מ סלוצקין שיחי' הישוב ליסד את בית החדושת ?

ואיך עומד הוא ענין הכספים שהם מיוחדים בעד ישיבתנו, מהם נמצא סכום ביד דפאל שיחי', ואיזה סכום מונח כמדומה בהבנק, העומדים הם בחזקת קיום ?

ומצב הדבנות ביפו והמושבות איך הוא ? אקוה שהכל תבדד לי.

והנני בזה חותם בברכה ובצפיית ישועה, וברכת ד' על עמו ונחלתו בקדוב, ונזכה לחזות פני כולכם וכל מחמדנו בשמחת לבב על אדמת הקודש.

כנה"י ונפש אחיך דבק באהנ"פ,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נ.ב. בשביל בגדים שלחנו לבחינה, אם נקבל ידיעה שבא המשלוח נשתדל בל"נ, לשלח עוד, כמו כן שלחנו כעת מעט כסף, וחוץ מזה המחינו ע"י מד פעניגשטיין

שאקוה שימסור כראוי, ואנחנו נשלם בזה לבנו היושב פה. הרבנית תחי' דו"ש כולכם.

הנ"ל

תתצא

בעה"י, ר"ו סיון תרע"ח.

שלו' וברכה לכ' ידי"נ הרה"ג החה"ש זך הרעיון ורב פעלים מו"ה א"ר צארני שליט"א דב דק' בירמינגהאם יצ"ו, וכא"ל ברכת ד' ובט"ס.

יקרו לי מאד דבריו היקרים במכתבו. הנני רואה בכת"ר אחד מבעלי ההכרה וההרגשה הנכונה, שכמותו ירבו בישראל. ובאמת גם זה הצד של ההצלה מהזרם השלילי הקיצוני, העלול להפריד גם את המקובצים, וק"ו שאין בכחו לקבץ את הנפזרים, ועכ"פ ברור הוא שיש בכחו להפריע בעד הקיבוץ האידיאלי שנפש ישרה מישראל שואפת אליו, אבל בסידור הרצאת הדברים ראוי ודאי שלא להבליט את הצד השלילי, כי סוף כל סוף תקותנו חזקה היא בעז"ה צור ישראל וגואלו, כי ע"י ההתגברות של הנשמה הפנימית, שהיא תאיר את אורה בתוך התחיה הלאומית, ע"י ההתכנסות הכללית של כשרי ישראל, העומדים איתן על מעמד הקודש של המסורת הנאדרה, בחיים, בהגיון, בהרגשה, באמונה ובמעשה, ישובו לנו גם אחים רחוקים מאד, ממש האובדים והנדחים. ולאותו המקום הירוד, שלאומיות טבעית חולונית אינה יכולה לחדור, יכול הוא לחדור הניצוץ הקדוש החי מאור ד', מקור החיים ב"ה, המתגלה באור תורה ונר מצוה, ביקרת אמונת אומן, ובטוהר קדושת ישראל. אקוה שכת"ר יהיה מהחלוצים העובדים על שדי התנועה הקדושה הזאת, אשר גדולי עם ד' מעברים רבים הולכים ונלוים אליה. וד' יהיה בעזרנו להעמיד מחנה גדול, כמחנה אלהים, לגונן בעד נשמת עמנו ולהפריח פרחי הוד קודש על כל הככר כולו של תנועת התחיה ובנין הארץ. יהיו נא חליפות מכתבינו תכופות בע"ה ובעת הכושר יכתב כת"ר בטובו מהגיוני לבבו, ע"ד הסתדרותנו ומגמת דגלנו, כי חושב אני שנצטרך ג"כ להוציא איזה מאסף, לע"ע באידיש, שיקבץ חות דעתם של אנשי רוח שונים הנאמנים לדגלנו, למען יתבררו ויתלבנו הדברים בע"ה.

והנני חותם בכל חותמי ברכות, ישלח השי"ת מרפא וארוכה ורפואה שלמה בתוש"ח עם ד' לחמותו הכבודה ובתו היקרה תחי', ויברך אותו ואת ביתו וכא"ל בכט"ס, כנה"י ונפש ידי"ע דוש"ת באה"ר,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתצב

ב"ה ר"ז סיון, תרע"ח, לונדון.

בני מחמדי שליט"א,

ת"ל על החוה"ש אשר עמנו. ב"ה שכבר אפשר לכתב בלשונינו. תוכל לשער כמה אנו צמאים לראות ממך כבר מלה עברית. בטח קבלת את החוברת ע"ד המטרות של ד"י. ב"ה התנועה מתעוררת היא, אכן זירוז גדול ועצה רחבה צריכים לטפחה ולכלכלה. ד' יעזרנו ויתקננו בעצה טובה מלפניו.

כתוב נא יקירי בפרטיות מכל אשר עמך, ואם נעשה איזה דבר בשביל ההסתדרות „ירושלים" ורוממות דגלה.

מא"י הננו מקבלים מכתבים, אמנם מכתבינו אליהם נתעכבו קצת, ע"פ קובלנתם שזה כמה שלא קבלו מאתנו. הם מזכירים ג"כ שלא קבלו מאתך שום דבר כ"א כרטיס אחד. אל נא תקמץ מכתוב גם ליפו גם לירושלים. מאאמו"ד שליט"א קבלתי מכתב וקושיא אחת במ' זבחים, ושמחתי מאד לראות כי בכל התלאות אשר סבלו בכל משך הזמן רוח ד' ויראתו הטהורה היא סמכתהו ת"ל, ושכלו ב"ה הוא זך ובהיר, כה יחזקהו ויאמצהו השי"ת בכל טוב לאוי"ט וינוב בשיבה טובה ונזכה לחדות את פניו בשמחה בשוב ד' את שבותנו.

דר"ש אהובינו כולם שי', ביחוד ש' מר קמחי שי'. על השאלה השיבותי במכתב הלועזי שלפי הצעת הדברים אני רואה שצריך לשלם רק את המטבע שלוה, דהייט אותה הכתובה בהטשיק ובהשט"ח שהיא ליטראות, ומה שלקח פרנקים זה הי' בתוך קני' שמכר את הטשיק וקנה בעדם והריוח שלו. וכמדומה שכן נוהגים ג"כ הסוחרים בין בירידת המטבע בין בעלייתו.

והנני חותם בברכה ובט"ס אביך מצפה אשרך וטובך כה"י,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתצג

ב"ה, כ' תמוז תרע"ח, האראגאטה.

שלו' רב לכבוד ידידי הרב הגדול בתו"י ענף עץ אבות מו"ה משה טורעצקי שליט"א

רב דק' סוואנסי יצ"ו.

אחרשה"ט באהבה.

הגיעני מכתבו היקר, וע"ד החברים הרוצים להלוות על דגלנו הקדוש ירושלים, קשה מאד ליתן כללים על זה חוץ ממקום האגודה הפרטית, כי יודעים אנחנו שבמדינות הללו נמצאים בעוה"ר כמה אנשים שבמעשה נתרחקו הרבה, והם כשרים בלבבם והם חפצים להתדבק ביראי ד', ואולי בהמשך הזמן ישובו בתשובה שלמה, ואיך נדחה אותם בידים. ע"כ הדבר תלוי בהסכמת האגודה המקומית ויו"ד שלה, שע"פ רוב יהי' ת"ח או רב העדה, והוא ידע לכוין את המשקל והכל לש"ש.

והיסוד של ההסתדרות שלנו הלא הוא להראות גלוי לכל ישראל ולכל העולם, שחפצנו ביסוד קיבוץ גלויותינו על אדמת הקודש הוא בנוי על יסוד הקודש בשם ד' ותורתו, וכל מה שיימצאו יותר חברים ויותר אגודות המסכימים על יסוד הקדוש הזה, הרי תוכן של ידאת שמים ושל קדושת ישראל האמיתית מתעלה ע"י זה. וכת"ר בשכלו וידאת ד' אשר בלבבו ידע בעדתו את מי לקרב. וביותר צריכים אנו להתאמץ להחזיק את כל מוסדות הקודש אשר באה"ק, שיהיו נשארים עומדים ברשות יראי ד' האמיתיים, ולזה עלינו להרבות חברים ותומכים, וכל הבא להתחבר ליראי ד' הרי הוא בחזקת טהרה, ועכ"פ ראוי להמשיכו בחבלי רצון, ובמשך הזמן נראה את מעשיו. וכשיחננו ד' ויבא התור של הקונגרס הכללי, אז נקבע בע"ה ע"ד מהות החברים תקנות קבועות.

והנני בזה חותם בברכה ומיחל לחסד ד' על עמו מבין המצרים קרנם להרים בב"א,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתצד

ב"ה, ר"ג תמוז תרע"ח, מרחץ האראגייטה.

שלו' וברכת עולמים, יהיו יחדיו תמים, לראש צדיק תמים, הרב הגאון המפורסם, גדול שמו בישראל, רב פעלים מו"ה דב ארי' ד"ר ריטער שליט"א הגאבד"ק ראטרדאם והמדינה יצ"ו.

אחדשה"ט באה"ר.

יקרת מכתבו הגלוי דהדרת כתר"ה שליט"א הגיעני. אמנם חתומים לי הם לעת עתה דברי קדשו, אשר כתב שהפדש גדול יש בין ציודינו. יעמידני נא מר על האמת על איזה נקודה הוא מכוין. הלא בענין ההשתתפות עם סיעה שעוברי תורה עומדים בראשה, הלא זהו כל היסוד של ההסתדרות שלנו, שנהיה מתארגנים באגודה עומדת לבד, בכל הטכסיסים הנדרשים להסתדדות כללית, הדאויה לתפוס מקום בישראל, ולהיות מוכדה בכבוד השפעתה גם אצל אוה"ע. ואם מצד המצב הזמני, הלא עיגינו נשואות לישובה של אה"ק, ברוח ד' אשר על עם קדשו, ובקדושת בדית תורת אמת וחיי עולם אשר נטע בתוכנו לעד. וזהו דבר שהוא נדדש מאד להיות ההתאגדות הכללית של כלל ישראל מתחזקת עליו. ולענין ההכשרה אל גאולה וישועה, התלויה ודאי הדבה בתשובה כללית, הלא האיגוד של יראי ד' וגדולי התורה והיראה הטהורה בראשם לבנות בית ישראל על אדמת הקודש, הוא היסוד היותר נכון לתלות עליו את כל התוצאות של השפעת צדיקי הזמן וגדוליו על הכלל, לרומם קדן בידאת ד' ובכל תיקוני החיים, להשיב לב בנים אל אביהם שבשמים גם בכל מקום שהם, כדי שיהיו מוכשרים לקבל אור חסד ד' אשר יגביר על יריאיו, וד' יושיע ציון, ושדע עבדיו 'נחלוה ואוהבי שמו ישכנו בה [1].

אקוה שהדר"ג יצא בראש המחנה הקדוש החיל אשר נגע ד' בלבם, שהם תל"י הולכים ורבים להיות דוגלים על דגל קדשנו, הזוכרים מדחוק את ד' וירושלים תעלה על לבם תמיד, ומבין המצרים ידאנו בישועתו בקרוב.

והי' זה שלו' כנה"ר ונפש ידי"ע חותם בכל חותמי בדכות,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתצה

ב"ה, ר"ג תמוז תרע"ח, האראגייטה.

כ' ידידי הרב הגאון מוהרי"ש שליט"א.

שוי"ר.

כעת הגיעה לידי הבחינה מש"ס וילנא עם תוספת ההלכה ברורה, והנה כפי הנדאה הדבד יהיה יפה ומוצא חן ושכל טוב בעיני א' ואדם. אבל כיון שכת"ד חפץ לעסוק בהש"ס השני ע"פ הפרוגרמה הראשונה, שלפי ענ"ד יצוותו עלה בבי מדרשא, ולא אוכל לקחת בה חלק. ואם יחשוב כת"ר שיוכל לעסוק בשתי ההדפסות בב"א גם זה הוא לפי השערתי דבר נמנע ולמעלה מהיכולת. ואיך אוכל לקדוא לעזרה ותמיכה על דבר שאני בעצמי מסופק מאד בהוצאתו אל הפועל.

1 ע' תהלים סט, לו—לז.

ולדעתי אם היה אפשר ליחד את כל הכוחות כעת רק על הש"ס הזה כדפוס וילנא, בהוספת הה"ב, והציונים וההגהות, הי' דבר נעלה ונותן מקום לתקוה ולזכות הרבים בעה"י.

והנני בזה חותם בברכה וכט"ס, יראנו ד' בישועתו, ומבין המצרים קרן עמו ידים במהרה, כנה"י ונפש ידי"ע רוש"ת,

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ.ב. נתרץ מאד לתקן תחת "רב רפה" שכ' כת"ד ע"ע "רב מפה", כמו שהטיב לתאר ע"ע אח"כ, והאמת הוא הכבוד היותר נאה, וביותר צריך להזהר בזה כשנגשים לתורה דכתיב בה אמת.

ידידו הנ"ל

תתצו

ב"ה, ער"ח מנ"א, תרע"ח, האראגייטה.

ברכת ד' וכט"ס לכ' ידי"נ הרב המאוה"ג סוע"ה אוצר תו"י טהורה מו"ה מנשה הכהן אדלר שליט"א וכא"ל שלו' וברכה באה"ר.

אחדשה"ט.

שמח לבי לראות דברי קדשו הנחמדים, בהרחיבו את המשכיות אשר בראש מילין, וקונטרס ההקרמה אשר הי' כעת למראה עיני גם הוא יפה אף נעים, כמעשהו בקודש בגוף המחברת.

ולחבת דבריו הטהורים אעיר, שחסר מלבאר את המבטא "את צורת האריאלית הנשמתית שבקרבנו", שרבים מתקשים בהבנתו. והכונה היא מלשון "אריאל", שהוא מלשון "ארי" מיסוד הקורש העליון "ארי דבי עילאי" [1] שהיא גבורת החסד, "פני ארי' אל הימין" [2], ואור החכמה אצור שם, כי בחסד מתגלה אור קדושת החכמה העליונה [3], ואריה עה"כ הוא בגימ' גבורה, והוא כמנין ר"ו אותיות של שם ע"ב, שהוא יסוד החסד, וסוד האותיות הם ע"ב: ג' אותיות מילוי של כל אות מכ"ב אותיות של א"ב הרי ס"ו, וה' אותיות מנצפ"ך, עה"כ הרי ע"ב, שהוא רז התכללות החסדים עם הגבורות בראשית התעלומה העליונה. והאדם בהיותו כרוגמא של מעלה, עוז גבורתו הוא בתעלומת נשמתו, המתיחדת ברעותא סתימאה עם קונה ויוצרה ב"ה, שאז הוא צדיק ככפיר יבטח [4]. ולברר ברירות הענין צריך אורך רב מאד.

גם זאת אעיר, מש"כ כת"ר בד' י"א שורה י"ז בקונטרסו: "א"ס ית"ש שהוא עצם אור שכלי הקרמון", זה צריך לתקן, כי מנוי' וגמורה בסוד חכמי אמת, כי חלילה ליחש שום גרד ותואר לא"ס, דלית מחשבה תפיסא ביה כלל, ולא רמז אפילו בקוצו ש"י, כי אם הכל מעיד על מציאותו ושלמותו כביכול, ואפילו תוארים כאלה אינם שייכים לגביה באמת, כי הוא נעלה מכל הגיון ומחשבה. וכבר הרעיש עולם מוהר"ל מפראג ז"ל על הפילוסופים שהגדירו את ד' [5] בהגדרת הדעת, וכן הגאון

1 חולין נט, ב. 2 יחזקאל א, ו.

3 ע' זהר לך צד. חסד אל דאתי ונפק מחכמה עלאה, תרומה קעה: חסד עלאה נפקא מחכמה.

4 ע"פ משלי כח, א. 5 נכתב כאן בכי"ק בהא, ולא בדלת כרגיל ע"פ רוב בכי"ק.

מהר"ם אלשקר העיר ע"ז בכל תוקף בהשגותיו על רש"ט בעל האמונות, הנדפסות בסוף תשובותיו, וביחד עם ספר האמונות לרש"ט. והענין מלא בד' הזוהר והתיקונים וכל גדולי המקובלים ז"ל, ובס' תניא להגר"ז מלאדי ז"ל כתב בהגהה בראש ספרו שדברי הרמב"ם בתואר הוא המדע הוא היודע הוא הידוע צדקו רק בבחי' חב"ד דאצילות, ולא חו"ש בא"ס, וגם הרמב"ם ז"ל האריך רק לבאר את התארים הללו מצד השלילות שבהם. ובס' בית אלקים להמקובל החוקר ד' אברהם אריאר תלמידו של הד"י סרוק תלמיד האר"י ז"ל באר שמזה הטעם יש בקליפה בחי' י"א ספירות בסוד י"א סמני הקטורת עם חלבנה, כדי לבררם, וי"א יריעות עזים, בסוד כל המוסיף גורע, משום שהחיצונים בטפשותם מיחשים איזה ציור והתדמות לא"ס, ומזה נובע כל יסוד טעותם, ד' יצילנו. ע"כ צריך למחוק התיבות האחדות הללו כאשר הקפתים בפנים. והשי"ת יאיד עינינו בתודתו, ויחננו דעה והשכל לדעת את דרכיו ולעבדו בלבב שלם, ונזכה לחזות בבנין עיד קדשנו, ומבין המצרים ידחיב לנו ברחמיו לרומם קרן ישע, וישמח לב מבקשי ד'.

והי' זה שלו' כנה"י ונפש ידי"ע דוש"ת באה"ד,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתצז

ב"ה, ג' מנ"א תרע"ח, האראגייטה.

כ' היקר המופלג בתו"י מו"ה א' גמזו נ"י ש"ץ ושו"ב דק' געטסהעד יצ"ו, מזכיר הכבוד של ההסתדרות ירושלים בעיר הנ"ל.

שלו' וברכה לכ' ולכל חברינו הנכבדים.

הגיעני מכתבו מיום ב' דנא, ומאד הייתי חפץ למלאות את המבוקש הנכבד של דורשי היקרים ידאי ד' וחושבי שמו, אשר ישחרוני לבוא למחנה קדשם לדבר בפני קהל ועדה ע"ד מטרת הסתדרותנו הקדושה ירושלים. אמנם מוזהר אני ע"פ הדופא להתעסק ברפואות איזה משך זמן, ומוכרח אני לאחר את העבודה ע"ד חיזוק ההסתדרות ע"י נסיעות לעת אחרת שאמצא את עצמי בע"ה מוכשר לזה מצד מצב הבריאות.

אמנם בכלל הלא כל אדם שיש לו דעה ישרה יוכל מתוך החוברות שנדפסו והקולות הקוראים להבין את מטרת האגודה, שהיא לאחד את הכוחות של כל יראי ד' ושומרי תורה ומצוה, שיהיו מוכנים ליתן את ידם לבנין ארצנו הקדושה ע"פ התורה והמצוה, מבלי להיות זקוקים להכנע לשום כח אחר שאינו פונה לעניני הקודש. והמטרה הקדושה הזאת מושגת תהיה לנו בע"ה ע"י שיתרבו הרבה חברים לאלפים ולרבבות שיתנו ידם לאגודתנו, והרבה מהם יהיו מוכנים לנסע בעצמם להתישב בא"י ולחיות שם ע"פ התורה והמצוה, והרבה יהיו תומכים ומחזיקים בכל עוז את כל הדברים הקדושים באה"ק, כמו הישיבות ובתי ת"ת, הת"ח, וכל מוסדות החסד שהם בידי יראי ד' וחושבי שמו, שלא יהיו מוכרחים, מצד חסרון תמיכה, להמסר בידי אחרים.

וע"ד הציוניות, אין דגל ירושלים נלחם חלילה עם כל מי שבא לבקש טובה לישראל ע"פ דרכו, רק הוא מבקש שיהיו כל יראי ד' דורשים שההתישבות של עמנו בא"י שתתחיל להיות בצורה מדינית יהיה הכל ע"פ קדושת התורה, כרצון

כל ירא ד' באמת. וכל ישרי לב בהציונים בעצמם מכירים ויודעים כי נחוצה לנו דחיפה של קדושה לבנין האומה והארץ, ותנועה שתהיה באמת קדושה אי אפשר לה להתחולל כ"א ע"י התאגדות כללית של ירא ד', שהם מכירים את קדושת אה"ק, והם מאמינים באמונה שלמה שכל יסוד להתחלת גאולתנו אז יהיה מוצלח כשנחזיק בדרך התורה והמצוה, בהעת ד' ותוה"ק, ואז ינהרו רבים לא"י מתוך חבת הקודש והיישוב יתגדל, וגם כל העמים יכירו וידעו כי יד ד' נגלתה על עמו להתחיל להם פתח תקוה, ויתנו כבוד לישראל, ויחזקו את ידי עמנו בזכויות רבות על אדמת הקודש, ואז כאשר התוכן הקדוש יתפרסם בעולם ע"י הסתדרות ירושלים להיות רצויים לכל כל המעשים שעושים אחינו הדואגים רק לעניני העולם וחיי החמריות בא"י, כי סוף כל סוף צריכים אנחנו לישוב מדיני ומעשי שהוא יהיה הכלי המחזיק את הקודש בתוכו, ואז ע"י קיבוץ של שני הכחות ביחד כח הקודש, לעניני הקודש, וכוח המדיני ליישוב העולם, תבוא ברכת ד' על עמו, ושם שמים ושם ישראל יתגדל בעולם, ורבים מנידחינו ישובו ללכת בדרך ד' ותורתו, כדי שיהיו ראויים לזכות לתשועת ד' על אדמת הקודש.

והנני בזה חותם בברכה וצפיית ישועה בכט"ס,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתצח

ב"ה, ג' מנ"א תרע"ח.

בני יקירי שליט"א,

נתעכבו דברינו אליך יקירי, מפני טרדות הנסיעה לפה, והטרדת המרפא, גם הטרדות של אנשים צדדיים מזדמנות גם פה כמובן. והננו כבר מחכים מאד למכתבך. וב"ה כאשר כבר אפשר לכתוב בלה"ק למה לא תשמחנו בדברים מפורטים. כמו כן מא"י הם תמהים מדוע אינם מקבלים מאתך מכתבים. כמה פעמים שחרתיך יקירי שתשמחם בדבריך היקרים שיהי' להם למשיב נפש. ת"ל על החוה"ש הרגיל אצלנו. מהלך הרפואה הולך ג"כ ב"ה כשורה.

במשך היותנו כבר פה, הי' בלונדון ספרדי אחד מר עמוס, ומסר לנו ד"ש ע"י מכרנו, ובתוך הדברים קבל מאד על מצב הכלכלה שלך בס' גאלען, מצד עניני חומרות במידי דמיכל, ואני תמה עליך מאד איך יעלה על דעתך להחמיר בדברים שאין להם יסוד בד"ת, באופן הנוגע למצב הבריאות, למשל ע"ד פת פלטר שאין שום מקום להחמיר במקום שאין פת ישראל מצוי. וכן אנו מתגעגעים מאד להודע מכל הפרטים, ואם באמת סובל אתה איזה דבר הנוגע ח"ו לבריאותך, אז הלא צריכים לבקש עצה שתחליף את מושבך במקום אשר לא תסבול מאלה ההכבדות. וד' יעזרנו ואל יטשנו.

מצב ההסתדרות הולכת היא ומתפתחת. נקוה שישגא אחריתה בע"ה. נתיסדו ענפים באיזה מקומות, והתסיסה לטובה הולכת ומתגברת. יחזקנו ד' ברוחו הטובה ועז וגבורה יחנינו בשכל טוב לנהל את הענינים בשורה ובמעמד של שלו' וברכה לעם ד' הגוי כולו. הנני כעת מקצר מפני קדושת הש"ק, ועוד הכנות דרושות. והיה זה שלו' וברכת ד' וטובו, אורו וישעו, עלינו ועל כל עמו ועולמו, כנה"י ונפש אביך מצפה אשרך וטובך כה"י,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

ד״ש באה״ר לאהובינו היקר הר״א קמחי שליט״א וכב״ב היקרים, ולכל אהובינו ודורשי שלומנו וכל הקהל הק׳ יצ״ו. יברכם ד׳ בכט״ס.

הנ״ל

תתצט

ב״ה, ד׳ מנ״א תרע״ח, האראגייטה.

שלו׳ וברכה, באה״ר לכ׳ ידי״נ הרב הגאון אוצר תו״י וחכמה רב פעלים מו״ה מאיר צבי ד״ר יונג שליט״א, האב״ד דאגוה״ק בק׳ לונדון יצ״ו.

אחדשה״ט.

מכתבו הנכבד הגיעני, והנה כעת מעוכב אני מטעם הרפואה, ומוכרחני להמשיך עוד את ישיבתי פה עד אשר אשלים את חוק המרפא, יתן ד׳ שיהי׳ לרפו״ש. ולולא מצב הבריאות המעכבני כבר הי׳ בדעתי לסור למאנשעסטר ועוד לפני התחלת עסקי הרפואה, אבל בביקור הרופא מצא שאני מוכרח להקדים את עסק הרפואה, ות״ל שמעט הוטב לי לפי מה שהי׳ המצב מקודם שהייתי סובל הרבה מכמה רפיונות ל״ע.

הענין של המזרחי, אינו נוגע לנו, אקוה שימצאו הרבה שלמי אמוני ישראל, שאינם חפצים בשו״א להתאגד עם הציוניות בכללה, מפני נימוקיהם, והם יכנסו לאלפיהם בע״ה באגודתנו, וממילא יתרומם ג״כ קרן המזרחי במטרתו לחזק את עניני הדת וכל עניני הקודש, ע״י מה שרבים יהיו עמנו. בטח כבר עשה כתר״ה איזה צעדים ע״י המכתב אל בתי הכנסיות. יודיעני נא בטובו מהפרטים שעלו בידו. בכלל הלא פנינו הם מועדות לשלו׳ ולאחדות כלל עמנו, ולחזק את כל קודש ד׳ בישראל ובא״י, שעי״ז יתאמץ כח הלאומי הכללי שהוא אחוז תמיד במעמד הרוחני האמיתי.

היום קבלתי דעפעשע[1] מבתי הת״ת שבמושבות, שהם דרושים לעזרה מהירה. הוצאתם היא שתי מאות וששים לי״ש לחודש, והנה בתחילת הזמן הי׳ לי ג״כ ט״ג מהם, ולקחתי דברים עם ד״ר הערץ ושלח להם ארבע מאות לי״ש, ובזה החזיקו מעמד עד כה. ועתה כבר הגיע התור שצריך למהר לתמוך בידם, כי אם ח״ו יפסיקו את פעולתם ימשיכו המורים פורקי עול התורה אשר בבתי הספר את הילדים אליהם. והנה כבר דרשתי מד״ר הערץ כעת ע״פ ט״ג שיחיש את מעשהו, ומאז כבר הבטיחני ע״ז, אולי יקח כתר״ה עמו דברים בזה, נוסף ע״מ שאכתב לו בל״נ, ומני׳ ומנן תסתיים שמעתתא[2] בע״ה.

כעת יושב אצלי הרב הורוביץ מליעדז, והננו מדברים ע״ד אגודתנו ירושלים, ונחשוב שבקרוב יהי׳ פה הוא והרב דייכעש, והרב יפה ממאנשעסטר, ועוד, ונשלח לקרא גם לכת״ר ועוד רבנים חשובים, אקוה שיבאו בעה״י, ונחל את מעשנו בפרסום הראוי, ומפני אותם שאינם מכירים את טוהר לבבנו ואת גדולת המטרה שיש במפעלנו[3] . . . סוף סוף יכירו גם הם את צדקנו.

מאד הי׳ נכון הדבר שנסכים כלנו להודיע בפומבי את יום ער״ח אלול דהאי שתא ליום ת״צ ותשובה, והתעוררות הלב למע״ט, אולי יחנן ד׳, ויאמר למשחית

1 מברק. 2 ע״פ פסחים פח. 3 נטשטשו מלים אחדות בהעתק כי״ק.

הדף, ויאיר מהרה אור ישועתו ושלומו. יקח נא כתר"ה דברים בזה עם חבדינו הרבנים שי' ועם יתר הכוחות אשר ימצא נכון לפניו ויקדים נא להודיעני תוצאות ההשתדלות בזה.

והנני בזה חותם בברכה ובצפיית ישועה לחסדי צור ישראל שיאיר עינינו באור ישועתו, ומבין המצדים ירחיב לנו וידים קדן לעמו וישרים ידאו וישמחו, כנה"ר ונפש ידי"ע דוש"ת באה"ר,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

הנני באה"ר דו"ש כבוד חביבינו הרבנים חברי הועד כולם יתברכו בכט"ס.
ידי"ע הנ"ל

תתק

ב"ה, יום טוב גדול ט"ו מנ"א תרע"ח, (האראגייטה).
בני חביבי שליט"א,

ב"ה על החוה"ש אשר עמנו. יתן ד' והרפואות יוסיפו אומץ וחיל והדחבת הלב לעבודת ד' ועם קדשו אשר נאהב סלה.

הננו פה זה כמשלש שבועות, כמובן מתעכבת היא התקדמות העבודה של דגלנו הקדוש, בכ"ז התנועה הולכת כבר על מסילתה, ויש תקוה להתקדמות חשובה בע"ה. דאוי להעתיק את החובדות וקוה"ק לשפות המדובדות בכל מדינה, אקוה שכה תעשה במדינתך.

כעת צדיכים כבר להחל בצעדים המעשיים הדאשונים. המוסדות הנוסדות לדומם את יסוד הקודש בא"י צדיכים תמיכה עצמית, כלומר לא ע"י אחדים שאין דעתם נוחה בעצם ביסודם. מהם בתי הת"ת במושבות, וביפו וגם ה„תחכמוני" בכלל, וק"ו הישיבות והת"ת בירושת"ו.

ד"ד לוין הוא כעת נושא את דגל הדירקטודיא על „נצח ישראל", והוא חדוץ בעבודתו. ארבע מאות לי"ש נשלח לו מפה בדאשית הזמן, כעת הוא דודש אלף לי"ש, וזה אינו דב בעד ערך ששה בתי ת"ת וההוצאה שם גדולה כעת.

אחינו הציונים, מכל טפוס שהם, צדיכים לדעת, כי אנו באים להוסיף לעמנו את אמצו העקדי, בתתנו להתנועה הלאומית צביון של קודש. באהבה דבה נקבל מהם את הצביון הלאומי הטבעי, שהם דוגלים בו, שהוא כח יפה ועדין, אבל לכלל חיים עצמיים יבוא דק בהזדדקותה של נשמת הקודש בו, אור עוז כל עולמים, חיי עם קדוש עדי עד. וזאת התנועה, להחיות את חיי העם מיסוד חייו, היא צדיכה להנתן דוקא ביד אלה שכפות דגליהם עומדות דק על מעמד הקודש, אותם אשר לבת אש חיי הטוהר אשר לדורות עולמים לא כבתה בנשמתם, מפני שלא נמכרו לעקר של הציביליזציה האלילית הזמנית. הבה נתעורר בעוז ד' ונעודר דבים עמנו, שלו' וישע נפריח בכל גבול ישדאל, תנו עוז לאלהים על ישראל גאותו.

ההצעה ע"ד קביעותך בציריך לשם עבודת הדגל מתקבלת היא על הלב, פדש נא את הפדטים ומי ומי אתנו משם.

הנני כעת מקצר, בתקוה להאריך אי"ה כשיגיענו מכתב מפורט ממך. ב"ה מאה"ק

קבלנו מכתבים משמחים לב משלו כולם ת"ל. כתוב נא להם גם אתה בתכיפות ובבירור.

דר"ש כל חביבנו ביחוד להר"א קמחי וצאצאיו היקרים, להר"מ ויסבורד וכב"ב, ולכל יקירינו וחובבינו ישרי לב, שי' כולם ברב טוב לאוי"ט. ביחוד שלו' חביבינו הרנ"ח שטערנבוך שי' וכב"ב וחתנו חביבנו הרב באצקי שי' וכא"ל שי'. מאשר שי' הננו מקבלים מכתבים, ב"ה על שה"ט.

חזק בני וד' יעודדנו בצדקת ישעו, אביך מצפה אשרך כל הימים,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתקא

ב"ה, ד"א מנ"א, תרע"ח.

אחי יקירי וחביבי הרשחה"ק שליט"א, ורעיתך הכבודה וצאצאיך היקרים שיחיו כולם לאוי"ט ברב נחת.

שלו' וברכה וכט"ס.

מאד שמחתני אח יקר במכתביך היקרים, הסדורים בדברים ברורים, שמסבירים לי מעט את המצב של אה"ק כעת, שהוא עיקר כל מעיני, ובטובך תוסיף תמיד לברר לי דברים פרטיים וכלליים עד אשר יחננו ד' להתראות בשמחה על אדמת הקודש.

והנה בדבר ההסתדרות "ירושלים", מראש לא עלתה ע"ד לקרא לה שם "דגל ירושלים", כ"א אמרתי שהפרופגנדה היא נקראת בשם "דגל ירושלים", כדי לכונן על ידה תנועה, בכח שם "ירושלים" שתסמן את כל אוצר הקודש שלנו כשם שהתנועה "ציון" מסמנת היא את כל החיל והחוסן העולמי בשאיפותיה. מגמתי היא לרומם את התנועה הלאומית, ואת דגלה הציוני ביחד עמה אל רוממות הקודש, למען יתעוררו בפנימיות נשמתם, ויוכלו לקחת בה חלק אותם אצילי הרוח, שאין נשמתם מתקשרת באידיאלים חומריים, אפילו כשהם לאומיים, וכשנגכה את הלקוחות הצדדיות נמצא שאותם אצילי ההעיון הם הם דוקא אותו הקהל הגדול המחזיק במעוז הקודש, בתום אמונה, ואימוץ תורה ומצוה. לא רציתי לקרא את ההסתדרות בשם "דגל ירושלים", שלא תסמן בזה איזה חברה זעירה, כ"א בשם "ירושלים" שתלך באותו המהלך שתנועת "ציון" היא הולכת, ובכל מקום שהראשונה בזמן נמצאת מוכרחת היא להמצא האחרונה בזמן, שהיא ראשונה במעלה, ובמדה זו יוכלו הכחות הללו להתפתח עד לידי מדה של התאחדות הדדית, בולטת בכל המצעדים שלהם.

שיעור התשלומין נקבע ע"פ הועד הזמני שלנו, (ע"פ רוב דעות), ובכ"ז אין הדבר חוקי, לכל האגודות בכל מקומותיהם, שהן צריכות בלאו הכי להגיע ליד הועד המרכזי שלנו רק חלק מהכנסת כסף החברים שלהם, ע"פ הפיסוק, ולפי תנאי המקום אפשר לגרע את התקציב. ועוד אקוה לבאר כ"ז בהרצאות פומביות שיבואו בע"ה.

הננו כעת נבוך קצת באיזה אופן להמשיך את התעמולה ע"ד תמיכתם של כל מוסדות הקודש. מטעם הציונים נתפרסם פה שהם לוקחים ת"י את כל מה שנדרש לתמוך בא"י, ומפורש כללו בזה ג"כ את הת"ת והישיבות. איך שאני

מתיחס תמיד, גם בעוד שלא עמדה השעה להתנועה, אליה בחבה ובכבוד מצד הצדדים הטובים שבה, אי אפשר לי להתפשר עם הרעיון שכל עניני הקודש בא"י יהיו נתונים, אפילו רק במעמדם החמדי, בידי מנהיגים כאלה שבאופן היותר טוב, הם רק מכבדים את הקודש מפני השלו' והנימוס לבד, ולצאת בדברים שיורו כעין קינטוריה אין השעה דאויה לכך כלל. ע"כ עודני חסד עצה בהנהגה של ענין זה כעת. אם היו כל המוסדות בא"י, בתי הת"ת במושבות, התחכמוני והישיבות בירושת"ו מתאגדים כולם בעצה אחת למסור את דבריהם לידי בפומבי ע"י מכתב כללי, שיכתבו כולם שגם כעת הם צריכים לאימוץ בעד קיומם, וכאשר לפי המעמד המחודש צריכים הדברים להיות משוכללים ביותר, ע"כ צריכים למצוא מקודות להספקתם, שאי אפשר להטיל אותה על חלק אחד של האומה שהם הציונים, שעם כל טוב לבבם אינם יכולים לשאת עליהם את משא הכלל כולו, ע"כ צריכה העזרה לבא ע"י תעמולה כללית מחוץ לתחומה של הציונות, ובהרצאה נימוסית כזאת אולי יהי' אפשר לעשות דבר חשוב, כשתכתב בזהירות, שלא יהיה בה משום התרפסות מעבר מזה, ולא משום תגרה ומשטמה מעבר מזה.

כעת הנני פה במרחץ האראגייטה, כדרכנו מאז באנו למדינה זו בידחי הקיץ הללו. כמובן נפסקה כמעט לע"ע העבודה מפני ההכרח של הטבת מצב הבריאות בע"ה, יתן ד' לרפו"ש.

אחי יקידי, העירותני באחד ממכתביך היקרים ע"ד ההתפתחות הרוחנית של בתי' מרים תחי', וכמדומה שכתבתי גם לך שטוב היה בעיני אם הי' אפשר להשיג עבורה מורה הגונה, בעלת יהדות נאמנה, ובעלת השכלה ונימוס, שלבד הלימוד הקצוב הי' אפשר לה להיות עמה במעמד של דיעות, כי להיות מושפעת מאנשים שאינם מובהקים לנו בין שהם מודים בין מודות, לבי הומה בקרבי ע"ז בהיותנו בענינו בדיחוק מקום, עד ירחם ד' ויקדבנו בימין צדקו ויביאנו לאה"ק. והנה כתבתי גם לה תחי' שתעשה ביחוד ע"פ עצתך, בטח תשכיל בענין דצין זה בהבנה ישרה ועצה טובה בע"ה.

כמובן נצטערתי הרבה ע"ד המאורע של היד של נחום שי', ת"ל שבשרתני בהטבת המצב, אקוה שכבר הוא בדיא אולם [1], וד' ישמרנו מכל פגע, ויכונן לטובה את כל מעשי ידינו.

אקוה בע"ה בקרוב לכתב עוד בפרטיות, ע"כ אקצר כעת.

ואחתום בברכה וד"ש לכל יקירנו שי', ולכל דורשי שלומנו. נתחזקה נא בעבודת ד' וישראל עמו, כי עת לעשות היא לנו.

והי' זה שלו' כנה"י ונפש אחיך דושו"ט כה"י,

הק' אברהם יצחק ה"ק

זוה"ר תחי' דו"ש כולם בכט"ס.

הנ"ל

1 תהלים עג, ד

תתקב

ב״ה, אור ליום ב׳ דר״ח אלול תרע״ח, האראגייטה.
בני מחמדי שליט״א,

מכתבך היקר ומלא ענין הגיעני, לשמחת לבבינו. אמנם עדיין לא הרוית את צמאוננו לדעת משלומך וממצבך בפדטיות. נקוה שתמלא את כ״ז במכתב העברי אשר הבטחת לנו, ב״ה על החוה״ש אשר עמנו, כמו כן הגיעוני מכתבים מאה״ק, תל״י על שלומם.

במצב הסתדרותנו, במשך זמן שבתי פה לא היתה העבודה יכולה כ״כ להתקדם, בכ״ז נעשה איזה דבר ע״י סיוע של ידידנו הרב הר״ר יונג שדרש בכמה בתי כנסיות לטובת דגלנו, גם מכתב חוזר שלחנו בחתימת שנינו למנהלי בהכ״נ, שהם בלונדון כל אחד כעין קהלה בפני עצמה, ואקוה בע״ה שרבים ילוו על מחנינו. יתן ד׳ ויחזק מעשי ידינו למען שמו וישועת עמנו וארצנו באור הקודש, העומד להגלות בהוד והדר בתוך המאפלים שהנגוהות מתפרצות מהם.

הרעיון ע״ד יסוד לשכה בצירייך נכון הוא בעיני, אם המצב לא יהי׳ למפריע.

חוץ מיסוד ההסתדרות, צריכים אנו לגשת ג״כ לעבודה מעשית לחזק את מוסדות הקודש, ובתי הת״ת במושבות וביה״ס למורים ומורות שהתחיל ד״ר אויערבאך נ״י לכונן, וכעת עוסק בזה בדרך רשמי ידידינו ד״ר לוין נ״י. אמנם מובן הדבר, שראש לכל היא עבודת ההסתדרות עצמה והרחבת האידיאלים והתיאורים הרוחניים שבלמודיה, להכניס זרם של חיי קודש בעומקה של תנועת התחיה הלאומית, ולעורר את כל המעוז של קודש ד׳ הצפון וחבוי בה בכל צדדיה, גם במקום שהיא מתגלה בצורה פרועה, ולמען ציון לא נחשה ולמען ירושלים לא נשקוט עד יצא כנגה צדקה וגו׳ [1].

היחש אל אגודת ישראל פשוט הוא, וזה מכבר חשבתי לכתוב בזה חובדת מיוחדה, לבטא את הרעיון שיפה נתבטא במכתבך, ע״ד ההשואה ליחש וערך של החכי״ח והציוניות. אמנם החילוק הוא בזה, שאלה השנים הם באמת מפורדים זה מזה, ואנו מקוים שההתאחדות ההדדית תהיה קבועה בינינו בע״ה, והמחשבות הנאצלות שיתפרסמו ע״י דגלנו הקדוש ירוממו ויאדירו בגודל ועוז את הופעתה של אגו״י ג״כ.

ראוי לבאר להמתמיהים על עיכובי בחו״ל, שחלילה לי להתעכב אם דק תהי׳ ההזדמנות של האפשרות לשוב לאה״ק, שאל זה עינינו צופיות בכל עת ובכל שעה ממש. אבל כל זמן שהננו מעוכבים מפני ההכרח עלינו לעשות לטובת המצב החומרי והרוחני של אה״ק יחד בכל עוז. והאמצעי היותר הגון בזה הוא הגדלת האופי של הסתדרות קדשנו והשפעתה בעולם בצורת גדלה ותפארתה, שתחיש את ברכת ד׳ ברכת השלו׳ בישראל ובאדם ותרומם את הנשמות בעילוי של קודש ועוז, ועל כל המפעלים החיצוניים ההולכים ונעשים לשם הבניה הלאומית תאיר

1 ע״פ ישעיהו סב, א.

היא באורה הפנימי, אשר יפיץ אור וחיי אמת על כל הפלגות בישראל ושם שמים יתקדש בעולם.

בקרוב בע"ה אקוה להו"ל קו"ק חתום מרבנים חשובים אחדים לטובת דגלנו, במכתב העבר כבר העירותיך, שראוי לתרגם את כל מה שנאמר בקו"ק ובמכתבים ללעז ובגופן שלהם [2].

וד' יחזקך ויאמץ חילך לתו"ע לשגב קרן ישענו ולתן עז לאלהים על ישראל גאותו [3], וד' יהיה עמנו ויכונן מעשי ידינו למען שמו בעבור עמו ונחלתו.

והיה זה שלו' כנה"י ונפש אביך מצפה אשרך חותם בברכת השנים,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתקג

ב"ה, בדר"ת אלול תרע"ח.

שלו' וברכת השנים לכבוד רב חביבי המאוה"ג לממשלת התורה והתעודה בישראל, קורא דורות, ומגיה אורות, מו"ה זאב יעבץ שליט"א, וכא"ל ברכת ד' וכט"ס.

אחדשה"ט באה"ר.

מכתב כבוד הדרתו הנחמד הגיעני בזמנו, ואחר איזה עיכוב מפני הפרעות שונות, עשיתי כדבר הצעתו וכתבתי להדר"ה [1]. אולי, אולי, יהיה מזה איזה צמח ישועה ואיזה קו של הצלה לצאן קודש עדר ד' הנתון לטרף מתלעות [2] זאבי ערב [3], במלכת הרשעה השדודה וההרוסה, אשר עם כל המכות אשר חלה ד' בה עדיין לא שבה מדרכה הקשה. עדיין לא קבלתי ממנו שום תשובה. וזה אצלי קצת סימן שאין לו דברים מובהקים מה להודיע, ולד' הישועה, והוא יחנן שארית יוסף [4].

והנני בזה מקצר מפני כמה טרדות, ואומר שלו' למר וכא"ל כנפשו הרוממה ונפש ידי"ע דורש"ת באהבה רבה עזה ונאמנה, חותם בברכת השנים,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתקד

ב"ה, ה' אלול תרע"ח האראגייטה.

כ' ידי"נ ורב רתימאי המאוה"ג לתורה ולתעודה, משובב נתיבות בחקר אבות, מוהר"ר זאב יעבץ שליט"א, שלו' וברכה באה"ר.

אחדשה"ט בכט"ס.

מצאתי לי לחובה להודיע לכת"ר חביבי שי' שהגיעה לידי ידיעה מהטשיף רבי, שהוא משים לבו להערתנו ע"ד מצב אחב"י בארץ הרשעה דמתקריא רשיעא, אולי יצמח מהשתדלותו זאת איזה צמח צדקה. נודה לד' חסדו שגלגל זכות ע"י זכאי כתר"ה שי' שהעיר ביסוד הענין. והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות ואהבת עולם נאמנה בכוח"ט,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

2 ע"פ מגילה ט, א.
1 להד"ר הידק.
3 צפניה ג, ג.
3 ע"פ תהילים סח, לה.
2 יואל א, ו.
4 עמוס ה, טו.

תתקה

ב״ה, י״ג אלול תרע״ח מרחץ האראגייטה.

דב גדול ומדומם,

כשטף אור היה לי מכתבו היקר, ואח הנני לו להיות לבי דואב על אשר דוקא בשעה גדולה זו, שאנו עומדים בה, שהיה דאוי שהתוכן היסודי של תחיית ישראל יהיה כבר ענין מובהק ומבורר לכל, והליכות החיים הלאומיים בהשפעתם היו דאויים להיות מתרכזות על ידו, ולמגינת לב עומדים אנחנו עדיין כמו בתחילת התנועה, וצריכים אנו להתחיל מאלף־בית.

וכי לא דים הם המעשים הגדולים, שהם נעשים בימינו לעינינו, להכיר גלוי בקרב בית ישראל ובעולם כולו, שהתנועה הלאומית, המקושרת לבנין האומה בארץ ישראל, היא תנועה אלהית גלויה, וקדוש ישראל בראה, תנועה שהיא מוכרחת להשיב לעם ד׳ את כבודו ואת הדרו, את יפעת השפעתו על העולם ועל החיים שלכך נוצר, ולכך עומד הוא בפלאי פלאות.

וכי לא הגיע הזמן שתתנער כבר תנועת התחיה מדסיסי טל הילדות שלה, שאינה יכולה על ידה להגיד בהתגלות לב את אמרתה הגדולה, אמרת דעת ד׳ אלהי ישראל, אשר רוחו מתהלכת ועומדת בתוכנו וגם כעת בעת אשר זרע ד׳ נגלתה [1] לעין כל גוים, עדיין נחבש את פנינו בטמון [1]א ונדטן [1]ב את הלחישות האידופאיות, שהן דוחקות את אויר־החיים של נשמתנו. תאות ההתדמות אל אותם העמים המכוסים בחושך, אשר אכלנו בכל פה, התקום ותחיה עוד להכנס כמו אדס בתוכיותה של תנועת תחיתנו.

היעמד לבנו אם תהיה הציוניות נעדכת גם כעת, בעת אשר אור גואל ישראל ומושיעו הופיע עליה, דק בעדכה של איזה תנועה מודרנית אשר הלב מהסס על קיומה, ובטחון עמדתה. זה חביבי לא אוכל לסבול בנפשי.

ואנכי מוטב לי שאקרא שוטה כל ימי [2] ואת אש אלהים הבוער בנשמתי לא אעצור. את השלהבת המתלקחת בלבבי מוכרח אני לתן לה מקום להגלות, ישמע הדבר או ילעג, איני אחראי שהתנועה ירושלים תהיה רבת אונים במעשיה אבל מובטחני שמסלות אל הלב תסלול, היא תקים את התנועה הציונית משפלותה הרוחנית, שהיא הולכת ומשתקעת בה, בכל צעד שהיא צועדת למעלה בגדולתה החמרית, המתנוצצת לפנינו.

חבה וכבוד אני רוחש להמזרחי, בכל לב הנני שואף לפתוחו והתרחבותו, אבל אל יאמרו שכודי הנכריות הנה המוהיקנים האחרונים, נגרדים הם אחרינו, ירעו עד שיסתאבו [3], ודוד חי יקום ויאמר בגאון: השלכתי את כל סבל הירושה ולאום אירופאי חדש נוצרתי. והאמרה הזאת מלאתי צחנת דקבון, היא עולה מכל התכונה העכשוית, בארץ ובחו״ל. אוי לנו כי שודדנו [4].

אמנם עז לנו באלהים, המסתיר פניו מבית יעקב [5], בעוצם הגלות אומץ זרוע עזו

1 ע׳ חגי ב, ה. 1א ע״פ איוב מ, יג. 1ב סוטה כב, א (ברש״י: לוחש).

2 ע״פ עדיות פ״ה, מ״ו.

3 תמורה פ״ג, מ״ג. 4 ירמיה ד, יג. 5 ישעיהו ח, יז.

לנטלם ולנשאם כל ימי עולם [6].

נרומם את דגל ציון ע״י הוד דגל ירושלים, אשר יתנוסס עמו יחד, נלך קוממיות נאמר לציון מלך אלהיך [7].

המזרחי בתוך ההסתדרות הציונית פנימה ישמיע קולו קול עז, לא קול רפה ומתנודד, יאמר בגאון שהוא רק הוא הנהו התוכן הקיים של הציוניות, אפילו בערכיה החילוניים. ודגל ירושלים אשר יסתעף למערכותיו, יתנופף בהדרו בכל מרחב נאות ישראל, להחיות את התוכן הקדוש המאור האלהי. נחלץ מאותו הלחץ של הזחלנות, שהעסקנות הלאומית המודרנית עצור בו, זו הדו־פנימיות, להגיד בקול ובכתב מעבר מזה שאנו רק לאומיים אנחנו ואין לנו בכלל ענין קדוש ואלהי. ומעבר מזה, כשנצרכים לדבר עם הגויים, שעז ממלכה בידם, ורגש של כבוד לקודש ד׳ והאורה האלהית שבתנ״ך היא חוטר גאותם, שם מתהפכים למקדישי הביבל, ועד כמה תוכל צביעות כזאת להיות קימת ולא תגלה בכל מערומיה.

חביבי ממעמקי לבבי אני מתחנן הנני עמכם, ידי מוכנה היא לעזור ולתמוך את המזרחי, הציוניות וכל שאיפותיה משאת נפשי הנן, אבל נתאזר חיל כל אציל רוח, לרומם את התנועה הקדושה משפלותה, לבל יבאו בה טמאי נפש לחלל את קדשה.

ציון תפדה בעת אשר אור ירושלים יופיע, שאיפת הממלכה בהדר ואון תגלה בעולם בעת אשר ערגת בנין בית קדשנו ותפארתנו תצא ממחבואי הלב.

התנועה הירושלמית תקיף את כל העולם, את כל רוח נכונה, את כל לב הוגה, את כל נשמה קדושה בכל הגויים ובכל הממלכות, היא תסלול אורח של זיקוק האמונות אשר בעולם כולו, היא תופיע על במת החיים בתור הערך היותר עליון, אשר הערכים כולם על פיו יתערכו. בעת ההיא יקראו לירושלים כסא ד׳ [8].

ההסתדרות ירושלים תקיף את כל האומה, בערכה המקודש שהוא תוכן חייה הפנימי, תעורר רוח חיים של שירת קודש, תברר את צדקת ציון, את משפט ישראל בין העמים, להיות כטל מאת ד׳ [9]. הדברים הישנים יתחדשו, ושם חדש אשר פי ד׳ יקבנו להם יקרא [10].

דגל ירושלים, ינשא בידי שומרי אמונים, נוטרי כרם ד׳ בחיים ברגש ובפועל, על ידו תחדור התנועה של תחיית האומה ובנין הארץ לכל השדרות אשר שמה לא תוכל להגיע ההתנוצצות המודרנית, שאינה שוה לכל נפש.

והמזרחי אורו יגיה, באורח השלו׳ בצדקת הפשרנות המיוחדת לו, יעשה את דרכו בהשקט ובבטחה, ובכל עת יתאמץ ויוסיף חיל, ובכל מקום אשר כוח כללי יהיה נדרש לו להוציא מאוייו אל הפועל, תבוא לו העזרה של הדגל, המתנוסס בתכונתו החפשית, וישראל יעשה חיל [11].

כ״ז שרק הציוניות, שלבשה בגדי אירופה עד כדי היכסות הפנים הישראליים, לבדה תהיה האורגניות הכללית, יעמוד העם מרחוק, מצד חסרון כח קודש רשמי, וכבודה לא יוכל להתעלות עד כדי כבוד של נשמת חיים לאומה, אבל מיד שתדע האומה, שלתחיה הלאומית ישנם שני עמודים ושניהם חזקים, עמוד הקודש ועמוד

6 ע״פ ישעיהו סג, ט. 7 ע״פ ישעיהו נב, ז. 8 ירמיהו ג, יז.
9 מיכה ה, ו. 10 ע״פ ישעיהו סב, ב. 11 ע״פ במדבר כד, יח.

החול, אז שניהם יחד יתקדשו, והמונים המונים יאספו אל הדגלים, שהם באמת דגל אחד, בעל דו פרצופים, או שני כרובים אשר פניהם איש אל אחיו [11] א.

ואם כל אלה אינם דברים מעשיים, יהיו דברים מילוליים, ואולי דברים מחשביים. המחשבה תביא את הדיבור והדיבור את המעשה.

חזקו ונתחזקה, נושאי כלי ד' הברו [12], ואיש לרעהו חזק נאמר.

יותר מדי שוטפים רגשותי כעת. אקוה שנדבר עוד.

בברכת השנים, ברכת ד' מציון וירושלים.

בכבוד וחבה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתקו

ב"ה, י"ד אלול, תרע"ח.

ברכת השנים, כתיבה וחתימה טובה בספר חיים טובים ארוכים ומתוקנים לכבוד הורי היקרים עט"ר ומחמדי לבבי שליט"א.

ת"ל על השלום אשר עמנו פה, ומצב"י שי' הננו מקבלים מכתבים מבשרים שלומו ב"ה, יחנינו ד' ברחמיו לקבל ממנו רב נחת כראוי לפי ערכו הנעלה בע"ה, ומכל יקירנו שי'.

הננו כעת יושבים במקום מרחץ "האריגאטה" כהרגלנו בשנים שעברו, רק אני מתעכב קצת יותר הא שתא, מפני העסקנות של הסתדרותנו הקדושה "ירושלים" ההולכת ומתרחבת בעה"י ע"י נשיאת דגלנו הקדוש "דגל ירושלים", יאר ד' פניו לעמו, ועז ועצמה, וחן וכבוד, שכל טוב ודעה נבונה יתן ליראיו וחושבי שמו, למען ידעו לכוין את משאלותיהם הרוממות בעת רצון מופלאה זו, אשר מתוך המחשכים אור ישועה החל להתנוצץ ברוב חסדו העליון על עם מרעיתו, וצאן ידו [1].

מה מאד שמח לבבי לראות גלילות זהב [2] כתי"ק דמר אבא שליט"א במכתבו היקר, ות"ל שבו בפרק שמח ד' את לבבינו במכתב אשר קבלנו מסאראטוב, מאחינו היקר חיים ושרה שליט"א, ב"ה על שלומם הרגיל, והם מודיעים לנו ג"כ משלומו של אח"ב הרב רד"ב שליט"א ושב"ה מצבו החומרי מוטב ג"כ מערך המעמד שלפני זה. אמנם המכתבים מרוסיא מעוכבים הם, ודרך כמה מעברים הם צריכים לעבור עד שבאים פה, ומסבה זו כנראה מתעכבים המכתבים ממנו שי' בעצמו, אף שהצעתי לפניו אולי יכול לבוא למדינה זו, שהי' בע"ה להועיל למצבו, ולברכה ג"כ למצב היהדות ע"י כחותיו הטובים ולבו הישר והנאמן ב"ה, המצטרפים לגדולתו בתו"י בע"ה. ניחל ונקוה שהשי"ת יראינו בישועתו באות לטובה ויחנינו לשוב במהרה בקרוב אל הקודש ולזכות לחדות בשמחה וטוב לבב את פניכם היקרים הורים חביבים עטרות ראשנו לאוי"ט.

והנה אין אנו יודעים עדיין אם לרגלי התחלפות מקום דירתו של שמואל שי' נשארתם עדין בירושלים בכ"ז, או שקבעתם כבר לע"ע דירתכם ביפו. יתן ד' להצלחה ולאוי"ט ולכל טוב באיזה אופן שתסכימו לטובה ולברכה, והי' זה שלו'

11א שמות כה, כ. 12 ישעיהו נב, יא.

1 תהלים צה, ז. 2 ע"פ שיר השירים ה, יד.

וכתיבה וחתימה טובה, ושמחת הרגלים בקיום כל מצותיהם הקדושות בחדות ד' בעונג ונחת ונועם קודש. כנפשכם היקרה, ונפש בנכם עבדכם, מצפה לשרת את פניכם על אדמת הקודש, ביראת הכבוד,

אברהם יצחק הכהן קוק

ב"ה. ליעבסטע און טהייערסטע מוטער לעב.

כתיבה וחתימה טובה, מיט אלעס גוטעס צו דעם נייעז יאהר, וואס ער זאל שיין ויין אשנת גאולה וישועה, און מיד זאללען זיך זוכה זיין אין פריידען צו זעהען זיך על אדמת הקודש, איבער פארשיעדענע טרדות קירצע איך מיין שרייבען פארלויפיג. ב"ה פאר אונזער גיזונדהייט, און פאר דעם גרוס וואס מיר האבען, ב"ה באקומען דורך די בריף פון חיימ'ן או שרה'ן שי' פון זייא און אויך פון אחינו הרב ר' דובער שי', געבע השי"ת פון אלעמען פיעל גוטעס און פריידען צו ערווארטען, נאך גרוס און וואונש דיינער זאהן חותם ביראת הכבוד וברכה וכל טוב,

אברהם יצחק הכהן קוק

ת ר ג ו ם

אמא תחי' האהובה מאד והיקרה מאד.

כתיבה וחתימה טובה בכל טוב לשנה החדשה, שתהיה כבר שנת גאולה וישועה, ונזכה להתראות בשמחה על אדמת הקודש. מפני טרדות שונות אני מקצר לעת עתה את כתיבתי. ב"ה על מצב בריאותנו ועל דרישת־שלום שקבלנו, ב"ה, ע"י המכתבים מאת חיים ושרה שי', מאתם וגם מאת אחינו הרב ר' דובער שי'. יתן השי"ת לקבל מכולם רב טוב ושלום. כברכת ותוחלת בנך חותם ביראת הכבוד וברכה וכל טוב.

תתקז

ב"ה, י"ט אלול תרע"ח, האראגייטה.

בני יקירי וחביבי שליט"א,

שלום וברכה וכוח"ט, בספר חיים טובים, לאי"ט וכט"ס.

הגיעו לידינו מכתביך היקרים, הגלוי העברי והגרמני הסגור, ב"ה על שלומך. הננו מתעכבים פה עדיין, אולי יותר מבשנה העברה, מפני התמשכות עניני הסתדרותנו.

כעת הולך ונדפס קו"ק, שערכתי כמובן, וחתומים עליו מספר הגון של רבנים ומהם ג"כ גדולים וחשובים.

שבוע העבר הייתי בליעדז, דברתי בכנופיה גדולה של אולם רחב ידים שהתקינו לכך, ומרבני העיר תמכו בנאומיהם את הסברת רעיוננו, והתחילה תעמולה. שנקוה ממנה תוצאות לטובה בעה"י. כעת מתעתדים אנחנו לנסוע לש"ק הבע"ל למאנשסטר. נקוה לד' שוכן ציון ובוחר בירושלים, המעורר עת גאולה לעם קדשו, כי חפצו בידינו יצליח, והמחשבה העדינה והקדושה ורגש החיים הטהורים הכמוסים במעמקי רעיון התנועה "הירושלמית" ילכו הלך ואוד, והיו לאור ישראל ולזוהר ונוגה אורים לעמים רבים, אשר ילכו כולם באור ד' צור ישראל וגואלו.

בבואנו ללונדון אי"ה נראה לשלוח לך עוד חוברות וקו"ק והדברים הנדרשים לתעמולתנו. ע"ד הוצאות עתון עברי, אף כי נאה הדבר, אבל אולי יותר יפעלו

דברים בלשון המובן לכל, וכדאי היה הדבר להקדים כתבי פרופגנדה בשפות המתהלכות. אקוה להו"ל בע"ה מאסף מאמרים ע"ד הסתדרותנו ומגמותיה. אני רוצה שיתברר הענין יותר ויותר, בין בעמקו ובין בהרחבתו, לפי שינויי הטעמים והסגנונות, אבל הכל למקום אחד עולה, להאיר את האור העליון של קודש ד' שביסוד התנועה הלאומית, ולקרא לכל שלמי אמונים, אשר עוז להם באלהים סלה, לעמוד על כנם הכן בהתעוררות דעה ואבירות רצון לשם ד' לעמו ולארץ חמדתו.

ידידנו הר"ב שטערנבוך שי' דורש ממני במכתב שאסכים שתהי' אצלו בימי הימים הטובים הבעל"ט ואולי נכון הדבר לפעמים חילוף מקום גורם קצת הרחבת הדעת ומעורר למפעלים. ואולי תוכל להשתמש בשעה"כ הזאת לאיזה התקדמות בתנועתנו הקדושה בע"ה. ובכלל ראוי להראות אהבה לאוהבים וכאשר עם אהובינו שבס"ג אתה בתדירות, אולי נכון למלא את הבקשה הזאת. וכבינתך הישרה תעשה, וד' יצליחך.

ברכתי ברכת השנים תעלה לראש חביבנו הר"א קמחי וכא"ל שי', ולכל דורשי שלומנו, ולמר משה ויסבורד נ"י וכא"ל כולם יכתבו ויחתמו בספר חיים טובים ונזכה כולנו יחד לראות בתשועת ד' אשר יעשה לעמו במהרה בימינו בקרוב, וישמחנו במהרה בנאות ארץ חמדתנו ובבנין בית קדשנו ותפארתנו ושם ד' אל אלקי ישראל יגדל מעל לגבול ישראל, כי יאמרו בגויים הגדיל ד' לעשות עמנו.

מפני כמה טרדות הנני מוכרח לקצר, ואו"ש וברכה כנה"י ונפש אביך מצפה אשרך וטובך כה"י, חותם בברכת כתיבה וחתימה טובה בספרן של צדיקים גמורים, לחיים טובים ארוכים ומתוקנים וליפעת גאולה שלמה ואור ד' וששון ישעו והארת חכמתו ותפארת קדושתו בכל עוז ונועם בב"א,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתקח

ב"ה, כ' אלול תרע"ח, מרחץ האראגייטה.

אנחנו שרויים פה במקום המרפא זה יותר משני חדשים, במשך הזמן לא הופסקה לגמרי העבודה לשם הסתדרותנו ה"ירושלמית", וכמה דברים נתבררו במשך הזמן הזה ע"ד איכותה של תנועה חדשה ישנה זו, שהיא עלולה להקיף באמת את העולם הישראלי, ולתת פנים מסבירות ונוחות לכל המהלכים של תנועתנו הלאומית ותחית א"י לכל מדרגותיה.

מעט ביארתי לך במכתבי הקודם, כי לא לחנם היא כפילות השמות ה"הסתדרות" וה"דגל". אמנם על גביהם עולה היא עצמותה של התנועה, במהותה המדעית וההרגשית, העלולה להתפשט גם מעל לגבול ישראל, אצל כל הוגי דעות וחושבי מחשבות נעלות, בכל גוי וממלכה, ובכל החוגים של בעלי השפעה, שלטונית או רוחנית, — רק אל ירפו ידינו.

אנכי הנני לע"ע מוכרח להשתמש באידיש להסברת ההמון הרחב, שגם בני תורה בגולה כלולים בהם לגבי כבדות ההבנה של עומק הרעיון בעברית.

בהאלאנד ישנה מערכת יהודית האלאנדית התומכת יפה את רעיוננו, והנבונים שבבעלי אגו"י מתיחסים אליו בחבה גדולה והכרה פנימית. חזקו ונתחזקה, וצור ישראל וגואלו יאמץ חילינו ויברכנו באור דעה והשכל, באומץ לב וחפץ כביר

וטהור, לרומם נס תחיית עם ד' על נחלתו, באור קדוש ישראל והכרת תשובה בהירה אל דבר ד' אשר מירושלים, לזכור תורת משה עבדו על כל ישראל חוקים ומשפטים.

הנני חותם בכל חותמי ברכות בברכת השנים ובשמחת הרגלים וכל טובה וברכה, ורוב אושר וחן וכבוד, כנה"י ונפש אחיך קשור באהבת נפשך מצפה שיבת שבותנו על אדמת הקודש במהרה בימינו בקרוב.

שלכם,

אברהם יצחק ה"ק

תתקט

ב"ה ד' אלול תרע"ח, האראגאטה.

בספרן של צדיקים גמורים לחיים טובים ארובים ומתוקנים יכתב ויחתם בבוד מחמדי חותם לבבי, הרב הגאון המפורסם לשו"ת קדוש ד' מכובד סוע"ה מו"ה יעקב משה תרל"פ שליט"א וכב"ב היקרים, הקטנים עם הגדולים, כולם יתברכו במעולות שבברכות, בדב נחת והצלחה, בנועם ד' וחדות עזו לאוי"ט.

אחדשה"ט באהבה מקורית פנימית.

אין די באר חביב לבי המניעות הרבות, בכמות ובאיכות, אשר ימנעוני מהפיק את עונג רוחי לבא בכתובים את כת"ר יקירי לעתים קרובות. אמנם עצת ד' היא תמיד כי המסתרים יגיהו את האורים היותר אמיצים, אתה אל מסתתר אלהי ישראל מושיע [1].

רבה עלי תכונת העבודה ביסוד הסתדרותנו הקדושה, הקשורה בקשר אמיץ ביסוד אור ישראל, המתנוצץ ממקום מה נורא [2], מרום מראשון מקום מקדשנו [3], המסתעפת לשלשת ראשים יסודיים, התנועה הירושלמית, אידיאליה דעותיה, רגשותיה, ופנימיות סוד שיח כונותיה, הראויה להתפשט עלי אדם רב, לעורר רוח קודש ד' במרחקים, לרומם קרן דעת ד' צור ישראל וגואלו, אשר זרע עזו נטויה על עמו ונחלתו, לאהבת יונתו תמתו, גם מחגוי הסלעים וסתרי המדריגות [4]. אור תנועת קודש זו, תסיר את כרובי עינא [5], המעיבים את ענני חשכם, המערימים סוד [5א] על עם ד' לחשוב עליהם תועה [6], ועזבון. והתנועה ירושלים נפלאות תחולל בספרות ובפועל, להביע לכל העולם כולו הנה דבר ד' קם ונהיה, זלא עזב ד' את עמו, ולא יעזבנו עדי עד. ההסתדרות ירושלים תאמץ ותחזק את כל המקודש על אדמת הקודש, בשלטון עצמי מבלי שום התרפסות כל דהו לאיזה כח של חול, וכל הנושא ידיו קודש לד' לבא לעזרה, מכל המון בית ישראל הנה הוא מציב לו יד ושם בהיכלי קודש ד'. דגל ירושלים, ינשא בידי תמימי דעים שלמי אמונים, צניעי ומעלי, הכופים אזניהם לקול מורים, ולבם וידם אמונה בטהרת קדושת ישראל בכל מערכי לבם ומהלכי חייהם, ובראשם ראשי עם ד' גדולי תורה טהורי לב ונבוני דעת ויראת ד'.

1 ישעיהו מה, טו. 2 בראשית כח, יז. וע' "הד הרים" עמ' עה.
3 ירמיהו יז, יב. 4 ע"פ שיר השירים ב, יד.
5 ע' שיעור קומה סי' סה. 5א ע"פ תהלים פג, ד. 6 ישעיהו לב, ו.

הישיבה העולמית, מוכרחת היא להתיסד בירושלים, אחרי אשר לא בכוחנו הוא להפריע את תגבורת החול, ביסודי בניניהם, לא דוקא אל יושבי הארץ מאז מועדות פני הישיבה הזאת, ולא דוקא אל הקביעות הבלתי זמנית הנהוגה בישיבות הקדושות שכבר קנו להם קביעות מאז, שעלינו לרוממם ולשגבם, לחזקם ולאמצם. אבל פנינו מועדות אל החיל תופסי התורה הצעירים אשר בכל תפוצות הגולה, ממרכזי הישיבות הגדולות אשר נתבטלו בימי מהומת הזמנים, למה לא נקבץ לנו חיל קדוש צעיר ורענן לשם ד' ותגבורת כח תורתו, בהאדרתה של תורה והגדלתה, בריבוי עם למאות ואלפים שינהרו אל עיר הקודש, אל מקום בית חיינו צריכות עינינו להיות נשואות, והי' החיל הקדוש הזה לכח מכריע על תגבורת החול, וכאשר אור עליון וקדוש מהגיעני קודש, ורזי תורה ודעת ד' יוצץ ביחידי הסגולות, יהיה לרוח חיים, ולאבן חן על כל המחנה כולה, שכולה היא קודש, כולה מוכתרת בכתרה של תורה בנעימת המדות, ובתפארת ד' על עם קדשו. מהישיבות הקיימות יוכלו לבא רק על משך זמן של קצבת שנים, והישיבות העומדות, כל אחת ואחת תעמוד במעלתה כבודה ויפעתה. זאת היא מטרתי ומגמת פני ע"ד האידיאל של הישיבה. כלים גדולים עלינו להכין, למען יכנסו בהם האורות העתידים להופיע בחסדי ד' גואל ישראל וצור ישעו על עם קדשו סלה.

בע"ה אקוה שמזמן לזמן יפקד חביבי הדרת כת"ר בקול מקודש, וסוד שיחו לא ימנע מהודיעני בפרטיות, וברכת ד', אומץ ועז, ברוח גופא ונהורא מעליא תשגבהו, ובימין ד' רוממה נתגבר ונושע, וחדות קודש תהי' עם רוחנו תמיד, ועדנת נועם אור תורה, וצפיית ישועה, שמחת גדולת צורינו גואלנו, תעלה עדי עד רוממות כבוד שם תפארתו, תאשרנו תמיד, בהוספת חיל ומחיל אל חיל נצעד, וברחבה נתהלך בדעת ד' אמת וחקרי פקודיו ואמרות קדשו, ובגודל חסדו וטובו יתמך את גורלנו [7] לטובה ויזכנו לחדות פנים בשמחות וגיל בעיר ד', עיר עז לנו [8] עדי עד, בקיבוץ בניה לתוכה בשמחה, וברוממות קרן ישועה, ממקור הקודש, אשר יופיע על כל נאות יעקב. והי' זה שלו' וברכת עולמים כנפשו הטהורה ונפש ידידו עז קשור בקשרי קודש בידידותו הנאמנה המצפה לתשועת ד' וחותם בברכת השנים,

הק' אברהם יצחק ה"ק

לכל אהובינו ודו"ש בקודש שלו' וברכת השנים באה"ר.

הנ"ל

תתקי

ב"ה, ער"ה דשנת עטר"ת.

בני מחמדי ויקירי, ברכת ד' ברכת השנים וכוח"ט בספרן של צדיקים גמורים לך מחמד לבבי שליט"א, ולכבוד חביבינו הנכבד והמרומם מר אברהם קמחי שליט"א, וכא"ל ולכל אהובינו כולם בכלל ובפרט, שלו' וברכה וכט"ס וכוח"ט לאוי"ט.

הננו כבר צמאים לדבריך בפרטיות מכל הליכותיך ומעשיך בענינים הפרטיים, אשר לא כתבת מהם מאומה שום דבר זה זמן כביר.

7 ע"פ תהלים טז, ה. 8 ישעיהו כו, א.

עבודת דגלנו הקדוש מתרחבת היא ב״ה למעלה למעלה, נוסדו אגודות בכמה קהלות ברב רושם ותקוה גדולה בעה״י. ביחוד בערים הגדולות ליעדז ומאנשסטר, ב״ה שפעלו בהם דברי אשר דברתי בפומבי בהרצאת הענין לטובה. יואל ד׳ ויתחזקו שרידינו בעבודת הקודש, הנה באה השעה שקרנות צדיקים תרוממנה, וכרם ד׳ יבנה ברב פאר והדרת קודש, הבו נתחזקה נא לעבודת ד׳ וישראל עמו.

אקוה בע״ה להור״ל את כל הנדפס גם בהעתקה ללה״ק בייחוד בשביל השפעתה של א״י, שהדיבור הז׳רגוני הוא לזרא כעת ביחוד בימי התעוררות הרוח הגדולה בכל השדרות.

היום בקרוני חברים של הלגיון האמריקני, איך שיהי׳ נפלא הדבר מאד, ומעשי ד׳ צור ישראל וגואלו נפלאים המה בכל מערכי רוח האדם כאשר הם נפלאים בכל מפעליו, רוח חדש רוח עז ורוח קודש נושב במחנה ישראל, ופעמי צמיחת גאולה מורגשים הם, אבל לעבודה להופעת אור קדוש ישראל הננו נקראים, וצור ישראל יאזרנו חיל ברוב חסדו ובעוזו יאמצנו.

באחד המכתבים העירותיך ע״ד העתקת הדברים הנדפסים בשפה האשכנזית בגופן שלהם, הודיעני נא אם עשית בזה איזה צעד, ואם הדבר נוגע לשאלת כספים פרוט לי את הדברים כראוי.

וע״ד לשכה מיוחדת בציריך, באר נא כמה היא ההוצאה שצריכה לזה וכמה מהתפתחות לטובת תנועתנו הקדושה יש לקוות ע״ז. ואיך מתיחס לעניננו העתון השבועי של ליטמן. אקוה שבישר לבבך ודעתך הישרה, תבין לברר את הדברים כראוי.

והנני בזה מקצר מרוב הטרדה, וצור ישראל וגואלו יברכנו בעוז ישע ימינו ויעודד ענוים בישועה, כנה״י ונפש אביך מצפה לישע עמנו ולתהלת נחלתנו במהרה בימינו בקרוב,

אברהם יצחק ה״ק

שלו׳ וברכת השנים לידידינו היקר המופלג מו״ה משה ויסבורד שליט״א וכב״ב היקרים שי׳ ברב טוב וחסד לאוי״ט,

הנ״ל

תתקיא

ב״ה, ז׳ תשרי, עטר״ת.

אחי יקירי וחביבי הרה״ח מר שמואל שליט״א, ורעיתך היקרה יצאצאיכם החביבים ברוכי ד׳ שי׳ לאוי״ט בכט״ס, שלו׳ רב וברכת השנים וכוח״ט ושמחת יו״ט ברב עונג ונחת.

תל״י על החוה״ש אשר עמנו. כבר הודעתיך כמדומני מהמכתב שקבלנו מחיים ושרה שי׳, שכותבים ד״ש גם מאחינו הרד״ב שי׳ וביתו ומחותנך שי׳, שדורש הרבה לדעת משלומכם הטוב. את מקום תחנותו [1] של חותנך לא הודיע במכתבו. בעניני התמיכה של מוסדות הקודש בכלל, ונצח ישראל [2] עם כל אגפיו בפרט,

1 ע״פ מלכים־ב ו׳, ח. 2 ביה״ס הדתי בפתח־תקוה ואגפיו בכמה מושבות.

נזדמנו במשך הזמן איזה מניעות ועיכובים, ואקוה בע"ה שהדברים ישובו למצב יותר מעולה. כעת תלוי הרבה בהתאמצות ההשפעה של תנועתנו הקדושה "ירושלים" שהיא מוכרחת ללבוש צורה עולמית גדולה רחבה ומקפת, המדברת שלו' לכל עם ד' הגוי כולו, ונושאת בגאון את דגל הקודש בחופש מלא. אקוה בע"ה שנדפיס בקרוב את כל הנדפס מכבר באידיש, בקובץ אחד בלה"ק, והגליונות של הקו"ק ג"כ נדפיסם במספר הגון עברית, ונקוה להו"ל בקרוב מאסף "דגל ירושלים", שיתחיל לבאר את התוכן של תנועתנו בצורה ספרותית רחבה. ב"ה התנועה הולכת וכובשת את השדרות היותר יפות ורחבות, והרחוקים ג"כ הולכים ומתקרבים, וכל מה שהדברים יותר נשמעים ברבים הולכים קרני הזוהר של התנועה ומחממים ומאירים את הלבבות. בחוגי המזרחי כבר מתחילים להרגיש איך שההתעוררות הנשאה של קדושת תנועתנו תחזק ותאמץ כל פינה טובה וכל רגש קדוש ותביעה נפשית יהודית באיזה צורה שתהי'. אמנם הרבה מאד צריכים להתאמץ שתהיה הסתדרותנו ניכרת יפה על אדמת הקודש. מקוים אנו שקרן גדולה תוזמן למטרת ישיבה עולמית גדולה ורחבה בעיקו"ת ירושת"ו, וטובי בנינו פזורי הישיבות שבכל הגולה יקוו אליה בחבה ובכבוד, יואל ד' וחפצו בידינו יצלח שתסודר ג"כ משלחת קדושה ברשיון הממלכה הבריטית, בשם הקומיסיה "ירושלים" שחבריה יהיו נושאים דגל הדת וקדושת התורה, לכונן בעוז וגאון קודש את כל מכוני הקודש, ולגשם בפועל את השאיפה של תחית הקודש, כרצון יראי ד' וחושבי שמו, במעמד חפשי בלתי תלוי בכח חילוני כלל וכלל, ויסודות התנועה הלאומית שלנו יהיו מבוצרים באיתניותם ע"י כח החול, אשר יעסוק בהוד וכבוד בכל עניני החול, וישפיע מטובו ג"כ על הקודש כשירצה לעזור בעזר חומרי בכבוד, וע"י כח הקודש שיהי' עומד במכונו בחופשו בהסתדרותו הכללית "ירושלים", שיאגד את כל כוחות הקודש, ויתן מקום לפיתוחם של כל הסעיפים בהרחבה, ע"פ המגמות הפרטיות של נטיות הלב השונות, ששרשן בטהרת נפש, שיעבוד את עבודתו על כל חוגי הקודש בכל הרחבתם, בביצור עמדת ההוה, וביצירת העתיד, בהתפשטות ענפיו המרובים, ושלו' אמת יהיה ביניהם, כי מטרתנו היא אך לבנות ולא להרוס, לעסוק בעבודות חיוביות, ולא לפזר את כוחותינו על כל שלילות. ותקותנו חזקה היא בע"ה, כי יצדק קודש [3] ואור ד' יגלה על עם קדשו, בפארו והדרו, באור דעה והשכל, בקדושת רגש ורוממות שירת גאולים, גאולי ד' עם הקודש [4].

הנני כמוכרח לקצר. להורינו שי' לוטה בזה המכתב, שתמסור בטובך לידם. והשי"ת יחנינו ויצליחנו במעבדנו למען שמו הגדול, ולמען עמו ונחלתו, אשר נאהב סלה [5] עדי עד.

אחיך דושו"ט כה"י,

אברהם יצחק ה"ק

תמיהני שלא קבלתי זה זמ"ר שום מכתב מאחינו הרש"ח שי', נא לעוררו ע"ז.

הנ"ל

מה שלומם

הנ"ל

3 ע"פ דניאל ח, יד. 4 ע"פ ישעיהו סב, יב. 5 ע"פ תהלים מז, ה.

תתקיב

ב"ה, עיוה"כ עטר"ת, לונדון.

בני מחמדי, שליט"א.

קדושת היום הבעל"ט, וחדות נועם ד' וקדושתו המתפשטת על האי יומא קדישא ומעליא מעלי יומא דכפורי, ורצוף בזה הטרדות שונות, כולן יחד גורמות שלא להאריך כעת, והנני להביע לך, בני מחמד לבבי, את ברכתי ברגשי אהבת אמן. יתן ד', צור ישראל וגואלו, אדון כל עולמים, להופיע אורו וישעו על כל כלליותינו ופרטיותנו, ועליך בני יקירי יריק עז קדושתו ושפעת ברכתו ברב עז ושלו, ותהי' לאיש מצליח, מלא תעצומה וחדות ד' וברכתו תחול על כל מעשי ידיך, ובית יבנה ד' לך בישראל במהרה במהרה בקרוב, לשם ולתפארת ולתהילה, ותכתב ותחתם לחיים טובים ארוכים ומתוקנים, לאור תורה חכמה טהורה ויראת ד' בהירה ומעשי ידינו יכונן לשם ולדוממות קודש, וקרנם של צדיקים תתרומם לשמו ולרוממות בירושלים בעיר עז לנו עם ד' הגוי כולו יושע מהדה תשועת עלמים ותחוג ברב עז וחדוה את החג הקדוש הבעל"ט בהדרת קיום כל מצותיו ברב שמחה וגילה, כנפשך היקרה ונפש אביך מעתיר אשרך, ומצפה צביונך ותפארתך לאוי"ט, מיחל לחסדי ד' ורחמיו, להשיבנו מהרה לאיתן מחוז חפצנו על אדמת הקודש לעבודת ד' ועם קדשו אשר נאהב סלה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתקיג

ב"ה, י"ב תשרי עטר"ת.

עניני דגלנו הולכים ומתפתחים בע"ה, סניפים נוסדו בכמה קהלות, ההסברה הולכת ומתרחבת, ונקוה שסוף סוף יבינו הכל את העדינות התמה שבתנועתנו ועד כמה כבוד בית ישראל תלוי בה, ורבים רבים מאד יהיו עמנו. בימי החורף הבע"ל נקוה להו"ל מאסף דגל ירושלים לבאר את פרטי התנועה בבירורים ספרותיים.

ביחוד צריכים אנו לבאר את היסודות הראשיים של מגמתינו, שהם מסתעפים לשלושת המחלקות של תנועתנו הקדושה, האידיאה ירושלים, ההסתדרות ירושלים והדגל ירושלים. א) תפקיד האידיאה היא בירור הרעיון ע"ד הערך המקודש של התנועה הלאומית ושל יחש האומה לארץ ישראל ויחש האנושיות בכללה לקשר הקודש של ישראל לארצו, כפי מה שהדבר מתבטא גם אצל הכוחות היותר טובים שבחסידי אומות העולם, בעלי השפעה, מכל המינים, פוליטיקאנים, סופרים, רוחנים וכו'. המלה ההפקרית ונאיצת הקודש, המצויה בחלקים מחוגי העסקנות המודרנית שלנו, היא מחלשת את יפוי הכח הפוליטי של עמנו, וכל העולם הכשר שלנו הוא קרוא עתה לבסס בכוחו הגדול לקדש את היסוד המוצק של תנועת התחיה. ב) ההסתדרות ירושלים תכניס לתוכה את כל אדם מישראל, המכיר ושואף שצורת החיים המקודשים בישראל תהיה מוכרת יפה לחיינו בארץ ישראל, החל מחיזוק האמצעים של החינוך עד המוסדות היותר כלליים, הגורמים בצביונם אופי מיוחד על החיים, שכולם ראויים להיות חתומים בחותם המלא של הנשמה הישראלית השלמה. רבים מאד נמצאים שאיננו יכולים לחושבם בכלל "שלמי אמוני ישראל

לגמרי, ובכ"ז חפצים הם בכל לבם לראות את ארץ ישראל בנויה בהדרת קודש. מן היותר קרוב עד היותר רחוק שבסוג זה תבנה ההסתדרות, שע"י רבוי חבריה תעשה גם לכח חמרי הגון וגם לכח מוסרי חשוב של גלוי רצון לאומי לגבי העולם החיצון והפנימי. ג) הדגל ירושלים יכניס לתוכו כל אלה אשר היהדות השלמה היא מתקיימת בחייהם הפרטיים, הם כל המחנה הגדול העולם הכשר שלנו, שהעתיד הלאומי עליו הוא מיוסד ואור הקודש עליו יגלה, ובגודל זכותו של כח איתן זה חיי האומה שוטפים על כל מרחביהם.

אתה שואל ע"ד המעשים והפעולות. הנה כל המפעלים שכבר ישנם בחוגו של עולמנו הכשר הלא אנו שואפים לחזקם ולאמצם, להעמידם ברשות עצמם שלא יצטרכו לקבל תמיכה מכוחות כאלה, שהם באמת מבזים אותם בלבם בפיהם ובעטם, ואנו שואפים לרומם את הערך המוסרי של כל המפעלים שלנו בתמיכתנו אותם שתלך בדרך כבודה, ע"י מה שיוכרז על ידינו בכל העולם עד כמה גדול הוא התפקיד של עולמנו הכשר הנושא בתוכו את רעיון־הקודש של האורה האלהית, שהיא היא ולא אחרת היא הגורמת את צעדי "האתחלתא דגאולה" שלנו. ואנו הולכים עוד ליצור לנו מוסדות ויצירות, שעוד לא נתהוו בתחומנו. הכלליים שבהם הם: הישיבה העולמית, שהננו שואפים שתיבנה בירושלים בצורה טרקלינית מפוארה ושתקבץ אל תוכה המון צעירים בחירי הכשרון מבני הישיבות הרבות שבחו"ל, כדי שתהיה לנו צעירות רעננה מקודשה לאור תורה וקודש ד' בישראל, שתהיה ראויה להכריע את כף הקודש, לעומת הצעירות החולונית שכבר ישנה ושעוד עתידה להתרחב ע"י האוניברסיטה; שואפים אנו ליצירת קרן גדולה וחשובה למטרה זו וידים יש לתקותנו בע"ה; כלולה היא תקותנו זו בתקות יצירת אורגנים ספרותיים רבי ענין בעולמנו הקדוש, הכוללת בקרבה ג"כ תמיכה לכל כח ספרותי הגון פנימי, ועל כולם התייסדות ב"ד גדול בירושלים לאומה בכללה, מכולכל בכבוד והרחבה ומורשה מהמון הקהלות, שהתנועה ירושלים תתפשט בהן במלא העולם. נניח שמטרה זו האחרונה יש לה עיכובים יותר עזים מכל, בכ"ז מכלל שאיפה אינה יוצאה.

את החסרון של השפה אקוה לתקן בע"ה. בראשית הצעד הייתי מוכרח להשתמש בגולה בשפת ההמון, וכן עושים גם קנאי העברית. אמנם כעת בהשפעת א"י ודאי העברית תבוא על מקומה, אף כי חושב אני שע"י ההחרמה הגמורה של הז'רגון, שהיא מוקדמת לשעה הראויה לכך, מתכבש ונלחץ הוא מעט או הרבה הרעיון גם בארץ ישראל, וביותר תהיה מורגשה לחיצה זו בשטף הבאים ועולים מבני הגולה בימים הקרובים העתידים לבא.

וגם בא"י אנו צריכים לרכוש לנו שוק אידיאלי, ארץ ישראל אינה צריכה להיות רק היונקת את הכספים מחו"ל, היא צריכה להשתתף ביצירה, והעולם הכשר שלנו צריך שיהיה מוער על זה. הסתדרותנו הקדושה שואפת לרומם את כבוד האומה על ידי הוד קדושתה, לחלץ את תנועת התחיה ממעגל הצד החילוני שהוא לחוץ בו. כל לב עדין מאיזה מעמד שהוא צדיך למצוא בקרבו נטיה לתנועה עולמית זו.

מאד חפצתי, שעכ"פ יהיה איזה ענין המקשר את כל בתי החינוך הנאמנים לד' ותוה"ק. אע"פ שלפעמים קשה לרבים לסבול את הפשרנות המזרחית, בכ"ז הלא

סוף סוף חפצים הם להעמיד יתד וגדר לקדושת ישראל בא"י, ואין לנו להפריד בין הכוחות העובדים להקים לישראל ניר[1] בקודש באיזו צורה שתהיה.

שלכם,

אברהם יצחק ה"ק

תתקיד

ב"ה, ער"ס עטר"ת, לונדון.

הורי היקרים עט"ד שליט"א,

שלו' וברכת הרגלים וכט"ס.

תל"י על החוה"ש אשר עמנו. וכמו כן מצב"י שו' קבלנו מכתבים באלו הזמנים וד"ש ע"י אהובינו משויץ ב"ה על שלומו הטוב. נקוה שנקבל עוד מכתבים מבשרים שלו' מיקירינו ברוסיא אשר כבר קבלנו מחיים ושרה שי' עם הדר"ש מש' הרד"ב שי' וביתו וכא"ל שי'. הננו מחכים מאד למכתב הורינו היקרים שי' ממצב שבתם ביפו ת"ו. יתן ד' ויהי' להצלחה ולברכה ולכט"ס, ונזכה להתראות בשמחת לבב על אדמת הקודש, ויגיענו השי"ת ברחמיו וטובו הגדול למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלו' שמחים בבנין עיר קדשו, וששים בעבודתו בבנין נכון ונשא, אשר עיני כל ישראל אליו נשואות מארץ מרחקים.

מפני קדושת יום טוב וקדושת ש"ק הממשמש לבא בקרוב, הנני מקצר ואו"ש וברכה לכל יקירנו, ולאחיות וגיסי היקרים וכל צאצאיהם הנחמדים בכל טוב יתברכו ויעלו מעלה מעלה בברכת ד' וחסדו, כנה"י ונפש בנם עבדם דורש אשרם ושמחתם לאוי"ט מוכן לשרתם ביראת הכבוד ואה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתקטו

ב"ה, ער"ס עטר"ת, לונדון.

בני יקירי ומחמדי שליט"א,

ב"ה על החוה"ש אשר עמנו כרגיל. בטח כבר קבלת את מכתבנו המפורט, ונקוה שתטיב להשיב לנו בפרוטרוט על כל הפרטים אשר שאלנוך עליהם. אל תגרע דבר מכל אשר שאלנו מהשיב תשובה ברורה. וחכם לב כמותך שי' יבין את ערכם של הדברים לכולנו בעה"י.

בטח קבלת את הקו"ק בחתימות הרבנים שי'. גם תודיענו מפרטי עבודתך לטובת עבודתנו הקדושה, ת"ל שהיא צומחת ועולה לברכה מזמן לזמן. חשיבותה מתברדת תמיד והשפעתה מתרבה בעה"י. יחנינו ד' בכח ואומץ בטהרת רוח וענות צדק לנצח על מלאכת ד' מלאכת הקודש הזאת, שהרבה מאד מכבוד בית ישראל והדרת קודש תלוי עליה.

מידידינו הר"ז פינס הגיעני מכתב גלוי בברכת השנה כדרכו תמיד. ומזכיר לחבה את הסתדרותנו. העירותיו ע"ד זירוזים מעשיים בעבודת שמים זאת. אקוה שתמצא בו שי' כח סועד הגון ונאה. דרש ממני את ספרו פנס שלמה, שאין לו עקז' אחר. אם ידרשהו ממך בטח תתן לו, כי הוא בין הספרים שנשארו תחת ידך,

1 ע"פ מלכים־א א, ד.

דר"ש כל יקירנו בס' גאללען, ובבאזל, ובצירידְ אם תהי' שמה. וכתוב נא לאה"ק ג"כ מכתבים תכופים ומפורטים מכל אשר אתך, כי הלא בזה תשמח את לבבם.

והנני בזה חותם ביפעת קודש שמחת קודש של זמן שמחתנו, בכט"ס כנה"י ונפש אביך מצפה אשרך כה"י מיחל לתשועת ד' על עמו ונחלתו בקרוב,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתקטז

ב"ה

הנה הלום ראיתי מראות בקורש, אשר הביא והגיש לפני איש חי רב פעלים[1], ירידי וחביבי הרב המאוה"ג סיני ועוקר הרים, עמוס בתורה וירא חכמה ומעשים טובים, מוהר"ר שמריה מנשה הכהן אדלר שליט"א, אשר מאז ירעתיו הכרתי את יקרת ערכו, אם כי הוא אל הכלים נחבא[2] ושייף עייל שייף נפיק[3], אמנם תורתו עליו מכרזת ושקידתו הגדולה היא העולה למעלה למעלה, וחוץ מאשר הרבה מקנתו בגפ"ת ופוסקים בשכל ישר וסברא למגמר ולמסבר ובפלפולא טבא חידש חירושים יקרים וחשובים, עור פשט ירו לפנים[3א], וביראת ד' תמימה בספרי חכמי אמת הגה ומצא כדי מדתו, ומשמיא זכו ליה לבאר דברים ישרים ע"פ הקדמות ברורות אבני חן ממקור הקורש מוצאות. ומעת יצא ספר קטן הכמות ראש מלין, למדרש האותיות והתנו"ט, שם בו מעינו בעתים ידועים, כאשר יספר בהקרמת ספרו היקר, והרבה לחשוף מטמוני המסתרים הרמוזים בראשי המילין, ע"פ יסודות איתנים מוצאם ממכון קודש הקדשים דברי המקובלים וגרולי חכמי ישראל הקדמונים, אף גם זאת הרחיב והגריל במערכות תבונתו לצאת בשער, ומעינותיו יפוצו אמרות טהורות בכמה מקצועות בתורה בהלכה והגדה, כל חיך הטועם יאמר לי לי[4]. על כן הנני בזה לקרא לכל יראי ד' אוהבי תורתו באו והביאו אל בתיכם ברכה מקורש, הספר היקר הלזה, ותתענג בדשן נפשכם, בנעימת תורה ויראה, וד' יצוה אתכם את הברכה, ומקורש ישלח מהרה עזרו לעם קרובו, והלכו עורים בדרך לא ידעו[5] אדריכם ומחשך יושם לפניהם לאור כדבר ד' אשר נאמן ב"ב בקרוב.

בעה"ח א' דר"ח מרחשון עטר"ת פה"ק לונדון יצ"ו

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתקיז

ב"ה, א' דר"ח מרחשון עטר"ת.

ברוך בואך לשלו', גדול ליהודים ומרומם בעמים, רב העלילי', מר חיים ד"ר ויצמן נ"י.

אדוני הנעלה, קבל נא בזה את ברכת שלומי, בבאך שלם ממסעך הגדול, אדיר הרושם ורב התוצאות, לארץ אבותינו ולתחית עמנו.

מלאי תקוה הננו, כי הזרע אשר זרעת על הרדי ציון יהיה נושא פרי ברכה

1 ע"פ שמואל־ב כג, כ. 2 ע"פ שמואל־א י, כב. 3 סנהדרין פח, א.
3א ע"פ שבת פ"א מ"א. 4 ע"פ כתובות קיא, ב. 5 ע"פ ישעיהו מב, טז.

ורב שלו׳ לימים יוצרו, ורוח ד׳ צור ישראל וגואלו יהי׳ עמנו לכונן את מעשי ידינו, לבנות כמו רמים [1] את בנין עם ד׳ על נחלת קדשו בנין עולם, לשמחת כל ישרי לב. (לעת־עתה לא נמצא סיומו של מכתב זה)

תתקיח

ב״ה, ג׳ מ״ח עטר״ת.

בני חביבי ויקירי שליט״א,

תל״י עברו עלינו הימים הנוראים והטובים ב״ה כשורה, במהלך הגון ורצוי, מצורף לבשורות ותקוות הטובות הכלליות, אשר בע״ה מהן נשקפות צדקות ועז [1] לעם עולם, וכל יצורי תבל הנתונים במועקה הנוראה אשר הסבה הרשעה העולמית עליהם בהמון כשפיה הרבים. וחדות ד׳ תעודדנו, כי מהרה קץ לחושך יושם והיתה הרוחה, וקרן ישראל יתרומם וינשא לשמחת לב כל ישרי לבב.

הננו מאד צמאים לדבריך היקרים, איך עברו עליך הימים הטובים, ומה מחשבותיך והחלטתך לימים הבעל״ט, ומה פעלת בדבר תנועתנו הקדושה במשך הזמן, ומה עשו חביבינו הנאמנים לדגלנו בענין הקדוש הזה. ב״ה שתנועתנו מתקדמת, ומשדרות שונות באות ידיעות ע״ד יחושים טובים ועמוקים לטובת הסתדרותנו. אמנם לא רבים יבינו משפט [2] איך עומד מצב אצילי בתנועה החובקת גם המונים, באופן שאינה צריכה לגרע מזכיותיהן של כל קבוצות ואגודות שכבר נוצרו ויצאו אל הפועל בשכבר הימים, גם כמלא נימא. אבל במשך הזמן יתבררו הדברים בעה״י ויכירו הכל, שדגלנו הקדוש בא להרחיב את הגבולים בכרם בית ישראל, לעודד כל רוח, ולרומם כל נשמה, לזרז כל ידים למפעלים נעלים וחשובים, להחיות על ידם את אור תחיית עמנו, ולפאר בהם את צמח ישועתנו.

מהועד הכללי דירושת״ו קבלתי מכתב כמו כתב רבנות בבקשה גדולה לקבלת המשרה ובהבטחה שמצדם יספיקו ככל הנדרש להנהגת הבית והסיפוק בכבוד הראוי. והשיבותי להם, שאמנם אם קטנתי מלקבל משרה קדושה ורבת אחריות זו, אבל אם טובת עיקו״ת דורשת כן א״א לי להמנע ממשא הקדוש הזה, וד׳ יצליחנו. אבל העירותי להם שהדבר צריך שיתאחדו בענין כל הכחות שבעיה״ק, ויבאו עה״ח הבתי דינים וראשי המוסדות החשובים, והכחות היותר טובים בערי הקודש והמושבות, וגם לרכש איזה יחש אפשרי עם אחינו הספרדים. נקוה שתשועת ד׳ תשגבנו ונזכה להוציא אל הפועל את מאוויי לבבינו למען עם ד׳ ונחלת קדשו.

הננו מקוים בע״ה להו״ל מאסף ״דגל ירושלים״, שיקחו בו חלק סופרים הגונים ורבנים חשובים. וכבר הודענו בעתונים לדרוש שהחומר הספרותי יאסף עד ר״ח כסלו הבעל״ט. ויש בדעתי בע״ה שיודפס בשני הלשונות המתהלכות בישראל, באידיש ובלה״ק. אולי תקח גם אתה חלק בעריכת איזה מאמר. וגם אולי תעורר איזה כחות ספרותיים ממכריך בזה. ואם בר טוביה משיג את הדבר לאשורו, ויכתב כראוי, אקוה שלא נקפח את שכרו בעה״י. אנו שואפים שהדבר יהי׳ מואר מכל הצדדים כולם בכל היחושים להמעמד הקיימים בישראל ולכל משאלות

1 תהלים עח, סט.

1 ישעיה מה, כד. 2 איוב לב, ט.

הרוח והחיים. גם מודעות יתקבלו בו כראוי למאסף שיש תקוה שיהי' נפוץ במספר הגון, ויד רבים תהי' ממשמשת בו.

נקוה שהשי"ת יכונן מהרה את השלו' בעולם, ואור ישועה כללית יזריח לנו, ובישועת הכלל נושע ג"כ בענינינו הפרטיים, שהם הרבה מאד חבוקים ומקושרים בעניני הכלל כולו.

דר"ש כל יקירנו ואוהבנו. תמיהנו מאד שלא הגיענו שום מכתב מחביבינו הר"א קמחי שי'. מה מאד משתוקקים אנו לדעת משלומו הטוב, ומשלו' צאצאיו היקרים הקרובים כ"כ אל לבנו.

פה הי' הספרדי מר עמוס, ומאד קבל עליך שהנך מחמיר יותר מדאי בעניני זהירות הנוגעים במידי דאכילה, עד שהדבר מגיע חלילה לגרעון במצב בריאותך. אמנם אקוה בע"ה שבר דעת ושכל ישר שכמותך יב"י לא יהי' חלקו בין המפליגים בדברים חוץ משורת ההלכה, ועת ומשפט ידע לב חכם [3]. בכ"ז מאד אחפץ לדעת מה הם הענינים שעל ידם הנך כ"כ נדחק עד כדי הצמצום בעניני האכילה, אם הדבר מגיע לפת פלטר [4], רחוק הוא להחמיר בזה הרבה במקום דחק ולחץ הבריאות. וד' יעודדך יחזקך ויאמצך למען שמו לאוי"ט, ונזכה לראותך בתור האדם המעלה מאושר בכל טוב סלה, כנה"י ונפש אביך מצפה צביונך ותפארתך כה"י,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתקיט

ב"ה, ד' מ"ח עטר"ת.

כ' ידידי הרב הג' המפורסם איש אשכולות מו"ה אהרן ראובן צארני שליט"א, רב בק' בירמינגהאם יצ"ו, וכא"ל שוי"ר.

מכתבו היקר הגיעני, וישר חילי' על אשר יאזר כגבר חלציו לקנא קנאת ד' להרחיק בכל מה דאפשר את הבוגדים בברית ד' ותוה"ק, להטמע בבנות גויי הארץ. ומי זה אשר לא יתן צדק לפעלו הטוב. ומעשה נחמי' יוכיח, שהבריח את בן בן אלישיב הכה"ג, בהיותו חתן לסנבלט, ולא נשא פני גדול, ותחשב לו לצדקה עד עולם, ולשון הרמב"ם בפי"ב מה' אסו"ב שהוא כאילו נתחתן בעבו"ז, ויש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו, ע"כ תחזקנה ידי כת"ר. ואקוה בעה"י שרבים ושלמים יחזקו את ידיו לטהר כרם בית ישראל, ולהאיר אור קדושת היהדות במבואות האפלים, וד' יהי' אור לנו, וישיב לב רחוקים לשוב לצור מעוזם, לטוב להם כה"י.

והנני בזה ידי"ע דוש"ת ומחזק ידיו בעז ד', כנה"ר ונפש חותם בכל חותמי ברכות באה"ר,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

3 קהלת ח, ה. 4 ע' יורה־דעה סי' קיב.

תתקכ

ב״ה, ד׳ מ״ח עטר״ת.

לכבוד הועד הנכבד בחדרה ת״ו.

שלו׳ וברכה.

מה מאד אבקש לשמע מאת כ׳ הועד את פרשת המצב של מושבתם היקרה, כעת בעודני יושב פה בגולה, בצפיתי אצפה להתראות עמם בחבת קודש בע״ה בשוב ד׳ את שבותנו לארץ חמדה.

אבקש בזה מכבודם בשם אחד מתושבי העיר בעלפאסט במדינה זו מר יעקב בעראוויץ, שהוא מהמתנחלים במושבתם, ששחרני זה כמה שהוא מוכן למלא את חובותיו בהוצאות המושבה ע״פ החשבון הצדק, ומבקש שיראה הועד לקיים ולהחזיק את נחלתו בחזקתו, והוא מקוה לשוב לא״י בכלות המלחמה אי״ה. איחל לתשובתם המוקדמה ואחתום בברכת שלו׳ כנפשם הנכבדה ונפש מוקירם ודורש אשרם כה״י בצפיית ישועה וגאולה קרובה,

הק׳ אברהם יצחק הכהן קוק

תתקכא

ב״ה, ד׳ מ״ח עטר״ת.

בני חביבי שליט״א,

זה כבר שאנו מצפים מאד למכתבך היקר אשר הבטחת עליו, בטח לא תאחרו עוד. ת״ל על החוה״ש אשר עמנו, וכמו כן הגיענו מכתבים באלו השבועות מתמן, ב״ה על שלומם, אך בזמן האחרון נעצר קצת מהלך הדואר, יחננו ד׳ לבשר ולהתבשר אך טוב וחסד מקדוב ומרחוק, ויקבצנו בחסדו מקצוי ארץ לארץ חמדה לראות בכבודה ובנינה וקיבוץ בניה לתוכה בשמחה בב״א.

כתוב נא יקידי מכל אשר עמדך בפרטיות, ואיך העמדת את עניניך ב ז מ ן הזה, ובאיזה מקצועות אתה עסוק בתלמודך, בקודש, וגם בחול. זה כמה ביקשתיך ולא בירדת לי את הדברים כדאוי. אנא השב ידך למלא את משאלי.

מהלך הסתדרותנו הולך ומתפתח, אמנם בצעדים מדודים, אבל הלא עיקרו של הענין הוא סוף כל סוף ההתעודדות הרוחנית שבו, ומפני כך אי אפשר למודדו במידת הכמותיות, ונקוה בע״ה כי גם תוצאות מעשיות חשובות תצמחנה.

ד״ר זידל נ״י מציע משם ד״ד דעזועל דאש ישיבת רבי יצחק אלחנן ז״ל מנוייארק ואגודת הרבנים שם, שהי׳ טוב שאבוא שמה, בשביל העניינים של א״י הקרובים ללבבנו, ואם כי עוד לא חדרו שם עניני הצורך של דגל הקודש שלנו בעומק הלב, בכ״ז יש תקוה לכר נרחב, אבל קשה לי להחליט דבר בשאלה זו בעת. נראה דבר מה יראנו ד׳ במצב העולם באלו הימים והשבועות הקרובים, שחזון עתים נשקף מהם לטובה בע״ה.

הרבה הי׳ ראוי עוד לכתוב לך, אבל מוטרד אני בכמה הטרדות, ואקצר כעת, ועוד נקוה לכתוב לך בעה״י כשנקבל אי״ה מכתבים מאה״ק שנתעכבו מעט. והיה זה שלו׳ וברכה כנפשך היקרה ונפש אביך מצפה אשרך צביונך ותפארתך כה״י,

הק׳ אברהם יצחק ה״ק

באה"ר אדר"ש כל יקירינו הר"א קמחי וכא"ל שי' וש' הר"מ ויסבורד נ"י וכא"ל, וביחוד תדר"ש ידי"נ הר"א באצקי וחותנו הרנ"ש שטערנבוך נ"י וכא"ל, מה שלומם כי כתב לבנו אשר שי' שהיו חולים כלם, ד' ישלח להם רפו"ש בכט"ס.

הנ"ל

תתקכב

ב"ה, י"ד מ"ח, עטר"ת, לונדון.

כ' ידידי היקר הרב החו"ב שנון ונעלה מאד מו"ה שמואל דוד מענדעלסאהן שליט"א.

שוי"ר.

מכתבו היקר עם מאמרו הגיעני, ובכלל קולעים דבריו למגמתנו, ביסוד הסתדרותנו הקדושה. אמנם אין קץ להעמקתם של דברים, ובירור טוהר ההרגשות הקדושות, שהן ראויות כעת לצאת בהתגלות רבה, מלב כל השדידים אשר ד' קורא, להחיות את עמנו תחיה קדושה, תחיה פנימית, כדי שתהי' משמשת לנשמה אל התחיה החיצונה, אשר עינינו רואות אותה, עם אורותיה וצלליה. והדברים כולם אשר יתבררו ויתלבנו ע"י כחות חכמי לב, טהורי דעה, דורשי ד' בכל לבבם, הם הם לשד החיים התאוריים של הסתדרותנו. ע"כ קרואים ללימוד ועיון, להעמיק ולהקשיב, הנני כולנו. וגדולה היא תקותנו על הכוחות היותר טובים, שבצעירי ת"ח שבדור, שבתוכם ימנה ידידי. חזקו ואימצו, וצור ישראל יהי' בעזרנו לרומם נס קודש על הרי ישראל, ולפאר הדרת תורת אמת, תורת ד' תמימה בכל עוז וכבוד.

דבריו בד"ת נאמרים הם בשכל טוב, וא"א לי כעת להאריך מרוב הטרדא. אבל לאמתת הענין א"א ליחש דין הוחזק כפרן לקיום דברי העדים, שהרי עיקר הדין של הוחז"כ הוא כשאמר פרעתי אח"כ, שאין כאן הכחשה לעדים כלל, דאל"ה הר"ז בכלל כ"ה לא לויתי כאומר לפ"ד, וכדי' הסמ"ע במקומו, ופשוט הוא, ועיקר ד' הקצה"ח ע"ד הראב"ד הוא מפני שבעסק זה גם בעדים הוחז"כ, ומה שצריכין שיהי' דוקא בב"ד הוא כדי שיהי' מוחז"כ גם לעסק אחר, כמש"כ בבי' הגר"א דמש"ה אי' בגמ' דלא הוחז"כ לעסק אחר, אבל בעסק זה גם ע"פ עדים הו"כ, ואין ענין של הוחז"כ נוגע כלל לפסלנות, וכלשון בעל המאור בפ"ק דב"מ, שכ' ואינו חשוד בכך לא על הממון ולא על השבועה, אלא צ"ל שהוא תקנת חכמים, מטעם אומדנא, כשראו שהוא מתאמץ בטענות שקר על ממון זה, לטול ממנו את נאמנותו בזה הפרט דוקא ולא אמרו דבריהם כ"א כשהוכחש בטענותיו, ולא בענין גזילה קודמת שי"ל שחזר בתשובה, ורוצה לתקן את מעוותו, אבל בטענות לא ראינו ממנו שמתחכם בשקר. ואין דנין ד"ס מד"ס. זהו בידור הענין במהות הו"כ. וא"א לי בשו"א להאריך כעת.

והנני בזה חותם בברכה וכ"ט כנה"י ונפש ידידו מוקירו ומכבדו,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתקכג

ב״ה, ט״ז מ״ח עטר״ת.

בני חביבי שליט״א,

ת״ל על החוה״ש אשר עמנו, וכמו כן קבלנו מכתבים מבשרים שלו׳ מתמן. יחנינו ד׳ לעלות בקדוב אל הקודש כולנו יחד ולשוב לעבודה מסודרת לשם ד׳ ועמו על אדמת קדשו.

נא בני יקירי לשמחנו מיד בידיעה ברורה ממצב בריאותך. אמא תחי׳ מצטערת מאד על אשר סרת לס״ג בעת אשר מעמד הבריאות בה הוא גרוע. ישמרך ד׳, וכל מחלה לא תקרב אליך. מה ש׳ אהובנו הרא״ק שי׳ וביתו, ויתד ידידנו, ישמרם ד׳ כולם, וכל עם ד׳ יסיר מהם כל חולי ומדוה, וירפאם רפו״ש לאוי״ט.

הננו כופלים את בקשתנו שלמע״ה תומ״י בקבלת מכתבנו תודיענו משלומך ומבריאותך, ואל תאחר כלל.

הננו כבר מחכים על מכתבך הארוך אשר הבטחת. חושב אני שכבר שלחת אותו אלינו.

בא מירושת״ו מכתב גלוי מהרי״מ חרל״פ שי׳ ע״ד דגלנו הקדוש, כתוב בסגנונו הספוג מתמצית שאיפותינו ע״פ תוכן רוחו המלא זוך ועריגת קדושת אמת.

הנני חותם בברכה, ומצפה להתבשר אך טוב וחסד בדיות גופא ונהורא מעליא וכט״ס אביך,

אברהם יצחק ה״ק

תתקכד

ב״ה, ר״ח כסלו, עטר״ת.

כ׳ ידי״נ הרב החכם יקר ונעלה מאד מר משה ד״ר זיידעל שליט״א.

שלו׳ רב.

מכתביו היקרים הגיעו לידי, והנה ע״ד הנסיעה א״א להסכים כעת טרם שבא מצב השלו׳ בעולם, אשר נקוה בע״ה שלא יאחר הרבה, ואז יוכל להיות שנסכים לבא לאמעריקא, בשביל העיבוד של התכנית לעבודתנו העתידה בא״י.

ולא אמנע מלהעיר את כבודך היקר, שלדעתי הצדק עם צב״י שיחי׳ ״שאין כאן התנגדות בין שתי הסתדרויות״. לא באה תנועתנו הירושלמית, לדחוק את דגליה של התנועה הציונית, כ״א להרחיב את גבולה, ולהכניס בה זרם של חיים יותר יהדותיים, ולחבב את תנועת התחיה הלאומית שלנו על כל השדרות של עמנו, אפילו על אותם שהם מתרחקים ממנה עד עכשיו מפני היבשות החילוניות שבה.

וע״ד שאלתך, איך נהיה כח פועל בפני עצמנו כלפי חוץ, אשיבך יקירי, כי אין אני מתכוין בתוכן הפוליטי שלנו פעולות פוליטיות ממש להתיצב לפני הממשלות תיכף בתור כח מופרד מההסתדרות הציונית, כי אם להשתדל באגיטציה [1] תדירית להסביר לפני העולם הפנימי וגם החיצון, שהרעיון הכללי של האומה הוא לשוב לא״י, בתור אותה האומה האלהית המתוארה בתורה ובנביאים, ולא נשתנה ולא

1 תעמולה.

ישתנה רוחה לעולמים, ואם היא לוקחת דברים רבים מיפיותו של יפת [1]* למפעליה העולמיים, אין כל אלה מכריעים על התוכן העצמי שלה, שהוא כולו קודש ואלהי ע"פ המושג של הנבואה כפי עומק רשומה החתום בנשמת הקודש של האומה, המתבלטת בחיים על ידי שומרי אמונים דוקא, שהם הם הנם נושאי האמונה האלהית בטהרתה, שבה גנוז כל עזה ותפארתה של אומתנו, וכאשר ירבו לנו הסברות רבות כאלה ע"י תכסיסים ספרותיים, יכנסו בודאי באזניהם ולבם של גדולי האומות, וישוב אל תנועת תחייתנו אותו הזיו וההוד האלהי אשר נבאו עליהם הנביאים. וכדי להרשים בחיים את המחשבות הללו, צריכים אנו לקבוצה גדולה ומרובה באוכלוסין, שתשא את דגל הקודש בידים אמונות, וזהו היסוד של המבוקש הפוליטי בדגל ירושלים. מובן הדבר שאחרי שיתפרסם הדבר בעולם החיצוני, יוכל להיות שתהיה התביעה ג"כ מצד העמים לבא בדברים עם הסתדרותנו, אבל אנו לא נרדוף אחר זה, כי אין אנו מבקשים את אימוצנו מחוץ למחנה ישראל, ולא על־ידי אמצעיים חיצוניים, כ"א את תוכיותה של נשמת האומה אנו דורשים לעורר, וכל כבודנו הוא פנימה, ומה שיהיה מושפע ממנו כלפי חוץ אינו אלא דבר מסתעף הבא מאליו, שיוכל רק לרומם את הערך של כללותה של תנועת התחיה הלאומית בעולם, כדי שהעמים התרבותיים, שסוף כל סוף ספוגי רוח אמונה הם בכללם, יראו בה את כבוד שם ד' אלהי ישראל החופף עליה.

וע"ד האפשרות של יסוד האגודות להסתדרותנו, הנה להסביר להעולם הרחב צריכים להשתמש באופנים שונים לפי תנאי המקום. למשל הקדמתי, שיש לנו שאיפה להגדיל את יסוד התחיה שלנו ע"י דגלנו הקדוש, בין מצד הכמות בין מצד האיכות, ומצד הכמות הרי הוא דבר פשוט, שאנו צריכים להציע לפני כל אדם מישראל שעדיין עד כה אינו נותן את ידו לא להציוניות, ולא להמזרחי, מפני נמוקים של רגשי קדושה, או של משמעת לגדולים שלא ניחא להו בהם, הנה לפניך חלקה חדשה שעדיין לא נפסלה במחאות, ועל ידה אפשר לעבוד את עבודת התחיה והגאולה בכשרות גמורה, ולחוגים יותר משכילים, ויותר עמקנים, אפשר לפרש ג"כ את הצד האיכותי, שמפני זה אינו נפטר מלהכנס להסתדרותנו אפילו מי שהוא כבר ציוני, ואפילו מי שהוא מזרחי. מי שהוא ציוני, אם רק יש בו צד של כשרות יהדותית, צריך הוא לדעת שמצד ציוניותו, איננו יוצא כ"א ידי חובת עבודת החול של האומה, אבל חלקת עבודת הקודש לא נעבדה עדיין ע"י הציוניות, וצריכה היא לתנועתנו הירושלמית. וגם המזרחי צריך לדעת, שעד כמה שיהיה מצליח בהשפעתו בחוגה של הציוניות, יהיה צריך לותר על הרבה דברים מפני השלום והנימוס, ומפני אי האפשרות לבטא את כל ההגוי בעומק הנשמה הכשרה של עולמנו הכשר ביחושה של קדושת תחייתנו הלאומית, והמקום שעל ידו יוכל להרחיב את צעדי הקודש הוא בתוך הסתדרותנו, וכיון שאבוקת קודש עולה ומאירה מבחוץ להסתדרות הציונית, יהיה יותר נקל להמזרחי לבא לשאיפותיו היהודיות גם בתוך הסתדרות עצמה.

נזדמן לי לראות מכתבו של הרב ד"ר רעוועל שי' ב"אידישע גאזעטען", והנה סגנונו הוא מתאים עם הסגנון של המכתב לדגל ירושלים, רק חלוקים אנחנו באיזה

1* מגילה ט, ב.

פרטים, וראוי לבא בכיוצא בזה לידי השתוות, דרש נא בשלומו משמי באהבה נאמנה, ומאד אשתוקק לבא בקשר דברים ומעשים עם גברא רבא דכותי' שליט"א.

הנני חותם את מכתבי בהעדה שסוף כל סוף כשר הדבר שיתאמץ כבודך ויתר מכירנו היודעים את אמתת נקודת חפצי שאיננו כ"א לשלו' הכללי של עם ד' ולטובתו האמתית, שיתנו את ידם להסתדרותנו, ולהרחבת תנועתנו, ולדומם את דגלנו הקדוש "דגל־ירושלים" גם באדצות הברית. פה הדברים הולכים ומתפתחים, מתיסדים סניפים, והלבבות מתעודדים. נקוה להו"ל מאסף "דגל־ירושלים" לע"ע בזאדגון, אולי תאבה בטובך לקחת בו חלק, וגם תוכל להמציא לנו כתות ספרותיים הגונים, כי חפצים אנו בלבון ובידוד הדבר מכל צד.

והנני בזה חותם בברכה ואה"ד בצפיית ישועה וגאולה קרובה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נ.ב. אולי יוכל כ' הגר"ד ד"ר רעוועל שי' להתחיל מיד ביסוד פונד ליסוד הישיבה העולמית, שהיא דאויה לצאת לפעולה במוקדם היותר אפשרי. אי אפשר לנו לסבול ששטף של צעידים מחונכים בחינוך תרבותי חילוני ישטוף מכל עבדים בירושלים, ומהצעידים המיוחדים לגדלות התורה, תלמידי הישיבות הגדולות לא יבאו אלינו בהמוניהם, ותתבטל אז הצעידות הירושלמית ברובה של הצעידות החו"לית, שזה יהיה לנו ענין גורם חלילה הדיסות גדולות, ותגדות דבות באומה פנימה. אבל ע"י יסוד ישיבה עולמית גדולה ומשוכללה בכבוד פנימי והוד חיצוני, נקרא להצעידות התורנית שתבא לירושלים, וע"י הכח הרוחני הקדוש, יהיה לנו אומץ לעמוד בפני נחשולי הזמן של התרבות החילונית, ועוד מגוית האדי נרדה דבש[2] בע"ה, וישוטטו דבים ותרבה הדעת[3], ושלומן של ישראל יגדל, בהתגלות עושר המחשבה, ע"י השפעת הקודש על החול, במדה עליונה וגדולה אי"ה.

הנ"ל

תתקכה

ב"ה, ר"ח כסלו עטר"ת.

בני מחמדי שליט"א,

תל"י על החוה"ש אשר עמנו. וכמו כן הגיענו מכתבים מבשרים שלו' מהתם ותמהים הם על מיעוט כתיבתך להם וגם בעיני יפלא. כמה פעמים בקשתיך יקידי שתכתב להם ומה יקרו להם שם דבריך. אקוה שתמלא את החסרון ותכתב. לידידנו ד"ד זיידיל נ"י כתבתי אמש, בראשונה קבלתי ממנו מכתב בשאלות ע"ד הסתדרותנו, ואח"כ בא מכתב שני שבקשני בו בשם הרב ד"ר רעוועל נ"י ראש הישיבה די"א שם, ובשם אגודת הרבנים לבוא לאמריקה לאיזה משך זמן לעסוק יחד עמם בדבר היסוד של החינוך בא"י. הרעיון האצילי שביסוד דגלנו הקדוש עדיין לא חדר בלבם, בכ"ז תקוה נשקפת להתפתחות בע"ה. ישנם אנשים, שדוקא הדברים הפרטיים מעלים אותם לידי כונה דוממה, ונמצאים כאלה שרעיון מרומם מנשא אותם למעשים כבידים, ומינייהו ומינן תסתיים שמעתתא[1] בעה"י.

2 ע"פ שופטים יד, ט. 3 דניאל יב, ד. 1 ע"פ פסחים פח, א.

הנני מאסף כעת מאמרים זרגוניים בשביל מאסף דגל ירושלים. אמנם ברום הרעיון אינם עומדים עדיין כל עוזרינו, בכ"ז גם מאלה יש להסתייע לפרסום הענין, ובהתחברות של איזה מאמר או מאמרים העומדים על המצב הנאות ביסוד השאיפה יתנשאו גם יתר הדברים לתעודתם, והכלי מצדף מה שבתוכו[2].

מאד אני מצטער על מעמדו של ר"א צבי שטערן נ"י, ירחם ד'. הודיעני נא מה עמדו וד' יתן הטוב.

נא בני יקירי, מאד מאד הננו מבקשים ממך שלא תקמץ במכתבים, כתוב אם אפשר איזה פעמים בשבוע. וד' יגמור בעדנו לטובה, ויסיר מעולמו ומבני בריתו כל מדוה וכל חולי ויחזקם ויאמצם בישועתו ורפואתו השלמה!

ע"י ד"ר ויצמן קבלתי ד"ש משם. בתי' ואסתר שתיהן היו באכסניתו ומסרו ד"ש, תיאר לפני את חזותן לטובה ב"ה, אמר שהם ב"ה עליזים ומרוצים, מצפים לתשועה, לעת ישיבנו ד' מהרה לשלו' אל הקודש.

דר"ש ידידינו הרא"ק נ"י וכל ידידנו שמה ושלו' הר"נ שטערנב' וכא"ל, וכתוב נא מכל אשר עמדך לטובה ומשלו' כל דו"ש. מה שלו' הר"א באצקי נ"י וביתו.

יזכנו השי"ת לבשר ולהתבשר מכל יקירנו אך טוב וחסד ושלו' דב, כנה"י ונפש אביך מצפה לתשועה ורחמים,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתקכו

בעה"י, י' כסלו עטר"ת.

בני יקירי שליט"א,

אחרי אשר הרבה חכינו לדבריך, הנה באו במשך ימי מספר כרטיסך ומכתבך האחרון מלא דבר ד' זו הלכה[1], אשר הי' לי לשמחת לב. ברוך ד' אשד נתן בלבך דעה והשכל לפלפל בחכמה[2], באודח דעת ומישרים. כה יחזק ויאמץ חילך לאורייתא[3], ותוסיף אומץ באור ד' ובקדושת תורתו ויראתו, בדעת ותבונה, והגיון ישר להגדיל תורה ולהאדירה לאוי"ט.

הנה תל"י אשר זכנו להגיענו לימי השלו' בעולם, יה"ר שיכונן את מצעדנו מהרה להביאנו שמחים לארץ חמדתנו, ולמצא בדב עוז ושלו' את כל מחמדינו וכל עם ד' הגוי כולו יושב ציון מעוטר בהוד והדדת כבוד ויפעת קודש ד'. והנה כבר הגיע הזמן לחשוב על דבר הענין למעשה. וכן חושבים אנו שראוי שתכין את עצמך לבא פה אלינו בעה"י. והשי"ת יזכנו לעלות אל הקודש בקרוב, בהצלחה, ורחמיו וחסדיו אל יעזבונו נצח. מאמדיקה כתב ד"ר זיידל נ"י בשם ד"ר רעוועל ואגודת הרבנים שם, שהם מבקשים כולם שאבא שמה בשביל ענייני אה"ק, ואם אשיבם הן ע"י דעפעשע ישלחו את ההוצאות הדרושות. אמנם לע"ע עוד הדבר בלתי מוכדע אצלי, ינחנו ד' בעצה טובה מלפניו.

ממר באדענהיימר הגיעה רשימת חברות שלו, שכתוב בה ששולח לי"ש אחת,

2 חגיגה פ"ג, מ"ב.

1 שבת קלח, ב. 2 ע"פ שבת לא, ב. 3 בבא מציעא פה, ב.

אבל הלי"ש לא נמצאת במכתב, ואין זה ענין מעכב. ב"ה שעצם רעיוננו הולך ומתפשט וקונה לבבות יקרים. עתה הגיע כבר תור המעשה המוחש בע"ה.

כל מגמתנו היא לאחד ולהרבות נועם ושלו', אני מתאמץ ומחפש למצא דרך סלולה במעשה במקום שהנוטים לדעת אחרת מעבירים מאד את הדרך, מבלי להתחשב עם הכרתה הכללית של האומה, המתבטאת ע"י שלמי אמוני עם ד', שבאמת הם הם עיקרה ויסודה של אומתנו אפילו שהם נחלשים במעשיהם המעשיים במה שנוגע למצב הזמן. אקוה שיאיר ד' באור ישעו את נתיבותינו ויחזק את רוחנו באורח שלו' ועז.

בהערת אהובנו הה"ג רמ"ש [4] שי', בטעמא דמילתא שתשמישי מצוה נזרקים, וכי קדושה שבהן להיכן הלכה, כבר הסביר זה הרמב"ן, הובא בר"ן מגילה פ' בני העיר, שהקדושה שחלה על המצוה היא קדושה של כבוד, שחלה רק בשעת מצוה, והיינו מפני כבודה של המצוה. א"כ יש לנו בעניני קודש קדושה בעצם וקדושה של כבוד, ובתשמישי קדושה הקדושה היא בעצם, ע"כ ודאי א"א שתיפקע, ויש שאפי' פדיון אין מועיל בהם, אבל קדושה של כבוד שייך רק כ"ז שהכבוד שורה שם, והכבוד של המצוה אינו שורה כ"א בזמן שהמצוה נוהגת. ונראה שזה הוא שורש המחלוקת בקדושה ראשונה או שני' אם קדשה לע"ל, דלדעת רבים היא סובבת גם על מקום המקדש [5], שאם נאמר שהיא קדושה של כבוד כיון שנסתלק הכבוד מסתלקת הקדושה, ואם היא קדושה עצמית, זאת היא קדושת השכינה, אז אמרינן שלעולם אינה בטלה [6], כמו וכי קדושה שבהן להיכן הלכה [7]. והם שני פירושים על המקרא דונקדש בכבודי האמור במשכן, וה"ה במקדש דאיקרי משכן [8], שאפשר לפרש שעל ידי הכבוד חלה קדושה עצמית, והויא קדוה"ג ואינה בטלה לעולם, וכ"ק שבהן לה"ה, אבל אם נפרש שהקדושה היא מפני הכבוד אז אינה נוהגת כ"א בזמן שהכבוד שורה. ובס' שער השמים לר"א אירירה האריך בהבנת האצלה קיימת והאצלה מתנודדת, שהמעמיקים שבאפלטוניים השיגו כבר את הכרח מציאותם של שני הצדדים הללו בעמדה הרוחנית המצויה בההויה האצילית, ובאופן יותר מצוחצח הגדירוה חכמי קודש של עם ד'.

ומה שקשרת את הדברים בענין לב ב"ד מתנה, לא מצאנו סברת לב ב"ד מתנה כ"א על דברים פרטיים יוצאים מן הכלל, אבל על ענין הכולל את כל הכלל כולו, כה"ג דתשמישי מצוה, שכל עניני מצוה אין קדושתם כ"א בשעתם, אין שייך ע"ז לב ב"ד מתנה, ויותר נח להכניס הדבר ביסוד קבוע בטבע הענין כסברת הרמב"ן, דכך היא המדה דקדושה של כבוד. קשה לי כעת להאריך בכל דבריך הנעימים וישרים ב"ה, יזכנו השי"ת להשתעשע בחוקיו ובאמרות צדקו בשמחות וגיל וחדותו ונועמו לאוי"ט בכט"ס.

כעת נקוה שנוכל להתקשר בדברים עם הרבה כוחות טובים וקדושים, לעבוד שכם אחד ביסוד הסתדרותנו הקדושה, בכונה דצויה להוריח קדושת שם ד' והוד פאר יפעת תורתו על כל תנועת תחייתנו. בקרוב יצא לאור קובץ המכריז של ד"י, שהעתקתי את כתבי התעמולה לעברית. אקוה שבחוג מביני מדע יפעלו הדברים

4 הרב ר' משה שוארץ. 5 ע' זבחים ס, א, תוס' ד"ה מאי ומשפט־כהן סי' צו.
6 ע' הלכות בית־הבחירה פ"ו הט"ז. 7 ע' שבועות י, ע"ב. 8 עירובין ב, א.

האמודים בלה"ק יותר מכפי שפעלו בהיותם נאמדים בלשון חול.

בעניני הת"ת ויתר מוסדות הקודש באי"י, הנני משתדל עד כמה שידי הכהה מגעת, וב"ה שעזרה לא מעטה לפי הערך באה להם ע"י השתדלותנו, ונקוה שהתעכבותי בגולה במשך הזמן עד כה תהי' להם להועיל ולדוממות קרן גם לימים הבעל"ט, כשיחננו השי"ת ברוב חסדו לשוב אל הקודש ולעשות בדרך מסודר בתיקון ענינינו הפנימיים במקום המעשים ומדכזם.

באחד המכתבים העידותיך כבר ע"ד העתקת כתבי התעמולה לאשכנזית[9], ובגוסן שלהן, וחידוש בעיני שלא השיבות ע"ז דבר.

דר"ש כל יקידנו שי' ביחוד הרא"ק[10] ומשפחתו, מה שלומם בפרטיות כעת לפי מצב הזמן, השי"ת ישמור ויגונן ויציל את שאר עמו מכל פגע ומחלה. אבקשך מאד להתמיד במכתבים, יהיו אפילו קצרים, פעמים או שלוש בשבוע, והשי"ת יתקננו בעצה טובה מלפניו בכל עוז וישועה.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ד כנה"י ונפש אביך מצפה צביונך ותפארתך בכט"ס,

הק' אברהם יצחק ה"ק

למע"ה להשיב דברים ברורים מה אתה חושב ע"ד שיבתך אלינו בע"ה בקרוב, יצוה צור חסדו[11] ברחמיו, ונגילה ונשמחה בישועתו לאוי"ט.

הנ"ל

תתקכז

ב"ה, ד"ג כסלו, עטר"ת.

בני מחמדי שליט"א,

ת"ל שהגיענו הכרטיס שלך, אחרי שמאד חכינו להודע משלומך. ומאד נבקש אותך שתכתוב בתדירות בכל שבוע, ואם אפשר לפעמים יותר, כי העיכוב של המכתבים גודם ביחוד לאמא תחי' צער גדול. ומצוה רבה להזדרז למנע זה ע"י המכתבים התכופים בעה"י. וא"צ לכתב באריכות כ"א ד"ש בקצת פירוט, דק מפרק לפרק תכתב באדוכה מכל העניגים הנוגעים להכלל ולהפרט. בטח כבר תקבל את מכתבנו, והנה ראוי כבר לעסוק בהכנה לשוב בעה"י ורחמיו למחוז חפצנו. וד' יתקננו בעצה טובה מלפניו.

פה מתחילים אנחנו כעת בקצת תעמולה יותר מזורזת. יצליחנו ד', כמה פעמים העידותיך ע"ד העתקת המכתבים לאשכנזית ומתפלא אני שלא השבתני ע"ז. וע"ד הזרגון, למנע לגמרי משימושה א"א פה, שהיא השפה ההמונית אפילו בעניגים ספרותיים. רק צריך להשתדל שיהיו הדברים ג"כ כתובים בלה"ק. וע"ד ההפדזה של קנאת השפה, צריכים אנחנו לשום ע"ז גבולים הגונים, כי סו"ס יש בה הרבה ממלאכותיות והרבה דיקניות מצד החיקוי הקופי.

ישמחנו ד' בישועתו ויאיר לנו בעז יפעת אודו בימי חג האודים החנוכה הבעל"ט. והי' זה שלום וברכת עולמים כנה"י ונפש אביך מצפה אשדך ודוש"ת כה"י,

אברהם יצחק ה"ק

9 גרמנית. 10 ר' אברהם קמחי. 11 זמירות שבת „ברוך ד' יום יום".

תתקכח

ב״ה, ה׳ חנוכה עטר״ת.

הודי היקרים עט״ר שליט״א, ובנותי היקרות וכל יקירינו שיחיו לאוי״ט.

שלו׳ וברכה וכט״ס.

מאד נשמחנו ב״ה בשמחת מכתבם היקר, אין בפי די תודה להודות לכאאמו״ר שליט״א, על דבריו היקרים אשר היו לנו לנחת. וע״ד הענין של ידושת״ו, הנה עוד בחודף העבר כתב לי מזה הענין הדב ר׳ פסח צבי פרנק נ״י, וכתבתי לו פרטים אחדים, ומאז לא קבלתי מהם שום מכתב, ואח״כ או בפרק ההוא כתבו לי מזה רש״ח ושמואל שי׳ וג״כ בדברים כלליים. אמנם באלו הימים כתבו לי מועה״כ שתי אגרות כמעט דצופים, ואנכי השבתי להם על הראשון איזה פרטים ועוד לא קבלתי מהם תשובה, דק שבתוך כך בא מהם מכתב להטשיף רבי דפה ד״ר הערץ נ״י, שיעזור לי ע״ד הרשיון לנסע מטעם הרשות פה, וזה בע״ה יעלה לא כ״כ בכבדות כאשר נקוה. והנה עם כל תשוקתי להקדים בעה״י את באי לאה״ק, וכל ישעי וחפצי [1] הי׳ לקבע את דירתי בעיקו״ת ירושת״ו, בכ״ז עדיין לא אדע איך הוא המצב, ואם העול המוכרח להיות עמוס בזה הוא לפי כחי וכשדוני הדלים. אמנם לעומת זה מיפו הלא אין לי שום הערה ושום בקשה, ולא אדע כלל איך מתיחסים כעת אלי. אמנם כבר כתבתי מזה לשמואל ולש״ח שי׳, אקוה שהם יעמידוני על בידור הדברים, וגם לחתני הישר שיחי׳ כתבתי מזה הענין וכמו־כן לרבי יוסף שלנו שי׳. אקוה שכולם יחד יפקחו בזריזות בכל פרטי הדברים וישיבוני דבר דבור על אפניו [2].

והנה אם היו הענינים בא״י מכל המוסדות של אחינו הכשרים מסודרים לפחות במדה זו, עד שהיו כולם כותבים שהם חפצים שאעשה עבודם, באופן מפורסם, הי׳ אפשר לעשות הרבה לטובתם, אבל כיון שכותבים דק יחידים, ומוסדות בודדים, קשה מאד לעשות דברים גדולים בשעה שהציונים מפגינים שהם מכלכלים את הכל. ובאמת חובה רבה היא מוטלת על כל יראי ד׳ ושומרי עדותיו שלא להפקיד את השפעת הכספים שהם באים מידי יראים וכשרי ישראל, והם נתנים לידי יראי ד׳ וכשרים, אף שאפשר שישנם דברים שהם צדיכים תיקון וסידור יותר הגון, אבל חלילה לבטל את כל היסוד של כח הכסף הנתון בדוח קדושה, מאחב״י ומא״י. אבל איך להחזיק מעמד, אי אפשר כ״א ע״י הסתדרות כללית, ולשם כך הננו עסוקים פה בההסתדרות ״ידושלים״ שהי׳ דבד גדול אם אחינו הכשרים בא״י יכידו את ערכה, ויתמכו בה בתמיכה מוסרית פומבית. דבים מאד הדברים בזה, יזכני ד׳ לברר אותם פא״פ בשמחת לב בחסדי צוד ישענו ב״ה.

הננו מקוים לקבל מכם בקרוב מכתבים מבשדים שלומכם וטובכם, בעה״י, ויה״ר שיחנינו ד׳ בקרוב לעלות אל הקודש ולהתראות בחדות ד׳ ועזו.

כתבו נא בנותי היקדות מכל אשר עמכן, שקדו ועשו חיל בכל טוב, ביראת ד׳ ובמדות טובות, ובכל למודיכן, וד׳ יצליחכן לשמחת לב כולנו.

מצב״י שי׳ הננו מקבלים מכתבים ב״ה על שלומו הטוב. מרוסיא מעוכבים הם

1 ע״פ שמואל־ב כג, ה. 2 משלי כה, יא.

כעת בכלל המכתבים, נקוה שבקרוב יהי' אפשר להחליף עמם מכתבים, יזכנו השי"ת לשמוע ולהשמיע מהם ולהם בשורות טובות וכט"ס.

הנני חותם את מכתבי בכפילת בקשתי להודיעני בפרטיות משלומכם ובריאותם הורי היקרים וחביבים שי', והשי"ת ישמחנו בישועתו, וירים קרן לעמו, וקרנות צדיקים תרוממנה [3], וכבוד שם ד' יגדל בכל אפסי ארץ, ויכירו וידעו כל יושבי תבל כי ד' אלהי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה [4], ויתן עז לעמו וירום קרן משיחו [5] בב"א, כנה"ר ונפש בנם עבדם חותם ביראת הכבוד וכט"ס,

הק' אברהם יצחק ה"ק

ליעבע טייערע מוטער לעבען. ב"ה פאר אונזער געזונדהייט. מיר פרייען זיך מיט די גערוסען וואס דער ליעבער פאטער שליט"א שרייבט אונז פון דיינט וועגען אויך. וועז עס איז דיר ניט שווער, וואלט דאס באי אונז זייער טייער זיין דיין ליעבע געשיצטע האנדשריפט צו ערהאלטען. מיט גרוס און עהרענפורכט, דיין זאהן

אברהם יצחק ה"ק

תרגום

אמא תחי האהובה והיקרה. ב"ה על בריאותנו. אנחנו שמחים בדרישת־שלום, אשר אבא האהוב שליט"א כותב אלינו גם בשבילך. אם לא קשה לך היה זה יקר מאד לקבל כתב־ידך האהוב החשוב.

בברכת שלו' ויראת־הכבוד, בנך

תתקכט

ב"ה ה' טבת, עטר"ת לונדון.

הורי היקרים עט"ר בנותי היקרות, אחי ואחיותי גיסי היקרים וצאצאיהם הנחמדים שליט"א.

תל"י על החוה"ש אשר עמנו כה לחי. וכמו כן הננו מקבלים מצב"י שי' מכתבים מבשרים שלומו ב"ה. הננו מתכוננים בע"ה להכנת הנסיעה לשוב אל הקודש בחסדי השי"ת בשעה מוצלחת. יזכנו השי"ת להתראות עם הורי היקרים וכל מחמדינו שי' בשמחת וטוב לבב, ולקבל מכולם רב טוב ונחת לאוי"ט, ולראות בטוב ד' בישועת עם ד' הגוי כולו בנאות קדשנו לשמחת לב כל המיחלים לד'.

ב"ה שהזמין ד' לנו בחסדו איש נכבד אחד, שהואיל לכבדני בס"ת יפה ומהודרה, חדשה שנכתבה בירושת"ו, וחגגנו את סיום הספר בערב "זאת חנוכה", במסבת חברים יראי ד' נכבדים ואהובים. יחננו השי"ת בטובו וחסדו לעלות בקרוב להר קודש ד' ולשמח בשמחת תוה"ק ברב עז וחדוה בכל טוב ונחת. נקוה שכבר קבלתם את מכתבינו הקודמים, וגם את ד"ש מנוסעת אחת שכבר היתה אצלנו לפני הנסיעה שלה. וע"ד העניינים הכלליים, כתבתי במכתבי, אקוה שישימו יקירינו

3 ע"פ תהילים עה, יא. 4 מתפלת הימים הנוראים. 5 ע"פ שמואל־א ב, י.

רב לכל הדברים וישתדלו להשיב במוקדם תשובות ברורות על כל הדברים הנזכרים שם. והשי"ת ינחנו בעצה טובה ויצליחנו במפעלותנו לטובה ולברכה. והי' ז"ש כנה"י ונפש בנם עבדם דוש"ת, ואחיהם מברכם בכט"ס,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתקל

ב"ה, י"ד טבת, עטר"ת.

אורך ימים ושנות חיים בשיבה טובה דשנה ורעננה, לכבוד רב רחימאי, טובייגא דחכימי [1], המאור הגדול לתורה וחכמת ישראל מו"ה זאב יעבץ שליט"א, וכא"ל שו"ר.

אחדשה"ט באה"ר.

יקרו לי הרגעים אשר בהם השתעשעתי במכתב מר ידידי המלא רגש קודש וטוב טעם ודעת קדושים. אמת הדבר שהפינה היסודית לבנין העתיד של עמנו בא"י הוא החנוך, אבל רואה אני שגם השפעת החינוך צריכה היא השפעה סביבית חמרית ורוחנית המסעדתה, ולשם כך צריכים אנחנו להחמש בכל עז בכחות פועלים על כל מקצעות חיי הרוח והמעשה, וזה אי אפשר כ"א ע"י ההתחזקות הכוללת של תנועתנו "הירושלמית" האומרת את האמרה הקדושה של נשמת ישראל ותורתו. בתוך תוכה של התנועה הלאומית מוכרחת היא להיות נזרקת נשמה אדירה רבת אונים ממקור ישראל. הנשמה הטבעית שלנו הזורמת בעוז חייה בכל מלא מהותנו ממקור חי העולמים, אשר יצרנו חטיבה אחת בעולם להחיות את כל חיי החול המתים, באור החיים אשר לטל התחיה של הקודש, ובשטף הנהר הגדול הזה יובאו כל הפלגים כולם, שהענף החשוב שלהם כלפי העתיד הוא החנוך. וב"ה שתקותנו יש לה יסוד בחיי ההוה ג"כ. הממשלה הבריטית בא"י כבר יודעת היא לפי מה שהיא יכולה לצייר, כי שני זרמים זורמים כעת בשאיפת הבניה בארץ, זרם של חול, שנושאיו הם הפועלים והמורים המודרניים, וזרם של קודש, שנושאיו הם כל הקהל הגדול החי בתמותו ורגשי אמונת אמן אשר לו, ומפורש גלה את דעתו הנציב האנגלי בירושלים, בבאו לבקר את זקני הרבנים, שהממשלה מתיחסת באהדה ביסוד האידיאלים שלה בא"י, לאותו החלק המקדש את חייו בקדושת התורה, וזהו אחד מאותות הזמן הנראים, וכהנה וכהנה הננו רואים אותות כמוסים, שכל מהלך החול אשר הלכה בו עד עכשיו תנועתנו הלאומית בכל מצעדיה המעשיים והרוחניים, בכל התפשטות ספדותה ותכניותיה, הכל הוא דק פרוזדור להוביל אותנו אל תוך הטרקלין של תחית קודש במלא הודה והדרה. שהיא רק היא תישר לנו את דרך גאולתנו, אשר תקרב לבא, בהגלות יד ד' על עבדיו.

ובהבעת בטחוני ויחולי הנני חותם בברכה באהבה דבה כנפשו היקרה ונפש ידידו מלב עמוק שוחר טובו וצביונו כה"י,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1 גיטין כו, ב.

תתקלא

ב״ה, ט״ז טבת עטר״ת.

בני מחמדי שליט״א,

מכתבך וכרטיסך הגיעו לידינו, וב״ה שהורגענו קצת מידיעת שלומך יתן ד׳ לבשר ולהתבשר תמיד מאתך ומכלל עם ד׳ אך טוב וחסד, תל״י על החוה״ש אשר עמנו כרגיל, יחזקנו בישועתו לימים הבעל״ט.

והנה הדברים של הסתדרותנו הקדושה הולכים ומתפתחים, אמנם לפי הערך לא כ״כ בצעדים מהירים, אבל בכלל הדבר הולך ומתפשט בעולם, ואקוה שיתכשרו הלבבות להבין את צדקת מטרתנו ואור האמת והשלום הגנוז בה לכלל עם קדוש ולכל פרטיו, וממנה תוצאות לאושר העולם ורוממות האידיאלים היותר נערצים, שכל טובי הלב שבאדם כולו עורגים אליהם בלא לב ולב.

בימים האחרונים באנו לידי הסכמה, שההסתדרות והדגל הם שני חלקים של התאחדותנו הכללית: הדגל הוא כח האקטיבי הפועל, וההסתדרות הוא הכח העוזר, וקצבת החברות של הדגל הרי היא עשרה שילינג לערך כמאז, אמנם קצבת חברות ההסתדרות היא רק שני שילינג לשנה, וכערך זה בכל מדינה. חידוש זה גרם התרבות חברים אל ההסתדרות, וגם פתחנו בזה פתח שנוכל לקבל כל חבר הבא ליכנס מבלי פחד מהשפעתו, שמא לא תהי׳ מכוונת לאשיות קדושת מטרתנו הכללית, ומתוך שכל חבר הבא אל הדגל יודע הוא שעיניני הדגל הוא יותר מרומם מערך ההסתדרות הכללית, והוא הכח הפועל והמוציא לאור את מפעלי ההסתדרות, ע״כ ע״פ רוב לא יהין מי שהוא רחוק הרבה מהיהדות לדרוש שיקובל בתור חבר אל הדגל, ואם ימצאו כאלה יהיו מיעוט בלתי מכריע כלל. והעולם נדון אחר רובו.

היום הגיעני מכתב כתוב להסתדרותנו מההסתדרות של אגודת ישראל השויצית, חתום עליהם ד״ר לעווענשטיין מציריך ועוד אחד, ע״ד אופן של איזו התרכבות עם הציוניות הכללית. ולפי דעתי הדבר הוא נגד המטרה היסודית שלנו, וגם אין זו טובה לציוניות, שהיא מוכרחת להיות מוכרה בתור כוח עולמי, שאינו עוסק בעניני קודש, רק במקום שההסתדרות לעניני הקודש תפנה אליה בדברים מיוחדים שתוציאם אל הפועל ע״י כוחותיה העולמיים, ולהיפך הננו מוכנים לעזור לה בכל מה שתדרוש מצדנו לטובת העניינים העולמיים. מובן הדבר שכל כח יתחשב עם מדת היכולת שלו לסיע את הפרט הנדרש, אם אינה למעלה מתכונתו, או אם אינה סותרת את מגמותיו היסודיות. ורק באופן כזה אנו יכולים להחזיק מעמד של שלו׳ ושל כבוד. מירושלים הגיעה פה ידיעה צדדית, שהצהיר השר בא כח אנגליה שם את אהדתה של הממשלה להעולם הכשר של היהדות בתור הכרה לטובה את מגמותיו הקדושות, וק״ו שצריך לקוות שהכח העולמי שלנו יבוא לידי מדה זו של הכרת יסוד הקודש שבכל המגמה הלאומית שלנו בא״י ועד כמה שכלל עמנו צריך לרכז לו את כחותיו ולדאוג לשכלולו. וכ״ז יעשה דוקא בשמירת צביוננו בכל עוז; אבל ע״י ההרכבה עם הכח העולמי, שהוא טבוע כעת לעמוד בצביונו החילוני, יוכלו עניינינו כלם העומדים על גבול הקודש להתטשטש. ע״כ בדעתי להשיב להם אי״ה, שעם האגודה הננו מאוחדים ברוח ונפש ובפועל והננו מכירים את חטיבתה בתור כח הפועל בעיקרו על עניני

היהדות של הגלות, שנטישותיו [1] שלוחות הן ג"כ בא"י בתור מדינה שיש בה קיבוץ יהודי גדול וחשוב חרד לדבר ד', וההסתדרות „ירושלים" מיוחדת היא לעניני הקודש אשר לא"י, שלמטרה זו של בנין האומה בארצה על יסוד הקודש צריכה היא להיות שולחת מתוכה ענפים רבים בכל תפוצות ישראל, ומוכנה היא לעזור להאגודה בכל אשר תמצא לנכון לשתף את עזרתה בעניני הקודש של אימוץ היהדות הכללית.

גם הגיענו מכתב שלישי מועד הכללי והרבנים בירושלים ת"ו ע"ד הרבנות, וכפי הנראה אין שם כעת כח מאחד ומרכז, והם שמים עיניהם שבבואי בעה"י יובאו הדברים למעמדם הנכון, יתן ד' ויהי' בהצלחה. אבל לעומת זה העניינים של הסתדרותנו דורשים מאד עוד התעכבות פה או עוד באיזה ארצות, שיהי' אפשר לבא שמה במשך הזמן הקצר בשביל איחוד ענינינו. ובדעתי לכונן הדברים בע"ה, שנסכים לסע אל הקודש כעת במוקדם היותר אפשרי, רק אם ידרשו עניני ההסתדרות לסור עוד לחו"ל יחזקנו ד' בטובו לבא עוד לאיזה משך זמן. אמנם תקותי לד' היא, שבבאנו אל הקודש יתבססו העניינים ויתישרו, עד שיהי' אפשר לפעול משם ע"י סידור של מכתבים והערכה של איזה דברים נדפסים, באיזו צורה שיתמכנו ד' בימין צדקו לאפשר שמה בבואנו בחסדו אל הקודש.

ממר קמחי נ"י הגיעני מכתב מעיר ע"ד הרציחות של הפולנים בעוה"ר, והנה אני עסוק פה ע"ד האפשרות להוציא אל הפועל איזו מחאה שיוכל להיות שיהי' לה ערך, וד' ירחם על עמו, ודם עבדיו יקום מרשעי עולם אשר אכלו את יעקב בכל פה, וישמחנו בישועתו.

והי' זה שלו' וברכת ד' וטובו בכל עוז ורב שלו' כנפשך היקרה ונפש אביך מצפה אשרך וטובך כה"י,

אברהם יצחק ה"ק

תתקלב

ב"ה, ד"ז טבת עטר"ת.

בני מחמדי שליט"א,

עברו ימים מספר שהייתי צריך כבר לכתב לך, ונתעכבתי מפני הטרדות והמניעות. ת"ל על החוה"ש אשר עמנו, כן קבלנו מהתם מכתבים מבשרים שלומם וטובם. צרות אחינו בארצות שונות הרעישו את לבבנו, ובעוה"ר אין לנו דורשים ומבקשים, המסורים באמת אל התביעות של הצדק, וממרום ומקודש ישלח עזרו [1] להרגיע עם עני ודל [2] המיחל לחסדו [3].

מאגודת ישראל דשווייץ הגיענו מכתב ע"ד איחוד עמם. מובן הדבר שבכמה ענפי עבודה נוכל להתאחד עמם, כי סוף סוף יש בינינו קרבה לבבית רבה, אבל מעמד תנועתנו היסודי מוכרח הוא להיות עומד בפני עצמו בצביונו וחופשו, והמזכירים את ד' אל יתנו דמי לו עד יכונן ועד ישים את ירושלים תהילה בארץ [4].

1 ע"פ ישעיהו יח, ה. 1 ע"פ תהלים כ, ג.
2 צפניה ג, יב. 3 ע"פ תהלים קמז, יא. 4 ע"פ ישעיהו סב, ו.

הגדולות שאנו צריכים ללכת בהן, הנן לע"ע גדלות רוח ושאיפה כבירה, שעתידה להתגשם במפעלים גדולים בעז"ה. ויסוד הכל לרומם את תנועת התחיה לגובה הקודש שלה, כי הציוניות החילונית כשהיא לבדה לא תוכל למצוא את המפתח לא לנשמת האומה ולא אפילו ללב האומות, שיש בהן ניצוץ של הכרת הכבוד של שם ד' אלהי ישראל, ע"י הארת אורו של ספר הספרים עליהם באיזו צורה עכ"פ. ובשביל כך אנו צריכים לעבודתה של האידיאה הירושלמית, שלא תוכל להתפרנס כי אם מקיבוץ עממי גדול של עם תורת ד' בלבם [5], המכרעת את כל הויתם כלפי הקודש, שזהו העומק הטבעי של עם ד' השואף לארץ קודשו.

מירושלים כותבים מכתבים אחר מכתבים בזירוז לבא אצלם. עיקר העסקנים בזה הם אנשי הועה"כ, והם אומרים שהכל מסכימים. רבנים אחדים חתמו גם הם על המכתב האחרון, כמו הרצ"פ פראנק נ"י, וחותם בד"צ דפרושים הונח נוסף על באי כח ת"ת ע"ח וב"ח ומאה שערים והרבנים השייכים לזה. ורנ"ג בראדער כתב עוד מכתב מיוחד בהרחבה ומבטיח שאין לי מה לדאוג כלל, לא מצד מצב הפרנסה, שמוכנים לתקן בכבוד הראוי אי"ה, ולא מצד התנגדות, כי כולם עונים בחפץ טוב והסכמה. והדבר נחוץ לדבריהם להקדים. וגם מדברי כבוד אאמו"ר שי' במכתבו נראה שמסכים ע"ז. רק ממכתבו של יש"ר נ"י נראה איזה בקורת ותנאים שאין בהם דבר ברור. בתי' תחי' כתבה ששח"ח שי' נוסע לירושת"ו לברר הדברים שמה במקומם, ומסתמא יכתב בקרוב, וד' ינחנו בדרך ישרה. הרב חרל"פ שליט"א לא הזכיר מזה במכתבו האחרון, אע"פ שאין די באר לגעגועיו, אבל הוא הולך בגדולות ביחש המעשים, יותר ממה שהמציאות מרשה כעת. למשל כותב שאסע לערים הגדולות ואקח עמדי לא פחות ממש מאות תלמידים ליסוד הישיבה האידיאלית שלנו. השמעת כח מדמה נשגב כזה, והיכן אפשר לקחת כעת אפילו מאה מוכשרים כהוגן, ואיך אפשר לארגנם להספיק צרכיהם לשעה עד שיתבסס איזה דבר.

מחשבתי ע"ד הישיבה היא שנסוב במעשים את האידיאל הזה, ליסד תחילה יסוד, לקבץ כוחות כספיים, לבנות בנין הדור, להראות את החזות גם כלפי נטילי הזהב [6] ולפתח את הענין במשך הזמן בעה"י. והוא שי' דורש מהפכה פתאומית. ונראה שזהו הדבר המעכב עליו שלא לגלות את דעתו ע"ד הענין של ירושלים. כי הדברים הרגילים קטנים הם בעיניו, וביחוד אחר שהורגל כבר לשמע פתגמים מפוצצים מצד אנשי החול שלנו, שאינם כ"כ מצמצמים את דבריהם בגבולים של האמת, שלכה"פ היה ראוי לעשות כן לשם הטנדנציה.

מב"ט קבלתי מאמר ולצערי אינו ראוי כלל למטרתנו, הוא אמנם מאמר אומנותי, אבל פיסימי עד קצה האחרון. בכ"ז חושב אני לשלח לו בעדו איזה סכום, ולבקשו שיגמרהו ע"פ כשרונו להאיר בו איזה מסקנא אופטימית שחושב אני שיש בידו לפי כשרונו לעשות כן. בכלל הנני נבוך ע"ד המאסף ע"פ החדשות של רעיון הנסיעה הקרובה בעה"י, והנה כבר כתבתי לך כמה פעמים שחושבים אנו שתשתדל לבא אלינו פה במוקדם היותר אפשרי. יתן ד' ונזכה לנסע ולבא שלם ביחד למחוז חפצנו הקדוש. תמיהני שלא הודעתני אם אתה משתדל כבר בהכנה הנדרשת לזה.

5 ע"פ ישעיהו נא, ז. 6 ע"פ צפניה א, יא.

ע״י ההתדחבות של עבודת תנועתנו הירושלמית התעודד המזרחי, שהיה נדרם, לצאת לפעולה, בכ״ז אין זה דבר מעכב את מהלכנו כלל, ולדידי אפילו זה הצד של התעודדותם הבא מתוך קנאת סופרים ג״כ לטובה הוא. אע״פ שאין בה בתנועה זו, שאינה מיוחדת לתחית הקודש ואינה כוללת את הכלל שמחוץ לגבולי הציונות, ואינה בת חורין לעצמה כראוי, לפי מצבה בהווה, אותה האידיאליות המקפת הקדושה והבריאה, שאנו שואפים אליה ושנקוה בע״ה להשיגה ע״י התנועה הירושלמית בהרמת דגלה, בכ״ז אי אפשר להתעלם מכל צדדיה החיוביים.

כבד הנני חושב ע״ד קונגרס ארצי פה, כשיסודדו קצת יותר קבוצות ויואדו הדברים מהמחשכים שאחדים מאפילים עליהם. הנודמה של הנחת הרעת הופרעה קצת על ידי ההתנפלות על בני ישובנו הישן, שבאמת סוף סוף הם נושאים בקדבם את היסוד היותר אמיץ בעדת ד׳. מחאתי על זה לא היתה כ״כ פומבית, שלא רציתי זה כדי שלא להדחיב את הפרץ, בכ״ז היתה מפורסמת במקצת, ואחדים מצדדים שונים מצאו להם חפץ להגדילה. בכ״ז אין ענין זה כי אם אפיזודה במהלך הענין, אבל עיקר מגמתנו הלא הוא השלו׳ האמיתי וההדמוניה השלמה של האומה, שאי אפשר להם לבא במילואם כי אם ע״י ההתדוממות העליונה של דוח חיי הקודש המפעם בתולדתה ואוד חי העולמים השודה בקדבה ומעודד את דוחה לקדאת עתידה הנאדד בקודש, ואם ידצו אנשי החול ללכת דוקא בקטנות לא יעלה בידם חפצם, כי ביד חזקה יתפדץ הדוח ונצדק קודש.

ע״ד ההצעה של ההתחברות בין האגודות הארציות שלנו, שיבא איזה ציר מפה לשווייץ, או להיפך, כעת עדיין השעה מוקדמת, לפי הנדאה הענין צדיך עדיין התפתחות וסדר מעשי. עיקד עבודתנו כעת הדי צדיכה להיות מוקדשת להתדחבות הדעיון והתפשטות האגודות בארצות שונות, ואי אפשד להביא את עצמנו בחוג מעשי קודם התכשדות האמצעים. בעלי דעיון ומחשבה בהירה וחזקה יכידו, שאין ראוי לנו לפי מגמתנו הקדושה להיות נמהדים לדחוק את השעה במעשים דוקא כי אם להכשיד את ההסתדדות עד שתהי׳ דאויה להשפעה דבה ומעשים כבידים. מדאטעדדאם הודיעני ד״ד דיטעד נ״י שיאחז דדכו להדחיב את עבודתנו. ואם כי בין הדבים העובדים עמנו נמצאות דעות שונות בסיבת ההכדח של ההסתדדות בכלל, אלה פונים לימין ואלה לשמאל, בכ״ז נקוה שהדעיון הכללי כל מה שיתבדד יותר יהיה דוח החיה באופני התנועה. וישוד הדבד אפשד להיות דק אם לא נוציא פדי בוסד לקפוץ מעשים לפני ההתפשטות הדוחנית והמספדית בקיבוצים.

הנני חותם בכל חותמי ברכות לך יקידי ולכל אהובינו ודו״ש, כנה״י ונפש אביך מצפה אשדך כל הימים.

אברהם יצחק ה״ק

תתקלג

ב״ה, ד״ז טבת עטד״ת.

כ׳ ידידי היקר והנכבד מו״ה אברהם קמחי שליט״א וצאצאיו היקרים וכל אשר לו שלו׳ וברכה.

מכתבו היקר קבלתי. זייער פיעל האט מיר אינטעדעסידט אייעד געהדטעד

שרייבען וועגען די כלל זאכען. פון מיינער זייט האב איך פארלייפיג שריטען געמאכט וואס נאר מעגליך איזט צו בעסערען די לאגע. געבע השי"ת עס זאל זיין צו אגוטען ערפאלג.

עס האט מיר ב"ה ערפרייט די בשורה טובה פון די בעסערונג פון אייער געזעהרטען שוואגער שי'. יתן ד' תמיד גוטעס פון אלעמען צו הערען. מיר דאנקען אייך די טויזענדער מאהלן פיר דעם אינטערעסירען אייערען וועגען צבי יהודה'ן שי'. יא מיר וואלטען שיין וועלען פארען בעז"ה וואס פריער, מיר האבען אויסזיכטען צו באקאמען ערלויבניס. אבער עטוואס דארפען מיר נאך צו זאמען ריידען זיך מיט די דארטיגע וועגען אונזער צושטאנד אין די פיעלע ענדערונגען וואס זיי האבען דארטען אין אונזער היימאטה פאסירט. מיר האפען אז אלעס וועט אין ארדנונג זיין בע"ה.

וועגען די געלד פאר מר קאטץ, האט מיר מיין מזכיר געוויזען צייטליך אז פון אונזער זייט איז ארויס געשיקט געווארען טעלעגראפיש אין די ריכטיגע צייט, נור 6 שילינג פון דעם באטראג זיינען נאך בא אונז פארבליבען, ווייל מען האט ניט געקענט באצייכנען די קלייע סומע דורך די דעפעשע איבער די אומקאסטען וואס עס האט ניט געלאהנט. בכלל פון די ערשטע זענדונגען האבען מיר ניט באקומען קיין קוויטונגען, ווייל עס איז נאך דארטען ניט אזוי גוט געארדענט גיווען די פאסט. אבער איך בין זיכער אז ער האט ערהאלטען. איך האפע אז ער אליין וועט דאס צו וויסען געבען, וועז מען וועט אים דייטליך אנפרעגען. געוויס האפע איך בע"ה אז קומענדיג דארטען בחסדי השי"ת, וועל איך דעם ארדנונג פון די קבלות זעהען גוט צו שטעלען. דען די טובה פון א"י פאדערט דאס זיכער און די ערליכקייט בכלל פארלאנגט דאך דאס אויך.

וועגען די "ירושלים" באווענונג, וואלט איך זייער וועלען פאר די ריזיג אונזערע זיין אין אייניגע לענדער, וועז נאר עס וועט מעגליך זיין, און בפרט בא איך אין שווייץ. מיר וועלען אבער זעהען ווי די לאגע וועט זיין, פון דארטען ד"ה פון ירושלים ת"ו דריקען זיי מיט זייערע בריף מיר זאלען וואס פריהער קומען. איך וויס ניט אויב עס וועט מיר מעגליך זיין צו אייער חנוכת הבית פון די שוהל אייגטרעפען. דען דא אין שטאדט און אין די לאנד בכלל איז אויך די ארבייט זייער נויטווענדיג.

גרויס איז דער בראך פון אונזערע ברידער, אין יענע גלות לענדער פון די אומפארשעמטע אנטיסעמיטען. שוואך זיינען אונזערע קרעפטען ארכיטיגען געשריי אויף צו הויבען. ווי איך האב מרמז גיווען איז עטוואס אגיטירט געווארען אויך פון מיין זייט, מיט אונזערע שוואכע קרעפטען. השי"ת זאל מרחם זיין.

זיי וועלען מיר ענטשולדיגען, אז איך ערלויב מיר אייך צו פרעגען גאנץ אפענהערציג, איך וויל אייער חוב עטוואס אנפאנגען צו רעגולירען קיין גרויסע סומע אויף איין מאל זיינען מיר נאך ניט אומשטאנד צו צאלען. דאך וואלטען מיר זיך בארוהיגט עטוואס געפינען וועז זיי וועלען אונז ערלויבען איין התחלה מיט אקלייע סומע צו מאכען. איך האפע דאס זיי וועלען אזוי פריינדליך זיין און די ערלויבענעס געבען, ניט פון אייער זייט'ס וועגען, נאר אונז אביסעל דעם מוטה צו באפרייען, וואס עס באשווערט אונז פון דעם אופהאלטען אזוי לאנג

אייער גרויסען חוב, וואס איהר האט מיט אזוי פיעל גיטיקייט אונז געבארגט, אין די איינגעטע צייט וואס איז אונז אריבער. געבע השי"ת אלעס אין פריידען און אין גוטע צושטענדע צו ערינערען.

ביטטע בעסטער פריינד שרייבט אונז פון אלעס וואס עס איז נאר מעגליך פון אייער צושטאנד וואס מאכען די ליעבע קינדער לעבען, ווי גייט עס זיי פיזיש, און גייסטיג, געהען די געשעפטען אין גוטען אופן, ווי מיר האפען בע"ה.

והנני חותם בכל חותמי ברכות בשמי ובשם הרבנית תחי', כנפשו היקרה ונפש ידידו מכבדו ומוקירו ודורש שלומו באהבה רבה,

אברהם יצחק ה"ק

תרגום

הרבה מאר ענין אותי מכתבו הנכבד על עניני הכלל. מצדי עשיתי צעדים בכל האפשר לעת עתה להיטיב את המצב. יתן השי"ת שיהיה לתוצאה טובה ומוצלחת.

שמחתני ב"ה הבשורה הטובה מהטבת מצב הבריאות של גיסו הנכבד שי'. יתן ד' לשמוע טובות מכולם. אנו מודים לכ' אלפי פעמים על התעניינותו ע"ד צבי יהודה שי'. אמנם היינו רוצים כבר לנסוע בעז"ה במוקדם, יש לנו סיכויים להשיג רשיון, אבל אנו צריכים עוד להידבר עם אנשינו משם ע"ד מצבנו והשינויים הרבים שנתהוו שם בבית חיינו. אנו מקוים כי הכל יהיה בסדר בע"ה.

ע"ד הכסף בעד מר קאטץ, הראה לי ברור המזכיר שלי כי מצדנו נשלח תלגרפי בזמן הנכון. רק 6 שילינגים מהסכום הזה נשאר עוד אצלנו, מפני שלא היה אפשר לרשום את הסכום הקטן הזה בתלגרמה, לפי שלא היה כדאי חשבון ההוצאות על זה. בכלל מהמשלוחים הראשונים לא קבלנו קבלות, לפי שהדואר שם עוד לא היה מסודר היטיב. אבל מובטחני כי הוא קבל. אני מקוה שהוא בעצמו יודע זה אם ישאלוהו ברור. בוראי מקוה אני בע"ה כי בבואנו שמה בחסדי השי"ת אשתדל לסדד כהוגן את סדרי הקבלות, שגם טובתה של ארץ־ישראל דורשת זה וגם הישרות בכללה.

ע"ד תנועת "ירושלים", הייתי רוצה מאד לפני נסיעתנו להיות בכמה ארצות, אם זה רק יהיה אפשר, ובפרט אצלכם בשוויץ. אמנם אנחנו נראה איך יהיה המצב, משם, כלומר מירושלים ת"ו, הם לוחצים במכתביהם שנשוב במוקדם. אינני יודע אם יהיה אפשר לי להגיע לחנוכת הבית של בית־הכנסת שלכם, כי גם פה בעיר וגם בארץ בכלל העבודה היא הכרחית מאד.

גדול השבר שלֿ אחינו באותן ארצות הגלות של האנטישמיים הגסים. כחותינו חלשים מכדי להרים זעקה נכונה. כמו שרמזתי נעשה משהו גם מצדי עם כחותינו החלשים. השי"ת ירחם.

כ' יסלח לי, שאני מרשה לי לשאול אותו בגילוי־לב לגמרי. אני רוצה להתחיל במשהו לסדר את חובו. לשלם סכום גדול בפעם אחת אין עדיין באפשרותנו. אמנם היינו מרגישים עצמנו מרוגעים במקצת אם היה מרשה לנו לעשות התחלה בסכום קטן. אני מקוה כי כ' יואיל בידידותו לתת לנו הרשות, לא בשבילו אלא כדי לשחרר מעט את הרגשתנו, המכבידה עלינו על ההתעכבות

הארוכה כל־כך של חובו הגדול, אשר הקיף לנו בכל־כך טוב־לב בזמן הדחוק ביותר שעבר עלינו. יתן השי״ת להיזכר הכל בשמחה ובמצבים טובים.

בבקשה, הידיד היקר ביותר, יכתוב לנו מכל מה שאפשר ממצבו, משלו׳ הילדים האהובים שי׳, החמרי והרוחני, ומהלך העסקים באופן טוב כתקותנו בע״ה

תתקלד

ב״ה, י״ד שבט עטר״ת.

הורי היקרים עט״ר, בנותי ואחי ואחיותי וגיסי וצאצאיהם היקרים שליט״א ברב טוב לאוי״ט.

תל״י על החוה״ש אשר עמנו, ועם צב״י שי׳ שהננו מקבלים ממנו ב״ה מכתבים כסדרם. אמנם מרוסיה אי אפשר עדיין לקבל מכתבים, כי אין שום קישור מכאן לשם, יזכנו השי״ת בקרוב לבשר ולהתבשר מיקירינו השרויים שמה אך טוב וחסד לאוי״ט.

על דבר הסכמת המצב, הננו מחכים על דברים ברורים משמואל וישראל שי׳, שכפי הנראה היו בירושת״ו ומסתמא יכתבו את החלטתם איך שנראה להם הדבר שמה, מהמכתבים שקבלתי מכם עד כה עדיין אין הדברים ברורים אצלנו. יישר השי״ת את דרכו לפנינו ויזכנו בקרוב לבוא אל הקודש, ויסעדנו בימין צדקו לעבוד עבודתו ועבודת עמו בהר צבי קודש בטוב לבב ובאורח ישרה.

אקוה שתקבלו בעה״י ד״ש מצעיד אחד יקר וברי אוריין חשוב מר עליאש נ״י, שהי׳ אחד מהמקורבים שלנו, ונסע לעבוד באחד ממשרדי הציונים. ודאי ישתדל אי״ה להתראות עמכם ולמסור לכם פרטי דברים מאתנו. חוץ מהעיכוב שלנו מצד ידיעת בידור המצב המקומי כשיזכנו השי״ת בחסדו לשוב לאה״ק, הנני קצת ג״כ מעוכב עדיין בשביל טיפול העניינים פה. לו הי׳ אפשר לבוא בקשר מכתבים עם הרד״ב שליט״א הי׳ נכון שיבא הנה, והי׳ אפשר להיות נמצא בעדו משדה הגונה בע״ה, אבל כעת עדיין אין ע״ז שום דרך, ירחם ד׳ על הארץ וישקטו כל המהומות בעולם ונוכל להחליף דברים במכתבים בתיקון המצב הכללי והפרטי.

מקוים אנו שצב״י שי׳ יבא בזמן קרוב אי״ה אלינו פה, ויחנינו השי״ת לנסע יחד ולעלות לציון ברנה, ויראנו בישועתו בישע עמו ונחלתו וברוממות קרן ליריאיו וחושבי שמו המושפלים עדי ארץ, ויתן בלבם להתאגד אגודה אחת לעבודת ד׳ ועמו ע״פ דרכם הטובה דרך הקודש, מבלי שום עול חיצוני ושעבוד של כח זר. וזהו מגמת פני בהתעוררות של התנועה הירושלמית, שאם נבין לאשורה את מגמת קודש שלה נדע שרק היא תוכל להגן בעדנו נגד כל אותן הפרעות, שהתנועה העומדת על יסוד החול, דמתקדיא ציוניות, מסבבת אותן בקרבנו, ואז יתישרו הדרכים, וכל המעקשים היו באים למישור, והחול והקודש בהיותם עומדים כל אחד בגבולו ועושים את תפקידם כראוי, יהיו שניהם בונים את בית ישראל, וסו״ס ירומם הקודש גם את החול, ויסיר ממנו את סיגיו, אשר לא יצויר דבר זה ע״י השעבוד של איזה חלק אנשים מבני תו״י שמתלקטים תחת הדגל של חיי החול בהטפלם להם, בקרן זוית מזרחית, ופועלים בזה להשפיל את ערך היסוד הקיים עדי עד בישועת ישראל, שהוא רוממות הקרן לקודש ד׳

בעזו וחפשיותו העליונה, להיות עבדי ד' ולא עבדים לעבדים. והשי"ת יחננו ללכת בדרך ישרה, ועיני עורים תפקחנה [1] לראות אור חדש אור ד' על ציון ועל מקראיה [2], כאשר תצפה נפשנו הכמהה לתשועת ד' באמת על עמו ונחלתו, כנה"ר ונפש בנם עבדם חותם ביראת הכבוד, אביהם ואחיהם דושו"ט כה"י,

אברהם יצחק הכהן קוק

טהייערסטע אונד ליעבסטע מוטער לעבען לאוי"ט.

ב"ה פאד אונזעד געזונדהייט היר און די גוטע ידיעות וואס מיר באקומען פון צבי יהודהן לעבען, מיט די האפפנונג השם יתברך ואל אונז מזכה זיין אין גיכען צו זעהן זיך אין פריידען אויף אונזער הייליגע לאנד, און מיר זאלע זוכה זיין פון אלע אונזערע ליעבענדע לעבען גוטעס צו הערען. פארלויפיג איז נאך די פארבינדונג מיט רוסלאנד ניט געארדענט, האפענטליך בקרוב צו ערפרייט צו ווערען מיט זייערע גוטע בריף. פארבלייב געזונד אונד מונטער, ליבע מוטער, נאך גרוס אונד וונש דיין זאהן, חותם בברכה ויראת הכבוד,

אברהם יצחק ה"ק

תרגום

אמא יקרה מאד ואהובה מאד לאוי"ט.

ב"ה על בריאותנו פה והידיעות הטובות שאנחנו מקבלים מצבי יהודה שיחי', בתקוה כי השם יתברך יזכה אותנו במהרה להתראות בשמחה בארצנו הקדושה, ונזכה לשמוע טוב מכל אהובינו שיחיו. לעת עתה הקשר (הדואר) עם רוסיה עוד איננו מסודר. נקוה בקרוב להשמח במכתביהם הטובים.

היי בריאה ושמחה אמא יקרה, כברכת ודרישת בנך, חותם בברכה ויראת הכבוד.

תתקלה

ב"ה, ט"ז שבט, עטד"ת לונדון.

בני מחמדי שליט"א,

עברו קצת ימים יותר מההרגל שלנו שלא כתבנו לך, מפני הטרדות שונות. ת"ל על החוה"ש אשר עמנו. כמו כן הגיעונו מכתבים מהתם, ב"ה על שלו' כולם.

וע"ד העניין הירושלמי, נקוה בעה"י שיכונן מצעדנו לגמור בעדנו לטובה. ואע"פ שכפי הנראה ישנם איזה עקולי ופשורי, מהעדר ריכוז הדיעות, אבל כפי הנדאה אין זה ענין חמור. מבטיחים הם שבבאנו בע"ה יתישר הכל כראוי. ונקוה לשמו ית' שינחנו בעצתו ויחזקנו ויעודדנו למען שמו ית'.

קול־הקורא האחרון יצא אמנם בעדן ריתחא קצת, מפני שבפומבי בזה ו"מ [1] את הקהל הכשר, בכמה דברים בוטים, שעשו דושם של איבה, והי' צורך שעה להטיל קצת מרה. וב"ה כנראה יוטב היחש גם בזה. דק עלינו לעמד על עמדנו, לרומם את האידיאל היותר נשגב ויותר קדוש בתחיית עם ד' על אדמתו, ולארגן

1 ישעיהו לה, ה. 2 שם ד, ה. 1 ויצמן.

את הקהל הכשר, האמון ברגשי קודש ובחיי הקודש המפעליים, שידע את ערכו ואת השפעתו.

את וילסון ברכתי בדעפעשע בשם הסתדרותנו הקדושה, ודרך אגב דרשתי ממנו להגן על זכויותנו על אדמת הקודש המיוסדות על יסוד דבר ד', ולקנא קנאת הצדק נגד שופכי דם אחינו. התשובה ע"ז אלי באה בביטויים שיש בהם הבעת כבוד, אמנם כל אלה הם קטנות, העיקר היא רוממות הרוח ועז הנפש, רוחב דעת, הבנת השלום הכללי והכרת אור ד' ההולך ואור, בכל מסבות החיים, ואור ישראל הקיים עדי עד.

והנני מצפה בברכה אביך מצפה אשרך כה"י,

אברהם יצחק ה"ק

תתקלו

ב"ה ד' שבט עטר"ת.

חיים שלו' וברכה, שמורה בכל וערוכה, לכבוד ידיד לבבי ומחמד רוחי הרב הגאון המפורסם, אוצר הקודש פאר החמודות מוהרי"מ חרל"פ שליט"א, ביתו וזרעו וכא"ל לברכה לישועה ולחדוה וכט"ס לאוי"ט.

אחדשה"ט באה"ר.

הנני בצפיתי, כי אזכה בקרוב לקבל מכתר"ה חביבי מכתב מבשר שלו' ביתו ז"א הדבנית תחי' לאוי"ט. אנא חביבא דנפשאי, ימהר נא להודיעני בפרטיות מכל אשר עמדו, כי הנני מלא געגועים להודע משלות נפשו העדינה ההולכת למשרים, ברוח תם ואור ד'.

אין בידי כעת לבאר פרטי דברים בענינים הכלליים ובמערכות מחשבותיהם. נקוה כי מהרה יופיע אור הקודש בנפשות רבות של יחידי סגולה ואנשי מעלה ומהם תוצאות להשקות צמאים לדבר ד' א־ל אמת על המון רב, וחכינו לד' המסתיר פניו מבי"ע [1] בעת בא התור להגלותו בשפע עזוז חדות תענוגיו.

מכתבו המקודש נאמר יפה כולו אומר כבוד [2] בעתו ובזמנו, וכל הנחרים בו בלב טהור הם הם מעליו ומרימי ערכו בעה"י ומנייהו ומניה יתקלס עילאה [3] ב"ה.

התנועה הירושלמית הנקראת בשם ההסתדרות ירושלים ודגל ירושלים מוכרחת היא להיות מתפשטת במלא עולם להמתיק ע"י הוד קדושתה את מרירות החול אשר נסתבכה בהתנועה הציונית, ולהציל את אור הקודש אשר בשם ציון מידי עושקיו כח. אמנם דרכנו דרך הקודש סלולה היא בעז"ה בשלו' ובמישור, בית ישראל יבנה על שני העמודים עמוד הקודש קדש קדשים העומד לנס עולם מעולם עד עולם הקשור תמיד בשם ירושלים אשר כסא ד' יקרא לה [4], ועמוד החול, אשר לבש לבוש חולין רק בירידתו להחיות רוח שפלים אשר שחה לעפר נפשם, שהוא יונק את כחו משם ציון ע"י קו המתעקם, ההולך ומתעקם, עד אשר אור ירושלים יופיע לישרא עקימא, ולתמם עם תמימים והי' פריו למאכל ועליהו לתרופה [5], וימין ושמאל יפרצו [6] לרומם קרן ישע.

1 ישעיהו ח, יז. 2 תהלים כט, ט. 3 ע"פ סוטה מ, א.
4 ע"פ ירמיהו ג, יז. 5 יחזקאל מז, יב. 6 ע"פ ישעיהו נד, ג.

אקוה שדברי כת"ר יבאו ברב ענין בע"ה בבשורת ישועה וכל טוב. והי' זה שלו' כנה"ר וידי"ע דבק באהנ"פ ודוש"ת מצפה לחדות בחדות ד' בהר הקודש בירושלים בשמחת לבב והודות לד' כי טוב,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתקלז

ב"ה, ד"ו שבט עטר"ת.

בני מחמדי ויקירי שליט"א,

ת"ל על החה"ש אשר עמנו. יחזקנו ויאמצנו השי"ת בטובו ויחננו לשוב בקרוב אל הקודש ויצליח בידנו חפצו לעבודת ד' ועם קדשו על חבל נחלתו.

הנה כעת כבר הגיע הזמן בעזה"י שאנו צריכים לכונן את צעדנו לקראת הכנה לנסיעתנו צלחה בחסדי ד'. וכמובן סדר הענין מחייב שתבא אלינו פה ונקוה שלא נא בטובך במוקדם ע"ד הזמן האפשרי מצדך. ע"ד ענינים אחרים וכלליים נכתב אי"ה במכתב מיוחד ובזה אקצר כדי שיבא המכתב לידך במוקדם האפשרי.

יהי' לך עיכוב בזה בע"ה. ע"כ החל נא להתעסק בההכנה הדרושה מצדך והודיענו

והנני בזה אביך דורש אשרך מצפה לתשועת ד' ואומץ ישעו,

אברהם יצחק ה"ק

תתקלח

ב"ה, ער"ח אד"ר עטר"ת.

בעסטער געהרטער פריינד מר א"י ראם נ"י, שלו' וברכה.

איך ערהאלטע מיט פערגניגען אייער ווערטהען בריעף. עס איז ביי מיר זייער אגרויסער וואונש די ערקלערונג פון אונזער הייליגע "ירושלים" באוועגונג אין די ליכטע צו שטעלען. קיינער דארף ניט דיינקען דאס די ירושלים ארגאניזאציאן גייט עטוואס שפאלטונגען ביי אונז צו מאכען. אין געגענטייל, זי זוכט צו פעראייניגען דעם גאנצען כלל ישראל צו דעם ציעל פון תחיית האומה און בנין הארץ. אונזער טיעפער באוואוסטזיין, אז נור וועג מיר בעטאנען שטארק דעם הייליגען פונקט פון אונזער באשטרעבונג געפינען מיר דאן דעם ריכטיגען גאנג צו די נשמה פון אונזער פאלק וואס ער איז דורכאויס הייליג אין זיין גאנצהייט דאס טרייבט אונז דעם הייליגען טאן צו דריקען. מיר זיינען זיכער אז מיר טרעפען דעם הייליגען גאטליכען אמת, וואס נור ער איז דער גרונד פון דעם ריכטיגען שלו'. מיר טארען ניט אפלייגען קיינע צייט, מיר מוזען די מאגנעט־קראפט, וואס ער ציעהט אונזער גאנצען כלל אונזער הייליגע לאנד, זעהען צו פערגעסערען, מיט אלע אונזרע מאגליכקייט. אוך דער קראפט איז נור דער הייליגער אין זיין טיעפען בעטרעף. די טרעגער פון עם זיינען די מיטגליעדער פון אונזער פרומע וועלט. מען מיינט ניט צו וועגען יעדער אייגציגען אין זייגע פרומקייט, מען רעדט נור פון דעם וואס ער אנערקענט, אז די הויפט בינדליכקייט צו אונזער נאציאנאליטאט און צו אונזער לאנד איז נאך די שילדערונג פון דעם תנ"ך מיט די בעליכטונג פון די גאנצע תורה און די איינוואורצעלונג פון דעם אידישען גייסט אין דעם אידישען לעבען. דער טהייל איז גערופען יעצט אויפצוהויבען

דעם דגל התחיה והגאולה אין צו ערגאנצען די ציון בעווענגונג דורך די ירושלים אדגאניזירונג. דער מזרחי האט זיך אנגעפאנגען אין די צייט ווען די בעווענגונג ציון איז קליין גיוועז, אין די תקופה פון חבת ציון האט ער קיין בעזאנדערען חאראקטער ניט געטראגען, הגם עס זיינען גיוועז די צוויי שטרעבונגען, די נאטירליכע און די הייליגע, אין איהר איינגעשלאסטען. נאר אז עס האט זיך ענטוויקעלט די זאך מוז יעדער טהייל האבען זיין דייטליכען חאראקטער, איז בעשאפען געווארען דער מזרחי. יעצט האלטען מיר ביי א אויפשטייגען צו א פיעל העכערע פעריאדע. ווען דער מזרחי וויל נאך אלץ בלייבען אלס צווייג, בעגעהט ער געגן זיך א אומרעכט, ווען ער וויל איינשלינגען די גאנצע בעווענגונג אין זיך, בעגעהט ער געגען די בעוואגונג דאס זעלבע, חוץ וואס דאס איז ניט נאך זיינע קרעפטען. די איינציגע וועג איז: ער געהט ארויף צו אהעכערע מדריגה פון מזרחי, צו די מדריגה פון ירושלים, וואס איז גלייכבערעכטיגט ווי ציון, און אונזערע קרעפטען מוזען ביידע שטארק זיין, דער וועלטליכער און דער הייליגער. און דאן וועט דער הייליגער קראפט פון ירושלים זיינע שטראהלען ווארפען אויף דעם וועלטליכען קראפט פון ציון, און אונזער גאנצער אינהאלט וועט בעקומען זיין ריכטיגע שאצונג, אין אונזערע אינערליכע און אויסערליכע וועלט. איך זאג ניט אז דער מזרחי ברויכט אויפגעלעזט צו ווערדען. ניין, פיעל האט ער נאך וואס צו טאהן. אבער אלע זיינע בעגייסטערטע קרעפטען ברויכען זאפארט אין הסתדרות ירושלים אריין געהען, (אזוי ווי דיע בעסערע קרעפטען פון חובבי ציון זיינען אין ציון אריינגעטרעטען) אוף צו הויבען דעם אינערליכען מזרחי־גייסט. עס איז מיר שווער יעצט פיעל צו שרייבען. האפענטליך אין קינפטיגע בריעפע דייטליכער אויסצושפרעכען זיך. גריססען זיי אייער פאמיליע בשם הרבנית תחי', אויך די פעמיליע פון דעם ברודער הרב המנוח רמ"ז ז"ל.

והנני חותם בברכה ובצפיית ישועה מציון וירושלים, ידידו דושו"ט,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

ד"ש באה"ר לידידנו הנכבד והמרומם מר וו. גראס נ"י.

הנ"ל

תרגום

קבלתי בענג את מכתבו היקר. חפץ גדול הוא לי, לברר ולהאיד את תנועתנו "ירושלים" הקדושה. אל יחשוב אדם שההסתדרות "ירושלים" הולכת לעשות איזה פרודים אצלנו, אדרבה, היא מבקשת לאחד את כל כלל ישראל למטרת תחית האומה ובנין הארץ. הכדתנו וידיעתנו העמוקה, כי דק כאשר מדגישים בעז את הנקודה הקדושה של שאיפתנו אנו מוצאים את המהלך הנכון לנשמתו של עמנו, שהוא קדוש לגמרי בשלמותו, — — היא דוחפת אותנו להבליט את קול הקודש. הננו בטוחים שאנו מוצאים את האמת הקדושה האלהית, שרק היא היסוד של השלו' האמתי. אסור לנו לדחות לעזוב אף שעה קלה, אנחנו מוכרחים ומחויבים להגדיל בכל אשר בידינו את כח־המושך המושך את כל הכלל שלנו לארצנו הקדושה, וכח זה הוא דוקא כח הקודש בעמק ערכו. נושאיו הם חברי עולמנו הכשר.

אין כונתנו לבחון את כשרותו של כל יחיד, אנו מדברים רק מההכרה שהוא מכיר, כי עיקר ההתקשרות ללאומיותנו ולארצנו היא ע"פ תאוד התנ"ך, בהארתה של כל התורה כולה ובהשתרשות של דוח ישראל וחיי ישראל. החלק הזה מעמנו הוא קרוא עתה להרים את דגל התחיה והגאולה ולהשלים את תנועת ציון ע"י ההסתדרות "ירושלים". ה"מזרחי" התחיל, בעת שתנועת ציון היתה קטנה. בתקופה של חבת ציון לא היתה לו תכונה מיוחדת, אע"פ ששתי השאיפות, הטבעית והקדושה, היו כלולות בה. רק בהתפתחות הדברים מוכרח שכל חלק תהיה לו תכונתו הברורה, אז נוצר ה"מזרחי". עכשיו אנו עומדים לעלות לתקופה הרבה יותר גדולה גבוהה. אם ה"מזרחי" רוצה להשאר רק בתור סעיף הרי הוא עושה עול לעצמו, אם הוא רוצה לבלוע לתוכו את כל התנועה כולה הרי הוא עושה עול לכל התנועה, מלבד מה שאין זה לפי כוחותיו. הדרך היחידה היא: שהוא יעלה למדרגה יותר גבוהה של מזרחי, למדרגה של "ירושלים", שהיא שוה בזכותה ל"ציון", — ושני כחותינו מוכרחים להיות חזקים: העולמי והקדוש. ואז יפיץ הכח הקדוש ה"ירושלמי" את קרני־אורו על הכח העולמי ה"ציוני", וכל תכננו יקבל את העדכתו הנכונה בעולמנו הפנימי ובעולם החיצוני. אינני אומר שה"מזרחי" צריך להבטל, לא, יש לו עוד הרבה לעשות, אבל כל טובי כחותיו צריכים להכנס מיד לתוך ההסתדרות "ירושלים" (כמו שטובי הכחות של "חובבי ציון" נכנסו בשעתם להסתדרות "ציון"), כדי לרומם את דוח ה"מזרחי" הפנימי.

קשה לי כעת לכתוב הרבה. אקוה לברר יותר במכתבים הבאים.

והנני בזה חותם בברכה ובצפית ישועה מציון וירושלים,

ידידו דושו"ט,

תתקלט

ב"ה, ה' אד"ר עטר"ת.

הודי היקרים עט"ד ובנותי היקרות אתי ואחיותי גיסי וצאצאיהם היקרים כולם יחיו לאוי"ט.

שלו' וברכה

ב"ה על החוה"ש אשר עמנו פה, ומצב"י שי' מקבלים אנו מכתבים וידיעות ב"ה על שלומו הטוב.

הנני מוטרד הרבה בעתים הללו, ע"כ מתעכבים דבדינו. בפרטיות, איני יכול עדיין להחליט דבר, כל יום ויום כעת הוא נחשב לנו כמאסר בתוך הגולה, ומחכים אנחנו לחסדי השי"ת שיביאנו לאה"ק לחדות בשמחה את פני כולכם הורי האהובים וכל מחמדי לבביגו שי'. אמנם עלינו לדעת דבר בדור מתוכן המצב, הדברים שהודיעו לנו שמואל וישראל שי' עדיין אינם ברורים לנו להכריע על פיהם דבר. וכמו כן מיפו לא קבלתי עדיין שום ידיעה ע"ד יחושם. פה הננו חותרים למצא איזה דרך איך לדומם את המצב הנדכא של אחינו הכשרים וכל המחזיקים בתורת ד', אבל העבודה כבדה מאד. אולי אם היה דבר המצב אצלכם כעת מתברר לי ביותר הי' אפשר לעשות באופן היותר מועיל.

איך דאנקע זייער דיר ליבסטע מוטער פאר דיין ליבען שרייבען. געבע השי"ת

מיר זאלען זוכה זיין בקרוב זעהען זיך אין פריידן און מינדליך אלעס צו ערקלערען. מיר האפען עס זאל זיך די פאסט צו רוסלאנד דאך עפענען און מיר זאלען זוכה זיין ערפרייט צו ווערען מיט בשורות טובות פון אונזערע ליעבענדע דארטען.

בנותי היקרות, רב תודות לכן על כתיבתכן, הואילו נא וכתבו בתדירות ובפרטיות מכל אשר עמכן ועם כל יקירינו שי', יזכנו ד' בקרוב לעלות אל הקודש ולראות מכן ומכל חביבינו רב נחת באה"ק, ויגמור בעדנו לטובה להסכים בעצה ישרה על דבר המקום שנקבע בו דירתנו בעז"ה.

הנני חותם בברכה בכ"ט ביראת הכבוד ואהבה נאמנה, בנכם מוכן לשרתכם בקודש אביכם ואחיכם המצפה לתשועת ד',

אברהם יצחק ה"ק

תרגום

אני מודה לך מאד, אמא האהובה מאד, על כתיבתך האהובה. יתן השי"ת שנזכה בקרוב להתראות בשמחה ולברר הכל בעל־פה. אנו מקוים כי הדואר לרוסיה יפתח ונזכה להשמח בבשורות טובות מאת אהובינו משם.

הנ"ל

תתקמ

ב"ה י"א אד"ר עטר"ת.

לכבוד הועד הנכבד לעה"ק יפו ת"ו.

שלו' רב.

מכתבכם החביב הגיעני לשמחת לבבי. אמנם כמים הפנים אל הפנים, לבי מלאה געגועים לעדת קודש אשר בה קשורים זכרונותי היותר עמוקים, אשר על ידם התגלמו משאות נפשי, ביחושי עבודתי על אדמת הקודש, לשם ההצצה של ראשית נצני גאולתנו ופדות נפשנו, במהלך העלילות הנפלאות, מעשה ידי יוצר צור ישראל וגואלו ב"ה. עמכם, אחי החביבים, היתה רוחי בעת ענותכם וגלותכם, ועמכם התרוממה נפשי בעת אשר קוי אורה החלו לזרח על ארץ חמדתנו. ובארץ נודי וגלותי אך זאת היא נחמתי, כי זכיתי עכ"פ להשתתף בשיתוף מפעל ומחשבה עם העמלים עם הציבור לטובת תחייתנו הלאומית, כפי השגת ידי הכהה.

ועתה עיני ולבי נשואות בעז"ה לשוב אל הקודש ולחבק בזרועות אהבה וידידות עמוקה את כל אחי יושבי אה"ק וביחוד בני יפו והמושבות, אשר להם נמסרו מאז מעיני והגיוני רוחי.

אמנם אהובי היקרים, לפעול ולעבוד על אדמת חמדתנו הנני קרוא בכל קרבי, ולהמצא דוקא במקום שעבודתי מורגשת ונחוצה היא כל חפצי. ומאז כאשר שמעתי שת"ל נתארגנה עדתנו הקדושה ביפו באורגנים מסודרים, ולחיי הקודש נאגד משרד רבנות, חשבתי אולי כבר הוסדר הכל על נכון באין מחסור דבר לשכלל ע"י עבודה מצדי, ובאופן כזה היה חשבוני לנטות לדרך אחר לפלס את מאויי הפנימיים לעבוד את עבודתי על אדמת קדשנו, ולא להיות נדרש ללא נדרשתי באתר דאית גוברין.

(לע"ע לא נמצא סיומו של מכתב זה)

תתקמא

ב"ה י"א אד"ר עטר"ת.

בני יקירי שליט"א,

תל"י על החוה"ש אשר עמנו פה, וב"ה על מכתבי השלו' אשר יגיעונו מא"י, משלומם וטובם. יחנינו השי"ת לשוב בקרוב לאה"ק ולחדות בנועמו בשמחת עמו ונחלתו.

הרבה השתדלתי להשיג דשיון לנסע לציריך, אבל הדברים יגעים ואי אפשר שיצא הרשיון אל הפועל כי אם בעוד איזה שבועות בערך, והזמן דחוק. ע"כ א"א שאהי' נוכח בהאסיפה שמה. הרב ריטער נ"י כתב לי שמשמה ישלח צירים בשם דגלנו הקדוש, ד"י. ע"י הרעיון של הנסיעה דחיתי את כל עניני הכתיבה אליך ואל ידידינו העסקנים במדינה בענין הסתדרותנו הקדושה. אקוה שיודיעו לנו כל דבר שורש והחלטות עקריות שלהם.

מיפו קבלתי אמש מכתב מהועד שמה בבקשה לשוב אליהם במוקדם. אמנם מירושלים המה המחזיקים ברעיון של קביעותנו שמה עומדים על דעתם. ונראה איך יפול דבר בעה"י. ליפו כתבתי כי לא אוכל מרחוק להכריע הדבר, עד אשר יזכנו ד' לשוב ברחמיו ונראה מה שהוא יותר טוב בעד עניני כלל עמנו בעה"י.

כמובן הננו מעוכבים כעת כמעט בעיקר הדבר בשבילך. כי אדיר חפצנו הוא שתבא במוקדם אלינו פה. ע"כ דאה נא להקדים להשתדל בעד הרשיון, כדי שתוכל לבא במוקדם. ותודיענו בדעפעשע אם יהי' נחוץ לך בזה איזה מפעל מצדנו, כי הזמן נחוץ. ויה"ר שיזכנו השי"ת לבא לאה"ק עוד על ימי חג הפסח הבעל"ט בעה"י.

מפני חפצנו שיבא המכתב במוקדם היותר אפשרי לידך, הננו מקצר ואו"ש וברכה כנה"י ונפש אביך מצפה אשרך בתשועת ד' ואור טובו.

אברהם יצחק ה"ק

דד"ש יקידנו הנכבד מהר"א קמחי נ"י וכב"ב שי'. בקרוב אי"ה אכתב לו. וכן ד"ש כל אהובנו שמה, הר"מ ויסבורד וביתו וכא"ל, ובית שטערענבוך שי', וכל דו"ש, כולם יתברכו בכט"ס.

הנ"ל

קבלנו את ד"ש ממר גודמן נ"י.

הנ"ל

תתקמב

ב"ה, י"ג אד"ר עטר"ת.

שלו' רב לכ' ידי"נ הרב המאוה"ג נדיב ושוע סוע"ה מו"ה זלמן פינס שליט"א וכא"ל יתברכו בכט"ס.

אחדשה"ט באה"ר.

בשביל כמה עניני תסיסות במעמד הכללי עכבתי את דברי גם ע"ד התפתחות הסתדרותנו הקדושה ירושלים. בכלל כל מה שהזמן צועד יותר הננו באים לידי

הכרה בנחיצות התקדמותה של התנועה הירושלמית, וגם בהתקוות הבאות להוכיח את האפשרות של ההתפתחות הזאת, אם נעסוק בזה בשכל טוב וביושר לבב ובידים חרוצות בעה"י.

חפצתי לנסע להאספה הכללית שאגודת ישראל מפרסמת אותה בציריך, אבל היו בזה עכובים שלא היה אפשר לנצחם. מצדנו בתור באי כח דגלנו הצעתי שיקחו חלקם באסיפה זו כת"ר וד"ר אשער והר"א באצקי נ"י. והנה יש להם פרינציפים מיוחדים שבאי כח של הסתדרויות אחרות יהיו דוקא שלא משויך, א"כ הם חוקקים להם חקים מגבילים כחפצם, ומה נוכל לעשות. נראה איך יהיו התוצאות של האסיפה, במה שיהיה אפשר להתאגד בעבודה הלא נוכל לעבוד יחד, ובתנאי שלא יטושטש שום תו מהצורה החטיבית של תנועתנו, החפצה לרומם ברוממות קודש את כל הנעשה באומה לטובתה הכללית. הנני רואה סימנים של הארה במה שהרעיון הפנימי של מגמתנו יוצא מתוך ערפליו ונעשה קצת מובן גם לחוגים רחוקים. אם ישובו בעלי אגודת ישראל מהתבודדותם או מחפצם לכנס לגמרי תחת חותמם את תנועתנו, או הלא כתר"ה וידידינו הנכבדים, ועוד אנשים נלבבים וטהורי רעיון אשר יחברו עליהם, יוכלו לעורר רוח תחיה למגמתנו במדינתם.

כעת יצא לאור המכתב הראשון של ד"י באנגלית, אקוה שיגרום התעוררות בשדרות חדשות. גם יצאו "דשמים לפרוגרמה" שלנו, אשר יקבלם כת"ר ויחוה עליהם דעתו הנכבדה.

מרב טרדא ועבודה הנני מקצר ודוש"ת. והיה זה שלו' כנה"ר ונפש ידי"ע מוקירו ומכבדו כיקרת ערכו,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתקמג

ב"ה, ך' אד"ר עטר"ת.

בני מחמדי שליט"א,

מכתבך היקר הגיענו היום, אחרי אשר חכינו הרבה לדעת מכל אשר אתך בפרטיות. ב"ה על החוה"ש אשר עמנו. וע"ד ענינך הפרטיים חשבתי שכבר כתבת לה"ש לברר את הענין משם. איך שיהי' תקותנו היא שתבא בעה"י במוקדם האפשרי, כמדומה שאין אתה צריך רשיון מיוחד מפה, רק תשתדל אצל הקונסול הצרפתי בעד הרשיון לעבור דרך צרפת.

המניעה של נסיעתי אל האסיפה היתה ג"כ מפני שע"פ הקונסול הצרפתי הי' עיכוב שהי' צריך להתאחר עוד איזה שבועות. והנה כתבתי לד"ר לעווענשטיין ולהרב הורוויץ, ולידידנו הר"ז פינס שי', והננו מחכים לדעת מה החליטו שמה.

מה שאני פוגש כבדות הוא מה שרוב מן המתקרבים לתנועתנו כשהם אנשי מעשה נותנים עיניהם במצב המשטרי, ואנכי עיני ולבי נשואות להתוכן הרוחני, ויסודו בקודש. וברור לי כי איך שילכו הדברים המשטריים כשיש כח רוחני קדוש איתן יכולים להשתמש בו לטובה. ומה הוא הערך של קנאת כבוד המדומה במעמדים מדיניים לגבי הגדולה הפנימית שבנשמה היודעת את שאיפתה. ואל תתאוה לשולחנם

ש״מ ששולחנך גדול משולחנם וכתרך גדול מכתרם[1], תורה שלמה זו הולכת ומשתכחת גם מלב הסגולות. אדרבא שמחה היא לי שתהי׳ הדעה של רוב אצילי האומה פנויה להסתכלות טהורה בחיי הדעות והמדות, בהאדרת התורה וטהרת הרוח, כשימצאו עסקנים מסוגלים לעניני המשטריה, ודוקא בהופעה עליונה של קדושה חפשית מזהרת נוכל להאיר את כל הנתיבות המשטריות, והיא תוכל להמצא רק ע״י תשוקה אל אור הקודש שיתגבר בלב הסגולות, החודרים לדעת את מהלך הרוח ואת בזקי האורה מתוך הערפלים של מסיבות הזמן.

אם יש לך צורך באיזה תעודה עבור בואך פה הודיע בדעפעשע. עוד לא הוחלט אצלנו פה וגם שם לא לגמרי אם קביעות הדירה שלנו תהי׳ בירושת״ו או ביפו. איך שתהי׳ נקוה לשמו ית׳ שתהי׳ בהצלחה לעבודת ד׳ ועמו. צעיר אחד ת״ח ויר״א ומלומד נסע למשרד ציוני אחד לא״י, והגיעני מכתב ממנו שהי׳ בבית וראה ב״ה את כלם בחו״ש, וכותב ע״ד המעמד שהענין ביפו הוא ברור כאגרת פתוחה, אבל בירושת״ו הוא מכוסה וסתום וא״א לו להגיע לבירור הדברים, כמובן מפני רוב הסיעות ואי הסדר בעוה״ר. להועד היפואי שכתבו לי הזמנה לבא במוקדם כתבתי שמצד הדדישה מירושת״ו איני יכול להחליט ברור. ואקוה שכיון שכל תשוקתנו היא לטובה הכללית נתיישב אי״ה בבואנו לאיזה מקום העבודה שלי יותר נחוצה ונכבדה לטובת הכלל, וד׳ ינחנו באורח ישרה.

כעת ע״י התעמולה של המזרחים פה עכבנו קצת את עבודתנו בענינים הפומביים, שלא יהי׳ נראה כאילו כל אחד רוצה לחטוף מחברו אנשים. כמובן שאע״פ שהסברתי אני היא תמיד לשלו׳ ולכבוד לכל, אין הדברים מובנים לכל, כל צרכם, גם נמצאים אחרים שע״פ הסברתם התעמולתית מקבל הענין לפעמים קצת צורה של תתרות, וע״ז אני מצטער הרבה, כי הלא יסודי הפנימי הוא צדקת ד׳ עם ישראל[2] בכל פינה שהם פונים, ומכל תנועה קרובה או גם רחוקה תצא תועלת וסופה לברכה, כי חסדי דוד הנאמנים ברית עולם הם על ישראל, ואור גאולה מתנוצץ מכל עבר ופינה, בגונים שונים, בעה״י.

באה״ר הנני דור״ש חביבנו היקר ר״א קמחי שי׳ וכא״ל. לוטה בזה השובר על כספי כ״ץ. וע״ד השבויים, אחרי יישוב הדעת עם הטשיף ראבי דפה הוחלט אצלנו שצריכים להשתדל שממשלת שוייץ תדשה את הכניסה, ומצד יהודי שוייץ תהי׳ ההשתדלות, ואז מפה אפשר לסייע הרבה בכל הפרטים, והודעתי זה בדעפעשע, ותמיהני שלא הגיעה לידי כל תשובה ע״ז.

מר ו׳ גראס מיפו שלח אלי מכתב ובו הצעה באנגלית ע״ד עניני א״י ביחש להמעמד המשטדי המדיני. עדיין לא עניתי, ואקוה אי״ה להשיב לו בקרוב. בטח הי׳ ג״כ על האסיפה הכללית, וכפי מה שאני חושב תהי׳ ג״א שמה. תודיעני פרטי דברים מה הוא חושב ע״ד הצעתו, ואם מצא לה ידים. כשתתראה עמו תד״ש בשמי באהבה, כי יקר ותמים הוא האיש כאשר ידענוהו מאז.

מירושת״ו כותבים שההסתדרות תופשת שמה מקום גדול, והיא הולכת ורוכשת לבבות רבות. מובן הדבר שהעיקר הוא לזכך את הרעיון להבין את המטרה, וזה יוכל לצאת אל הפועל רק ע״י ספרויות, וע״י קביעות שיעורים ללמוד את עומק

1 אבות פ״ו, מ״ד. 2 ע״פ דברים לג, כא.

הרעיון של יסוד תנועתנו הירושלמית, ושם העיר מיום ד' שמה[3], ולכונן כוננויות של הסברות המוניות לכל חד וחד לפום דרגיה עד שתסולל המסילה להקלטת התוך האידיאלי שהוא מלא הוד קודש קדשים של מגמתנו הפנימית, ושתוכל ע"ז להתגלם ג"כ יפה בצורות מעשיות, ולהטביע את החותם המלא את אור שם ד' אמת על כל מהלכי החיים, חיי הפרט וחיי הכלל, חיי הלאום, וחיי העמים, כולם, שהוא סו"ס אחד מגילויי העוז של ישראל סבא בעצמיות הויתו. אל נבוז לקטנות, נקוה שמה־ זרעונים הקטנים שאנו זורעים יצא צמח ד' לצבי ולגאון ולתפארת לבית ישראל.

הנני מקצר את דברי מפני טרדא, והי' זה שלו' וברכת ד' וטובו נועמו וזיו עלינו ועל שאר עמו, כנפשך היפה ונפש אביך מצפה אשרך כה"י,

אברהם יצחק ה"ק

ברכת מז"ט כפולה לידידנו היקר הר"מ וייסבורד וביתו שי' על נשואי בתו (שלא ידענו מזה עד כה), ועל הולדת הבן והכנסתו בבריתו שא"א לאוי"ט וכט"ס, והי' ז"ש כנה"י ונפש ידידו.

הנ"ל

תתקמד

ב"ה, ר"ד אד"ר עטר"ת.

הודי היקרים עט"ר ומחמדי לבבי שליט"א.

מה נכבד היום אשר בו הגיעו לידינו ע"י מר אייזנבערג מכתב קודש דכאאמו"ר שליט"א, והתשורה היקרה מזמרת ארץ חמדה, מעשה ידי אמא היקרה תחי', יחד עם דה"ש המדוייק, אשר הי' לנו לטל אורות ומשיב נפש. יחננו השי"ת ברחמיו בקרוב לעלות אל הקודש ולחדות בחדות נועם פניהם המאירות בשמחות וגיל, בישועת ד' על עם קדשו וחבל נחלתו במהרה בימינו בקרוב.

ועד"ת שהעלה כבוד מ"א הרב שליט"א בהא דסוטה ס"פ מ"מ, דרשות ומצוה דגבי מלחמה אינה כ"א בערך של שתי מערכות זו לעו"ז, אבל לגבי מצוה אחרת לעולם חשובה מצוה, שהרי יש חומר גם במלחמת רשות שאינה עומדת במקום פקו"נ, משא"כ שארי מצות דוחי בהם כתיב. ובהורמנא דמ"א אמינא כמה מאירים ושמחים הם הדברים. אמנם לישב ד' רש"י דמשמע שאין מלחמת רשות פוטרת משום מצוה, יש לומר עפ"ד החינוך שכתב גבי מלחמת ז' עממין ומצות מחייתן, וכן גבי מחית עמלק, דהיחיד חייב בה דוקא כשאין בזה סכנה. ותמה עליו במנ"ח שהרי מצות מלחמה יוצאה היא מן כלל זה דוחי בהם, דמצותה בכך להכנס בכלל סכנה. וצ"ל דהחינוך ס"ל דמצוה המוטלת על הציבור בכללו אם יש בה סכנה ליחיד א"ז יוצא מכלל וחי בהם דהא ציבור לא מייתי, והיחיד אינו חייב בה מצד עצמו אלא מצד כלליות הצבור, ע"כ אע"פ שבכל מצות ציבור שאין בהם סכנה אין לנו לחדש שלא יהי' נוהג בהם דין של וחי בהם, ויהיו חייבים בהם גם במקום סכנה לפרטים, אבל אם המצוה היא בתכונה כזו שיש בה סכנה לפרטים אנו אומרים שעדיין אין ראי' שיהי' גם היחיד חייב להעמיד עצמו בסכנה, כשאינו עם הציבור. ע"כ ע"כ יחיד התנה יפה בחינוך שאינו חייב כ"א כשא"ב סכנה, ולפ"ז אין במלחמת

3 יחזקאל מח, לה. וע' בבא בתרא עה:

רשות חומר יותר מאשר מצות, ומצות ציבור אחרת אם הי' בה צורך של סכנה ג"כ היתה יכולה להיות מוטלת עלינו חובה, מאין התנגדות לכללא דוחי בהם, משום דציבור לעולם חיים, וכיון דמצוה זו רשות היא כשעומדת לנגדה חיוב של מצוה גמורה של חובת יחיד, אז צריכים לשקול הדבר איך הענין של חובת יחיד שבמצוה זו שהיא רשות עומד נגד חובת יחיד של מצוה. וא"כ לפ"ד החינוך גם מלחמת מצוה אין היחיד מצד יחידותו חייב בה במקום סכנה, וק"ו מלחמת רשות, שא"ח בה מצד היחידיות שלו במקום סכנה, א"כ נוהג דין וחי בהם בדין היחיד בפרטיותו, וכיון שמצוה שעוסק בה זה היחיד או שנזדמנה לו, הרי הוא פוגע בה מצד יחידיות שלו, וביחידיות הרי גם בענין חובת מלחמה נאמרה וחי בהם כמש"כ, א"כ שפיר אין הרשות דיחיד דוחה מצוה דיחיד. ועפ"ז הי' אפשר לחדש עוד ולומר שכ"ז שהיחיד עומד במערכה בכלל הציבור חל עליו חובת ציבור דדוחה פ"נ, שהיא דוחה כל המצות, ק"ו דכל המצות נדחים מפניה, אבל בזמן שאין היחיד עומד עם הציבור, אלא שנזדמן לו ביחידות לעסוק במלחמת הרשות, כמו שמצייר החינוך כשמזדמן ביחידות הריגת אחד מז' עממין או מזרע עמלק, וה"נ משכח"ל ביחיד ביחש למלחמת הרשות, וכיון שגם במלחמת חובה ומצוה לדעת החינוך אין ביחידות כח לבטל דין של וחי בהם, ק"ו שאין כח ביחידות של מלחמת רשות. ואו נפרך ק"ו דידן, ונשאר כח של רשות לגבי מצוה, ומתחייב במצוה, כיון שאינו נקרא עוסק במצוה.

וי"ל עוד דעיקר מלחמת הרשות באה מצד דין גזירת מלך, כדתנן ומוציא למלחמת הרשות ע"פ ב"ד של שבעים ואחד (סנהדרין כ':), והיינו שהב"ד מסכימים על גזירתו, דאילו היו מצוים היתה זו כבר מצוה לד' הרמב"ם מכלל לא תסור, וכ"מ הלשון ומוציא ע"פ ב"ד, דעיקר הוא מה שהוא מוציא אלא שצריך ע"ז הסכמת ב"ד שיתנו רשות ע"ז, והוי כמו רשות מצד ב"ד, וגבי מצות שמיעה למלך אע"פ שמצינו בה חומר שהעובר ע"ד חייב מיתה, מה שא"כ בכל מ"ע שבתורה, מ"מ מצינו בה ג"כ צד קולא, שאינה עומדת אפילו בפני מצוה קלה, כמש"כ הרמב"ם פ"ג ה"מ ה"ט, ולא עוד אלא אפילו כשעוסק בתורה, דקיי"ל דכל מצוה מבטלין מד"ת כשא"א לעשותה ע"י אחרים, וכדאי' במו"ק ט', ובירושלמי פ"ק דברכות ה"ב ו' ולגבי מצוה דשמיעה לגזירת מלך אמרי' בס"פ נגמר הדין דילפי' ממיעוטא דרק, דבמקום מצוה אין שומעים לו, ואפילו ת"ת אין מבטלין בשבילה, א"כ חידוש הוא שחדשה תורה שמצות מלך אע"פ שיש בה חומר גדול של עונש מיתה, מ"מ יש בה ג"כ קולא גדולה שהיא נדחית מכל מצוה ותלמוד תורה. וא"כ נחשבת שפיד רשות לגבי כל המצות, ומלחמת רשות כל כוחה היא גזירת המלך, וכ"מ מד' הרמב"ם שתיאר ענין של מלחמת רשות להרחיב גבול ישראל, ולהגדיל את גדולתו ושמעו של המלך, וע"פ זה הדרך אפשר לומר דבכל גוונא נחשבת מלחמת רשות לרשות לגבי כל מצוה. ואין מחומר שלה פרכא כמו שאין פרכא מחומר של העונש דגזירת מלך שבכ"ז יש בה ג"כ צד הקל כמש"כ, ויש בזה להאריך בענין דין ק"ו של עונש, ושל הדרגא של וחי בהם, ומסתעף הענין לאריכות במקצעות רבים. ואכמ"ל בזה.

1 ע"ש פאה פ"א ה"א, שבת פ"א ה"ב, פסחים פ"ג ה"ז.

וע"ד זמן שובנו בחסדי השי"ת לאה"ק, הנה קצת מתעכבים אנחנו בשביל צב"י שי', שחפצנו שיבא אלינו פה ונסע בע"ה יחד, אמנם יש קצת עיכוב בזה ממניעות הזמן, וחוץ מזה נתעכבתי קצת בשביל ענייני אה"ק, אבל כפי הנראה מה שיהי' אפשר לעשות לטובתם יהי' יותר אפשרי בע"ה ע"י מכתבים בבואנו שלם בע"ה לאה"ק.

ובאיזה אופן שיהי' יותר רצוי ומועיל לענייני הכלל ולהרמת קרן התורה ויראת ד', אם שתהי' קביעות דירתנו ביפו או בירושלים ת"ו, כן יוכרע הדבר בע"ה כפי מה שנראה בשיקול דעת ישרה בהסכמת רבים ושלמים טהורי לבב, החפצים בבנין אה"ק ע"פ תוכן הקודש כרצונו וכרצון יראיו וכרצון כל עמו ב"י באמת לאמתה.

ליעבסטע און טהייערסטע מוטער לעבוואהל.

ב"ה פאר דעם פערזענליכען גרוס וואס מיר האבען מקבל גיווען פון מר אייזענבערג. און דער פראזענט פון דיינע ליעבע ארבייט פון די מאנדלען מיט די איינגעמאכץ, וואס זיי זיינען אזוי נאבעל, אזוי העכסט איידעל און גוט אין טעם. עס האט מיר דערמאנט אן פיעלעס פון דיינע ליעבע ווערק טייערסטע מוטער. זאל אונז השי"ת מזכה זיין, אין גיכסטען צו זעהען זיך על אדמת הקודש, און אין פריידען אלעס אלעס צו דערמאנען. ב"ה פאר אלע חסדים וואס ער האט מיט אונז ביז אהער געפירט, אן מיר האפען אויף להבא אויך צו זיין הייליגע גרויסען חסד.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות. ומצפה לתשועת ד' אשר יפליא לעשות על עם קדשו, לרוממם ולנשאם, בכל פאר עולם ובכל הדרת קודש, לעשותם גוי אחד בארץ אשר בחר לו עדי עד, בעטרת אור תורה ורוממות חוסן קודש קדשים, בהוד פאר חי העולמים, עד עולמי עד.

בנכם עבדכם מצפה לשרתכם בקודש ביראת הכבוד ואה"ר,

אברהם יצחק הכהן קוק

תרגום

אמא אהובה ויקרה מאד, חיי בטוב.

ב"ה על דרישת־שלום אישית שקבלנו ע"י מר אייזנברג, והמתנה של עבודתך החביבה של השקדים עם המרקחת, שהם כל־כך אצילי עדין וטוב בטעם. זה מזכיר לי הרבה ממעשה־ידיך האהוב, אמא יקירה מאד. יזכנו השי"ת להתראות במהרה על אדמת הקודש, ולהזכיר בשמחה הכל הכל. ב"ה על כל החסדים שהנהיג אותנו עד הנה, ואנו מקוים גם להבא לחסדו הגדול הקדוש.

תתקמה

ב"ה, ג' אד"ש עטר"ת.

בני חביבי שליט"א,

ת"ל על החוה"ש אשר עמנו.

קבלנו ד"ש ע"י מר איזנברג מרחובות, שבא עם הצירים מא"י. ב"ה על שלו' כל יקירינו שי' שם ושלו' הארץ בכלל ב"ה. והנה ע"ד בואך אלינו פה, חושבים אנו שבע"ה לא יהי' לך עיכוב מצד הרשות פה, והננו מחכים על בואך שלו' בחסדי השי"ת.

עניני העבודה בהסתדרותנו הנני מעכב כעת, מפני שהמזרחים עוסקים בשקידה בענייניהם, ואין חפצי שיהי' מורגש מצדי שום התנגדות לכל מי שעושה איזה דבר טוב בישראל, אע"פ שלפי דעתי הדברים צריכים השלמה רבה, אבל הלא לעולם טוב חלק מלא־כלום. תושב אני שסו"ס יתבררו הדברים ויוכר יפוי־הכח של חפצנו ושאיפותינו הצודקות. אמנם ודאי יש להצטער על מה שאחרים משתמשים בשם התעוררותנו שלא ע"פ המדה הרצויה. אנחנו לפי הטוהר של עצמיות הכרתנו צריכים להיות מנוקים מכל מום של איזה קנאה שנאה ותחרות, ואפילו מכל מדה של כפיית טובה לכל פועל איזה טובה וישועה. רק הננו קרואים לרומם ולשגב את הדברים הנעשים, ולהכניס בהם רוח חיים של גבורה הבאה מאוצר הקודש, מאור ד' אשר על עמו, ואחדות האומה ושלו' ישראל צריך להיות מתגדל ומתאדר על ידנו.

ב"ה שנשמחנו לראות את מר מנוס קמחי נ"י ולקבל ע"י ידיעה ודרישת שלו' מאתך בפרטיות ומכל אהובנו במקום מגורך. קצת הודיע לנו מעניני האסיפה. כמובן איני יודע עדיין דברים ברורים בזה. יכונן ד' לטובה את כל המצעדים, כי עת לחננה.

כשתהי' מוכן לנסיעה בע"ה תודיענו ע"י דעפעשע אי"ה.

מצבנו ביחש לתמן הוא כמו מקדם. דברים ברורים ע"ד החלטת קביעות המקום בעה"י א"א להחליט כעת. וכמדומני שכבר כתבתי לך שגם להועד דיפו השבתי ככה.

בטח קבלת כבר את הרשמים, שאמנם קצת נכתבו בחפזון ובלא ישוב הדעת הראוי לדבר גדול כזה. בכ"ז תקותי היא שהם מביעים בכלל יפה את הנטיות הראשיות שלנו, אם כי לא בבהירות גמורה. נקוה לד' שיחננו לדבר ברחבה באורח מישרים בכבוד לעם ד' ובעז ישועת ד' אמת.

חזק ואמץ בני יקירי, ותשועת ד' תשגבנו, וכימי עולם יעשה לנו נפלאות גדולות וישועות רוממות. והי' זה שלו' כנה"י ונפש אביך מצפה אשרך כה"י,

אברהם יצחק ה"ק

ד"ש לכל ידידינו, ומז"ט לר"מ קליר נ"י. התזמנה באה אלינו באיתור זמן.

הנ"ל

האדרעסא שלו א"י לנו.

הנ"ל

תתקמו

ב"ה ח' אד"ש עטר"ת.

שלו' רב לכבוד רב חביבאי, דיתיב בתוונא דליבאי, הגאון הגדול פאר הדור, אוצר חמודות לתורה ולתעודה מו"ה אברהם דובער כהנא שפירא שליט"א הגאבד"ק קאונא יצ"ו.

אחדשה"ט באהבה נאמנה.

כיונק מארץ ציה הופיע נגד עיני מכתב קודש דמר הדר"ג ידי"נ שליט"א,

ומשנה שמחה הי' לי חיבת קודש אשר הראה לבני שי'. אקוה לד' שפגישתנו כעת במכתבים, אחר הפסקה הארוכה מימי נעורנו, תשא פריה לברכה, לעבודת ד' ועם קדשו, הדורשת כעת ביותר איגוד הכחות וערות המחשבה, המוכשרה להתפתח ע"י עצה ותושיה מאיש יחד פני רעהו בעה"י.

שמחתי מאד על הודעתו דמר, שהסכימה האסיפה שלא לעשות שום פרוד בעניני הפוליטיקה שכלפי בר. אמנם מה שדרוש כעת, ע"פ מה שנתברר לי ממצב הדברים בכלל, הוא להדגיש ביותר את תוכן הקודש שבשאיפתנו לא"י. חדא מפני שזוהי האמת המוחלטת השרויה בלב האומה כולה. ועוד שרק ההכרה הזאת תוסיף עטרת כבוד ותעורר רגש הוד בלב העמים, ומזה תצא ג"כ הפעולה היותר נמרצה כלפי פנים לחבב את הקודש, ואת כל מקורותיו, על בני הנעורים, הרואים את חזות הכל בהגורמים הפוליטיים. ואקוה שהתנועה הירושלמית תוכל לשאיפה זו כשתתפתח כראוי. ופתוחה תלוי הרבה יותר בהופעותיה הרוחניות, מההתגדרות במעשים, שבזה נוכל יפה להתאגד עם כל אגודה המיוסדת ביסודה מאנשים הקוראים בשם ד' ותוה"ק, באיזה תכונה וציור שיהי'. אבל הופעת הקודש בעוצם בהירותו א"א כ"א ע"י התאגדות של אגודה כללית רק לשם החישוף של מקור החיים של כל התנועה הלאומית, אשר רואים אנו בה יד ד' לטובה על עמו ונחלתו. כל מה שההסתדרות "ירושלים" שואפת לעסוק במעשים גם בחוגה אין עקרם של דברים מכוונים כ"א להבליט על ידם את הרעיון היסודי, שתוכן הקודש המתגלה ע"י אור התורה, וחיי הכשרות של שלמי אמונים בישראל, זהו יסוד האומה כולה, וכל התנועות והמפלגות הנן ענפים לה, בין כשהם מודים ביחוסם אליה, או שהם כופרים בזה, דמאן דאמר לא בעינא דימלוך עלי מלכא מ"מ מלכא מליך עלי', כטעם הירוש' על שיטתי' דרבי בשבועות בכפרת יוה"כ. פתיחת פתח של הופעה זו תחזיר לנו את הדיבור הספרותי, ביסודו המקורי, וכח הביטוי שלנו ילך הלך וגדול, שזהו פתחון הפה למיחלים לך, שעליו אנחנו מתפללים.

אקוה שכ"ג שליט"א יבין הגיגי, וכעת אקצר, מרוב טרדא, ולדבריו במכתבים הבאים איחל.

והי' זה שלו' כנה"ר ונפש ידי"ע אחוז באהנ"פ,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתקמז

ב"ה, ח' אד"ש עטר"ת.

שלו' וברכה לכ' ידי"נ הרב המאוה"ג אוצר נחמד סוע"ה נדיב ונעלה מו"ה זלמן פינס שליט"א וכא"ל שו"ר,

אחדשה"ט באה"ר.

הנני מחכה לדעת תוצאות פרטיות ומעשיות בדבר האסיפה, ואם כבר שולחו הצירים לפריס, ואם תפקידם ישמר שלא לנגע בנחלת הפוליטיקה הכללית, וכפי מה שהודיעני בטובו הגאון דקאוונא שליט"א הלא ככה הסכימו.

אנכי אינני פוליטיקני, ולא אוכל להתגדר בעניינים של פירוד הדעות. הנני רואה רק את הצד הטוב שבכל הופעה ואליו אני מתיחס באהבה ויקר, ע"כ אני מקוה שגם

מתנועתה של אגו"י ישע וטוב יצמח לב"י. אבל כ"ז לא די שאיננו מרפה את חובתנו ברוממות דגל "ירושלים" כ"א עוד מחזק את החובה. הא כיצד, הכל עוסקים בפעולות קצובות, ואגודיות, אין שום אגודה שתעסוק ברוח כללי כ"א הציונית, והיא רוחה הכללי הוא מבוטא בביטוי של חולין, שאין בו הבלטת עצמיותה של נשמת הקודש אשר לישראל. ואיה הוא רוח ד' הגדול המחיה את עמו ומעודדו לתחייתו, איה הוא הרוח הכמוס בטהרתו בלב כל הגוי כולו, ושומר את צביונו בהתקשרו בעוצם תוכן־קודש הקדשים אור ד' אשר בעצמיותה של נשמתו, האפשר שלא ידובר מזה דבר בצמצום הרעיון לשם ריכוז האומה בא"י שהוא כח הכובד של מנת חיי האומה כעת, ואם ידובר יהיה בא כגרזימי [1] הזו הבאה באחרונה, זה אי אפשר. על כן השעה הגיעה להאידיאה „ירושלים" שתשא את נסה. הארת התנועה הלאומית ממקור הקודש זהו סך הכל של חפצנו. ואל ניבהל מפני האצילות והרוחניות שבתנועתנו, על הרוח הנעלה אנו חיים, וסוד רוח ד' הוא מעורר את כל עצמת התחיה, על כן אנו דוברים שלו' אל הכל, ואנו מגלים שבכל תנועה חילונית שיחש אהבה לכלל האומה וארץ ישראל קבוע בה, אור הקודש נוצץ הוא.

ולמעשה, הכי מעט הוא אם נהיה מיוחדים לנס הקודש שבכלל האומה, להיות נושאי כלי ד', ביסוד ב"ד כללי בעיה"ק, ישיבה כללית, קדן דתי כללי, בתוך חטיבה לאומית, ובכלל ע"י שתי התנועות "ציון" ו"ירושלים" הכל מתאחד. אין אנו מבדילים בין איש לאיש במדידה של מדת כשרותו המיוחדה, אבל אנו מבדילים בין קודש לחול, שהם הם צריכים להיות כל אחד שלם במחיצתו, והקודש מקדש את החול לאשרו וטובתו, וחלילה להחול לחלל את הקודש, כי נפשו הוא חובל.

כעת הפסקתי את הפעולות האגיטציוניות [1]* לשעה, מפני שבאי כח המזרחי באו ועוסקים באנרגיה [1]** בשלהם, ואיני חפץ שתהיה ביניהם התחרות תגרנית. אקוה כי ההמון הגדול ביושר טבעיותו יכיר סו"ס את ההכרח שבתנועתנו, וכל האגודות השונות יכירו כי הגנו באים לחזק ולנשא את כל היד העסוקה בבנין ובתחיה, וכולם יעשו לנו אוהבים [2], וכולם ימסרו לנו דברים, מיני סמים וקטורת לעצור כל מגיפה של הרס ושממון, ולהחיות רות נדהמים, ולקרא באומץ בישראל ובעולם, זכרו מדחוק את ד' וידושלים תעלה ע"ל [3].

ויותר מכל לגבי פעולה, נכבדה היא ההכרחיות של הכנתנו לקראת מעדכה פוליטית נובעת ממקור הקודש. סוכת דוד נופלת היא במעמד הפוליטי כעת מפני שאין קורא בשם ד', ואין מדבר בחזקה באומץ לב ורוח נגד כל העמים, כי את מעמדם הם מהרסים אם הם מעכבים את גאולתנו, או הם ממעטים את צביונה בשעת הכושר. כעת פעולה זו צריכה להיות מתחילה בחיים ובספרות, ואנו צדיכים ליסד עתונים מיוחדים לשם אגיטציה [4] זו, ואפילו אם לימים רחוקים יוכלו הפירות להיגמר אין אנו פטודים מנטיעת העץ, והמפעל מצד עצמו קדוש ומלבב הוא, ופועל ברוח החיים שבו על כל המערכה, של סדדי הפדות והעליה מן הגולה אל הגאולה, יותר מכל מעשה גשמי ממשי.

אני אומר את אמרתי לא מפני הפעולות שאקוה ממנה לבד, כ"א ביותד מפני

1 פתיחתא איכה רבה פ"י. 1* התעמולתיות. 1** במרץ.
2 שבת פט, א. 3 ירמיהו נא, נ. 4 תעמולה.

הכרת האמת שבה, ומלא תקוה אני שכח האמת יתגלה בהמון פעולות טובות וגדולות, וימצא את הכשרונות הראויים בגדלם לבסס בפועל את הדברים, שלפני מחולשת כחי הנם רק עומדים בחזון רוח.

אמת הדבר שכתב כת"ר שאפשר לקוות כי בע"ה כשיזכנו לעלות לא"י, משם תוכל האגיטציה המסודרת לפעול יותר את פעולותיה, אבל רחמי שמים אנו צריכים ביחוד שלא נכשל באותו הפח של צרות הלב, המעורר מדינים ומחפש מומים. ניחל שיחננו ד' באור פניו, ויכין לבבנו לברכת האמת והשלו', בשובו שבות עמו לנוה קדשו.

והנני חותם בברכה, ושמחת הפורים כנה"י ונפש דוש"ת באה"ר,

אברהם יצחק הכהן קוק

תתקמח

בעה"י, ט' אד"ש עטר"ת, לונדון.

כ' ידי"נ הרב המאוה"ג אוצר תו"י טהורה מוהרמ"י בעהרמאן שליט"א.

שלו' וברכה.

מכתבו דמר, וכן של הרב יפה והרב סגל שי' קבלתי. ע"ד בואי למחנם, אמנם קשה לי הדבר מאד מכמה מניעות, אבל משום זכותא דרבים אקוה בל"נ שלא למנוע א"ע מזה, אבל בתנאי כפול שיכינו את הענין לשם התעוררותה של הסתדרותנו הקדושה, שצריכה אימוץ מאד, ובאה"ק ב"ה היא הולכת ומתחזקת. ע"כ אם יסדרו סידור יפה ודרך פומבי בשביל התחזקות ההסתדרות ועניני אה"ק בכלל, ולעזור ג"כ בפועל את כל החיל אשר יראת ד' היא מעוזם ובתורת ד' באמת חפצם, אז אוכל לבוא בל"נ ולעסוק ג"כ בתיקון התעוררות ענין בית הטבילה החדש שרוצים לבנות. אבל אם לא יעשו סדר מכובד בשביל ההסתדרות, אז בואי לעירם מבלי לעשות בגין זה יכניס רפיון חלילה, ועל זה אני חושש מאד, כי עבודת הקודש הכללית היא אולי יותר חשובה ומוטלת ביחוד עלי משאר תיקוני מצוה של מקומות פרטיים, אף על פי שהם כלם קדושים וחביבים. וכאשר הרב יפה והרב סגל נ"י לא הזכירו דבר ע"ד התעוררות דגלנו הקדוש, לא אוכל להחליט ע"ד הנסיעה לעדתם כ"א כשגם הם יקבלו עליהם עבודת הסידור והסיוע בחיזוק ענין הסתדרותנו הקדושה.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות ואה"ר, כנה"ר ונפש ידי"ע דוש"ת ושלו' כל חברינו הנאמנים לדגל קדשנו, הזוכרים את ד' מרחוק וירושלים עולה על לבבם [1],

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתקמט

ב"ה, ט"ז אד"ש עטר"ת.

שלמא רבא, לגברא רבא, חביבא דליבאי, ורחימא דנפשאי, המאור הגדול לתורה ולתעודה בישראל, מו"ה זאב יעבץ שליט"א, וכא"ל שוי"ר.

יקרת נעימת שיחתו הנאה דמר, בבסומי דפוריא, הגיעה לידי, והורהבתי עז וגילת

1 ע"פ ירמיהו נא, נ.

לב, במילי דבדיחותי הנאים לשעתם, וראויים למי שאמרם פה מפיק מרגליות, כותיה דמד שליט"א. אמנם לצערנו השמועות הנוראות מרוסיא שבאו בעצם יום הפורים בלבלו את הרעיון, ונטלו את זיו השמחה, עד שלא קם רוח למחדי בחדוותא בישובא דדעתא, זולת מה שנהגנו עכ"פ לקיים כמה דאפשר חובת היום. והננו עומדים תלואים בצפיה, שיתבררו הדברים, שכוזבות הנה ועכ"פ מוגזמות אותן החדשות המרעישות, ונזכה לקבל את הישועות הממשמשות ובאות בלב מלא חדוה, והודות לד' כי טוב, כי יפקוד את עמו בדבר ישועה ורחמים.

והנני בזה ידי"ע קשור באהבתו, דורש"ת לטובה ולברכה באה"ר,

אברהם יצחק הכהן קוק

נ.ב. מז"ט על הולדת בן הרבעים, והכנסתו לבריתו שא"א לאוי"ט, למר ולצאצאיו ברב טוב, יגדלוהו לתו"ח ומע"ט כברכת ישראל.

הנ"ל

תתקנ

ב"ה, ב' ניסן עטר"ת.

שלו' רב וברכת ד' מקודש לכבוד ידידי הרבנים הגדולים בתו"י רבי פעלים חברי ועה"כ כנס"י שליט"א, בתוככי ירושלים עיקר"ת תובב"א.

אחדשה"ט באהבה נאמנה.

הגיע לידי מכתבם הנכבד בצרוף הטשיק בן מאה לי"ש, תשואות חן חן למעכ"ת על רגשי החבה אשר בדבריהם ובמפעלם, נקוה שמי ששכן שמו בעיר קדשו ב"ה, יחזקנו ויזכנו בקרוב לעלות אל הקדש ויאמץ את כוחותינו לעבוד שכם אחד עבודת עבודה ועבודת משא[1] לרומם קרנות צדיקים יראי ד' וחושבי שמו בעיר עז לנו, ובמלוא רוחב ארצנו הקדושה, למען תחזקנה ידי כל עושי טוב בעם ד' הגוי כלו, ושלו' אמת וחן וכבוד יתן ד' לכל ההולכים בתמים. נקוה לעשות את נסיעתנו בחודש אייר הבעל"ט בעזהשי"ת, ואם ישנם דברים הנוגעים למצב הכלל שיהי' אפשר בידי לעשות לטובתם, לפי השערת כבוד מעל"ת ייטיבו להודיע הדברים ע"י דעפעשע, כי כמובן ע"י מרוץ מכתבים הזמן כבר קצר יותר מדי. והננו חותם בכל חותמי ברכות בתקוה לתשועת ד' לחדות בשמחה וטוב לב את פני מחמדי לבבי סגולת עם קדוש בעיה"ק, וכל החיל אשר אור ד' ורוממות קדש תורתו הוא ישעם וחפצם לרומם קרן ישועה לכל פזורי ישראל ולכל אפסי ארץ בב"א, אוהבם הנאמן.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתקנא

ב"ה ב' ניסן, עטר"ת.

בני יקירי שליט"א,

תה"ל על החוה"ש אשר עמנו כרגיל. נקוה שיחזקנו בחסדו למען שמו, ויביאנו

1 במדבר ד, מז.

בקרוב ברב רחמיו וחסדיו אל מחוז חפצנו על אדמת הקודש ויאמצנו לעבוד עבודתו ועבודת עם קדשו לאוי"ט בכל טוב.

רבו הטרדות כעת, וביותר הנפשיות. מעבר מזה הי' ראוי לי לעשות צעדים גיכרים בעניני ההסתדרות, לעורר ביותר את זרם חיי הקודש שבתנועתנו הלאומית, המוארה בכלל באור אל מסתתר א"י מושיע. ומעבר מזה אין המסייעים והמחזיקים מקרוב ומרחוק את דגלנו הקדוש תופשים יפה את הוד הנשמה שברעיון, וצוללים בנבכי המעשיות המלאים מכשולות של קוצר רוח. תקותי לצור מעוזינו ב"ה שבהיותנו במקום בית חיינו על אדמת קדשנו נוכל יותר לעבוד בעד ההסתדרות הקדושה, והארת התנועה "ירושלים", מאשר פה בגולה בקירוב מקום להנשפעים.

כפי הנראה ממכתבי בני משפחתנו שי' הם כבר נוטים יותר להקביעות בירושת"ו מאשר ביפו. זה כשבועיים שאלוני בדעפעשע על זמן בואנו, והודיעו ששלחו כבר כסף (להוצאות), והודעתים שהננו מקוים על הזמן היותר מוקדם לאחר חה"פ הבעל"ט אי"ה. ותמול הגיעני מכתבם, וטשיק של מאה לי"ש, וכותבים שלא נקמץ, ואם יהי' צורך ביותר נוכל להמחות עליהם. עכ"פ אין זה כלום, כל מה ששייך לעניני כספים, רק ע"ד מצב הרוח כותבים שכל החוגים, גם של הספרדים, הנם שמחים בע"ה ע"ד בואנו כתקותנו אי"ה בחסדו הגדול. וכפי הנראה אפשר לצייר איזה דרך של עבודה לשם שלו' והשתוות הדעות ע"י הארה של הכרה ישרה ונטיה מיושרת חפשית מכל מעקשי לבב, שזהי כל חפצי ללכת משרים בעה"י.

נקוה שיגבר עלינו חסדו ית', וכאשר עד כה לא עזבונו רחמיו, ובמחשכי הגדודים האיר לנו באור ישעו וחמלתו, כן יגדיל עלינו לטובה ויעודדנו לעלות אל הקודש, ולעבוד שמה עבודתו עבודה תמה, ומכל רוכסי לב יצילנו.

אם יהי' אפשר לך לבא על יו"ט כפי הנראה כבר רחוק הדבר. ועכ"פ תומ"י אחר יו"ט הננו מחכים עליך בעה"י. ואם לא יהי' אפשרות אז אם הי' לנו אפשר לנסע דרך שויץ היינו חפצים בזה, אבל הלא יוכל להיות שגם ע"ז יש מעצורים כפי הזמן, ינחנו ד' בעצה טובה, עכ"פ אם תוכל עכ"פ לבא במוקדם תשתדל בזה בעה"י.

איני יודע אם יעלו בידי בימים הללו לכתוב כל אותם המכתבים בעניני ההסתדרות. ואולי טוב לאחר קצת עד שיודע יותר בפרטיות עניני המצב הכללי של עמנו ביחש לאה"ק.

והנני בזה חותם בברכה ושמחת הרגל והכשרו בכט"ס ובצפיית ישועת חומות וחיל, ואור ד' על עמו ונחלתו.

אביך המצפה אשרך כה"י,

אברהם יצחק ה"ק

תתקנב

ב"ה ד' ניסן עטר"ת, לונדון.

בני מחמדי שליט"א,

הגיענו מכתבך היקר ושמחנו בדבריך, ובהכרתך עם הרבנים ואנשי המעלה, אשר נקוה שנוכל לעבוד עמם שכם אחד לטובת עמנו וארצנו הק' בעזה"י. צפיתנו היא שאור חדש ורוח נכון יגלה בקרוב על כל שדרות העושים והמעשים

לבנין בית ישראל, בתוך האפלה העמוקה, של עולמנו סו"ס אור פנימי מגיה אורו, אל ד' ויאר לנו.

הנה כפי הנראה תהי' חה"פ יחד עם הגאב"ד דקאוונא שי', אשר אם אמנם תמה אני עליו על אשר לא מצא לנכון להשיב על דברי שכתבתי לו, בכ"ז אקוה שיהי' לך לתועלת ונח"ר התועדותך עם האי גברא רבא ויקירא שי'.

ת"ל על החוה"ש אשר עמנו. במכתב מלא נודיעך אי"ה פרטי דברים בעניני המצב בע"ה. נקוה שתשתדל לבא במוקדם אחר חה"פ הבעל"ט. בטח קבלת את ד"ש ע"י ר"א קמחי נ"י. והשי"ת ישמיענו כל טוב מכלל ומפרט ויחנינו לבא במוקדם בחדוה וטוב למחוז חפצנו לעיקו"ת ת"ו. והי' ז"ש כנה"י ונפש אביך מברכך בשמחת הרגל והכשרו וברב יתרון וכט"ס,

אברהם יצחק ה"ק

תתקנג

ב"ה, י' ניסן, לונדון.

שמחתנו היום במכתבך הנחמד ובמכתבים הרצופים, תה"ל על חסדו ואמיתו ובטובו יוסיף עמנו לטובה ויחננו לבא לארץ חמדה ברב עוז ושלו', ברוב רחמיו אשר לא תמו עדי עד.

אם לא הייתי כ"כ מעומס בטרדות ותביעות מעשיות, ובייחוד לימודיות מעשיות, שהסביבה תובעתם בטבעה, ואני איני יכול וגם איני חפץ להשתמט מזה, אע"פ שמעמסה זו היא שלא כנטיתי הפנימית בתביעתי הרוחנית המופשטה, הייתי חפץ לכתוב לך אריכות דברי חפץ ממשאות נפש לפי תכונת הזמן והכשרת הרוח לחג הקדוש ונהדר זמן חרותנו הבעל"ט, אבל התכנים המוגבלים דוחקים לפעמים גם להסחת הדעת מהמושגים החביבים, שכל בהם עוז רוחנו [1] ונעימת חדות נשמתנו.

המחשבה הכללית ע"ד התפשטותם של הדגשות הנאצלים של קדושת הזמן מחוץ לזמנם, כהמשכת קדושת שבת בימי המעשה, היא צריכה תמיד לבוא מההכרה הפנימית שהקודש העליון חבוי הוא בכל, האידיאליות האלהית חיה היא במילואה בכל פינה ונקודה של חיים זמן ומקום ומקוריהם ותולדותיהם לאין תכלית בגודל ובקוטן, תוכן החול איננו כי אם מסוה המסתיר, הפועל תעלומה על כל זהרי האורה של החיים הנחמדים והחביבים, שבנועם ד' המה מפכים והולכים במלא עולמים במלא נשמות ובמלא חיין פנימה. הקודש בא במועדו ומסיר את הצעיף, מגלה את פני הלוט, והאורה הקדושה בכל חמודותיה, הנה נראה, מלבבת היא אותנו בנעימות שיחיה, מרוה אותנו נחת משוד תענוגיה, והננו מתענגים על ד' ועל טובו, ולבבנו מתמלא רום ועדן ברווי תענוגים, "אז תתענג על ד'" [2], ובאים אנו מרוב שקיקת חדות דודים להשתעשע במצוותיו אשר אהבנו אהבת נפש לעולמים, אשר אהבנו סלה ממקור נשמותינו מראש צורים ועד אחרית כל ימי עולמים ודורי דורים, אשר אהבנו בחמדת כל לבב, מתוך הכרת עוז מלאה, לבית, נשמתית, טבעית, שכלית ומזגית "אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו" [3], ובליל התקדש חג והננו מלאי גאולה מלאי חרות עליונה, וחרותנו משחררת את רוחנו

1 ע"פ ישעיהו לה, טז. 2 ישעיהו נח, יד. 3 שיר השירים ח, ז.

ורוח כל היקום, מגלה את האושר הצפון בנו פנימה, כי רוח אל חי העולמים בנו חי, "בקרבך קדוש" [4], והחיים כולם באים במעמדם ורוחנו רואה את יקרת ערכם, את גודל שיווים ואת רוממות תשוקת תקותם, אשר תבוא בטח, בטחו בד' עדי עד כי ביה ד' צור עולמים [5]. ומתוך מקרא הקודש אשר לחג הקדוש הננו עומדים על המצפה ונחזה את רוח החרות ההולך ונגאל, העולה במעלותיו מתוך כל עוצמת הסיבוכים, ומתוך המאפליות נראה נהורים, ונפשנו תגיל בד' תשיש בישועתו וכל עצמותינו תאמרנה ד' מי כמוך, וגאולתנו גאולת עולמים היא, חודרת היא בכל מרומים ובכל מעמקים. רעיוננו העליון, הרחב מכל מרחבי מרומים, שכבלי העבדות של הגות רוח בן אדם תולעה וחכמותיו הזעירות חפצים הם בני אדם, מלכי ארץ והמון לאומים, לאסור אותו בהם, מראהו בימי חג חרותנו, וביותר בכל גודל בלילה הזה, בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך, את חרותו המוחלטה. נצחנו והננו מנצחים את כל, וההוד והנצח עמנו לנצח עוד עדי עד, שרינו עם אלהים ועם אנשים ויכלנו, והננו עדים חיים וקיימים, שחיה בעולם נשמת עם כזאת שאין קצה לתעלומותיה, שטללי כל אורות עדנים היותר עליונים מרוים הם אותה ולרגעים ישקוה [6]. ויחידי הסגולה, העוסקים בתורת ד' ודבקים באהבת נצח במצוותיו, המלאות לרויה עדני עדנים משמי שמי קדם, הם הם הצנורות, אשר על ידם תשוקה נשמת הגוי כולו מפלגי קדשי קדשים אלה היוצאים מנחל היוצא מבית ד' [7], המרוה את כל החיים, שעתיד הוא להשקות גם את נחל השיטים [8] ולהעלות גם עליו כל עץ נחמד וכל עלה תעלה ותרופה. ומלאכת שמים זו בידינו היא מסורה, מה מאד תעלוזנה כליותנו, מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו, אשרי העם שככה לו, אשרי העם שד' אלהיו, וגדולה היא ערובתנו, שאור חדש הולך ומאיר מתוך מחשכים ופליאות עולמים עתידות להופיע, בתוך מסיבות החיים וממעל להן וגם במעמקי מחשכיהם, רוח טוהר רוח קודש מלא תעצומה יופיע בכנסת ישראל, וצמאון חי מלא גבורה והוד לשוב אל מקום אהלנו, לבחור את נחלתנו את גאון יעקב אשר אהבנו סלה [9], ברוח מלא אור ד' ומטרת גבורת קודש, בזרע אדם וזרע בהמה גם יחד [10], יוסיף לפעם בכפלי כחות כבירים במהרה בימינו, אמן כה יאמר ד' המדבר טוב על ישראל מתוך מחשבותיו המלאות שלו' וברכה לכל יצוריו.

מפסיקים אותי עניינים שונים. וצור עולמים ב"ה ידריכנו במעגלי צדק, בנתיב מצוותיו ואורות תורתו, יראתו ואהבתו, ויראנו בידידי ידידות משכנות דבירך. והי' זה שלו' רב ועתרת ברכה וכל טוב וחיים לאוי"ט כנפשך האהובה ונפש אביך מברכך באהבה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתקנד

ב"ה י"ג ניסן עטר"ת.

שלו' וברכה אורך ימים ושנות חיים טובים, דשנים ורעננים בבריות גופא ונהורא מעליא, לכבוד הורי היקרים עט"ר וצפירת תפארתינו, אאמו"ר הרב הגדול בתו"י טהורה

4 הושע יא, ט. 5 ישעיהו כו, ד.
6 ע"פ ישעיהו כו, ג. 7 יחזקאל מז.
8 יואל ד, יח.
9 ע"פ תהלים מז, ה. 10 ירמיהו לא, כ. וע' אורות התחיה פ' יט. וע' חולין ה, א.

מוהר"ש זלמן הכהן שליט"א ואמי מורתי הכבודה ויקרה אשה יראת ד' מרת פערא זלטה תחי' לאוי"ט, ויזכו לראות רב נחת מכל צאצאיהם, זרע ברך ד' לשם ולתהילה ולתפארת בכל טוב, בחדוה ושמחת עולם.

הורי היקרים, לבי ובשרי ירננו בשבח והודות לאל חי, שהחיינו וקיימנו ליום מלאת לכם שבעים וחמש שנים, בירח אדר שני העבר. והנני בזה מתכוין מרחוק כנגד המברכים כל יקירינו צאצאיכם היקרים אשר עמכם על אדמת הקודש, וכל יקירנו ואוהבנו מקרוב ומרחוק המשתתפים בשמחת לבבנו. ואני תפילה ימים רבים ושנות חיים של שיבה טובה יוסיף לכם המוסיף מחיה חיים ב"ה, ונזכה לתקופות ימים ושנים טובות הבעל"ט, לחוג עמכם יחד, הורים יקרים וחביבים, חגיגות של שמחה ברב נחת מפרטיותנו, בחוברת עם עונג ונחת וחדוות לבב של שמחת כללות עם ה' הגוי כולו, אשר יעלז וישמח לפני ד' בחדות עז ישועות, וששון עליצות קודש. קבלו באהבה וברצון הורינו היקרים, את הברכות אשר ירחשו לבבינו, מפה מארץ מרחקים, ויהי נועם ד' עלינו, ויכונן את מצעדנו לטובה, ונזכה בקרוב ברב רחמיו להתראות עמכם בשובע שמחות על אדמת קודש צבי חמדת לבבינו עדי עד.

והנה מקוים אנו ומצפים לישועת ד' שיזכנו במוקדם האפשרי לעלות אל הקודש ולקבע מקום קביעות דירתנו בעיר קדשנו ותפארתנו ירושת"ו, ויחגגו ברב טובו לעבוד עבודתו ועבודת עם קדשו בשובה ונחת, באהבה ואחוה ושלו' וריעות, ויהי' עם פינו בעת הטיפנו, ועם ידינו במעבדנו, לחן ולכבוד, לטובה ולברכה.

ע"פ חילוף המכתבים עם מו"מ הועה"כ, וע"פ הסכום אשר שלחו, אע"פ שאין זה מהעקרים בכ"ז הלא הוא אות על הסכמת וחפץ אנשי לב, הסכמנו בע"ה שתהי' פינתנו ישרה לירושת"ו. ונקוה בעה"י בכל האפשרות איך לכוין את הדברים באגודת אמת בדרכי נועם ועתרת שלו', גם ביחש לשאדי הקבוצים של אחינו היקרים יושבי ארץ הצבי, שכולם חקוקים בחותם קודש על לוח לבבי לאהבת עולם.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות, בשמחת הרגל הקדוש הבעל"ט, וביתרון הכשרו, נועמו והדרת קדשו, כנפשכם היקרה ונפש בנם עבדם מוכן לשרתם בחרדת והדרת קודש באה"ר בתשועת ד' והמון חסדיו,

אברהם יצחק ה"ק

ליעבסטע און טייערסטע מוטער לעבוואהל. איך וויעדערהאל די גליקווינשונגען און דעם גראטוליערען, וואס איך האב אין לשון־הקודש אויסגעשפראכען, צו אייך ליעבע עלטערען לעבען, צו דעם פארבייגעגאנגענען פינפאונזיעבציגיערי־גען יוביליאום־טאג, אין דעם פאריגען מאנאט. געבע השם יתברך עס זאלען ערפיעלט ווערען אלע ברכות, וואס עס זיינען אויסגעשפראכען פון נאהענט און פון ווייטען, צו אייך ליעבענסווירדיגע און האכגעשעצטע עלטערען. זאל אונז דער אלמעכטיגער מיט זיין חסד מזכה זיין און דעם צוקונפט נאך פיעלע פרידען צו האבען פון אייך, און איהר פון אונז אלעמען און פון כלל־ישראל, מיט אלעס גוטעס. פיעלע גוטע גליקליכע יאהרען, מיט געזונדהייט, מיט נחת און כבוד, און בעסטע

צופרידענהייט זאל השם יתברך אייך שיינקען. נאך דעם גרוס און וואונש אייער גליקווינשענדער אייער זאהן, חותם בברכה ויראת הכבוד.

תרגום

אמא אהובה ויקרה. מאד חיי בטוב. אני חוזר הברכות והאיחולים, שהבעתי בלשון הקודש, אליכם הורים יקרים שתחיו, אל יום חג היובל של שנת השבעים וחמש שהיה בחודש העבר. יתן השם יתברך שיתמלאו כל הברכות, שהובעו מקרוב ומרחוק, אליכם הורים אהובים מאד ונערצים מאד. הכל־יכול בחסדו יזכה אותנו בעתיד להיות לנו רב שמחות מאתכם ולכם מכולנו ומכלל ישראל, בכל טוב. שנים רבות טובות מאושרות, בבריאות, בנחת־רוח וכבוד, בשביעת־רצון מרובה, יעניק לכם השם יתברך. כדרישת וברכת בנכם מצפה טובכם.

תתקנה

ב״ה ער״ס, עטר״ת אחצה״י.

כני מחמדי שליט״א,

בשעות הקדושות הללו, השעות שזכרונות עולמים, והופעות קדשי קדשים מימי עולם ושנים קדמוניות הנם קמים ומתיצבים חיים וקיימים בנשמת עם ד׳ הגוי כולו בכללות תפארת קדושתו, התשוקות העליונות מתגברות, והצפיות המקודשות, ועז בטחון אמת, בצור עזנו נצח ישראל, האומר ועושה המדבר מקיים, עוטר הוא את כל מערכי רוחנו, בשעות הללו שחזון המון חוגג בבית קדשנו ותפארתנו, ישראל עושה חיל המתאסף כולו לעזרת הקודש, בהר הקודש בירושלים, לשוש שמחת גילת קדושי ישראל, בהקרבת חג קרבן הפסח, ובאמונה עמוקה, וביחול ישועה שיזכנו צור עולמים ב״ה לימים הבעל״ט למועדים ולרגלים הבאים לקראתנו לשלו׳ שמחים בבנין עירו וששים בעבודתו בשעות הרוממות הללו, תבורך בני יקירי בכל טוב, ונזכה לראותך בתור האדם המעלה, ולעלוז יחד בעליצות קודש, בגבורת אמת, ובטהרת נועם, בעבודת הקודש והמקדש, בעבודת ד׳ ועם קדשו, ברב עז וחיל על אדמת קדשנו, בעיקו״ת תובב״א. כנה״י ונפש אביך מעתיר אשרך, ומצפה צביונך ותפארתך, מברכך בשמחת הרגל ויתרון הכשרו,

הק׳ אברהם יצחק ה״ק

ד״ש וברכה לכ׳ אהובנו הר״א קמחי שליט״א וכא״ל וכל ידידינו ודו״ש שלו׳ וברכה באה״ר, בשמחת החג הק׳ והכשרו וכט״ס.

הנ״ל

נ.ב. שמואל שי׳ בשרנו שחגגו חגיגה משפחתית בחודש אדר העבר ביום ט״ז בו שנמלאו להורינו היקרים, אאמו״ר הרב שליט״א ואמי מורתי היקרה תחי׳ לאוי״ט שבעים וחמש שנה. יהי נועם ד׳ עליהם ועלינו ויברכם בשיבה טובה ומאושרה לאורך ימים ושנים רבים, דשנים ורעננים ברב נחת מאתנו ומכל צאצאיהם היקרים על אדמת הקודש ברב עז וחדוה.

בטח תשלח להם ברכתך הנאמנה.

אביך הנ״ל

תתקנו

כ״ה, ג׳ אייר עטר״ת.

הורי היקרים עט״ר, בנותי החביבות, אחי ואחיותי וגיסי האהובים הם וצאצאיהם לברכה וכט״ס.

ת״ל על החוה״ש אשר עמנו כרגיל ב״ה.

הנה מכמה מניעות נתעכבה נסיעתנו כעת, אחרי אשר חשבנו בהסכמה לעשותה כבר לפני חג השבועות הבעל״ט, אמנם מד׳ מצעדנו כוננו וכל העכבה לטובה, וברחמיו יגמור בעדנו הכל לטובה ולברכה.

ומה שאנו מתעכבים כעת הוא ביחוד ע״פ עצת הרופאים הגדולים בכרך זה, שנתיעצתי אתם על דבר המכאוב החיצון שאני סובל במקום התחתוניות, זה מימי ילדותי כידוע לכם, והם חזקוני שאני צריך להתעכב מעט ובע״ה יעלה בידם להעמיד ענין זה במצב של רפואה שלמה, שלא יהי׳ חוזר וניעור מזמן לזמן, גם מהם אמרו לי ששארי עניני חולשות שאני סובל יש להם יחש עם חולשה זו המיושנת. ואקוה לד׳ שהכל יהי׳ לטובה, ונכתוב לכם בקרוב את הזמן הנועד שיהי׳ אפשר לנו לנסוע בע״ה. והשי״ת יזכנו לשמוח בחדות פניכם על אדמת הקודש בקרוב. ובאמת לא חפצתי לכתוב לכם שאני מתעכב מפני ענין של רפואה, כי בריחוק מקום מביא הדמיון דאגה יתירה גם על דבר קטן, אבל יען שאיזה כתבן כתב בעתון זרגוני פה ע״ד זה בהגזמה כדרכם, הנני מוכרח לבאר לכם את הענין. והנני בטוח שתבינו את הדבר על בוריו כאשר ידעתם מאז, שאינה חלילה דבר של סכנה, רק עצה טובה מהרופאים להנצל מדבר המעיק מזמן לזמן, והמפריע את מעמד הבריאות באיזה אופן גם בתדירות. והשי״ת יצליחנו, ויחזקנו ויאמצנו לעבודתו ועבודת עם קרובו על אדמת קדשו, ברוב עוז והדוה, כנה״ר ונפש בנכם עבדכם חותם ביראת הכבוד, אביכם ואחיכם מברככם בכט״ס,

אברהם יצחק ה״ק

תתקנז

ב״ה, ט׳ אייר, עטר״ת, לונדון.

בני יקירי שליט״א,

תל״י על החוה״ש אשר עמנו. כמו כן קבלנו מכתבים מהתם, מיקירנו שי׳, וכן מכתבים ודעפעשים ע״ד עניני המצב הפרטי. הם מחכים מאד להקדמת בואנו בע״ה. ביחוד מירושת״ו הם קשורים בקשר ידידות אמיץ בעה״י. יתן ד׳ ויכונן מעשנו לברכה, וכבר הננו מוכנים לקראת הנסיעה בעה״י. אבל מעוכבים אנו כעת מאיזה פרטים, וביניהם ג״כ מה שאנו מחכים לבואך צלחה בעה״י, והתעודה לשלח לך עדיין לא עלתה בידינו. מצדך תעשה כל האפשרי בזה ולד׳ הישועה. יזכנו ד׳ להתראות בשמחה, ויביאנו להר קדשו וחבל נחלתו בחדות לבב, ויחזקנו לעבודתו ועבודת עמו באמת ובצדקה. והי׳ זה שלו׳ כנה״י ונפש אביך מצפה לתשועה,

אברהם יצחק ה״ק

תשנחנז

ב"ה י"ב למב"י, עטר"ת.

בני מתמדי שליט"א,

נשמחנו בכרטיסך מחותמ"פ העבר. נקוה לשמו ית' שיהי' עם ידינו בעת מעבדנו, ויצליחנו ברחמיו להגיענו למחז קודש חפצנו ברב טוב ושמחה בחסדו הגדול. והנה כבר אנו מתעסקים להשיג את הרשיון, ונקוה שיצא אל הפועל שבוע דנא, ואז נוכל לכתב מכתב מאושר בעדך, שיהי' להועיל להקל את אישור נסיעתך בעה"י. אך אם יהי' אפשר לך להוציא אל הפועל את נסיעתך צלחה שיהי' בלא המתנה על המכתב אין כדאי לאחר. והנה כמדומה שהודעתיך שמהועה"כ שלחו לנו מאה לי"ש להוצאת הנסיעה, וכותבים שאם נצטרך יותר אין עיכוב מצדם, ומזרזים לבא בע"ה במוקדם האפשרי, ושהם כבר עסוקים בהכנה של הדירה והמשרד הנחוץ. ולעומת זה הגיענו דעפעשע מועד העיר ביפו, שהם דורשים לבא שמה, ושהם מכינים דירה. ואנחנו לא נדע איך להחליט דבר עד בואנו שמה בחסדי השי"ת שיכונן מצעדנו לטובה.

מהר"ז פינס שי' הגיעני מכתב, שבו נראה איזה דברי קנטור שעוברים בינו ובין המתעסקים באגו"י, וע"ז אני מצטער, כי הלא מגמת פנינו בהסתדרותנו הקדושה היא לרומם את נס השלו' ולהופיע בהופעת אורה וברכה על כל מעשה שיעשה לטובת עם ד' בכל צורה וענין. נקוה לכתב לך בקרוב בפרטיות. וכעת אקצר ואו"ש וברכה כנה"י ונפש אביך מצפה אשרך וטובך כה"י מיחל לאור ד' וזיו חסדיו לגוי קדוש על חבל נחלתו סלה.

אברהם יצחק ה"ק

דר"ש באה"ר לאהובנו הר"א קמחי שי' ולכל אוהבנו ודו"ש.

הנ"ל

תתקנט

בעה"י, כ"א אייר עטר"ת, לונדון.

בין שעה ט' לי' בבוקר.

תוחלת לד' היא שירפאני רפו"ש ברחמיו, בתוך שאר חולי עמו ישראל, ויזכני לשוב בפניו בתשובה מאהבה, בחסדיו המרובים, ביחוד יזכני לתקן כל אשר העויתי בין במה שבין אדם למקום ובין במה שבין אדם לחברו, ויחנני לשלם את כל חובותי.

והנה לדאבון לבי איני זוכר פרטי החובות, אבל אקוה לד' שיעוררני ויזכירני מכולם, ויעזרני לשלם את הכל. וקצת ממה שעולה על זכרוני רשמתי בפנקס הקטן, כרוך בד לבן, שיש שם קצת שירים ג"כ, ועלים אחדים נמצאים אצל צב"י, שיחי', שנקרעו מפנקס זה, ועליהם ג"כ רשומים איזה חובות.

והנה הספרים שיש בדירתי פה רובם אינם שלי, יזכני ד' להשיב כולם לבעליהם, וגם בביתי ביפו ת"ו נמצאים הרבה ספרים של אחרים, יזכני ד' לברר את הכל ולהעמיד הכל על נכון.

ויה"ר שיתן בלב כל מי שצערתיו וחטאתי נגדו, שימחלו לי במחילה גמורה, ואני ודאי מוחל וסולח לכל, ואדרבה אני מחזיק טובה על כל צער ועלבון

שנעשה לי, ויה"ר שלא יענש שום אדם על ידי, וישלם ד' לכל איש מישראל אך טוב וחסד. אנא ד' הושיעני ורפאני ברב חסדיך ושגבני בישועתך, הושיעה את עם קדשך והחיש אור ישועתך וקדש שם קדשך בכל העולמים, אמן.

הנכנע ומצפה לישועה,

אברהם יצחק ה"ק

השעון של זהב שלי הוא ממתנתו של היקר שלעזינג(ער) ז"ל, ויש לי קצת פקפוק על המתנה, יזכני ד' לתקן כראוי וכבירור כדת תוה"ק,

הנ"ל

תתקס

ב"ה, כ"ו סיון וועסטקליף.

ידידי הרב הגאון ר"י"ש שליט"א.

קבלתי מכתביו, ומפני כמה טרדות הנני מקצר

א) הרה"ח הרכבי ז"ל כדאי הוא ודאי להיות נספד בכבוד. אמנם ראיתי בעתונים שבעוה"ר נפטר לב"ע הגאון ר' יצחק מפאניוועז ז"ל, וראוי שהאי גברא רבא וגדול הדור בגדולת התורה יהי' העיקר בההספד.

ב) ע"ד חירופיהם ואפיקורסותם של פושעינו איז קץ להשיב כאולתם, בכ"ז אולי אכתב בזה דברים אחדים בל"נ, והשי"ת ישמחנו בישועתו וירומם קרן ליראיו ויחוס על שם קדשו וכבוד תוה"ק ועם סגולתו להושיעם בקרוב תשועת עולמים, והי' זה שלו' כנה"ר ונפש ידי"ע דוש"ת באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתקסא

ב"ה, כ"ז סיון עטר"ת.

לכ' ידידי חותני הרב הנכבד מר מרדכי ואהל נ"י.

שלו' רב.

את בקשתו הנכבדה בשם הועד המצומצם של המחאה נגד הפריעות קבלתי, מאד חפצתי להשתתף בדבר מצוה גדולה וכללית כזאת. אבל אנוס אנכי מצד מצב הבריאות שלי, והנני מוסר בזה לכבוד הועד את רגשי תודתי וברכתי היוצאת ממעמקי לבבי על מפעלם הגדול לעורר את רגשי הזעם ועברת הקודש של כללות אחינו בני ישראל יושבי בריטניה, נגד רשעי ארץ הרוצחים הטמאים והמסואבים, ירימו נא אחינו את קולם קול עז, ישמע קול שועת דמי אחינו הנקיים הנשפכים על לא חמס בכפיהם מסוף העולם ועד סופו, יחרדו שמים וארץ מקול זעקת שברנו הגדול כים.

ותפלתנו לאל נקמות שיקום נקמת דם עבדיו מיד גוי נבל וקרן עמו ירים לשם ולתהלה ולתפארת בהר מרום ארץ חמדתו, ויראו שונאינו ויבושו, המה ילבשו בשת ועלינו יציץ נזרו[1]. התאזרו בגבורה בני גוי קדוש שומר אמונים, וצור ישראל

1 ע"פ תהלים קלב, יח.

יכונן מעשה ידיכם לטובה ולברכה, כנפשכם היקרה, ונפש המיצר בצרת עמו ומצפה לתשועתו בקרוב,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תתקסב

בעה"י, ד' תמוז וועסטקליף, על כיף ימא.

שלו' שלו' באהבה נאמנה לכבוד ידי"נ הרב המאוה"ג, רב פעלים, הגביר המרומם סוע"ה מוהר"ז פינס שליט"א, וכא"ל שלו' וברכה בכט"ס.

אחדשה"ט במעמקי ידידות.

ידידי הנעלה, כמה אני צריך להתנצל על שתיקתי הארוכה, בין על ההפסקה של חילוף המכתבים בינינו בכלל מצד החבה הפרטית הנודעת בינינו, ובין מצד העניינים הכלליים העומדים על הפרק של הסתדרותנו הקדושה, שמצאנו בכתר"ה אדם אחד מאלף אשר רוחו חודרת היא לטהרת עזוז קדושת המחשבה ורוממות התכונה אשר לשאיפתנו הכללית הקדושה, החובקת בקרבה את כל חמדת ישראל וכל תשוקת המית צפיית ישועתו, בהוה ובעתיד. אמנם התנצלותי חביבי התנצלות של אמת היא, כי ימים רבים של צער עברו עלי ל"ע כמה חדשים מהחורף שעבר סבלתי מהמחלה, אשר סו"ס הוקקתי לניתוח בגללה, וב"ה אשר ברחמיו הגדולים ובזכות תפילת רבים אשר היו עמדי סמכני ברוב חסדו, ויצאתי ת"ל במצב מרוצה. ותקותי לד' שיחזקני ויאמצני לימים הבעל"ט, ויעודד את רוחי לעורר לבבות טהורות בעם ד', לרומם את הוד קודש ישראל לד' על אדמת הקודש, באורח שלו' וכבוד, בחבת אמת לכל מפלגות עם ד' הקרובים והרחוקים, הנחוצה מאד בדור יתום כדורנו, ד' ירחם ויחון פליטת עמו, ופליטת סופריו האמתיים המתחזקים בכנף מעיל תלמידיו של משה ספרא רבא דישראל, האומרים לבית יעקב לכו ונלכה באור ד' [1], וזיו תפארת תורת חיים אשר נטע בתוכנו.

ועתה אקוה בע"ה שיבואו עניני הסתדרותנו הקדושה יותר מסודרים, ומה שנוגע להועד ומשטריו במדינת שוייץ, אקוה שכת"ר ואתו ידידנו הד"ר אשער כיד ד' הטובה עליהם ישאו את דגל הקודש הנושא עליו את הוד עז ד', ושאיפת ברכת השלו' לכל עם ד', ולכל מפעליו בבנין שיבת שבותו, וכל העניינים שיהיו צריכים להיות נעשים ביחש לאגודות וסיעות אחרות הכל יהיה נעשה ע"י אמצעות כתר"ה שהוא המוציא והמביא והיו"ר בהועד הצ"דיכי, שהוא יעד המרכזי למדינת שוייץ, ועניני חלוקת העבודה, לפי הכשרון והנטיה הנפשית, והשפעת הסביבה של כל אחד משני בני היצהר [2] הדגולים מרבבה כ"ח במידתו הלא אינני צריך להתוות לפני כתר"ה, ובטחתי שיהיה קשר של מכתבים ושל פגישה מתמיד ביניהם לכונן מחשבות בעצת ד' אשר תקים [3], לרומם את דגל קדשנו ברוממות הוד עזוז אמיתתו, בעה"י.

הרבה מאד יש לי לכתוב לכת"ר, אמנם עדיין לא פלטינן מחולשה וקשה לי לכתוב הרבה, ואחשוך הדברים לעת אחרת בע"ה, ומה גם שבני שי' כתב כבר איזה ענינים פרטיים, והם הם הדברים שעומדים כעת על הפרק.

מאד חפצתי לדעת מהטבת המצב המסחרי של כת"ר חביבי, למורת רוחי אחרי

1 ישעיהו ב, ה. 2 זכריה ד, יד. 3 משלי יט, כא.

חקירתי עדיין לא עלתה בידי חטיבה מעשית להציע לפני כת״ר בעניני קשרי מסחר מפה, מפני מעמד הזמן ושפלות המצב המסחרי בכלל. בטחתי בחסד עליון שיכונן את עמדתו וירומם בכבוד את קרנו, ועטרת רחמים יעוטר בעושר וכבוד לאוי״ט בכט״ס.

זכורני שכ׳ כת״ר הערה ע״ד רש״י מכות ח׳ בסוגיא דחטיבת עצים רשות, עמש״כ רש״י דהמצוה היא עשית הסוכה, ובאמת אין מצוה כ״א הישיבה, וסוכת גנב״ך כשרה. אמנם קרא צריך לישב גם אליבא דב״ש דס״ל סוכה לשמה בעינן, וגם אליבא דב״ה י״ל כעין ד׳ ס׳ חרדים בענין הסברת מצוות א״צ כונה שאמר כלומר שהכונה מצוה היא מולעבדו בכל לבבכם, אלא דס״ל שאינה מעכבת, וה״נ י״ל דלא נפ״ק קרא מפשטיה, והעשיה מצוה היא, (ומברכים עלי׳ שהחיינו), אלא שאינה מעכבת את ההכשר, ואפילו אם לא עשה מצות העשיה מקיים המצוה דישיבה, דל״ב לשם חובך, לדידן. ויש לפלפל עוד בענין צריך לחדש בה דבר אם נחשב לעשי׳ ויש בזה שיטות שונות, וקשה לי כעת לבאר הדברים על בורים, ולחכם גדול בישראל כמר שליט״א הלא די ברמיזה כ״ד.

והנני מקצר כעת, וחותם בכל חותמי ברכות בהתעודדות בעוז ד׳ וצפית ישועתו, שירחם עם מרעיתו, ודם עבדיו יקום, וקרן ירום ליראיו וחושבי שמו, המחזיקים במעוז תורתו, ומיחלים לחסדו, להאיר אור ישראל על אדמת הקודש, ובהר ציון תהי׳ פליטה והי׳ קודש [4], ודבר ד׳ מירושלים יצא על כל אפסי ארץ.

והי׳ זה שלו׳ כנה״ר ונפש ידי״ע דוש״ת באה״ר ובאמנה,

הק׳ אברהם יצחק ה״ק

והנני בזה קובע את ברכת תודתי להדרת כתר״ה ולכ׳ מזכירנו הנכבד מר שעכטער נ״י ולכללות ועדנו הנכבד על רגשי אהבתם אשר הראו לי במכתבם הנעלה, אשר עודדו בו את רוחי בעת צרתי בהיותי עצור בביה״ח. והנני להם אסיר תודה, וברכת ד׳ תבוא על כל חברינו היקרים וכל הקשורים עמנו קשור נפשי, שברבים היו עמדי [5] שהשתתפו בצערנו והתפללו בעדי תפילת ישרים. יהי ד׳ עמם וישלם פעלם בכפלים, וכל נגע ומחלה לא יקרב באהליהם, ויאושרו מהרה ברוב עוז ותפארה בארץ חיים בארץ אבות אשר עיני כל ישראל אלי׳ לעולמים.

ידי״ע הנ״ל

תתקסג

ב״ה, ו׳ תמוז, עטר״ת, ור״ק.

כ׳ ידי״נ המרומם הר״ב ליב דייכאוסקי שליט״א וכב״ב היקרים שי׳ לאוי״ט.

שלום וברכה באה״ר.

מכתבו הנכבד הגיעני, והנני שבע רצון מנדבת רוחו של ידידנו הרב ד״ר יונג שליט״א לדרש בביה״כ בענין המאורע, יפרס ד׳ עלינו ועל כל עמו ישראל ועל כל יצוריו את סוכת שלומו שלו׳ אמת.

והנני בזה חותם בברכת אה״ר כנה״י ונפש ידי״ע,

הק׳ אברהם יצחק ה״ק

4 עובדיה א, יז. 5 תהלים נה, יט.

הרבנית תחי' דו"ש כב"ב בכלל ובפרט ברוב אהבה והכרת טובה עמוקה.

הנ"ל

תתקסד

ב"ה, כ"ג תמוז ע"ט.

שלו' וברכה לידידי הרה"ג ו"ח כו' מוהר"ש סלאנים שליט"א.

אחדשה"ט.

מכתביו הגיעו לידי בהיותי מוטרד בחבילי טרדות, ובקשתי מר"מ חייקין שיתענין בתיקון מצבו והבטיח לי, וכעת נסע לא"י, אקוה שיעשה לטובה ע"ד מעמד ב"ב.

וע"ד רשיונו ג"א עוסק בעניינים אלה ע"י הציוניים, ובעיניי חול אין לנו להתרחק מהם, וגם בעד כת"ר נדרשו לעשות כראוי, ובודאי כבר קבל איזה ידיעה רשמית ע"י הקונסול, ואקוה שיגמר הדבר בכ"ט ונזכה להתראות בידידות על אדמת הקודש.

ינחמהו ד' ויחבש לשבר לבבו וכל הדיסותיו יקומם, כנפשו היפה ונפש ידידו דוש"ת,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתקסה

ב"ה, ד"ו תמוז, עטר"ת.

כ' ידידי הנכבד המרומם יקר ונדיב מר אברהם קמחי נ"י וכל צאצאיו היקרים וביחוד הבן החביב אשר נבנס בתור איש ישראל למצות שליט"א שלו' וברכה נאמנה.

מז"ט וברכה,

אונזער חוב דעם טיעפסטען מז"ט אייך אפצוגעבען, אויף די 2 שמחות דעם בר־מצוה מיט דעם סיום התורה, האט זיך צו פיעל פארשפעטיגט. מיר האבען זיך נאטירליך אויף אונזער דעפעשע סומך גיווען מיר מוזען אבער צוגעבען, דאס עס איז ניט געגוג נאך אונזער קשר ידידות נאך.

יתן ד' ובברכותיה של תורה יתברך כבודו, והבן היקר הבר מצוה, וכל צאצאיו מקטנם עד גדולם, ובית יבנה לו ד' לאורך ימים טובים, לשם ולתפארת בעושר וכבוד וכל טוב סלה, בהצלחה רבה, אמן.

דאנקע זייער פאר דעם צושטעלען די בריעפע פון הרב דקאוונא שי'.

וועגען די רייזע אונזערע ווייסען מיר נאך ניט געגוי' די צייט צו באשטימען. עס ווייזט אויס אז צו פארען איבער איטאליען זאל עטוואס שוועדיג זיין. מיר ווארטען אויף ריכטיגע ידיעות.

והנני בזה ידידו עז דושו"ט באהבה נאמנה המצפה לתשועת ד',

אברהם יצחק ה"ק

תרגום

חיובנו לתת לכ' ברכת מז"ט העמוקה ביותר לשתי השמחות, זו של בר־המצוה וזו של סיום התורה, התאחר יותר מדאי. כמובן סמכנו על מברקנו. אמנם מוכרחים אנו להודות שזה אינו מספיק לפי קשר ידידותנו.

תודה מאד על המציאו את מכתביו של הרב דקאוונא שי'.

על דבר נסיעתנו איננו יודעים עדיין לקבוע בדיוק את הזמן לנסוע דרך איטליה הוא קצת קשה כנראה.
אנו מחכים לידיעות נכונות.

תתקסו

ב"ה, ער"ח מנ"א עטר"ת.

בונה ירושלים, ומכונן ציון, יופיע אור שבעתים, כפלגי מים בציון [1], לכבוד רחימא נפשאי, וחביבי, הרב המאור הגדול, מגהיר עיני חכמים, בונה מוסדות, בחקרי תולדות, מו"ה זאב יעבץ שליט"א, וכא"ל שלום וברכת עולמים.

אחדשה"ט באהבה עזיזה.
נתאחרה תשובתי על מכתב הדרתו הנעלה, מפני מניעות שונות, אשר אקוה שיסלח ע"ז רחים לבבי בטובו.
ע"ד הסכמת מקום קביעת דירתנו בשובנו בעזה"י לאה"ק, עוד לא החלטתי דבר בדור, אבל כפי הנראה הדברים מטים שתהיה קביעותנו בירושת"ו. יחננו ד' בטובו לעזור לכל ישרי לב החפצים להגדיל ולהאדיר בנין עם ד' על ארץ חמדתו, באורח שלו' ומישרים.
הנטיה של קנתוריא ומרירות נפש, שנתגברה בסיעות אחדות, הנני מקוה שתהיה כצל עובר. סוף כל סוף יתפשטו קמטי הלבבות הלך והתפשט, והדעה הטהודה של אור השלו' שמו של הקב"ה, שאנחנו מקושרים עמה בקשר חיים של עומק נשמתנו לעולמי עד, היא תלך הלך ואור, עד שתחתיה ישחו כל מזעימי נפש, ובמקום איבה ותחרות צמח ד' יעלה לאהבת אחים לידידות נאמנה ועזרה משותפת, ומעין יצא מבית ד' [2] להגלות לעיני כל העולם הפנימי והחיצוני, שקשר אחדותנו באור גועם צור ישראל וגואלו חי, מנצח הוא בעוז שלומו את כל חפץ הקרעים וההתפרדות שיכול לעלות על כל לב של כל יחיד וכל קבוצה.
אקוה בל"נ עוד לכתוב לכת"ד חביבי לפני נסיעתנו בע"ה, וכעת מוכרחני לקצר מפני הטרדא. והיה זה שלו' וברכה, אורך ושנות חיים טובים ארוכים ומתוקנים, שיבה טובה, ועבודה פוריה, וצהלת לבב בחדות עוז ישועת ד' ונחמתו על עמו ונחלתו, כנה"ר ונפש אחוז באהבתו בכל לב ונפש,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתקסז

ב"ה, אור ליום ו' מנ"א עטר"ת.

כ' ידידי מחו' הרב המופלג בתו"י מו"ה אברהם שערמן שליט"א וכב"ב היקרים שי' לאוי"ט בכט"ס.

שלו' וברכה באה"ד.
מכתבו היקר הגיעני, מפני הטרדא הרבה אקצר ואודיעו שהסתדרותנו הקדושה הסתדרות ירושלים אשר התחלנו בעבודתה בע"ה הולכת היא ומתחזקת בהרבה

1 ישעיה לב, ב. 2 יואל ד, יח.

מקומות. ונכון הדבר שגם חברינו במנשסטר יתאמצו בעבודת הקודש הזאת. הענין של אגודת ישראל הוא ענין נכבד, וגם אנכי הסכמתי עליו, אבל אין זה נוגע כלל לדגל ירושלים. הסתדרות ירושלים, מוכרחת היא להיות מקפת את כל עניני הקודש של ארץ ישראל, ואנו מוכרחים להכין כח קודש זה ביחוד בשביל ארץ ישראל, ולא לעסוק בעניני א"י בתור סניף נטפל לענינים אחרים, כי באופן זה לא נועיל מאומה, והחיצונים שעוסקים בדרך חול יתגברו חלילה בענינים המביאים הריסות הקודש, ע"כ רק ע"י הדגל ירושלים נוכל לעזור את הקודש ולהשאיר בידים אמונות של שלומי אמוני ישראל את כל הכספים של הקודש שצריכים לבוא לא"י, ונגדיל בזה את כח השפעת היהדות הנאמנה בארצנו הק'. ע"כ אם ירצה כת"ר לעסוק בטובת האגודה אין מניעה מצידי, אבל חלילה לעזוב בגללה את יסוד העבודה של דגל ירושלים. והנה הננו מקוים שבוע דנא אי"ה ביום ו' עש"ק הבעל"ט לנסוע הביתה לאה"ק בע"ה, וכבר יסדנו פה את הועד המרכזי שיהי' מקושר להועד הכללי המרכזי בירושלים, ואקוה בעה"י שדברים גדולים לטובת אה"ק יצאו ע"י קדושת דגלנו הקדוש.

והנני חותם בברכה יברכהו ד' בכל טוב אותו ואת ביתו וכא"ל.

כנה"י ונפש ידידו מחו' ודוש"ת,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתקסח

ב"ה, צום החמישי עפר"ת, לונדון.

מנחם ציון ובונה ירושלים יברך את כבוד אהובי וחביבי הרב החכם אוצר נחמד כליל תפארת מר משה ד"ר וידל שליט"א.

מפני נחיצות הזמן הנני מוכרח להקדים את מכתבי אליך יקירי ולכתב בעצם יום הצום, יום אבל עמנו, יהפכו השי"ת לששון ולשמחה במהרה בימינו לנו ולכל ישראל, ואין הזמן גרמא להאריך בדברים, ואתך הסליחה.

מכתבך היקר הגיעני, והיום קבלנו ג"כ את הדעפעשע ע"ד הרשיון. אבל לצערנו הגדול, כאשר חקרנו ע"ד מסע האניות נודע לנו כי בחודש דנא לא תפליג אניה לאמעריקא שיהיה אפשר לנו לנסע עמה, וגם אחרי עבור החודש הדבר מסופק כמה יתעכב הדבר, ולעבר מזה מאחינו בא"י הנני נדחק במכתבים למהר את בואנו שמה, ע"כ הוסכם אצלנו ע"פ ההכרח לדחות לע"ע את נסיעתנו לאמעריקא, ובטוב לבבו יסלח על אשר הטרחנו אותם בדבר שלא יצא כעת אל הפועל.

אמנם בעיקר מטרתנו הנני מציין הדבר לכבוד חביבי, כי יסוד המטרה של הסתדרותנו הקדושה "ירושלים" ראוי לבצר לו מקום הגון ביהדות האמעריקנית ג"כ. לא יחשוב כ"ת שהיא תהיה סניף של אגודת ישראל. דבר זה לא יתכן ולא אפשר. ההסתדרות יש לה האידיאה היסודית שלה: השכלול הגמור של תנועת התחיה, כדי שתהיה כלולה בהדרה, ומצד זה אנו צריכים להשלים את החסר בה, שהוא התגלות אור הקודש בתוכה. ולשם כך הכרח גמור הוא לכונן הסתדרות שלמה מלאה ברוח של הקודש המלא, ולשכלל את דעותיה האצילות והמעשיות, עד שתהיה ראויה למלא את תפקיד המשטריה וההאצלה של קודש ד' בישראל, ובתכונתה ממולאה היא

ההסתדרות ברוח של שלו' ואחדות הרמונית, על כל הנעשה בכלל האומה לטובתה באיזה צד וצורה שהיא, והיא מסייעה את כל כח עד כמה שלא יעסוק בהרס ובפירוד בעניני האומה. וכל אלה הרשמים עושים את ההסתדרות לחטיבה כללית עומדת בפני עצמה, שהחובה האצילית של כל התאגדות בישראל היא לתומכה ולסעדה.

ע"ד יסוד הישיבה, אקוה שכ"ת וכל העומדים ביחד עמנו בקשר הרעיון הגדול של יסוד הישיבה בעיקו"ת לא יניחו את עבודתם, וימשיכוה הלאה בע"ה. ביחוד שמענו שאחדים מרבני אמעריקא יבואו לא"י, נקוה לקחת דברים עמם ולטכס עצה ע"ד כל הקדוש והנדרש להעשות כעת.

הנני חותם את מכתבי בקוצר אמרים, מפני הטרדות ומעמד הרוח של היום, ד' ישמחנו בישועתו, וימסור נא את רגשי חבתי והגיון ידידותי לכ' הרב הגאון ד"ר רעוועל שליט"א, וצור ישראל יופיע על עצתנו ברחמיו כנה"י ונפש ידידו חביבו ומוקירו, באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

אקוה שהדרת כבוד הרב ד"ר רעוועל שליט"א גם הוא ישים לבו על כל דברי במכתבי דנא, ויסלח על אשר איני מיחד כעת הדיבור אליו, כי הטרדא רבה בהיותנו עתידים בעה"י לנסוע לאה"ק שבוע דנא, יתן ד' להצלחה.

ידי"ע הנ"ל

תתקסט

ב"ה, י' מנ"א עטר"ת, לונדון.

ברוית גופא, ונהורא מעליא, אורך ימים ושנות חיים טובים ארוכים ומתוקנים לכבוד ידי"נ רב חביבי המאוה"ג לממשלת התורה והתעודה בישראל מו"ה זאב יעבץ שליט"א, וכא"ל שוי"ר וכט"ס.

הנה כעת הננו עומדים על פרק הנסיעה למחוז חפץ קדשנו בע"ה, וחשבתי לפני נסיעתי עוד לכתב לכת"ר בקצת ביאור ע"ד ההערה אשר העיר במכתבו הנעלה, בענין מצב הרוחות תמן, אבל שטפו עלי טרדות רבות מאד, ואחשך את דברי לעת אשר יחנני ד' בטובו לבא בכתובים עם חביבי מהתם בע"ה. ואחתום בברכה זכט"ס ינוב בשיבה טובה, ונזכה להתראות דשנים ורעננים במקום בית מאוינו בשמחת גויינו הגוי כולו, בחסדי צור ישראל וגואלו חי עדי עד. ידי"ע דוש"ת באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

מפה נחשב לצאת לליווערפאל יום ה' הבע"ל ערבית אור ליום ועש"ק.

הנ"ל

תתקע

כעזהי"ת, ט"ז אלול עטר"ת.

שלו' וברכה וכוח"ט, לכ' ידי"נ הרבנים הגאונים, חברי ועד הרבנים בעי"ת לונדון יצ"ו וביחוד חברי ועד הסתדרותנו הקדושה, הסתדרות ירושלים, וכ' היו"ר הרב הגאון רצ"ה

פערבער שליט"א, וכ' המזכיר הנכבד הרב הגאון רמ"צ שווארץ שליט"א, וכולהו רבנן קדישי אתי ודעי הצמודים ברוחי נפשי ולבבי כתיתם לאהבת עולם אהבת אמת ואמונה, ועמהם יחידי הסגולה, הבע"ב הנבבדים, בעלי תורה ויראה טהורה, מסולאים בפז מדות תרומיות, אשר עינם ולבם לחזק ולאמץ ולרומם את דגל הקודש דגל ירושלים, בעוז והדר, להתעודד ברוב חיל בעוז ד' בשעה הגדולה אשר אור ד' מאיר על עמו ועל חבל נחלתו להצמיח ישע ופדות לצאן מרעיתו, בצדקה ותהילה נגד כל הגויים, בעה"י במהרה בימינו בקרוב.

רבותי היקרים, מאז אשר הביאני צור ישראל וגואלו ב"ה ברחמיו המרובים אל אדמת הקודש, גברו עלי המוני טרדות נעימות, מרהיבי לב ומחזקי נפש, מרוב חמדת ידידות ארץ חמדה, ומפגישות ידידותיות של אהובים ורעים, רבים ושלמים, גדולים וטובים, ציבור וסיעות, כנסיות וחבורות, יחידים וקיבוצים, אשר באהבת עולם, בידידות נועם פגשוני ולבבוני להתחזק ולהתאמץ יחד בימין ד' רוממה, לחזק דגל הקודש לרומם נס התורה והיראה הטהורה על אדמת הקודש ברוב עוז ותעצומות בעזה"י. ועתה כעת עודני עצור איזה ימים פעה"ק יפו, ומוטרד בבקרת הישוב החדש, נושא קץ המגולה של הררי קודש [1], ובעזה"י נקוה לשוב למכון בית חיינו ירושלים, אחר ש"ק הבעל"ט בעה"י, יעזרנו השי"ת ע"ד כבוד שמו, ויהיה עם ידינו בכל מעבדנו ויזכנו כולנו יחד לרומם את נס קודש ד' ודגלו. ועתה חביבי היקרים כתר"ה התאמצו נא בעבוה"ק, ולמען ירושלים לא ישקטו [2], לפאר את כבוד הסתדרות קדשנו, למען דעת כל עמי הארץ כי בשם ד' הננו דוגלים, ולאור תורתו אנחנו הולכים במקום בית חיינו. הרבו חברים להסתדרותנו הקדושה, הרבו פעלים ליסוד הפונד הרליגיוזי, אוצר הקודש שלנו המוכן לכנס אליו את כל הכחות הכספיים המיועדים למטרות קדושות על אדמת הקודש, שיהיו מועמדים תחת ידי שלמי אמוני ישראל, הנאמנים בקדושת התורה, וקדושת ישראל וארצו באור ד' אשר בלבבם, ובלהבת אש קודש ואמונת אומן אשר בנפשם, ובזה יתרומם כל הכח אשר לעם ד' על אדמת הקודש, והמעמד הגשמי של עמנו יתבצר על אדמתו כתכונה של הצמחת אוד גאולה וישועה קדובה בעזה"י.

הנני כעת עדין מוטרד מאד, ולא הי' הזמן מספיק להחל בסדרים ממשיים, אבל ב"ה גדולה היא התקוה, אור השלו' זורח על אדמת הקודש, ת"ח שבא"י מתאחדים ומתאגדים, כבוד התורה מתחיל להיות הולך ועולה, וזהרודי תשובה נכרים גם במקומות הרחוקים, סימנים טובים להתעודדות עקבות פדות עמנו, והליכות צעדי ישועת ד' על חבל נחלתו מתחילים להיות מורגשים. רבים הם הפרטים שנקוה בעה"י להאריך בהם במכתבים הבע"ל, כעת הנני מוכרח לקצר, ואחכה בזה על מכתב קדשם, בפרטן של דברים בעניני הפעולות, אשר נפעלו, ושעוד עתידים להיות נפעלים אצלם לטובת תחיית ארץ חמדתנו באור קודש ד' אשר לישראל. והי' זה שלו' וברכת עולמים בכוה"ט וכט"ס כנה"ר ונפש ידי"ע דוש"ת באה"ר חותם בברכה מהררי קודש,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1 סנהדרין צח, א. 2 ישעיהו סב, א.

תתקצא

ב״ה, ט״ז אלול תרע״ט.

ידידי היקר הנגיד הנדיב וירא״א באמת חובב תורה בכל לבבו התורני הנכבד מו״ה אלכסנדר הערמאן שליט״א וכב״ב משפחתו היקרה, שלו׳ וברכה וכוח״ט באה״ר.

אחדשה״ט באהבה נאמנה.

ידידי היקר. מעת אשר נפרדתי מאוהבי ומיקירי האהובים בלונדון לא מש מלבי זכרון ידידי, מאד נצטערתי על אשר לא הספיקה לי השעה להפרד מידידי בברכת פרידה הראויה לאוהבים נכבדים ככבודו היקר וחביב, מאד שמחתי לראות כתב ידו היקד במכתבו אשר הגיעני. והנה מעת אשר זכני השי״ת ברב חסדו לשוב אל אדמת הקודש, לנשק בפי את אבניה ולהתענג מהדרת קודש של הרריה ועמקיה ובהירות שמיה הטהורים, הקיפוני אוהבים רבים, יחידים וצבורים בהקפת ידידות ואהבה נאמנה. והנני מוכרח לעשות כמה דאפשר לי רצון כולם, ונקוה בעה״י לקבע דירתנו בעה״ק ירושלים ת״ו, ועם זה הנני גם כן מקושר עם יפו עיה״ק והמושבות ת״ו כמקדם, וגם פה תהי׳ לי דירה ומשרד בעה״י לעבוד עבודת הקודש, יצליחני ד׳ לטובת עם קדשו וחבל נחלתו. מרוב הטרדא אני מוכרח כעת לקצר ועוד אקוה לבא במכתבים עם כבודו ויתר אוהבי וידידי בכל הענינים הנוגעים לעבודת קדשנו של בנין אה״ק ושל התחזקות אור התורה והקדושה על הררי קודש, כי בא מועד [1] בעה״י וד׳ יפקד את עמו [2]. ונקוה שמהרה יצמיח לנו ישע ופדות כרב חסדו.

והנני בזה ידידו דושה״ט באה״ר חותם בברכת השנים ובכט״ס,

הק׳ אברהם יצחק ה״ק

תתקצב

ב״ה, כ״ז אלול עטר״ת, ירושלים עה״ק ת״ו.

לכבוד משרד הרבנות בעה״ק יפו ת״ו

שלו׳ וברכת השנים,

אחדשה״ט באה״ר.

ידידי נפשי הדר״ג שליט״א.

הנני מוצא א״ע מוכרח לשאול את פי כתר״ה, אם התיקון של המקוה ביפו הי׳ תחת השגחתם הנכבדה או שמא נעשה התיקון תיכף כששבו הגולים טרם שבאו כת״ר אל המנוחה בעה״ק ת״ו. הדבר שהביאני לידי שאלה זו כי באה אלי שמועה שיש חשש פקפוק על הכשר המקוה, מפני שהמוליאד המחמם את המים הוא עומד במצב כזה עד שהוא מעמיד ג״כ את המים, ואם הי׳ ניטל ממקומו היו המים נזחלים. והנה אם הייתי יודע שהמקוה נתתקנה בעת שהיו כתר״ה בעיר לא הייתי נוקק אפילו לחוש לשאלה במקום חזקה אלימתא זו, דודאי נעשה הכל בהשגחתם, וממילא הכל בכשרות כדת של תורה, אבל מאחר שאיני יודע אולי באמת תיקנו המקוה איזה אנשים שאין להם עסק עם גופי הלכות עוד לפני בואם, ע״כ מצאתי

1 תהילים קב, יד. 2 ע״פ רות א, ו.

א"ע מחויב לפנות אליהם בשאלתי זאת. ואסיר תודה אהי' להדר"ג ידידי שליט"א על תשובתם היקרה. והנני בזה חותם בברכה בכוח"ט וכט"ס כנה"ר ונפש ידי"ע דוש"ט באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתקעג

ב"ה, כ"ח אלול עטר"ת, עה"ק ירושלים ת"ו.

שפעת שלו' וברכת השנים וכוח"ט לכ' ידיד יקר מפנינים הרב הגאון המובהק צדיק ונשגב סוע"ה מו"ה משה קליערס שליט"א הגאב"ד דעיה"ק טבריא ת"ו.

אחדשה"ט באה"ר.

עם ברכתי המלאה אהבה עזה עמוקה להדר"ג שליט"א בכוח"ט לאוי"ט ורוממות קרן קדושת ישראל ותוה"ק באור ד' על אדמת הקודש, אבקש מטו מהדר"ג חביבי על מניעת תשובתי על איזה מכתבים שקבלתי ממנו, מפני העומס והטרדה, ואת מדת טובו הסליחה. אקוה בעה"י כשירחיב ד' לנו ויסודרו ענינינו פעה"ק ת"ו ברחמיו המרובים נתכנס יחד לעבוד עבודת כנוסנו הקדוש לדומם דגל ירושלים ולכונן את ההסתדרות הקרושה בקדושת אור מלך חיים הבוחר בעם קדשו לעד ובארץ חמדתו לעולמים, "הסתדרות ירושלים", וכתר"ה יהי' בעה"י מהבונים והמחזקים את ידי הנושאים את דגל הקודש לשם ולתהלה ולתפארת, להיות לפינת יקרת ולמסלול ודרך הקודש של צמיחת ישועת אמת לעם הקודש גאולי ד' על אדמת הקודש אשר נאהב סלה. והי' זה שלו' וברכת אהבה נאמנה בכוח"ט בספרן שצ"ג כנה"ר ונפש ידי"ע צמיר אהבתו ודוש"ת,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתקעד

ב"ה

(להר' ל"א פלק הרב הצבאי של הגדוד העברי)

תודה וברכה לך יקידי על ברכתך הנאמנה, ולכל אחינו בני הגדוד נושאי דגל ראשית צמיחת ישועתנו. צור ישראל יברכם בעוז וחיל, ויחד נזכה לראות בישע עמנו בתשועת אמת וגאולה שלמה בכל הודה והדרה.

ידידך הנאמן דורש אשרך כה"י,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתקעה

ב"ה

תודתי וברכתי נתונה בזה לכבוד הועד הנכבד ולכל עדת ד' החביבה אשר במושבה רחובות ת"ו, החקוקה כחותם על לבבי. בצפיתי אצפה לצור ישענו שיזכנו לחדות בשמחה את פניהם בזמן היותר אפשרי אחר ימי חגינו הבעל"ט. והנני בזה חותם בברכת השנים באהבת אומן בציפית גאולה וישועה קרובה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

תתקעו

אחי היקרים, יושבי ירושלים עיר קדשנו ותפארתנו, תבנה ותכונן, יושבי יפו עה"ק, המושבות הקדושות ושאר ערי הקדש ת"ו!

רגשי הקדש הרוממים, הממלאים רוחי עז מהדרת ארצנו הקדושה, אשר זכני ד' לשוב אליה אחרי ימי נדודי בגולה, יחד עם הפגישה מלאת האהבה, אשר נפגשתי מאתכם, מהחוגים השונים, בשובי עתה אל הקודש, הרהיבו את נפשי להציג לפניכם את תודתי וברכתי להתמלאות תקותנו ומשאת נפשנו לראות את עבודת ראשית צמיחת ישועת עמנו על אדמת הקדש הולכת ומצלחת בעה"י, על ידי הופעתה על ברכת השלו' על כנסת ישראל יושבת ציון, ועל ידי איחוד כל כחותינו השונים בצביונם למטרה הנאדרה בקודש רוממות קרן ישראל על אדמת קדשו במילואה. וכאשר אדע נאמנה, שלשד הוד הקדש הבלוע בתנועת בנין עמנו ותחיתנו על אה"ק הוא הנותן לנו את העז ואת היפעה כלפי פנים וכלפי חוץ, הנני מלא תקוה שכל כחותינו, לכל שדרותיהם השונות, יתאגדו כולם לאגודה אחת להיות כולם מסייעים להבליט ולהאיר את אותו זיו הקדש של חיי נשמות אשר לאויר ארצנו, העומד להיות הולך ומתגלה על־ידי עבודתנו המשותפת, עבודה רוחנית ועבודה גופנית, עבודת הקדש ועבודת החול, גם יחד. ואני תפילה כי צור ישראל וגואלו יחננו כח ואמץ, חן וחסד, למען נוכל לעבוד עם כל הבונים החביבים בבנין עם ד' הגוי כולו על אדמת הקודש, ושיזכני לשרת את כולם באהבת אומן ובהדרכת קודש עד אשר נראה מהרה כולנו יחד בשמחת גוינו ובתהלת נחלתנו בגאולת עולם. ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שוכן ציון ובוחר בירושלים, שתהא השנה הזאת, הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה, שנת תר"ף ומרפא לכל תחלואינו, החומריים והרוחניים, היחידיים והצבוריים, הפרטיים והכלליים, שנת שלום ושלוה, אהבה כבוד וחן, שנת עבודה פוריה להקמת שוממות ארצינו הקדושה ובנין בית ישראל על אדמת קדשו. שנת אחוד כל מפעלותינו וכל נטיות נפשינו לעבוד שכם אחד עבודת ד' ועמו ובנין ארץ חמדתו, שנת ויעוד בית קדשנו ותפארתנו שנת גאולה וישועה שלמה ורוממות קרן לבית ישראל לשם ולתהלה בכל אפסי ארץ.

אחיכם ועבדכם הנאמן חותם בצפית ישועה רוממות וחיל ותפארת ציון וירושלים בב"א.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נספחות

א

לאג' תשנ — תשנה

ב"ה יום א' לסדר בא. ועת"ר לפ"ק. פה לונדון יצ"ו.

שוכט"ס למע"כ הרב הגאון הגדול וצדיק נשגב, המפורסם לשבח ולתהלה, בתוך אמוני עם סגולה, כקש"ת מו"ה אברהם יצחק קוק שליט"א,

אחדשת"ה דהדר"ג, הנני בא בזה להודיעו, כי התפשרתי עם קהל מחזיקי הדת דפה, ובטלתי מעתה כל טענות חזקה שהי' לי על הרבנות הנ"ל, והסתלקתי את עצמי מכל תביעה ועשינו שלום בינינו.

הנה כי כן אבוא בזה להודיע את הדר"ג שליט"א שיוכל מעתה לקבל משרת הרבנות — דק"ק מחזיקי הדת — על שכמו, ויבוא ברננה בשעה טובה ומוצלחת בעת שיבחר לו בלי שום עיכוב. מהבן מעצמו כי דברי האגרת שכתבתי להדר"ג לפני חמשה שבועות הנני מבטל כעת. ועתה אני מבקש את כבוד הדר"ג שיקבל את הרבנות, כי קהל מחזיקי הדת היא קהלה נאה וחסידה אשר אין דוגמתה בכל מדינת אנגליא, ופה יוכל לפעול פעלים לתורה ולתעודה ולזכות את הרבים כחפץ לבו הטהור. וכאשר יבא הדר"ג לישב על כסאו בשטו"מ גם אני אקדמה פניו ואצא לקראתו, בל"נ.

ואם אולי הגיע להדר"ג איזה עגמ"נ על ידי הנני מפייסו, כי לא נתכוונתי לעשות לו רעה ח"ו, כמובן.

והנני דורש שלומו וטובתו, מוקירו ומכבדו כערכו הרם והנשא וחותם ברגשי כבוד ויקר

הק' מרדכי צבי שוואַרץ רב בקהל באו בלונדון יצ"ו

והנני מחכה לתשובה מאהבה.

ב

לאג' תתסז, תתעב, תתפו, תתפח

א

בשם ד', יום ו' עש"ק לסדר "ושמרו בני ישראל את משמרת ד'" לפ"ק.

ישאו הרים שלום וברכה אל כבוד ידיד ד' וידיד כל יראיו וידי"נ עוז ה"ה הרב הגאון הגדול, פאר ישורון, אוצר היראה והתבונה, ובו' בקש"ת מו"ה אברהם יצחק הבהן קוק שליט"א, רב ואב"ד דק"ק מחזיקי הדת בלונדון הבירה יצ"ו.

אחדשה"ט ושלום תורתו הק' באהבה רבה ונאמנה!

את התוברת "דגל ירושלים" השניה קבלתי ועברתי עליה בשום לב, ומאד מצאה התוברת הזאת חן בעיני, כי דבריו נכונים וישרים המה לכל אשר ידאג למצב היהדות לימים יבואו בארץ אבותינו הק', והנני נמנה להיות חבר לאגודה הזאת.

קראתי היום במה"ע ב"קראניקל" וב"עקספרעס" תלגרמה שלוח מ ר ב ה כ ו ל ל דעה"ק יפו למלכנו, ונשתוממתי למראה עיני, האם כבר קבלו ביפו רב הכולל אחר בלי רשות כתרה"ג, ואם הוא מקהל חסידים, איך העיז להקרא בשם רב הכולל דיפו, חידה היא זו לי, ואם כתרה"ג יפתור את החידה הזאת במכתבו אלי אהי' שבע רצון מזה, כי יש לי עגמ"נ מזה.

בתקותי כי כבוד ידי"נ ימלא בקשתי הנני ידידו באמת אוהבו לב תמים מוקיר את שמו ותורתו ומכבדו כערכו הרם

ישראל חיים דייכעס, החופ"ק ליעדז

ב

ב"ה יום ה' י"ט סיון שנת התרע"ח.

שלובטו"ס לכבוד ידידי ורב חביבי הגאון הגדול מפורסם לשם ולתפארת בתורתו העצומה בחבמתו הגדולה וביראת הנשגבה, פאר הדור והדרו רב פעלים בו' ובו' בקש"ת מרן ר' אברהם יצחק הבהן שליט"א הגאב"ד דעיר יפו והמושבות באה"ק תובב"א ובעת גאב"ד בעיר לונדון יצ"ו.

הקונטרס דגל ירושלים יחד עם הגליון הנדפס הגיעו לידי ומה מאד נהניתי מדבריו היקרים ומהצעותיו הנסבדות והמחוכמות. ואת אשר לא פירש בקונטרסו הראשון, הנה פירש וביאר בקונטרסו האחרון, בדברים ברורים ומפורשים היטיב את המטרה הגדולה שעלי' כונן את המרכז בלונדון, בה פירש את הפרוגרמה כמעט בכל פרטי' ודקדוקי', עד אשר עתה מי שרק קדושת ארצנו הקדושה יקר ללבבו ונפשו עוד לא יעמוד מנגד ותיכף יסתפח להדגל החרות עליו קדושת התורה, קדושת הארץ וקדושת ישראל. עתה הנני רואה כי לא לחנם שלח ד' אותו הנה אם לא להחיות את רוח ישראל סבא ולעורר הישנים מתרדמת הלעטארגי, ובייחוד במדינה הזאת, אשרי להעם שכ' הדר"ג הוא מנהיגו, ואני תפלה שיכונן ד' מעשיו ופעולותיו הגדולות לטובת תורתנו הקדושה ולטובת עמנו וארצנו.

והנה בכל לב ונפש הנני נכון להסתפח תחת הדגל ירושלים, ופה נמצא את התשלום השנתי בתור חבר. אמנם בכדי לרכוש חברים פה בעירי הנני מוצא את הדבר לדבר כבד מאד, יען כי לדאבון לבבי מעטים פה בעלי רגש מהחרדים ומספרם קטן הוא עד אשר נער יכתבם, ואם ישנם פה איזה מהיראים המרגישים אבל עניים המה, ולהיפוך העשירים המה מהמיגים שאינם מבינים ומרגישים איזה אידעאל

גבוה משכלם ומהרגשתם. וכבר דברתי עם הרב מהרי"ח שליט"א על אודות זה, וגם הוא כמתיאש למצוא פה איזה אנשים הראויים להסתפח תחת דגל ירושלים. בכל זאת הנני חושב שלו הואיל הדר"ג להופיע בעצמו הנה, לעשות אגיטציא, אז בלי ספק עוד היי' יכול למצוא מספר אנשים לרכוש אותם לחברים, במדברו הנאוה ובהתלהבותו הגדולה היי' יכול להשפיע על העם הרבה. ולדעתי אם כבוד הדר"ג יחפוץ לרכוש חברים בערי השדה אז זו העצה היותר טובה שיקבל עליו הטורח להופיע בעצמו בערים האלה ולעשות תעמולה גדולה. כי באמת גם בערים אחרות, כמו ערי מנשסטר, ליברפול, גלאזגא, גם שם דרוש משפיע גדול, וביחוד משפיע מבחוץ, כי הלא ידוע להדר"ג את הפתגם "אין נביא בעירו". מובן מאליו שבאם יבטיח לנו לבוא, אז אנחנו מצידנו נעשה כל ההכנות הדרושות לאסיפה פומבית גדולה, ובכל כחנו נעזור לו.

ולכן ייטיב נא כי הדר"ג להשיב לי אם טובה בעיניו הצעתי, ואם נכון הוא לבוא אולי עוד כדאי שגם הרב הד"ר יונג שליט"א יבוא יחד עמו, והנני בטוח כי דבר בואכם יעשה פרי ישוה לו.

יודיעני נא מתי הוא חושב לבוא להאראגייט, בקיץ הזה, ואם יהי' בהאראגייט, הלא דבר נקל הוא לו לבוא גם הנה. ובין כה וכה ייטיב נא לשלוח אלי כעשרים קונטרסים דגל ירושלים יחד עם הגליונות הנספחים, בכדי שיהא בידי למסור לאיזה אנשים בעירי את הקונטרסים, אולי יתעוררו מעצמם בקראם את הדברים הברורים, ובידעם מראש את הפרוגרמה הקדושה, עוד לפני הופעתו הנה, אז אולי ימצא לפניו הדרך כבושה, ולא יהי' כבד עליו אז להגיע את מיתרי הלב של האנשים הנרדמים.

ברגשי כבוד ויקר ובברכת ציון וירושלים

צבי הירש הורוויץ החונה פק"ק הב"ל (ליעדז)

ג

בעזהי"ת, ער"ח אלול "לכבוד התורה" לפ"ק לונדון וועסט ענד.

שלמא רבא מגבהי מדומים לכבוד אהובנו ואלופנו הגאון האמיתי פאר הדור נשיא הרבנים וכו' כקש"ת מרן מהרא"י הכהן שליט"א ולכל הגלוים שוי"ר ע"ע.

הגיעני עתה מכתב גלוי מאת מזכירו הנעלה הרר"ש נ"י, ובכל לבבי הנני להמנות בתוך חותמי ותומכי הרעיון הקדוש הסתדרות ירושלים ע"פ המסלה אשר יסללו עמודי תוה"ק. וכמדומה כי בכמה מקומות בעירות המדינה היו מחכים מאד על הופעתו של מרן כבוד גאונו שם, והיו גם מוכנים לסיוע.

ברוב ברכה ושלו' גאולה וישועה והרמת קרן ישראל וקרן תוה"ק ב"ב.

צבי הירש במהרי"ל פערבער

רב בוועסט ענד לונדון יצ"ו

ד

ב"ה אדר"ח אלול תרע"ח.

כוח"ט וכל טוב סלה למע"כ ידידי המשולם במעלות טובות מופלג בתוי"ש מר"ה שמעון גליצנשטיין נ"י.

אחדשה"ט, מכתבו קבלתי והנני להשיבו כי הנני מוכן לחתום את שמי על הקול קורא אשר יוציא לאור, כי חבר אני לכל ידאי ד' ולחושבי שמו. יואל נא בטובו לדרוש בשלום רבנו הגאון שר התורה וצדיק נשגב מוהראי"ה קוק שליט"א בשמי. א"ד ידידו ואוה"נ הדו"ש ברגשי כבוד ויקר
מרדכי צבי שווארץ, רב דקהל באו בלונדון יצ"ו

ה

ב"ה יום ד' כ"ה תשרי התרע"ט.

לכבוד ידיד נפשי וידיד ד' הגאון הגדול המפורסם לשם ולתפארת, סוע"ה, צמ"ס, מצויין בתורתו הרבה בהכמתו הגדולה ובירואתו הנשגבה, פאר הדור והדרו, עובד ועוסק לטובת ישראל ותורתו במסירת נפשו הטהורה, גדול מרבן שמו כקש"ת מרן רבי אברהם יצחק הכהן שליט"א הגאב"ד דעיה"ק יפו והמושבות בארצנו תב"א.

אחדשה"ט, בתשובה על מכתבו היקר שהגיעני ע"י אורח מלונדון, אשר בו יחפוץ לדעת ע"ד הפרוגרעסס של האגודה הליעדזית, שנתיסדה זה לא כבר ע"י הדר"ג תחת השם דגל ירושלים, הנני להשיבו שלעת עתה הפרוגרעסס שלה מתהלכת בעצלתי"ם, עוד לא חדרה היטב ללבות אנשי העיר דפה, ואם כי אגודתנו מונה מספר החברים כשמונים, אבל מה זה המספר לעומת תושבי העיר דפה, והסיבה העיקרית היא מפני שלא רבים יחכמו להבין את המטרה הגדולה והנשגבה של הדגל ירושלים, וגם מאותם החברים שכבר נסתפחו להאגודה גם הם כנבוכים ומתנודדים לכל רוח ועבר.

הן מעת שנתיסדה האגודה כבר נתאספו פעמים ובכל פעם ופעם מתעוררת השאלה איך ובאיזה אופן תתיחס האגודה להאורגניזאציא הכללית, אם היא חושבת להכנס תחת צילה או לעמוד מנגד ולעבוד בעד מטרתה הקדושה כאגודה העומדת מחוצה לה, ועל תשובתי שהדגל ירושלים יהא עומד ברשות עצמו, ולא יהא תלוי בדעת האורגניזאציא הכללית, ולא יתחשב עם החלטותי' אם אלה תתנגדנה להמטרה הראשית של דגל ישראל, אז רבים קמו עלי להתנגד להצעה הזאת, והמה באחת שתיכף ומיד על הדגל ירושלים להסתפח להכנסי' הכללית, היינו שעל כל חבר מוטל לשלם השקל מס חבר הציוני באופן רשמי ואז תוכל להוציא לפעולות ידים את המטרה הקדושה, באמרם שבראות הכנסי' הכללית שכוחותינו רבים וגדולים, ואנחנו הרבים, או אז תתחשב אתנו, ולא די בזה כי עוד נשפיע על האורגניזאציא כולה שתיטיב את מעשי' בהניחה את ידה מלהתעסק בדברים רוחניים, ורק בדברים חומריים בלבד תתעסק, והדברים היותר קדושים תעזוב אתנו שאנחנו נעבוד בזה, משא"כ אם אנחנו נהי' כעומדים ברשות עצמם אז לא תשמע לנו וכל האגיטציא שלנו תשאר לאפס. ובפרט שגם המזרחיים יתנגדו לתעמולה שלנו, ואם גם הם יסתפחו להסתדרות הכללית להתנגד לנו אז כוחותינו יהיו מעטים, ומלבד שלא נתקן מאומה עוד יצא מזה הפסד גדול, כי בית ישראל תתחלק לאגודות שונות ולמפלגות צוררות אשה אל רעותה, ובאמת מה נחוצה לנו עתה התאגדות הכוחות ולא התפרדות ח"ו. כן הוא רוב דעות החברים בעירנו, וזאת היא נסיבה שלא טוכל לדכוש לנו חברים חדשים, יען כי באמת האנשים המרגישים בפה המה רובם ציונים בלי שום תנאים, והמה שבעים רצון מההנהגה

הכללית של ההסתדרות, ואם לעומת זה המה רואים שלא נוכל לסמוך על המנהלים הראשיים בדברים הנוגעים לדתנו ולתוה"ק, וגם לפי דעתם נחוצה איזה התעוררות מהעם לשמור את רוח ישראל ותורתו, ולהפקיד את המשמרת הזאת בידי גדולי העם הירֵאים והחרדים שבאומה המסורים בכל לבבם ונפשם לתורה ולכל קדשי האומה, אבל הדברים האלה יוכלו להשתלם, לפי דבריהם, רק אם אלה היראים והחרדים אלה גדולי האומה יכנסו בתוך ההסתדרות פנימה, ואז כאשר המה יהיו הרבים יפעלו על ההסתדרות הכללית להתחשב עם דעותיהם וטענותיהם הצודקות. ובכן הצעתם היא שהדגל ירושלים יכנס בתוך ההסתדרות וירים את הדגל עם הפרינציפ שלו בלי שום מורא ופחד ובפומבי גדולה כראוי לרעיון נשגב כמותו ואז כל העם ילך אחריו, גם המזרחים יתעוררו לקול האדיר וההנשגב היוצא מדגל ירושלים וגם המה יקומו מתרדמתם ויתעוררו לעבודה יחד עם דגל ירושלים.

הנה הצעתי בזה לפני הדר"ג את טענות המתנגדים, ולכן מה מאד נחוצה התבררות והתלבנות יתירה מאת כ' הדר"ג לחזור ולשנן את התכנית של דגל ירושלים, ואולי יעיין בשכלו הטהור אם אין קורטוב של אמת בדברי המתנגדים, אולי באמת נוכל להתאחד יחד ולבוא לעמק השוה, אולי כדאי לקרוא לאסיפה כל הרבנים יחד עם איזה יראים וחרדים מהבע"ב, וגם להזמין איזה חברים מהמזרחי, וכל צד יברר את מטרתו והפרינציפ שלו, אולי מתוך המשא ומתן ובירור הדיעות של כל צד נדע איזה דרך לבחור לנו, ואולי סוף סוף נצליח לאחד את כל כוחות היראים והחרדים שיעבדו בעד מטרה אחת.

לדעתי, אסיפה כזאת נחוצה מאד ועל כבוד הדר"ג לראות מבלי לרחק את מועד האסיפה. על תשובתו אחכה.

ברגשי כבוד ויקר והמברכו ואת ביתו בחיים ושלו'

צבי הירש הורוויץ החונה פק"ק הנ"ל

ו

ב"ה י"א חשון תרע"ט.

בבוד מורי ורבי הרב הגאון הגדול רשכבה"ג ציס"ע וכו' וכו' כש"ת מוהר"ר אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א.

אחדשה"ט באה"ר, אתכבד לשלוח לכת"ר את מאמרי אשר ערכתי בעד המאסף דגל ירושלים.

ואקוה שב"ה קלעתי אל המטרה לפי השקפתי אני, כפי קוצר שכלי, בהענין שעסקתי בו, הייתי להוכיח ולברר שקיומו והתבססותו של הישוב העברי יהיה נכון ובטוח רק אז, אם יתאחדו היראים והחרדים לדבר ד' ושומרי מצוה תחת ה"דגל ירושלים".

יש גם עוד דברים רבים שחפצתי לברר, רק מפני אריכות מאמרי הנחתי זאת לעת אחרת, כי מקוה אני שאגודתנו דגל ירושלים תתפתח ותצעוד בצעדים קדומים, ונחוץ יהי' להוציא לאור עוד מאספים ובראשורות.

ברגשי כבוד ויקר ובברכת ציון וירושלים, תלמידו המוקירו ומכבדו כערכו הרם

אהרן ראובן (החופ"ק בירמינגהאם)

ז

ב"ה צירוך כ"ח שבט עטר"ת.

כש"ת ידי"נ הרב הגאון המפורסם וכו' וכו' מוהר"ר אברהם יצחק קוק שליט"א.
שלום אין קץ להדר"ג ולתורתו ולכא"ל!

ברוך הנותן ליעף כח! בעזרת הד"ר אשר ומר בנו נ"י התחזקתי וקראתי פה לאספה רבת עם, שבה ב"ה נשאתי בהתלהבות משא אדות ה"דגל ירושלים", ובה נשאו דברי פרי ורכשתי פה כבר כתשעים חברים תמימי דעים עם הפרוגראמע שהתויתי לפניהם. ואלה ראשי יסודי הפרוגראם כפי רוח מבינתי בתכלית המוסד החדש הזה:

א) ההסתדרות "ירושלים" מתיחסת אל הסתדרות "ציון" כמו שהתיחסה בימים מקדם העיר ירושלים אל הרובע ציון; היא היתה יותר מקפת! כן מקיפה הסתדרות ירושלים לא רק את התכלית לרכוש מקלט בטוח לעם ישראל לארצו, כי אם גם לתורת ישראל, כי גם התורה כמו העם זקוקה לקוממיות. ב) מובדלת היא מהמזרחי בזה, שהמזרחי עומד ברשות עצמו רק פה אבל שם הוא זקוק וכפוף להרוב של המפלגה, כי אין לו אמצעים וגם כח מוסרי לפרוק עול דעת הרבים מעל צווארו, לא כן "דגל ירושלים", נסון הוא להשתעבד לכל החלטה של האספה המכוננת הראשונה בא"י מפני טובת הכלל, אבל לא ח"ו לשעבד את התורה, ואם ח"ו למשל האספה המכוננת הראשונה בא"י תחליט לבלי ללמד בבתי הספר ספרי קדשנו אין אנחנו זקוקים וכפופים לה כלל וכלל, ואדרבה בבתי ספר בשבילנו נמשיך בלמוד התורה בהתלהבות עוד יותר עצומה ולא נסתפק בזה ח"ו שיתנו לנו רשות לכונן בתי ספר פרטיים. זאת ועוד שנית: לא רק שם בהחלטות הנוגעות לעניני התורה הננו לעצמנו, אלא גם בדרך העולה שמה דורשים אנו גם הכרעה בענין סדור הכניסה להמוסדים משלנו, למען נוכל לרכזם ככל האפשר ולברא בזה האופן מרכז ובסיס נכון לתורתנו הקדושה, אשר תוכל שם להגלות בכל קוממיותה וזיו הדרה, ומשם יתפשטו קויה בכל הארץ. כמדומה לי כי אלה הם התנאים היסודיים שיוכלו למשוך אליהם כל היראים והשלמים להשלים עם הציוניות, ואנכי מקוה כי בע"ה אולי יעלה בידי על בסיס זה להשלים בין המזרחי ובין האגודה, היינו להמשיך את המזרחי מעמדתו האוטונומית אל העמדה הפעדעראטיבית שלנו ביחס להציוניות.

פה עורכים אלי שאלות בדבר השקל, כי הציונים שואפים לזקק גם את חברי "דגל ירושלים" אל חובת השקל. לפי דעתי אפשר להזדקק לשקל רק אם להסתדרות ירושלים יהיה יפוי כח לבחור מתוכה דעלעגאטים אל ההנהגה הראשית, לפי מספר חברי השוקלים, כזה ממש שיש להציונים, ונחוץ שווי זכויות גמור, אם לא — ויתדוקנו כוחותינו וממונינו לרשותם ולא ישאר לנו עוד כח להעמיד על דרישותינו ולהביאן לידי מעשה. אנכי דמיתי התקשרותנו להציונים כהתקשרות האתרוג אל שאר המינים, הוא **באגודה אחת** עם כ"א מפני שכ"א מעכב, ובכל זאת הוא **בפני עצמו ולא באגודה** ממש עם השאר.

היקח ה"דגל ירושלים" חלק בהאסיפה הציונית בלונדון, שנקבעה ליום 11 פעברואר? לו הי' בידי חפצתי גם אנכי לקחת בה חלק בכונה לתמוך ביד הדר"ג מהמעפילים המתאמצים להאפיל על דגלו מימין ומשמאל, כי ב"ה כח השפעה

יש לי. לפי דעתי לטובת הצלחת הרעיון דרוש יהיה לכונן בציריך ביורא שתנהל היחוסים להמרכז הלונדוני ואחר זמן לא"י, ולהמרכזים שתיסד שמה ההסתדרות, כי העיקר הוא העבודה המעשית והפעולה הממשית לבל נשאר בעולם האצילות בלי מגע אל העולם המעשי.

הנני מקוה כי מציריך תתפשט התנועה על פני כל ארץ שוויץ ומשם אולי תעבור הלאה הלאה בע"ה, אלא שהרבה תלוי בהמרכז ובהדר"ג ובתקיפות דעתו הרחבה ובפזיזות המרץ שלו ללכת בהשקט ובבטחה אל הנקודה שאליה כונן צעדיו מראש, וה' יהי' עמו! והנני בזה ידי"ג דו"ש ושלום תורתו באה"ר מוקירו ומכבדו בכבוד וביקר הראוי לשרידים אשר ה' קורא.

ז. פינס

ח

ב"ה כ"ה למטמונים תרע"ח לפ"ק ראטטרדם יע"א.

כבוד הרב הגאון הצדיק מו"ה אברהם יצחק הכהן שליט"א האבד"ק יפו תובב"א, וכעת בק"ק לונדון יע"א.

זה כמה וכמה שבועות חלפו עברו מאת בא לידי מכתבו דמר ניהו רבה דעמי' הנקרא ובשם "דגל ירושלים", ובזמן בואו לידי הייתי טרוד כל כך עד שאפי' לקרוא בו בעיון לא הי' מספיק לי הזמן, וכה גדלה המלאכה מיום ליום עד שנדחה הענין מיום ליום ומשבוע לשבוע, וכיון דאיפלג איפלג, ובכל זאת לא יצא הדבר מלבי, ואחרי ככלות ימי החג העבר ומעט היתה הרוחה אמרתי אעיין בדברי הדר"ג כפי ערך הענין ויקרת הדר"ג שליט"א. קריתי הדברים שניתי ושלשתי עיינתי ודקדקתי אחרי כל מלה והגה, אך להבין כלל הענין על בוריו לא עלתה בידי —. לשמחתי ראיתי כי כונת הדר"ג שליט"א היא לאחד דוקא את היראים המאמינים בד' ותורתו ולקרב דוקא אותם למלאכת עבודת הקודש, כי רק על ידם יוכל הבנין להגמר על פי התורה והמציה, ובשביל זה קרא להמוסד "דגל ירושלים", כדי שיכירו הכל מראש כי אין זה דגל הציונות. דבר גדול דבר הדר"ג בזה, דבר שהוא בעצמו מ ע ש ה, בהראותו לעין כל כי רחקו דרכי הדר"ג מדרכי אותם המחזיקים בדגל ציון ומתלבשים לפענ"ד ולפי דעת גדולים וטובים בשמה דלא יאות להו כלל. אמנם לאידך גיסא נראה כאילו רוצה הדר"ג שליט"א להתאחד אתם, כאמרו "וועלכען מיר האפפען דאס ער ווירד געהן מיט א פרידליכען צושטאנד צוזאמען מיט דעם דגל ציון". ולא די בזה אלא שנראה כונתו שרוצה להכשיר את דגל ציון ע"י דגל ירושלים, כאמור בעמוד 6 "וועלען מיר טראגען אונזער דגל דעם דגל ירושלים, וואס בור דורך איהם און צוליעב איהם וועט ערשט ריכטיג זיך דערהויבען דער דגל ציון". לא אכנס בויכוחים ודקדוקים אם האמת את הדר"ג שליט"א כי השם ציון מורה על "וועלטליכען כח" והשם ירושלים על הרוחני. אך לדבר הזה יסלח לי הדר"ג נ"י אם אומר כי לא אבין אם רצון הדר"ג שליט"א בהשמיעו את קולו הקורא "הקבצו" להיראים שיעשו את עבודתם אח"כ י ח ד עם המחזיקים בדגל ציון או לא. דבר זה הוא עיקרי פרינציפיעל אשר מריש צריכין לדעתו. עוד יש לי לשאול הכי כונת מר ניהו הבה הוא שתכלית כל ההתאגדות יהי' אך ורק לבנין אה"ק וישיבתה או גם

להכשיר את עמנו היושב בגלות שיהי' ראוי לשבת בתור גוי קדוש בארץ הקדושה. ובעיני נראה זה דבר גדול אשר כמעט אין למעלה ממנו, כי אם לא נהי' מוכשרים וראויים לשבת באה"ק מה תועיל ביאתנו והסתדרותנו שמה, וכי לא תקיא ח"ו הארץ אותנו?

ידוע להוי להדר"ג שליט"א כי גם אני צעיר התלמידים וקטן שבקטנים מעת שפרצה המלחמה הנוראה בט' באב ראיתי ביאת זמן גדול ונורא, וכמה וכמה פעמים העירותי את תלמידי ושומעי דברי על נסים גלויים שקרו בשנים הללו, ולאומתנו הוכל לצמוח מתבערת העולם כולו תשועה גדולה ופורקן, אמנם אין לנו לשכח אפי' רגע כמימרא כי ישראל יתקן ויכשיר את עצמו וזכיותיו תעמודנה לו שיראהו ד' נפלאות כימי צאתו מארץ מצרים. בראשון של חג המצות העבר העירותי בדרשתי על סוף ההפטרה: שר צבא ד' עומד נגד יהושע וחרבו שלופה בידו, ומה הוא אומר לו של נעלך וכו' המקום אשר אתה עומד עליו קדש הוא. הכונה לדעתי היא אהרה גדולה ונוראה בחרב שלופה, יהושע וישראל עומדים על הפרק לכנס לעיר הראשונה של ארצנו הקדושה בא שר צבא ד' ומזהיר לאמר דעו כי אדמת קדש היא הארץ ההיא, ובארץ קדושה אין מקום רק לעם קדוש, (ממילא מובן כי אך רמיזה קלה היא מה שאמור פה).

אני לא אדע אם כבר נעשו מעשים אחרי מכתבו הגלוי דהדר"ג, כי מכה"ע מאנגליא לא נקבל פה, אך לענ"ד מכתבו הגלוי צריך פירוש גדול ורחב ידים, ואולי כבר מצא אך לנו לא נודע מזה מאומה. אקוה כי דברי אלה לא למשא יהי' על הדר"ג שליט"א ויתן עליהם עין לטובה. אצא בשים שלו' וד' יברך את עמו בשלו' האמתי שלום התורה.

והנני ידידו מוקירו ומכבדו

דוב ארי' (אב"ד ראטטרדם)

ט

ב"ה, פורים עטר"ת לפ"ק, ציריך.

כש"ת ידי"נ הרב הגאון המפורסם וכו' וכו' מוהר"ר אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א. שלום רב להדר"ג ושלום רב לתורתו!

בשעה ששני כתבי קדשו, ע"ש הגאבד"ק דקאוונא שליט"א ועל שמי, הופיעו לנגד עיני, ובשעה שקראתי התכן שכל מלה ממנו מזה אש וכל אומר חוצב להבות, נרתעתי לאחורי מחרדת קדש ולחשתי לעצמי המאמר הידוע באתרא דזוקין דנורא וביעורין דאשא מאן ליעול בר נפחא להתם? כי אמנם מובטחני כעת שבשעה שקבל הדר"ג את ההרצאה שלי מהליכות הקונפרנץ * לחש: מא בעי הדא בר־נפחא? ומאי בעו פטפוטי מילין דידיה דלגבאי מילתא זוטרתא נינהו, מה אעשה, ואנכי בתור ציר נאמן לשולחיו חשבתי לנפשי חובה להרצות לו כל פרטי הדברים מכל אשר נפל בהאספה, ואולי גם נכשלתי בלה"ר שלפי דעתי והבנתי הוה בכלל גדולה עבירה לשמה, כי לאיש אשר יש לו השפעה מרובה על הציבור חובה מוטלת לדעתי לחקור על רוחם של האנשים המשתתפים אתו או העומדים מימינו ומשמאלו, לבלי יכשל ח"ו בפעולותיו הצבוריות בב"א שאינם מהוגנים. אנכי לפי הבנתי והשגתי בהתנועה „דגל ירושלים", שעיקר יתרונה בעיני על

* האסיפה של „אגודת ישראל" בציריך בתרע"ט.

ה"מזרחי" הוא עמידתה המיוחדת בפני עצמה, ושעיקר הבדלתה מן הציונות היא שאיפתה לא רק למצוא מקלט בטוח לעם ישראל כ"א גם לתורת ישראל, גנותי על רעיון הדגל בחרוף נפש, כי ההתנגדות הנובעת ממנו נגד תכסיסי האגו"י, אף כי אליבא דאמת לא היתה אלא בבחינת פצעי אוהב, הסבה לי עגמ"נ מרובה, ואפשר גם היזק מרובה, ואף גם לבנו ידידי לא גליתי פא"פ עד היכן הדברים מגיעים. בכל זאת אני מוצא קורת רוח מרובה בעמדתי בהקונגרס שהיתה עשויה לבלי חת, כי כוונתי היתה לשם שמים ונפשי היתה סולדת מתכונת המעשים הנעשים ע"י הדוגלים בשם ד' והתורה בדעת או בבלי דעת.

אך די לנו מזה ואין לי עוד עסק במאי דהוה, אלא שהנני מרהיב עז בנפשי, לא לכבודי ולא לכבוד בית אבא ח"ו אלא לכבוד האדון הגדול שכלנו מחויבים בכבודו הגדול, להביע גם דברי ביחס לדעות הדר"ג האמת ככל אשר עם לבבי, והדר"ג המבין לעומק רגשותי ומרגיש בטח את עצם אהבתי אל אישיותו הגדולה ידיעני בטח לכף זכות ויבין את השאיפה לאמת השמה בפי את הדברים שיבואו להלן, כי אם קטן הדר"ג בעיניו הלא ראש שבטי ישראל הוא ועתיד לעמוד בראש במת המעשים לה' ולתורתו באה"ק ולהשפיע עליהם מנט"ות רוחו שפע רב.

אם חפצים אנחנו כי הרוח הכמוס בטהרתו בלב כל הגוי כלו יתבלט ויתגלה יתגדל ויתאדר — שזהו חובתנו באמת — עלינו לא לקרוא בגרון כ"א להפנות בהתאמצות ענקית את פני המעשים אל המטרה הגדולה הזאת. מכל הפעולות הממשיות הנחוצות בחר הדר"ג במכתבו היקר וקרא בשם יסוד בי"ד כללי בעיה"ק, ישיבה כללית וקרן דתי. בל אלה הם מרומי הבנין הקדוש שעלינו לבנות, ואם לא נדאג מתחלה להנחת היסוד — לתחית התורה והחנוך הדתי בהשדרות הרחבות של העם היושב בארץ יתנודדו כל המגדלים הגבוהים שברוח הדר"ג ולא יהיה להם ח"ו מעמד. לאידך גיסא אי אפשר להניח היסוד יסוד התורה אם לא תהיינה לנו לכה"פ ברשותנו חלקות אדמה המכשרות לבנין ולהנחת יסוד זה, וזה תלוי אם נהיה שותפים גם אנחנו ואם תהיה לנו רשות ההשתתפות מצד הציונים בסידור ההגירה לא"י באופן שנוכל לדאוג למרכזי הרוח התורני, שמשם יפוץ על פני כל הארץ, והדברים ארוכים. וכן הדברים הולכים ומתגלגלים עד שאי אפשר לפטור עצמו מקשרי המלחמה בשביל חיי התורה, (שאלה הם הרוח האלקי המתגלה ע"י עם קדשו) בא"י. ח"ו אין אני חושב שהדר"ג יבין דברי כפשוטם ויבין כונתי לחגור מלחמה על כל העומדים מנגד למטרותינו. גם אני רואה חובת השעה באהבה ואחוה וקריאת שלום לקרוב ולרחוק, — וגם זה מפשעי האגו"י לפי דעתי כי עורכים הם קרב על כל המתנגד להם — אלא שאעפ"כ פרישות לשם השלום מכל המעשים העומדים ומתהוים אסורה לנו לפי דעתי העניה, ומכ"ש בשעה גדולה כזו שמתחילים החיים החדשים בא"י להתרקם ויסודות העתיד להסתמן.

יסלח נא לי הדר"ג עוד הפעם את חצפתי הגדולה וידיעני כגדל חסדו לכף זכות, כי כונתי לשם שמים.

בין כך ובין כך משנודע לי ע"י מנהלי ה"מזרחי" כי הדר"ג הפסיק לגמרי את התעמולה ועזב את המערכה לאחרים, עשיתי גם אני כן לבלי לבוא בהתנגדות אל מנהיג התנועה נ"י, שבשמה הייתי נכון לבוא בימים אלו לס' גאללען ע"פ

הזמנת ידידנו מר קמחי נ"י ומר פסווע נ"י ובראשם בנו המופלג והנכבד נ"י לשאת נאום שם ולרכוש לבבות להסתדרות, כשם שעלה בידי ב"ה בציריך. ובאמת לפנים משורת החובה היא מצדי להשקיע עצמי בענינים צבוריים ולבוא בחכוכים עם אנשים ומפלגות בשעה שעניני הפרטיים כה סבוכים ומצבי הפרטי כה אי־בטוח, וד' יוציאני למרחב ויחלצני מן המיצר ובו אחסה.

מתי אומר הדר"ג לעזוב לונדון וללכת לארץ הקדושה בע"ה? האם יעבור דרך ציריך ואזכה עוד הפעם לראות באור פניו הנאהבים והנעימים?

ידי"נ אוהבו באמת דוש"ת בלב ונפש מוקירו ומכבדו בכבוד הראוי לשרידים אשר ד' קורא

ז. פינס

י

הסתדרות ירושלים
ציריך

ב"ה ציריך ערב „שבת הגדול" תרע"ט.

כש"ת ידי"נ הרב הגאון המפורסם וכו' וכו' מוהר"ר אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א.
שלום רב להדר"ג ושלום רב לתורתו.

בתור מלוי להמכתב הארוך שערכתי להדר"ג בתשובה על יקרתו האחרונה, הנני בזה להודיע להדר"ג כי המו"מ של ה„אגודה" עם הציונים לע"ע לא הביא לשום תוצאות ממשיות. כמדומה לי כי שני הצדדים נהלו את המו"מ כמי שכפאם שד. הרב מקוונא נ"י והרב מרגליות מפלורנץ חפצו לתוך בלב שלם והאמינו בלב שלם כי יש להם השפעה על ה„אגו"י", ובאמת היו רק כלי חפץ לה„אגו"י" כל זמן שה„אגו"י" מצאה בהם חפץ, להדר ולעלה על ידם את חפצה היא. הרב מקוונא נ"י והרב מרגליות נ"י נסעו מזה ביום ב' לשוב לביתם על חג הפסח. אם יתחדש המו"מ אחר החג אינני יודע, כי באמת אני מצדי מכחיש ומבטל בלבי את כל תעלולי הפוליטיק שלהם.

אגב אורחא הנני להודיעו כי מסירותי ל„דגל ירושלים" כבר עלתה לי והעלתה עלי איבה ותחרות מצד בעלי האגו"י. בעמדי כצר על הקונפערענץ* נגד חפצם להתבודד גם כלפי חוץ — כלפי הקונפרנץ הפריזאית**, העמדתי מקצתם לאיבים לי. כונתי בזה לא להתאונן לפניו ח"ו אלא לבקש מלפניו שיהיו מכתביו אל האגודה נערכים אליהם על ידי, וכ"כ אני בעיני הדר"ג בידאי כי לא אמעול ח"ו בשליחותי, כי גם כעת הם מתפארים כי הם בקשר בלתי פוסק עם הדר"ג, וכל צעד שאני עושה שלא כחפצם ושלא כדעתם יביאו בניגוד אל חות דעת הדר"ג שנתקבלה בידם, ועי"ז רפו ידי. למשל הם על דעת עצמם ובשמם פרסמו בשם הדר"ג במה"ע כי ה„דגל ירושלים" זר לכל יחס אל ה„מזרחי" ואותי לא שחרו לעשות זאת. והאין זאת כחוכא ואטלולא שבא־כח ה„דגל" פה שותק והם צווחים. כן גם בדבר היסוד בעניני החנוך „יבנה", שעלה בדעתם ושהציעו לפני לסייעם חפצו לכוף

* האסיפה של „אגודת ישראל" בציריך בתרע"ט.
** האסיפה של ראשי המעצמות הגדולות, שנמשך בה בירורו המדיני של ענין ארץ ישראל.

עלי הר בגיגית ע"י מה שמודיעים אותי כי הדר"ג יהיה נלוה להיסוד החדש הזה, וכי כבר באו אתו בזה בהתחבדות. ואני ראשית אני מקטני אמנה בכל המובטח מפיהם לצרכי אגודתם, ושנית יסלח לי הדר"ג ואני עניתי להמרכז של האגו"י, אם גם אנכי נלוה להם, להיות חבר לה"יבנה" בשאלות שתים: א) אם יתקבלו אל הועד המיסד, שהוא יהי בטח גם דוח החיה של כל ההנהגה, גם באי־כח ה"דגל ירושלים" וה"מזרחי"? כי איך שנתיחס אל ה"מזרחי" הלא חבריו ומנהליו רובם ככלם הלא עומדים בתחום המסורה הדתית וכבר יש להם "ועד חינוך" לעצמם, ואם גם בא"י יתחילו בעלי האגו"י להתבודד במוסדות החינוך שלהם ולהתחרות בזה עם ה"מזרחי" כדרכם בגולה, אוי ואבוי להרס שיביאו פירוד והתחרות אלה. על השאלה הזאת לא נעניתי בחיוב, ותלוי פתרונה לפי דבריהם בתוצאות המו"מ הכללי, ולפי דעתי איך שתהיינה תוצאות המו"מ החשאי שלהם בפנה זו ההתאחדות נחוצה ומחויבת, ומתחיבים הם בנפש הדור הצעיר אם יבעטו בה.

שנית דרשתי מאתם כי האופי של בתי־החנוך בא"י, מ"גן הילדים" ועד "הישיבה הגדולה" יקבע ע"י ועד של מיומחים מראשי הישיבות במזרח, ממנהלי החדרים המתוקנים שם, ממנהלי מוסדות החרדים בא"י ומפדגוגים חרדים של המערב, כי הטיפוס של בתי הספר בא"י צריך להיות שלם כולל בתוכו את הנשמה והאטמוספירא העברית שב"חדר" ו"ישיבת" המזרח יחד עם הגוף והחצוניות המהודרים של המערב. כי האמת אגיד שחוששני להם להאשכנזים * מאגו"י שישאפו לנטוע בא"י את בית־הספר הפדנקפורטי שלהם כדמותו וכצלמו, בשנוי אולי שפת ההוראה מאשכנזית ** לעברית. ואוי לנו אם יעלה זה בחלקנו שם, כי את נפש החנוך העברי האמיתי הם קובעים בזה, זה החנוך שהתגלגל בהחדר והישיבה שלנו במזרח, שנתוך רק לנער מאתו אבק הגלות ואז יבהיק בזיו הקדושה השרויה עליו. וגם על זאת נעניתי בתשובה הנשמעת לשני פנים. מצאתי לחובה להודיעו זאת למען ידע הדר"ג את אשר לפניו ולא ישתמשו גם בהדר"ג לחפצם וכנגד חפץ ושאיפת הדר"ג בעצמו, שכמדומה נהירים לי יותר מלאחד. ובנו נ"י יאשר ויצדיק את הליכותי לפניו, כי הוא מקרוב ייטיב לראות.

מתי אומר הדר"ג לעזוב לונדון? מה מאושר הייתי לו עוד הפעם יעבור על פני ציריך!

ובברכי את הדר"ג ואת ביתו בחג שמח כשר וטוב, וכימי צאתנו מא"י יראנו ה' נפלאות, אשאר ידי"נ המסור לאהבתו מוקירו ומכבדו בכל לב ונפש בכבוד ויקר הראוי לשרידים אשר ה' קורא

ז. פינס

כל ב"ב נ"י משחרים בשלומם היקר.

לאחר חיתום. הערה קצרה: במכות דף ח' ע"א רש"י השתא נמי כי לא מצא חטובה, אין החטיבה מצוה אלא עשית הסוכה, לכאורה "אלא עשית הסוכה" שפת יתר היא, ותו עשיה נמי אם מצא עשוה לא מצוה היא, וי"ל דכונת רש"י דעשיה לעולם מ"מ מצוה משום דכתיבה בקרא בהדיא חג הסכות תעשה לך. ובזה מיתרצא

* ליהודי גרמניה.

** גרמנית.

קושית התוס׳ משליח ב״ד, משום דהתם נמי כתיבה בקרא בהדיא ארבעים יכנו וכו׳. וד״ל.

יא

ב״ה יום ג׳ כ״ר תמוז עטר״ת לפ״ק צירוך.

כש״ת ידי״נ הרב הגאון המפורסם וכו׳ וכו׳ מרא דארעא דישראל מוהר״ר אברהם יצחק הכהן קוק יצ״ו וכל ב״ב היקרים נ״י.

שלום רב להדר״ג ושלום רב לתורתו!

כפלג מים בישימון כן היה מכתבו היקר למשיב נפשי אשר צמאה לדבריו היקרים המלאים כפעם בפעם בפעם הוד גאון קודש, ויביאו בקרבי זרם תשוקה להתחיל בל״נ בפעולה חדשה לטובת וההסתדרות הקדושה. והנני מקוה כי מכאן ולהבא תהיה פעולת ההסתדרות במרץ ועז כיאות. כי הלא שם אתו גם בנו ידידי היקר ברא כרעא דאבוה, אשר בכל לבו ונפשו מסור הוא להדגל הקדוש שהניף כש״ת. ולו שמע הדר״ג לעצתי כי אז ישתף בפעולת המרכז במקום שימצא עוד איזה אנשי שם מעולם המעשי אנשים בעלי כח וכשרון ארגניזציוני, אשר לגדולתו במחשבה יצרפו גם את הגדלות במעשה כראוי להסתדרות עולמית. אנכי מצדי בל״נ מוכן ומזומן לחדש בל״נ בימים הבאים את המעשה לטובת ההסתדרות אם רק הצנורות מהמרכז שימצא במרכז האומה כולה ימשיכו פעולתם להמציא השפעה וחומר למעשה ולפעולה.

והנני חושך את יתר דברי בדבר ההסתדרות ובדבר תכנית פעולתנו לעתיד, שבנו היקר נ״י במכתבו היקר גלה לפני טפח, לעת אחרת כאשר ירוח לי מעט מטרדותי הפרטיות ואם הדר״ג ובנו היקר שיחי׳ הסליחה.

ידי״נ המסור לאהבתו המכבדו ומוקירו בכבוד ויקר הראוי לשרידים אשר ה׳ קורא

זלמן פינס

מה עלתה לנסיעתם לאמריקה? מתי אומר הדר״ג ללכת לארץ הקדושה? ובאיזו כהונה בחר שם? יהי ה׳ אתו ויעל לטובה ולברכה לכל עם ה׳, אמן.

בקרוב אי״ה אכתוב עוד הפעם בפריטרוט להדר״ג ולבנו הנעלה שיחי׳.

ג

לאג׳ תתקיח, תתקכח, תתקלא־ב

א

ב״ה, מוצש״ק כ״ב טבת תרע״ח.

כבוד הרב הגאון הגדול, פא״ה והדרו, איש חמודות, עטרת תפארת, המפורסם לתהלה ולתפארת כש״ת מוהר״ר אברהם יצחק הכהן קוק הי״ו לאויו״ט, רב ואב״ד בעי״ת קה״ק לאנראן יצ״ו.

אחרי דרך מבוא השלום והברכה כראוי לירא׳ ד׳ ולחושבי שמו.

הנה זה כמה נכסוף נכספתי לדעת משלום הדר״ג שי׳ ומכל אשר אתו, אבל כידוע מחיצה של ברזל הי׳ מפסקת והחשך כסה ארץ, ומן הנמנע הי׳ לבוא בכתובים

ער כה כי פקד הש"י את עמו יושב ירושלים ת"ו בהופיע עלינו בימים הללו ממשלה נאורה והיתה לנו הרוחה מצרותנו הרבות אשר סבלנו מקודם, אין לתאר ואין להעריך את כל הנוראות שעבר עלינו, ולא פעם אחת אמרנו נואש לחיינו, ואם באנו לכתוב אין אנו מספיקים להודות לר' הטוב השם נפשנו בחיים ולא נתן למוט רגלינו.

הנה עשיתי קצת התעודרות כי מהראוי להביא את הרד"ג שי' לפעה"ק לשכון כבוד בתוכנו בתור רב ואב"ד לכל קהל אשכנזים יצ"ו, כי מהיום הזה שנהרסו כל המפעלים וירדו מתכונתם ואין ממלאים את תפקידם לא בגשם ולא ברוח, גם מרוב המצוקות שעברו ירדה עה"ק פלאים אחורנית, וביחוד מצב לומרי תוה"ק נתונים המה כהיום בסתר המדרגה, ודרוש מאד שיהא גבר מורם מעם עומד בראש להפיח רוח חיים בעצמות היבשות, ולחזק הני ברכי דרבנן רשלהי, ולהדרים קרן התורה והיראה בעיר עז לנו, לתת פנים מסביהות לבני דורנו החרש בכל לשון שהם שומעים כי כדאי הוא ונאה להם ונאה לעולם שתשאר לנו שארית בזוית אחת מרוח ישראל סבא, וגם הם יכירו וירעו לעשות עה"ק ירושלם ת"ו חטיבה אחת בעולם להעמירה בצביונה הישן בהיותה משכן לתורה ולעבודה. ולזאת רצוני לרעת אם ברעת הדר"ג שי' לשוב במהרה לאה"ק, כי אז אקוה להשתדל עוד ברבר הזה הצריך התחכמות איך לאחד את הרעות המפורדים בפה עה"ק למכביר.

עוד זאת אמרתי להציע לפני הדר"ג שי' ברבר הבד"צ והמו"צ דפעה"ק, אשר בצוק העתים הללו נשבר משען לחמם, כי כיתר המוסדות כן ועד הכללי כמעט שנתבטל לגמרי זה שנים אחדות, ולמה יגרע חלקנו מהרבנים אלה שהוסרו ממשמרתם מסבות גלי הזמן ונאלצו להיות נודדים ממקומותיהם לגור בערים אחרות, והנה נתעודרו מגדולי דורנו להשתדל להיטיב מצב פרנסתם להעמידם על בסיס נכון למען לא יחסר לחמם, ומכש"כ אנחנו בפעה"ק עבודתנו הגדולה בסדור גטין ולדון ולהורות דבר יום ביומו כל עבודת משא הצבור עלינו בכתף נשא בכמה ענינים גדולים בטרחה וטרדה מרובה מאד, וכנהוג בפה אשר כל ריב וכל נגע אל הבד"צ יובא, אבל לעומת הטרדה הגדולה שאנו סובלים מהצבור נמצא צבור זה בבחינת קדירה דבי שותפי, ואין חולה מהם לדאוג לפרנסת הבד"צ והמו"צ, והסיבה לזה ההרגל הישן שלא הסכינו מעולם לשאת בעול הענינים הצבוריים, וכל הוצאה הדרושה להצבור הי' להם מן המוכן ע"י הכנסה מחו"ל. ולכן לדעתי דבר ישר הי' לפני הדר"ג שי' לעשות מה בענין זה, ואקוה כי חפץ ד' בידו יצליח למצוא מקור ומוצא לכסף, בטח גלוים לפני מעכ"ת שי' קופות של צדקה המיוחדים לטובת אה"ק, כי יחליטו להרים תרומה סכום הגון לפרנסת הבד"צ והמו"צ נושאי משרת דגל תוה"ק בתוככי עה"ק, והכסף הזה ישולח ע"ש הדר"ג שי', ומידו יגיע ישר ליד הבד"צ והמו"צ. הנני מבקש כי יתבונן נא הדר"ג שי' בנחיצות ענין זה, כי גם זה נוגע לכבור התורה ותקון גדול בהנהגת עה"ק, אשר באמת גם בשנים הטובות נשמע רבים אומרים כי פרס הבד"צ אינו ראוי שיתקבל ע"י הממונים, מפני כמה טעמים, ומכש"כ כהיום שנוגע לפקו"נ של הרבה משפחות, אשר לפי מצב הנוכחי חייהם תלויים מנגד. אדמה כי הרבה רבנים וראשי אלופי הקהלות גם באמריקא ישתתפו להוציא דבר זה לפועל, אם אך יראו וישמעו קול הקורא להם מאת הדר"ג שי' בדרישה זו הצודקת ומתקבלת.

בשבוע העבר הי' בביתי אסיפה מנכבדי כולל ווילנא זמוט וקורלאנד לרגלי השנויים בהנהגת הכולל, כי שני המתעסקים הקודמים לטובת הכולל ה"ה הר"ז רובין וכן הר"י זיוו נ"י שניהם אינם נמצאים כהיום בפעה"ק *, ואין ידוע מתי יוכלו לשוב לבית מגורם, לכן נבחרתי אני ועוד אחדים מבני הכולל לפקח על עסקי הכולל ולהשתדל לטובתם, כי מצב בני כולל הנז' עגום מאד, וכולל זה המרובה באוכלוסין נמצאים בו הרבה סובלים רעב חסרי לחם ממש, וכאשר ידעתי השתדל הדר"ג שי' לטובת הכולל בשנים האחרונות, לזאת בקשוני רבים מהכולל לעורר את הדר"ג לעשות גם עכשו לטובתם, לכתוב ע"י עו"ר לראשי הקהלות ברוסיא לעורר את לבם שיצאו לעזרת אחיהם בני עירם, וגם להורות להם ולנו איך לבוא בכתובים ולהמציא כסף נדבתם שיגיע לתכלית הנרצה להציל מאות נפשות הרעבים ללחם ופורש אין להם.

ולהפטר מתוך דבר הלכה הנני מציע לפני הדר"ג שי' ומביא מן החדש שאלה שנשאלתי היום בבקר הלכה למעשה, ובזה הנני מסדר ספקותי כסדר שעלו במחשבה לפני בשעה שנשאלתי, ואחת שאלתי מאת הדר"ג שי' לשום עין עיונו בזה ולהשיב לי חו"ד הרמה, ובזה ישמח לב מוקירו המשתוקק להסתופף בצלו ולהתענג בדברי תורתו מצפה לתשובתו הרמתה **.

צבי פסח פראנק

ב

ב"ה, יום כ"ו שבט תרע"ח.

להו"כ הרב הגאון הגדול איש חמודות עטרת תפארת, פא"ה, ע"ה כש"ת מוה"ר אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א רב ואב"ד בעי"ת לונדון הכירה יצ"ו.

אחדשכת"ה באהבה ובהדד"כ כמשפט לידאי ד' ולחושבי שמו,

זה בערך יותר מחודש ימים ששלחתי מכתב לכבוד הדר"ג שי', שם כתבתי איזה דברים נחוצים, גם חקירה בד"ת בהלכה למעשה שבאה לידי ביום ההוא, אך היום נפל ספק בלבי אם מכתבי הלז יעלה ויגיע לידו הגדולה, מפני קצור לשון האדרעססא שלא נכתב רק שם הדר"ג שי' ושם החברה "מחזיקי הדת", כי הגידו לי אז כי זה די בכדי שילך ויבוא לידי הדר"ג, אבל עכשו נודע לי כי יש להאריך במקום שקצרתי, להזכיר גם שם הרחוב וכדומה, לזאת הנני מבקש שיואיל נא הדר"ג שי' לצוות לעו"ר שידדשו מבתי הפאסט שמה את מכתבי הלז הנכתב על שמו לבד, ובודאי ימצאוהו אם ידרשוהו תיכף.

מפני הטורח א"א לי להעתיק כל מה שכתבתי שמה, רק בקצרה אזכיר מעט מה שבקשתי להודיעני אם דעת הדר"ג שי' נוטה לשוב בקרוב לאה"ק, כי עשיתי קצת התעוררות כי נחוץ הי' שיבוא הדר"ג שי' לכהן פאר בפעה"ק ת"ו.

עוד בקשתי היות שכהיום לא נמצא בפעה"ק מהעסקנים הקודמים לטובת כולל ווילנא וזאמוט וקורלאנד, ובאסיפת בני הכולל נבחרתי אני ועוד איזה נכבדים לפקח על עסקי הכולל הנז' לזאת אמרתי לבקש מהדר"ג בשם אנשי

* הוגלו ע"י הטורקים לדמשק.

** תשובה במשפט־כהן סי' מא.

הכולל הנז' לעורר במחוזות השייכים לכולל הנזכר לתמוך לאחיהם היושבים פה בקודש במצב דחוק נורא מאד, מכל אשר עבר עלינו בטרם נכנסה הממשלה הנאורה הנוכחית יר"ה, וכאשר ידענו כבר זכה הדר"ג שי' במצוה זו וכבר עשה הרבה לטובת הכולל הנז'.

עוד אמרתי להעיר בהיות כי מצב בני תורה יורד אחורנית מיום ליום, מכמה סיבות ידועות ושאינן ידועות מרחוק, נוסף לזה המצב הנוכחי דורש לבחור וועדים שיהיו עומדים בתור ראשי הקהלה, וכאן מתעורר בכל החוגים שאלת מי בראש, וע"י השתדלות מבחוץ מי שיש לו איזה קרוב או מכיר באמעריקא, או ע"י השדרי"ם הסובבים בכל עיר ועיר, המה עוזרים לרעה לעשות פה עולם הפוך ממש, השפל הגבוה והגבוה השפל, ומה טוב הי' כי אחד מגדולי הדור יעורר למוסר אזני אחינו שבחו"ל, כי לא יתכן היות בחירה אמיתית ע"י השפעה מחו"ל, שאינם מכירים רוב תושבי עה"ק, ועיקר ידיעתם רק מאנשים פרטיים הדוחשים טובת קרוביהם או ההולכים בשיטתם, ולמה לא ימסרו סדר הבחירה שתהי' תחת הבד"צ והמו"צ שתהי' על דרכי התורה דרכי נועם.

וכדי לצאת מתוך דברי תורה הנני להציע מה שנשאלתי בימים הללו מהממונה על הפרשת תרו"מ, שדרכו ליקח פירות טבל להפריש מהם תרו"מ על פירות של בעלי המושבות שאינם רוצים לעשר בעצמם, וכהיום נכנסו נכרים בפרדסים אחדים לפי שעה והמה נוטלים הפירות מהאילנות לעצמם ובקושי מניחים גם לבעלים ליקח מעט מהפירות, ולכן אחד מבעלי הפרדסים הללו מסר את פרדסו להממונה לתרום ולעשר ממנו על כל מי שירצה להפריש תרו"מ, ולדעתי יש לדון בזה טובא, אי בתרומה שליח עושה שליח, ואת"ל דאין שליח עושה שליח אם מה שתורם משלו על של חבירו נמי רק מטעם שליחות הוא וממילא אין שליח עושה שליח, או נאמר דמה שתורם משלו לאו שליחות גמור הוא, עוד יש לדון דפרדס זה הוי אינו ברשותו, וקי"ל אין אדם מקדיש דשא"ב, וצריך בירור אי גם בתדומה אמרינן דאינו חל באינו ברשותו, ויש לי בזה עוד הרהורי דברים, אך לקצר אמרתי, ומשתוקק אני לשמוע חו"ד הרמה, אשר אקוה כי לא ימנע את הטוב ממני. הדוש"ת ומחכה לתשובתו הרמתה ומצפה להסתופף בצלו במהרה על הררי ציון וירושלים,

צבי פסח פראנק

ג

יפו י"א שבט תרע"ח.

לעטרת תפארת ארצנו הקדושה, כוכב הנוגה בגבול מזרח, העומד בראש עם קדשנו, הכהן הגדול המורם מאחיו בחכמתו ובעושר ידיעותיו בכל ענפי התורה והחכמה ה"ה הרב הגאון הגדול המפורסם בצדקתו וידאתו הקודמת לחכמתו כקש"ת הגרא"י הכהן קוק שליט"א.

שלום וברכה אין קץ!

ברוך ד' המחליף את הזמנים והגולל חושך מפני אור שהחייני וקיימני והגיעני עד כה ושאוכל לפנות להדרג"ת במכתבי זה לדרוש בשלומו היקר לנו מאד, בשמי ובשם כל אחב"י יושבי אה"ק המוקירים ומכבדים את שם תפארתו, המגעגעים

מחכים ומצפים לתשועת ד' שיעבור רוח שלום על הארץ, למען נזכה בקרוב לדאות את הדרג"ה פה באה"ק ישוב על כסא כבודו כסא הרבנות ושוליו מלאים את כל מלא אורך ורוחב ארצנו הקדושה, ומציון תצא תורה כימי קדם דורות עולמים.

אם אמדתי אספרה כמו את כל ההרפתקאות דעדו עלינו בכל הזמן שלא הי' הדרג"ה אתנו פה, תקצר היריעה מהכיל. רואים אנו בחוש איך שומר ד' את אוהביו והסב את הסיבה של אסיפת "אגודת ישראל" למען הצל את הדרג"ה מכל הצרות האלה להחיותו ולקימו כיום הזה. כה יתן וכה יוסיף ד' לעשות עם הדרג"ה ועם כל אחב"י יושבי אה"ק אשר בכבודו יתימרו אך טוב סלה.

והנה לשלום עודנה מר לנו מר, כי מרגישים אנו מאד את העדרו של הדרג"ה בתוכנו בכל ענייני ואופני חיינו הרוחניים והגופניים, ולא דק בעירנו הקדושה ובהמושבות, כי גם בירושלים עיר קדשנו מרגישים מאד את העדרו בקרבנו, ומי יתן וזכינו בקרוב ליהנות מזיו הדרת פניו, ולהתענג תענוג רוחני על דבריו הקדושים החוצבים להבות אש אהבה לדתנו עמנו וארצנו הקדושים. וחוב קדוש מוטל על הדרג"ה להשתדל שיוכל להופיע אלינו בהקדם האפשרי, להרנין את לבות אנשי שלומנו המחכים עליו בכליון עינים, וארצנו הקדושה מבקשת מאחותה ארץ בריטניא הגדולה שלא תעכב את בן יחידה אצלה יותר.

את כבוד אחיו גיסיו וחתנו הני דואה כמעט בכל יום, וב"ד שלום להם. ספדיו נשארו שלמים כאוד מוצל מאש. וביתי ג"כ ב"ד שלום.

ואחרי אשר אחוה לפני הדרג"ה קידה מלא אפים ארצה אשאר אחד ממכבדי מעריצי ומקדישי את שם תפארתו.

יוסף נ. ליפשיץ

נ"ב ידידנו הרה"ג הרב זלמן שך בקשני לדרוש בשלום הדרג"ה בשמו.

ד

ב"ה, יום י"ט לחודש רחמים תרע"ח.

שלום רב, מקרית מלך רב, אל רום מעלת כבוד ידיד ד' ועמו, הרב הגאון האמתי צדיק מושל ביראת אלקים פאר ישראל והדרו כש"ת מוהר"ר אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א, רועה קהל עדת ישורון בעיה"ב לונדון יעא"ס.

לפני שמש שמו ינון, וכסאו בהר מרום הרים יכונן, עד ביאת ינון.

רבנו הגדול! יודעים אנחנו לפני מי אנו עומדים, ובאיזה זמן אנו עומדים, ע"כ דברינו מעטים, נקי הוא מכתבנו ממליצות נפרזות ומאמרים הגיוניים, רק פשוט, כבנים מתגעגעים לאביהם, מתחננים אליו ומבקשים על נפשם, כי בדחמי אב יצילם הצלה מוסרית: שארית הפליטה בירושלים, דורשת בכל לב, כי הדר גאונו יופיע בהדרו לירושלים עיר עז לנו, לרעות ביעקב עמו, ובישראל נחלתו, הפליטה הנשארה בחצרות ד', לגדור הפרצות, ולבנות הנהרסות, ובמקום חותנו האדר"ת זיע"א, יעלה הדר"ג וישב על כסאו, ויכהן פאר בעטרת תפארת כתר הרבנות בירושלים, ובכתר שם טוב העולה על שני הכתרים, אשר כתאומי צביה אחוזים וצמודים בהדר"ג, יגן על עיר קדשנו, גנון והציל הצלה מוסרית וגם חמרית.

דבר הלמד מענינו הוא, כי אנחנו מצדנו על משמרתנו נעמוד, לשמור על כבוד

ביתו, לפנות לב הדר גאונו מטרדת ביתו, והיתה עיניו ולבו נתונים לטובת עיר קדשנו והפרחתה בגשם וברוח, ודי יהי עוזר להדר"ג. רבנו הגדול! בשיטה האחרונה אנו חוזרים על דברנו, וממעמקים אנו קוראים להדר"ג יבוא ויציל יבוא ויושיע, עת לחננה כי בא מועד. אנו חותמים בברכת השנה להדר"ג לביתו ועדתו, ומצפים לישועה קרובה.

נאם זיסיל בהרנ"ה חבס	נאם יהושע משה שלאנק	נאם	דוד פיינשטיין
" גדלי' נחמן בראדער	" דוד טיקטין	"	יהושע מאיר רייכמאן
" נחום צבי יפה	" זלמן זאלאזניק	"	יצחק ספיר
" אשר דוב זוסמאן			
" מאיר אדלער			
" חיים בר"י מן		"	חיים בה"ר יואל משה סלומון

(חותמת) ועד הכללי כנסת ישראל בעיה"ק ירושלים תובב"א

(חותמת) בית תלמוד תורה הכללי וישיבת עץ חיים הגדולה עיה"ק ירושלים תובב"א

(חותמת) בית החולים הכללי ביקור חולים האספיטאל בעיה"ק ירושלים תובב"א

ה

ב"ה, יום י"א תשרי תרע"ט.

שלום רב, מקרית מלך רב, אל רום מעלת כבוד ידיד ד' ועמו, הרב הגאון האמתי פאר ישראל והדרו וכו' כש"ת מוהר"ר אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א רועה קהל עדת ישורון בע"ה"ב לונדון יע"א.

לפני שמש שמו ינון וכסאו בירושלים יכונן עד ביאת ינון.
אחהשה"ט באה"ר ובהדרת כבוד נעלה.

רבנו הגדול! תקותנו כי מכתבנו מיום י"ט לח' אלול שה"ע, נכון הגיע לידו הגדולה, והננו חושבים לנכון לחזור על הדברים הנאמרים שמה, ולהביע את בקשתנו, ודרישת ירושלים עיר קדשנו, כי הדר גאונו יופיע בהדרו לכהן פאר בעטרת כתר הרבנות ירושלים ת"ו עיר העבר והעתיד לקיומנו והגשמת תקותנו, ואשר נעלה הוא מכל ספק כי הדר"ג ברב אהבתו לציון ומקראיה, ימהר לעשות הצעדים הנחוצים לנסיעתו בכל ההקדם. ואנו מצדנו על משמרתנו נעמוד לפנות לב הדר"ג מטרדת ביתו, והיתה עינו וליבו נתונים לטובת עיר קדשנו והפרחתה בגשם ורוח. ודי יהי עוזר לו להצליחו על דרכו דרך הקדש, ויבהלהו על מי מנוחות, ויביאהו שלם אל עיר ד' לשמחת לב כל עדת ד' יושבת ציון וירושלים. בתקותנו לקבל פני הדר גאונו בהופיעו בהדרו בשערי ירושלים הקדושה, הננו חותמים בברכת שמחת החג, מוקירי שם הדר גאונו ומכבדי שם כבוד תורתו כערכו הרם.

נאם זיסל חבס	נאם יחיאל מ. טוקצינסקי	נאם	דוד פיינשטיין
" גדלי' נחמן בראדער	" דוד טיקטין	"	יהושע מאיר רייכמאן
" נחום צבי יפה	" יהושע שלאנק	"	יצחק ספיר

נאם אשר דוב זוסמאן נאם חיים סלומון
„ מאיר אדלער
„ חיים בר״י מן
(חותמת) בית ועד הכללי כנסת ישראל בעיה״ק ירושלים תובב״א
(חותמת) בית תלמוד תורה הכללי וישיבת עץ חיים בעיה״ק ירושלים תובב״א
(חותמת) בית החולים הכללי ביקוד חולים האספיטאל בעיה״ק ירושלים תובב״א

ו

ב״ה יום ב׳ לחודש כסלו תרע״ט.

כבוד ידיד ד׳ ועמו, הרב הגאון האמתי, אוצר התורה והיראה פאר ישראל והדרו, כש״ת מוהר״ר אברהם יצחק הכהן קוק שליט״א, שוכן כבוד בעיה״ב לונדון יעא״ס.

לפני שמש שמו ינון, וכסאו בצדקה יכונן, עד ביאת ינון.

אחדשה״ט באהבה רבה ובהדרת כבוד נעלה!

רבנו הגדול! ע״פ השערתנו הקרובה לודאית, אנו חושבים כי אחדי המכתב שערכנו להדר״ג באחרית השנה החולפת כבר נעשו הצעדים וההכנות לדרכו צלחה, לבוא הדר״ג אל הקודש לכתן פאר בכתר רבנות ירושלים ההולמתו, ואשר לזה עדת ירושלים הקדושה נושאת נפשה, ועתה אחרי אשר סכנת הדרכים סרה בחסדי ד׳, באנו שנית לעורר את הדר גאונו, כי באהבת הדר״ג ירושלים ומדאיה יתאמץ להחיש דרכו דרך הקודש. התמהמהו בדרכו יום לשנה יחשב לעדת ירושלים החרדית, בלי הגזמה ובלי הפרזה.

חושבים אנחנו כי השיטה האחרונה שבעליונות יספיקו לחכם והרזים כהדר״ג לדעת את אשר לפניו, וכרועה נאמן יחיש להציל צאן מרעיתו בעוד מועד בעזרת האומד לירושלים תושב ולערי יהודה כי תבנינה. בתקותנו לקבל בזמן קרוב תלגרמה מבשרת יום עזוב הדר״ג את עיה״ב לונדון, הננו בדוב געגועים וברגשי אהבה וכבוד מרומם, דושו״ט ושתו״י, מתכברים לברך את הדר״ג מקודש.

נאם זלמן הכהן דובין נאם יחיאל מ. טוקצינסקי נאם דוד פיינשטיין
„ גדלי׳ נחמן בראדער „ דוד טיקטין „ יוסף זיוו
„ נחום צבי יפה „ יהושע משה שלאנק „ יצחק ספיר
„ אשר דוב זוסמאן „ זלמן זאלאזניק „ יהושע מאיר דייכמאן
„ חיים בהר״ר מן
(חותמת) בית ועד הכללי כנסת ישראל בעיה״ק ירושלים תובב״א
(חותמת) בית תלמוד תורה הכללי ישיבת עץ חיים בעיה״ק ירושלים תובב״א
(חותמת) בית החולים הכללי ביקוד חולים האספיטאל בעיה״ק ירושלים תובב״א

ז

ב״ה, יום ב״ך לחודש כסלו תרע״ט.

רב שלום עד בלי ירח, אל רום מעלת כבוד מורנו הגאון האמתי, צי״ע, פאר ישראל והדרו כקש״ת מוהר״ר אברהם יצחק הכהן קוק שליט״א.

לפני שמש שמו ינון וכסאו בעיד שלם יכונן עד ביאת ינון.

אחדש"ת בהדרת כבוד נעלה, גלילת כי"ק מיום כ"ו תשרי זכינו לאורו, הודינו לד' חסדו שהחיינו לזמן הזה, ועומדים אנחנו בתפלה לגואלנו שיזכנו לקבל פני הדר גאונו בשובו לירושלים קרית מעוזנו, לשמחת לבבנו ולבב השרידים דורשי ד' שארית הפליטה בירושלים.

רבנו הגדול! במקום גדולתו של הדר"ג אנו מוצאים ענותנותו, על דרישת הדר"ג לפרט את החיובים היסודיים של הרבנות, אין לנו פה להשיב, להיותנו קרובים למקום המעשה, אומרים אנחנו באמת ובתמים כי רואים אנו את כסא הרבנות בירושלים עומד ומצפה לקראת בוא הדר"ג אל הקדש לישב עליו באמת, כי איש אין בכל הארץ זולתו שיוכל לכהן במשרה הקדושה הזאת, לתועלת בנין ירושלים החרבה והשוממה. באהבתו הגדולה לירושלים אנו בטוחים, כי לו ידע רבנו הגדול בצערה של ירושלים הקדושה, ועד כמה שחסרונו של הדר"ג מרגש לישובה על טהרת הקודש, על כנפי נשרים הי' עף גם בלי כל הזמנה מצדנו. רבנו הגדול! קולה של ירושלים הקדושה וישובה על טהרת הקדש קורא בכח להדר"ג: רב להושיע! יבוא ויציל, יבא ויושיע, יבא וימלט את העיר הקדושה בחכמתו יראתו וצדקתו, יחיש וימהר הצלתו בעוד מועד, לפי המצב הנוכחי אנו חושבים כל רגע לשנה.

רבנו הגדול! מצטערים אנחנו מאד, על איזה דברים שלא ימצא הדר"ג במכתבנו פתרון מוחלט עליהם, אם יזכנו ד' להיות במחיצתו של הדר"ג, סמוך לבנו בטוח כי יכיר באונסנו, וידע כי אין הזמן והמקום גורם להביא שאלות כאלו לפתרון המוחלט, בעת שהשעות כל כך יקרות, והזמן כל כך נחוץ. נעלה הוא לנו מכל ספק, כי בעת יופיע הדר"ג בשערי ירושלים, ישמח הדר"ג במתנת חלקו, דמשמיא קא זכו לי' לבנות הזדרסות ולנטוע הנשמות, וכדאי הוא הזכות הגדול של בנין ירושלים הקדושה וחיזוק יישובה על טהרת הקדש, שיתגלגל ע"י זכאי כהדר"ג.

בלב מלא תקוה לאב הרחמים שירחם על עמו על עירו ועל נחלתו, ויזכנו לקבל פני הדר גאונו בשמחה בשערי ירושלים, הננו בזה המתכבדים להיות הדושו"ט והשלום תורתו יראתו וצדקתו, מברכים שם הדר"ג בברכת ברוך הבא בשם ה', צופים ומיחלים לישועת ה' בקרוב.

נאם	זלמן הכהן רובין	נאם	מאיר אדלער	נאם	יחיאל מ. טוקצינסקי
"	גדלי' נחמן בראדער	"	נחום צבי יפה	"	יהושע משה שלאנק
"	אשר דוב זוסמאן	"	זלמן זאלאזניק	"	דוד פיינשטיין
"	זיסל בהנ"ה חבס	"	משה קאואראבאוסקע	"	דוד טיקטין
"	אברהם מרדכי מאקס	"	יצחק ספיר	"	חיים סלומון
"	י"ל לווינשטיין	"	שלמה פערלמאן	"	יוסף זיוו
"	חיים בהר"י מן	"	ישראל ל. אוריטשער	"	יהושע מאיר רייכמאן

(חותמת) כולל אמריקא בעיה"ק ירושלים תובב"א

(חותמת) בית ועד הכללי כנסת ישראל בעיה"ק ירושלים תובב"א

(חותמת) בית תלמוד תורה הכללי וישיבת עץ חיים הגדולה בעיה"ק ירושלים תובב"א

(חותמת) בית התולים הכללי ביקור חולים האספטיאל בעיה"ק ירושלים תובב"א

גם אנחנו באנו למלאות דברי הרבנים הממונים מנהלי ועד הכללי ומנהלי מפעלי הציבוריים הנ"ל, ומגישים להדר"ג ברכת מז"ט שיהי' ביאתו לשלום בעיר השלום ולהרים קרן התורה והדת בתוככי עה"ק ירושלים ת"ו, בימיו ובימינו תושע יהודא וישראל, החותמים בברכה בחדש כסלו עטר"ת פעה"ק ירושלים ת"ו.

נאם צבי פסח פראנק
" דוד טיקטין מו"צ בכנסת ישראל והסביבה ומנהל ישיבת עץ חיים
" יוסף גרשון הורוויץ מו"צ במאה שערים ומנהל ישיבת מאה שערים ת"ו
" יצחק צבי ריבלין מו"צ בזכרון משה ואחוה יצ"ו
(חותם) בית דין צדק דק"ק אשכנזים בעיה"ק ירושלים
(חותמת) הישיבה הגדולה והת"ת ובית התבשיל מאה שערים ירושלים עה"ק ת"ו

ח

בעזהי"ת עש"ק כ"ה כסלו א' חנוכה עטר"ת.

רב שלו' וברכה אהובי מר בני מחמד נפשי וחיי דותי הרב וכו' מוהרא"י הכהן קוק שליט"א ואתו עמו תתכרך גם עזרתו כלתי הרכנית שליט"א.

הודות לד' כי זכינו למכתבם מיום ח"י חשון, אשר חיכינו זה כמה, וכנראה ממכתבי מ"ב נתאחרו עוד מכתבים קודמים למכתב הח"י. והנה ע"ד ירושלים אינני שומעים עוד מצב הענין שם. איזה דברים אשר הגיד לי הר' מו"ה נחמן גדלי' כבר כתבתי במכתב הקודם. וע"ד דאגתו פן ירב טרדות שונות מרבה להכיל, אחשוב כי בלא סידור ההנהגה וקביעות זמן לענינים בלתי נחוצים אותיום, יהי' מוטרד בלא שיעור גם באיזה מקום אשר ישכון כמ"ב, ואם יסודר במועצות ודעת אנשי מדע היודעים מה דורשת ההנהגה בעיר הק', אחשוב כי ירוח לו מקום גם לענינו ומחשבותיו הכלליים והרמים. ואיזה דברים מזה נפל בינינו בדברי עם הר' נ"ג הנ"ל. ובטח כותב לו גם ידידינו הנאמן הרה"ג מוהרי"מ חרל"פ חוות דעתו בזה. יזכינו ד' לחזות באור המאיר לישראל עד נכון היום. יזכינו השי"ת לחדות בשמחה את פני ר' בטוב לכל בית ישראל בקרוב כפי המקווה כנפ"ש ונפש,

שלמה זלמן הכהן

ט

כ"ה, ר"ח טבת עטר"ת פעה"ק ירושלים ת"ו.

שפע שלום ורב ברכה לכבוד רב האי גאון הגדול צדיק ועניו כליל תפארת ישראל וכו' כקש"ת מ' אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א.

אחרי הברכה והכבוד כראוי להדר"ג שיחי'.

הנני בכתובים אל מול פני הדר"ג, אחרי שהשגתי ידיעה מבני יחי' שהי' אצל הדר"ג והתפלא אז מדוע לא הקדמתי במכתבי בעוד שכבר קבל מידידיו זולתי, אמנם כן חפצתי מאד לבוא בכתובים תיכף כאשר נפתח הפאסט בשנה שעברה, אולם בסוף ירח חשון דאשתקד אחרי שנכבשה עזה הייתי מוכרח לצאת מירושלים יען שגם אנכי נרשמתי אז אצל ממשלת תוגרמה בין נכבדי העיר לשלחם מן הארץ, והלכתי כמעט רגלי עקרונה בסכנה בתוך חיל החוזר מעזה

ובאר שבע, ובבואי עקרונה בו ביום הגיעה המלחמה שם, ולמחר ער"ח כסלו קבלנו פני ממשלתנו הרוממה, ועד שחזרתי ברשיון הממשלה ירושלימה, וטרם מצאתי החומר ודי מלים להמתיק מאמר הירושלמי המובא בראש תפהש"ח נהוג גבן דלא למשאל זעירא בשלמא דרבה וכו', הנסיבה היתה מאת ד' שעבר עלי האוטומוביל ותודה לד' שיצאתי בחיים, וירדתי ממטתי אחרי איזה ירחים וטרם נרפאתי בשלימות ידיד ורגלי הימנית לע"ע, ועד היום תכבד עלי עבודת הכתיבה. זהו הפתרון שלא קבל ממני מכתב. ואת געגועי להדר"ג שליט"א יוכיח חתימתי על מכתבנו שאנחנו מתכבדים לקרוא להדר"ג שליט"א שיעל על כסא הכבוד תחת כתר תורה פעה"ק. ובפה מלא אוכל להגיד ישר שממני יצא כל הענין הזה להגיע האופנים אשר בעיה"ק, ואחרי שענין יקר ורב הערך כזה צריך לשמור מן המזיקים, ופן יצאו מן החורים בני בלי־שם להרוס את הענין, ואף בלחישה מפה לאוזן קשבת, אחרי שלא נסענו חברונה להתפלל על אחינו שבגולה כ"ז המלחמה שמנו עצה לנסוע חברונה על כל הענין הקדוש הזה, ובחזרתנו כתבנו מכתבנו להדר"ג שליט"א ובעיר שמענו שכולם עונים פה אחד מקודש מקודש.

אשר ע"כ אין מקום לדרישותיו במכתבו שקבלנו תשובתו על מכתבנו, בתנאי שראשי המוסדות הגדולים יסכימו וכו', הן בדבר הוצאותיו הלא כתבנו תיכף שאנחנו נדאוג בעדו למלאות דרישותיו בעזה"י, למען יוכל לנהל את העדה במנוחה ושלוה, ולא הרי ירושלים כיפו אשר סבל מהדוחק ח"ו. מהספרדים אין לדבר, וסכ"ס ממילא יכנעו לפני גאון התורה שאצלם לא ימצא, ואת אשר ידרוש הסכם מוסדות הגדולים, מעולם לא שמענו מוסדות הגדולים יותר ממה שחתמו, ואם נמצא איזה מוסד אשר אולי יעמוד מרחוק ולא יתמלא דבר זה מצדו הלא ידע בנפשו שמאיזה פני', ולא לו להשים לב לעת כזאת. כי איך שהוא הלא נפשו ולבו נשואות לארצנו הקדושה, וסכ"ס יכשל עול סובלו להתמהמה בחו"ל, ומרוב חבתו יתפרץ וישא נפשו לעוף על כנפי נשרים לשכון בארץ, לעשות שכונה בארץ, ולהשרות שכינה בארץ. ע"כ מה טוב ומה נעים ומה יפה שיבוא לשכון בתוכנו יפה שעה אחת קודם, טרם יתפשט הילק ויכלה ממסד עד הטפחות חו"ש, ואחרי כן להקים הנהרסות יעלה בעבודה וזמן מרובה שאין להרפא מהר. ומהראוי הי' שלע"ע יעשה למען ירושלים להקים הנהרסות מזמן המלחמה, וישמור על קיומנו לעתיד, להפיץ איזה מכתבים להגדולים ולמכיריו בכל מקום ולהשמיע ברבים שיעמדו על המשמר לקיום הקודש בארץ כפי המסורה לנו, אשר יעלה לו באיזה מכתבים, ויחיש ביאתו אלינו למהר עבודתו בעד אה"ק מפה, מבלי לעבור על בל תאחר בשעה שדורש מהירות שימצא ראש של ישראל אשר ידאג בעד הכלל והדת המסורה לנו, שלא יקבלו דחיפה עצומה אשר תדרוש אח"כ כותות רבות להציגם על כנם.

אי לזאת יותר על כל התנאים עד שיבוא לפה ונסדרם בעזהש"י, כי לא רב חדש המוזרים חד לאחד הנהו, הלא שנינו מכירים ומבינים איש שפת רעהו, ואת אשר השעה דורשת, עם ההוצאות הנדרשות והדירה כפי הנדרש לכבודו, בטח יהי' הכל נכון ברצות ד'.

זה כשבועיים עברתי דרך יפו דברתי עם מר אביו שיחי' והברתיו שהנהו שבע רצון, לכן חוזר אני על דברי ואומר לו ישר שיחבוש את חבילתו ויבוא הנה

תיכף עם הנוסעים הראשונים, כי הלא ירושלמי הנהו כמו כל הירושלמים החוזרים לביתם, ויען שאנחנו המקורבים ללבו ויודעים שאין מקום לו ביפו העיר טרם נקבצו וטרם נסדרו והכנסתו קמוצה, שע"כ הננו קוראים לו באהבה ובחיבה שימהר ויבא אלינו, וסכ"ס בזמן קצר כולם ישכימו לפתחו בלי פוצה פה, ואדרבה כולם ישאפו מדבריו הנוזלים בשטף ממעין המתגבר אשר יקח לב כ"א.

כה דברי המתכבד לקראת ידידו עוז המקושר לאהבתו הנאמנה מוקירו ומכבדו כערכו הרם

גדליו נחמן בראדער

י

עמ"י עש"ק עשרה לחדש טבת עטר"ת.

ברכה ושלו' לאהובי מחמד נפשי נכדי המצוין עטרת תפארת שליט"א.

אחדשה"ט, לשמחת לבבי קראתי מה"ג, וכעת עינינו כלות ומיחלות ליום יזכינו לראותו בשובו לארץ חמדתינו בחד עם מר אביו בני הרב שליט"א ואמו הרבנית שליט"א. בטח ידוע לו כי דרוש ידרשו את כא"ב שליט"א וועד הכללי מירושלים עם עוד כמה כוללים ומורי ההוראות אשר באו על החתום, ויבקשוהו שיבא לשכון כבוד בתוככי ירושלים תוב"ב. ואם כי הננו מסופקים אולי תכבד העבודה עליו, אך נקוה לחסדי ד' אשר יעזרינו ע"ד כ"ש לסדר ההנהגה שלא יוטרד יותר מכפי כחו וטבעו, יעזרנו ד' לראות בטוב ירושלים כל ימי חיינו וישראל ישכון לבטח כנפשו ונפש א"ז

שלמה זלמן הכהן

יא

ב"ה, י"ג טבת תרע"ט.

כבוד הגאון הגדול עטרת ישראל, פאר דורנו, ע"ה, איש חמודות, רב פעלים כקש"ת

מוה"ר אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א, רב בקה"ק בעי"ת לונדון יצ"ו.

אחדשה"ט באה"ר ובהדר"כ כראוי ליראי ד' ולחושבי שמו.

מכתבו הנכבד הגיע זה מכבר לשמחת לבבי, ולעומת רצוני החזק להשיבו על אתר נזדמנו לי מפריעים שונים, בימים הראשונים אמרתי להמתין קצת בתשובתי, כדי שיתברר לי היטב בדבר מצב הרבנות, כאשר כתבתי להדר"ג במכתבי הראשון, ובהיות כי ירושלים ת"ו מאז ועד הנה פושטת צורה ולובשת צורה לא יכולתי לכתוב דבר ברור עד עבור כמה חדשים. מתחלה חשבתי כי ועד העיר האשכנזי יעשה בזה צעדים הדרושים לתועלת הרבים, אבל מיד נוכחתי כי אין בו ממש, כל חבריו השתמטו ולא נשאר רק המזכיר יליד אונגרן (הידועים פע"ק שאינם משתתפים לתיקון כללות הציבור), והוא משתמש עכשיו בחותם הועד כרצונו כפי השפעתו על אחד או שנים שהיו בהועד, ונלוים אליו אחדים מבעלי המוסדות המקומים עדיין למצוא בו איזה תועלת, אבל באמת אינו משמש כלום והלואי שלא יזיק.

ואח"כ הייתי חולה ל"ע, וחוצרכתי ע"פ הרופאים לנסוע לעי"ק יפו ת"ו, התמהמהתי שם עד סמוך לר"ה, ובשובי לביתי הקיפוני טרדות רבות במילי דמתא

עד שסוף סוף עלתה בידנו בע"ה לשלוח כתב הרבנות וגם הכתב התחייבות לשכר הרבנות, אשר בטח כבר הגיעו לידו.

הגרי"ד ב"י הגיד לי שיש לו קפידא עלי על זה שלא הייתי לו לעזר להסב את הרבנות אליו, אבל האמת אהוב מן הכל והוא לא ידע ואינו מרגיש כי לזקנותו רוב דבריו נחתכים ע"פ עצת סופריו הנערים הרוצים לפסוע על ראשי עם קודש, וכל מי שהוא רוצה לראות בשכלולה של עיר קו"ת הלא יבין כי מוכרח לבחור באיש שאין דעתו נמסרת ביד אחרים לעשות בו כרצונם. גם טוב הי' שלא יהא צריך לנטות לבעלי המוסדות, כי כולם מקטון ועד גדול צריכין בקרת וחסרים תקונים גדולים, אשר לזה הי' נחוץ כי' אדריסת הכסף ע"ש הגאב"ד יבוא, כאשר הי' נהוג בשנים קדמוניות, ומעת הוסד פרט הנחוץ הלזה המה יורדים באיכותם מטה מטה, וכידוע תוכן פסקי בעלי בתים, והדברים ארוכים.

שמחתי מאד לראות בקובץ "המכריז" שדעתו הרמה ליסד ישיבה גדולה בפעה"ק, כי מעולם נצטערתי על חסרון זה בעיה"ק, עכשו הנני רואה כי זכות גדול זה יגולגל ע"י זכאי כהדר"ג שי', והש"י יעזרהו להוציא ענין רם ונשא זה במהרה למען כבוד עמו וארצו. אמרתי להודיעו בענין זה, כי בעיר דטראיט מיש' באמעריקא נתעורר בזה הרב הכולל שמה, שמו ר' יהודה ליב לעווין, הוא כבר התחיל שמה ליסד ועד למטרה זו לקבץ כסף תועפות ליסוד ישיבה בפעיה"ק למצוינים ולבעלי כשרונות צעירים, כמדומה שטוב יהי' שימצא מישהו מהעוסקים בשכלול ישיבת הדר"ג להעיר את לב הרב הנז' שלא לפזר כוחותינו, ולא ליסד במות קטנות תחת יד אנשים פרטיים, שהתערבותם קרוב להפסד, רק יכניס כוחו להשתתף בישיבתו העולמית מקדש צבורי.

הנני מחכה שהדר"ג לא ימדוד לי כמדתי וישובני תיכף וישמחנו בדבר שובו לעי"ק במהרה.

פרנסת הבד"צ והמו"צ ורוב בני הישיבה (וכמעט כולם) מתקבל ע"י קופת הציונים, גם מנהלי הישיבות עם הסופרים והשמשים כולם מקבלים שכרם במדה הגונה. וגם מלמדי תשב"ר כן.

התעגבתי להשתעשע בדברי תשובתו, וכבר הי' בדעתי לפלפל בזה אלא שלקצר אמרתי, ורק אמרתי לבקש להשיב לי חו"ד בנידון השאלה השני' שכתבתי סמוך בזמן הוגא למכתבי הראשון.

ובהחפזי אציע דקדוק קטן שקשה לי עכשו לפו"ר לשון רש"י זבחים צ"א סוף ע"ב "וא"ת פס"ר וכו' הלכך אי נמי מכבה בטיפין גסות דשא"מ הוא", עכ"ל. ולכאורה סוף סוף כשמכבה בטיפין גסות פס"ר, ומה בכך שאפשר לו לעשות באופן אחר שלא יכבה מ"מ עכשו עושה פעולה שיש בה פס"ר ואמאי פטור.

והנני כופל תודתי העמוקה על יקרת מכתבו העבר ומבקש לכבדני במכתב שני לשמח לב ונפש מוקירו הדוש"ת ומצפה לראותו בקרוב בתוככי עיקו"ת,

צבי פסח פראנק

יב

יוסף יהודה ליב בלאך
אב"ד ור"מ
בטלז

בעהי"ת אור ליו"ד שופ"ק תרפ"א.

לכבוד הרב הגאון המפורסם מו"ה צבי יהודא הכהן קוק שליט"א שלו' וברכה עד העולם!

אחד"ש באהבה, יקרתו מי' כ"ב לחדש שבט קבלתי סוף שבוע עבר ובהחפזי מדוב טרדה הנני בזה להשיב בקצרה.

א) בעיקר הדבר כבר נחלט באספת "אגודת־ישראל" בווינא ופרעסבורג, שהיתה בסוף קיץ העבר, שעל החרדים להחל בעבודה ממשית בנוגע לישוב ארה"ק, וכמובן בכל ענפיה גם בנוגע לצדדי החולין והגשמי, לבלי "להטפל ולהגדד לאחרים", ומבלי לעסוק בדרכי קנטורי' והפרדה בין אחים, ורק אנן בדידן, וכדברי כת"ר במכתבו, כאשר בטח כבר שמע מהחלטה זו בהיותו בווינא.

ב) אמנם באספה שהיתה לפני ידח ימים בקובנה מכל רבני ליטא החלטנו באופן אחר, והוא רק כי על הרבנים לראות בכל האפשר להושיב חרדים בא"י וכו', בהחלטה זו לא נבלט בנוגע לצדדי החולין והגשמי', ולראות להי' העיקר בעבודה לצד פנים וגם לצד חוץ, והוא מטעם באשר באמת הרבנים הם טרודים בעבודתם הרוחנית, ואם יקחו על עצמם עבודה כזו אז תורה מה תהא עלי' ? ע"כ מה טוב כי עיקר העבודה יקחו על עצמם בעלי־בתים חרדים, ורק יהי' כל ההנהגה בעצת גדולי התורה, כאשר כן הוחלט ג"כ באספת פרעסבורג. אם יש לנו עסקנים גדולים שתהי' עבודתם פודי' על שדה עבודה זו היא שאלה אחרת, אבל בכל אופן מה שאפשר לעשות נעשה וד' יופיע על עצתנו ויהי' בעזרנו.

ג) אבל באמת לדעתי גם אם לא נשקוד בעבודה הנוגעת לעניני הגשמי' וגם כלפי חוץ וכדומה, ורק אל עניני הרוח נשים לב, ויהי ד' עמנו לרומם הרוח לתורה ולעבודת השי"ת, גם אז לא נהי' אנחנו העטפלים והם העיקר, כ"א ידאה פעלנו והדרנו והתורה מכרזת וכו', ואולי כדאי כי רק על הצד הרוחני נשים פנינו לבלי לאבד את הכחות והאנרגיא על עבודת החולין ואז עשה נעשה וגם יכול נוכל בעהי"ת.

ד) ומה מאד מצאתי לטוב בהרשמים להפרוגרמה * ששלח לי כת"ר בדבר יסוד ישיבה גדולה עולמית בירושלם עיר הקדש, כי אמנם זהו דבר עקרי וראשון לכל עבודה ופעולה שעלינו להחל כעת. אבל הנהגת ישיבה גדולה היא מן הדברים הקשים מאד בכל עת, ומה גם בימינו אלה לעמוד בקשדי מלחמה נגד הרוחות הדעות הסוערות השוררות כעת בתוכנו, ר"ל, ונחוץ לזה אנשים מסוגלים גדולים ומצוינים בתורה חכמה ויראה. אבל לא אלמן ישראל, אם נחפש אולי נמצא עוד ודק להזהר בתכלית הזהירות בכל האפשר בבחירת האנשים אשר ידצו לקבל עליהם המשרה הזאת.

בשבוע דנא קבלתי מכתב מירושלם מאגודה אשר בשם "עיטור רבנים" תקדא, ועיקרה נתיסדה למטרת תמיכה בעד המוסמכים שיצאו מהישיבות. אולם מה

* ע' בפנים סי' תתפו.

מאד נחוץ לדאוג כי המוסמכים יגיעו לשלמות הראוי, ולזה נדרש ישיבה גדולה, אשר כפי הנשמע עוד לא נוצרה כמוה בירושלם.

הנני מחכה על מכתב מכתר"ה שנית, ואשר אחשוב כי יתברר לי דעתו יותר מאשר במכתבו הראשון, שאמנם אין בו עוד בירור דברים, כי באו בו עוד הדברים סתומים. ואומר שלו' וברכה לכתר"ה כחפצו וחפץ ידידו מברכו בהצלחה רבה בכל מפעלי' למען שמו ית'.

העבד ליראי ד' ולחושבי שמו ית' ומצפה לישועתו

יוסף ליב בלאך

בנוגע לשאלתו למי לפנות עוד בזה, לדעתי כי כל הרבנים יהיו תמימי דעים בכל זה **.

הנ"ל

יג

לאג' תתקלו
אברהם יצחק הכהן קוק
רב ואב"ד
דעה"ק יפו והמושבות תובב"א
כעת בקה"ק מחזיקי הדת, לונדון

ב"ה, בחודש טבת, עטר"ת, לונדון.

ידידי האהוב החכם הנעלה בתו"י מר מרדכי עליאש נ"י.

מעשיך קרבוך, רע חביב,
דודים יעטרוך, כולם סביב,
יקדמוך ברכות, לחיי אביב,
עדין רוח, לב מתנה.
לפיפית לי, אדרת למודים,
שלובה אתך, ברוח נאמנה,
ואמונה אמן, יחד צמודים,
ובעלותך שמה אל הנקודה,
מכון הלאום, אשר ביהודה,
עפעפיך יישירו להוד הנצח,
של קרית הקודש אשר בצלצח,
ובדבר אמת צלח ורכב
כארי לחוסן אמץ ושגב.
כברכת ד' לך נתונה,
מאת אוהבך הנאמן,

אברהם יצחק הכהן קוק

יד

ב"ה ג' לחודש אד"ש תרע"ט.

הבוחר בירושלם ישפיע שפע ברכה וחיים אל רום מעלת רבנו הגדול נשיא ארצנו הקדושה, הרב הגאון האמתי צי"ע פאר ישראל והדרו כש"ת מוהר"ר אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א.

לפני שמש שמו ינון, וכסאו בצדק יכתן.
אחדשתי"צ באה"ר ובהדרת כבוד נעלה, יקרת הדר גאונו מר"ח אד"ר נתכבדנו

** ע' שם אות ד ז.

לקבל שבוע דנא, ובהמשך להטעלעגראממע שנתכבדנו לשלוח להדר"ג הננו מתכבדים להסגיר בזה המחאות ע"ס מאה ליטראות שטערלינג בתור השתתפות להוצאות דרכו דרך הקודש, ואם אולי לא יספיק להדר"ג סכום זה ייטיב רבנו הגדול להמחות עלינו הסכום הנדרש בלי שום קימוץ מצד הדר"ג. עומדים ומצפים אנחנו כל שעה לקראת תשובתו הרמתה, למען נדע להכין להדר"ג מעון לפי כבוד ירושלים וכבודו של הדר"ג, ודין גרמא כי שלחנו הטעלעגראממע בתשלומי התשובה.

התיחסות ועד העיר האשכנזי לענינינו ידון הדר"ג מהחתומים על המכתב הנוכחי אשר רובם ככולם הם חברי ועד העיר האשכנזי. לצערנו עוד טרם יצא טבעו של ועד העיר האשכנזי בעולם באופן שכל מילי דמתא יהיו נחתכים על פיו, והימים האלה הם ימי הבחירות לועד העיר החדש. כאשר יופיע הדר"ג בהודו והדרו לעיר קדשנו יראה הדר"ג את אשר לפניו, וזכות הרבים תהא מסייעתו להרים את קרן ירושלם במדה הראוי' לכבודה של ירושלם ולכבודו של רבנו הדר גאונו.

בשיטה האחרונה עלינו להעיר להדר"ג כי כאשר יודעים אנחנו כל החוגים בירושלים גם לרבות ראשי וחכמי הספרדים יצ"ו ששים ושמחים לבשורת מינויו של הדר"ג לנשיאות ארצנו הקדושה. כמובן לא נוכל להיות אחראים למחשבתם ורצונם של איזה יחידים בלתי ידועים לנו ואשר אין להם שום ערך היותר קל בנוגע למעשים גדולי ערך.

בין סה וכה חושבים אנחנו שבהגיע מכתבנו זה לידו הגדולה בעת ההיא יהי' ידינו אמונה בהכנת מעונו ומשרדו של הדר"ג בעיר עז לנו. וד' יהי עוזר לנו למען כבוד קדושת שמו תורתו עמו וארצו.

המתכבדים להיות הדושתויו"צ מצפים לישועה קרובה.

מנהלי ועד הכללי — גבאי הת"ת וישעה"ח הכללית — גבאי ביקור חולים האספיטאל

נאם זלמן הכהן רובין — נאם יחיאל מ. טוקצינסקי — נאם דוד פיינשטין
" גדלי' נחמן בראדער — " יהושע משה שלאנק — " יוסף זיוו
" אשר דוב זוסמאן — " דוד טיקטין — " יצחק ספיר
" מאיר אדלער — " זלמן זאלאזניק — " יהושע מאיר רייכמאן
" נחום צבי יפה — " חיים בהרב ר' יואל
" חיים בהר"י מן — משה סלומון ז"ל

(חותמת) בית ועד הכללי כנסת ישראל בעיה"ק ירושלים ת"ו

(חותמת) בית תלמוד תורה הכללי וישיבת עץ חיים הגדולה בעיה"ק בירושלים תובב"א

(חותמת) בית החולים הכללי ביקור חולים האספיטאל בעיה"ק ירושלים תובב"א

טו

ב"ה כ"א לחודש אד"ש, תרע"ט.

שלום רב מקרית מלך רב אל רום מעלת רבנו הגדול הרב הגאון האמתי, צדיק מושל ביראת אלקים, פאר ישראל והדרו נשיא ארצנו הקדושה, כש"ת מוהר"ר אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א.

לפני שמש שמו ינון, וכסאו בצדקה יכונן.

אחדש"ת בהדרת כבוד נעלה!

בהמשך למכתבנו האחרון, ששלחנו להדר"ג בצירוף הסך מאה לי"ש לעזר הוצאותיו, נתכבד להודיע להדר"ג כי יושבים ומצפים אנחנו כל שעה לקראת תשובתו הרמתה על הטעלעגראממע שהתכבדנו להריץ להדר"ג יומים לפני שילוח המכתב. את איחור התשובה, שאליה אנו נושאים את נפשנו, אנו תולים באי הסדרים בהליכות הפאסטים והטעלעגראמים. כאשר הודענו לרבנו הגדול במכתבינו הקודמים, הגעגועים של ירושלים על הדר"ג ותשוקתם העזה לראית בהופיע הדר"ג בהודו והדרו בשערי ירושלים עברה כל גבול, יום לשנה הם חושבים כל ימי התמהמהו. המצב בירושלים דורש גם הוא שלא לאחר במקום שאמרו להקדים אחרי הצליח ד' דרכנו. אמנם גם להזדרזות יש קצב וגבול. תקותנו כי רבנו הגדול יופיע בשערי ירושלים בחודש האביב מן הנמנע הוא שיתקים, אבל נחוץ מאד שרבנו הגדול יזדרז בהכנת נסיעתו באופן שנזכה לקבלת רבנו קודם מתן תורתנו, ברצות ה' דרכנו דרך הקדש. ואנחנו תפלה לד' שבזכות ירושלם עיר קדשנו ותפארתנו ישלח מלאכו הטוב לפני רבנו הגדול, ויביאהו שלום לעיר שלם לשמחת ירושלם ולשמחת לבב המתכבדים להיות דורשי שלום תורתו יראתו וצדקתו, מצפים לראות זהר פני רבנו בקרוב.

מנהלי ועד הכללי	גבאי הת"ת הכללית וישיבת ע"ח	גבאי ביה"ח הכללי ביקו"ח
נאם דוד פיינשטיין	נאם יחיאל מ. טוקצינסקי	נאם גדלי' נחמן בראדער
" יוסף זיוו	" יהושע משה שלאנק	" זלמן הכהן רובין
" יצחק ספיר	" דוד טיקטין	" אשר דוב זוסמאן
" אברהם יעקב הכהן	" זלמן זאלאזניק	" מאיר אדלער
" יהושע מאיר רייכמאן	" אלי' מ. אייזענשטיין	" נחום צבי יפה
		" שלמה פערלמאן
		" אברהם מרדכי מאקס
		" חיים בהר"י מן

(חותמת) בית ועד הכללי כנסת ישראל בעיה"ק ירושלים ת"ו

(חותמת) בית תלמוד תורה הכללי וישיבת עץ חיים הגדולה בעיה"ק בירושלים תובב"א

(חותמת) בית החולים הכללי ביקור חולים האספיטאל בעיה"ק ירושלים תובב"א

ג"א הבד"צ דפעה"ק דורשים בשלום הדד"ג שליט"א וממלאים בזה בקשת הרבנים מנהלי המוסדות, כי נחוץ מאד שהדר"ג ימהר בואו אל הקודש צלחה

לכה"פ קודם חג השבועות הבע"ל, ובעה"ח למען כבוד ירושלם ח"ו ולשכלולה ב"ב

נאם צבי פסח פראנק
" יוסף גרשון הורוויץ מו"צ במ"ש
" מיכל הורוויץ מו"צ בכנסת ישראל וסביבי'

טז

ב"ה יום השני לחודש האביב, תרע"ט.

שלום רב מקרית מלך רב, אל רום מעלת רבנו הגדול נשיא ארצנו הקדושה, הרב הגאון האמיתי צי"ע, פאר ישראל והדרו, כש"ת מוהר"ר אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א.

לפני שמש שמו ינון, כסאו בצדקה יכונן עד ביאת ינון.

אחדש"ת באה"ר ובהדרת כבוד נעלה!

בשמחת אין קץ נתקבלה המבשרת ירושלים כי רבה ונש"אה בא לה, מודים ומהללים אנחנו בכל לב לה' האומר לירושלם תושב על השמחה שהביאה הטעלעגראממע לירושלים בחג הגאולה, ולרבנו הגדול אנו אומרים, אשרי להדר"ג אשר בו בחר ה' להיות שלוחו לשמח את ירושלים ועם ה' עליה.

כבר החלו הפעולות בדבר שכירות מעון מקום משכן הדר"ג והכנת הרהיטים הנחוצים ודרושים לביתו. חושבים אנחנו כי בקרוב יוגמרו ההכנות והכל על מקומו יבוא בשלו', בעזהשי"ת.

הדר גאונו יתבקש בזה להודיענו ע"י טעלעגראממע את השעה בה יעזוב רבנו הגדול את לונדון הבירה לשוב אל עיר המלוכה קרית חנה דוד. כמו כן ייטיב רבנו הגדול לשלוח לנו טעלעגראמים מכל התחנות הגדולות אשר יעבור הדר"ג עליהם. ומהתחנות הקרובות לירושלים יודיענו בחסדו יום הופיעו בעז"ה בשערי ירושלים בדיוק. הידיעה הזאת נחוצה לנו מאד לדעתה.

בשם עדתנו הקדושה ובשמנו אנו הננו מתכבדים להודות להדר"ג על הערנג וגם שמחה שהנחילנו בהטעלעגראממא "מבשרת ירושלים" שלא תשכח לעולם.

את חג המצות יחוג בחדוה ודיצות, ובשוב ה' את שיבת ציון תחזינה עינינו. כעתירת המצפים לאור חדש שעל ציון תאיר, לאור תורתו בית ד' נלך, החותמים בברכה:

נאם זלמן הכהן רובין — נאם יהושע משה שלאנק — נאם חוד פיינשטיין
" גדלי' נחמן בראדער — " יחיאל מ. טוקצינסקי — " יוסף זיוו
" אשר דוב זוסמאן — " דוד טיקטין — " יצחק ספיר
" מאיר אדלער — " זלמן זאלאזניק — " אברהם יעקב הכהן
" נחום צבי יפה — " אלי' מ. איזינשטיין — " יהושע מאיר רייכמאן
" משה קאזארנאווסקע — " נפתלי פרוש גליקמאן
" חיים בהר"י מן
" ליטמן דב באיעזער

(חותמת) בית ועד הכללי כנסת ישראל בעיה"ק ירושלים ת"ו

(חותמת) בית תלמוד תורה הכללי וישיבת עץ חיים הגדולה בעיה"ק ירושלים תובב"א

(חותמת) בית החולים הכללי ביקור חולים האספיטאל בעיה"ק ירושלים תובב"א

יז

ב"ה יום כ"ג תמוז תרע"ט.

שלום רב מקרית מלך רב, מעלת הוד רבנו הגדול נשיא ארצנו הקדושה, הרב הגאון האמתי, פאר ישראל והדרו, כש"ת מוהר"ר אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א.

לפני שמש שמו ינון, וכסאו בצדקה יכונן, עד ביאת ינון.

אחדש"ת באה"ר ובהדרת כבוד נעלה,

אחרי אשר ימי הופעת הדר גאונו בשערי ירושלים הקדושה קדובים מאד לבוא, הננו כמזכירים להדר"ג את בקשתנו במכתבינו החולפים, שייטיב להודיענו בטעלעגראממע את יום עשות דרכו צלחה לירושלים עיר קדשנו, וכן ייטיב הדר"ג לעשות בכל העיירות אשר יעבוד הדר"ג על הם, ומהתחנה הקרובה ייטיב הדר"ג להודיענו את השעה המאושרת בה נזכה לקבל פני רבנו הגדול. הידיעות הללו דרושים ונחוצים לנו מאד לדעתן. עומדים אנחנו בתפלה להבוחר בירושלם שיזכנו לראות באור שעל ציון תאיר, ומבין המצרים יצמיח ישועה לנו, ויראנו בנחמת ציון.

כעתירת המחכים לראות באוד פני רבנו הגדול, צופים ומיחלים לישועת ה' בקרוב.

ממוני ועה"כ ומנהליו גבאי ת"ת הכללית וישיעה"ח גבאי ביה"ח הכללי האספיטאל

נאם זלמן הכהן רובין		נאם יחיאל מ. טוקצינסקי	נאם דוד פיינשטיין
" גדלי' נחמן בראדער	"	יהושע משה שלאנק "	יוסף זיוו
" מאיר אדלער	"	דוד טיקטין "	אברהם יעקב הכהן
" אשר דוב וסמאן	"	זלמן זאלאזניק "	ח' סלומון
" נחום צבי יפה	"	נפתלי פרוש גליקמאן "	יהושע מאיר רייכמאן
" חיים בהר"י מן			

(חותמת) בית ועד הכללי כנסת ישראל בעיה"ק ירושלים תובב"א

(חותמת) בית תלמוד תורה הכללי ישיבת עץ חיים הגדולה בעיה"ק ירושלים תובב"א

(חותמת) ביה"ח ביקור חולים הכללי האספיטאל בעיה"ק ירושלים תובב"א

יח

ב"ה מוצש"ק ואתחנן, ו' מ"א ע"ט, יפו ת"ו.

שלום וכט"ס לכבוד מו"ר הרב הגאון החסיד, איש חמודות, כקש"ת כמוהרא"י הכהן קוק שליט"א.

אחדשה"ט, ושלום כ' הרבנית מנב"ת תחי' ושלום כ' בנו הרב נ"י, ואחרי ברכי אותו ברפ"ש לרגלי הנתוח, שלא ידע מכאוב עוד, — הנני להודות על חטאתי, ולבקש סליחה על דומיתי, ובאמת כבר החילותי במכתבים אל כת"ר מכבר, ולא יכולתי לגמר דבר, כי אמרתי עוד מעט וכת"ר יופיע בארץ, לגדר גדר ולעמד בפרץ, ויראה בעיניו ויוכח, ולמה אוסיף מילין והלך נפש על כל המכתבים שיכתבו לו ידידיו וב"מ. והנה עכשיו שמעתי כי כת"ר כבר מתכונן לבוא בש"ט, והחלטתי למהר במכתבי בתור ברכת הדיוט לדרך ואגב להוסיף

אילו דברים קטני הערך על כל הנעשה והנשמע, לא בתוך הלכה למעשה, אלא בתור רשמי איש מהחוץ, ששהה זמן מה בירושלים וראה מה שראה.

והנה בדרך כלל עלי קודם כל לברר עוד פעם כמה גדולים פה, בין שדרות שונות של הקהל הא"י, כליון העינים והתשוקה הנמרצה לקראת בא כת"ר הנה, ואע"פ שטעמיהם שונים זה מזה, הצד השוה שבהם שכלם ישמחו לשובו. מבין כל אלה אמנם אך מעטים האנשים המקוים כי כת"ר ישפיע בתור כח מאחד, עומד מעל לפניות ובלתי תלוי בדעת כח זה או אחר. המפלגתיות וההתגודדות הכתה שרשים בחיי א"י, וכל קבוץ אנשים יש לו פוליטיקא משלו, ושואף הוא להכניס אל תוך מחנהו כח חשוב זה או אחר, כדי להגביר את עצמו ולהחליש את מתנגדיו. הבצילוס של ההשלטה ה"בעל־כרחית" של דעות קבוצה על כל הצבור חדר גם הנה וקנה לו לבבות. והנשק הירושלמי הידוע — וההכפלה של כל מוסד במחנה השני נעשה לדבר דגיל ויום־יומי: לכם ועד — אנחנו נעשה ועד משלנו, לכם בית־דין — אנחנו נעשה בית־דין משלנו, לכם שחיטה — אנחנו נסדר שחיטה משלנו וכו' וכו'. וכל כח חשוב הנכנס לארץ עומד במבוכה כשהוא נלחץ אל הקיר בשאלה: הלנו אתה או לצרנו, למפלגת ר' פלוני או לאגודת ר' אלמוני?

ישנם אנשים בארץ שמחכים לכת"ר מפני שחושבים הם שיעלה בידם להתפשר אתו ביתר הגיון ודצון הדדי בנוגע לשאלות הזמן, החורשות עוז הנפש ואבירות הרעיון, הכנסת חדשות ושנוי ערכין, כמו שאלת הישיבות, החנוך בכלל, המשפט העברי וכו'. יש אנשים המתעמקים במחשבות, והיורדים לתוך תוכה של שאיפת הנשמה הישראלית ליצירה חדשה, והמחכים לכת"ר להראות להם את הדרך, לעודד את הרוחות, ולהתחיל במעשים ממשיים, שנחיצותם נכרת מתוך השקפה רחבה וכללית על המצב, מראש פסגת ההוגה מחשבה שמקורה בנשמת כלל ישראל, ואינה נראה לאנשים שמבטם צר וחוגם קצר וכל שידה מחשבותם מוגבל לד' אמות של מוסד פלוני ודה"ג אלמוני וירושלם דוקא כמו שהיא במ"א תרע"ט! ויש עוד כאלה שחושבים שכת"ד יחזק את ידיהם, ומהם מהמתונים שאין להם עכשיו שום נקודה שתרכז אותם ושיתרכזו סביבה, ושמכל הצדדים קוראים להם: ובשם מי אתם מדברים? הלא לכם בכלל אין איש גדול, איש הרוח, כלכם לא קרידא ולא חמימא, מאותו הסוג שנעשה בשנה האחרונה חבד למזרחי ואינו יודע עדיין אם להתרגז או להשלים, — ומהם מהקצונים המקוים כי כת"ד כלו יעמד על ימינם ואז הם יקראו בקול הלא גם הרה"ג קוק עמנו, הוא שתמיד המליץ ותמיד התקרב אל הצד השני — גם הוא עכשיו הכיר את מהותם — ויספח אלינו!

ואחרי הכל אפשר שאני אינני מבין די את כל היחוסים ואת הרוחות החיות בכל האופנים האלה, ובפרט שאני יושב זה כחדשיים ביפו, שהיא יותר רחוקה מירושלים מאשר רואים אותה על מפת א"י, העובד במקצוע אחר, ואינני נכנס ראשי ודבי לתוך עולם זה של תנועה תדירית ונגודים בלי סוף.

ולכן אסיים במה שהתחלתי: יזכנו ד' לראות את כת"ר עם וב"ב ה"י פה, ואז בעיניו ידאה ובדעתו ישפוט ויוציא את החלטתו לטובת הכלל.

והנני המברכם בדרך צלחה ובכ"ט,

תלמידו המסור לו בלו"נ

מ. עליאש

יט
כתב הרבנות

בעזה"י, בער"ת הרחמים אני לדודי ודודי לי

שלשת הכתרים בכתר התורה ממולאים אבני חפץ כל אבן יקרה יחדיו יהיו תמים נזר תפארה, להכהן הדגול מרבבות עם יפה ובהיר, נשיא עם ה' יושב ציון פאר והדרה, רום מעלת כבוד מורנו ורבנו הגדול, מעוז לתורה וליראה מגדול, הגאון האמתי ציס"ע כקש"ת מוהר"ר אברהם יצחק הכהן קוק הי"ו שליט"א.

קרוא הוא הדר גאונו מקהלא קדישא בירושלם קרתא קדישא לעלות על הר הקדש הר המוריה, שממנו יוצא לעולם אורה והוריה, לכהן פאר בכהונת רבנות בירושלם עיר עז לנו, להיות מנהיג ודבר לעם ה' בציון יושב, ראש בית דינא וראש בית הוראה, ריש מתיבתא דלעילא מכל ברכתא, על פיו יקום כל דבר במילי דשמיא ובמילי דמתא, להורות ולדון ולשבת ראש בועד קהל קדש בכל עניני המוסדות והצבור, והי' שכרו בבא בעד עסקי שמים כפי אשר ישית עליו בעל הגמול במלוא חפנים ויזכה לראות בשמחת ציון וירושלם, ושכרו בזה, בעד טפולו עם עסקי הצבור, כמבואר במכתב טהרה על אפניו כל דבור ודבור.

ועתה אתה בוא ברוך ה', קום עלה ורעה עם ה' בהר הקדש בירושלם, וה' יהי' עוזר להדר גאונו לרומם קרן עיר קדשנו ותפארתנו ולרומם קרנות צדיקים יראי ה' וחושבי שמו, עיר הצדק והשלום יקרא לה, והלכו רבים וכן שלמים לאור תורתו, עד עמוד הכהן לאורים ותומים, בשוב ה' שכינתו לציון.

כעתירת וברכת המדברים בצדקה לכבוד התורה והקדושה ולומדיה, מנהלי הכוללות והמוסדות הצבוריים בירושלם עיה"ק תובב"א

גאון זלמן הכהן רובין	גאון נחום צבי יפה	גאם ד"ר א' מזיא
" גדלי' נחמן בראדער	" יחיאל מיכל טוקצינסקי	" יוסף זיוו
" אשר דוב זוסמאן	" יהושע משה שלאנק	" חיים סלומון
" מאיר אדלער	" זיסל בהרנ"ה חבס	
	" דוד טיקטין	
	" שלמה זלמן זאלאזניק	

כ

ועד המושבה רחבות

רחבות ו' אלול תרע"ט.

לכבוד הרה"ג הגדול פאר הדור ותפארתו חסיד וצדיק מרן אברהם יצחק הכהן שליט"א בירושלים עיה"ק.

רבינו היקר,

הננו מברכים את כת"ר בברכת ברוך הבא בשם ד', ויהי רצון מלפניו שביאתו לארצנו יהא לנו ולכל ישראל לברכה ולשלום אין קץ, ויזכה לראות במהרה בימינו את הגאולה הכללית, ועם ישראל ישב על אדמתו וארצו ובתורתו ידגול, ונזכה לראות את כת"ר יושב על מדין בראש הסנהדריה הגדולה בירושלים עיה"ק כברכת מכבדיו ומוקיריו

ועד המושבה רחבות
משה רפאלקס
אפרים צבי חדל"פ
יעקב ישראל פיינשטיין
מרדכי נחמני
מזכיר הועד א. הירשזאהן

לתכנית הסתדרות "ירושלים"

ההסתדרות ירושלים שואפת ליצר בארץ ישראל כח עומד ברשות עצמו ותלוי בדעת עצמו, אשר בידו תתרכז העבודה בכל מקצעות קדשי ישראל ותורתו ואשר ישא עליו את השם "ירושלים" בתור בטוי עמדתו החפשית והשוה לעומת הכח המרכז בידו את העבודה בכל מקצעות ערכי החול של האומה, תחית הארץ ובנינה, והנושא את דגל "ציון"; שני הכחות האלה יוכרו בתור התגשמות דעיון נשמת האומה וגופה, וימשיכו את פעולותיהם, כל אחד במקצוע שלו, ברוח הכרה וכבוד ועזרה הדדית, —

א. מגמת ההסתדרות ירושלים היא:

א) לעשות את התשובה הקדושה לארץ ישראל השרויה בנשמת האומה מהודות עולמים להכח היותר פועל והיותר אקטיבי לקיבוץ הגליות ובנין הארץ.

ב) להביא לידי בטוי את ההכרה המקורית של כלל ישראל כי צריכה ארץ ישראל להיות למקור השפעת קדושה ורוח חיים אמתי על כל חלקי האומה.

ג) לאחד ולארגן את כל הכחות המסוגלים מצד עצמם ואשר רכשו להם את האמון מצד הכלל, ביחוד בגדולת תורתם וצדקתם, ליצירת השפעה כזו ולעמד על המשמר על קדשי ישראל ותורתו.

ד) להביא, ע"י הבלטת המקוד הקדוש בשאיפת עם ישראל לארץ ישראל, את חלקי האומה העומדים מרחוק מההסתדרויות הקימות מפני חסר דעיון זה בהם, לידי עבודה אקטיבית בתחית הארץ והאומה.

ה) ליצר בארץ ישראל מוסדות, אשר תוכן מקצתם יבואר לקמן, אשר ישאו עליהם חותם עממי־כללי, ואשר יבטאו את תקוות כלל ישראל לראות בהרמת קרן ערכי הקודש של היהדות האמתית ע"י השפעת ארץ ישראל.

ב. ההסתדרות "ירושלים" תציג לה בין מטרותיה:

א) לברא קרן־קודש בתוך המוסד הכספי של עם ישראל לעניני הקודש שלו, אשר יושפע, יסודר וינוהל ע"י באי כח העם המסוגלים לשמר על קדשיו.

ב) לברא בארץ ישראל ישיבה עולמית, מדכז גדול ועממי במלא מובן המלה לתורה, לידאת ד', ולכל סניפי חכמת ישראל. הישיבה הזאת תכלל גם מחלקה אקדמית, אשר חבריה יהיו גדולי ישראל, אשר יקדישו את כחותיהם להקדמתה של תורה וחכמת ישראל בכל מקצועותיהם, לחדושים בתורה, להדפסת ספרים חשובים פרי עבודתם וכו'. העבודה הממושכת של המחלקה הזאת תפורסם בעתון קבוע אשר ישתמשו בו כל גדולי ישראל ואשר יהיה לכללי־מבטא לפרי רוחם.

ג) לברא בארץ ישראל בית־דין גדול, אשר עדכו יוכר בכל תפוצות ישראל ואשר ממנו תצא תורה והוראה לכל ישראל. הבית־דין הזה ישמש גם בתור

ועד הפועל לאסיפת דבנים עולמית מדי שנה בשנה או לזמנים קבועים על ידי האספה.

ג. ההסתדרות „ירושלים" מיוסדה על היחס הבא לקמן בנוגע להסתדרויות הקימות:

א) ההסתדות „ירושלים" מכירה בתנועה ובהסתדרות הציונית את הכח המאודגן לתחית ערכי החול של האומה, להחזקת מצבה הפוליטי, לבנין הארץ ולהתפתחות גוף האומה. נכונה היא ההסתדרות „ירושלים" לעזוד בכל מה שבידה להשגת מטרותיה הפוליטיות והחומדיות של ההסדרות הציונית בכל עת הצורך והכושר.

ב) ההסתדרות „ירושלים" מכירה בהסתדרות המזרחי תנועה שמגמתה להכניס את הכחות החומרים של חלקי האומה הכשרים לתוך עבודתה של ההסתדרות הציונית ולהשפיע עד כמה שאפשר על מנהלי וההסתדות הציונית להכניס את ההכרה הדתית בעבודתה ובמוסדותיה הפוליטים החומרים והמדיניים של ההסתדרות הציונית.

ג) ההסתדרות „ירושלים" הנכונה בכל כחותיה לעזר בבנין האומה מתיחסת היא באופן רצוי אל עבודת המזרחי והיא מחכה מהסתדרות זו עזדה נכתה בעבודתה במקצוע הקודש שעליו לשמר על מצבו החפשי, חופש מחלט.

ד) הנהלת ההסתדרות תוסד ע"י אספה מיסדת עולמית של חבדי ההסתדרות אשר תקרא תיכף אחרי התיסד העולם על בסיסו, ויחוסי החברה האנושית על מכונם.

ה) כל איש יהודי המסכים לשאיפת ההסתדרות, למגמתה ולמטרותיה יתקבל בתוד חבר ההסתדרות. תשלום חבר הוא שני שילינג לשנה, ולערך בכל מדינה ומדינה.

כסלו תרע"ט.

בלב רגש ושתוי שמחה מהבשורה הטובה, כי ועדת העשרה קיבלה פה אחד את דרישות הציונים, והנני מברך אותו ואת ידידנו מר קמחי ואת כל בית ישראל בברכת מזל טוב. ה' יוסיף להרבות חסדו ויגמול לטובה ושב ודיחם עמו.

אסיר התקוה מצפה לתשועת ה' במהרה. כעתירת ידידו מכבדו ומוקידו

א. ב. שפירא

ב"ה, ה' ויקהל כ"ז אד"ר ע"ט צירוך.

לקדם כג"ק עט"ד וצ"ת גאון תפארת ישראל וצי"ע אאמו"ר שליט"א!

ת"ל על החוה"ש כרגיל. מצפה אני בכיליון עינים להופעת יקרות דבדיכם ואודות דברי אבא מרי שליט"א לדעת דבר ברור ומוחלט ע"ד ענינינו הכלליים והפרטיים. בינתיים קבלתם כבר בודאי ד"ש ע"י ידידנו ה' מ. קמחי ככל אשד מסרתי לו.

באתי הנה בתחילת השבוע, עם ה' א. קמחי וכדי להתדאות עם איזה מגדולי הרבנים והעסקנים החשובים שבאו הנה לאסיפת החרדים הקרואה ע"י אגו"י,

ולדבר ע"ד עניני עבודת הקודש אשר עליו על פרק זה, ואקוה לתועלת הגונה מזה בעה"י.

עתה אני ממהר מאד בכתיבתי זאת, שאני כותב ביחד בשביל שאמר לי הגאון מקוונא שליט"א שהוא רוצה לכתוב ד"ש למ"א שליט"א עם מכתבי.

ובזה אמסור בקצרה רק: ששמעתי כי בישיבה האחרונה קראו טלגרמת ברכה מכקאאמר"ר להקונפרנציא בקריאת התאחדות לעבודת אה"ק, וגם טלגרמה מד"ר יונג בשם "הסתדרות סיני".

וד"ש מיוחדת מהר"מ מניסוויץ מביאליסטוק, הוא העירני והזכירני ע"ד עבודת "הגמנסיה הישראלית" שהתחילו בה לפני המלחמה נתקבצו אצלם סכומים הגונים לזה, והוא חושב לראוי ואפשר לחדש שם עתה את העבודה הזאת. ע"ז הצעתי לפניו שזה יהיה לא בתור עבודה פרטית של סעיף זה לבדו אלא בתור חלק מעבודת הסתדרותנו, ששם יתיחדו עתה ביותר בפרט מעשי זה. וקבל את דברי. גם הם מסדרים עכשו שם חברה גדולה ליסוד תעשית בד בארצנו, על חשבון עצמם בלא הסתדרויות אחרות.

גם בקשוני להזכיר לפני מ"א אם אפשר להשתדל, שהצעיר יעקב רבינוביץ מפפד"מ, שהיה תפוס בתור תורכי ועתה הוא עומד להשלח לתורכיה, יצא לחירות לחזור לביתו דרך שוויץ.

והנני יוצא כדרך כניסתי בקידה והשתחויה פנימיות וחרד"ק בנו עבדו הנכנע ומתאבק בעפ"ר מצפה לישועה שלמה ומהירה ונאמנה באור ה' על הכל ועלינו על כל עם סגולתו וחבל נחלתו לשיבת שבותנו ולהתראותנו בחו"ש וכ"ט במהרה בע"ה,

צבי יהודה

שלו' וברכה מרובה לכבוד ידיד נעורי אהובי וחמוד לבבי הרב הגאון הגדול, צדיק וחסיד, מרא דארעא דישראל כש"ת מוהר"י קוק נ"י אבד"ק יפו—ירושלם.

שמחתי מאד לראות פה את בנו הנחמד, בן יקיר, ויהי בעיני כראות פני אביו הנעלה. רגשי נעורים נעורו בי לתחי' ורחמי ואהבת אבות על בנים עברו.

השתתפתי באסיפה. ראיתי פה בראשונה קריאתו ע"ד האגודה "ירושלם" ושמעתי מהנעשה בזה. רבות לי לדבר, אבל עיף אני ויגע מאד מעמל האסיפות ואיחור שבת בלילות דבים. אחת רק אזכיר: החלטנו שבהמעשים הפוליטיים להשגת חפצנו באה"ק, כלומר בעבודה לפני אסיפת השלו' נלך ביחד עם הציונים, שלא בהתפוררות כבאי כח מפלגה ומפלגה, כ"א כבאי כח כל העם העברי בסתם. למטרה זו נבחרה קומיסיה פוליטית לבוא בדברים עם הציונים וכבר נעשו הצעדים הראשונים לזה. מקוה אני שתמצא הדרך להתאחדות הפעולות, ובמובן זה בטח יזדרז גם הדר"ג לסייע לשלו' ממקומו ובמקומו.

אני מברך את הדר"ג וביתו בכ"ט ונזכה בקרוב לחזות בבנין ציון וירושלם כעתירת ידידו ואוהבו המצפה לישועה דוש"ת,

אברהם דובער כהנא שפירא

אנכי אתמהמה עוד אי"ה פה איזה שבועות, ואם דבר להדר"ג אלי יוכל לכתוב ע"פ כתבת ידידנו ר"ז פינס נ"י.

שמות מקבלי האגרות

אדלר ר' מנשה הכהן, תתצו
אנשי הועד של בהכ"נ באנגליא, תתלג

ברזלי יהושע, תשלח
בעהרמאן הרב, תקמח

גלוי דעת ע"ד הבגידה הלאומית, תתלב
גמזו ר' א', תתצז

דושינסקי ד"ר קאפל, תתסט
דייכאווסקי ארי' לייב, תשנ, תשנו
דייחאווסקי ב"ל, תשמד

הועד הנכבד בחדרה, תתקכ
הועד הנכבד לעיה"ק יפו, תתקמ
הופמן ד"ר דוד, תשמז
הורוויץ ר' יונתן בנימין, תשמו
הכהן ר' יעקב יפה, תתפב
הכהן ר' מנחם מנדל, תתפה
הכהן דוד, תשמא
הלל, תשמ
הרץ ד"ר יוסף, תתי, תתיד
הערץ יוסף צבי, תשסה

וואלף הרב ד"ר, תשמט
ויצמן ד"ר חיים, תתקיז

זיידל ד"ר משה, תשמה, תתמו, תתעא, תתקכד

חרל"פ ר' יעקב משה, תשנג, תתעו, תתקט, תתקלו

טאנענבוים ר' זאב וואלף, בהרב רבי שמעון, תשצה
טוערצקי ר' משה, תתצג

יונג ד"ר מאיר צבי, תתצט, תשנא
ישובי גלילות אפריקא, תשנב

יעבץ ר' זאב, תשסב, תשסט, תשעו, תתז, תתכ, תתכט, תתעה, תתפ, תתפא, תתפד, תתקג, תתקד, תתקל, תתקמט

כהן ד"ר אשר מיכאל, תשכט
כהן ר"מ בנו של הרב ד"ר אשר מיכאל כהן, תשנח

להפרוגרמה של ההסתדרות ירושלים, תתפו
ליטמן ד"ר ל., תשמב
לעוויטאן ר' יצחק, תתעט
לעולמנו המכובד של שלמי אמוני ישראל, תתסז

מאיר, תשמ
מוהרי"ש, תתצה
ממשלת בריטניא הגדולה, תשפה
מענדעלסאהן הרב שמואל דוד, תתקכב

סגל ר' משה יצחק, תשצח

עפשטיין ר' דובער הלוי, תתפט

פלק הרב ליב א', תתנד, תתנז, תתנט, תתסד
פינס ר' זלמן, תשלט, תשמג, תתקמב, תתקמז
פריעדענבערג ר' ברוך, תתיא

צאדני ר' אהרן ראובן, תתקיט

קוק ר' צבי יהודה, תשס, תשסא, תשסג, תשסד, תשסו, תשסז, תשסח, תשע, תשעא, תשעב, תשעג, תשעד, תשעה, תשעז, תשעח, תשעט, תשפ, תשפא, תשפב, תשפג, תשפד, תשפו, תשפז, תשפח, תשצ, תשצא, תשצב, תשצג, תשצד, תשצו, תשצז, תשצט, תתא, תתב, תתג, תתד, תתה, תתו, תתח, תתט, תתיג,

תתטו, תתטז, תתיז, תתיח, תתיט, תתכב, תתכג, תתכד, תתכה, תתכו, תתכז, תתכח, תתל, תתלב, תתלד, תתלה, תתלו, תתלז, תתלח, תתלט, תתמ, תתמא, תתמב, תתמג, תתמד, תתמה, תתמו, תתמז, תתמט, תתנ, תתנב, תתצח, תתק, תתקב, תתקז, תתקיב, תתקטו, תתקיח, תתקכא, תתקכג, תתקכה, תתקכו, תתקכז, תתקלא, תתקלב, תתקלה, תתקלז, תתקמא, תתקמג, תתקמה, תתקנא, תתקנב, תתקנה, תתקנז, תתקנת

קוק המשפחה, תתים, תתסא, תתפז, תתקלד, תתקלט

קוק אסתר, בתיה־מרים ויעל, תתפג

קוק ריזא רבקה, תת

קוק ר' שאול חנא, תתסב, תתעד, תתצ, תתקא

קוק ר' שלמה זלמן, תתקו, תתקיד, תתקכת, תתקכט, תתקמד, תתקנה, תתקנו

קוק ר' שמואל, תתקיא

קמחי אברהם, תתלא, תתקי, תתקלג

ראגאזניצקי ר' זאב וואלף, תשפט

לארד ראטשילד, תתנא

דיטער הרב ד"ד דב אריה, תתצד

ראם ר' משה זאב, תשמה, תשנד, תשנז

ראם מר א"י, תתקלת

שווארץ ר' מרדכי צבי, תשנה

שפירא ר' אברהם דובער כהנא, תתקמו